



Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

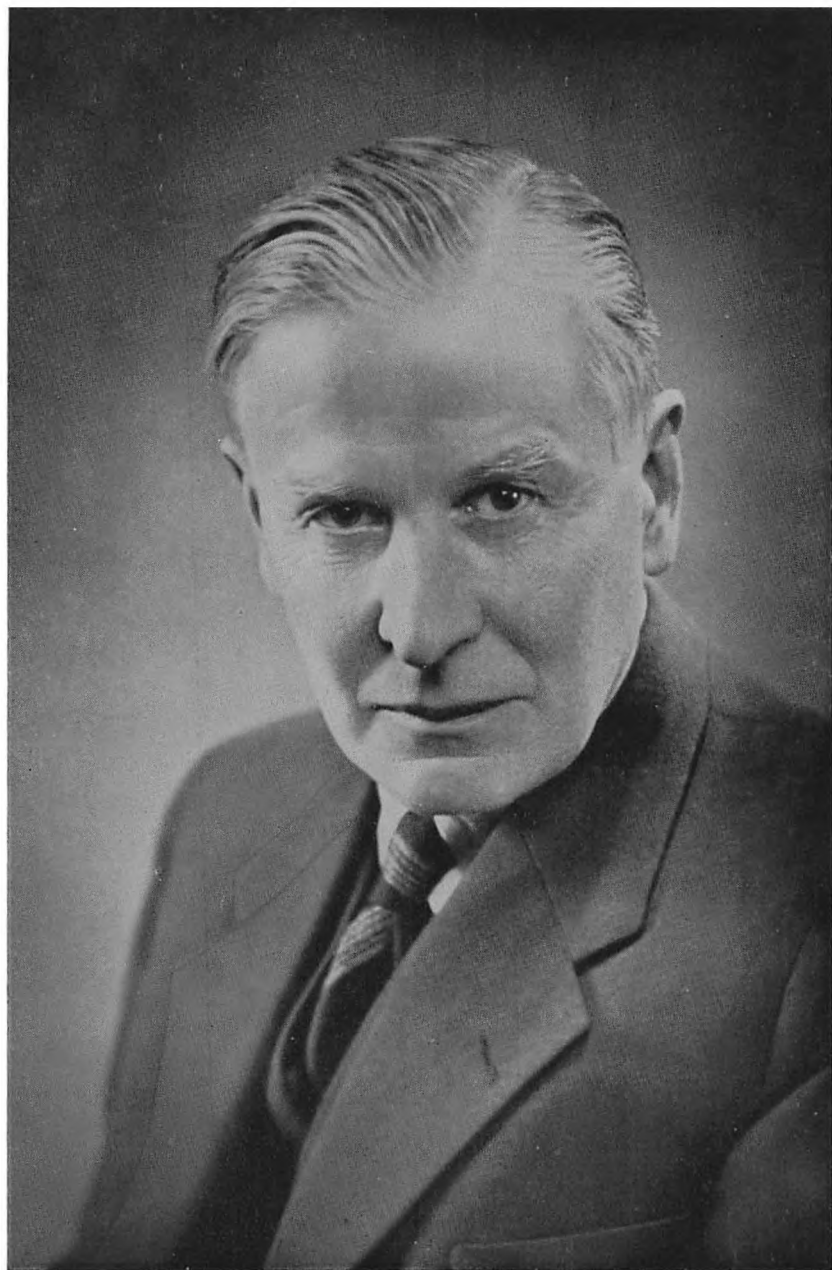
NIC. BLÆDEL

FORBRYDELSE
OG
DUMHED

HITLER-KRIGENS FORSPIL I EUROPÆISK STORPOLITIK

H. HAGERUP

FORBRYDELSE OG
DUMHED



Mr. Hart.

NIC. BLÆDEL

FORBRYDELSE
OG
DUMHED

HITLER-KRIGENS FORSPIL
I EUROPÆISK STORPOLITIK

MEDE ET FORORD AF
ERIK SEIDENFADEN



H. HAGERUP — KØBENHAVN

1945

Copyright
by
INGER BLÆDEL

—

1. Oplag, November 1945
2. Oplag, December 1945

NIC. BLÆDEL

Der var i Danmark en langsommere Rytme i Undertrykkelsen end i de andre europæiske Lande, som i de samme Aar blev Ofre for den tyske Nationalsocialismes Forsøg paa at underkaste sig Verden. I Besættelsens allerførste Tid afholdt de Fremmede sig tilmed — og mod al Sædvane — fra væsentlige Overgreb mod Enkelpersoner. Selv saadanne Danske, som i de forudgaaende Aar havde taget skarpt og offentligt til Orde mod Hitlerismens Lære og Metoder, led ingen legemlig Overlast. Det kunde virkelig se ud til, at Okkupanterne her vilde gøre et ærligt Forsøg paa at underkue gennem den Magtudøvelsens Teknik, som *Machiavelli* havde anbefalet for særlige Tilfælde. „En By, der er vant til Frihed, skrev han i *Fyrsten*, faar man lettere Has paa gennem dens egne Borgere end paa en hvilkensomhelst anden Maade, hvis man da ikke vil tilintetgøre den“. Og Tyskerne fulgte længe dette Princip i Danmark. De gav det en vid Fortolkning, der ikke blot omfattede økonomiske og administrative Anliggender, men ogsaa i stort Omfang Opinionsdannelsen og dens vigtigste folkelige Organ, Pressen.

Nic. Blædels Skæbne blev paa denne Baggrund baade et Særtilfælde og et Symbol. Den blev Undtagelsen; men samtidig Bekræftelsen paa, hvad man vidste Nazismen dybest indebar, uanset hvor moderate Udslag den paa en given Tid og under givne Forhold maatte faa. Alle-rede den 9. April 1940 blev det forbudt Blædel at skrive. Det skete i de samme Timer som de militære og sikkerhedsmæssige Aktioner, ja indgik ligefrem i de i Forvejen planlagte Foranstaltninger for Overfaldet paa Danmark. Dette foregreb med det samme ethvert Forsøg paa Taagespredning omkring Tyskernes Holdning til det frie Ord, og det gav Befolkningen Anledning til den første Paaskønnelse af Personlighedens Indsats. Den Mand, Fjenden anerkendte ved at afvæbne ham, maatte være den rette Mand. Maaske blev det for Blædel selv en Lettelse paa Forhaand at fritages for de Overvejelser, som mange

fremtrædende Danske i den kommende Tid maatte gøre sig. Der blev for ham ingen Anledning til personlig Konflikt mellem indre Holdning og ydre Fremtræden. Men denne relative Lettelse og den Anerkendelse, der maatte ligge i det tyske Paabud, kunde dog ikke berøre Sagens personlige Tragik.

Disse Aar har givet os alle en grovere Maalestok for menneskelig Ulykke, og det kan være svært at fæstne sig ved en enkelt udramatisk Skæbne. Og dog er der i denne de mest gribende Elementer.

Her var en Skribent og en Personlighed, som stærkere end nogen gik op i sin Samtids store og omvæltende Begivenheder. Han var i den Grad optaget af dem, at Holdningen til dem bestemte hans Væsen. Han var forud for de fleste klar over det altafgørende, der stod paa Spil, og han havde kun een brændende Lidenskab: at indprente i hver enkelts Bevidsthed, at disse Hændelser ikke blot var Scener paa en fremmed Skueplads, men Forspillet til et dystert Drama, som vilde berøre hver og en. Han udfyldte denne sin advarende Opgave med en Klarhed i Formen og en Viden om Kendsgerningerne, der gjorde ham til Landets førende udenrigspolitiske Skribent og som i et større Land vilde have givet ham international Rang som storpolitisk Fortolker. Paa sine Evners Højde og da Begivenhederne ogsaa inddrog hans eget Folk, og hans vejledende Indsats skulde have naaet sin største Udfoldelse, blev han ved fremmed Magtbud sat udenfor. Det blev vel muligt for ham fortsat at følge Udviklingen, og han gjorde det med samme intense Optagethed som før, men udadtil var han paatvunget en Passivitet, som blev stadig vanskeligere at bære. Ventetidens Aar var lange og svære — især de første, hvor Afslutningen ofte syntes at fortone sig i det fjerne. Da endelig Meldingerne udefra blev opmuntrende og lyse, ramte Sygdommen ham, og den 1. December 1945 døde han. Han skulde ikke komme til at opleve den Dag, som ingen havde gjort sig mere fortjent til end han, og efter hvilken en betydningsfuld Plads igen vilde være ham given.

En nærliggende Sammenligning kan her være naturlig. Den sætter hans ydre Skæbne i Relief.

Blandt de Publicister, der i Norden tidligst blev klare over det nazistiske Tysklands Indhold og Maal og stærkest advarede deres Folk, var *Torgny Segerstedt* i Sverige den mest fremragende; i Danmark

var Nic. Blædel det betydeligste Navn. Der var imellem disse to Mænd en Række Ligheder baade i Udviklingslinie, i Temperament og i de Vilkaar, under hvilke de i forskellige Aar kom til at øve deres væsentlige Indsats. De begyndte begge som kritiske, tvivlende Teologer og gik herfra over i det politiske Liv gennem Pressen, og de medførte her en idealistisk Inspiratiou, som gav deres Behandling af den internationale Politik dybere Perspektiver. De havde tilfælles en vis lyrisk-politisk bestemt Livsfølelse, hos Segerstedt gennemtrængt af Humor, hos Blædel udvidet med en stærkt dramatisk Sans. For begge stod Konsekvenserne af den nazistiske Magtovertagelse i Tyskland klart fra den første Dag, og de paaviste dens Indhold og bekæmpede dens Smitte med en Lidenskab, der havde Karakter af Besættelse — udelukkende alt andet for dette det eneste fornødne, i Trods mod den Hjertets Træghed, de saa længe var omgivet af i deres egne Lande, og i bevidst Opposition til den *Staatsraison*, som ogsaa syntes at kræve Neutralitet af Sindelaget og negligerede de Farer, der var forbundne hermed i en Tid, hvor man stod Ansigt til Ansigt med Kulturlivets farligste Udfordrer i moderne Tid. De lignede ogsaa hinanden deri, at det ikke fortrinsvis var en social Holdning eller oprindelig en mod Masserne vendt Menneskekærlighed, der var bestemmende for deres Indstilling. Og dog kom disse to Publicister indenfor hver sit Sprog-omraade til at give de reneste Udtryk for det, der ogsaa skulde bevæge de folkelige Masser under det store Opgør. Dette er maaske tilfældigt, men det kan ogsaa være, at de først og fremmest var bestemt af en aristokratisk Humanisme, en Respekt for Menneskeværdet og dets Muligheder, der i den givne historiske Situation maatte give deres Forkyndelse et videre Vingefang. Den nazistiske Udfordring var jo rettet paa engang mod Nationernes Selvhævdelse, mod Folkenes demokratiske Bestræbelser og mod alle den menneskelige Elites Former for moralsk, intellektuel eller kunstnerisk Udfoldelse. Den samlede imod sig Livsopfattelser og politiske Bevægelser, der normalt kunde staa i indbyrdes Modsætningsforhold. Naar det derfor gjaldt om at give *Ordets* Modoffensiv den mest virkningsfulde Form, var det naturligt blandt de bedste Soldater at finde Repræsentanter for en individualistisk Menneskelighed.

Det er muligt der ikke heraf kan drages videre Slutninger. Det har ogsaa kun været Tanken at jævnføre Segerstedt og Blædel i Forhold til en politisk Tilstand og en Epoke, hvor deres Udgangspunkter baade

i ydre og indre Forudsætninger var ensartede. Saa meget mere forskellig blev deres Skæbne.

I Krigens sidste Aar stod Segerstedt ubestridt som det største publicistiske Navn i Norden. Ved sin Død kort før Tysklands endelige Sammenbrud blev han æret som en af Sveriges Store. Frihedskampens Mænd fra Norge og Danmark valfartede siden til hans Grav. Heller ikke han kom til at opleve den formelle Bekræftelse paa Sejren over den tyske Nazisme, men han oplevede sin egen Sejr ogsaa i det svenske Folk. Før han døde, var den saakaldte realpolitiske Klogskabs Repræsentanter ophørt med at sige, at Segerstedt med sine klare Ord mod Nazismen var „en Fare for sit Land“. Tværtimod følte det naturligt, smukt og rammende, naar *Ivar Hurrig*, den Aften Segerstedt døde, sluttede den officielle svenske Radios Mindcord med at spørge ud over Landet: Hvor havde Sverige været uden ham?

Da Nic. Blædel midt under Besættelsen døde, maatte Nekrologerne indskrænke sig til de sparsomste biografiske Kendsgerninger. Blot at antyde, hvori hans centrale Indsats havde bestaaet, laa naturligvis udenfor det muligens Grænser. Desuden havde hans Navn i halvfjerde Aar ikke været fremme i Pressen, han havde paa en Maade været levende begravet i netop de Aar, i hvilke Segerstedt i Gøteborg havde skrevet de Hundreder af Artikler, som skulde bevare hans Navn. Og for Blædels Eftermæle blev det yderligere af Betydning, at han var drevet bort fra den offentlige Bevidsthed paa et Tidspunkt, da der endnu stod Strid om hans Virksomhed, og der var Folk i Danmark, der ogsaa om ham sagde, at „han var en Fare for sit Land“. Da ogsaa de sidste var blevet de første i Klarsyn, fik Blædel ikke Part i Omsvinget. Han fik ikke den Anerkendelse, der altid i saa urimeligt Omfang samler sig om Deltagerne i Opløbets sidste Spurt.

Men kan man for Samfundets mere enkle og dagligdags Borgere give en bredere Margin og finde det naturligt, at de lærer langsomt og først af egne Erfaringer, saa gælder i Aandens og Politikens Verden en strengere Maalestok. Her tilkommer Ærens Krans alene Pionererne, de forudseende som advarede mod Farerne og i Jorden nedlagde Spirerne til den sande Erkendelse.

Har man ikke blot gennemlevet Besættelsens forskellige Faser, men ogsaa forud for dette den hitlerske Epokes første Virkninger i Danmark, saa kan man ikke konstatere disse Ting uden Bitterhed. For et senere Slægtled vil meget være uforstaaeligt, og man vil som over

næppe synlige Nuancer glide hen over det, der dengang var det væsentlige i den kulturelle og politiske Kamp. Det vil blegue mod det mere voldsomme og haandgribelige i de senere Hændelser, men for den snævre Kres af samtidige Implicerede havde det et lige saa stærkt Virkelighedsindhold. For Vurderingen af Personlighedernes og de politiske Kræfters Indsats bliver Aarene før Besættelsen maaske de vigtigste.

Men Problemerne meldte sig blot for en mindre Kres og kan kun anskueliggøres, hvis man forsøger at antyde Tilstanden, som den dengang forelaa.

I de her behandlede Forhold satte den 9. April 1940 ikke noget absolut Skel. Der var mellem Tiden før og Tiden efter en afgørende Forskel i Grad, men ingen Forskel i Væsen. Aarene op mod Krigsudbruddet og Besættelsen tegnede en stigende Kurve af tyske Pressioner, og de følte først og stærkest af Pressen og fortrinsvis af dens ansvarlige Medarbejdere for Behandlingen af de udenrigspolitiske Begivenheder. Her begyndte i Midten af Trediverne den første Prøve paa Modstandsvilje eller „Tilpasning“.

Hvad Tyskland i disse Opmarchens Aar tilstræbte i Danmark som i andre Lande var at tilsløre sine Hensigter, at dysse Stater og Folk i Søvn, saa de planlagte Erobringer kunne gennemføres saa meget desto hurtigere, at understøtte Femtekolonnernes forberedende Arbejde. Her til anvendtes Propagandaens og Konspirationens talrige Metoder og Trick. Overfor dansk Presse spillede man paa Neutraliteten, og man spillede med Held.

Man krævede af et Danmark, der virkelig vilde være neutralt, at det ikke blot var neutralt ved at afholde sig fra partiske *Handlinger*, men ogsaa at Udtalelser i Aviser og fra Talerstole undlod at tage Parti, hvilket i den faktisk foreliggende Situation betød, at man i Domme over henholdsvis Tysklands og dets potentielle Modstanderes Politik, skulde behandle Lovbryderen paa samme Maade som Rettens Haandhæver, Krigens Ophavsmænd som ligeberettigede med Fredens Garanter, og at Truslen mod vor egen Livsform skulde betragtes med samme Øjne som Haabet for vor Fremtid. Og da Domme ikke længere var nødvendige for at gøre det klart, hvad Hitlerismen indebar, men selve Kendsgemningerne talte deres eget tydelige Sprog, udstraktes Kravene til ogsaa at omfatte Fortielse af de mest talende nazistiske Handlinger. Det var ikke blot under Besættelsen, at dansk Presse var

under Censur. Den begyndte med indirekte Midler flere Aar forinden.

Det vilde være urimeligt at paastaa, at dette tyske Pres under de daværende Magtforhold i Europa ikke stillede dansk Statsmagt og Regering i en vanskelig Stilling. Hvor tydeligt det end maatte være, at den udvidede tyske Fortolkning af Neutralitetskravet havde andre Hensigter, saa nyttede det ikke meget at holde sig til Folkerettens formelle Regler. Under de givne Forhold maatte det af Staten accepteres, at Neutralitet simpelthen var, hvad den i Forholdet til Danmark stærkeste Stormagt fandt for godt at fortolke den som. Men der er *et* Ansvar overfor Staten og et andet overfor Folket. Og for de politiske Skribenter drejede det sig i disse Aar om, hvorvidt Pressens Hensyn til Statens Interesser var større end dens Ansvar overfor Folkets frie Oplysning.

Det var jo nemlig ikke saadan, at der — som det ofte blev anbefalet fra Myndighedernes Side — kunde trækkes en klar Linie mellem ydre og indre Politik. At man kunde sige: dette berører Udenrigspolitikken, og her ser du bort fra Sandheden, men i de indenrigspolitiske Forhold kan du til Gengæld frit bekæmpe Nazismen. De to Ting var uløseligt forbundne, eller rettere: den nazistiske Bølges Stigen dominerede alt andet, Bedømmelsen af den var bestemmende for den politiske Meningsdannelse uanset Landegrænserne, sande Oplysninger om den var Forudsætningen for en rigtig Bedømmelse, mens den Tilbageholdenhed eller direkte Fortielse og Forvanskning af Forholdene, som „Neutralitetskravet“ kom til at medføre, maatte befordre den nazistiske Propagandas Virkninger ogsaa i vort eget Land, undergrave den demokratiske Modstandsvilje og i bedste Fald holde Befolkningen hen i Uvidenhed om den truende ydre Fare.

Der er intet til Hinder for, at en og anden af Pressens Mænd kan have følt, at hans Ansvar overfor Statens formentlige Interesser maatte være det afgørende, og at han lod Sandhedskravet og Pligten overfor Folket vige for at indrullere det frie Ord i den officielle Tilpasningspolitikens Tjeneste. Det er i et lille Land muligt at forsvare en saadan Holdning. Og bagefter vil vel de fleste ogsaa føre Forsvaret efter denne Linie. Desværre holder det i de færreste Tilfælde stik. Bortset fra Nazismens Sympatisører, der falder udenfor denne Problemstilling, handlede disse Skribenter af Svaghed eller Ukyndighed, af Frygt eller Indolence parret med en lidt komisk Beæretthed ved at blive gjort til „Statsmænd“.

Men har Ytringsfrihedens Privilegium nogensinde krævet at blive brugt, saa var det i disse Aar, hvor alt af Aand var kaldet til at raabe Skændselen ud over Folkene, og hvor det var nødvendigt at gøre det. Det skete heldigvis ogsaa i Danmark, og Nic. Blædel var her den førende blandt de Mænd, der havde de højeste Tanker om Pressens Ansvar. Læser man i Dag hans Kommentarer, kan der i enkelte Tilfælde findes en Fejltagelse i en Spaadom paa kortere Sigt. Hans Forudsigelse af et tysk Nederlag i Saar-Afstemningen i 1935 hører hertil, men set i Lyset af senere Viden om tyske Metoder, er det naturligt at spørge, om ikke Fejlbedømmelsen snarere beroede paa en Under vurdering af den nazistiske Pressions Muligheder. Det hører ogsaa med til Billedet af hin Tids Atmosfære, at der var stort Staahej om de blædelske Saar-Artikler, mens man ikke mindes nogen Reaktion paa *de* politiske og moralske Uhyrligheder, som i chokerende Grad fremgaar af et Studium af den Tids udenrigspolitiske Ledere. I de gulnede Aviser tror man allerede at se Aprilmorgenenes tyske Panserstyrker kaste Skygger bagud i Tiden. I den store Linie var Blædel klar. Dag for Dag fulgtes i hans Artikler den Vej mod Katastrofen, som nu er tydelig for det mindste Barn. I Sammenhæng kan de næsten skrive den Krigens Forhistoric, som Historikerne senere vil anerkende som sand. Men dog var denne den afgørende Profetis Rigtighed ikke det mest betydningsfulde. Naar alt kommer til alt skulde enhver politisk kyndig, der ikke lod sig forlede til at tro paa sine egne af Stats-hensyn betingede Omskrivninger, kunde se, hvad Tysklands Politik sigtede paa. Det betydningsfulde var, at Blædel havde Mod og Vilje til at sige det og skrive det, saa det kunde forstaaes. Det var i de Dage ikke saa let.

Maaske bør fra Glemslen fremdrages en Episode fra dengang, en konkret Illustration til Vilkaarene for en stor Publicists Virksomhed i Førkrigstidens „frie“ Danmark.

Det var i Efteraaret 1938 efter hin Overenskomst i München, hvor „Freden blev reddet“, og Hitlers Magt naaede sin hidtil højeste Ud-foldelse. Mens man andetsteds i dansk Presse havde ment at burde prise denne Begivenhed som et lykkeligt Budskab, havde Blædel straks understreget, hvad det tjekkiske Offer betød, dets Konsekvenser for Europa, dets advarende Raab til Tysklands andre Naboeer. Han forsøgte nu ogsaa at antyde, hvad Tilhørerskab til Hitlers Rige i det rent menneskelige Plan betød for andre Folk. I en ledende Artikel

behandlede han Tyskernes Besættelse af de overvejende tjekkisk befolkede Dele af Sudeterland, der ifølge München-Overenskomsten først under international Kontrol skulde stemme om deres Tilhørskab. De blev imidlertid besat med det samme ligesom de andre Egne, der var blevet tvunget til Riget. Det hed til Slut:

„Fremdeles oplyser Prag, at 5. Zones Indlemmelse i Tyskland vil betyde, at 800—850.000 Czecker gaar til Riget.

Deres Vilkaar bliver ikke lette. Ifølge *Times'* Referat oplyste ved Underhusets Onsdags-Debat den liberale Politiker *Acland*, at han, der lige var kommet flyvende fra Prag, havde set en ung czeckisk Kvinde med Hagekorset indbrændt med gloende Jern paa Brystet, og at en Læge havde fortalt ham, at han havde behandlet et 8 Maaneder gammelt Barn, paa hvis Pande ligeledes et Hagekors-Mærke var indbrændt.“

Denne — som det nu maa forekomme enhver — ganske spagfærdige Meddelelse om den nazistiske Fremgangsmaades Egenart, vakte overordentlig Opsigt og fremkaldte fra det tyske Gesandtskab en øjeblikkelig, voldsom Protest. Den følgende Dag kunde man i „Berlingske Tidende“ læse følgende:

„I den ledende Artikel i Berlingske Aftenavis for i Aftes forekom i en Omtale af den czeckiske Befolkning, der vil overgaa til Tyskland, følgende Linier (herefter citeredes ovenstaaende Af-snit af Lederen). Vi beklager Fremkomsten af disse Linier, idet der i Beretningen om en i sig selv lidet troværdig og i hvert Fald for os ukontrollabel Episode kan indlægges en Antydning af, hvorledes den czeckiske Befolkning som saadan kan ventes at blive behandlet. Formodninger af denne Art ligger Berlingske Tidendes ansvarlige Ledelse fjernt.“

Saaledes var Situationen i Danmark et Par Aar, før de tyske Tropper var rykket ind, at et stort Dagblad mente offentligt at maatte desavouere sin udenrigspolitiske Redaktør, fordi han gennem et Citat af en Udtalelse i det britiske Underhus havde ladet skinne lidt igennem om de nazistiske Metoder. Den nuværende Generation, der er fortrolig med Belsen og Buchenwalde, Gaskamrenes Millionofre og

Gestapos Tortur, vil finde den „i sig selv lidet troværdige Episode“ om „Behandlingen af den czekiske Befolkning som saadan“ lidt tri-
viel i sin Ubetydelighed. Det var heller ikke saadan, at man dengang behøvede at svæve i Uvidenhed om Tingene. De tyske Koncentrations-
lejre havde paa det Tidspunkt været i Virksomhed i fem Aar, og en-
hver der vilde læse med Øjnene og høre med Ørerne havde haft rig-
Lejlighed til at faa Kendskab til Forhold, som desværre først skulde
overbevise de træge, hæderlige Sind, da de angelsaksiske Hære i
Foraaret 1945 havde kæmpet Vejen til Helvede fri for de Filmskame-
raer, ingen kan mistænke for at lyve.

Beklagelsen af, at Blædel havde bragt Nationens Sikkerhed i Fare
ved nogle Aar i Forvejen at forsøge at give Befolkningen en forsigtig
Antydning om, hvad den selv skulde opleve under nazistisk Beskyt-
telse, var imidlertid ikke det hele. Han maatte ophøre med de stor-
politiske Oversigter i Radioen, der paa det Tidspunkt havde Titusinder
af Lyttere. Han blev sendt paa „Ferie“ og rejste til Paris og Lon-
don, hvor han traf Meningsfæller blandt Politikere og Skribenter og
føjte sig stimuleret af Tegnene paa det Omsving i Vestmagternes Hold-
ning, som var begyndt at vise sig umiddelbart efter München. „Til-
fældet Blædel“ havde iøvrigt vakt Opmærksomhed ude i Verden som
et nyt Vidnesbyrd om Tysklands forøgede Magt. I Danmark demen-
terede man imidlertid, at der var Tale om tysk Pression og bekræftede
kun derigennem, hvor stærk Pressionen var blevet. Mens Blædel var
borte, skrev „Politiken“:

„En beklagelig Episode ved et stort konservativt Blad og dette
Blads Holdning efter Episoden har givet Anledning til en
Mængde Rygter og har skabt en vis urolig Bekymring med Hen-
syn til den danske Presses Frihed. Er den under Pres og Censur
fra tysk Side? spørger mange. Rygterne fortæller endog, at den
tyske Gesandt skal have grebet ind og forlangt Afskedigelse af
visse Presse-mænd.

Disse Rygter er urigtige. Der foreligger intet om et tysk Pres
overfor danske Bladredaktioner. Der foreligger derimod dette
ved „Berlingske Tidende“, at en fejlagtigt anlagt udenrigspolitisk
Linie, der paa ingen Maade har været til Gavn for de nationale
Interesser, eksploderede i en Desperation, som Bladet nødven-
diggvis maatte tage ubetinget Afstand fra. Tilfældet Redaktør

Blæddel er beklageligt ... en begavet Skribent med et stærkt lyrisk dramatisk Temperament har ladet sig rive med og ikke tilstrækkeligt forstaaet, at Udenrigspolitik i disse skæbnssvangre Aar hverken er Lyrik eller Dramatik, men nøgtern Virkelighed ...“

„Intet om tysk Pres“, hed det om det tyske Gesandtskabs Hevendelse til Berlingske Tidende. „fejlagtigt anlagt udenrigspolitisk Linie“ om en konsekvent Oplysningsvirksomhed om Hitler-Regimets Maul, „ikke til Gavn for de nationale Interesser“ om advarende Ord mod ydre og indre Farer, og „desperat Eksplosion“ hed det om et lille Glimt af et indbrændt Hagekors; det sidste Glimt som den legale danske Presse skulde bringe om Forbrændingsovnene i det nazistiske Krematorium, før Befrielsehærene otte Aar senere havde fjernet det tyske Pres. Hvad der var ment med ovenstaaende Linier var naturligvis heller ikke det, der stod i dem, for det var Ord for Ord forkert. Der var sket det, at ogsaa Ytringsfriheden var blevet inddraget blandt Storpolitikens Midler. Det overordentlig betænkelige var imidlertid, at Folk i Almindelighed ikke vidste, at den Slags Ting var skrevet bevidst mod bedre Vidende. Og det sørgmodige var, at mange af Pressens Mænd følte det som forsvarligt, ja undertiden ligefrem som en Dyd, at protestere mod Folk, for hvem Sandhedskravet var suverænt. Overfor Omverdenens endnu frie Presse havde Nazisterne sat højeste Førstærker paa Bismarcks Ord om, at et Land maa betale de Vinduesruder, dets Presse slaar itu. Og dette farlige Postulat blev alment accepteret, skønt der blandt alle de Forklaringer, der er givet paa Invasionen af Danmark, aldrig har været Henvisninger til Pressens „Fjendtlighed“, saa lidt som Pressens Tilbageholdenhed — hvis *det* er den korrekte Betegnelse — forhindrede Invasionen. Heller ikke i andre hærtagne Lande optræder Pressen som Krigsaarsag. Derimod blev Pressen i Sverige fra nazistisk Side betegnet som den mest „hadske“ af alle, og dette Land blev ikke angrebet. Det hismarckske Postulat er en af de farligste Trusler mod Ytringsfriheden og burde tages op til nærmere Underøgelse, for vi har næppe set det anvendt for sidste Gang.

Men i Aarene før Besættelsen blev dette Slagord, efterhaanden som Tysklands Magt voksede, i stigende Grad den uskrevne Lov for det trykte Ord i Danmark. Bagved laa den store Trusel. Den fortvivlende

Blindhed i Vestmagternes Holdning næsten paatvang Landet en resigneret Politik, hvad vor formelle, nationale Suverænitet angik. Og dog var der en Kamp at føre. Ja, den blev endnu mere paakrævet, netop fordi den militære Kamp maatte forekomme uden Mening. Det blev dobbelt nødvendigt at skabe klare Begreber, saa dog den indre Front kunde holde. Det laa i dette Land udenfor en udenrigspolitisk Skribents Muligheder at paavirke Hændelsernes Gang i den store Verden, af hvilken ogsaa vi var en Del. Men hans Virkefelt var Oplysning om den Storpolitik, af hvilken Meninger og Holdning dengang fortrinsvis dannedes ogsaa paa den indre Politik og Kulturlivets Omraader. Striden om Behandlingen af de udenrigspolitiske Spørgsmaal blev kort og godt identisk med Kampen for og imod Nazismen. Det var dengang svært nok at føre Kampen imod, som Blædel gjorde det. Og i det Tilpasningens Miljø, som den store Presse kom til at tilhøre, fik han at føle, hvor langt man paa den Tid var ude i Frygtagtighed og Uforstand. Han mærkede Afstand omkring sig i Tiden efter den tyskdikterede Orlov. Hans ellers kimende Telefoner var tavse. Blædel kunde man ikke omgaaes. Det var ikke saa faa i Danmark, der dengang troede det „realpolitisk“ klogt at finde sig til Rette med „den nye Tid“ og talte foragteligt om „den lyriske Selvmorder Nic. Blædel“. Men „han førte — for at bruge nogle Ord han selv har anvendt paa Churchill — Aar efter Aar — ledet af de højeste patriotiske Motiver, og, efterhaanden som Tiden skred, med Angst i sit Hjerter — det Angreb, som mislykkedes, fordi Lyrik og Magelighed og Ukynlighed var stærkere Magter“.

Og dog — det hændte ogsaa, at der fra ukendte Folk kom Breve og Blomster, og at han ude i Landet, ikke mindst der, hvor han havde overbevist med sine store Gaver som Taler, mærkede, at der bag det officielle Danmark fandtes en udstrakt Sympati og Tilslutning til hans Virksomhed. Og naar man i Efteraaret 1938 paa en københavnsk Gade kunde komme til at høre en Samtale mellem jævne Mænd, der optaget drøftede, om Blædel nu ogsaa vilde vende tilbage fra sin „fêrie“ og talte om det som om Øjeblikkets vigtigste Spørgsmaal, saa blev det klart, at Danmarks nye Problemer var begyndt at dæmre i Folkets Sind. Hvad var vel denne Uro, han havde fremkaldt, andet end det første Kim til den Rejsning, der skulde komme!

Da Nic. Blædel ved Besættelsen blev berøvet sit Arbejde og sin Op-gave, forsvandt han ogsaa som Faktor i Striden mellem Statsraison og Ytringsfrihed. Denne Strid ophørte jo overhovedet med at have Mening, selvom den snart skulde tage andre Former og blive en almen Samvittighedskonflikt, hvor Hensynet til Statens øjeblikkelige Krav stod overfor moralske, demokratiske og nationale Tilskyndelser, og hvor Konflikten ikke blot meldte sig for Skribenten, men for Mænd og Kvinder paa alle Samfundets Poster. Det var i sit Væsen den samme Strid, som Blædel før Besættelsen havde kæmpet, fordi han som udenrigspolitisk Vagtmand stod paa den forreste Lytterpost, hvor man først fik Føling med Fjenden. Han kom først i Kamp og faldt blandt de første.

Som afvæbnet Skribent blev hans Problem nu et rent personligt og menneskeligt. Det var Manden, der var slaact ud af sin Bane og nu skulde søge en ny Form for sin daglige Tilværelse, i Begyndelsen uden Mulighed for at søge den indenfor sit naturlige Felt. Denne Omstilling var svær — svær i sig selv, svær i den dystre Skumring over Landet, som ingen var mere følsom for end han, svær for saa levende og aktiv en Aand og ogsaa svær, fordi han da stod alene blandt alle andre, som dog havde Dagliglivets Arbejdsrutine at støtte sig til.

Den, der skriver dette, kom under Besættelsen til at staa Blædel meget nær og havde i tidligere Aar været en af hans Medarbejdere, og baade fra Samarbejdets og Venskabets Tid bevares i Mindet en dyb Glæde. Det var i den første Periode Arbejdsglæden ved en harmonisk Kontakt med Redaktøren, det blev senere under helt andre Forhold Oplevelsen af et betydeligt Menneske. Udlandskorrespondenten tænker paa ham som den inspirerende Dirigent, i hvis Orkester han arbejdede. Her var den altid flammende Interesse for Dagens Hændelser, som er Pressens Hjerte og den Sans for at opfange og opfatte dem i Sammenhæng, som alene giver Pressen Mening og Berettigelse. Han gav ogsaa den, som blot skulde opfange Stoffet og afgive den første Rapport, en Følelse af denne Detailles Betydning. Det blev aldrig ligegyldigt. En særlig politisk Oplysning eller en Kendsgerning, Korrespondenten havde overset, fulgtes straks af et Brev fra ham, paaskønnende eller kritiserende, men altid Vidnesbyrd om Stræben efter Viden om det væsentlige. Han hørte ikke til de Presse-mænd, der i Hændelsernes blandede Strøm kun angler efter de bedste underholdende Numre til Servering ved en daglig Variete-Forestilling.

Avisen var for ham noget højere end det. Og indenfor det store Dagblads Mangfoldighed paa godt og ondt følte den, der i nogle Aar fik Lejlighed til at arbejde for ham ude i Europa, at der ialtfald paa det udenrigspolitiske Felt fandtes en Vejledning, en Opmuntring og et Formaal. Hos den unge Medarbejder opretholdt han ved sit Eksempel Troen paa ideel Stræben i Pressens Tjeneste. Hans Evne baade til Begejstring og Forargelse var en af hans mest stimulerende Egenskaber. Allerhelst skulde man her møde ham ude paa Rejser, naar en eller anden af Epokens evige Kriser fortættede Tidens aldrig hvilende Spænding. Hvor han befandt sig vel i London eller Paris, i Underhuset eller Deputeretkammeret eller ved en eller anden international Konference — i Folkeforbundets Korridorer i Genève. Ja, ogsaa i Genève. Hans Holdning til Folkeforbundet var kritisk og illusionsfri, men han elskede dets Miljø. Her blev den Storpoltikens Verden, der var hans, trods alt legemliggjort af Delegater, Politikere og Statsmænd. Her saa han og mødte han de Mænd, der repræsenterede Samtidens Kræfter og Strømninger, Klarsynet eller Blindheden, Luftkastellerne og de praktiske Planer. Sammenkomsterne i Genève kunde ikke klare Krigens og Fredens store Problemer, men en Clearingcentral for storpolitisk Debat blev det dog, baade offentligt og ved private Sammenkomster, og blandt Pressens Repræsentanter var ingen mere levende end Blædel. Han blev aldrig Offer for Blaserthed eller blot rutinemæssig Træthed, men revet med af Debatten og Problemerne. Mere kolige Kolleger kunde vel undertiden finde, at der var Ting han tog for dramatisk paa. Men var det ikke netop denne Spænding i Sjælen, som gav ham Særpræg som Skribent? Det særlige, det for den Tid saa vigtige ved næsten hver eneste Artikel, han skrev, var den suggestive Virkning paa Læseren, som hver Gang følte, at ogsaa dette Spørgsmaal, denne bestemte Del af Sammenhængen var et vigtigt Led i Kæden, var noget som kunde faa de videste Konsekvenser og ogsaa kunde berøre ham selv. Det *var* nemlig dramatisk, hvad der skete. Det vedkom os. Det blev dramatisk nok!

Spændingen i Sjælen blev ikke dræbt, da Tyskerne ved deres Indtrængen i Danmark berøvede Blædel alle Muligheder for at skrive og tale offentligt. Hans Vaagenhed og ukuelige Trang til at vide, hvad der foregik ude og hjemme var den samme som før, men hvad der hidtil havde været hans Virksomheds Formaal, at oplyse og paavirke Opinionen, syntes nu umuliggjort. Han var som en Musiker uden In-

strument. I hans Omgivelser forsøgte man at overtale ham til at gaa i Gang med et Arbejde af neutral og afledende Art. Der var Tale om en presseschistorisk Opgave, om at gaa i Gang med noget helt uden for Tiden og Tilstanden. Dette var en psykologisk Umulighed. Han kunde ikke sætte sig uden for Kampen, da den var gaaet ind i sit voldsomste Stadium og ogsaa direkte havde inddraget hans eget Land. Det tog sin Tid, før det blev klart, hvorledes en allerede fra Begyndelsen „illegaliseret“ Personlighed nu kunde gøre sin Indsats, og denne famlende Periode blev den sværeste. Men han satte sig straks for at fastholde en Ting, at bekæmpe Afspærringen og Censuren for sit eget vedkommende, fortsat at vide Besked.

Fra den Tid bevarer man næsten det smukkeste Billede af hans Kundskabstrang. Hans anspændt lyttende Ansigt ved Radionyhederne udefra, hans Glæde ved hver indsmuglet Bog eller Avis, hans levende Øjne, naar den ene eller den anden af os besøgte ham med en mundtlig Beretning, denne Videbegærlighed blev gradvis Midtpunktet i et lille Efterretningsvæsen, der oprindeligt ikke havde noget Formaal udenfor sig selv, men senere blev en af de mange Kilder, der løb sammen i en stor Bevægelse. Han var den første Dansker, London sendte Bud efter; man udkastede Planer om at hente ham med en U-Baad — saa kompliceret var, eller syntes paa dette tidlige Tidspunkt en senere saa enkelt Ting som en „illegal“ Udrejse. Han sagde Nej af Frygt for Repræssalier overfor en Datter i det tyskbesatte Paris, men hans Overvejelser baade dengang og da Opfordringen senere blev gentaget, var lange og vanskelige. Han saa en Vej aabne sig for ham til en betydningsfuld Indsats, men han maatte opgave at følge den. Det var ogsaa dengang meget svært at bryde Hensyn, som man senere med Selvfølgelighed saa bort fra. Selv da Opfordringen senere kom til Christmas Møller, gik der forud for hans endelige Beslutning en lang og prøvende Tøven. Saa indlysende rigtig Beslutningen viste sig at være, er det undertiden værd at mindes Samtidens Vilkaar og de Hæmninger, den særlige politiske Atmosfære i Danmark betød. Heller ikke de første klartseende Pionerer kunde helt unddrage sig deres Virkninger.

Betydningsløs blev Nic. Blædels Tilværelse alligevel ikke, hverken i Hjemmet eller det afsondrede Kontor, hvor al den Viden samledes, som det var muligt at indhente baade om Krigsudviklingen og om Forholdet mellem Besættelsesmagten og Danmark. Selvom det var

FORORD

blevet umuligt at gøre en større Offentlighed delagtig i hans Viden og hans Domme, saa blev hans Paavirkning af en snævrere Kres saa meget mere betydningsfuldt. For fra saadanne Enkeltpersoner og Krese udgik jo i Begyndelsen Inspirationen til Kampens bevidste Holdning. Og da Tiden kom til den frie, underjordiske Presse, var det en selvfølgelig Sag, at Blædel var med i Starten og skrev de allerførste ledende Artikler. Da England havde modstaaet Tysklands første Angreb og kunde lægge Grundlaget for Offensiven og derfor ogsaa begyndte at interessere sig for den danske Del af det okkuperede Europa, blev ogsaa Blædel en Hjælper ved Fremskaffelsen af de Oplysninger, der kunde være af Værdi for den fælles Krigsførelse. Da Modstandsbevægelsens tidligste Konturer blev trukket op og fastere Baand knyttet til London ved Faldskærmsfolkens Ankomst, blev han en klog Raadgiver bag den lille entusiastiske Kres, som gik ind i dette Arbejde. Alt dette laa Aar forud for den 29. August. Hvad der i denne Frihedskampens Morgendæmring blev udført i Landet tegner sig uendeligt beskedent ved Siden af den Indsats, der skulde komme. Men det var af en særlig Art, saa vist som det baade moralsk og politisk stiller større Krav at træde op mod Faren, før den i sin mest haandgribelige Form er brudt ind i Hvermands Hus.

Da Sommeren 1945 bragte det endelige Gennembrud i Danmark, var Blædel allerede en syg Mand. Morgenen den 29. August oplevede han sin sidste Konfrontation med Nazismen, da Tyskerne mødte op for at arrestere ham og trods Familiens voldsomme Protester og Oplysninger om hans Tilstand slæbte ham med sig. Nogle Timer efter blev han dog atter ført til sit Hjem.

Tre Maaneder senere døde han.

*

Den Bog, der nu udsendes, skrev Blædel i Stedet for det Værk om sit Blads Historie, som var tænkt som hans Alibi overfor Besættelsesmagten. Arbejdet med den blev hans faste Holdepunkt og hjalp ham i mange Depressionsperioder, naar Krigens Afslutning og Befrielsen syntes at fortone sig i det fjerne. Det afspændte Sindet, naar hans Sikkerhed syntes truet paa Grund af en eller anden Arrestation indenfor den Kres af underjordisk arbejdende, han havde Forbindelse med. Det gav Udløsning for hans Virketrang; for det var menneske-

ligt hans Redning, at han i saa høj Grad og i Modsætning til de fleste aktive, modne Mænd havde Evnen til at skifte Vaner og koncentrere Opmærksomheden om en Virksomhed af mindre hektisk Art end den, han havde været vant til.

Det var hans Tanke, at denne Bog skulde blive af mere bestaaende Art end Dagens Avisartikler, et dokumentarisk Monument over den politiske Forhistorie til Hitlers store Anslag mod Verden. Denne Forhistorie er allerede ude i Verden blevet behandlet i mange Bøger og vil naturligvis blive gjort til Genstand for talrige Studier i Fremtiden. Meget nyt Materiale vil ogsaa komme frem, som der allerede siden Krigen er fremkommet nye Oplysninger. Hvad Hovedlinien angaar, da havde Blædel imidlertid sikkert Ret, da han allerede Dagen efter Storkrigens Udbrud den 4. September 1939 sluttede en ledende Artikel: „Den anden Verdenskrigs Forhistorie rummer næppe mange ukendte Momenter. Nogen Omvurdering i det væsentlige vil man ikke rigtig tro paa, ialtfald ingen Omvurdering, der har Sandheden som Ledesnor.“

Dette forhindrer ikke, at Blædels Fremstilling paa flere Maader bærer Præg af at være skrevet saa kort efter de Begivenheder, den behandler. Der kan i Ordvalget være Udtryk, som netop i Øjeblikket ikke har samme Virkning, som da de blev skrevet, fordi de under Krigen næsten er blevet opslidt gennem Gentagelse. Og der kan mange Steder mærkes en aktuelt betonet Brod mod Mænd og Forhold i Samtiden, en Vilje til at ville overbevise de vantro og de blinde. Alle disse er jo siden blevet saa seende, at de næsten har glemt, at de nogensinde har været andet.

Men overfor Fremtiden og den Glemsel, som vil lægge sig over Menneskene, bliver dette samtidige i Skildringen en Værdi. For det er vel det, der maa være et saadant Arbejdes vigtigste Mening: Appellen til stadig Vaagenhed overfor Forbrydelsen paa den ene Side og paa den anden Side Ukyndigheden i den store Politik og dens Spil med Krigen og Freden, Tvangen og Friheden. Her bliver dette skæbnesvangre Spil klarlagt, ikke i Lyset af senere Afsløringer, som Samtiden kunde undskylde sig med at leve i Uvidenhed om, men med Støtte i Kendsgerninger, alment tilgængelige for alle ogsaa i de Aar, da Katastrofen nærmede sig.

Og fra den Glemsel, som ellers bliver Publicistens dagaktuelle Arbejde til Del, bevares desuden for Eftertiden et Monument over en

FORORD

af vore ypperste Mænd i Kampen mod Nihilismen, et betydeligt Vidnesbyrd om Personligheden Nic. Blædel, hans klare Stil, hans dramatiske Metode og hans brændende Holdning til hele denne Fornedrelsens Epoke i europæisk Historie.

Erik Seidenfaden.

Nic. Blædel efterlod ved sin Død Manuskriptet til denne Bog som et ikke afsluttet Arbejde. Ifølge Planen skulde det udover de 30 Kapitler have omfattet et Kapitel om Winston Churchill og muligvis et om Danmark. Da Familien anmodede mig om at forberede Udgivelsen blev en Tanke om at skrive disse Kapitler til hurtigt opgivet. Det vilde være et Brud baade paa Blædels Stil og Metode, og Kapitlerne forekom ikke absolut nødvendige for at give Værket en Helhed. De to sidste Kapitler, om det polske Spøgsmaal og om Englands nye Politik, var kun paabegyndte og er blevet suppleret med Afsnit af Forfatterens „Storpolitisk Aarvog 1939“, hvor de samme Emner er behandlet. De sidste Stykker af Slutningskapitlet er taget fra en ledende Artikel i *Berlingske Tidende* den 4. September 1939. Renskrevet og gennemset af Blædel forelaa otte Kapitler (Kap. 4 og 8—14), mens det øvrige var i Kladder. Det har givetvis været et ledende Princip at bevare Manuskriptet som det forelaa, og der er kun foretaget ubetydelige Strygninger, væsentligt af Gentagelser.

Blædel havde ikke selv givet Bogen nogen Titel. Den er valgt af Udgiveren, der haaber den nogenlunde dækker Fremstillingens Hovedtema.

Nic. Blædels tidligere Sekretær, Redaktør Frk. *E. Ryssel* var ogsaa en værdifuld Støtte under Udarbejdelsen af denne Bog. Ved Gennemsynet, Bearbejdelsen og Korrektoren har Redaktør *Sten Gudme* og Præsident *Holger Andersen* beredvilligt stillet deres Viden og Arbejdskraft til Disposition. Familien og Udgiveren bringer disse Hjælpere en oprigtig Tak.

E. S.

KAP. I

Hitler

Den 16. Marts 1939, Dagen efter Czechoslovakiets anden Deling og Udslettelse som selvstændig Stat, behandlede Underhuset i London Flaadebudgettet. Blandt Debattens Talere var Duff Cooper, der et halvt Aar i Forvejen som Protest mod Chamberlains München-Politik var udtraadt af Regeringen. Den tidligere Marineminister gjorde bl. a. nogle Bemærkninger om den tysk-engelske Flaadecoverenskomst fra 1935 og udtalte da:

„Nu, da en trefold mensvoren Forræder og Edsbryder — *a thrice-perjured traitor und breaker of oaths* — staar i Spidsen for den tyske Stat, mener jeg, at alle Overenskomster, han undertegner, ikke er det Papir værd, hvorpaa de er skrevet. Intet Medlem af dette Hus kan have nogen anden Mening.“

Speakeren greb ikke ind overfor denne Udtalelse, ingen Minister, overhovedet intet Medlem gjorde Indsigelse. Tysk Presse lod derimod forstaa, at Duff Coopers Ord vilde foranledige et diplomatisk Efter-spil. Reuter meddelte saaledes fra Berlin, at det Skridt man vilde foretage sig, „antagelig vil faa Form af en Protest og Krav om Undskyldning.“

Senere hørtes imidlertid intet herom. Først da et Par Maaneder efter Krigsudbrudet i 1939 den anden tyske Hvidbog udkom, erfarede man, at et diplomatisk Skridt virkelig var foretaget efter Duff Coopers Tale.

Den 18. Marts indfandt den tyske Ambassadør, Hr. von Dirksen sig hos Udenrigsminister Lord Halifax for at protestere mod Duff Coopers Udtalelser. Ambassadøren opnaaede imidlertid ingen Beklagelse

eller Undskyldning og udtrykte „sin Forbavselse over, at Lord Halifax ikke var i Stand til at give mig en tilfredsstillende Forklaring.“¹⁾

Situationen var enestaaende: En fremstaaende engelsk Politiker og tidligere Minister benytter om et fremmed Statsoverhoved Udtrykkene mensvoren Forræder og Edsbryder, og da den Fornærmedes Ambassadør protesterer hos Udenrigsministeren og anmoder om Undskyldning, opnaar han intet.

Den 1. Juli 1939 indfandt den tyske Ambassadør i Paris, Grev von Welzeck sig hos Udenrigsminister Bonnet. Ambassadøren udtalte sig om det polske Spørgsmaal og sagde da bl. a., at Danzig virkelig var Rigets sidste Krav, men desværre vilde jo ingen tro, at det var saaledes. Udenrigsminister Bonnet benægtede ikke dette, tværtimod; ingen, sagde han, kunde tro, at det drejede sig om Tysklands sidste Fordring.

Paa ny en enestaaende Situation. Den tyske Ambassadør afgiver overfor den franske Udenrigsminister en betydningsfuld Erklæring, men føler sig øjensynlig selv lidt generet ved den og tilføjer, at desværre vil vel ingen tro paa den. Nej, svarer Udenrigsministeren, der er ingen, der kan have Tillid til den.²⁾

I den vanærende Stilling, som disse to Situationer afspejler, havde Hitler bragt sig selv. Ingen i Europa troede paa ham, ustraffet kunde han benævnes mensvoren Forræder og Edsbryder.

150 Aar tidligere mente Napoleons Udenrigsminister Talleyrand at finde sin Herre i en lige saa ydmygende Situation. Talleyrand var ellers ganske large i moralsk Bedømmelse af sig selv og andre, men han var samtidig en Verdensmand, der vidste hvilke Forbrydelser Verden kan tilgive, og hvilke den aldrig tilgiver.

I 1808 vovede de Franskes Kejser sit mest angribelige politiske Spil. Under falske Foregivender og stillende dem en gunstig Ordning i Udsigt lokkede Napoleon hver for sig den spanske Konge, Karl IV, og Kronprinsen, Ferdinand, over Grænsen til Bayonne. Her blev Kongen først tvunget til at overdrage alle sine Rettigheder til Napoleon. Dernæst fik Ferdinand, der paa det Tidspunkt var Regent, idet Faderen havde abdiceret, Besked om, at han vilde blive anklaget for Højforræderi, saafremt han ikke overlod Tronen til sin Fader. Ferdinand bøjedede sig og fik dernæst Underretning om, at Faderen allerede havde trukket sig tilbage til Fordel for Napoleon. Dette var Indledningen til Napoleons ulykkelige spanske Politik. Talleyrand fandt Napoleons

Handlemaade overfor det spanske Kongehus dadelværdig. Han sagde til Kejseren, at han ved sin Politik havde tabt mere, end han havde vundet, og da Napoleon bad ham forklare, hvad han mente, gjorde han det med en Analogi.

„Hvis en Gentleman begaar Daarskaber,“ sagde han. „hvis han holder Elskerinder, hvis han behandler sin Hustru daarligt, ja selv hvis han gør sig skyldig i alvorlig Uretfærdighed overfor sine Venner, vil han uden Tvivl blive dadlet for det, men hvis han er rig, mægtig og intelligent, vil det gode Selskab alligevel vise ham Overbærenhed. Men hvis den samme Mand snyder i Kortspil, vil han øjeblikkelig blive udelukket fra Selskabet, og man vil aldrig tilgive ham.“³⁾

„Hitler-Situationen“ den 16. Marts og den 1. Juli 1939 har deres Forklaring i den verdenskloge Talleyrands Ord. Ingen troede ham, ingen havde Tillid til ham, intet moralsk Grundlag laa længere under hans Fod. Han havde snydt i Kortspil. Han var afsløret som Falsk-spiller.

I *Min Kamp*⁴⁾ skriver Hitler, at i hans Ungdom havde intet bedrøvet ham mere „end at være født i en Tid, der øjensynlig kun rejste Æresporte for Kræmmere eller Embedsmænd“. Fremtiden syntes ham kun „at tilhøre den fredelige Kappelstrid mellem Folkeslagene“, det vil sige et „roligt, gensidigt Snyderi med Udelukkelse af voldsomme Metoder“. Det lod til, at hele Verden skulde laves om til „et eneste stort Varehus“, og Hitler spørger: „Hvorfor blev man ikke født 100 Aar før, f. Eks. paa Frihedskrigenes Tid, da en Mand virkelig var noget værd, ogsaa uden „Forretning“?“ Og han fortsætter: „Jeg havde ofte ærgret mig over, at min jordiske Vandring var begyndt altfor sent og havde regnet den Tid i „Ro og Orden“, der forestod mig, som en ufortjent Nederdrægtighed af Skæbnen. Lige fra jeg var Dreng havde jeg ikke været „Pacifist“ og alle opdragende Forsøg i den Retning var forblevet frugtesløse.“ Han var dengang, siger han, „en mindre Bandefører“, han sværmede „for alt, hvad der paa nogen som helst Maade hang sammen med Krig og Soldater“, var „allerede da revolutionær“.

Saa kommer „som et Lyn i Horisonten“ Boer-Krigen, og den 11-aarige Adolf Hitler er „lykkelig blot ved paa Afstand at være Vidne til denne heltedige Kamp“. Balkan-Krigene følger og „den Tid, der nu kom, laa som et tungt Mareridt over Menneskene, rugende som feberhed Tropeglød“, saa at Følelsen af Katastrofen, der nærmede

sig, paa Grund af den evige Bekymring, til sidst blev til Længsel: „Gid Himmelen dog endelig vilde give Skæbnen, der ikke længere kunde standses, frie Tøjler“. Lynnedslaget, som Hitler havde ventet og haabet paa, kommer: Ærkehertug Franz Ferdinand myrdes i Serajevo. Østrig sender sit Ultimatum til Belgrad.

Hitler skriver:

„Hvis Regeringen i Wien dengang havde givet sit Ultimatum en anden og mildere Form, vilde det kun have ændret det ene ved Situationen, at den selv var blevet fejlet bort af Folkets Oprør. Thi i Massens Øjne var dette Ultimatus Tone altfor hensynsfuld og paa ingen Maade for vidtgaaende eller brutal. Den, der nu prøver paa at benægte det, er enten en glemsom, tomhjernet Person, eller en bevidst Løgner. Kampen i 1914 blev sandelig ikke paatvunget Masserne, men begæret af hele Folket ... For mig var hine Øjeblikke som en Befrielse fra min Ungdoms forargede Følelser. Jeg skammer mig heller ikke nu ved at tilstaa, at jeg overvældet af stormende Begejstring sank paa Knæ og takkede Himlen af fuldt Hjerte, fordi den skænkede mig den Lykke at faa Lov til at opleve denne Tid.“

I disse Passager har Hitler sagt noget væsentligt om sig selv. Han er allerede fra Dreng revolutionær overfor det Samfund, i hvilket han lever, og han bliver det i stigende Grad, fordi han — udtrykt med jævne Ord — ikke kan komme til at slaas. Som Dreng havde han dog altid kunnet være en lille Bandefører, som halvvoksen ledes han ved at være født 100 Aar for sent, d. v. s. i en fredelig Kappelstrids Tid, hvor Vold indadtil og Krig udadtil syntes udelukket. Han gør intet Forsøg paa at finde sig til Rette i dette Samfund. Han hader det. I hans Mund er intet hyppigere end Had. „Til Befrielse“, siger han i en Tale fra 1933, „kræves Had og igen Had“. ⁵⁾ I hans Bog og i hans Taler vil man sjældent finde Henvisninger til tysk Historie. Et af de faa Eksempler er Talen for Retten i München i Marts 1924. Her siger han, at han og hans Venner „har saaet Had“ og henviser som Forbillede til Friherre v. Steins „af Had opfyldte Hjerte“. ⁶⁾ Denne lille Hader og Samfundsfjende er naturligvis, som han selv skriver, doven i Skolen, og da han som 20aarig kommer til Wien, ⁷⁾ kan han ingen Ting, har intet lært. I Wien opholder han sig i fire Aar. Hans egen Skildring i *Min Kamp* af denne Tid er for saavidt urigtig, som det kan godtgøres, at han kun i en ganske kort Periode har forsøgt sig som almindelig Arbejder. I Virkeligheden levede han som Vagabond, kolorerede Post-

kort, lavede Akvareller til Rammehandlere, der gerne vilde sætte Billeder i deres udstillede Rammer, tiggede, naar det var nødvendigt, og sov og spiste paa Asyler og Herberger, hvor han iøvrigt holdt politiske Taler og opfordrede sine hjemløse Fæller til at „danne et nyt Parti“. Saaledes skildrer hans Ven fra de Dage, Radereren Reinhold Hanisch, Hitlers fire Wiener-Aar.⁸⁾ Han var med andre Ord en af Storbyens Landstrygere, rodløs og traditionsløs. uden Venner og Familie, ude af Stand til et alvorligt sammenhængende Arbejde, en Proletar-Bohême, et mislykket Geni, en „Kunstmaler“ — saaledes anmeldte han sig paa Politistationen— der ikke drev det til mere end at sætte Farver paa Prospektkort og Pynt i Marskandisernes Rammer. Krigen i 1914 tilbød ham saa det Liv, han begærede. Men skønt der i disse fire Aar var rigelig Brug for Underofficerer, lykkedes det ham ikke at blive mere end *Gefreiter*, Underkorporal. Hans overordnede vilde ikke forfremme ham, de ansaa ham for en Hysteriker.⁹⁾ Han sluttede heller ingen Ven-skaber i Hæren, han var upopulær blandt Kammeraterne, der kaldte ham *ein Spirrer*, en tosset Fyr.¹⁰⁾

Da han kommer hjem fra Krigen, er han maaske endnu mere hadefuld end før. Han hader stadig det bestaaende Samfund, men det revolutionære Haab vokser i ham, thi han føler, at dette Samfund, til hvilket ingen Tradition og ingen Interesse binder ham, er ved at styrte sammen. Han vil være den, der i sit Had tilføjer det Tilintetgørelsens Stød. I en Tale i 1940 har han skildret sine Stemninger efter Hjemkomsten fra Verdenskrigen: „*Sammenstyrtet var den borgerlige Verden ... Rigsidéen maatte nu tages ud af det tidligere feudale, borgerlige, eller kapitalistiske Tysklands Hænder.*“¹¹⁾

I *Min Kamp* omtaler Hitler et af sine Møder fra Nazismens første Aar. Hans Skildring er karakteristisk for Bevægelsens Metoder og hele Niveau, samtidig understreger den paany hans Karakterens væsentlige og blivende Træk.

Det var den 4. November 1921. Hitler skulde tale i Hofbräuhaus i München. Han havde i Forvejen faaet Underretning om, at mange Modstandere vilde deltage, hvorfor han havde givet sine Stormtropper Ordre til „at gaa paa ved mindste Forsøg paa Sprængning og betænke, at det bedste Forsvar ligger i Angrebet.“

Da Hitler har talt i halvanden Time, er der en Mand i Forsamlingen, der raaber *Frihed*, og saa er Situationen moden:

„I Løbet af faa Sekunder var hele Rummet fyldt af en raabeude og

skrigende Menneskemængde; utallige Ølkrus fløj hid og did som Skud fra Haubitser; ind imellem lød Brag af Stoleben, der brækkedes løs, og Ølkrus, der knustes, Skraal og Hujen.

Det var et vanvittigt Spektakel.

Jeg blev staaende paa min Plads og kunde se, hvor ubetinget mine Mænd gjorde deres Pligt.

Jeg vilde gerne have set en borgerlig Forsamling i samme Situation! Spektaklerne var næppe begyndt, før mine Stormtropper — saaledes blev de fra den Dag kaldt — gav sig til at angribe. Som Ulve styrtede de i Flokke løs paa deres Modstandere og begyndte lidt efter lidt faktisk at tampe dem ud af Salen. Efter fem Minutters Forløb saa jeg ikke en, hvem Blodet ikke strømmede ned ad. Hvor mange lærte jeg, ak, først rigtig at kende ved denne Lejlighed; i Spidsen var min tapre Maurice, min nuværende Privatsekretær Hess og mange andre, som selv haardtsaarede angreb Gang paa Gang, saalænge de kunde holde sig oprejst. I tyve Minutter varede denne djævelske Larm, men saa var ogsaa Modstanderne, der maaske talte 7-800 Mand, for Størstedelen jaget ud af Salen og nedad Trapperne af mine knap 50 Mand. Kun i det yderste Hjørne af Salen til venstre holdt en Klynge Stand og ydede forbitret Modstand. Da faldt der pludselig fra Indgangen til Salen over mod Podiet to Pistolskud, og nu begyndte det vildeste Kvalderi. *Men indvendingt jubledede man næsten ved Synet af denne Opfriskning af gamle Krigsoplevelser.*¹²⁾

Den Art Møder med omhyggeligt forberedte nazistiske Provokationer holdtes i disse Aar næsten daglig rundt om i Tyskland. Dette var Metoden, det var efter Hitler-Recept praktisk Indøvelse i *Folksgemeinschaft*, og den afsluttende Sætning giver paany Billedet af den ægte Adolf Hitler, Landsknægten, for hvem Livet er utaaleligt og tri-vielt uden voldsomme Metoder.

Det egentlige Udgangspunkt for Forstaaelsen af Adolf Hitler er ikke hans Racelære, hans Nationalisme eller hans Kamp mod Versailles, det er derimod hans af en uheldig, en mislykket, en af lutter Ydmygelse og Nederlag fyldt Ungdoms bestemte Had til selve det borgerlige Samfund, til den bestaaende Orden, og et af de geniale Træk hos ham er den helt enestaaende Radikalisme, hvormed han ren-dyrker dette Had og den — med Udtryk han ofte selv bruger — iskolde og jernhaarde Konsekvens, hvormed han gennemfører det.

Han hader det Samfund, hvori han er opvokset, hans Maal er at til-

intetgøre det, og hans Middel dertil er først og fremmest at befri sig selv for alle borgerlige Hensyn, for alle tilvante religiøse og moralske Forestillinger, for enhver Art af Hæmning.

At tilintetgøre det bestaaende. Han siger det saaledes til Rauschning: „Jeg ved naturligvis lige saa godt som alle I Intellektuelle og uhyre lærde, at der ikke findes Racer i videnskabelig Forstand. Men ... som Politiker har jeg Brug for et Begreb, som gør det muligt for mig at opløse den bestaaende Orden og overfor Historien stille Historiens Tilintetgørelse. Forstaar De, hvad jeg mener? Jeg maa befri Verden for dens historiske Fortid.“

Og han kan det, thi, „vi har ingen moralske Skrupler, jeg har ingen smaaborgerlig Samvittighed.“⁽¹³⁾ Eller han udtrykker det saaledes: „Selve Ordet „Forbrydelse“ er et Levn fra en forsvunden Verden. Jeg skelner kun mellem positive og negative Handlinger. En hvilken som helst Forbrydelse i Ordets gamle Betydning er en Handling af langt større Værdi end den borgerlige Ubevægelighed.“⁽¹⁴⁾

Hele hans politiske Karriere bestaar da ogsaa af falske Edsaflæggeser, af Æresord, der brydes, af Løfter, der aldrig holdes, af Traktater og Overenskomster, der undertegnes og sprænges, saasnart han har Brug for det.

I August 1936 havde Understatssekretæren i det polske Udenrigsministerium Grev Szembak en Samtale med Hitler, der bl. a. udtalte, at „han i hele sin Politik besjæles af et enkelt Princip: Han undertegner intet og lover intet, naar han tvivler om i Handling at kunne virkeliggøre sine Løfter. Men naar han paatager sig en Forpligtelse og slutter et Venskab, vil ingen Magt i Verden kunne tvinge ham til at svigte sit Ord. I sin Politik overfor Polen vil han være dette Princip pinlig tro.“⁽¹⁵⁾

Paa samme Maade siger han efter Indtoget i Østrig til den engelske Journalist Ward Price: „Naar jeg i en eller anden Sag giver min Haand og mit Ord, saa staar jeg inde for det, og jeg venter af enhver, der slutter en Overenskomst med mig, at han gør det samme.“⁽¹⁶⁾

Udtalelser af denne Art er talrige, og de gjorde næsten altid Indtryk paa dem, de henvendtes til. I diplomatiske Indberetninger og Memoirer vil man ofte finde den Bemærkning, at Hitler øjensynlig er oprigtig. I Virkeligheden er han mest uoprigtig, naar han taler paa denne Maade. Oprigtighedens Maske og Henvisninger til hans Ords Værdi er det Middel, hvormed han bedrog Mennesker, der havde saa

megen „borgerlig“ Fordom i sig, at de ikke kunde frigøre sig for Tillid til den tilsyneladende impulsive Oprigtighed.

Et følgende Kapitel vil vise, at hans Forhold til Østrig og Schuschnigg bestod af en Kæde Bedragerier og Ordbrud, og med Hensyn til Polen ansaa han Tanken om en virkelig Forstaaelse for latterlig og betragtede den 10-aarige tysk-polske Venskabs- og Ikke-Angrebs-Traktat af 26. Januar 1934 som et rent midlertidigt Arrangement, der skulde dække ham mod Øst, saalænge han mente at have Brug for det. Netop samtidig med at han sluttede Traktaten, sagde han til Rauschning: „Alle Overenskomster med Polen har kun midlertidig Betydning. Jeg tænker ikke et eneste Øjeblik paa alvorlig Forstaaelse med Polakkerne. Jeg behøver ikke at dele med nogen anden Magt; naar jeg vil, kan jeg slutte en Overenskomst med Rusland, jeg kan sønderlemme Polen, naar og hvorledes jeg vil ... Med det gode eller det onde kommer det til at afstaa (Territorier mod Vest).“¹⁷⁾

Men Sandheden er fremdeles, at Hitler selv forsvarer den lange Kæde af Bedragerier, hvoraf hans Udenrigspolitik bestod. Han siger i Rigsdagstalen den 6. Oktober 1939:

„Jeg personlig frabeder mig det, naar en fremmed Statsmand nu træder op og erklærer, at jeg har brudt mit Ord, fordi jeg gennemførte disse Revisioner. Jeg har tværtimod sat mit helligste Ord i Pant hos det tyske Folk paa at skaffe Versailles-Traktaten ud af Verden for at gengive det den naturlige Ret til at leve som stor Nation.“

Eller han udtrykker det saaledes: „Naar Hr. Chamberlain erklærer, at han ikke har Tillid til mig, saa siger jeg: „Jeg takker Dem, Hr. Chamberlain, fordi De altsaa ikke tror, at jeg nogensinde kunde blive Forræder mod mit Folk“ (brusende Bifald).“¹⁸⁾ Ordbrud overfor Chamberlain er altsaa en Dyd, naar Forpligtelser overfor Folket opfyldes.

Det var fremdeles det samme, han — som oplyst under Processen i 1924 — sagde efter Statskupforsøget den 8. November 1923, da man bebrejdede ham, at han, og tilmed frivilligt, havde givet sit Æresord paa, intet *Putsch* at ville foretage: „Ja, det har jeg gjort. Tilgiv mig, jeg gjorde det i Fædrelandets Interesse.“

I Folkets, i Fædrelandets Interesse — saaledes som Hitler forstod denne Interesse. Med andre Ord: I den hitlerske Politik's Interesse er hvert Ordbrud tilladt og intet Løfte bindende.

I snævre Kredse siger Hitler dette endnu mere aabenhjertigt. I sine Samtaler med Rauschning erklærer han saaledes: „Ingen Folkeret og

ingen Traktat vil hindre mig i at benytte en Fordel, naar den viser sig ... Hvis vi omhyggeligt skulde overholde Formaliteterne, hvor vilde vi saa ende? Jeg stiller mig over al den Slags, jeg er parat til at aflægge falsk Ed seks Gange om Dagen ... Jeg er villig til at undertegne alt, hvad man onsker. Jeg vil gøre alle mulige Indrømmelser for frit at kunne forfølge min Politik. Jeg skal gerne garantere alle Grænser og slutte alle de Ikke-Angrebs- og Venskabs-Pagter, som man anmoder mig om. Det vilde være barnligt af mig ikke at benytte mig af disse Midler under Paaskud af, at jeg maaske en Dag bliver nødt til at krænke de højtideligste Forpligtelser ... Den samvittighedsfulde, som tror sig forpligtet til at raadspørge sin Samvittighed, før han undertegner, er ikke andet end et Fæ. Hvorfor skulde jeg dog ikke gøre Modstanderne den Fornøjelse at underskrive Papirlapper og sikre mig selv Fordelen derved, hvis Modstanderne er tilfredse og bilder sig ind, at de har ordnet noget som helst? Hvorfor skulde jeg ikke idag undertegne Kontrakter, og med den bedste Tro af Verden, selv om jeg allerede i Morgen iskoldt skulde sætte mig ud over dem, hvis det tyske Folks Fremtid synes mig at forlange det? Men jeg gentager, jeg undertegner et hvilket som helst Papir. Det skal ikke hindre mig i at handle i det givne Øjeblik paa den Maade, som jeg mener overensstemmende med Tysklands Interesse.¹⁹⁾

Som den nihilistiske Kyniker Hitler er, lader han ogsaa i en Tale vide, at han selv ikke stoler paa noget Tilsagn: „Lad Verden tage dette til Efterretning! Man kan afslutte saa mange Pagter og afgive saa mange Erklæringer, man vil: Jeg stoler ikke paa Papir, men jeg stoler paa Jer, *meine Volksgenossen!*“²⁰⁾

Den mageløse Kynisme heri er en dobbelt. For det første ved han meget vel, at de andre — Chamberlain, Daladier og hvem det ellers kunde være — netop følte sig bundet af en vis international Anstændighed og visse enkle moralske Grundlove, bundet af de Hensyn, han selv anser for smaaborgerlige Fordomme og følgelig for sine Modstanderes Svagheder i Spillet med ham, den store amoralske Forbryder. „Den Fordel,“ siger han, „som jeg har overfor disse Bourgeois-Demokrater, bestaar netop i, at jeg ikke standses af noget som helst doktrinært eller sentimentalt Hensyn.“²¹⁾

For det andet var han sig ogsaa bevidst, at de andre ikke kunde faa sig til at tro, at han virkelig, hvad Moral og Anstændighed angik, var *tabula rusa*, var Manden fra hinsides godt og ondt, den radikale Nihi-

list. De kunde ikke faa sig til at tro det, Hitler vidste det og regnede med det. I *Min Kamp* skriver han:

„Man [Jøder og Socialdemokrater] gik ud fra den meget rigtige Grundsætning, at en Løgn bliver troet mere, jo større den er, da Folkets brede Lag i deres inderste Hjerte lettere bliver fordærvede end bevidst slette, altsaa paa Grund af deres primitive Enfoldighed snarere falder som Offer for en stor end for en lille Løgn, da de nok selv lyver i det smaa, men vilde skamme sig ved altfor store Løgne. De kan slet ikke faa en saadan Usandhed ind i deres Hoveder og vil heller ikke hos andre tro paa Muligheden af den uhyre Frækhed ved en saadan Fordrejelse af Sandheden, ja selv naar de oplyses derom, vil de længe tvivle og vakle og tage en eller anden Undskyldning for gode Varer. Derfor vil der ogsaa altid blive noget tilbage af den frækkeste Løgn — en Kendsgerning, som alle store Løgnkunstnere og Løgneforeninger her i Verden kun kender altfor nøje og derfor anvender paa en nederdrægtig Maade.“²²⁾

Hitler skriver her om paastaaede jødiske og socialdemokratiske Metoder, men i Virkeligheden vil han — som andre Steder i sin Bog — fortælle, hvad han har lært af sine Modstandere, hvortil naturligvis maa føjes, at ingen af dem naaede hans radikale Forstaaelse og Anvendelse af den store Løgn. Her afslører han paany en genial psykologisk Indsigt, og naar han blev Verdensmester i Løgnens Kunst, beror det ogsaa derpaa, at han havde en sjælden Evne til at omgive sig med — som en af hans tidligere Venner siger — *a spell of sincerity*:²³⁾ Han kunde virkelig gøre Indtryk af Oprigtighed, og det var en stor Værdi for ham, navnlig overfor Englænderne, som allerede Fyrst Bülow til sin Beroligelse fandt naive. I 1899 ledsagede denne som Statssekretær Kejser Wilhelm paa et Besøg i England. I nogle Optegnelser om sine Indtryk skriver han: De engelske Politikere kender kun lidt til Kontinentet. Om Kontinentets Forhold ved de ikke meget mere end om Tilstandene i Peru eller Siam. De er ogsaa efter vore Begreber temmelig naive. De er naive i deres troskyldige Egoisme, men ogsaa i en vis barnlig Tillid [*Vertrauensseligkeit*]. De har svært ved at tro paa virkelig onde Hensigter hos andre.“²⁴⁾ Hitler regnede paa samme Maade.

I Juli 1936 undertegnedes en tysk-østrigsk Overenskomst: Østrigs „fulde Suverænitæt“ anerkendtes af Tyskland, de to Regeringer lovede ikke at blande sig i det andet Lands indre Forhold, „fredelige og nor-

male Forhold“ skulde overhovedet genoprettes. Skønt Hitler aldrig lagde Skjul paa sin østrigske Politik's virkelige Hensigt, skønt hans Politik overfor det lille ulykkelige Land Gang paa Gang havde afsløret sig i de foregaaende Aar — et følgende Kapitel skal nærmere belyse dette — og skønt det endelig kun var et Par Maaneder siden Hitler ved Rhinlandsbesættelsen havde vist, hvad hans Ord og hvad hans Overenskomster var værd, skrev *Daily Telegraph* i sin ledende Artikel om Traktaten med Østrig: „Der er ingen Grund til at tvivle om Hr. Hitlers gode Tro.“²⁵⁾

Ingen Grund til — det var en af europæisk Politik's Ulykker i Aarene op mod Krigen, at man og navnlig i England lukkede Øjnene for Hitler-Revolutionens og Hitler-Politikens virkelige Indhold, og det er noget af en historisk Gaade, at dette var muligt, og at de, der havde Ansvaret, var saa ligegyldige og saa døve overfor dem, der kendte og forstod det nazistiske Tyskland, og som aldrig blev trætte af at sige Sandheden og at paapege den uundgaaelige Udvikling. Som Regel fandt man dem irriterende pessimistiske og besat af forblindet Tyskfjendtlighed, men mange amerikanske og engelske Journalister har godtgjort, at det var deres indtrængende Analyser og politiske Forstaelse, der havde Ret over for alt for mange facile diplomatiske Indberetninger og alt for megen udenrigsministeriel Sløvhed. Dog, de gang skænkede man ikke disse Skribenter megen Opmærksomhed. Det er ganske typisk, hvad en af dem, Douglas Reed, fortæller. Han kom hjem til England uogle Maaneder efter, at Hitler havde taget Magten i Tyskland, og han opsøgte „en vis indflydelsesrig Mand“, hvem han fortalte om Tysklands Genoprustning, om Ungdommen, der kun tænkte paa Vaaben og Krig, om alt det, der gjorde Faren for en ny Krig stor og nær og burde faa England til uden Tøven at opruste:

„Dette var, hvad jeg fortalte min indflydelsesrige Bekendt i London en Sommerdag i 1935. Han hørte overbærende paa mig, mens han efter engelsk Sædvane varmede sin Bagdel ved den tomme Kamin.“

„Jeg tror, De har Uret,“ sagde han, „jeg tror, at Hitler ligesom Mussolini vil vise sig at være en Styrkelse for Freden i Europa.“²⁶⁾

Nogle Maaneder efter Krigsudbrudet i September 1939 skrev et stort engelsk Tidsskrift, at der i Historiens Løb var ført et Par Krige, der „var blevet Vandskel, som bestemte Civilisationens Retning. Det er de Krige, i hvilke to forskellige Kulturer, eller to fuldstændig forskellige Livssyn, er stødt mod hinanden, som da Persien og Græken-

land mødtes i det 5. Aarhundrede f. Kr. eller Rom og Kartago 250 Aar senere. Af samme Art er den Krig, vi nu er indviklet i. Hvis Xerxes eller Hannibal havde sejret, var ikke blot Historiens, men Kulturens Retning blevet ændret. Hvis Tyskland vandt denne Krig, vilde det samme være Tilfældet. Det er ikke to Folk eller to Riger, som ser hinanden i Øjnene over Nordsøen og Maginot-Linjen. To Livssyn kæmper om Fremtidens Herredømme.²⁷⁾

Javel, men laa ikke dette klart i Dagen lang Tid før September 1939, og var ikke *Min Kamp*, som det engelske Tidsskrift atter og atter henviser til, skrevet allerede i 1924 og 1926? Var ikke Barbarens Aasyn forlængst synligt?

Fremdeles: Efter Krigsudbrudet udgav den engelske Regering en lille Hvidbog, indeholdende Indberetninger fra Ambassadøren i Berlin og fra engelske Konsuler i Tyskland om Jødernes Mishandling i de tyske Koncentrationslejre.²⁸⁾ Det er Dokumenter, som intet anstændigt Menneske kan læse uden at faa Kvalme, det er Sider, fra hvilke den erklærede Krig mod Aarhundreders Opfattelse af menneskelig Værdighed stirrer os i Møde.

Ja, men disse Indberetninger forelaa jo ikke først i September 1939, de var skrevet længe forinden, og de laa i Foreign Offices Arkiver som stumme Vidnesbyrd om, hvem Adolf Hitler og hvad Nazismen var.

Hvem han var. I sin Udenrigspolitik den troløse og æreløse, og i sin indre Politik, i sin Kamp om at erobre og dernæst om at fastholde Magten den samme: Ordbrøderen og Menederen.

Iler skal først nævnes et Eksempel, fordi jeg selv oplevede det og umiddelbart efter fra autoritativ Side fik den hele Forklaring. Det var den 25. Marts 1935, da Hitler, efter Sejrsfesten ude i Potsdams Slotskirke, om Eftermiddagen for første Gang skulde mødes med Rigsdagen. Valget havde kun givet ham 44 pCt. af Stemmerne, og dette skønt kommunistiske og socialdemokratiske Møder og Aviser var forbudt, skønt mange borgerlige Valgmøder blev sprængt, skønt Koncentrationslejrene alt fyldtes, og Pryglerier og Mord øgedes Dag for Dag, og endelig skønt mangt et Valgresultat blev forfalsket. Kun 44 pCt., men Hitler skulde have 66 pCt. til den Bemyndigelseslov, han begærede. Afgørelsen laa da hos det katolske Centrum. Ved Mødets Begyndelse saa man dets Fører, Prælaten Kaas, rejse sig fra sin Plads og gaa op til Hitler. Føreren var venlig og henviste til Indenrigsmini-

ster Frick, der ogsaa var smilende og elskværdig. Kaas gik ned til sin Plads. Men da Tidspunktet for Afstemningen nærmede sig, blev Prælaten urolig og gik atter op til Hitler, der denne Gang syntes kort for Hovedet og lidt irriteret. Kaas satte sig igen nede i Salen, og nogle Øjeblikke efter stemte Centrum for Bemyndigelsesloven.

Men hvad betød Kaas' smaa Besøg ved Regeringsbænken? Hitler havde lovet Centrum, at saafremt Partiet vilde stemme for Bemyndigelsesloven, skulde det fortsat bestaa og sammen med de andre Grupper, der støttede Regeringen, deltage i et parlamentarisk Arbejdsudvalg. Hitlers Brev herom til Kaas var imidlertid endnu ikke kommet denne i Hænde ved Rigsdagsmødets Begyndelse. Derfor hans Henvendelse til Hitler, der smilende pegede paa sin Indenrigsminister: Frick har det. Desværre havde Frick glemt det, men det var undervejs fra Ministeriet. Dog, det kom stadig ikke, og Kaas maatte igen op til Hitler, der denne Gang blev lidt fornærmet: Han havde vel givet sit Ord ...

Saa luskede Kaas ned til sin Plads, han fik intet Brev, men lidt efter stemte Centrum for Hitler, og allerede i Maj Maaned blev Centrums-Politikerne (til Eks. Rigsdagens Vicepræsident Esser) fængslet, Partiets Forlag og Blade (som *Kölnische Volkszeitung*) røvet, dets Organisationer sprængt, og i Juli opløste Partiet sig selv, mens Løberne — Kaas og Brüning — flygtede til Udlandet. Disse Mænd, der havde hjulpet Hitler i Sadlen og faaet gyldne Løfter om politisk Medarbejderskab, de fik nu af Dr. Göbbels denne Hilsen med i Landflygtigheden:

„Nu kommer Centrum og vil opløse sig selv. Jeg ved ikke hvorfor, vi har jo ikke forbudt Partiet. Men hvis Centrum tror, at det ved sin Opløsning kan faa Absolution for de forgangne 14 Aars Synder, tager det fejl. Vi har intet glemt! Naar vi nu og da kan synes langmodige, saa synes vi kun saadan. I Virkeligheden gaar den nationalsocialistiske Revolution Slag i Slag og Skridt for Skridt videre. Den standser ikke, før den har erobret hele det tyske Rige.“²⁰)

Vi synes kun saadan — naar det nemlig er nødvendigt til Magtens Erobring. Vi giver vort Ord — og bryder det, naar Magten er vor.

Men Hitler gav i Marts 1935 Centrum endnu et Løfte. Han lovede, at han, saafremt han fik Partiets Stemmer, vilde afslutte et Konkordat med Paven.³⁰) Dette Løfte holdt han. Det var i hans Interesse ikke straks at synes kirkefjendsk, Konkordatet blev undertegnet i Rom den

20. Juli 1935 og syntes usædvanligt gunstigt for den katolske Kirke. Hvis Rettigheder og Frihed fuldt ud anerkendtes. Konkordatets Skæbne skal nu ikke omtales nærmere her. Det er tilstækkeligt at erindre om den Encyclica *Mit brennender Sorge*, som Pave Pius XI offentliggjorde i Marts 1937. I dette Aktstykke anklagede Vatikanet aabent det tredje Rige og dets Fører for Bedrageri og Ordbrud: Punkt for Punkt blev det godtgjort, hvorledes Hitler havde krænket alle de Rettigheder, han i Konkordatet havde sikret den katolske Kirke.

Hvad svarede man fra tysk Side: Hitlers Blad *Völkischer Beobachter* fik Ordet:

„Troskab maa være en absolut Dyd, naar det gælder absolute Værdier som Gud, Folk, Race, Ære og de Mænd, som uforanderligt legemliggør disse Værdier. Troskab overfor foranderlige og andenrangs Værdier er naturnødvendigt betinget og kan ikke altid og i hvert Tilfælde anses for forpligtende ... Heller ikke en Overenskomst med den Hellige Stol er i og for sig en sakrosant, uantastelig og evig Værdi ... Et tidligere Ja til en Traktat kan under forandrede Forholds Tvang med Rette ændres til et senere Nej ... Tysk Troskab betyder ikke Troskab til en Traktats Bogstaver lige indtil Selvtilintetgørelse. *Deutsche Treue heisst Treue zum deutschen Volk für immer und auf jeden Fall.*“³¹⁾

Dette er officielt og offentligt nøjagtig, hvad Hitler sagde til Rauchning om Traktater og Overenskomster.

Tilfældet Kaas—Centrum—Vatikanet er typisk for Hitlers Metode, hans hele politiske Vej er brolagt med brudte Løfter og Æresord:

I 1925 stræde han til højre og venstre Æresord paa, at han ikke vilde forsøge et Kup. Han brød dem. Han gav i Sommeren 1932 Hindenburg sit Ord paa, at han ikke vilde bekæmpe Papens Regering. Umiddelbart efter aabnede han Generalangrebet. Han blev Kansler, og han erklærede højtideligt overfor den gamle Rigspræsident, at hvorledes end det kommende Valg faldt ud, skulde de daværende Ministre bevares i deres Embeder. Et Par Maaneder efter lod han sine Stormtropper tage Affære: De myrdede og fængslede tysk-nationale Politikere Landet over og stormede Partiets Kontorer. Hugenberg blev drevet ud af Regeringen.

Udgangspunktet for Forstaaelsen af Hitler er da hans Had til det Samfund, i hvilket hans Liv var den rodløse og unyttige Vagabonds,

hans Had og hans Vilje til at tilintetgøre det. Han gjorde sig det fremdeles klart — og den radikale Konsekvens er hans enorme Styrke — at skulde han sejre i denne Kamp, maatte han paa den ene Side benytte sig af Modstandernes Hæmninger og paa den anden selv befri sig totalt for dem, d.v.s. benytte sig af andres borgerlige Moral og selv skride hen over alle dens Bud.

Deraf ogsaa hans Kamp med kirkelig og kristelig Moral. Hos Rauschning erklærer han, at han vil udrydde Kristendommen i Tyskland: dens „servile Moral“ skal erstattes med „en ny stærk og heroisk Tro“, thi „enten er man Kristen eller Tysker, men begge Dele kan man ikke være paa en Gang.“³²⁾

Saaledes taltes der ikke blot i de inderste Nazi-Cirkler. Mangfoldige offentlige Erklæringer i samme Retning kunde nævnes. Her skal kun anføres en særlig autoritativ. Autoritativ — den stammer nemlig fra Alfred Rosenberg, af Føreren udnævnt til Rigsleder for alle Spørgsmaal angaaende Verdensanskuelse. I sit Hovedværk *Der Mythos des 20. Jahrhunderts* — en Bog, der næppe kan overgaas i uvederhæftigt Dilettanteri, og som ogsaa af Kultusministeriet er tvangsindlagt paa Nr. 2 Pladsen i alle Skolebiblioteker (den følger altsaa umiddelbart efter *Min Kamp*) — i denne Bog udvikler han, at Kristendommen skal renses for alle „jødiske“ Elementer og i Stedet tilføres de ægte tyske og da navnlig Æresbegrebet og det heroiske, saaledes at eksempelvis Næstekærlighedens Ideal „ubetinget underordnes Idéen om den nationale Ære.“ Den, der vil fastholde den gamle Kristendom og afvise den nye germanske, begaar „klart Højforræderi“. „De germanske Karakterværdier er det evige, hvorefter alle har at indstille sig. Den, der ikke vil dette, giver Afkald paa en tysk Genfødsel og fælder selv den sjælelige Dødsdom over sig. Men en Mand eller en Bevægelse, som vil hjælpe disse Værdier til fuldkommen Sejr, har den moralske Ret til ikke at skaane Modstanden. De har den Pligt aandeligt at overvinde den, organisatorisk at standse den og politisk at holde den afmægtig.“³³⁾

For at gennemføre sin revolutionære Kamp og med disse Midler, d.v.s. med Tilsidesættelse af ethvert moralsk Hensyn, maatte Hitler omgive sig med en Skare af Landsknægte: „Jeg har Brug for Folk, der kan bruge Næverne, og som ikke spekulerer paa Principerne, før de myrder. Og hvis de benytter Lejligheden til at hugge Ure eller Smykker, bryder jeg mig ikke en Døjt om det.“³⁴⁾

Det var med Bander af slige Mænd. Hitler slog sig igennem. Han samlede dem op blandt Soldaterne, der kom hjem fra Krigen: Som halvvoxne Drengene havde de i 1914 meldt sig under Fanerne, de havde intet lært, kendte kun Krigen Haandværk, de var som Hitler selv rodløse i og fremmede for det borgerlige Samfund, og de meldte sig til Friskarekorps, der efter Freden kæmpede i de baltiske Lande og andetsteds eller i Borgerkrigene hjemme. De var Lejetropper, der ofte skiftede fra den kommunistiske til den nazistiske Lejr, eller omvendt. „Nogle af mine bedste Mænd er tidligere Kommuniste,“ sagde Stormtroppernes Stabschef Röhm.³⁵)

Deres Metier bestod til at begynde med i at provokere Bataljer i Gaderne og Slagsmaal i Mødesalene.

En af Stormsangene fra Aarene lige før Magtovertagelsen sluttede saaledes:

*Und kommt einst der Tag der Entscheidung herbei
Der uns frei macht von Ketten und Banden —
Wer kämpft dort so wild in der vordersten Reih?
Es sind ja die hundert Briganten.*

Briganter kaldte de sig, de var det, og Briganter var det. Hitler ønskede og havde Brug for.

I August 1932 myrdede en Flok Nazister, tilhørende Stormtropperne, i den øvreschlesiske Landsby Potemka en politisk Modstander. Arbejderen Pietrzuch. Forsynet med Gummiknipler og Billardkøer trængte de om Natten ind i Huset, hvor de først traf den unge Pietrzuch. Han blev slaaet i Hovedet, saa han faldt bevidstløs om. Dernæst blev Faderen slæbt ud af sin Seng, mishandlet paa bestialsk Maade og dræbt. 25. August blev fem af de skyldige af en Særdømstol i Beuthen dømt til Døden. Samme Dag, Dømmen var afsagt, sendte Hitler følgende Telegram til de fem Mordere:

„Mine Kammerater! Staaende over for denne uhyrligste Bloddømme føler jeg mig forbunden med Eder i ubegrænset Troskab. Eders Frihed er fra dette Øjeblik et Spørgsmaal om vor Ære. Kampen mod en Regering, under hvilken dette var muligt, er vor Pligt.“

I et Opraab hyldede han fremdeles Morderne, som „nationale Frihedskæmpere“ og rasede mod Rigskansleren: „Hr. v. Papen, nu kender jeg Deres blodige Objektivitet!“

Göring telegraferede:

„I grænseløs Forbitrelse og Harme over den Skrækkens Dom, der har ramt Eder, giver jeg Eder, Kammerater, den Forsikring, at vor Kamp fra nu af gælder Eders Frihed. I er ikke Mordere. I har forsvaret Eders Kammeraters Liv og Ære. Eders Familier anviser jeg idag 1000 Mark, som Venner har stillet til min Raadighed. 14 Millioner af de bedste Tyskere har gjort Eders Sag til deres.“

Dr. Göbbels skrev i sit Blad:

„Disse fem Dødsdomme er de uhyrligste og mest oprørende, som vi har oplevet i Tyskland i de forgangne 14 Aar. Saa rige de var paa Ydmygelser, utrolige Hændelser, politiske, moralske og juridiske Per-versiteter. Disse fem Dødsdomme jager Skammens og Vredens Rødme frem i enhver blot halvvejs austændig og retfølede Tyskers blege og forbitrede Ansigt ... Her gælder det ikke længere Taktik, her drejer det sig om et Princip og om hele det nationale Tysklands Livsmuligheder.“

Endelig skal Slutningen paa *Angriffs* ledende Artikel anføres:

„Vi kan ikke tænke os, at Hindenburg, der allerede om sig mærker den mytiske Evigheds Skygger, vil afslutte sit Liv, idet han tavst udleverer fem nationale Tyskere til Bøddeldøden.“³⁰⁾

Tilfældet er behandlet med nogen Udførlighed, fordi det paa den ene Side er enestaaende, paa den anden typisk. Det er enestaaende, thi hvor oplevede man vel, at fem Banditter, der ved Nattetid trænger ind i et Hus og myrder og mishandler, at de gøres til nationale Helte, at de af den Mand, der staar ved Magtens Tærskel, hilses som Kammerater, med hvem han er forbundet i ubegrænset Troskab, og at deres Sag gøres til et med de bedste Landsmænds og til et med den nationale Ære? Og dog typisk: Dette er Gangster-Nazismen, og det er Hitler som Briganternes Fører.

Jeg var i Tyskland, da Potemka-Dommen blev afsagt, og havde Samtaler med mange nazistiske Politikere. Det interessante ved disse Samtaler var, at Dommen betragtedes som en glimrende Propaganda for Partiet, i den Grad mente man Retsbevidstheden perverteret i det brede Tyskland, i den Grad ansaa man det for lykkedes at undergrave elementær Moral, at ogsaa dette kunde voves: den aabne Hyldest til Morderne som den nationale Sags Frihedskæmpere.

Kort efter saa jeg i en tysk By en Plakat, der indbød til nazistisk Møde. Man læste: *Heute abend spricht der Fehme-Mörder Edmund Heines.*

At være overbevist og dømt Morder ansaas for fineste Anbefaling.

„Ordet Forbrydelse er et Levn fra en forsvunden Verden,“ som Hitler sagde, og denne Doktrin realiseredes ved Glorifikation af Ugeringer som Potemka-Mordet og ved Regeringens og Partiets direkte Anstiftelse af Forbrydelser.

I et senere Kapitel skal omtales Mordet paa den østrigske Kansler Dollfuss, planlagt og gennemført af det officielle Tyskland. Det Kup, der skulde efterfølge Mordet, mislykkedes, og Hitler slog øjeblikkelig kontra. Præsident Hindenburg udtalte overfor den østrigske Præsident Miklas sin Afsky „for den modbydelige Forbrydelse“. Hitler skyndte sig at gøre Papen til Gesandt i Wien og skrev i sit Brev til ham:

„Attentatet mod den østrigske Forbundskansler, som den tyske Regering paa det skarpeste fordømmer og beklager, har uden vor Skyld skærpet den i sig selv allerede usikre politiske Tilstand i Europa.“

Uden vor Skyld, vi fordømmer paa det skarpeste ...

Dog, efter Østrigs Erobring i 1938 tilkendegav Tyskland med al Tydelighed sin Samhørighed med Dollfuss' Mordere.

Paa Aarsdagen for Mordet, den 25. Juli, afholdtes i Klagenfurt en Mindfest for Morderne. Dagen før skrev General Görings Blad:

„Hele det tyske Folk vil være til Stede i denne højtidelige Time. Thi hele det tyske Folk ved, at hine Mænd, der døde under en folkefremmed Systemregerings Bøddelhaand og hine andre, der faldt i Kampen, at de ofrede sig for hele det tyske Folk, at de døde for os alle. Derfor er vi dem Tak skyldige. Derfor vokser i Erindringen om hin Daad for os den hellige Forpligtelse at vise os hine Mænd, der ofrede sig selv, værdige.“³⁷⁾

Under Mindefesten, der indlededes med Klokkeringning fra alle Klagenfurts Kirker, talte Hitlers Stedfortræder, Minister Rudolf Hess:

„Vi mindes de døde i Erindring om den Dag, da for fire Aar siden tyske og lidenskabelige Nationalsocialister gjorde et Forsøg paa at føre det østrigske Land tilbage til det store tyske Hjem. Vi mindes dem i Erindring om hin Dag, da tretten af vore bedste Kammerater mistede deres Liv ved Bøddelens Haand ... I Erindring om disse tyske Idealisters Offerdød bekender vi Tyskere i alle tyske Egne os i Dag paany til disse Døde og til deres Døds Betydning.“

Saaledes blev „den modbydelige Forbrydelse“, som Hindenburg i 1934 havde udtalt sin Afsky for, og som Hitler dengang paa det skar-

peste fordømte, nu til tyske Idealisters heltemodige Gerning og Offerdød.

Men ikke nok hermed. Den 29. August afholdtes i Stuttgart en ny Mindefest. Her talte Distriktsleder Bohle, Chefen for de i Udlandet levende Nationalsocialisters Organisation, saaledes om Dollfuss-Morderne:

„Deres Daad bør efterlignes af Nationalsocialister i andre Lande, naar som helst Omstændighederne kræver det ...“³⁸⁾

Bør efterlignes — blandt Tilhørerne var en Delegation fra Sudeterlandet. Den fik en Brugsanvisning med hjem til Czechoslovakiet.

I denne Forbindelse skal ogsaa nævnes Rigsdagsbranden Natten mellem den 27. og 28. Februar 1935. En udførlig Fremstilling er ikke mulig indenfor denne Bogs Rammer. Men en kort Omtale hører med til Hitler-Billedet.

Rauschning fortæller, at han et Par Dage efter Branden blev kaldt til Hitler. I Forværrelset traf han flere af Partiets Spidser:

„Der var Göring, Himmler, Frick og nogle Distriktsledere fra de vestlige Provinser. Paa dette Tidspunkt blev Hemmeligheden om Brandens Omstændigheder endnu bevaret omhyggeligt i Partiet ... Sandheden blev pludselig afsløret for mig ved de Bemærkninger, jeg hørte i dette Forværrelse. Brandstifterne var ingen andre end det nationalsocialistiske Partis Leder, Hitler selv var holdt underrettet om Projektet og havde udtrykkeligt billiget det. Den Kynisme, hvormed man i de Indviedes snævre Kreds underholdt sig med hinanden om Anstiftelsen, var helt overvældende: Tilfreds Latter, modbydelige Vitigheder, Pralerier, dette var disse „Sammensvorne“s Reaktioner. Göring fortalte med mange Detailler, hvorledes hans „unge Mænd“ havde benyttet en underjordisk Gang, der førte fra Rigspræsidiets Palæ som Adgang til Rigsdagen. De havde kun haft nogle Minutter og var nær blevet taget. Han beklagede, at ikke „hele Bulen“ var brændt ned, men i deres Hastværk havde de raske Drengene ikke kunnet afslutte deres smukke Arbejde. Göring endte sin Beretning med dette Udbrud, som sagde nok: „Jeg har ingen Samvittighed. Min Samvittighed hedder Adolf Hitler.“³⁹⁾

Om denne Skildring gælder, at enten lyver Rauschning, eller ogsaa taler han Sandhed. En tredie Mulighed er udelukket. Den, der har beskæftiget sig med Rauschnings Bøger, vil intet Øjeblik tro paa den første Mulighed. Hans Udtalelser bekræftes desuden derved, at vi fra

andre Kredse ved, at man i de snævre Partikredse talte om Rigsdagsbrandens Oprindelse.⁴⁰⁾

Fremdeles er der i Dag næppe mange Mennesker, der tvivler paa, at det var Nazisterne selv, der iværksatte Branden.

Rigsretten i Leipzig kom til det Resultat, at van der Lubbe ikke alene kunde have fremkaldt Branden, men at Ildspasættelsen i Modesalen maatte have været mange Hænders omhyggeligt forberedte Værk.⁴¹⁾ Naar man i Dag tør sige, at disse Hænder var Nazismens, skyldes det en Række Omstændigheder. Det skyldes for det første forskellige Beretninger, der i Tidens Løb er fremkommet. Blandt disse maa nævnes det saakaldte Oberfohren-Memorandum. Dr. Oberfohren var Leder af den tysk-nationale Gruppe i Rigsdagen, der var repræsenteret med fem Medlemmer (deriblandt Dr. Hugenberg) i det Ministerium, Hitler dannede den 30. Januar 1933. I April Maaned cirkulerede i Tyskland et Dokument, der paastodes skrevet af Oberfohren, hvori Nazisternes Ildspasættelse skildredes ret udførligt og med mange Detailler.⁴²⁾

Den 6. Maj meddeltes officielt, at Dr. Oberfohren havde skudt sig i sin Lejlighed. Paastanden om Selvmordet blev betvivlet fra mange Sider. Det kan endnu ikke godtgøres, om Oberfohrens Memorandum er ægte. Men det kan siges, at dets Oplysninger i alt væsentligt stemmer med, hvad der paa anden Maade er fremkommet. I denne Forbindelse maa navnlig fremhæves Bogen *Ich kann nicht schweigen*, der indeholder mange meget præcise Meddelelser af en Indviet.⁴³⁾

Disse Meddelelsers Logik og Præcision fremhæves nu yderligere ved et andet Moment, nemlig de første officielle Erklæringers selvmodsigende Karakter og navnlig deres mange beviseligt usandfærdige Paastande.

Fremdeles skal nævnes Rigsretsprocessen i Leipzig, hvor den berømtelige tyske Justits gjorde sig til den nazistiske Politik Redskab. Vel frikendte Retten Kommunisterne Torgler, Dimitroff og de to andre Bulgarere, men Processens Form og Metoder (ikke mindst Vidneafhøringerne) havde en saadan Karakter, at en fremstaaende engelsk Jurist efter en nærmere Paavisning konkluderede i, at Resultatet ikke kunde blive *fair*.⁴⁴⁾

Endelig skal nævnes nogle Udtalelser af Hitler til et amerikansk Blad. Føreren oplyste her, at der i Brandnatten fra alle Egne i Tyskland lød Raab om Hjælp mod „den forestaaende bolchevikiske Sam-

mensværgelse og Omvæltning“. Rundt om i Berlins offentlige og private Bygninger fandt man „Tændsnore, Tændbomuld, gennemvædet med Benzin og Eksplosionsstoffer“. Havde derfor ikke Hitler straks grebet ind, „havde ikke blot Rigsdagen og Slottet, men samtlige offentlige Bygninger i Tyskland og, hvem ved, maaske hele Vesteuropa i Dag været en Ruindyng“. Bevismaterialet vil blive overgivet Offentligheden, det „garanterer Opdagelsen af det bolchevikiske Verdenskomplot.“⁴⁵⁾

Naturligvis blev intet Bevismateriale nogensinde forelagt, og det bolchevikiske Verdenskomplots eneste Aktion bestod i, at Kommunisten Torgler selv henvendte sig til Politiet for at godtgøre sit Alibi, som Rigsretten senere bekræftede. Endelig røbede Dr. Göbbels — uforvarende eller frækt — Sandheden. Dagen efter Branden skrev han i sin Dagbog om Fængslingerne, der fandt Sted: „Modstand viser sig intet Sted!“⁴⁶⁾ Ikke en eneste Tændstik, ikke en Eksplosion, ikke et Skud. Hele Vesteuropa blev let og hurtigt reddet. Men Dr. Göbbels har endnu en interessant Bemærkning i sin Dagbog. Den 31. Januar skrev han: „Under en Samtale med Føreren fastlægger vi Retningslinjerne for Kampen mod den røde Terror. Foreløbig vil vi se bort fra direkte Modforholdsregler. Det bolchevikiske Revolutionsforsøg maa først engang flamme op. Saa vil vi i det passende Øjeblik slaa til.“⁴⁷⁾

Flamme op — en Maaned efter flammede over Berlin den Rigsdagsbrand, som efter Göbbels Ord at dømme blev planlagt med Føreren allerede den 31. Januar. Morgenen efter Branden stod i *Fölkischer Beobachter* en Artikel *Das Fanal* af Dr. Göbbels. Den sluttede saaledes: „*Hitler will handeln! Hitler wird handeln! Gebt ihm die Macht dazu!*“

Giv ham Magt — Hitler var jo Kansler, Riget var hans. Ja, men i sit Ministerium havde han maattet optage fem tysk-nationale Politikere og havde dertil givet Hindenburg sit Æresord paa, at han uanset det kommende Valgresultat ikke vilde ændre Regeringens Sammensætning. Vejen til det nazistiske Diktatur var ham spærret. Det var Hensigten med Rigsdagsbranden at aabne den. Allerede selve Brandnatten forbød Göring hele den kommunistiske og socialdemokratiske Presse. Den officielle Meddelelse, der blev offentliggjort om Morgenen den 28., erklærede ikke blot — hvad Rigsretten i Leipzig, som omtalt, maatte afvise — at det var Kommunisterne, der havde paasat Ilden, men den konstaterede ogsaa Socialdemokraternes Medskyld. Det oply-

stes nemlig, hvilket var *Logn*. — at „Brandstifteren (van der Lubbe) i sin Tilstaaelse havde indrømmet sin Forbindelse med det socialdemokratiske Parti“. Det tilføjes: „Ved denne Indrømmelse er den kommunistisk-socialdemokratiske Enhedsfront blevet en aabenbar Kendsgerning“. Altsaa, de to Partiers Presse blev øjeblikkelig forbudt. Fængslingerne begyndte hele Landet over. Hvis der ydes Modstand, skrev Göbbels selve Brandnatten i sin Dagbog, *dunn Strasse frei für die S.A.*“⁴⁸⁾

Men dermed var Diktaturet endnu ikke etableret. Den 28. afholdtes et Kabinetssmøde, og her forelagde Göring en Nødfordrning, der ophævede de af Rigsforfatningen hjemlede Grundlovsrettigheder.

„Saaledes er,“ udtalte Forordningens Paragraf 1, „Indskrænkninger i den personlige Frihed, Retten til fri Meningsytring, indbefattet Pressefrihed, Forenings- og Forsamlingsret, Indgreb i Brev-, Post-Telegraf- og Telefonhemmeligheden, Anordninger om Husundersøgelse og om Beslaglæggelse af samt Indgreb i Ejendom ogsaa tilladt udover de ellers herfor gældende Bestemmelser.“ Regeringen vedtog Forordningen, og da gamle Præsident Hindenburg om Aftenen af Hitler og Göring hørte, at Kommunisternes og Socialdemokraternes Ildspasættelse var bevist, og at yderligere Terrorplaner af det forfærdeligste Omfang omfattende andre Brande og Mord over hele Riget, var fundet, satte han sit Navn under den Nødfordrning, der blev det tredje Riges vigtigste Statsgrundlov, og som legaliserede det nazistiske Diktatur, saaledes at det nu kunde virkeliggøres med uindskrænket Vilkaarlighed.

Da Hitler havde undertegnet, skrev Göbbels lykkelig i sin Dagbog: „Nu gaar Arbejdet af sig selv ... Det er igen en Lyst at leve.“⁴⁹⁾

Paa Brandaftenen kom Otto Strasser til Anhalter Banegaarden, han tog en Taxa, og da han saa Ildskæret, spurgte han Chaufføren, der i ligegyldig Tone svarede: „Det er Nazisterne, der har stukket Ild paa Rigsdagen.“⁵⁰⁾

Der var faa Mennesker i Tyskland, der ikke sagde eller tænkte det samme, og der var næppe nogen udenfor Tyskland, der ikke forstod den rette Sammenhæng. Derfor vovede hverken Hitler eller de andre Førere i den følgende Tid at nævne Rigsdagsbranden. I de voldsomste Taler mod Kommunismen fandtes aldrig en Henvisning til den 27. Februar. Bedre at tie derom, naar Alverden vidste Besked. Bedre

ikke at nævne det, naar Reaktionen maatte blive frivole Smil eller bøjede Hoveder.

Kun en enkelt Gang var der en, der talte Brandnattens Sprog. Om trent fem Aar efter rasede *Völkischer Beobachter* i en Leder mod Kommunismen og navnlig mod — *Rigsdagsbrandstifteren* Dimitroff.⁵¹⁾ Glemte Lederskriveren, at Rigsretten i Leipzig havde frikendt Dimitroff? Det er sandsynligere, at han vilde sende en haanende Hilsen til Mindet om den Justits, som Nazismen havde dræbt. Man talte altsaa ikke om Rigsdagsbranden, men der var jo — foruden den snævre Førerkreds — adskillige, som vidste Besked. Der var Görings „raske Dreng“, som havde gjort Arbejdet. I Natten til den 1. Juli 1934 — de lange Knives Nat — blev deres Mund lukket.

Heller ikke denne Begivenhed kan her omtales udførligt, men en Skitse og visse Hovedtræk er nødvendige i en Hitler-Karakteristik.

Den 6. August 1934 offentliggjorde *Paris Soir* et Interview, hvori General Reichenau fra Rigsværnsministeriet udtalte sig om den 30. Juni. „Hitler,“ sagde Generalen, „har holdt sit Ord, da han i Kimen kvalte Röhm's Forsøg paa at indlemme Stormtropperne i Rigsværnet.“⁵²⁾

Dette er altsaa Forklaringen. Röhm vilde — som han sagde til Rauschning — være den ny Armés Scharnhorst.⁵³⁾

Han vilde, at hans Stormtropper skulde indlemmes i den regulære Hær, at hans Officerer skulde indtage deres Pladser ved Siden af Rigsværnet, og at han selv skulde have en ledende Stilling. Han vilde et nazificeret Rigsværn, og han vilde — som Bevægelsens socialrevolutionære Elementer — Revolutionens Fortsættelse, „den anden Revolution“, med Opfyldelse af de mange Løfter fra Oppositionstiden, kort sagt, han vilde Kamp mod „Reaktionen“ og „Kapitalen“. Men han vilde denne Kamp sammen med Hitler og i Virkeligheden var hans Tanker Hitlers, de to var af samme Aand. Endnu den 20. Marts havde de i München i Anledning af Aarsdagen for Potsdam talt sammen til den gamle S.A.-Garde. Først fik Röhm Ordet. Han begyndte saaledes: „Der holdes saa mange Fester nu, men jeg er hellere med, naar Revolutionen laves, end naar den fejres (stormende Bifald),“ og han sluttede: „Naar det igen lyder: „S.A., træd an — min gamle Garde frem,“ saa er vi der igen. Vor Fører, Heil!“ Referatet tilføjer, at disse Ord hilstes „med jublende Begejstring,“ og saa stod Hitler paa Talerstolen: „Den Foraarsrevolution, der bruser gennem vort Folk, der ogsaa

har grebet dette Land, ja, som begyndte her, denne Revolution maa gaa videre, den maa blive til en herlig Sommer for vort Folk.“

Hitlers Blad, *Völkischer Beobachter*, forstod disse Ord som Talens Kærne og satte paa Forsiden denne Rubrik: *Die Revolution muss weitergehen.*⁵⁴⁾

Men Hitler var endnu helt afhængig af Hæren, var nødt til at bøje sig for dens Krav, og Generalerne var endnu saa stærke, at de kunde modsætte sig alle Planer om Nazificering og om Stormtroppernes Adgang til Arméen.

Saaledes stod Hitler overfor en Konflikt mellem sine egne revolutionære Maal og den reelle Situation, de virkelige Magtforhold. Han valgte den Løsning, som kun kunde opstaa hos den store, for enhver Hæmning befriede Forbryder, og som kun kunde virkeliggøres ved Hjælp af den moralske Underverden, han havde opdraget, og som nu stod til hans Raadighed. Han bestemte sig til at myrde Röhm og hans nærmeste Venner og benytte Lejligheden til at skaffe sig af med andre, der var eller kunde blive besværlige for Regimet.

Röhm opholdt sig i Wiessee i de bayerske Bjerge. Han havde en Del af sine vigtigste Underførere med sig. Det tør betragtes som givet, at Hitler efter Röhm's Ønske havde foranlediget denne Sammenkomst, idet han havde erklæret sig rede til en principiel Diskussion om aktuelle Spørgsmaal med Stormtroppernes Chefer og Underchefer. I hvert Fald har Otto Strasser offentliggjort et Telegram, hvis Original en af Gruppeløbernes Adjudanter havde vist ham, og i hvilket Hitler selv indkalder til Mødet.⁵⁵⁾ Dette stemmer med en Oplysning, Heiden meddeler: Til en af sine Medarbejdere, der vilde forlade Wiessee den 29., sagde Röhm: „Nej, men bliv dog til i Morgen, Chefen kommer ogsaa.“⁵⁶⁾

De følgende Begivenheder er nu velkendte: Om Natten begav Hitler sig, ledsaget af Göbbels, i Flyvemaskine til München og herfra til Wiessee. Fra München fulgtes han af Panservogne, hvori befandt sig S.S.'s mest udsøgte Gangstere, som Chauffør Maurice og hin berygtede Christian Weber, 19 Gange straffet bl. a. som Alfons.

Saa begyndte Fængslingerne og Mordene. De, der ikke blev slaet ned i Wiessee, førtes til det brune Hus i München, hvor Dødsdommene afsagt af Hitler, øjeblikkelig eksekveredes. I Berlin tog Göring Affære. Det menes, at der hin Nat dræbtes over 1000. Blandt dem var ikke blot Röhm, hans nærmeste Venner og næsten alle Görings „raske

Dreng" fra Brandnatten, men mange andre, der ingen som helst Forbindelse havde med Röhm-Kredsen. Personlige Fjendskaber blev hin Nat, da Lovløsheden fik Fripas, hastigt afgjort. Private Hævnafter fuldbyrdedes. Göring vedgik det aabent over for Pressen i sin Erklæring den 1. Juli. „Jeg udvidede min Opgave, idet jeg ogsaa rettede et Slag mod de utilfredse.“ Saaledes skød en af hans Bander General Schleicher og dennes Hustru i deres Hjem, mens en anden afhentede Gregor Strasser og slog ham ned i en Skov udenfor Berlin. Blandt de myrdede var endvidere katolske Ungdomsledere som Dr. Klausener og Adalbert Probst, konservative Politikere som Dr. Scholl fra Herreklubben, og der var adskillige af v. Papens nærmeste Medarbejdere: von Bose, Edgar Jung, v. Detten, Dr. Morsbach. De led alle en grusom Død. Deres Chef, Hr. v. Papen, reddede Livet, og arbejdede gellassen videre under Hitler. Han tegnede dermed for bestandig sit eget Billede, han fortalte Efterverdenen, hvem han var.

Nogle Dage efter Mordnatten fandtes i Moserne ved Dachau Liget af en Mand, der var dræbt med Spade og Hakke. Det var den 75-aarige Hr. v. Kahr. I elleve Aar havde han levet som Privatmand uden at deltage i Politik, men han havde een Synd paa sin Samvittighed: Den 8. November 1925 havde han nægtet at deltage i Hitlers Kupforsøg. Dette var ikke glemt, Hitlers Had glemte aldrig, det erindrede ogsaa den gamle Hr. v. Kahr, det ramte ham i den store Hævnnat.

Om 30. Juni-Natten foreligger fire officielle Dokumenter: Hitlers Dagsbefaling til S.A. den 30. Juni, Göbbels Radiotale den 1. Juli, Görings Erklæring til Pressen den samme Dag og endelig Hitlers Rigsdagstale den 13. Juli.

Om denne Tale skrev *Times*, at den „viser hvor fuldstændig Tysklands nuværende Herskere har kastet til Side alle de Lovlighedens og Rettens Principer, som adskiller en moderne vesteuropæisk Stat fra et orientalsk Despoti eller et middelalderligt Tyranni: De nedbryder alle de Garantier, som civiliserede Folk majsommeligt har skabt for at værne Menneskers Liv og personlige Frihed.“⁵⁷⁾

Her skal nu ikke paapeges Modsigelsen i de fire officielle Beretninger, kun et Par Momenter til Hitlers Karakteristik. Metoden, der anvendtes, var tildels den samme som ved Rigsdagsbranden: Ligesom dengang opdigtedes Eventyret om en dødelig Farc, der havde truet Tyskland, og som kun Førerens lynsnare Indgriben forhindrede. Ifølge Hitlers Rigsdagstale havde Röhm indsamlet 12 Millioner Mark til

Iværksættelse af et Statskup den 1. Juli. Der var af S.A.-Mænd dannet edssvorne Terrorgrupper, betalte Tropper, og gennem Schleicher var Forbindelse knyttet med Udlandet. I Berlin skulde Hitler fængsles, Regeringsbygningerne besattes, hvorefter de øvrige Aktioner under blodig Terror skulde udføres. Det var lykkedes ved List at rekvirere Lastbiler og Panservogne hos Politiet. I München holdtes S.A.-Formationer i Alarmberedskab. Saaledes var Nazismens Eksistens truet, Følgerne kunde være blevet *unausdenkbar*, Tusinder uskyldige dræbt, hvis ikke Hitler havde slaæet til og gjort sig til det tyske Folks Højesteret.“

Hele denne Fremstillings Løgnagtighed fremgaar alene deraf, at Hitler, kun ledsaget af Göbbels og Lutze, begav sig til München — hvor de revolterende S.A.-Formationer holdtes i Alarmberedskab! At han dernæst, kun fulgt af et Par Panservogne, kørte til Wiessee, hvor Statskuppets Fører laa fredeligt i sin Seng. Endvidere deraf, at Ernst, der ifølge Hitler opholdt sig i Berlin for at lede Oprøret dør, i Virkeligheden befandt sig i Bremen for paa Bryllupsrejse at tage til Madeira.

Og lige som Göbbels i sin Tid ved en Dagbladsnotits røbede, at den kommunistiske Sammensværgelse omkring Rigsdagsbranden var Digt, saaledes var der ogsaa nu et Par Stemmer, der kom til at forraade Sandheden. I *Völkischer Beobachter* udtalte Röhms Efterfølger, Viktor Lutze, at „ingen S.A.-Mand havde stillet sig ved Forræderen Röhms Side. Ved hele dette Spøgeri — *bei dem ganzen Spuk(!)* — drejede det sig kun om en ren Fører-Revolve, og ogsaa blandt Førerne var det kun en ganske lille Kreds, der vilde gøre Rebellionen med.“⁵⁸) Paa samme Maade skrev *Westdeutscher Beobachter* om „den forsvindende lille Klikes Vanvid“ og tilføjede: „denne Spøg — *dieser Spass(!)* — har nu fundet sin Afslutning.“⁵⁹)

Ikke een eneste S.A.-Mand, en forsvindende lille Klike, et Spøgeri, en Spas — hør saa Hitler: „Vort nye Rige stod over for en Krise, der kun altfor let kunde have faaet i Sandhed tilintetgørende Følger for en lang Fremtid ... I denne Time var jeg ansvarlig for den tyske Nations Skæbne og derfor det tyske Folks Højesteret. Divisioner, der gør Mytteri, har man til alle Tider kaldt til Orden ved at decimere dem.“⁶⁰)

Af alle Hitlers Taler er ingen mere skamløs, ingen lavere og modbydeligere end denne.

Han søger ogsaa et Forsvar deri, at han maatte beskytte Ungdom-

men mod Röhms, Heines' og Ernst's homoseksuelle Anlæg: „Jeg vil i Særdeleshed, at enhver Moder kan sende sin Søn til S.A., til Partiet og til Hitler-Jugend uden Frygt for, at han der kan blive fordærvet, sædeligt eller moralsk.“ Hvilket mageløst Hykleri. Som om ikke Röhms Homoseksualisme i mange Aar var kendt over hele Tyskland, og som om det samme ikke var Tilfældet med Heines og Ernst. Allerede i 1927 blev Fehmorderen Heines bl. a. paa Grund af sædelige Forbrydelser over for Medlemmer af Hitler-Jugend, udstødt af Partiet. Og dog blev han genoptaget, ja, han blev som Politipræsident i Breslau gjort til Lovens og den offentlige Sikkerheds Beskytter, og som Overgruppeløber blev han 250.000 unge Mænds Foresatte paa samme Maade som den fordrukne, homoseksuelle Karl Ernst blev Opdrager, Vogter og Chef for 550.000 af Hitlers Ungdom.

Der kunde skrives en Bog alene om Hitlers Rigsdagstale den 15. Juli. Her skal endnu blot fremhæves et mærkeligt Sted i den. Hitler siger:

„Blandt de talløse Akter, jeg maatte gennemlæse i den forløbne Uge, var ogsaa en Dagbog med Optegnelser af en Mand, der i 1918 blev kastet ud i Modstand mod Loven, og som nu lever i en Verden, i hvilken Loven i sig selv synes at fremkalde Modstand. Et rystende Dokument. En uafbrudt Konspireren, en vedvarende Sammensværgen. Et Indblik i Menneskers Sjæleliv, som uden at ane det, i Nihilismen har fundet sin sidste Trosbekendelse. Ude af Stand til ethvert virkeligt Samarbejde, parat til at tage Stilling mod enhver Orden, opfyldt af Had mod enhver Autoritet, finder dens Uro og Ubestandighed kun Tilfredsstillelse i stadige Tanker om og konspirativ Beskæftigelse med Tilintetgørelse af det til enhver Tid bestaaende.“

Det mærkelige, det uhyggeligt gribende ved disse Ord er, at dette Billede kunde Hitler kun tegne, fordi han havde fundet det i sig selv. Sandsynligvis har den Dagbog, han omtaler, aldrig eksisteret. Sandsynligvis er det ikke i en anden Mands Optegnelser, men i sig selv han har læst i en Time, hvor selv denne robuste Samvittighed var rystet af sine Forbrydelser, og hvor han — efter Mordet paa sin nærmeste Ven — har følt som Søvnværgersken Lady Macbeth, at „al Arabiens Røgelse kan ikke tage Blodlugten bort af denne lille Haand.“

Völkischer Beobachter offentliggjorde den 31. Juli 1934 et Fotografi af Hitler, der den 1. Juli — Morgenen efter Mordnatten — i Rigskan-celliets Vindue hilser paa Menneskemængden paa Wilhelm Platz: Det

er en gal Mand med et stift, stirrende Blik og en ubevægelig stivnet Maske.

Nogle Dage efter Rigsdagstalen den 15. Juli blev Rauschning kaldt til Hitler. Man havde i Forvejen sagt ham, at han for Himlens Skyld maatte være forsigtig. Hitler havde gennem sine nærmeststaaende ladet vide, at han ikke vilde høre den mindste Hentydning til Schleicher og de andre konservative, der var myrdet. Saafremt dette ikke blev respekteret, vilde han øjeblikkelig give Signal til „den anden Revolution“. Videre fortalte man Rauschning, at siden 30. Juni sov Hitler kun et Par Timer, at han om Natten slakkede fra det ene Værelse til det andet, at Sovemidler ikke hjalp, eller ogsaa nægtede han at tage dem af Frygt for at blive forgiftet. Sent ud paa Morgenen kastede han sig paa sin Seng, men vaagnede snart i Krampegraad.

Rauschning skildrer ham ved dette Møde saaledes: „Hans Ansigt var oppustet, Trækkene trætte. Hans Blik var mat, han saa ikke paa mig. Han legede med sine Fingre, distræt, apatisk fraværende.“⁶¹)

Al Arabiens Røgtelse ...

Mærkelig nok har ingen af Hitlers Biografer fæstnet Opmærksomheden ved de ovenfor fra Forsvarstalen citerede Ord. Heller ikke Rauschning nævner dem, skønt han selv kunde have skrevet dem, eller rettere har — næsten ordret skrevet dem i sin Hitler-Karakteristik.

Ved at overføre sit eget Billede paa Modstanderen, ved at tillægge Röhm-Kredsen den Mentalitet, den aandelige og politiske Indstilling, der var hans egen og hans Bevægelses, vilde Hitler forsvare sig ikke blot over for Offentligheden, men ogsaa over for sig selv. Han flygtede fra sig selv. Dette Træk møder vi ofte hos ham. Et karakteristisk Eksempel findes i Samtalen med den engelske Ambassadør, Sir Nevile Henderson, den 25. August 1939, altsaa paa et Tidspunkt, da han, Hitler, som det nu vides (dette Spørgsmaal behandles i et senere Kapitel) havde besluttet Krigen. I den nævnte Samtale var Hitler i Mod-sætning til andre Gange under Krisen „absolut rolig og normal“.

Henderson refererer nu Hitlers Udtalelser saaledes: „Han var af Naturen Kunstner og ikke Politiker, og naar først det polske Spørgsmaal var løst, vilde han ende sit Liv som Kunstner og ikke som Uro-stifter; han havde intet Ønske om at forvandle Tyskland til en Militærlejr, og han vilde kun gøre det, hvis han blev tvunget dertil; naar først det polske Spørgsmaal var løst, vilde han trække sig tilbage; han havde ingen Interesse i at faa Storbritannien til at bryde sit Ord

til Polen, og han ønskede ikke at være smaatskaaren i en Ordning med Polen.“⁶²)

Saaledes talte han paa et Tidspunkt, da han har besluttet Krigen mod Polen, da han næppe længere kunde være i Tvivl om, at England og Frankrig vilde blive inddraget, og da han — tre Dage senere — utaalmodigt meddeler den samme Diplomat, at han vilde „tilintetgøre Polen“, og at „han maatte tilfredsstille Folkets Krav, hans Hær var rede, ivrig efter Kamp, hans Folk stod enigt bag ham o.s.v.“⁶³)

To forskellige Mennesker taler saaledes i Hitler. Den ægte Hitler og den revolutionære Nihilist, den uforsonlige Hader, den for alle Hæmninger befriede Amoraliske. Den anden er Hitler, der flygter for sig selv, og som staaende i den Verdensstorm, han saaede, ønsker sig en „Kunstners“ stille Liv.

Nogle Jagttagere har ment, at denne anden Hitler i Virkeligheden er den ægte, og at den første er Hitler, der giver Fantasien frit Løb og beruser sig i sine romantiske Drømme. Han skulde da først og fremmest, som Prof. Roberts mener, være „en Drømmer, en Visionær“, en af disse sydtyske Romantikere, „der lever i en uvirkelig Verden af usandsynlige Bjerge; deres Marker og Huse er som Kulisser; de drømmer om at finde Skatte, de taler om Smaragder, der paa Bjergtoppe bestraales af Maanen, de tror paa Neuschwansteins og Hohenschwangaus Eventyr-Slotte, som virkelig eksisterende; de lever saa at sige i en typisk Wagnersk Opera.“⁶⁴)

Dette er aldeles misforstaaet. Den Hitler, der erobrede Magten i Tyskland, som imod alle sine militære og udenrigspolitiske Raadgivere besatte Rhinlandet, erobrede Østrig og Czechoslovakiet, og som i sin indre og ydre Politik gennemførte Plan efter Plan ved hensynsløs Aktion, ved koldblodig Beregning og ved kyniske Bedragerier, han var virkelig ingen romantisk Sværmer.

Et kuriøst Eksempel paa Roberts' Misforstaaelse er følgende. Han skriver: „Jeg hørte den berømte Tale, i hvilken han talte om at indlemme Ukraine og Sibirien. Naar fremmede Journalister køligt analyserede den, betød denne Tale en Erklæring om Tysklands østlige Imperialisme. I Virkeligheden var den noget helt andet. Hitler glemte blot sit Auditorium og vandrede ind i sin egen Drømmeverden, han talte om de Undere, han kunde gøre, hvis han beherskede Ukraines Marker og Sibiriens skjulte Skatte, som hvis en af os vilde liste sig

til Kartagos Rigdomme eller til den Moderaare, hvorfra alt Guld tænkes at komme.“

Altsaa ikke praktisk Politik, kun en Drømmers Sværmerier. Roberts ved øjensynlig ikke, at Talen i Forvejen i maskinskrevne Eksemplarer var uddelt til Journalisterne! Forøvrigt var disse Passager jo kun gammel nazistisk Politik, kendt fra *Min Kamp* og i Juni 1934 forelagt den økonomiske Verdenskonference af Hugenberg, der paa dette Tidspunkt endnu var Medlem af Hitlers Regering.

Ogsaa paa anden Maade misforstod Roberts. Han mener, at „ingen kan betvivle Hitlers absolutte Oprigtighed“. Det er denne Naivitet, der er en af Aarsagerne til, at Europa styrtedes i Ulykke.

Imidlertid, de Eksempler paa, hvad ovenfor er kaldt Hitlers Flugt fra sig selv, tyder paa et unormalt Sjæleliv og paa, hvad Psykologer og Læger kalder Personligheds-Spaltning.

Overhovedet vil næppe nogen kalde ham normal. Han hører for det første til gennem Historien kendte Profettyper: Han har Syner, han hører Stemmer, han tror sig kaldet af Forsynet til at stifte en ny Religion, til at være sit Folks Frelser og til at blive Verdenserobrere.

I de tyske, stærkt retoucherede Udgaver af hans Taler er bl. a. strøget en interessant Bemærkning i Talen den 26. Februar 1924 under Højforræderiprocessen i München. Hitler omtaler her den Gasforgiftning, der ramte ham lige før Krigens Afslutning: han kom da paa et Lazaret, og her hørte han om Revolutionen. Da „havde han et Syn, hvori han saa sig selv som Tysklands Frelser og Genrejser.“⁶⁵⁾

En anden Kilde bekræfter dette. I November 1955 holdt den kendte Theolog Dr. Johannes Müller paa Universitetet i Oslo et Foredrag, hvori han bl. a. meddelte, at Jomfru Maria den 10. November 1918 havde aabenbaret sig for Hitler og i et Syn lod ham se sig selv som Tysklands Frelser.⁶⁶⁾

Flere Steder omtales ogsaa, at han hører Stemmer, der siger ham, hvad han skal gøre.⁶⁷⁾

Synet og Stemmerne faar ham til at tro paa sit Kald. Han siger til Eksempel nogle Maaneder før Magtovertagelsen:

„Min store Modspiller, Rigspræsident v. Hindenburg, er i Dag 85 Aar gammel, og jeg er 45 Aar og føler mig helt rask. Mig vil heller intet ske, thi jeg føler tydeligt for hvilken stor Opgave, Forsynet har udset mig.“⁶⁸⁾

Da han holder sit Indtog i Østrig, erklærer han: „Da Forsynet

kaldte mig fra denne By [Linz] til at føre Riget, maa det derved have tildelt mig en Opgave, og det kan kun have været den Opgave at give mit dyrebare Hjem tilbage til det tyske Rige.“⁶⁰⁾

I en anden Tale siger han:

„Jeg fortalte ganske oprigtigt Hr. v. Schuschnigg, at jeg betragtede mig selv som bestemt af Forsynet til at løse dette Problem, hvad Mening skulde min Løbebane vel ellers have? Hvis Forsynet bragte mig bort fra mit Hjemland og efter en saa vidunderlig Opgang i et stort Rige løftede mig til at blive en Nations Fører, kan det kun have haft en Tanke: i mig at have mit Hjemlands Frelser.“⁷⁰⁾

Umiddelbart før Folkeafstemningen tager han til Østrig og taler saaledes:

„Jeg ser i Hr. Schuschnigg en af de Kræfter, der ønsker at virke for det onde, men som ved Forsynets Indgriben dog tilsidst kommer til at virke for det gode.“⁷¹⁾ „Da Hr. Schuschnigg hin 9. Marts brød sin Overenskomst(!), følte jeg i samme Sekund, at Forsynet nu kaldte paa mig; og hvad der nu skete paa tre Dage, kunde ogsaa kun tænkes som Fuldbyrdelse af dette Forsyns Ønske og Vilje. I Løbet af tre Dage slog Herren dem.“⁷²⁾

Herren slog dem — Schuschniggs katolske Østrig blev efter en Række Ord- og Traktatbrud slaaet ned af det nazistiske Hedenskab. Hvilken kynisk Blasfemi, denne Hitler-Tale. Men i disse Udtalelser fremtræder klart Tro paa sig selv som Profet, som kaldet af Forsynet. Denne Overbevisning veksler imidlertid med Anfald af dyb Depression og Tvivl. Under Partikrisen i 1932 truer han med „i Løbet af tre Minutter at gøre Ende paa det hele med Pistolen.“⁷³⁾ Alle hans Biogramer — bortset naturligvis fra den officielle Legendeskrivning — fremhæver disse hyppige Tilfælde af Depression, der kan give sig Udtryk i Krampegraad, i hysteriske Anfald, i Hvilhelshed og Søvnløshed, i en Passivitet, der grænser til Sløvsind og i fuldstændig Mangel paa Kontrol over sig selv. Dertil kommer endelig hans stadige forfølgelsesvanvid.⁷⁴⁾ Saaledes findes hos ham udtalte manio-depressive og paranoide Tendenser, men den nøjere Bestemmelse af hans unormale Sjæleliv maa det blive Psykiaternes Sag at afgive.

Her skal blot endnu — da det nødvendigvis hører med til Helhedsbilledet — nævnes hans abnorme seksuelle Liv. Der er ikke nogen Grund til at tro, at han er homoseksuel, det tør derimod betragtes som givet, at han var impotent⁷⁵⁾, og at denne hans Afmagt medførte Perversite-

ter i hans Forhold til Kvinder.⁷⁰⁾ Hans perverse Tilbøjeligheder kommer ogsaa til Udtryk derved, at Seksualmonomanen Streichers modbydelige pornografiske Tidsskrift, *Der Stürmer*, som intet normalt Menneske kunde se uden at faa Kvalme, hørte til hans kæreste Læsning.

Maaske er det særlig paa Baggrund af hans unormale erotiske Liv, at hans Bemærkning til den engelske Journalist Ward Price skal ses: „I min Politik har jeg altid været lykkelig, i mit private Liv altid ulykkelig.“

*

Da Harold Nicolson i 1928 var den engelske Ambassades Chargé d'Affaires i Berlin, fik han en Række Meddelelser fra München om Hitlers voksende Indflydelse. Han spurgte da en tysk Ven, der var en Kender af politiske Forhold, og fik dette Svar: „Kære Ven, lad Dem ikke vildlede af, hvad der kun er et Skin. Hvis et nyt Parti i England fik den Magt, som Nazismen nu synes at have, vilde der virkelig være Grund til at blive forskrækket. Men De forstaaer ikke, at vi har visse Traditioner, der stikker meget dybt. Af to Grunde kan Hitler aldrig blive en alvorlig Trusel for dette Land. For det første taler han med en stærk bøhmisk Accent og betragtes derfor som en Fremmed. For det andet var han Spion mod sine Kammerater og finder følgelig ingen Tillid i Hæren. For det tredje løb han sin Vej under Novemberkuppet (i 1923) og foragtes derfor af hele Befolkningen. En lille bøhmisk Korporal, der har gjort sig skyldig i Forræderi og i Fejghed kan aldrig faa en betydelig Stilling her i Landet.“⁷¹⁾

De, der kendte Tyskland i disse Aar, vil vide, at saaledes talte alle uden for de nazistiske Kredse.

Da jeg i Oktober 1931 vilde tage fra Berlin til Braunschweig for at overvære Hitlers Parade over 100.000 Mand Stormtropper, sagde en højtstaaende Embedsmand i Udenrigsministeriet til mig: „Naa ja, Spanien har sine Tyrefægtninger, vi har vore Hitler-Parader. Det kan være meget morsomt at se begge Dele, naar blot man ikke tager fejl og tror, at det her har noget med Politik at gøre.“

Jeg fik i Braunschweig Indtryk af, at det havde særdeles meget med Politik at gøre, og da jeg kom tilbage til Berlin, søgte jeg bl. a. Socialdemokraternes Fører paa Rigsdagen. Han hørte venligt paa, men lod mig forstaa, at det ganske vist var elskværdigt af mig at meddele

ham mine Indtryk, men at jeg ikke kendte Tyskland, naar jeg lod mig paavirke af den Slags. En øjeblikkelig politisk Inflation, som der snart gaar Hul paa, sagde han.

Nicolsons Ven nævnte tre Grunde, der vilde hindre Hitler i at naa frem. Han kunde nævnet en til, nemlig det Indtryk af Proletar, som Hitler gør. Kendt og ofte citeret er en Udtalelse af Racehygiejnikeren, Prof. Gruber i München:

„For første Gang saa jeg Hitler paa nært Hold. Ansigt og Hovede daarlig Race, Bastard. Lav vigende Pande, uskøn Næse, brede Kindben. En kort Børste af Skæg giver Ansigtet noget særligt udfordrende.“

Det er kort og træffende. Maaske kunde man tilføje hans kejtede Optræden, som — da han til Eksempel i Jaket stod over for Hindenburg i Potsdams Slotskirke — mindede om en affabel Forstadskelner.

Men der kommer mere til: Jeg har hørt Hitler mangfoldige Gange og set ham henrive Kæmpeforsamlinger, og jeg har forgæves anstrengt mig for at forstaa hans Magt over Tilhørerne. Navnlig i Aarene op mod Magtovertagelsen syntes hans endeløse Taler ulidelige i deres Banalitet. Han sagde hele Tiden det samme og med denne raa og hæslige Stemme, som Radiolyttere Verden over kender. Aldrig et Smil, aldrig et Glimt af Humor, aldrig en Anelse af Gracie, af Medfølelse og Generøsitet, altid kun Had, fanatisk Had, som han sagde. Der var aldrig Varme omkring ham, han udstraalede kun Kulde.

Og dog — trods alle hans Oprindelses, hans Væsens og hans Fortids Hæmninger, trods det defekte og unormale i Fysik og Psyke, skabte denne Mand en Bevægelse, der skyllede over Tyskland, han samlede Folkemøder, hvis Mage aldrig er set, han talte til flere Mennesker, end nogen Europæer nogen Sinde har gjort, han naaede i Tyskland en Magt, som aldrig nogen før, og han blev Europas Skæbne.

Hvorledes var dette muligt, hvorledes finde en nogenlunde rimelig Forklaring paa denne Skæbne, som baade Forstand og Følelse protesterer imod, som var den en Drøm, en Fantasi fra en vanvittig Verden?

Maaske er Hitler selv den, der kortest og i et pregnant Billede har givet Forklaringen. I sin München-Tale den 25. Februar 1940 i Anledning af Tyveaarsdagen for Partiets Stiftelse, sagde han bl. a.: „Jeg er intet andet end en Magnet, der bestandig stryger hen over den tyske Nation og trækker Staal ud af Folket.“

Dette skal nok være Sandheden baade om Adolf Hitler og om Tyskland. Han ejede virkelig de mystiske Gaver, der satte ham i Forbindelse med hans Folks inderste Drifter. Han gjorde sig til Højttaler for dets hemmeligste Instinkter, dets ubevidste, ikke tilstaaede Ønsker og dets skjulte Lidelser.

Da Briand i September 1926 modtog Tyskland i Folkeforbundet, sagde han om Stresemann, at han havde Antenner. Han vilde dermed karakterisere baade den tyske Udenrigsminister og sig selv. Karakteristiken var ogsaa god nok: De havde virkelig begge en højt udviklet, gennem et Liv i Parlamenterne trænet Følsomhed for, hvad man mente og vilde i Rigsdagen i Berlin og i Deputeretkammeret i Paris, i Partimøderne og blandt Diplomaterne ved de internationale Konferencer. Men de naaede kun de øvre Lag, baade i social og i psykologisk Forstand. Hitler gik helt til Bunden og i dobbelt Betydning: Det var til de brede Masser, han henvendte sig, og han forstod, at i denne Henvendelse kan man ikke gaa langt nok ned, ikke benytte for lave Midler, ikke appellere til for slette Instinkter. Her ses paa een Gang hans uhyggelige Genialitet i psykologisk Fantasi og det løgnagtige, det negative og destruktive i hans hele Bevægelse.

Genial er hans Vidn om Massen, dens hemmelige Begær, dens ubevidste Drifter. Naar det er til dissc, de bredeste Lag, han henvender sig, er det baade fordi de tæller mest, og fordi han — igen med psykologisk Skarpsyn — havde forstaaet, hvad han allerede udtaler i *Min Kamp*, at Bourgeoisiet er karakterløst, fejgt, uden Evne og Vilje til at kæmpe for sine Rettigheder.⁷⁹) Det tyske Borgerskabs Historie før og under Hitlers Magtovertagelse, dets — lige saavel som Socialdemokraternes — Selvudslettelse godtgjorde til Overflod, hvor rigtig Hitlers Indsigt var.

Til Masserne gik han, ikke af Medfølelse for og af Kærlighed til Folkets brede Lag, men fordi de kunde være ham et tjenligt Instrument. I Virkeligheden foragter han Massen. Den er, siger han aabenhjertigt i *Min Kamp*, aandeligt set „den tarveligste Del af Nationen, den er enfoldig og lettroende“, kun „et Stykke Natur“, „en stor stupid Faareflokk.“⁷⁰) Det er just en af Ejendommelighederne ved hans Bog, at han saa ofte hensynsløst siger sin Mening, selv hvor man skulde tro, at det var hans Interesse at skjule den.

Men med endnu større Brutalitet taler Hitler naturligvis i de snævre Kredse. Her udvikler han, hvad der er den logiske Konsekvens af hans

Foragt for det brede Folk, og forresten jo overhovedet af enhver anti-demokratisk Politik, at „man maa een Gang for alle gøre det af med den saakaldte Almédannelse“, thi Undervisning maa være et Privilegium for de faa, og „vi vil give den laveste Stands store Masse Anal-fabetismens Velgerning.“⁶⁰) Hitler er — som han ofte selv siger — et Barn af Folket. Men han foragter og afskyr dette Folk. Dog har han gennemskuet dets Hemmeligheder, han kender dets Væsen og benytter sig med fuldendt Teknik og en Kynisme uden Sprække af sin Viden. Han ved, at Massen, lige som Kvinden, „elsker Herskeren højere end den, der beder“, „at den kun ser de maalbevidste Ytringers hensynsløse Kraft og Brutalitet, som den jo altid bøjer sig for“, at den „ikke er i Stand til at skelne, hvor de andres Uret hører op, og ens egen begynder“, og at „dens Ønske er den stærkes Sejr og den svages Tilintgørelse eller ubetingede Underkastelse“. Han kender Massens raa Instinkter og ved derfor, at den, der vil bringe det til noget i Politik, „i lige høj Grad maa regne med [sine Tilhøreres] Svaghed og Bestialitet.“⁶¹)

Som Folketaler fulgte han denne sin Viden og forstod virkelig — som han siger i sin Bog — at hensætte sine Tilhørere i „en Rus“ og i „et Hysteri, som drev dem fremad.“⁶²)

Den, som har overværet adskillige af disse Møder, har oplevet noget lignende som i Junglebogen, hvor Slangen Kua hypnotiserer Aberne. Eller han har oplevet en primitiv Religions Opstaaen midt i Europa, set Medicin-Manden rase og besværge, og i de kaldende Hornsignaler, i Raabene, i Blodfanerne fra München været Vidne til vilde Folks Magi, flyttet ind i Berlin.

At dette var muligt forudsatte en bestemt tysk Situation og Tilstand som Resultat af Nederlag og Ruin. Hitler siger selv, at det var til „de forpinte og fredløse, de ulykkelige og utilfredse“, han henvendte sig.⁶³) og Rigspresseschefen Dr. Dietrich skriver ganske naivt: „Hvor den økonomiske og sjælelige Nød i Tyskland var steget til sit højeste, hvor den syntes allermest utaalelig, der voksede Tilliden til Føreren stærkest, der greb den hele Folket.“⁶⁴) Naturligvis: der var den sjælelige Modstandsevne brudt, der klamrede man sig til den ny Magi, der rakte man efter det uopnaelige, som Barnet efter Maanen, og der laa ogsaa gemt i det ubevidste som et ubenyttet Raastof Hadet og Vildskaben og de Skibbrudnes hemmelige Fryd ved at høre om andre, der skulde styrtes i Dybet. Det var dette Raastof, som Hitler drog frem,

det var paa den Maade, han var Magneten, der trak frem af det skjulte Massens Misundelse og Vrede, dens Hævnbegær og dens Bestialitet.

Men dette er ikke Forklaring nok, for Hitler vandt ikke blot de brede Masser, han erobrede Riget, og han kunde det, fordi han appellerede til det Krigerfolk, som Tyskerne er, til den Nationalisme og Imperialisme, som er et evigt Træk i tysk Historie. Til dette Spørgsmaal skal imidlertid vendes tilbage i et senere Kapitel.

Hitler foragtede og hadede Masserne, og han benyttede dem som sit Instrument. I hvilket FormaaIs Tjeneste? Han siger selv, at han kom med „en principiel ny Verdensanskuelse,^{“85)} men han siger ogsaa om sit Ophold i Wien: „I denne Tid formedes et Verdensbillede og en Verdensanskuelse, der blev lige som et Granitfundament for mine Handlinger. Jeg har senere kun behøvet at læse mere, men ikke at forandre noget ved det, jeg dengang opbyggede. Tværtimod.“⁸⁶⁾

Denne tyveaarige Vagabond, der intet havde lært og intet kunde, havde altsaa allerede en Verdensanskuelse, ja en ny, saagar en principiel ny Verdensanskuelse parat, han behøvede ikke senere at ændre noget i den. Ja, men i en vis Forstand er det rigtigt. Han var jo allerede som Dreng og ganske ung Revolutionær, yderliggaaende Nationalist og en Krigens Dyrker. Men dette er netop Bevægelsens Grundelementer, det er dens Indhold. Det er Verdensanskuelsen, der ingen Verdensanskuelse er, og alt det, der fremstilles som Doktrin og som Idéer, er kun Instrumenter i Revolutionens og Krigens Tjeneste, er aldrig Maal, men kun Midler, hvormed Masserne bedrages.

I en af sine Samtaler med Rauschning taler Hitler om den revolutionære Vilje. Rauschning spørger:

„Og hvad er saa Maalet for denne revolutionære Vilje?“

Svaret, han faar, lyder saaledes:

„Der er intet bestemt Maal, intet er fastsat en Gang for alle. Vi er en Bevægelse, og det Ord siger alting.“⁸⁷⁾

En Bevægelse, en stadig Aktion, der tilintetgør alt det, han hader.

Undertiden bliver han angst, Nerverne svigter ham, og han flygter fra sig selv, men han befrier sig igen fra alle disse en forsvunden borgerlig Morals Levn. Magten, som det kommer an paa, er jo hans, og Sandheden er Lady Macbeths:

„Hvad behøver vi at være bange for, naar Ingen kan kræve vor Magt til Regnskab?“

Desuden spørger Historien ikke om Veje og Midler, men kun om Resultatet: „Det heldige Udfald er den eneste jordiske Dommer om det rigtige eller urigtige.“⁵⁸)

Han ser Syner, Stemmerne kalder ham, Forsynct har bestemt ham til at være Tysklands Frelser, til at rejse Herrefolket: Ikke de uvidende Masser — lad dem blive Analfabeter — men hans Elite, hans Landsknægte skal kaldes til Verdens Erobring og Verdens Herredømme.

Og saa skriver han de sidste Linier i *Min Kamp*. denne Udfordring til Verden:

En Dag maa Tyskland blive Jordens Herre.

KAP. II

Mussolini

— *en slakkels Skuespiller,
der for en stakket Stund gør Støj og Spræl
paa Scenen og dermed er forglemt. —*
Shakespeare: Macbeth, 5. Akt, 5. Scene.

Mussolini er ikke som Hitler fysisk og psykisk unormal. Han er Sportsmand, rider, fægter, svømmer og styrer selv sin Flyvemaskine, hans erotiske Liv er sundt og kraftigt, han er en Ven af Kvinder. Hans Nerver svigter ham ikke, han er raa og hensynsløs, en konsekvent Kyniker, der ikke plages af en Samvittigheds Bekymringer. Han er dertil brændende ærgerrig, og denne Ærgerrighed bestemmer alle hans Handlinger, for den viger et hvilket som helst andet Synspunkt. I Signora Sorfattis officielle Biografi, der iøvrigt som Kildeskrift kun har Betydning som Legendedigtning, siger han det selv saaledes:

„Ja, jeg er besat af et vildt Ønske, det fortærer hele mit Væsen. Jeg vil sætte et Mærke i min Tidsalder med min Vilje lige som en Løve med sin Klo.“¹⁾

Disse Forudsætninger, den fortærende Ærgerrighed og den rene Umoralitet, gør ham til Kondottieren, hvis Begær er Magten for enhver Pris og ligegyldigt ved hvilke Midler.

I en Artikel halvandet Aar før Magtovertagelsen skriver han:

„Vi tillader os ikke den Luksus at være Aristokrater eller Demokrater, Konservative eller Progressister, Reaktionære eller Revolutionære ... Alt beror paa Tiden, Stedet, Forholdene, med et Ord det Milieu, i hvilket vi er tvungne til at leve og handle. Fascismen er ikke en Kirke, den er en Bevægelse, den har ikke et Program.“²⁾

Det er altsaa ikke Idéerne, Anskuelseerne, Programmet, men Handlingen, Aktionen, det kommer an paa. Det er ligegyldigt, hvad der sker, blot der sker noget. Disse Teorier har altid været Mussolinis, han har fulgt dem fra de ganske unge Aar, og i hele sin politiske Virksomhed. I den internationale Literatur belyses og begrundes dette navnlig i den svenske Professor Herbert Tingstens fremragende Arbejder,³⁾ og i den amerikanske Professor Gaudens Megaros grundlæggende Bog: *Mussolini in the Making* (1938). Disse Værker benyttes derfor ofte i denne Skitse.

Allerede Tingsten havde i italienske Biblioteker fremdraget betydningsfuldt Stof til Belysning af Mussolinis politiske og journalistiske Virksomhed før Magtovertagelsen, men Megaro er naaet endnu længere. Med imponerende Utrættelighed og Skarpsindighed er det lykkedes ham ved Hjælp af trykte og utrykte Kilder at følge Mussolinis Udvikling gennem alle dens Faser.

*

I en Genève-Korrespondance fra April 1904 til et italiensk Blad kaldes Mussolini „den lokale italienske socialistiske Klubs store Duce“.⁴⁾ Tyve Aar gammel benævnes han saaledes Duce, ja en stor Duce. Hans Virksomhed i disse Aar var revolutionær, han var antimilitaristisk, antimonarkistisk, og navnlig var hans Propaganda anti-religiøs og atheistisk. Socialisme er for ham latterlig, hvis den ikke er atheistisk.

Fra sin tidligste Ungdom sluttede Mussolini sig saaledes til Socialismens revolutionære Fløj og med stærke syndikalistiske Sympatier. Han var Revoltens og den direkte Aktions Mand. Den italienske Generalstrejke i 1904 var for ham „det strategiske Præludium til den kommende og afgørende Kamp mellem Klasserne.“⁵⁾ Og han nøjedes ikke med at skrive om denne Kamp: Under sit Ophold i Triest i 1909 deltog han i en Sammensværgelse mod de østrigske Myndigheder i den Hensigt at sprænge Politiets Hovedkvarter i Luften med Dynamit.⁶⁾

Fra 1910 til 1912 er han Redaktør af *Klasse-Kampen*, og her udvikler han sin Opfattelse af Socialismen.⁷⁾ Den er, som han siger, barbarisk: Socialismen er „det stærkeste Udtryk for Negation og Destruction, som Historien kender“, „det er Kristendommen, som har givet os den sygelige Barmhjertighed, som er karakteristisk for hysteriske Kvinder. I Modsætning hertil er Socialismen raa og wild.

skabt af Kontraster og raa Elementer. Socialismen er Krig. Og ve den, der i Krig er barmhjertig“.

I 1911 blev den russiske Premierminister Stolypin myrdet. Mussolini hyldede Morderne: „Er de da Anarkister? Ja, de er Anarkister i Ordets klassiske Betydning ... De hader Ejendommen, som besegler Forskellen mellem Mennesker. De hader Livet. Men først og fremmest hader og fornægter og tilintetgør de Samfundet“. Ligesom Anarkisten lever Socialisten „i Forventning“, han venter paa Anti-Krist, han forbereder Revolutionen.

Socialisten er ogsaa anti-national og Fædrelandets Fjende: „Arbejderne har intet Fædreland. Hvis Krigen kommer, vil vi i Stedet for at ile til Grænserne rejse Oprøret i vort Land. Proletariatet maa ikke længere udgyde sit kostbare Blod som Offer til den patriotiske Molok. For os er det nationale Flag en Klud, der vajer over en Mødding. Der er kun to Fædrelande: Udnytternes og de Udnyttedes“, „Fædrelandet er en Fiktion, en Mystifikation, en konventionel Løgn ... Et Genfærd ligesom Gud, og ligesom Gud hævngerig, grusom, tyransk“.

*

I 1912 bliver Mussolini Chefredaktør af *Avanti* og dermed de italienske Socialisters Fører. Han fortsætter sin revolutionære Kampagne, og i den første Verdenskrigs første Maaneder agiterer han for Italiens absolute Neutralitet. Men i Oktober 1914 bliver han Tilhænger af, hvad han kalder relativ Neutralitet, han fratræder sin Stilling ved *Avanti* og grundlægger sit eget Blad *Popolo d' Italia*, hvis Program er Intervention. Men naar han ønsker Italiens Deltagelse i Krigen, er Motiveringen ikke national, men revolutionær: Krigen vil tilintetgøre det bestaaende Samfund. Mærkeligt nok gives den samme Forklaring paa den Kongres for Studiet af Udenrigspolitik, der i Juni 1938 afholdtes i Milano under de mest officielle Former: Udenrigsminister Grev Ciano deltog og var selv blandt Talerne. Kongressens 21 Beretninger blev i Slutningsmødet forelagt for Parlamentsmedlem Pavolini, der bl. a. erklærede: „Signor Mussolini var Interventionist i 1914 udelukkende fordi han forudsaa, at Krigen vilde føre til Revolutionen“.⁸⁾

Saa gaar han i August 1915 til Fronten, han saares alvorligt i Februar 1917, vender ikke tilbage til Krigen, og i Marts 1919 grundlæg-

ger han den fascistiske Bevægelse. Hans Maal er imidlertid til at begynde med det samme revolutionære som i den socialistiske Periode. Saaledes siger han i April 1920: „Ned med Staten i alle Former og Iklædninger: Staten af i Gaar, af i Dag og i Morgen, Bourgeoisistaten og den socialistiske Stat, for os, der er Individualismens døende Symboler, er der i den nuværende Skumring og i Morgendagens Mørke kun tilbage Anarkiets Religion, som nu vel er absurd, men dog evigt trøstende“.⁹⁾

Paa dette Tidspunkt er en revolutionær Bevægelse begyndt i Norditalien. Store Strejker udbrød, og Arbejderne besatte Fabrikerne, i Overensstemmelse med Karl Marx' Teorier vilde de overtage Produktionsmidlerne og Produktionen. Paa sit højeste omfattede Bevægelsen ikke mindre end 600 Fabriker og 500.000 Arbejdere. Mussolini var med ved den første Fabriks Besættelse. Han støttede Arbejdernes Krav, og han priste deres revolutionære Politik.

Bevægelsen faldt imidlertid hurtigt sammen af sig selv, Arbejderne var hjælpeløse, da de stod alene med Maskinerne. Fabriksbesættelserne var en revolutionær Bevægelses Kulmination. Derefter falder Bølgen, og den 2. Juli 1921 skriver Mussolini disse forbavsende Ord i sit Blad: „Hvis man siger, at der endnu eksisterer en bolchevikisk Fare i Italien, gør man ussel Frygt til Virkelighed. Bolchevismen er overvundet“.¹⁰⁾ Seksten Maaneder før Marchen mod Rom erklærer Mussolini saaledes den bolchevikiske Fare for en Fiktion. Det forhindrede ikke, at man senere skabte Myten om Marchen mod Rom som den Aktion, der reddede Italien fra Bolchevismens Kaos.

Tilfældet er nøjagtig det samme i Tyskland. I 1934 siger Hitler til Rauschnig: „Den bolchevikiske Fare eksisterer ikke, og den har aldrig eksisteret“.¹¹⁾ Alligevel blev det Nazismens første Postulat, at Hitler havde frelst Riget og Europa fra en overhængende kommunistisk Fare. Og det lykkedes de to Diktatorer at faa Europa til at tro paa Fablen. Det lykkedes dem i den Grad, at Udviklingen i europæisk Politik i de sidste ti Aar før Krigen for en væsentlig Del forklares ved borgerlige Kredses Tro paa, at Mussolini og Hitler ikke kunde undværes som den europæiske Kulturs Beskyttere. Indtil Marts 1939 blev alle deres Forbrydelser og alle deres Ord- og Traktatbrud dem tilgivet, fordi de hindrede den kommunistiske Bølge i at skylle hen over Kontinentet. Saa dybt sunket var i den Periode den politiske Forstaaelse og Moral.

I Fabriksbesættelsernes Nederlag i Norditalien og med de Reaktio-
ner, der derved fremkaldtes i borgerlige Kredse, begynder, financieret
af Storindustrien, en ny Fase i Fascismens Historie. Den fører Mus-
solini til Magten og derfra til Diktaturet.

Den revolutionære Socialismes og den nationalistiske Fascismes
Duce er den samme Mand. Der er ingen Krise, intet Brud i hans Ud-
vikling, han skifter ikke Program, for han har intet. Han forraader
ingen Idéer, for han har aldrig haft en Idé at forraade, han skifter
kun Maske. Det er kun nye Slagord, nye Myter, han tilkaster Mas-
serne, han vælger kun nye Instrumenter i sin fortærende Ærgerrig-
heds Kamp om Magten.

I den ene Periode benytter han som revolutionære Signaler Revolte
mod Stat og Fædreland, mod Kongemagt og Kirke, mod Militarisme
og Patriotisme. I den næste er det Staten, under hvem den enkelte skal
bøje sig i absolut Lydighed, han glorificerer, han bliver den yderlig-
gaaende Militarismes og Nationalismes, den italienske Ekspansions og
det romerske Imperiums Forkynder. Overgangen fra den ene til den
anden Periode — og de følger umiddelbart efter hinanden — volder
ham ingen moralske eller intellektuelle Vanskeligheder, thi for ham
er Socialisme og Nationalisme, Anarki og Statsdyrkelse, Revolution
og Imperialisme kun Gloser, kun Myter og Legender, der vekslende
efter Omstændighederne benyttes i hans Higen mod Magten.

Allerede i 1912 sagde den Mand, af hvem han lærte saa meget, den
franske Syndikalismes Teoretiker, Georges Sorel, om ham: „Vor Mus-
solini er ikke en almindelig Socialist. Tro mig, en Dag vil han maa-
ske ses i Spidsen for en hellig Bataillon, hilsende det italienske Flag
med sit Sværd. Han er en Italiener fra det 15. Aarhundrede, en Kon-
dottiere.“¹²⁾

*

En af Fascismens betydeligste Tænkere, Filosoffen Giovanni Gen-
tile, skildrer i sin Bog om den fascistiske Doktrins Oprindelse Kam-
pen mellem dem, der vilde være neutrale og dem, der vilde interve-
nere i Krigen 1914—18. Han siger, at hvad de sidste ønskede var Krig
— om paa de Allieredes eller paa Tysklands Side betød ikke noget,
blot det betød Krig. Thi Krigen var nødvendig. Kun derved kunde
„Italiens Beboere blive Italicnere“, kun derved kunde i hver enkelt

Borger skabes „en eneste Tanke, en eneste Følelse, en eneste Lidenskab og et fælles Had“.¹³⁾

Gentile har dermed udtrykt en Hovedtanke i den fascistiske Ideologi. Det er Handlingen, Aktionen, der alene betyder noget. Mussolini varierer, som vi allerede har set, atter og atter den samme Tanke. I Literaturen om ham diskuteres gerne, hvem der er hans egentlige Lærer, hvorfra hans Idéer stammer. Her forholder det sig nu saaledes, at Mussolini med sin fremragende Assimileringssevne gennem Samtaler og Læsning af Aviser, Tidsskrifter og Brochurer har tilegnet sig Idéer, der var udbredt og almindelig diskuteret i Tidens internationale revolutionære Kredse. I disse var Sorels Teorier Yndlingsemne, og der er ingen Grund til at betvivle, hvad Mussolini ofte selv har fremhævet, at Sorel er blandt dem, han skylder mest.

I Sorels Hovedværk *Réflexions sur la violence* citeres disse Ord af Renan: „En umaadelig moralsk og maaske ogsaa intellektuel Nedgang vil blive Resultatet den Dag, Religionen forsvinder fra Verden. Vi kan undvære Religionen, fordi andre har den for os. De, der ikke tror, føres med af den mere eller mindre troende Masse. Men den Dag, Masserne ikke længere føler Begejstring (*élan*), vil selv de modige gaa til Angreb med slappe Knæ.“¹⁴⁾ Det er det sublimes Forsvinden, Renan og med ham Sorel frygter. I det moderne Samfund betragter Sorel — og denne Vurdering overtages helt af Fascismen og Nazismen — Bourgeoisiet som fortabt, det har ikke Overbevisning til at forsvare sine Rettigheder, det er fejgt og karakterløst, det vil ikke slaas for sine Privilegier, men hellere gøre Indrømmelse paa Indrømmelse. „Det sublime er død i Bourgeoisiet, som derfor er dømt til ikke længere at have nogen Moral“. Det er „dømt til Døden“.¹⁵⁾

Men den samme Fare truer Arbejderne, hvis de følger Evolutionisten og de andre moderate Strømninger, som vil føre dem fra de revolutionære til de evolutionære, d.v.s. bort fra den tilspidsede Klassekamp. Det gælder derfor om at holde Klassekampen vedlige, og det sker ved at gøre Generalstrejken, den store endelige Bataille, til det høje Maal for Arbejderne.

Det ejendommelige for Sorel er nu, at han ikke selv tror paa Generalstrejken, han anser den ikke for mulig. Han skriver: „Det har kun ringe Betydning, om Generalstrejken er en delvis Realitet eller blot et Produkt af den folkelige Indbildning, det afgørende er, om General-

strejken rummer alt det, som det revolutionære Proletariats socialistiske Doktrin venter.¹⁶⁾

Generalstrejken er da for Sorel en Myte. „Det har,“ skriver han, „meget ringe Betydning at vide, om Myterne rummer Enkeltheder, der virkelig skal fremtræde paa den fremtidige Histories Plan. De er ikke astrologiske Almanakker. Det kan endog ske, at intet af det, de rummer, virkeliggøres. Myterne skal bedømmes som Midler, der virker paa Tiden.“¹⁷⁾

Generalstrejken skal saaledes for Proletariatet være, hvad Troen paa Kristi nære Genkomst var for de første Kristne, eller hvad Revolutionsidéerne var for Napoleons Arméer: En Myte, en Legende, der trækker Menneskene ud af det daglige, idéløse Livs Kedsomhed, fylder dem med det sublime, det heroiske, med Kamp — og med Offervilje og giver Mænd noget at leve og dø for.

I hvilken Grad Mussolini er paavirket af disse Idéer, ses til Eksempel af en Tale, han holdt i Neapel den 24. Oktober 1922, altsaa umiddelbart før Marchen mod Rom. Han siger her: „Vi har skabt vor Myte. Myten er en Tro, en Lidenskab. Det er ikke nødvendigt, at den bliver Virkelighed. Men den er for saa vidt Virkelighed, som den medfører Lidenskab, Haab, Tro og Mod. Vor Myte er Nationen, vor Tro er Nationens Storhed. Denne Myte og denne Storhed, som vi ønsker at gøre til Virkelighed, underordner vi alt andet.“¹⁸⁾

*

Til denne Paavirkning fra Sorel kommer nu mange andre Indflydelser. De gaar bl. a. tilbage til den franske Revolutionære Louis Auguste Blanqui (1805—1881), hvis Teorier har virket i alle europæiske Venstrepartier. Hans Indflydelse paa Nazisme og Fascisme er ganske tydelig, men behøver naturligvis ikke at være direkte: Hans Idéer var fælles Gods for alle Revolutionære. De gaar ud paa, at en lille beslut-som og vel forberedt revolutionær Minoritet i det belejlige Øjeblik vil være i Stand til at omstyrte Bourgeoisiet, erobre Magten og opretholde den ved Diktatur. Sorel arbejdede, som man vil forstaa, videre med disse Tanker, og man møder dem igen hos den italienske Sociolog Vilfredo Pareto, som Mussolini i 1923 udnævnte til Senator. Ogsaa han anser Bourgeoisiet for dømt til Undergang. Det er dekadent, svagt, fçjgt, mens Proletariatet, der skal arve Magten, er ungt, kraftigt og

modigt. Baade Nazisme og Fascisme optager i Teori og i Praksis Paretos *Elite*-Teori, der gaar ud paa, at det er Mindretallene, der dominerer, og at Historien er Beretningen om skiftende herskende Eliter.

Disse politisk-sociologiske Anskuelser forbindes nu med Relativismens og Vitalismens filosofiske Lære, som Mussolini næppe har studeret indgaaende, men fundet i Tidens syndikalistiske og revolutionære Literatur. I en Artikel fra November 1922 udtrykker han det saaledes: „I Følge den relativistiske Filosofi er Livet og Handlingerne Tænkningen absolut overlegen. Da alle Anskuelser er lige meget værd, kom de antike Sceptikere til det Resultat, at det eneste rigtige er at holde op med at bedømme og alene at handle. Da alle Ideologier er lige meget værd og til Hobe Fiktioner, mener den moderne Relativisme, at enhver har Ret til at skabe sin egen og gøre den gældende med al sin Kraft. Den vældige moderne Bevægelse, som har sin Oprindelse i den universelle Relativisme og Scepticisme, er altsaa intet andet end den absolute Aktivisme overført paa det politiske Omraade.“

Dette er Nietzsches berømte Maksime: „Intet er sandt, alt er tilladt,“ og denne moralske og intellektuelle Nihilisme er Mussolinis.

Derfor er det, han uden Vanskeligheder af nogen Art gaar fra det ene Standpunkt til det andet. Alle de Gloser og Slagord og gyldne Perspektiver, som han benytter for at vinde Mængden, har overhovedet ingen Betydning for ham selv. Han foragter Masserne, Folket og dets Vilkaar er ham ligegyldige, han interesserer sig ikke mere for Bourgeoisiet end for Proletariatet, han har kun en eneste Interesse: Magten.

*

Ogsaa som Fascismens Duce skifter han stadig Standpunkt i de mest afgørende Spørgsmaal. Den 2. September 1935 undertegner han og Sovjet-Ambassadøren i Rom, Potemkin, en italiensk-sovjetrussisk Venskabs-, Ikke-Angrebs- og Neutralitetspagt. Dagen efter Undertegnelsen skrev han selv i sit Blad *Popolo d'Italia* en Artikel, hvori bl. a. læses:

„Denne Traktat vil befordre Hjerteligheden mellem de to Folk baade paa det politiske og paa det økonomiske Omraade. Rækkende ud over Formler og Protokoller er den en af de Begivenheder, hvoraf en ny Fremtid fødes. De to store Revolutioner [den fascistiske og den bolchevikiske] mødes og understøtter hinanden med det Formaal at forstaa hinanden, at samarbejde og drage de andre over paa deres Side. De

to nye Regeringssystemer vil, staaende mellem Fortiden og Fremtiden, rimeligvis betegne Menneskehedens nye Maal.“

Fire Aar efter, den 28. September 1937, stod Mussolini paa Maifeld i Berlin, og nu talte han saaledes:

„Tankefællesskabet i Tyskland og i Italien har fundet sit Udtryk i Kampen mod Bolchevismen, den moderne Form for det mørkeste byzantinske Voldsherredømme, hin uhorste Udnyttelse af Massernes Lettroenhed, hin Sultens, Mordets og Slaveriets Regime. Denne Form for menneskelig Fornedelse, der lever af Løgnen, har Fascismen efter Krigen bekæmpet med yderste Energi, med Ord og med Vaaben.“

For Mussolini er der god Sammenhæng mellem disse to Erklæringer. Den ene kan være lige saa sand og rigtig som den anden, det er lige gyldigt. Formaålet er i begge Tilfælde at ophidse og samle Masserne.

*

Det eneste konstante hos Mussolini synes saaledes at være hans antidemokratiske revolutionære Metode, hvad enten han benyttede den som Syndikalist eller som Fascist. Helt passer dette dog ikke. Det Program, Mussolini formede og agiterede for i 1920, omfatter bl. a. Indkaldelse af en lovgivende Nationalforsamling, Proklamation af den italienske Republik, Folkets Suverænitæt, udøvet gennem almindelig lige og direkte Valgret for Borgere af begge Køn og med Adgang til Folkeafstemning, Samvittigheds- og Ytringsfrihed, Religions-, Forenings- og Pressefrihed o.s.v.¹⁸⁾

Men bortset fra dette Mellemspil har Mussolini bestandig, før og efter Magtens Erobring, været anti-liberal, anti-parlamentarisk og antidemokratisk. Han taler ogsaa altid om den fascistiske Revolution. Paa den ovenfor omtalte Milano-Kongres i Juni 1938 fremhævede Signor Pavolini i sin Beretning, at Fascismen „er den eneste autentiske revolutionære Bevægelse, som er antiliberal og antidemokratisk“, og at „den sande Forskel mellem Bolchevisme og Fascisme bestaar i, at den russiske Revolution ikke naar ud over Grænserne, mens den fascistiske er ved at blive universel“. Forskellen bestaar derimod ikke i, at Bolchevismen er revolutionær der, hvor Fascismen er konservativ:

Intet irriterer Fascisterne mere, end at blive betragtet som den gældende Ordens Bevarer. Fascismen har intet at gøre med den gamle

Orden. Tværtimod: „Vi Fascister, og vi alene, er Uordenen, den skabende Uorden.“

Pavolini citerer dernæst følgende Udtalelse fra Tidsskriftet *Gerarchia*: „Indtil nu har vi ved vort Eksempel været nyttige for Verdens besiddende Klasser og for alle de forskrækkede Folk, der i Kommunismen saa ikke det ekstreme Udtryk for Demokratiet, men det sociale Problems djævelske Herold. Alle disse brave Folk kan være overbevist om — og vi skal snart overbevise dem — at det sociale Problem er ført over paa vore Skuldre og at det er tilraadeligt at frygte os mere end Kommunismen.“

Hvilke frygtelige Bravader! I 16 Aar havde Mussolini været Italiens Hersker. I den Tid havde han myrdet eller fængslet eller sendt til de lipariske Øer al socialistisk og social-radikal Opposition, han havde forsonet sig med og anerkendt de to store konservative Magter, Kongedømmet og Vatikanet, og havde gjort Italien til en reaktionær og militaristisk Stat, og saa poserer han nu — Kongressen var jo højofficiel — som Verdens mest social-revolutionære, for hvem de besiddende Klasser har mere Grund til at bæve end for Stalin.

Hvorfor, hvad er Hensigten?

Mussolini havde paa dette Tidspunkt naaet den højeste Grad af Selvovervurdering og af Foragt for Mennesker, og han havde vænnet sig til, naar han talte, at bruge de voldsomste Ord, og navnlig til en Selvforherligelse og et Storpraleri, som er uovertruffen i Historien. Han beruste sig i de store Ord, i de frækkestes Fraser og i larmende Trusler. Det morede ham at slynge Verden disse Udfordringer i Ansigtet, men hvad de indeholdt — Proletar-Revolution eller aggressiv Imperialisme — var ham, selv paa dette Tidspunkt, uvæsentligt, naar blot Emnet egnede sig til Deklamation.

*

I 1911, under det italienske Felttog i Tripolis, skrev Mussolini voldsomme Artikler mod Krigen. Et af hans Argumenter var, at det italienske Folk overhovedet ikke egnede sig til at føre Krig. Han skrev bl. a.: „En italiensk Hær har aldrig vundet, det er en sørgelig Kendsgerning, som allerede Niccolo Machiavelli har paapeget. Krig? Med en Hær, der ikke kan vinde? Er der maaske i Italien de krigerske Traditioner, som raader i Frankrig og Tyskland? Krig mod Østrig?

Maaske for at gentage Lissa og Custozza?²⁰) Nej, naar disse Nationalister taler om Krig, er det som at se dem blæse pralende i Tintrompeter; det er, som at se dem sigte omhyggeligt med et Trægevær . . . Det havde været heldigt, om disse Nationalister, som drømmer om at føre Italiens Vaaben hen over Europa, ikke saa letfærdigt havde hengivet sig til nationalistiske Illusioner, der er importeret fra hinsides Alperne.²¹)

Trods denne sin rigtige Forstaacelse af den italienske Karakter gjorde Mussolini sig som Diktator til Krigens og Heroismens rasende Forkynder. Han bygger Fascismen og hele sit Regime op paa Krig og Erobring og Sejre. Han søger at overtale Ungdommen til at tro paa sig selv som et Krigerfolk. Han stiller dem stolte Bedrifter paa Slagmarken i Udsigt, og han lader lyse for dem det erobrende italienske Imperiums Perspektiver.

Det lykkedes ham ogsaa at forblinde og forføre Italiens Ungdom. Men selv vidste han bedre, som hans Holdning ved Krigsudbrudet i 1939 og senere under Krigen viste. Dog, som alle Diktatorer maatte han bygge sin Magt paa Idéen om ydre Storhed, om sine Vaabens Glans og Rigets Vækst gennem sejrrie Felttog. Det ejendommelige for ham er kun, at han gør det med et Forbrug af Fraser og et Opbud af Storpraleri som ingen anden. Hensyn til Psykologi, til Historie eller Tidens Realiteter bekymrede ham ikke. Han opbyggede sin Magt. Han skulde selv i Juli 1943 opleve Sandheden i sine egne Ord om Tintrompeten og Trægeværet, han skulde erfare, at hans Magts Fundament var som skridende Sand: Tyve Aars heroisk Ideologi var som et mølædt Klæde, der smuldrer ved første Berøring og bliver Støv.

Men lad os erindre, hvorledes Mussolini som Italiens Duce talte om Krigen og Bedrifterne. I sin Afhandling om Fascismen skriver han: „Først og fremmest tror Fascismen hverken paa Muligheden eller Nytten af en varig Fred . . . Den forkaster Pacifismen, den skjuler Flugt for Kampen, Fejghed over for Opofrelsen. Krigen alene spænder alle menneskelige Kræfter og adler de Folk, der har Mod til at vove den. Alle andre Prøver er Erstatninger og stiller aldrig Mennesket over for sig selv i Valget mellem Liv og Død. Følgelig har Fascismen intet at gøre med en Lære, der hviler paa Kravet om Fred, eller med den ene eller den anden internationale Konstruktion . . . der henvejres af Vinden, saa snart Følelsen, Idealet eller Interessen vækker Storm i Folkenes Hjerter.“²²)

Ved Efteraarsmanøvrernes Afslutning i 1934 holder han den 24. August en Tale, hvori han bl. a. siger:

„Vi bliver — og vi skal i stigende Grad, fordi det er vort Ønske, blive — en militær Nation. En militaristisk Nation vil jeg tilføje, eftersom vi ikke er bange for Ord. For at fuldende Billedet: en krigerisk Nation — d. v. s. besjælet i stadig højere Grad af Lydighedens, Offerets og Fædrelandshengivelsens Dyder.“

Kort efter forklarer han i et Interview: „Militarismen er den højeste Form for et Folks moralske Opdragelse. Den er en Skole i det heroiske og i Offervilje.“²³⁾

I Maj 1936 annekteres Abessinien, men da Mussolini i Oktober taler i Anledning af den 14. Aarsdag for Marchen mod Rom, siger han: „Det fascistiske Aar har været lykkeligt, men det nye Aar, som nu begynder, vil blive det i endnu højere Grad. Det er vor Tro og vor Vilje. Vor Vilje er hærdet som Staalet i jeres Dolke.“²⁴⁾

Saaledes ophidser han Masserne. I hans Taler er Ord som disse de bestandige Piskesmæld, hvormed han søger at drive Nationen sammen og holde dens Glød ved Lige. Og han stiger til et vanvittigt Præleri: Naar han trykker paa en Knap, mobiliseres 8 Millioner Bajonetter, hans Flyvere skal formørke Solen . . .

Og denne Gøgler og Spiller blev respekteret af det borgerlige Europa. Man gjorde ham sin Opvartning og sluttede Traktater med ham, skønt han øjeblikkelig brød dem. Man talte i alle Lande med daanfærdig Beundring om de italienske Tog, der nu kom og gik præcist, og om at Tiggere ikke længere saas i Rom. De Pontinske Sumpes Udtørring fremstilledes som et af Verdens Mirakler. Jo, Mussolini kunde ikke undværes, han var Garantien for Ordenen, han sikrede Sydeuropa mod Anarki. Selv nød han denne taabelige vesteuropæiske Vurdering af ham, den tillod ham at spille meget højt Spil. Under den abessinske Krise sagde han det til Fyrst Starhemberg: „De [Englænderne] ved meget godt, at jeg er nødvendig for dem i Europa. Det er deres Interesse, at jeg ikke svækkes.“²⁵⁾

Saaledes dyrkede Vesteuropa ham. Det styrkede samtidig den Udvikling, der førte ret frem mod Krigen.

*

Ved et Møde i Salzburg den 11. August 1939 — vi skal senere ud-

førligt omtale dette Møde og dets Betydning — meddelte Udenrigsminister v. Ribbentrop sin italienske Kollega, Grev Ciano, at Tyskland nu betragtede det polske Spørgsmaal som flyttet fra det diplomatiske til det militære Felt. Med andre Ord: Hitler vilde Krig.

Saaledes kom den nu, hin skæbnebestemte Time, som Il Duce havde forberedt sit Folk paa, og som han selv havde forudset vilde indtræffe mellem 1935 og 1940. Krigen i dens Storhed og Glans med dens Opbud af Offervilje og Heroisme, den eneste ærlige Prøve paa Mandens Værdi, Vidnesbyrdet om det nye Italiens krigerske Sjæl i Mod-sætning til de slappe og dekadente Vestmagter var inde. 8 Millioner Bajonetter ventede kun paa, at Mussolini skulde sætte Fingeren paa Skrivebordets berømte Knap.

Men Il Duce gav ikke det heroiske Signal.

Naar Hitler i sin Radiotale den 10. September 1940 paastod, at han hverken den Gang eller senere trængte paa for at faa Italien til at deltage i Krigen, er dette ikke troligt. Grev Cianos Oplysninger om det Telefonsamtale-Bombardement,²⁰⁾ hvormed Hitler i de kritiske Dage overvældede Mussolini, tør sikkert forstaas saaledes, at et meget stærkt Pres blev udøvet af Føreren.

Men det hjalp altsaa ikke. Mussolini afventede det virkelig heroiske Øjeblik. Da Frankrig i Sommeren 1940 rantes af frygtelige Nederlag og alt var kastet til Jorden, og da det var en almindelig Forventning, at Görings Luftflaade vilde knuse England, erklærede Mussolini de to Vestmagter Krig og lod sine Tropper overskride Grænsen til Frankrig: det var en af de laveste og mest æreløse Handlinger i Historien. Myten om Krigens Storhed og Fascismens krigeriske Italien blev saaledes i Prøvens Time til et infamt Dolkestød i Ryggen paa det segnende Frankrig.

Og saaledes var overhovedet Mussolinis heroiske Krigsførelse: Han overfaldt de svage og værgeløse, og ved en bestemt Lejlighed, der straks skal omtales, lod han en af sine Undervandsbaade udføre en uovertruffen Banditstreg.

Han overfaldt de svage: Allerede i 1925 lod han uden at være provokeret Korfu bombardere, og hans Bedrifter i Abessinien bestod i at lade en moderne udrustet Hær bekriige et vaabenløst Folk og sluttelig belægge Landet med Sennepsgas. Heller ikke Albanien frembød Vanskeligheder for et rask Gangster-Kup.

Mussolinis Indtræden i Verdenskrigen havde ikke givet hans Helte

MUSSOLINI

Anledning til mange Bøsseskud, og Il Duce saa sig om efter et nyt let Bytte for sine heroiske Stridskræfter. Han valgte Grækenland. Grækerne havde imidlertid et Par større Krigsskibe. Det maatte synes tilraadeligt først at skaffe det bedste af dem, Krydseren *Helle*, af Vejen.

Om Morgenen den 15. August 1940 laa *Helle* uden for Øen Tinos for at deltage i de Hellige Jomfruers Fest. Pludselig affyrede af en neddykket Undervandsbaad tre Torpedoer, hvoraf den ene ramte *Helle*, som i Løbet af en Times Tid sank. Undervandsbaaden forsvandt uden at være kommet op til Overfladen. Den græske Regering iværksatte en Undersøgelse, der uimodsigeligt godtgjorde, at Torpedoerne var italienske,²⁷⁾ men undlod for ikke at give Italien noget Paaskud at offentliggøre Resultatet indtil efter Krigsudbrudet.

Naturligvis erklærede Italien sig uskyldig. Det var, sagde man officielt, „en engelsk List“ for at vanskeliggøre Forholdet mellem Italien og Grækenland. Man tilføjede, at naar Rom ikke straks havde afgivet en Erklæring, men ventede tre Dage, skyldtes det „de velkendte italienske Ærestraditioner“, der krævede en omhyggelig Undersøgelse, før man udtalte sig!²⁸⁾

Saaledes forberedt mente Il Duce at kunne skride til heroiske Bedrifter: I det tidlige Morgengry den 28. Oktober brød italienske Tropper fra Italien ind over den græske Grænse, men for Mussolini, for Fascismen og den italienske Armé blev dette Felttog til Vanære: Italienerne — hvis Folketal er syv Gange større end Grækernes — blev ikke blot drevet ud af Grækenland, men trængt tilbage ind i Albanien, og dette elendige Nederlag blev under hele Krigen aldrig hævnnet paa nogen Valplads: De fascistiske Arméer kæmpede endog slettere end Fædrene havde gjort det under den første Verdenskrig.

KAP. III

Den blonde Barbar

Hermann Rauschning kalder sit Hovedværk *Die Revolution des Nihilismus*. Før ham havde Forfattere som navnlig Konrad Heiden paapeget, at Nazismen „ikke er en Doktrin, men en Hersker-Praksis“ [*eine Praxis der Herrschaft*].¹⁾ Det er imidlertid Rauschning, som paa Grundlag af intimt Kendskab til Hitler og hans Elite og ud fra en bred filosofisk og historisk Dannelse paa helt overbevisende Maade har godtgjort, at de nazistiske Idéer, Verdensanskuelsen, Doktrinen, kun gælder for Massen, kun er Instrumenter for dens Beherskelse, mens Eliten staar over Idéerne. For de indviede, den snævre Førerkreds, gælder ingen Doktrin. De er den totale Nihilismes Mænd, deres Maal er Tilintetgørelsen af al bestaaende Orden og derigennem Verdenserobringen.

I Rauschnings anden — allerede ofte omtalte — Bog *Hitler m'a dit* høres Hitler selv paa kalde „den guddommelige Ret til at tilintetgøre alt det, der har Varighed.“²⁾ Han erklærer fremdeles her, at „Forstandens Aarhundrede er sin Afslutning nær,“ og at det gælder om at have „Mistillid til Aanden og til Samvittigheden“ og i Stedet „stole paa Instinkterne.“³⁾

Det samme siger han i sine offentlige Taler, f. Eks. i Rigsdagen den 30. Januar 1937: „Usigelig Lidelse og Elendighed er kommet over Menneskene, fordi de ved en daarlig intellektuel Halvdannelse mistede den i Instinkt dybt forankrede Indsigt.“

Disse Anskuelser om Forstand og Instinkt har Hitler naturligvis ikke selv fundet paa, han har heller ikke læst sig dertil i vitalistisk Filosofi, han har følt og fornemmet sig til dem, har optaget i sig Stemninger, der gik gennem Tidens Ungdom.

I denne Forbindelse er G. R. Halketts Bog *The Dear Monster* af megen Interesse. Forfatteren er ikke, som Navnet kunde tyde paa, Englænder. Han er Tysker, og ren „Arier“, men Jødeforfølgelserne, Gestapovældet og Inkquisitionen gjorde ham Livet i Tyskland uudholdeligt. Han flygtede med sin Hustru til England — hans Familie stammede fra Skotland — og her udgav han i 1939 sin Bog. I denne skildrer han bl. a. de forskellige Ungdomsforeninger af mystisk Karakter, der allerede opstod før 1914, men som efter Krigen fik en saa vid Udbredelse, og som alle er beslægtede med eller Udløbere af Wandervogel-Bevægelsen — Programmet er altid det samme: stol ikke paa Forstanden og paa Ræsonnementet, men sæt din Lid til dine Følelser og dit Instinkt, vær entusiastisk og emotionel, og slut dig sammen med ligesindede i et Blodets Broderskab.

Det er disse Strømninger, Hitler forstaar og griber; det geniale hos ham bestaar deri, at han samler og leder dem, giver dem en fælles Modstander, mod hvem deres Følelser, deres Trang til Handling kan vendes, Jøden, Marxisten. Den nødvendige Fjende!

Denne Forkastelse af Forstanden og Ræsonnementet og deene Lovprisning af Instinktet og Følelsen er de Midler, hvormed Nazismen rydder Terrænet og gør klar til Kamp mod alle overleverede aandelige Værdier.

I Juni 1934 afholdtes i Basel en international Kongres for Undervisningen i Historic. En af Tysklands Delegerede, Professor Edelmann, „udviklede, at Lærerens første Pligt er at indpode Barnet Bevidstheden om Blodfællesskabet . . . Tyskland, erklærede han, har hidtil lidt saa meget af Mangel paa Enhed, at Læreren ikke kan undlade at understrege de Kendsgerninger, der viser denne folkelige Samhørigheds Værdi og Nødvendighed. Man naar i Skolerne hertil ved at lovprise de instinktive, ubevidste, ofte ukontrollable Kræfter, der leder Individerne og Folkene, og henvise Intelligensen og Forstanden til den sekundære Plads, der tilkommer dem.“⁴⁾

Naar det saaledes i Skolen gælder om ikke at opøve Børnenes Intelligens og Forstand, men at opdyrke de instinktive, ubevidste og ukontrollable Kræfter i dem, forstaar man, at Fagenes Værdi omvurderes.

Oplysende er en Afhandling af Minister Klagges. Intellektuelle, skriver han, beklager sig over, at den nazistiske Verdensanskuelse ikke er videnskabelig nok. Men netop „dens vidunderlige folkelige

Simpelhed“ er dens Storhed og „letter i overordentlig Grad Opdragelsen“, der kan indskrænkes til „de fem Ord, der rummer Indholdet af den nationalsocialistiske Verdensanskuelse, nemlig: Kamp, Leder, Nationalstat, Folkefællesskab og Race“.

Hvis man vil sige, at Undervisningen bør være saglig og objektiv, svarer Klagges: „Vi forkaster den Objektivitet, som søger at være retfærdig over for alting og at undskylde alting . . . Vi har kun et Synspunkt, Tyskheden, og kun en Standard, det tyske Folks Livsvilje.“⁵⁾

En anden Forfatter udtrykker det saaledes: „Vi tager Parti i Historieundervisningen. Vort Parti er Tyskland. Det være langt fra os at besmitte Børnenes Hjerter med Objektivitetens Forbandelse. Vi opdrager vore Børn til at anerkende alene deres egen Nations Ret . . . Ligesom alt aandeligt Liv er videnskabelig Undersøgelse bundet af Blodets Baand. Vi vil ikke undervise upartisk i Historien, men paa Grundlag af vor Verdensanskuelse. Uden dette vilde Historieundervisningen mangle sin opdragende Magt.“⁶⁾

Det centrale i denne Undervisning er nu Racelæren. Ved Göttingen-Universitetets 200-Aars Dag den 30. Juli 1957 holdt Undervisningsminister Rust en Tale, hvori han bl. a. erklærede: „Racebevidstheden, der har slumret i Aarhundreder, er af Nationalsocialismen kaldt frem fra sin Søvn og er blevet det nye Livs Kilde.“ „Endelig opvaagnet udbreder den sig saaledes, at den sluttelig har jaget enhver anden Bevidsthed, ogsaa den religiøse og den humane, paa Flugt. Racebevidstheden er en nidkær Gud, den taaler ikke nogen anden Følelse ved sin Side.“

Det vil nu ikke lønne sig at gaa nærmere ind paa hele den Begrebsromantik, som den nazistiske Racelære er. Hitler selv har ført den ind i den rene Absurditet ved sin tidligere anførte Udtalelse, at til Racen hører kun de, der er Nazister. Naar han kan tillade sig dette, er det, fordi han selv er ganske klar over, at der ikke er nogen Realitet i Raceteorierne. Til Rauschning siger han, at der naturligvis ikke findes Racer i videnskabelig Forstand, men Racen er en Forestilling, der „omstyrter gamle Idéer“, og hvormed „Nationalsocialismen vil føre sin Revolution igennem lige til Oprettelsen af ny Orden i Verden.“⁷⁾

For Hitler og hans Elite er Racen med andre Ord en Myte, der sætter Følelser i Bevægelse. Det er det Instrument, hvormed Ungdommen — med Tilsidesættelse af andre Opgaver — opdrages til

Krigens Haandværk. Troen paa den tyske Races Overlegenhed og paa det tyske Herrefolks Verdensmission og Foragten for alle andre Nationer som laverestaaende og derfor kun egnede til at være Germanernes Slaver fører en Ungdom, for hvem tidligere Aarhundreders religiøse og aandelige Værdier stænges, derhen, hvor Nazisterne ønsker den, til Kampen for det tyske Verdensherredømme. Thi dette er Opdragelsens Maal, og Racelæren er dens Middel. Derfor er — som Minister Rust siger — Racebevidstheden en nidkær Gud, der ikke ved sin Side taaler religiøse og humane Forestillinger. Religion og Humanisme fordærver Ungdommen, fjerner den fra Opdragelsens sande Maal, der af en høj Autoritet i det tredie Rige, Professor i Filosofi og politisk Pædagogik ved Berlins Universitet, Alfred Bäuml, defineres som Skabelsen af den politiske Soldat.

Bäuml skriver:

„Ved den politiske Soldat forstaar vi en Type, den historiske Type paa Soldaten af idag, Manden som ved, hvem han skal lyde, og for hvem han kæmper, Manden der føler sig som Soldat for en konkret Idé, Missionæren for en historisk Grundtanke . . . Det soldatermæssige Opdragelsessystem maa omfatte alle Tyskere, hvem de saa end er, og hvilke deres Stillingen kan være . . . Den, der er gaaet gennem dette Opdragelsessystem, er en politisk Soldat. Den egentlige Militære adskiller sig kun fra denne Soldat ved den Specialundervisning, han har faaet . . . Jeg har hermed karakteriseret den fuldstændige Forvandling af vort Opdragelsessystem — en Forvandling, som vi nu lever midt i. Vi opfylder kun den Lov, der behersker selve vort Væsen, ved at gøre Soldater-Typen til Maalet for vor Opdragelse. Saaledes er Soldaten ikke længere Resultatet af en ren teknisk og militær Opdragelse. Det modsatte er snarere Tilfældet: Den tekniske Undervisning, der gives af Arméen, fuldender den unge Mands soldatermæssige Opdragelse.“⁸⁾ Ingen vil bestride, at det tredie Rige har gjort meget for Ungdommens fysiske Opdragelse. Det maa blot erindres, at Formaalet er militært og politisk. Som Lederen af et til Stockholm udsendt Gymnastikhold sagde: „Tysk Gymnastik er politisk Gymnastik.“⁹⁾

Racelæren er altsaa selve Undervisningens Grundlag. Det er Lærernes Opgave omhyggeligt at fremstille den saakaldte blonde nordiske Races Kendetegn og fremhæve dens fysiske og psykiske Fortrinlighed.

Før Børnene medfører dette ofte pinlige Tvivl med Hensyn til sig selv og Familien: Er de og deres Forældre af den rene Race? Man kan næppe forvente, at Børnene selv vil kunne overvinde denne Tvivl ved at iagttage Fysiognomier og Skikkelser som til Eksempel Hitlers og Goebbels . . .

En tysk Lærerinde stiller endvidere dette ængstelige Spørgsmaal: „Hvorhen fører denne Undervisning? Den fører til en Følelse af Overlegenhed hos de lyse Børn og til en Følelse af Underlegenhed hos dem, der er saa ulykkelige at være født mørke.“¹⁰)

Saa ulykkelige at være født mørke — det er et Par Ord, der mere blændende end mange Bøger afslører en hel Kultursituation.

Men hvis Raceundervisningen kan medføre Pinagtigheder for de mørke ariske Børn, beredes der jødiske Børn grænseløse Lidelser i den Periode, da de endnu havde Adgang til tyske Skoler.

Det vil være tilstrækkeligt her at anføre følgende Uddrag fra en Tidsskriftartikel:

„Hvorledes vil det være muligt hos Klassens Elever at opnaa en virkelig Racebevidsthed, en virkelig Racestolthed, hvorledes kan man belære dem om den jødiske Verdens evige Forbrydelser, hvorledes vaccinere en Gang for alle de smaa Børn mod en Medlidenhed, som de vil være fristede til at føle, naar de i Klassen ser en lille Jødes undertiden uskyldige Ansigtstudtryk?

Naar man af taktiske og pædagogiske Grunde maa anbefale Læreren at behandle (dékfavorisere) de israelitiske Børn, der nu en Gang er kommet ind i Skolen, ugunstigt, naar man ved enhver Lejlighed bør pine dem, plage dem og give dem daarlige Karakterer, og naar man ikke maa nære nogen som helst Betæneligheder over for dem, saa støder denne Politik dog ulykkeligvis paa stærke Forhindringer. Altfor ofte gaar Retfærdighedsfølelsen, der hersker i Skolen, af med Sejren. Mange Lærere, hvis Karakter ikke er stærk nok, og som ikke er tilstrækkelig gennemtrængt af den nationalsocialistiske Anskuelse, faar humane Betæneligheder og kan ikke bekvemme sig til i deres Klasser at behandle det jødiske Spørgsmaal i hele dets Omfang og anvende de Udtryk, der er uundværlige.

Utvivlsomt mangler vi ikke Lærere med voldsomt Temperament, som nævner Tingene ved deres rette Navn, citerer Talmud, kommenterer Patriarkernes Historic, understreger ved enhver Lejlighed den forbryderiske Rolle. Jøderne har spillet i Verdenshistorien og i det

politiske Liv, ophænger i Klasseværelserne Billeder fra *Der Stürmer*, kæmper mod Fabelen om den saakaldte „honnette Jøde“, og som utrætteligt i Børnenes Sjæl saar Had til og Foragt for den fremmede Races Parasitter. Men hvis en Dag deres Begejstring og Oprigtighed viger, vil Eleverne straks mærke det, og Virkningen af hele deres Undervisning vil lide uoprettelig Skade . . .

En saadan Anklage fra Katederet mod hele den jødiske Verden vil i Hjertet ramme den jødiske Lømmel, der har faaet anvist den sidste Bænk i Klassen, nede i Hjørnet. Han vil sikkert knytte sine Hænder under Pulten, han vil gøre sig haard, han vil af al sin Magt holde Taarerne tilbage. Hans Lidelse vil være saa meget smerteligere, som han er nødt til at afholde sig fra den mindste Form for Modsigelse. En saadan Scene vil ende med at blødgøre den tyske Lærer, ti den ædle tyske Sjæl vil gøre Modstand mod et saa ynkværdigt Syn, og i Klassen vil der være Elever, hvis Medlidenhed gaar saa vidt, at de i deres Indre tager Parti for de „forfulgte“ smaa.“¹¹⁾

Dette blev skrevet et halvt Aar efter Hitlers Magtovertagelse. Historien kender ikke mange lignende Dokumenter om Kulturforfald og om et Barbaris hastige Gennembrud. Naar Undervisningens Formaal saaledes er at opdrage Soldater, naar Skolen — med Undervisningsminister Rust's Udtalelse i det officielle *Amtsblatt* — „har vendt sig fra den illusoriske Idé, at aandelig Uddannelse kan give et Folk det, som kun en stor Mands politiske Handling opnaar af Skæbnen gennem haardnakket Kamp“,¹²⁾ naar med Dr. Goebbels Udtryk „Latinen kan vente, men Staten ikke“,¹³⁾ og naar endelig Soldater-Opdragelsen ogsaa kræver megen Tid uden for Skolen, er det kun naturligt, at Undervisningsministeren fra Foraaret 1937 forkortede Skoletiden med 1 Aar og indskrænkede Undervisningen i de Fag, der ikke tjener det egentlige Formaal. Da Forordningen herom forberedtes, gav Udenrigsministeriets Organ en Kommentar, hvori det bl. a. hed, at i gamle Dage „flød Livets Strøm forbi den Ungdom, der voksede op bag den højere Skoles lukkede Døre“, men nu bankede Tidens Krav paa Skolens Port: „Arbejdstjeneste og Værnepligt forøger vor akademiske Ungdoms Uddannelsesetid med 2½ Aar. At Skoletiden saa maatte forkortes, var selvfølgelig“, og „for at vinde Tid til Specialomraaderne, maa de øvrige Fag indskrænkes til et Mindstemaal.“¹⁴⁾ Tager man dem endelig med, gælder det om at udnytte dem rigtigt. Det nationalsocialistiske Lærerforbunds officielle Tidsskrift nævner forskellige Eksempler. Sprogunder-

visningen skal saaledes fonetisk anskueliggøre, hvorledes en Kugle hvisler og en Granat eksploderer.¹⁵⁾

Resultaterne af denne fysiske, soldatermæssige Opdragelse i og uden for Skolen blev naturligvis snart, at Elevernes Standpunkt i andre Fag gik rivende tilbage. Der foreligger mange Vidnesbyrd herom. Selve Görings Blad finder det betænkeligt, at ved Adgangsprøven i 1938 til Handelsskolen fik 21 pCt. i Chemnitz, 25 i Hannover, 28 i Stettin og 34 i Leipzig utilstrækkelige Karakterer i tysk Stil. De tilsvarende Tal for Regnings Vedkommende var 37, 38, 55 og 42.¹⁶⁾

I Januar 1939 offentliggør Undervisningsministeren i Sachsen et Cirkulære, hvori bl. a. læses:

„Eleverne har deres Fritid i den Grad optaget af Foranstaltninger uden for Skolen, at de mangler baade den indre Samling, der er nødvendig, hvis gode Skoleresultater skal opnaas, og den Tid, der kræves, hvis Arbejdet skal gøres samvittighedsfuldt og omhyggeligt. Mange Elever bliver borte fra Undervisningen af Grunde, der ikke har noget med Skolen at gøre, og uden at der tages tilstrækkeligt Hensyn til Skolens Tarv.“¹⁷⁾

Fra Universiteter, Højskoler og fra Erhvervslivets forskellige Grene foreligger en lang Række Klager over utilstrækkelig og ukvalificeret Tilgang. Fra 1931 til 1935 faldt saaledes Antallet af Studenter, der tog afsluttende Universitetseksamen fra 40.656 til 31.814.¹⁸⁾

En fremstaacnde nazistisk Professor skriver i 1937:

„Det er ingen Hemmelighed, at den kvalitative og kvantitative Forringelse i den yngre Generation er Hovedfaren for de tyske Universiteters Fremtid. I en Række Afdelinger er Problemet om at udfylde Stillingerne nu næsten katastrofalt.“¹⁹⁾

I en Beretning fra Berlins Handels- og Industri-kammer angaaende de unge Mænd, der i 1937 søgte til Handelen, læses:

„Selv de mest elementære Grundregler i Retskrivning, Sætningslære og Tegnsætning er ukendte for dem . . . Kun et Faatal var i Stand til at skrive et enkelt Forretningsbrev . . . Trods alle mulige, ogsaa politiske Hensyn, kunde 12 pCt. ikke antages. Havde man gjort normale Krav gældende, var 36 pCt. faldet.“²⁰⁾

Interessant er en fortrolig Rundskrivelse, som Undervisningsministeriet i Foraaret 1937 tilstillede samtlige Universiteter.²¹⁾ Der henvises her til en Diskussion i Pressen om Hensigtsmæssigheden af at lukke flere Universiteter, og det hedder:

„Den Kendsgerning, at de fleste Universiteter paa Grund af den stærke Tilvækst til andre Erhverv har oplevet en betydelig Tilbagegang i Studenterantallet, anføres som Begrundelse for den Anskuelse, at den nødvendige Tilgang til Universiteterne ikke mere staar til Raadighed. I denne Sammenhæng udtales Frygt for, at der ikke længere findes tilstrækkelig mange unge Videnskabsmænd til Besættelse af Universiteternes Lærerstillinger.“

Undervisningsministeriet opfordrer nu Universiteterne til ikke offentligt at deltage i denne Drøftelse, da den kan virke skadeligt ved at forsyne Udlandet med „foregivent autentisk Materiale om den tyske Videnskabs foregivne Nedgang“. Universiteterne bedes derfor indsende Oplysninger og Forslag til Undervisningsministeriet.

Som allerede nævnt skyldes den Tilbagegang, som konstateres ved de nævnte Eksempler, ikke blot Undervisningens soldatermæssige og ensidigt fysiske Karakter, men ogsaa den Omstændighed, at der uden for Skoletiden lægges Beslag paa Eleverne.

Den 1. December 1936 offentliggjordes en ny Ungdomslov, i Følge hvis Paragraf 1 „hele den tyske Ungdom inden for Rigets Omraade er samlet i *Hiller-Jugend*“; og den 5. April 1939 udstedtes en Forordning, som Rigsungdomsføreren, v. Schirach, kommenterede saaledes: „Føreren har hermed i al Fremtid paalagt alle mindreaarige fra deres 10. til deres 18. Leveaar Pligt til at gøre Tjeneste inden for Hitler-Jugend. Hitler-Jugends totale Krav paa Ungdommens Optragelse kan ikke sammenlignes med andre Ungdomsorganisationer i Verden. Gennem de Bemyndigelser og Opgaver, der er tildelt Ungdommen, bliver det tyske Folks kommende Generationer indlemmet i en Optragelsesproces, der forpligter dem til at leve for den nationalsocialistiske Bevægelses Idé og tjene dens Aand.“

En Distriktsfører skriver i Tilknytning hertil:

„Saaledes lever da den tyske Mand næsten hele sit Liv i soldatermæssig Form og lever dermed i Nærheden af det krigerske. Han bliver aldrig en skikkelig [*harmloser*] Borger, men er altid parat til at gribe til Vaaben. Da han ikke altid kan føre Vaaben med sig, gør han det i det mindste symbolsk med Dolken, eller Ungdommen bærer Vandrekniiven, og paa den staar skrevet et frygteligt Ord: Blod og Ære.“²²⁾

Tyskeren bliver aldrig en skikkelig Borger — dette er i kort Udtryk Hitlerismens Væsen, det er just, hvad Hitler vilde og lærte, han

som tilstræbte Frigørelse fra alle borgerlige Hensyn og opdrog til Revolution mod hele det nedarvede kulturelle og moralske Grundlag.

Hvis nu Forældre vil gøre Indsigelse mod denne Opdragelse, hvis de vil søge at unddrage deres Børn dette Barbari, saa ytrer Folkefællesskabets Idé sig saaledes i en Tale til de mellemtyiske Gauleitere, som Hitler holdt den 18. Juni 1933. Føreren sagde:

„Vi vil opdrage vor Ungdom til det, som vi senere vil se i den. Hvis der i vor Generation lever tilbageblevne [overalt] Mennesker, som tror, at de ikke længere kan omstille sig, vil vi tage deres Børn fra dem og opdrage dem til det, der er nødvendigt for det tyske Folk. Vi kan ikke forhindre, at Fordel eller Tab sønderriver (Forholdet mellem) Mennesker, men over for disse det menneskelige Livs Kampe stiller vi det større Ideal.“

Der foreligger nu ogsaa adskillige Eksempler paa Domme, hvorved Modstandere af Regimet eller blot Forældre, der ikke har villet tvinge deres Børn til at deltage aktivt i antireligiøs Undervisning (f. Eks. Afsyngelsen af Sange), berøvedes Forældreretten og blev tvungne til at anbringe deres Børn i nationalsocialistiske Opdragesanstalter.²³⁾

Andre Resultater for Familielivet illustreres ved følgende: Under en Proces i 1936 mod Arbejdere i Wuppertal, der var anklaget for illegalt Arbejde, oplystes, at Lærerne af Gestapo havde faaet Ordre til at udspørge Børnene om deres Forældres politiske Virksomhed.²⁴⁾

Og lad saa dette Afsnit om Undervisning og Opdragelse i det tredje Rige afsluttes med Gengivelse af en Ungdomssang.²⁵⁾ Den lyder ordret oversat i dansk Prosa saaledes:

I Stormsoldater, unge og gamle,
tag Vaaben i Haand,
ti Jøden huserer frygteligt
i det tyske Fædreland.
Soldater, Kammerater, hæng Jøderne,
stil Bonzerne ved Muren.

Han var engang en ung Stormsoldat,
ja, han var bestemt til
at maatte forlade sin Hustru og sit Barn,
forlade dem hurtigt.
Soldater, Kammerater.

DEN BLONDE BARBAR

Gamle Kvinder hylér frygteligt,
unge Piger endnu mere.
Saa lev vel, min allerkæreste Skat,
vi ses aldrig mere.
Soldater, Kammerater.

Hundrede og ti Patroner i Tasken,
Geværet skarpladt
og Haandgranater i Haanden,
Kom an, Bolcheviker.
Soldater, Kammerater.

Naar Stormsoldaten gaar i Slaget,
ja, saa er han fuld af Mod,
og naar Jødeblodet springer fra Kniven,
ja, saa gaar det endnu bedre.
Soldater, Kammerater.

Dette er et Monument over Nazismens aandelige og moralske Nihilisme. Dette er Adolf Hitlers Ungdom: Landsknægten og Analfabeten, den blonde Barbar.



I det foregaaende er allerede henvist til Nazismens Opfattelse af Videnskab. Her skal nu tilføjes et Par Træk.

I Januar 1938 aabnedes ved Kiels Universitet et af „Det national-socialistiske Docentforbund“ og af Lærerne ved Kiels Universitet dannet „Videnskabeligt Akademi“. Hovedtalen holdtes af Rigsdocentfører, Ministerialdirektør, Prof. Schultze, der formulerede det videnskabelige Program saaledes: „Det gælder om at forske, lære og studere paa den nationalsocialistiske Verdensanskuelses Grundlag. De tyske Universiteter maa være nationalsocialistiske, eller de maa overhovedet ikke være.“ Det kunde maaske undre, at Prof. Schultze samtidig erklærer Videnskabens Frihed for „de tyske Universiteters Livsprincip“. Dog heri er intet mærkeligt eller for nazistisk Tankegang stødende, ti „Prof. Schultze identificerede Indholdet af Begrebet „Frihed“ med Nationens Interesser, der alene kan blive Bærer af Frihedens Idé.“²⁹⁾

Saa er vi paa kendte Stier. Det er med den sande Frihed paa samme Maade som med det sande Demokrati, den sande Socialisme, det sande Folk, den sande Race o.s.v. Den virkelige Frihed er den,

som stemmer med den virkelige Nations, d.v.s. med Nationalsocialismens Interesser. Med andre Ord: Kun den Videnskabsmand, der studerer og lærer i Overensstemmelse med nazistisk Livsanskuelse, er virkelig fri, kun han praktiserer Videnskabens Frihed.

Dette Nonsens har de tyske Universiteter — endnu for et Aarti siden blandt de førende i Videnskabens Verden — ladet sig bruge til.

Der skal altsaa undervises paa den nationalsocialistiske Verdensanskuelses Grundlag. Hvad dette fører til for Historiefremstillingens Vedkommende, er allerede foran paapeget. Men et Eksempel skal endnu fremhæves.

I 1954 udgav Walter Frank — kort efter udnævnt af Hitler til Leder af Rigsinstituttet for det nye Tysklands Historie — en Brochure, som han kaldte *Kämpfende Wissenschaft*. Sit Program udtrykker han saaledes: *Erkennend kämpfen und Kämpfend erkennen* (Erkendende kæmper vi og kæmpende erkender vi). Med andre Ord: Det er Historikerens Opgave at deltage i Kampen for den nationale, d.v.s. nazistiske Sag. De tyske Historikere skal derfor, som i sin Tid Treitschke, tage Stilling i Slaglinien og opgive den uværdige og skadelige Objektivitet og Neutralitet, som hele Generationen før 1935 dyrkede. De tyske Historikers Ældste, Lederen af *Historische Zeitschrift*, Prof. Fr. Meinecke, tog Udfordringen op og hævdede Retten til fri Forskning som Basis for al historisk Sandhed.²⁷⁾

Resultatet var, at Meineckes Navn i November 1935 forsvandt fra det gamle Tidsskrift, hvis første Artikel nu blev skrevet af Walter Frank, der i voldsomme og vulgære Ord angreb den „upartiske og objektive“ Skole.

Det gælder om, at der „i det stille Studereværelse med Ildtunger aabenbarer sig den samme Livsbegejstring som i Masseforsamlingernes Brusen.“ Thi saaledes vil „Stormkolonnernes March og Massernes Sang og Videnskabsmandens og Kunstnerens ensomme Kamp“ blive til Toner, „der føjer sig sammen til en eneste stor, en tysk Symfoni.“ Videre skildrer Frank i bred, folkelig vulgær Stil den Tro, som skal bære den tyske Videnskab, og han lover dem, der ikke vil undervise i Overensstemmelse hermed, at de vil blive behandlet „som oprørske og frække Slaver, der skal slaas ned med Pisken.“²⁸⁾ *Historische Zeitschrifts* 153. Bind er et Monument: Det er Barbaren, der rykker ind i den tyske Videnskab og med sin Pisk rydder et af den historiske Forsknings ærværdige Templer, og saa sidder den 2. April 1938 i

München de tyske Universiteters Professorer i Historie og hører en af Rigets Paladiner, Julius Streicher, tale til dem:

„Vi er stolte af vor Partiskhed ... kun den kan blive en stor Historiker, som er besjælet af en brændende Fanatisme, der kan lede ham under hans Arbejde ... Det tredje Rige har ikke Brug for alt for ærlige Professorer. Det kan let undvære lærde Mænd. Det interesserer sig alene for den, der forstaar at blæse til Samling. Hitler er Typen paa de nye Historikere, vi har Brug for.“

Det sidste forstaas let. Hos Historikeren Hitler tager det videnskabelige Bevis sig til Eksempel saaledes ud:

„De („Zions Vismænds Protokoller“) beror paa et Falskneri, stønner *Frankfurter Zeitung*; det bedste Bevis for, at de er ægte.“²⁰⁾

Videnskaben skal være nazistisk. Det gælder alle Discipliner. Saaledes skal ogsaa Matematikken være arisk: Det gælder om at fjerne Aritmetikken med dens jødiske Tal-Lære og vende tilbage til Geometrien, „thi Rum-Opfattelsen er en særlig Egenskab ved den nordiske Aand“, men de teoretiske Tal-Formlers ødelæggende Virkninger kan ses hos en Einstein.³⁰⁾

Til Grund for disse Doktriner ligger en helt ny Opfattelse af Sandhedsbegrebet. I en Tale i Oktober 1934 udtrykte Alfred Rosenberg det saaledes: Opdragelsen af Racesjælen er vor Ungdoms revolutionære Daad. Dermed opstaar en ny Opfattelse af, hvad vi forstaar ved Sandhed. Hvis den nye Verdensanskuelse kan gøre Tyskland skabende, saa er den den eneste rette og sande for Tyskland.“³¹⁾

Hvad hermed menes, udvikler Rosenberg videre i sit Hovedværk *Der Mythos des 20. Jahrhunderts*. Han citerer Goethes Ord, at „kun det er sandt, som er frugtbart,“ og forklarer i Tilslutning hertil, at ogsaa Vildfarelsen, ja selv „Synden“ kan „i højeste Grad være sand“, nemlig naar de „gør den fornuftmæssigt, anskuelsesmæssigt eller viljemæssigt vaklende frugtbar, øger hans Skaberkraft“. Og „dermed er en helt anden Opfattelse af „Sandheden“ antydet: For os beholder Sandheden intet *logisk* rigtigt eller falskt, men den betyder, at et organisk Svar kræves paa Spørgsmaalet: Frugtbar eller ufrugtbar, i Overensstemmelse med egen Lov [*eigengesetzlich*] eller ufri.“³²⁾

Vilde man omskrive dette til et mere jævnt Sprog, kunde man sige: Sandhed er, hvad der gavner Nationen, d.v.s. det nationalsocialistiske Parti.

Dette er Meningen, det er den ny Moral.

Det er da ikke mærkeligt, at de nazistiske Videnskabsmænd, der har at arbejde med dette Sandhedsbegreb, fremhæver, at i denne nye Videnskab er det ikke Fornuft og Ræsonnement, der fører til Maalet. Vi møder med Ord ogsaa fra Universiteternes Lærestole Troen paa Instinkt og det instinktive.

Interessant i saa Henseende er en Tale, som Præsidenten for det (forannævnte) videnskabelige Akademi ved Kiels Universitet, Prof. Weinhandl, holdt ved Indvielsesfesten.

Prof. Weinhandl drog en Skillelinie mellem Videnskab og Forskning paa den ene og literær Virksomhed og Intellektualisme paa den anden Side. Saa meget mere forsigtig maa man være med Anvendelse af Ordene Intellekt og Intellektualisme. Uden Aand kan Vejen til Virkeligheden ikke findes og ikke tilbagelægges. Han kaldte Evnen til at erkende *Helligkeit*. Den kan i Særdeleshed udvikles af den nordiske Race, der er mere virksom end andre, rigere paa Initiativ til at gennemtrænge Verden og Tilværelsen med Aandens Klarhed. Og netop denne Proces kaldte han Videnskab.³³⁾

Ikke Logik og Forstand og Ræsonnement, men *Helligkeit*, Synskhed — det er med et udmærket valgt Ord den nazistiske „Videnskab“s Arbejdsmiddel. Paa denne Maade og med Rosenbergs Anvisninger ryddes Grunden, og Hitlers Krav om Frigørelse fra Fortiden opfyldes. Uden Fortøjninger til de Værdier og Resultater, Aarhundreders Arbejde har skabt, uden Hæmninger af nogen Art kan den nazistiske synske Videnskab gaa i den nihilistiske Revolutions Tjeneste.

Furchtbar und zerstörerisch — som Meinecke skrev om denne Virksomhed i det sidste Bind af *Historische Wissenschaft*, som han fik Lov at redigere.

*

Videnskabeligt sandt er altsaa, hvad der gavner den sande tyske Nation, d.v.s. det nationalsocialistiske Parti. Det samme Synspunkt overføres paa Retsvæsenet.

Allerede i sin første Rigsdagstale den 25. Marts 1935 erklærede Hitler:

„Den teoretiske Lighed for Loven kan ikke medføre, at principiel Foragten af Loven tolereres under denne Lighed, ja, at Nationens Frihed udleveres den af Hensyn til demokratiske Grundsætninger Regeringen vil imidlertid lade denne Lighed gælde for alle, der over

for denne Fare stiller sig i vort Folks Frontretning bag de nationale Interesser, og som ikke nægter Regeringen deres Understøttelse.“

Mens der overhovedet ikke er Mening i de første Sætninger — hvilke er de demokratiske Grundsætninger, der beskytter principielle Fornægttere af Loven? — er de sidste tydelige nok. De siger, at Lighed for Loven kun gælder Regeringstilhængere. Disse mærkede ogsaa snart Fordelen. Forskellige Amnestier udstedtes. Saaledes tilstillede Göring den prøjsiske Justitsminister Kerrl en Skrivelse, hvori han gjorde opmærksom paa, at der tidligere i økonomiske Kredse var begaaet Handlinger, „der ganske vist støder an mod Straffelovene, uden at de dog er begaaet af egoistiske Motiver. Den tidligere Statsskattebolchevisme tvang ofte til af Interesse for Bedrifternes Opretholdelse at slaa ind paa Veje, der strafferetligt set ikke er tilladelige, men som dog er forstaaelige ud fra hin Tids Forhold o.s.v.“³⁴⁾

Amnesti udstedtes saaledes for visse Skatteborgere, der søges blandt de Industrifolk, der havde financieret Hitler før Magtovertagelsen.

Chef for den tyske Justits blev nu hurtig som Rigsjustitsminister en vis Dr. Franck, der havde været Hitlers Sagfører. Hans Far havde i sin Tid som Sagfører gjort sig skyldig i Underslæb, var blevet idømt en Fængselsstraf og udelukket af Sagførerstanden. Efter Sønnens Ophøjelse indtog han igen som Regeringstilhænger sin Plads blandt de tyske Sagførere. Rigsjustitsminister, Præsident for Akademiet for tysk Ret, Dr. Franck, har nu i mange Udtalelser fremstillet den nazistiske Justits.

Han siger saaledes:

„Den nationalsocialistiske Retspolitik ser sin væsentlige Opgave deri, at Retten gøres alene til det tyske Folks Tjener. Den Sætning, som jeg første Gang opstillede i 1926, og som idag er blevet det almindelige Slagord i vor Kamp for den tyske Ret: „Alt, hvad der gavner Folket, er Ret, alt, hvad der skader det, er Uret“, fører disse Tanker til deres korteste Formel. Retten har ikke den Opgave at beskytte Formalværdier, men den nationalsocialistiske Retspolitik retter bevidst sit Blik mod Folkets Substansværdier, og den fører sin Kamp om Retsfornyelsen under det Synspunkt, at disse Substansværdier skal beskyttes. Nationens Substansværdier er Race, Jord, Arbejde, Ære, Værnekraft og Stat.“³⁵⁾

Dertil kan føjes denne Udtalelse af Dr. Franck, fremsat paa de tyske Dommeres og Statsadvokaters Møde den 14. Januar 1936: „Det

er Dommerens Opgave at udskille skadelige Mennesker, at straffe Forhold, der strider mod Fællesskabet og at bilægge Strid mellem Fællesskabets Medlemmer. Grundlaget for Fortolkningen af alle Retskilder er den nationalsocialistiske Verdensanskuelse, saaledes som den finder sit Udtryk i Partiprogrammet og i vor Førers Udtalelser“.³⁶⁾

Altsaa, det nationalsocialistiske Program og Hitlers Udtalelser er retsskabende. Der gives nemlig ingen tysk Ret, som staar over Førerens Vilje.

Udførligt udvikler Dr. Franck disse principielle Synspunkter paa den tyske Juristdag i 1936:

„Der gives kun en eneste Magt i Tyskland. Det er Førerens Magt, der igen beror paa det tyske Folks Fuldmagt til i dets Navn at udøve det tyske Riges øverste Magt. Denne Førerens Magt er ikke delt, man kan idag ikke tale om nationalsocialistisk lovgivende, nationalsocialistisk udøvende og nationalsocialistisk dømmende Magt som tre fra hverandre fuldstændig adskilte Funktioner ... I Nationalsocialismens tredie Rige er det ikke, som i den liberalistiske Epoke, muligt under Paaskud af Retsplejens Uafhængighed at drive nedbrydende Opposition mod den samlede [*einheitlichen*] Stats- og Førervilje ... Kun inden for den nationalsocialistiske Tro og den nationalsocialistiske Virkelighed gives der en Rettens Uafhængighed; en saadan gives ikke mod Nationalsocialismen og mod Riget ... Ved enhver Bestemmelse. I træffer, skal I sige til Jer selv: Hvorledes vilde Føreren bestemme i mit Sted? Ved hver Afgørelse, der paalægges Jer, skal I spørge: Er denne Afgørelse forenelig med det tyske Folks nationalsocialistiske Samvittighed. Saa har I et urokkeligt fast Samvittighedsgrundlag, der til Jer egen Beslutningssfære bringer det tredie Riges Autoritet, som udgaar fra det samlede Folks nationalsocialistiske Enhed og fra Erkendelsen af Adolf Hitlers Førerviljes Evighed. Alt skylder vi ham, den tyske Rets Skaber og Former, den tyske Skæbnes af Gud udsendte Stridsmand.“³⁷⁾

I et mere jævnt og i en vis Forstand mere paagaende Sprog siger Dr. Franck det saaledes paa et Kursus i Gmunden for de østtyske Dommere: Eders Arbejde „er det samme som at udføre Partitjeneste.“³⁸⁾

Her er det udtalt med al Tydelighed:

Justitsen er et Instrument for nazistisk Politik, og Dommerens Opgave bestaar i at tjene Partiet. Saaledes virkeliggøres Doktrinen: Ret

er, hvad der tjener, Uret, hvad der skader det tyske Folk, d.v.s. det sande tyske Folk, det nationalsocialistiske Parti. Hvorledes disse Teorier virkeliggøres, ses af Kendelser ved tyske Domstole.

En 22-aarig Jøde spurgte en Dag i Magdeburg en ung Pige, om hun vilde gaa i Biografteater med ham. Hun afslog og indgav Anmeldelse mod ham. Den unge Jøde idømtes 4 Ugers Fængsel. Dommeren erklærede, at Nürnberg-Loven (1935) forbød erotisk Forhold mellem en Ariar og en Jøde. Den paagældende unge Jøde havde ved sin Tilnærmelse vist, at han kunde tænke sig et erotisk Forhold til den unge Pige. En saadan Hensigt var strafbar.³⁰⁾

I Hamburg havde en Jøde og en Ariar i Fællesskab en Tobaksbutik. Den nazistiske Distriktsleder forlangte Kompagniskabet ophævet. Arieren gik ind paa Kravet, men Jøden modsatte sig det. Appelretten i Hamburg bestemte, at Kompagniskabet skulde ophæves uden nogen Erstatning for Jøden. Retten erklærede, at Distriktslederens Forlangende var bindende, eftersom han var offentlig Funktionær med en officiel Autoritets Magtbeføjelser.⁴⁰⁾

Denne Domsbegrundelse, at Domstolen ikke kan omstøde en Førerbefaling, kendes fra adskillige andre Tilfælde.⁴¹⁾

I November 1935 anmodede en vis Fritz S. Politipræsidenten i Berlin om Tilladelse til at køre en Lastbil. Anmodningen blev afslaaet under Henvisning til, at S. af politiske Grunde havde siddet 6 Maaneder i Koncentrationslejr. S. anlagde Sag, men blev afvist i alle Instanser. Appelrettens Præmisser udtalte bl. a.:

„Det er ikke rigtigt, at Uegnethed som Fører af en Lastbil kun kan udledes af Forhold, der staar i umiddelbar Sammenhæng med Bilkørsel. Naar Appelretten i en tidligere Afgørelse har udtalt, at politiske Hensyn skulde tilsidesættes ved Undersøgelse af Egnethed som Lastbilfører, saa var dette velbegrundet, da paa hin Tid talrige Partier stod overfor hinanden i Staten, og da en fjendtlig Indstilling over for et af de netop herskende Partier paa ingen Maade kunde retfærdiggøre Antagelsen af statsfjendtligt Sindelag ... Efter at der ved den nationalsocialistiske Rejsning er gjort Ende paa Partivæsenet, og det nationalsocialistiske tyske Arbejderparti er blevet den eneste Bærer af Folkets politiske Viljedannelse, er Forudsætningerne for hin Dom bortfaldet. I den Kamp for sin Selvhævdelse, som det tyske Folk maa føre, gives der ikke mere som tidligere et upolitisk Livsomraade.“⁴²⁾

Den tyske Justits — engang berømt for sit høje Stade — gjorde sig saaledes til Nazismens servile Haandlanger, og skulde det, trods alt, en Gang glippe, ved det tredie Rige Raad: Den 1. Juli 1937 fængsledes Præsten Martin Niemöller, først 2. Marts 1938 faldt Dommen. Han dømtes for fire Udtalelser i sine Prædikener til syv Maaneders Fæstningsarrest, samt en Bøde. Retten skønnede imidlertid, at baade Fæstningsstraffen og Bøden var udsonet ved den lange Vare-tægtsarrest. Efter Dommen var han altsaa en fri Mand. Dog, Gestapo sikrede sig ham, han skulde sættes i „beskyttende Varetægt“, og han blev ogsaa overført til en Koncentrationslejr.

Uden Proces og Dom var Niemöller fængslet. I henved 1 Aar sad han indespærret, saa faldt Dommen, der gjorde ham fri, og Koncentrationslejren blev Resultatet.

Denne Skæbne aabnede for første Gang Øjnene hos mange for, at Retten var tilintetgjort i Tyskland. Ovenfor er i al Korthed Teorien belyst og andre Eksempler fra Praksis fremdraget.

Det ses, at en Retsopfattelse og et Begreb om menneskelig Værdighed og om Personlighedens Frihed, som Mennesker gennem Aarhundreder langsomt havde kæmpet sig frem til, og som i Kulturverdenen syntes umistelige Goder, her er ryddet af Vejen. Skabt er i Stedet den uhæmmede Vilkaarligheds Nihilisme. Den amoralske Landsknægts Vilje er Lov.

*

Den 14. December 1938 tilstillede den engelske Generalkonsul i Frankfurt-am-Main, Mr. Smallbones, Ambassaden i Berlin en Bretning om de jødiske Forfølgelser.⁴³⁾

Generalkonsulen skrev: „Jeg har nu gjort Tjeneste i Tyskland i henved otte Aar. Jeg har kendt Tyskland i Ydmygelsens Dage efter Krigen, da jeg havde mit Arbejde i München, og jeg har haft denne Post siden 1932. Jeg har smigret mig selv med, at jeg forstod den tyske Karakter, og jeg har gjort alt, hvad jeg kunde, for at fremme en engelsk-tysk Forstaaelse. De nylige Begivenheder har afsløret for mig et Træk i Tyskernes Karakter, som jeg ikke havde anet. Det forekom mig, at deres Mentalitet ikke rummede nogen Grusomhed. De er i Almindelighed venlige mod Dyr, mod Børn, mod Gamle og Svagelige. Forklaringen paa dette Udbrud af sadistisk Grusomhed maa være, at seksuel Perversitet og i Særdeleshed Homoseksualitet

er meget udbredt i Tyskland. Jeg tror, at seksuel Masseperversitet er Forklaringen paa disse ellers uforstaaelige Excesser.“ Generalkonsulen fortæller dernæst paa Grundlag af Beretninger fra undvegne eller frigivne Fanger om Begivenheder i Koncentrationslejren ved Buchenwald.

Kun et enkelt Stykke skal her anføres:

„Den første Nat kom Opsynsmændene ind og valgte paa Maa og Faa nogle Mænd, som blev trukket udenfor og pisket. Fast anbragt til Jorden var to Fodplader, hvortil Mandens Fødder blev fastsurret. Han blev dernæst bøjet frem over en Stang, og hans Hoved blev fastgjort mellem to horisontale Stænger. Der blev givet op til halvtreds Stokkeslag, undtagen i de Tilfælde, hvor der blev pisket i Flæng for Sportens Skyld, og hver Opsynsmand fik kun Lov til at slaa ti Slag, for at hans Kraft ikke skulde svækkes. (Piskestraffe blev beordret for ubetydelige Forseelser, som ikke at fare hurtigt nok op eller adlyde en Ordre.) En Rabbiner blev pisket, fordi han ikke paa Sabbaten vilde skrive sit Navn. Derefter blev han truet med ny Piskning. Han var saa nedbrudt, at han skrev under. Nogle døde, mens de hang mellem Stængerne. De, som overlevede Straffen, blev sparket tilbage til Skuret. Om Dagen blev Piskningen udført offentligt for at advare de andre. Nogle blev vanvittige. De blev saa lagt i Lænker, og en Sæk blev bundet om Hovedet paa dem for at kvæle deres Skrig.“

Endnu skal fra den engelske Dokumentsamling anføres et Brudstykke fra en Beretning, der i Oktober 1938 blev tilstillet Udenrigsministeriet fra en i Tyskland virkende godgørende Institution.⁴⁴⁾ Den omhandler ogsaa Forholdene i Buchenwald, hvor der paa det Tidspunkt var 10.000 Fanger, Halvdelen Jøder, Resten Kommuniste og andre politiske „forbrydere“. Dødsfald i Lejren hørte til Dagens Orden. „De paagældendes Slægtninge blev ofte først underrettet ved en Telefonopringning fra en Funktionær, der sagde, at de kunde faa Asken for 3 Mark.“

Beretningen meddeler eksempelvis:

„Et endnu alvorligere Tilfælde angik en midaldrende Mand, der modtog et kærligt Brev fra sin Hustru. Han var en kultiveret Mand, følsom og ude af Stand til bestandig at bevare den Selvbeherskelse og ydre Haardhed, som forlanges. Han kom til at klage sig. Til Straf blev han bundet til et Træ, hvor han forblev i fjorten Timer. Han

FORBRYDELSE OG DUMHED

mistede Bevidstheden. To Opsynsmænd kom forbi: „Aha, han er allerede død“. De løste ham og smed ham paa Jorden. Saa sprang de op paa ham og sparkede ham med deres tunge Støvler. Han rørte sig lidt. „Aha, han er ikke rigtig død“. Hr. Z. maatte gaa videre, men næste Gang, han saa Manden, var hans Bryst og Ansigt en Klump af stærknet Blod, hans Øjne var opsvulmede og røde. Desuden var han blevet vanvittig. Da Navnene blev raabt op, maatte hans Sidemænd støtte ham. Men hans Hoved hang ned paa Brystet, og krampagtige konvulsiviske Bevægelser gik gennem ham. Om Natten sprang han pludselig op, han skreg vildt og prøvede at løbe hen over de andre, der laa byttet sammen. Der blev saa givet den Ordre, at de to Mænd, der laa ved Siden af ham om Natten, var ansvarlige for, at han holdt sig i Ro. Hvis han skreg igen, skulde de selv faa 25 Metal-Piskeslag.“⁴⁵⁾

Generalkonsul Smallbones mener altsaa, at denne dyriske Raahed, der jo ikke blot udfoldede sig i Koncentrationslejrene, skyldes omfattende seksuel Perversitet og navnlig Homoseksualisme. Det er en Del af Forklaringen, og den, der i den tyske Rigsdags Korridorer har set Röhm og Heines midt i deres Vennekreds, har modtaget et modbydeligt Indtryk, som naar Stank af daarlig Aande slaar en i Møde. Men det er ikke den hele Forklaring. Der skulde en amoralsk Førers og en Forbryderelites Ødelæggelsesværk over for et helt religiøst, moralskt og kulturelt Grundlag til, for at Tysklands Ungdom — med Alfons-Digteren Horst Wessels Ord fra Slagsangen — *mit ruhig festem Schritt* kunde marchere ind i det tredie Riges Barbari.

Der skulde til den Nihilismens Revolution, som i Børnenes og Ungdommens Sjæle tilintetgjorde Aarhundreders langsomt og møjsommeligt erhvervede Arv.

KAP. IV

To Legender

To Legender — *Dolkestødet bagfra og Versailles-Bedraget* — har spillet en afgørende Rolle i den nazistiske Propaganda før og efter Magtovertagelsen og overhovedet i Tysklands udenrigspolitiske Udvikling siden 1919. De skal derfor her nærmere belyses.

Ludendorff er den egentlige Ophavsmand til Dolkestøds-Legenden. Allerede i hans *Krigserindringer* skitseres den: Nederlaget skyldtes ikke Hærledelsen, heller ikke Ententens militære Overvægt, men slap og uduelig politisk Ledelse, svigtende Moral, „umandig, hysterisk Aandstilstand“ og „ukrigerisk Tænkemaade“ i Hjemmet og tilsidst, ved Smitte hjemmefra, i Hæren.

I Ludendorffs næste Bog — den i 1921 udkomne *Kriegführung und Politik* — staar Legenden i fuldt Flor: Den øverste Hærledelse blev ødelagt af de politiske Førere, der „svigtede fuldstændigt“, af de demokratiske og socialdemokratiske Partier, som rent ud ønskede et Nederlag, fordi Chancerne for en frisindet Politik i saa Fald syntes dem gunstigst, af Centrum under Erzberger, der „saa en Fare for Katolicismen i et stærkt Tyskland under de protestantiske Hohenzollere“, og af Jøderne, der „planmæssigt arbejdede for Tysklands Nederlag“. Under disse Forhold blev „Folkets Masse vaklende i sin Holdning og stod ikke længere med Haab om Sejr bag de Mænd, der havde klare magtpolitiske Viljer“.

Og derfor — lige før den endelige Sejr, „fcm Minutter før den afgørende Time“ — mistede Tyskland Herredømmet over sine Nerver. „Folket fulgte sine slette Førere og Forførere og ilede over Hals og Hoved mod sin Fordærvelse“. „Den Beskyldning, at den tapre Hær led et fuldstændigt Nederlag, maa afgørende tilbagevises“. „Det var

ikke Fjenden, der brød Krigsledelsens Kraft“, det var Giften fra Hjemmet, det var en forbryderisk Politik, der „afvæbnede den af Fjenden ubesejrede Hær“, „som *faldt Hæren i Ryggen*“ og saaledes gjorde den værgeløs.

Ludendorff slutter med denne værdige og fornemme Dom: „Vor Statsmagt har fortjent sin Skæbne“.1)

Legenden udbredtes hastigt, den blev grebet af Hæren, af det konservative Tyskland og blev efterhaanden troet af stadig videre Kredse. I Anledning af Mindedagen 1921 for Slaget ved Tannenberg udnævnte det medicinske Fakultet ved Universitetet i Königsberg Ludendorff til Æresdoktor. I Diplomet blev Generalen hyldet som „Feltherrenkunstens Mester ... Befrieren, der med Jernhaand rensede vort øst-prøjsiske Hjem ... Føreren, hvis stærke Arm bar de tyske Vaabens uplettede Berømmelse og den tyske Kulturs Glans fra det atlantiske Oceans Kyster til ind i Arabiens Ørkener, Helten, der med de skarpe Slag af sit ubesejrede Sværd værnede det af en Verden af byttelystne Fjender omklamrede tyske Folk, indtil det, stolende paa falske Ord, lod sit ubrudte Værn og sin stærke Fører falde.“

Den nazistiske Propaganda tilegnede sig Legenden som Vaaben mod Jøder og Marxister, dem var det, der stødte Hæren ned bagfra. Hitler fører endog Dolkstødet helt tilbage til August 1914: „Kejser Wilhelm II havde som den første tyske Kejser rakt Marxismens Førere Haanden til Forsoning uden at ane, at Slubberter ikke har Ære i Livet. Mens de med den ene Haand modtog Kejserens Haand, ledte den anden allerede efter Dolken“.2)

I over fire Aar kæmpede Tyskland paa Jorden, paa Havet og i Luften mod et Opbud af store og smaa Nationer fra fem Kontinenter. Dets Arméer, dets Marine og dets Flyvere udførte Bedrifter, der bestandig vil lyse i Krigshistorien, de skrev et mægtigt Epos, og Winston Churchill samler sin Beundring i denne prægnante Hyldest: *Surely, Germans, for history it is enough!*

Dog, det var ikke nok for Ludendorff. Sin Karakters sletteste Sider viste han ved at opdigte en Legende, der skulde befri ham for Nederlagets Ansvar og lægge det over paa dem, der hjemme taalmodigt og udholdende havde baaret Krigens Savn og Lidelser. Af hans egne Bøger fremgaar imidlertid, at han tidligt bedømte den militære Situation meget alvorligt. Allerede ved Aaretskiftet 1916—17 skildrer han Stillingen saaledes: „Anstrengelserne i Aarets Løb havde været for

store. Troppernes Spændkraft var blevet sluppet i Forsvarskampenes Trædemølle under den vældige fjendtlige Artilleriild og af de store Tab. Vi var paa Vestfronten fuldstændigt udmattet . . . Trods den gunstige Afslutning paa Krigsaaret 1916 [Sejren i Rumænien] var Udsigterne for det nye Aar overmaade alvorlige . . . Trak Krigen ud, syntes vort Nederlag uundgaaeligt.“³⁾

I Juli 1917 afløstes Bethmann Hollweg som Rigskansler af Dr. Michaelis, der om et Besøg, han kort efter aflagde ved Vestfronten, skriver: „Samtlige Hærførere sagde overensstemmende, at hvis jeg snart kunde bringe en ærefuld Fred i Stand, skulde jeg ikke lade mig paavirke af de Fordringer om den flanderske Kyst og Longwy-Briey, som blev rejst fra anden Side. Fronten holdt ganske vist, det stod de inde for, men de havde ikke Folk nok. Mandskabet fik aldrig Ro, og Nerverne holdt ikke mere Stand som tidligere.“⁴⁾

I Begyndelsen af August 1918 forstod Ludendorff, at Sejren ikke kunde vindes. Han skriver: „Forsøget paa at gøre Entente-Nationerne fredsvillige gennem tyske Sejre før Ankomsten af de amerikanske Forstærkninger var ikke lykkedes. Hærens Slagkraft havde ikke kunnet ramme Fjenden afgørende, inden Amerikanerne kom til Stede med betydende Kræfter . . . Jeg turde ikke skjule for mig selv, at jeg maatte begrave mange lyse Forhaabninger.“

Den 8. August kommer saa det store Nederlag. Englændernes Tankeskadre bryder igennem mellem Ancre og Avre. Stillingen er nu klar. Ludendorff skriver: „Den 8. August konstaterede, at det var slut med vor Kampkraft og berøvede mig Haabet om at finde strategiske Udveje, som paany kunde vende Bladet i vor Favør.“⁵⁾

Efter den 8. August fortsættes Fochs sejrriige Offensiv, Ludendorff maa vige over hele Linjen, og om de Begivenheder, der førte til Vaabenstilstanden, gives Oplysning i den officielle tyske Dokumentsamling.⁶⁾ Den følgende kortfattede Fremstilling støtter sig til disse Aktstykker.

Den 14. August afholdes i det store Hovedkvarter et Møde, hvori blandt andre deltager Kejseren, Kronprinsen, Rigskansler von Hertling, Hindenburg, Ludendorff og Udenrigsminister von Hintze. Udenrigsministeren fremstiller den militære Stilling:

„Felthærens Generalstabschef har defineret den militære Situation derhen, at vi ikke længere tør haabe at kunne bryde vore Fjenders Krigsvilje ved krigeriske Handlinger, og at vor Krigsførelse maa

sætte sig som Maal ved en strategisk Defensiv efterhaanden at lamme Fjendens Krigsvilje.“

Resultatet af Forhandlingerne bliver, at man vil afvente et gunstigt Øjeblik til ad diplomatisk Vej at søge Forstaaelse med Fjenden.

Den 10. September ændres Situationen, idet Hindenburg udtaler sig for „at hidføre Forhandling uden Opsættelse ved en neutral Magts Formidling“. Den 28. September om Aftenen beslutter Hindenburg og Ludendorff, at der maa gøres et Vaabenstilstands- og Fredstilbud.⁷⁾ Paa dette Tidspunkt føres der i Berlin Forhandlinger om en ny Regering. Hindenburg og Ludendorff kan imidlertid ikke vente, nervøst presser de paa. Den 1. Oktober Kl. 13 telegraferes fra Hovedkvarteret: Ludendorff „anmoder indtrængende om, at Fredstilbudet øjeblikkeligt *(sofort)* afsendes. I Dag holder Tropperne, hvad der kan ske i Morgen kan ikke forudses.“ Kl. 13,30 nyt Telegram: Hvis det er givet, at Prins Max danner Regering, kan Fredstilbudets Afsendelse vente til i Morgen. I modsat Fald maa det afgaa i Løbet af Natten. Kl. 14 paany et Telegram: Ludendorff mener ikke, man kan vente paa den nye Regering. Fredstilbudet maa afgaa øjeblikkeligt: „I Dag holder Tropperne, og vi er endnu i en værdig Situation, men hvert Øjeblik kan et Gennembrud finde Sted, og vort Tilbud vil saa komme i det allerugunstigste Øjeblik. Han forekommer sig selv som en Hasardspiller, og paa et hvilket som helst Tidspunkt kan et eller andet Sted en Division svigte.“ Den udenrigsministerielle Embedsmand, der sender Telegrammet, tilføjer: „Jeg har Indtryk af, at Nerverne her fuldstændig har svigtet“.

Ved Midnatstid kommer Dagens sidste Telegram fra Hovedkvarteret: General Ludendorff erklærer, „at vort Tilbud øjeblikkeligt maa afgaa fra Bern til Washington. Hæren kan ikke vente 24 Timer. Han beder paa det mest indtrængende Deres Excellence om at gøre alt for at Tilbudet kan gaa igennem paa den aller hurtigste Maade.“

Den samme Aften, altsaa den 1. Oktober, sker der Henvendelse til Prins Max om at danne Regering med den Opgave straks at anmode Præsident Wilson om Fredsmægling. Prinsen gør Indvendinger, han vil vente 8 Dage for at konsolidere den nye Regering og undgaa det Indtryk, at man handler under et mitlitært Nederlags Tryk.

Næste Formiddag holder Major von dem Bussche fra det store Hovedkvarter Foredrag om den militære Situation for Rigsdagens Partiførere. Han forklarer blandt andet:

„Aldeles afgørende [*restlos entscheidend*] er Reserve-Situationen. Hæren er gaact ind i det store Slag [Ludendorffs Foraarsoffensiv den 21. Marts] med svag Bestand. Trods alle Forholdsregler sank vore Batailloners Styrke fra omkring 800 i April til omkring 540 sidst i September. Selv dette Tal lod sig kun holde ved at opløse 22 Infanteridivisioner (= 66 Infanteriregimenter) . . . Kun ved at indsætte Aargangen 1900 kan Bataillonsstyrken forhøjes med omtrent 100 Mand. Saa er vor sidste Menneskereserve opbrugt . . . Tabene under det Slag, der er i Gang, er over Forventning store, særligt af Officerer. Dette er afgørende . . . Derfor maa ingen Tid tabes. Hvert Døgn kan Situationen forværres og give Modstanderen Lejlighed til klart at erkende vor øjeblikkelige Svaghed.“

I hele von dem Bussches Fremstilling antydes ikke med et Ord, at den daarlige militære Situation skulde skyldes Hjemmefrontens Svigten.

Prins Max, der danner Regering den 3. Oktober, nærer endnu Betæneligheder ved denne Fredsaktion over Hals og Hoved, men Hindenburg erklærer, „at den øverste Hærledelse staar fast paa sit Krav om øjeblikkelig Afsendelse af Fredstilbudet . . . Det er nødvendigt at afbryde Kampen for at spare det tyske Folk og dets Forbundsfæller for nytteløse Ofre. Hver forsømt Dag koster Tusinder af tapre Soldater Livet.“

Natten mellem den 3. og den 4. Oktober afgaar da Noten til Wilson.

Et enkelt Moment kaster her sit fulde Lys over Ludendorffs Karakter. I Notens oprindelige Tekst stod: „Den kejserlige Regering . . . foreslaar de Krigsførende at slutte en øjeblikkelig [*sofortigen*] Vaabenstilstand paa alle Fronter.“ Ludendorff foreslog nu Teksten ændret saaledes: „Den tyske Regering foreslaar, at en Vaabenstilstand sluttes . . . og anmoder Præsidenten for De Forenede Stater i Amerika om allerede nu [*schon jetzt*] at hidføre Vaabenstilstanden for at undgaa yderligere Blodsudgydelse.“

Hensigten med denne Korrektur forklarer Ludendorff selv: „Jeg forlangte ingen øjeblikkelig Vaabenstilstand.“

Han, der i de foregaaende Dage ustandselig havde presset paa for at opnaa en øjeblikkelig Vaabenstilstand, som havde erklæret, at Hæren ikke kunde vente, at Katastrofen hang over dem, og som der- ved havde tvunget Prins Max til mod dennes Ønske at afsende Noten allerede den 3., han mener nu, da han har opnaaet, hvad han vilde,

at han overfor Historien kan sikre sig et Alibi ved at forandre Ordet *sofortig* — det Ord han og Hindenburg i alle deres Telegrammer havde brugt — til *schon jetzt*.

Men dette er kun en af hans Manøvrer. Under Noteudvekslingen med Wilson forbereder han allerede sin Dolkestøds-Legende. Han stiller telegrafisk Regeringen et Par Spørgsmaal, der blandt andet gaar ud paa, om Folkets brede Masser er parat til en Kamp til det yderste, eller „om den moralske Modstandskraft er saa udtømt, at dette Spørgsmaal ikke kan besvares med et ubetinget Ja.“

I Kabinetetsmødet den 16. forstaar Udenrigsminister Solf, hvor Ludendorff vil hen. Han betegner Telegrammet som „et overordentlig farligt Dokument“ og udtaler: „Mellem Linjerne ligger mere end en Appel til det tyske Folk om at slutte sig sammen, nemlig et Forsøg paa at forskyde Ansvar. Hvorfor er Stemningen saa nedtrykt? Fordi den militære Magt er brudt sammen. Men nu siger man: Den militære Magt vil bryde sammen, fordi Stemningen ikke holder. Denne Forskydning kan ikke tillades, den passer daarligt til General Ludendorffs egne Ord, at han er enig med Krigsministeren i, at en *levée en masse* ikke er mulig [Ludendorff til Rigskansleren den 9. Oktober].“ Ved et Møde den følgende Dag, hvori de politiske og militære Ledere deltager, minder Prins Max da ogsaa Ludendorff om det sande Forhold: „Deres Excellence ved, at jeg dengang [i Oktobers første Dage] ikke var for en Fredsnote, men det blev sagt mig, at hver Time kostede os saa og saa mange Tusinde Mand, og at hvert Øjeblik kunde medføre en Katastrofe.“

Ludendorff har da intet andet Svar end dette: „Ogsaa i Dag er det saaledes, at vi hver Dag kan trænges tilbage og blive slaet.“

Og her kan vi standse. Blot skal endnu erindres om Hindenburgs Telegram den 10. November til Vaabenstilstandskommissionen. Han nævner forskellige Punkter, som Kommissionen maa bestræbe sig for at faa ændret, men „lykkes det ikke at gennemføre disse Punkter, skal der alligevel underskrives.“

Saaledes tager sig da Legenden om Dolkestødet ud i Dokumenternes Belysning. Den er opfundet af en slagen Feltherre, der var et ringe Menneske, og som med bevidst Usandfærdighed skød sit eget Ansvar over paa et Folk, hvis Udholdenhed i fire Aar var mere beundringsværdig end hans Karakter.

Men Legenden blev troet, og nationalsocialistiske Krese gav den en

Forskydning: Det var ikke Hjemmefronten i Almindelighed, det var — hvad Ludendorff allerede i sine to første Bøger er inde paa — det var Jøder og Marxister, der førte Dolken. Her greb Hitler Legenden. Med dette sjofle Vaaben begyndte han sin Propaganda.

*

I *Min Kamp* skriver Hitler under Omtalen af sine første Folkemøder:

„Allerede ved den første Sætning, der indeholdt Kritik af Versailles, fik man den stereotype Afbrydelse: „Og Brest Litowsk? Brest Litowsk?“ slynget imod sig. Saaledes brølede Massen Gang paa Gang, indtil den lidt efter lidt blev hæs, eller Taleren opgav Forsøget paa at overbevise den. Man kunde have rendt Hovedet mod Væggen af Fortvivlelse over saadanne Mennesker! De vilde ikke høre eller forstaa, at Versailles er en Skam og Skændsel ... Det var en Forudsætning for Bevægelsens Sejr i Fremtiden, at den gjorde de bredeste Lag bekendt med Fredstraktaten. Dengang, da de alle i denne Fred saa en Sejr for Demokratiet, var man nødt til at gøre Front derimod og for bestandig gøre Menneskehjernerne til Fjender af denne Traktat.“⁹⁾

Da altsaa Hitler i 1920 begyndte sin Propaganda, var det ikke en almindelig Mening i Tyskland, at Versailles-Traktaten var et saa uretfærdigt og ubarmhjertigt Dokument, og i Virkeligheden var Hitler selv klar over, hvor lidet Hold der var i Angrebet paa Versailles. Sin egentlige Opfattelse udtrykker han overfor Rauschning saaledes: „Det vil lykkes os at gøre vort politiske og sociale System til en Realitet Verden over og paatvinge alle Nationer det. Eller ogsaa besejres vi selv i den banale Kamp, som føres mod *en Fredstraktat, der i Virkeligheden aldrig har eksisteret, og som fra den første Dag, den traadte i Kraft, viste, at man havde forekslet Sejrherren med de Besejrede.*“¹⁰⁾

Dette er Hitler uden Maske. For en Landsknægt-Politiker som ham maatte Versailles-Traktaten naturligvis synes taabelig og sentimental i sin Mildhed, et Udtryk for, at Ententen ikke havde Mod og Klogskab nok til at være Sejrherre og behandle Tyskland som Besejret.

Men hans folkelige Agitation lykkedes, og han blev hjulpet af Eng-

land. Ti det var i liberale engelske Krese, Kritiken af Versailles-Traktaten begyndte. Hitler førte den til Sejr i Tyskland, og efterhaanden bredte — uden alvorlig Undersøgelse, ja uden et blot overfladisk Kendskab til Teksten — den Opfattelse sig i mange Lande, at Versailles-Traktaten hvilede paa et Bedrageri, at den var uretfærdig, og at det er den, der „skabte Hitler“ og saaledes bærer Hovedansvaret for hele den politiske Udvikling, der fører op til den anden Verdenskrig.

Til sidst kunde Agitationen føres op i slige Højder som til Eksempel i Hitlers Rigsdagstale den 28. April 1939: „Tusindaarige Livsrum og Stater blev vilkaarligt sønderlaaet og opløst. Mennesker, der fra evige Tider hørte sammen, blev splittet, økonomiske Livsforudsætninger ringeagtet, og Folkene selv blev som Sejrherrer og Besejrede inddelt i alene berettigede Herrer og retsløse Slaver ... Omtrent 115 Millioner Mennesker blev af vanvittige Politikere krænkede i deres Selvbestemmelsesret“.

En anden af det tredie Riges Paladiner kunde fremstille Traktaten som et sadistisk Værk, som „det mest stupide, mest europafjendtlige Diktat, antieuropæiske korrupte Hjerner kunde udtenke.“¹⁰⁾

En af Hovedindvendingerne mod Traktaten gaar ud paa, at den var et Bedrageri overfor Tyskland: Den krænkede de Betingelser, som Tyskland havde stillet og de Allierede akcepteret forud for Vaabenstilstanden. Kendsgerningerne er nu disse: Tyskland havde i sin Note af 5. Oktober anmodet Præsident Wilson om 1) at tage Fredens Tilvejebringelse — paa Grundlag af Præsidentens Budskab af 8. Januar 1918 og hans senere Henvendelser — i sin Haand, og 2) at hidføre en øjeblikkelig Vaabenstilstand, og de Allierede havde i en Note til Wilson af 4. November erklæret sig villige til med to Forbehold (Have-nes Frihed og Erstatningsspørgsmaalet) „at slutte Fred med den tyske Regering paa de Betingelser, der er fremsat i Præsidentens Henvendelse til Kongressen den 8. Januar og de Principer, der er udtalt i hans senere Henvendelser.“

Det er saaledes ubestrideligt, at de Allierede med de to nævnte Forbehold akcepterede de af Wilson fremsatte Betingelser som Grundlag for Freden. Et anset engelsk Blad forsøgte i December 1939, at anfægte dette Forhold med denne Begrundelse: „Tyskland overgav sig uden Betingelser, fuldstændig slaaet paa Slagmarken. Det var for sent for det at falde tilbage til Wilsons fjorten Punkter.“¹¹⁾ Det er

rigtigt, at Tysklands militære Magt var i den Grad nedbrudt, at det var tvunget til at modtage hvilke som helst Betingelser, og at de Allierede saaledes kunde have forlangt ubetinget Overgivelse. Det afgørende er imidlertid, at de ikke gjorde det, men akcepterede den tyske Anmodning om Fred paa Basis af Wilsons Betingelser.

De vigtigste af disse Betingelser er for det første de fjorten Punkter i Talen af 8. Januar og dernæst Præsidentens senere Erklæringer, navnlig de fire af 11. Februar 1918. Lad os da aftrykke disse Dokumenter:

De 14 Punkter

1. Offentliggørelse af alle Aftaler om Fred, hvorefter der ikke skal være private Underhaandsaftaler af nogen Art, hvorimod Diplomatiets altid skal forhandle aabenlyst og vitteligt for alle.
2. Ubetinget Frihed for Sejladsen paa Havet udenfor de enkelte Staters Søterritorium, baade i Fred og i Krig, undtagen for saavidt Havene maatte blive ganske eller tildels afspærrede ved internationale Aftaler.
3. Saa vidt ske kan Ophævelse af alle økonomiske Skranker og Indførelse af Lighed i Handel og Vandel for alle Nationer, der gaar med til Freden og forener sig om at opretholde denne.
4. Passende Garantier ydes og modtages for, at nationale Rustninger vil blive indskrænket til det Minimum, der kræves af Hensyn til den indre Sikkerhed.
5. Fri, oprigtig og absolut upartisk Ordning af alle Kolonikrav, grundet paa nøjagtig Efterlignelse af den Grundsætning, at de paagældende Folks Interesser ved Fastsættelsen af alle opdukkende Spørgsmaal om Selvstændighed maa have lige saa stor Vægt som de billige Krav, der maatte opstilles af de Stater, hvis Adkomst skal bestemmes.
6. Rømning af alt russisk Landomraade og en Ordning af alle Rusland vedrørende Spørgsmaal, der vil kunne sikre dets bedste og mest uhindrede Samarbejde med Verdens andre Nationer, hvorved Rusland kan opnaa uhindret Adgang til selvstændigt at bestemme sin egen politiske Udvikling og sin nationale Politik og under Institutioner, det selv vælger, blive optaget som et kærkomment Medlem af de frie Nationers Sammenslutning, ja mere end det: at det kan faa al den Hjælp, det behøver og ønsker. Den Maade, hvorpaa Ruslands Søsternationer stiller sig over for det i de kommende Maaneder, vil være en sikker Prøvesten for deres gode Vilje, for deres rette Opfattelse af Ruslands Nød som noget fra deres egne Interesser adskilt og for deres forstaaende og uselviske Medfølelse.
7. Belgien — derom vil hele Verden være enig — maa rømmes og genoprettes [restored] uden noget Forsøg paa at begrænse den Uafhængighed, som det nyder i Fællesskab med andre fri Nationer. Der er ikke nogen enkel Foranstaltning, der i en Grad som denne vil tjene til at genoprette Nationernes Tillid til de Retsregler, som de selv har vedtaget og fastsat for Ordningen af deres Forhold til hverandre. Uden denne Oprejsningsakt vil Folkerettens hele Bygning og dens Gyldighed for stedse være svækket.

FORBRYDELSE OG DUMHED

8. Alt fransk Landomraade skal rømmes og de af Fjenden besatte Dele genoprettes [*restored*], og den Uret, som Prøjsen tilføjede Frankrig i 1871 med Alsace-Lorraine, og som næsten i et halvt Aarhundrede har gjort Verdensfreden usikker, maa gøres god igen, for at Freden atter kan blive sikret i alles Interesse.
9. Der maa foretages en Regulering af Italiens Grænser efter klare og tydelige Nationalitetslinjer.
10. Folkene i Østrig-Ungarn, hvem vi ønsker en tryk og sikker Plads i Nationernes Række, skal have den mest udstrakte Adgang til autonom Udvikling.
11. Rumænien, Serbien og Montenegro maa rømmes; de af Fjenden besatte Landsdele maa genoprettes; Serbien skal have fri og sikker Adgang til Havet, og de enkelte Balkanstaters indbyrdes Forhold skal fastsættes ved venskabelig Forhandling efter Undersaatsforholdets og Nationaliteternes fastsatte Linjer; der maa endvidere gives folkeretslige Garantier for de enkelte Balkanstaters politiske og økonomiske Selvstændighed og territoriale Ukrænkelighed.
12. Der skal sikres de tyrkiske Dele af det nuværende osmanniske Rige en uantastelig Suverænitet, men der skal garanteres de andre Nationaliteter, som nu staar under tyrkisk Herredømme, ubetinget Sikkerhed for Liv og fuldstændig uhindret Adgang til autonom Udvikling; Dardanellerne maa bestandig holdes aabne for fri Passage for alle Nationers Skibsfart og Handel under international Garanti.
13. Der skal oprettes en uafhængig polsk Stat, der skal omfatte de Landomraader, som bebos af en utvivlsom polsk Befolkning, og have fri og sikker Adgang til Havet. Statens politiske og økonomiske Uafhængighed og territoriale Ukrænkelighed skal garanteres ved international Aftale.
14. Der maa indføres en almindelig Sammenslutning af Nationerne i Henhold til særlige Overenskomster for at skabe gensidige Garantier for alle store og smaa Staters politiske Uafhængighed og territoriale Ukrænkelighed.

De fire Principer

For det første: At ethvert Punkt i den endelige Ordning maa grundes paa, hvad der i alt væsentligt er Ret i dette særlige Tilfælde, og paa saadanne Reguleringer, som har størst Sandsynlighed for at skabe en varig Fred.

For det andet: At der ikke handles med Folk og Provinser fra den ene suveræne Stat til den anden, som om de var almindeligt Løssøre eller Brikker i et Spil, selv i det høje Spil om Magternes Ligevægt, som nu for stedse er kommet i Vanry; men

For det tredje: At enhver territorial Ordning, som maatte blive en Følge af denne Krig, maa træffes i de paagældende Befolknings Interesse og med deres Tarv for Øje, og ikke maa gaa op som et Led i en rent forligsmæssig Regulering af stridende Staters Krav, og

For det fjerde: At alle klart formulerede nationale Ønsker skal imødekommes saa vidt, som det overhovedet er muligt uden at indføre nye eller opretholde gamle Kilder til Kiv og Tvedragt, som vilde kunne indeholde Spirer til Brud paa Freden i Europa og dermed over hele Verden.

Det første Indtryk af disse Tekster er Uklarhed og Ubestemthed, hvortil kommer en vis vag og ikke gennemtænkt Idealisme. Det var utvivlsomt ogsaa netop disse Egenskaber, der gjorde dem tillokkende for Tyskerne. I Berlin forstod man, at de kunde blive en velegnet diplomatisk Skyttegrav. Med Rette skriver Udgivenen af Oberst House's Papirer, Professor Seymour: De blev skitseret i almindelige Udtryk i Januar 1918 paa et Tidspunkt, da det havde været vanskeligt at fastsætte bestemte Fredsbetingelser. Netop deres Ubestemthed, som kan have tiltrukket Fjenden, gjorde dem til et beundringsværdigt Propagandaredskab, men uegnet som Fredsprogram.“¹²⁾

Det var det samme, Balfour udviklede paa et Møde i Paris den 1. Juni 1919 mellem de engelske Ministre og Dominions' Premierministre. Man behøvede kun at gennemlæse de fjorten Punkter, sagde han, for at se, „at de ikke lod sig behandle paa streng juridisk Vis“, det var umuligt at fortolke dem og de efterfølgende Taler, „som om de konstituerede en Kontrakt mellem de to Parter“. ¹³⁾

Et Par Eksempler skal anføres. Punkt 5 forlanger „en fri, oprigtig og absolut upartisk Ordning“. Absolut Upartiskhed er en beundringsværdig Bestræbelse, men i Betragtning af den menneskelige Natur yderst vanskelig at gennemføre, særlig vanskelig naar det gælder Storpolitik, og aldeles urimelig at forvente, naar det drejer sig om et Opgør efter fire Aars Krig. Absolut Upartiskhed eksisterer ikke og kunde ikke eksistere.

Fremdeles: Punkt 3 kræver *saa vidt ske kan* Ophævelse af alle økonomiske Skranker o.s.v. Hvad betyder de fremhævede Ord, hvem skal afgøre, hvor langt de rækker? Punkt 4 vil have Rustningerne indskrænket *til det Minimum*, der udkræves af Hensyn til den indre Sikkerhed. Hvem fikserer dette Minimum? Skal Hensyn kun tages til den indre og ikke til den ydre Sikkerhed? Eller tag det 4. Princip, hvorefter alle nationale Ønsker skal imødekommes, „saa vidt det overhovedet er muligt og uden at indføre nye eller opretholde gamle Kilder til Kiv og Tvedragt, som vilde kunne indeholde Spirer til Brud paa Freden i Europa og dermed over hele Verden“. Altsaa, nye nationale Grænser skal etableres, for det første saa vidt det er muligt, for det andet hvis nye Kilder til Kiv ikke indføres, og for det tredje hvis gamle Kilder af samme Art ikke opretholdes, hvortil dog maa bemærkes, at herved tænkes paa en saa seriøs Kiv, at den indeholder Spirer til Krig ikke blot i Europa, men i hele Verden.

Det er for saa vidt ikke mærkeligt, at Wilsons Tillidsmand i Europa, Oberst House, under en Konference den 29. Oktober 1918 med Englands og Frankrigs Premier- og Udenrigsministre erklærede, at Præsidenten „havde insisteret paa, at Tyskland skulde akceptere alle hans Taler, og fra dem kunde man formulere næsten alt, hvad man ønskede imod Tyskland“.¹⁴⁾ For at raade Bod paa Uklarheden udarbejdedes da ogsaa sidst i Oktober en ret udførlig officiel amerikansk Fortolkning af de fjorten Punkter.¹⁵⁾ Den spredte lidt af Taagen.

En anden Ejendommelighed ved Wilsons Program er, at det indeholdt mange Afsnit, som overhovedet ikke kunde komme i Betragtning ved en Fredslutning mellem Tyskland og de Allierede.

Holder vi os til de fjorten Punkter, vil man se, at 1—4 og delvis 14 omhandler Forslag til en ny Verdensorden, som ikke kunde indføjes i en Traktat med Tyskland, da deres Virkeliggørelse var afhængig af samtlige Landes Tilslutning. Tyskland og de Allierede kunde ikke beslutte almindeligt aabent Diplomati, Frihed paa Havene, Ophevelse af alle økonomiske Skranker og almindelig Nedrustning. Det er Idealer for en Verdenskonference.

Punkterne 9—12 angaar ikke Tyskland, men Østrig-Ungarn, Bulgarien og Tyrkiet. Med andre Ord: For saa vidt angaar Fredstraktaten med Tyskland kommer af de 14 Punkter kun 5; de første 5 Ord af 6 samt 7, 8 og 13 i Betragtning.

Det er allerede nævnt, at de Allierede, før de akcepterede det Wilsonske Program, tog Forbehold overfor to Punkter, nemlig Havnes Frihed og Udtrykket „genoprettes“ [*restored*] i 7 og 8. Med Hensyn til det sidste Spørgsmaal erklærede de:

„De allierede Regjeringer mener, at der ikke bør eksistere nogen Tvivl om, hvad denne Bestemmelse indeholder. De forstaar derved, at Erstatning vil blive ydet af Tyskland for al den Skade, der er forvoldt de Allieredes civile Befolkning og deres Ejendom ved Tysklands Angreb til Lands, til Søs og fra Luften.“ I en Note af 5. November erklærede Wilson sig enig i denne Fortolkning, der meddeltes Tyskerne.

Spørgsmaalet, der herefter skal besvares, er da, om Punkterne 5, 6 (Begyndelsen), 7, 8 og 13 blev respekteret af de Allierede, eller om de blev krænkede ved Fredstraktaten. Mest omstridt er maaske Punkt 5. Af Gengivelsen ovenfor vil ses, at Teksten hører til Programmets mest uklare. Der tales om Kolonikrav, men intet siges om, hvilke Kolonier og hvis Krav, der tænkes paa. Er det Mening, at alle

Kolonispørgsmaal skal rejses? Den tidligere nævnte officielle amerikanske Kommentar giver herom nogen Oplysning.

Den udtaler, at der tænkes paa „de tyske Kolonier og *andre* Kolonier, der kan komme under international Forvaltning som Følge af Krigen“. Det fremhævede Ord hentyder øjensynlig til Spørgsmaal, der kunde fremkomme ved Freden med Tyrkiet. Om de interesserede Staters „billige Krav“ udtaler Kommentaren:

„Hvilke er de „billige“ Krav, der gøres gældende af Storbritannien og Japan, de to Hovedarvinger til Tysklands Kolonier, og som resulterer i, at Kolonierne ikke kan gives tilbage til Tyskland? At Tyskland vil bruge dem som Baser for Undervandsbaade, at det vil bevæbne de Sorte, at det vil bruge Kolonierne som Arner for Intriger, at det vil undertrykke de Indfødte. Hvilke er de „billige“ Krav, der gøres gældende af Tyskland? At det behøver Adgang til tropiske Raastoffer, at det behøver Omraader til Udvandring, og at efter den foreslaaede Freds Principer Erobring ikke giver dets Fjender nogen Ret til dets Kolonier.“

Dette var altsaa de to Hensyn, der skulde vejes mod hinanden under Afgørelse af, hvorvidt Kolonierne kunde gives tilbage til Tyskland.

De foreliggende Dokumenter viser nu uimodsigeligt, at Wilson fra Begyndelsen var klar over Umuligheden af denne Tilbagegivelse. Den 5. Januar 1918, altsaa tre Dage før Wilson meddelte sine fjorten Punkter, talte Lloyd George til Fagforeningerne i London om Krigsmaalene og lod ingen Tvivl tilbage om det engelske Syn paa de tyske Koloniers Fremtid.¹⁶⁾ Præsident Wilson gjorde ingen Indvendinger, han meddelte tværtimod den engelske Regering sin Tilslutning til Lloyd Georges Erklæring.¹⁷⁾

Fremdeles, da Wilson i December 1918 om Bord paa *George Washington* var paa Vej til Europa, samlede han en Dag nogle af de amerikanske Eksperter og udtalte sig til dem om forskellige Fredsspørgsmaal. I et Referat hedder det: „Han (Wilson) mente, at de tyske Kolonier skulde erklæres for Folkeforbundets fælles Ejendom og administreres af smaa Nationer.“¹⁸⁾ I Julen 1918 kom Wilson til London og udtalte her i Samtaler, at Kolonierne „ikke kunde gives tilbage til Tyskland, og at de skulde stilles under en eller anden Magt, der handlede som Mandatar.“¹⁹⁾ Samme Standpunkt indtog Oberst House fra Begyndelsen.²⁰⁾ og da Fredskonferencen indledede Diskus-

sionen om dette Spørgsmaal, erklærede Wilson: „Vi er alle enige om at modsætte os Tilbagegivelsen af de tyske Kolonier“.21)

Om dette Standpunkt var der altsaa ingen Uenighed, og Grunden var, at man ved at afveje de Allieredes og Tysklands „billige“ Krav mod hinanden fandt, at hverken økonomisk eller befolkningsmæssigt havde Kolonierne haft Betydning for Tyskland, mens Rigets Bevarelse af dem vilde medføre Fare for den europæiske Sikkerhed. Der forelaa for Konferencen en Række autoritative tyske Udtalelser om den paa-tænkte og planlagte militære og strategiske Udnyttelse af Afrika. Paa den anden Side var Englænderne lidet ivrige for at søge nye Territorier til de store Arealer, der allerede var under engelsk Flag, og man bestræbte sig, men forgæves, for at faa Amerikanerne til at overtage nogle Mandater.22)

Det vil da ses, at Wilson, der vel maatte være den mest autoritative Fortolker af sine egne fjorten Punkter, fra Begyndelsen holdt paa, at Kolonierne ikke kunde tilbagegives. Det lader sig sige, at Punkt 5 var uklart, svævende og aldeles uegnet som juridisk Retsenor, men man kan ikke med Rette paastaa, at det stiller Tyskland Tilbagegivelsen af Kolonierne i Udsigt.

De første Ord af Punkt 6 giver ingen Anledning til Bemærkninger, og vi kommer til 7 og 8, hvori siges, at Belgien og de besatte Dele af Frankrig skal genoprettes. Foran er allerede omtalt de Allieredes, af Præsident Wilson ved Lansing-Noten den 5. November akcepterede Fortolkning, at de ved Genoprettelse forstod Erstatning for den Skade, den tyske Krigsførelse havde forvoldt den civile Befolkning. I Udformningen af Vaabenstilstandsbetingelserne gik de Allierede et Stykke videre. Ved Mødet mellem Stats- og Udenrigsministrene samt Oberst House den 2. November 1918, foreslog Clemenceau, at der blot med to Ord — *réparation des dommages*: Erstatning for den forvoldte Skade — blev hentydet til Erstatningskravet i Vaabenstilstandens finansielle Afsnit. Dette blev vedtaget, og senere paa samme Dags Møde foreslog den franske Finansminister Klotz en yderligere Tilføjelse, nemlig de fremhævede Ord i den vedtagne Tekst, der kom til at lyde saaledes:

Financielle Bestemmelser:

Under Forbehold af alle senere Fordringer og Krav [revendications et réclamations] fra de Allieredes Side:

Erstatning for den forvoldte Skade ...23)

Det er saaledes ubestrideligt, at Wilsons Punkter 7 og 8 med de Allieredes af Wilson akcepterede Fortolkning og selve Teksten i Vaabenstilstandsbetingelserne gav de Allierede en uanfægtelig Ret til at kræve Erstatning i saa vid en Udstrækning, som Tysklands Betalinger overhovedet tillod. Fredstraktaten krænkede ikke Punkterne 7 og 8. En anden Sag er det, om den Erstatningspolitik, de Allierede dernæst forsøgte gennemført, var klog. Herom skal nedenfor gøres nogle Bemærkninger.

Tilbage staar da kun Punkt 13 angaaende den tysk-polske Grænse, og her blev Wilson-Programmet gennemført med næsten pinlig Omhu, saaledes at Hensynet til strategisk Sikkerhed maatte vige for nationalpolitiske Betragtninger.

Det samlede Resultat bliver derfor, at Wilsons fjorten Punkter, *for saa vidt de angik Tyskland*, i Fredstraktaten anvendtes i Overensstemmelse med en rimelig Fortolkning.

Alligevel kunde Versailles-Traktaten jo godt være en haard og uretfærdig Fred. En udførlig Drøftelse af dette Spørgsmaal er ikke mulig, men nogle Hovedpunkter skal fremhæves.

For det første kan det om den territoriale europæiske Nyordning, der blev Resultatet baade af Versailles-Freden og af Fredsslutningerne med Østrig og Ungarn, siges, at saafremt Nationalitetsprincippet skulde lægges til Grund — og herom var alle enige — har Europa aldrig kendt saa retfærdige og sunde Grænser. Hermed siges ikke, at alle disse Grænser var de bedst mulige, men man kan hævde uden Mulighed for Modsigelse, at Europas Historie aldrig har set Grænser saa nær de rene nationale Linjer. Og lad det være tilføjet, at rene nationale Linjer er et Ideal, der aldrig kan opnaas. Den dansk-tyske Grænse af 1920 er almindelig anerkendt som retfærdigst mulig, og dog blev ca. 25.000 Tyskere tilbage Nord for Grænsen og ca. 12.000 Danske Syd for. Renere kunde Linjen ikke drages. Men langt, langt mere komplicerede var Forholdene i det østlige og sydøstlige Europa, hvor Folk og Racer og Religioner i Aarhundreder har levet indflettet i hverandre.

Angribelige var imidlertid nogle af de nye Grænser: Polen fik ved Riga-Traktaten med Rusland (18. Marts 1921) og ved Ambassadør-Konferencens Anerkendelse af hele dets Østgrænse (15. Marts 1923) store Territorier, hvis Befolkning var hviderussisk eller ukrainsk. Ved Traktaten med Østrig blev 250.000 tysktalende Sydtyrolere indlem-

met i Italien. Her fraveg man saaledes det nationale Princip til Fordel for militære Hensyn. Det maa imidlertid erindres, at strengt juridisk var de Allierede ikke forpligtet til at anvende Wilson-Principerne paa Fredsordningen med Østrig, og at de paa dette Punkt var bundet ved den hemmelige Traktat af 26. April 1915, hvorved Italien for sin Indtræden i Krigen fik Løfte bl. a. om Sydtyrol. Det er i denne Forbindelse ikke uinteressant, at Wilson allerede i 1917 var informeret om de hemmelige Traktater mellem de Allierede.²⁴⁾

Resultatet af den territoriale Nyordning i Europa 1919—1920 kan da sammenfattes saaledes: De nye *tyske* Grænser — og det er dem, der først og fremmest interesserer os — blev etableret i nøje Overensstemmelse med Nationalitetsprincippet, de øvrige Grænser blev med de to nævnte Undtagelser ligeledes gennemført efter nationale Linjer i den Udstrækning, det overhovedet var muligt.

Stærkest kritiseret er Versailles-Traktatens Erstatningsbestemmelser. Spørgsmaalet her drejer sig ikke saa meget om selve Erstatningskravet — de Allierede havde som vist Ret til at kræve Erstatninger i det Omfang, Tyskland overhovedet kunde præstere — som om den Erstatningspolitik, der førtes i de følgende Aar. Traktaten nævnte intet bestemt Beløb, men i April 1921 fastsatte Erstatningskommissionen det til 132 Milliarder Guldmark. Et saadant Beløb kan overføres fra et Land til andre paa en af to Maader: Enten ved Betalinger i Guld eller ved Vareleverancer. Af Guld havde Tyskland ved Krigens Afslutning kun omkring tre Milliarder, og naar det vilde betale i Varer, altsaa ved Eksport, spærrede alle Lande af ved Toldmure og andre Midler for at værne de egne Industrier. Med andre Ord: Man forlangte Erstatninger af Tyskland, og man nægtede at modtage dem under den Form, de alene lod sig fremskaffe fra Tyskland.

Erstatningspolitikken fra 1920 var saaledes en stor Illusion. Det vigtigste — for saa vidt de økonomiske Virkninger angaar — er imidlertid, at Pengene aldrig blev betalt. Paastanden om et Tyskland, der blev udplyndret, og som segnede under Erstatningsbetalingerens knugende Byrde, er paany en Legende.

Det virkelige Forhold klargøres i den internationale Bankkomité's og i Baselkomité's Beretninger fra henholdsvis 1931 og 1932. Det kan kort sammenfattes saaledes: I den Periode, der kommer i Betragtning, nemlig 1924 til 1931, betalte Tyskland til de allierede Regeringer godt 10 Milliarder Mark, hvoraf omtrent en Trediedel kom fra de saa-

kaldte Dawes- og Young-Laan. I den samme Periode laante Tyskland alt i alt fra Udlandet 20 Milliarder. Med andre Ord: Tyskland laante dobbelt saa meget, som det betalte i Erstatninger. Størstedelen af Laanene blev dertil aldrig tilbagebetalt. Man kan ogsaa udtrykke det saaledes: For saa vidt Tyskland betalte Reparationer, skete disse Betalinger paa deres Bekostning, som formodedes at modtage Erstatninger. Desuden dækkede Tyskland en væsentlig Del af sine egne Rekonstruktionsudgifter paa de Allieredes Bekostning. I dette faktiske Forhold opløses Myten om det af Erstatningerne udplyndrede Tyskland.

I Forbindelse med Erstatningsspørgsmaalet staar en anden meget udbredt Indvending mod Versailles-Traktaten. Man siger, at det var politisk uklogt og historisk og moralsk utilstedeligt at aftvinge Tyskland Indrømmelsen af dets Eneskyld for Krigen.

Hermed sigtes til Versailles-Traktatens Artikel 231, der har følgende Ordlyd:

De allierede og associerede Regeringer erklærer, og Tyskland anerkender, at Tyskland og dets Allierede er ansvarlige for at have forvoldt alle de Tab og alle de Skader [*sont responsables, pour les avoir rousés, de toutes les pertes et tous les dommages*], som de allierede og associerede Regeringer og deres Borgere har lidt som Følge af den Krig, der blev dem paatvunget ved Tysklands og dets Allieredes Angreb [*qui leur a été imposée par l'aggression de l'Allemagne et de ses alliées*].

Om denne Artikels Oprindelse og Betydning har to franske Historikere offentliggjort en Undersøgelse, hvis Resultater er af afgørende Betydning. Den skal refereres her.²⁵⁾

De to Forfattere tager deres Udgangspunkt i den foran omtalte Lansing-Note af 5. November 1918, hvori Præsident Wilson akcepterer de Allieredes Forstaaelse af Tysklands Erstatningsforpligtelser. Dens Slutning lyder saaledes: „De [de Allierede] forstaaer herved, at Erstatning vil blive ydet af Tyskland for al den Skade, der er forvoldt de Allieredes civile Befolkning og deres Ejendom ved Tysklands Angreb [*by the aggression of Germany*] til Lands, til Søs og i Luften. Præsidenten er enig i denne Fortolkning“.

Tysklands Erstatningsforpligtelse begrundes altsaa her med Henvisning til Tysklands Angreb, d.v.s. den Kendsgerning, at Tyskland erklærede Krigen. Mod denne Begrundelse gjorde Tyskerne ingen Indvendinger.

Det næste Skridt fører os til Forhandlingerne paa Fredskonferencen. Her nedsattes en Kommission til Undersøgelse af Krigens Op-havsmænds Ansvar og af de Krænkelser af Folkeretten, som Tyskland under Krigen havde gjort sig skyldig i (*Commission des responsabilités*). I denne Kommissions anden Underkommission aabnede den franske Repræsentant den 17. Februar Diskussionen om Ansvaret for Krigen. Den engelske Præsident, Sir Ernest Pollock, erklærede straks, at dette Spørgsmaal ikke kunde beskæftige Kommissionen, der kun havde at gøre med de Brud paa Folkeretten, der havde fundet Sted under Krigen. Heller ikke kunde Spørgsmaalet henvises til en Domstol, da Undersøgelsen maatte udstrækkes til Begivenheder mange Aar tilbage og i mange Lande. En Mængde Problemer, som det blev Historikernes Sag at afgøre, vilde melde sig.

Denne Opfattelse blev den sejrende, og ingen foreslog, at der i Traktaten skulde indføjes en Artikel, der konstaterede Tysklands Ansvar for Krigen.

I Erstatningskommissionen (*Commission des réparations*) var Synspunktet dette: Tyskland skal erstatte den Skade, det har forvoldt ved i 1914 at tage Initiativet til Krigshandlingerne. Derimod beskæftigede Kommissionen sig overhovedet ikke med tysk Politik før Krigen. Den nøjedes med at konstatere Angrebets Kendsgerning og den Erstatningspligt, der fulgte heraf.

Artikel 231 er altsaa ikke blevet til i de to nævnte Kommissioner. Den skyldes det Øverste Raad (*Le Conseil suprême*). Forhandlingerne her viser nu, at Raadet udelukkende beskæftigede sig med det rent praktiske Spørgsmaal om Erstatningerne og ikke noget Øjeblik tænkte paa at udtale en Dom i Skyldspørgsmaalet. Man konstaterede udelukkende i Artikel 231, at den Handling, for hvilken Tyskland skylder Erstatning, bestaar i *aggression*, d.v.s. Angreb og Invasion.

Dette bekræftes nu yderligere ved Traktatens Præambel, der udtaler:

Da de allierede og associerede Magter paa samme Maade [som Tyskland] ønsker, at den Krig, i hvilken de efterhaanden direkte eller indirekte blev inddraget, og som har sin Oprindelse i den Krigserklæring, som Østrig-Ungarn overrakte Serbien den 28. Juli 1914, i de Krigserklæringer, der af Tyskland blev overrakt Rusland den 1. August 1914 og Frankrig den 3. August 1914, og i Invasionen i Belgien, maa give Plads for en sikker, retfærdig og varig Fred ...

Hvorledes har da den fejlagtige Opfattelse, at de Allierede i Traktaten rejste Skyldspørgsmaalet og krævede Tysklands Indrømmelse af Eneskyld, kunnet finde en saa vid Udbredelse? Aarsagen maa søges i den tyske Fortolkning, der støtter sig paa en gal Oversættelse. I den officielle tyske Udgave af Traktaten oversættes de første Linjer i Artikel 231 saaledes:

„Die alliierten und associierten Regierungen erklären, und Deutschland erkennt an, dass Deutschland und seine Verbündeten als Urheber für alle Verluste und Schäden verantwortlich sind.“

Den korrekte Oversættelse havde været: *„— dass Deutschland und seine Verbündeten für alle die von ihnen verursachten Verluste und Schäden ...“*

Ordet *Urheber* antyder ikke blot et finansielt, men ogsaa et moralsk Ansvar og blev Udgangspunktet for den tyske Misforstaaelse og Propaganda. Denne Misforstaaelse fremkom allerede i den tyske Delegationschef, Grev Brockdorff-Rantzau's Protest den 13. Maj, hvori erklæres, at den tidligere tyske Regering ikke er „den eneste eller væsentlig Skyldige“. Clemenceau nøjedes med at svare (20. Maj), at Tyskland ved at acceptere Lansing-Noten af 5. November havde erkendt sit Ansvar for den Skade, der var forvoldt. Svaret gik saaledes ud paa, at Traktaten ikke indeholder andet end det, der stod i Lansing-Noten.

Til yderligere Belysning af Spørgsmaalet kan nævnes, at i den separate Traktat, Tyskland og U.S.A. undertegnede den 25. August 1921, genfindes Artikel 231. Tyskland protesterede ikke og var paa hint Tidspunkt ikke „tvunget“ til at undertegne.

Paastanden om, at Tyskland blev tvunget til at anerkende sin Eneskyld, er saaledes en af de Legender, der udbredtes om Versailles-Traktaten, og som i alle Lande blev bragt videre af Mennesker, der i meget faa Tilfælde har gjort sig den Ulejlighed at læse Traktaten igennem.

Dette gælder ogsaa en anden almindelig Indvending, nemlig at de Allierede tvang Tyskland til drastisk Nedrustning mod Løfte om selv at ville følge efter, og at de ogsaa paa dette Punkt bedrog den overvundne. Teksterne siger noget andet. Men dette sidste Spørgsmaal skal senere behandles i anden Sammenhæng.

Som alt andet Menneskeværk og i Særdeleshed som Fredsslutninger efter en lang og grusom Krig var Versailles-Traktaten ikke uan-

FORBRYDELSE OG DUMHED

gribelig. Dog, den naaede med Hensyn til Europas nye Grænser længere frem mod det 19. Aarhundredes Fordring om Nationernes Ret end noget tidligere Traktatværk. Men i Tyskland greb man den Kritik, som først hørtes i visse engelske Kredse,²⁰⁾ hvor Liberalisme ofte bliver til en lidet reflekteret Sentimentalitet. Man greb den, som man havde grebet Ludendorffs frække Dolkestød, og begge Legender blev Vaaben i Adolf Hitlers Haand.

Ingen forstod saa kynisk som han at jage Sandheden i Hundehuset.

KAP. V

Udenrigspolitik i „Min Kamp“

Paa første Side i *Min Kamp* skriver Hitler:

„Østrig maa atter tilbage til det store tyske Moderland, ikke af Aarsager, der bunder i økonomiske Overvejelser. Nej, nej: Selv om denne Sammenslutning, økonomisk set, var ligegyldig, ja, selv hvis den var skadelig, burde den dog gennemføres. Samme Blod hører hjemme i fælles Rige. Det tyske Folk har ingen moralsk Ret til kolonipolitisk Virksomhed, saa længe det ikke engang formaar at samle sine egne Sønner i en fælles Stat. Først naar Rigets Grænser omfatter ogsaa de sidste Tyskere, og der ikke kan gives dem Sikkerhed for at mættes, opstaar af Nøden i eget Land den moralske Ret til at erhverve fremmed Jord. Ploven er da Sværdet, og af Krigens Taa-
rer vokser dagligt Brød for Efterkommere.“

I disse Linjer fordres i Overensstemmelse med det nationalsocialistiske Program fra 25. Februar 1925 først Oprettelsen af et stortysk Rige, dernæst Erobring af fremmed Jord. Hvor langt disse Erobring-
er skal gaa, det siger Hitler flere Steder i sin Bog. Han samler det paa den sidste Side i sin Tillid til, at Tyskland „en Dag maa blive Verdens Herre“.

Da Hitler den 15. Marts 1939 brød ind i Böhmen og Mähren og ud-slettede den czechoslovakiske Stat, var der mange i Europa, som sagde, at dette var Vendepunktet i hans Karrière, for nu brød han sit national-politiske Program, nu svigtede han sine Principer ved at indlemme fremmede Folk i sit Rige. De, der sagde saaledes, kan aldrig have læst *Min Kamp*, kan aldrig have fulgt den nazistiske Lite-ratur og gjort sig fortrolig med dens udenrigspolitiske Tendenser. Eller hvis de virkelig havde læst og hørt, saa slog de sig til Taals med, at dette ikke var alvorlig ment, det var kun Agitation til indre

Brug, og de støttede sig til andre Erklæringer, i hvilke Hitler henvendte sig til Udlandet og anlagde en fredelig og forsonlig Maske.

De forstod ikke Nazismens Væsen som den dybeste Forløjethed og det mest bevidste Bedrageri, og de begreb ikke dens raffinerede Teknik. Denne bestaar ofte i at sige Sandheden helt ud, aabent at afsløre de virkelige Hensigter i Tillid til, at man paa den Maade skjuler dem bedst, fordi Modstanderne ikke kan forestille sig, at alvorligt mente Planer røbes.

Historikeren Treitschke skriver om Bismarcks „massive Aabenhed“. „Den var“, siger han, „for ham det virksomste Vaaben, ti de smaa Diplomater troede altid det modsatte, naar han aabent sagde, hvad han vilde.“¹⁾ Denne Teknik udvikledes med Raffinement af Nazismen og virkede saa meget mere, som den stadig vekslede med uærlige og løgnagtige Forsikringer.

Man kan iagttage dette baade i den indre og den ydre Politik. Kan man til Eksempel forlange større Aabenhjertighed om Hensigterne, naar Goebbels i 1928 i en Artikel *Hvad vil vi i Rigsdagen?* skriver: „Vi gaar ind i Rigsdagen for i Demokratiets Vaabenarsenal at forsyne os med dets egne Vaaben. Vi bliver Rigsdagsmænd for at lamslaa Weimar-Aanden med dens egen Hjælp. Naar Demokratiet er saa dumt at give os Jernbanekort og Diæter for denne Bjørnetjeneste, er det dets egen Sag. Vi bryder ikke Hovedet over det. For os er ethvert lovligt Middel godt, naar det tjener til at revolutionere Tilstanden af idag . . . Vi kommer ikke som Venner, heller ikke som Neutrale. Vi kommer som Fjender, som Ulvene bryder ind i Faarehjorden, saaledes kommer vi.“²⁾

Det tyske Demokrati var i Sandhed advaret, og i *Min Kamp* fik Europa Advarslen.

Lad os da skitsere det udenrigspolitiske Program i Hitlers Bog.

Hans første Maal er, som nævnt, Oprettelsen af det stortyske Rige i saa vid Udstrækning, at „de sidste Tyskere“ er indlemmet. Naar dette er sket, skal der erobres ny Jord i Europa. Motiveringen herfor er en dobbelt. For det første — og det er Bogens Grundmotiv — er den tyske Race alle andre overlegen og har dermed Ret til at herske og til at blive Herrefolk. Med sit sejrrige Sværd skal Tyskland stille Verden i en højere Kulturs Tjeneste.³⁾ Dernæst er det stortyske Livsrum for snævert: det er utilstrækkeligt som Ernæringskilde, og det kræver Udvidelse ogsaa af militær-politiske Grunde.⁴⁾

I denne Henseende betyder Grænserne fra 1914 „slet intet for den tyske Nations Fremtid“. „Det tyske Folk vil ved Hjælp af dem hverken bevare sin indre Samling eller faa sin Ernæring sikret. Set fra et militært Synspunkt er disse Grænser heller ikke hensigtsmæssige eller blot tilfredsstillende“. Derfor er „Kravet om Genindførelse af Grænserne fra Aaret 1914 politisk Vanvid af et Omfang og Følger, som faar det til at synes en Forbrydelse.“⁶⁾

Tysk Politik før 1914 fejlede bl. a. derved, at man ikke indsaa Nødvendigheden af at udvide Rigets Grænser i Europa. Man burde stillet sig dette Maal og gjort sig klart, at det „kun kunde naas ved Kamp og derefter roligt og fattet have set Krigen i Øjnene.“

Snakken om den „økonomisk-fredelige“ Erobring af Verden var vel nok det største Vanvid, der nogensinde er hævet op til ledende Princip for en Statspolitik.⁷⁾

Hitler forstaar ogsaa, at hans egne Maal kun kan naas ved Krig. Han mener, at selv de ganske utilstrækkelige Grænser fra 1914 „kun kan opnaas med Blod.“ Man vinder ikke „tabte Grænser tilbage ved slebne Parlamentarikermandes Tungefærdighed, men skal erobre dem med et slebent Sværd, altsaa i blodig Kamp.“⁷⁾

Naar Grænserne fra 1914 „slet intet“ betyder, hvilke Erobring tænker da Hitler paa som Resultat af de Krige, han forudser og planlægger?

Han besvarer Spørgsmaalet saaledes:

„Vi Nationalsocialister slaar bevidst en Streg over den udenrigspolitiske Retning i vor Førkrigstid. Vi begynder dér, hvor man holdt op for seks Aarhundreder siden. Vi standser det evige Germanertog mod Syd og Vest i Europa og retter Blikket mod Landet i Øst. Vi afslutter endelig Førkrigstidens Koloni- og Handelspolitik og gaar over til Fremtidens Jordpolitik. Men naar vi idag taler om ny Jord i Europa, kan vi i første Række kun tænke paa Rusland og de Randstater, der staar under det.“

Denne Politik er saa meget mere naturlig, som „Kæmperiget mod Øst er modent til Sammenbrud.“ Og Enden paa Jødcherredømmet i Rusland vil ogsaa være Enden paa Rusland som Stat.⁸⁾

Hitler er imidlertid klar over, at dette Program først kan gennemføres, naar han har skaffet sig „Dækning i Ryggen.“⁹⁾ Dette skal ske ved at tilintetgøre Frankrig: „Man maa endelig gøre sig dette klart: Det tyske Folks ubønhørlige Dødsfjende er og bliver Frankrig. Lige-

gyldigt hvem der har regeret eller vil regere i Frankrig, Bourbon'er eller Jacobinere, Napoleon'er eller borgerlige Demokrater, Klerikale, Republikanere eller røde Bolcheviker: det endelige Maal for deres udenrigspolitiske Virksomhed vil altid være Forsøget paa at tage Rhingrønsen i Besiddelse og sikre Frankrig denne Strøm ved et Tyskland i Opløsning og Ruiner . . . Dette Folk, der iøvrigt mere og mere hjemfalder til Negroisering, betyder, fordi det har bundet sig til det jødiske Verdensherredømmes Maal, en lurende Fare for den hvide Races Bestaaen i Europa. Ti Forfæstningen med Negerblod ved Rhinen midt i Europas Hjerter stemmer godt overens baade med den sadistisk-perverse Hævntørst hos denne vort Folks chauvinistiske Arvefjende, og med Jødens iskolde Beregning om ad denne Vej at indlede Raceforureningen i Midten af det europæiske Kontinent, og ved at inficere den hvide Race med en lavere Menneskehed unddrage den Grundlaget for en suveræn Eksistens . . . For Tyskland betyder den franske Fare imidlertid Forpligtelsen til, med Til sidesættelse af alle Følelsesmomenter, at række Haanden til den, der — truet som vi — ikke vil finde sig i Frankrigs Herskerlyster.¹⁰⁾

Programmet bliver altsaa dette: Erobring af Jord i Rusland og Randstaterne, men først — for at opnaa Dækning i Ryggen — Tilintetgørelse af Frankrig. Denne Tilintetgørelseskrig mod Arvefjenden er imidlertid kun mulig ved Forbund eller Forstaaelse med Magter, der paa samme Maade som Tyskland er interesseret i at stække Frankrig. Disse to Magter er Italien og England. „Englands Ønske er og bliver Forebyggelsen af, at en Kontinentalmagt svinger sig op til verdenspolitisk Betydning,“ men just dette er Frankrigs Bestræbelse, og derfor „vil det franske Diplomatis højeste Maal bestandig være i Strid med den britiske Statskunsts højeste Tendens.“ Følgelig er England „vor naturlige Forbundsfælle,¹¹⁾ og intet Offer bør være for stort for at vinde Englands Velvilje, d.v.s. Tyskland maa opgive Kolonipolitik, Sømagt og Konkurrence med britisk Industri.¹²⁾ Offeret maa bringes, ti derved vil Frankrig isoleres, og Tyskland vil faa Mulighed for „i al Ro at træffe de Forberedelser, som inden for en saadan Koalitions Rammer paa den ene eller den anden Maade /so oder so/ maatte træffes til et Opgør med Frankrig.“¹³⁾ I Forbindelse med disse Tanker udtaler Hitler ofte Beundring for England. Det har tidligere vist en „Brutalitet og Sejghed, som er besluttet paa at gennemføre en engang paabegyndt Kamp uden Hensyn til Tid og Ofre

og med alle Midler indtil den sejrige Udgang,“ det „har altid haft de Stridskræfter, det havde Brug for,“ og den fejlagtige Opfattelse af Englænderen, der opelskedes i Førkrigstidens Tyskland, „maatte føre til det værste Selvbedrag.“¹⁴⁾

Paa samme Vis bør Italien vindes, og det Offer, der her skal bringes, er Sydtyrol. De, der agiterer for et tysk Sydtyrol, er „forløjet Pak, ganske særlige Slyngler eller tyske Spidsborgere.“¹⁵⁾ Altsaa Forbund eller i hvert Fald Forstaaelse med England og Italien for i Ly heraf at kunne knuse Frankrig og dernæst begynde Germaner-toget mod Rusland. At dette Tog vil nedtrampe adskillige smaa Nationer, skjuler Hitler ikke. Han raser mod „alle mulige salvesfulde Vrøvlhoveder,“ som „regner det for nødvendigt at forsikre hele Verden om national Broderlighed og Sympati.“ Tysk Politik „skal ikke ledes ud fra Øllebrødsbarmhjertighed med Alverden. I Særdeleshed er vi ikke Beskyttelsespoliti for de kendte „stakkels smaa Nationer“, men Soldater i vor egen Nation.“¹⁶⁾ „Jeg maa vende mig skarpt imod de nationale Skriversjæle, som i en saadan Jorderhvervelse foregiver at se en „Krænkelse af hellige Menneskerettigheder“, og derfor retter disse Smørerier imod den.“

Til det udenrigspolitiske Program, der her er refereret, knytter Hitler i Slutningen af sin Bog „den tyske Nations politiske Testamente“ af følgende Ordlyd:

„Taal aldrig, at der opstaar to Kontinentalmagter i Europa. Betragt altid ethvert Forsøg paa at organisere en Militærmagt til ved den tyske Grænse, selv om det blot er i Form af Dannelsen af en Stat, der er egnet til Militærmagt, som et Angreb mod Tyskland, og se deri ikke alene Berettigelsen, men ogsaa Forpligtelsen til med alle Midler, lige til Anvendelsen af Vaabenmagt, at hindre en saadan Stat i at opstaa eller til at knuse den, hvis den allerede er opstaaet. Sørg for, at vort Folks Styrke ikke hviler paa Kolonier, men paa Hjemlandets Grund i Europa. Regn ikke Riget for sikret, hvis det ikke Aarhundreder frem i Tiden formaar at give hvert Skud af vort Folk sit eget Stykke Jord. Glem aldrig, at den helligste Ret i denne Verden er Retten til Jord, som man selv vil dyrke, og det helligste Offer det Blod, man udgyder for denne Jord.“¹⁷⁾

Det ses heraf, at lige som Hitlers Program ikke lod sig forene med Efterkrigstidens Folkeforbundspolitik, saaledes heller ikke med Balancesystemet før 1914. Fastholdtes Programmet — og ikke blot i

Enkeltheder, men i selve Grundlinjen — maatte Resultatet, hvad Hitler jo ogsaa selv var klar over og vilde, blive Krig.

Interessant er det Spørgsmaal, hvad Hitler egentlig tænkte og mente om England, da han skrev sin Bog. Det er klart nok, at han i sit System har Brug for England: I Ly af et tysk-engelsk Venskab vil han knuse Frankrig og dermed skaffe sig Ryggen dækket til en Krig mod Rusland. Men det kan næppe betvivles, at han allerede paa dette Tidspunkt regnede med en engelsk-tysk Slutkamp. Hans sidste Maal er jo Verdensherredømmet. Hvis det tyske Folk havde bevaret „en ensartet racemæssig Kerne“ og i Kraft af denne „Blodets Ensartethed“ havde forstaaet „at gaa i Flok“, saa „vilde det tyske Rige vel nu herske over Jordkloden.“ Men saaledes skal det blive: Naar det under Hitlers Ledelse „helliger sig Omsorgen for sine bedste racemæssige Egenskaber, maa [det] en Dag blive Jordens Herre.“ Der er intet Valg: „Tyskland vil enten blive en Verdensmagt eller ophøre at være til.“¹⁸⁾

Naturligvis har Hitler, da han skrev dette, været klar over, at en saadan Magtstilling, dette Verdensherredømme, kunde Tyskland først opnaa efter at have besejret det britiske Verdensrige. Han har ogsaa forstaaet, at Grundtanken i hans „Testamente“ — nemlig at to stærke Kontinentalmagter ikke maa opstaa i Europa — er uforenelig med al engelsk Politik Tradition. Og han siger det selv: „Englands Ønske er og bliver Forebyggelsen af, at en Kontinentalmagt svinger sig op til verdenspolitisk Betydning, d.v.s. Opretholdelsen af en bestemt Balance i de europæiske Staters indbyrdes Styrkeforhold; det er nemlig Betingelsen for et britisk Verdensrige.“¹⁹⁾ Paa det Sted, hvor de staar, henviser disse Ord — som nævnt ovenfor — til Frankrigs formodede Hegemonibestræbelser. Men Hitler har naturligvis ikke forestillet sig, at den engelske Tradition kun havde Sigte paa Frankrig, og at England med Sindsro vilde se Tyskland opkaste sig til eneste Kontinentalmagt og til Verdens Herre.

Man kan saaledes gaa ud fra, at Hitler allerede, da han skrev *Min Kamp*, forudsaa et Slutopgør med England, og denne Antagelse bekræftes, som det vil ses i næste Kapitel, af senere Udtalelser.

Hvorfor da Venlighederne til England, Udtalelserne om dets Energi og Viljestyrke, dets Sejhed og Udholdenhed?

Forskellige Motiver er her blandet sammen. Der er sikkert noget ægte i Beundringen, men blandet med en Forestilling om, at dette

karakterfaste England er Fortidens, og at Britterne ikke længere besidder de Egenskaber, der kræves af en Verdensmagt. Arvtagerne er undervejs.

Men dertil kommer, at til Hitlers Politik hørte det at berolige England, at smigre det, at gøre det venligt stemt. Thi lige som han haaber i Ly af engelsk Forstaaelse eller Neutralitet at kunne knuse Frankrig, saaledes tænkte han sig ogsaa i Ly af en fingeret engelskvenlig Politik at kunne holde England i Ro indtil den Time, da han var stærk nok til tysk-angelsaksisk Slutkamp om Verdensherredømmet. Dette er hans Politik's sidste og bevidste Konsekvens, og den skimtes allerede i *Min Kamp*.

Naar i Aarene efter Hitlers Magtovertagelse Nazismens Udenrigspolitik diskuteredes, blev der ofte af dem, der vilde Beroligelse, og som mente, at det hele ikke var saa slemt ment, og at Hitler vilde slaa ind paa Evolutionens Vej og indføje sig i et fredeligt europæisk Samarbejde, henvist til Udtalelser i *Min Kamp*, hvori Germaniserings-Politik fordømmes skarpt. Det er rigtigt, at slige Udtalelser findes. Men det er ogsaa rigtigt, at Hitler gentagne Gange som Kansler har afvist al Tanke om Erobring. I sin Radio-Tale til det tyske Folk den 14. Oktober 1935 — den Dag Tyskland meddelte sin Beslutning om at udtræde af Folkeforbundet — sagde han eksempelvis:

„Som Nationalsocialist tager jeg og alle mine Tilhængere, paa Grund af selve vore nationale Principer, Afstand fra ved Erobring og med Indsats af vore egne Kæres Blod og Liv at erhverve Medlemmer af andre Folk, der dog aldrig vilde elske os.“

Hensigten med denne Erklæring i det Øjeblik, Tyskland forlod det internationale Samarbejde i Genève, var naturligvis at berolige Europa, at overbevise det om, at Hitler kun havde de fredeligste Hensigter. Men Erklæringen var bevidst uoprigtig. Ikke paa noget Tidspunkt i sin politiske Karrière har Hitler tænkt sig Muligheden af at acceptere den fredelige Politik med Respekt for „de saakaldte stakkels smaa Nationer“, som han gennemhaaner i *Min Kamp*. Det raffinerede ved hans Udtalelse er, at Motiveringens gør et troværdigt Indtryk: Som Nationalsocialist, som Kæmper for sit eget Folks nationale Ret maatte vel Hitler være den første til at respektere andre Nationers Rettigheder! Man glemte, hvad der stod i *Min Kamp*, og fandt Hitler tillidvækkende ...

Men i *Min Kamp*, hvor ellers Erobringsprogrammet fremstilles med

tilstrækkelig Brutalitet, advarer Hitler mod Germanisering.²⁰) I de sidste hundrede Aar før Krigen, skriver han, mente nationale og al-tyske Kredse, at det til Eksempel „meget godt kunde lykkes den øst-rigske Tyskhed ved Regeringens Hjælp at germanisere de øst-rigske Slaver. Det gik slet ikke op for dem, at man kun kan germanisere Jorden og aldrig Menneskene. I Almindelighed forstod man nemlig ikke andet ved dette Ord end den tvungne, rent ydre Antagelse af det tyske Sprog. Men det er en næsten ubegribelig Tankefejl at tro, at f. Eks. en Neger eller en Kineser bliver til en Germaner, fordi han lærer Tysk og er rede til for Fremtiden at tale det tyske Sprog og muligvis stemme paa et tysk politisk Parti ... Da Nationaliteten, eller rettere Racen, ikke beror paa Sproget, men ligger i Blodet, vilde man først kunne tale om Germanisering, hvis det ved en saadan Proces lykkedes at forandre de undertvungnes Blod ... Den af mange krævede Politik over for Polen, der gik ud paa at germanisere mod Øst, bundede desværre næsten altid i den samme falske Slutning.“

Hvorledes skal dette forstaas? Samtidig med at Hitler i sin Bog udpeger det østlige Europa som de Omraader, Tyskland maa erobre for at faa tilstrækkeligt Leverum, afviser han en tidligere Tids Forsøg paa Germanisering?

Man skal lægge Mærke til Udtalelsen, at man kun kan germanisere Jorden og ikke Menneskene. Hitler uddyber dette saaledes: „Det eneste i Historien, der paa nyttebringende Vis blev germaniseret, var den Jord, som vore Forfædre erobrede med Sværdet og koloniserede med tyske Bønder.“

Nu forstaas Hitlers Program: I de erobrede Lande skal man ikke forsøge at germanisere den oprindelige Befolkning, man skal germanisere Jorden, d.v.s. man skal kolonisere med tyske Bønder, hvilket igen vil sige, at den indfødte Befolkning skal udryddes eller flyttes.

Det er altsaa langt fra, at Hitlers Ord om Germanisering vidner om Respekt for fremmede Folk, tværtimod røber de hans Planers kulminerende Brutalitet og Kynisme. I hans Fremtidsbillede skal „de saakaldte stakkels smaa Nationer“ slaas ned, jages fra deres Fædreland eller gøres til Herrefolkets Trælle.

KAP. VI

Uden Maske

En Dag i Sommeren 1933 var Hermann Rauschning til Stede i en snæver Kreds, der hos Hitler diskuterede Udenrigspolitik. Der blev da udtalt Anskuelse, som var i afgjort Strid med *Min Kamp*. Rauschning gjorde herom nogle Bemærkninger til Hitlers nære Ven, Dr. Hanfstängel, der mente, at et Slut-Opgør med England var uundgaaeligt, og som iøvrigt tilføjede:

„Hvis De paany gennemlæser *Min Kamp* omhyggeligt, vil De se, at alt, hvad der her siges om England kun har en taktisk Betydning; Hitler var ganske klar over, hvorfor han skrev saaledes.“¹⁾

I det foregaaende Kapitel er gjort opmærksom paa, at Hitlers Udtalelser i *Min Kamp* om Forstaaelse og Forbund med England kun kunde betyde, at et tysk-engelsk Venskab skulde sikre Gennemførelsen af Programmets første Fase, Tysklands Herredømme paa Fastlandet, men at det videregaaende Maal, Tyskland som „Jordens Herre“, nødvendigvis maatte føre til tysk-engelsk Krig, og at Hitler, da han skrev sin Bog, var sig dette bevidst. Hanfstängels Udtalelser bekræfter dette.

Min Kamp er en meget aabenhjertig Bog, men naturligvis siger den ikke alt, den tilslører en Del, men dog saa let, at næsten hele Hitlers virkelige Program kan læses ud af den. Man behøver kun at forlænge Linjerne og erindre, at Bogens første Side siger *Østrig* og den sidste *Verdensherredømmet*. Men hvorledes Hitler tænkte sig at vandre denne Vej antydes kun. Derom har han imidlertid i Aarene lige før og efter Magtovertagelsen udtalt sig i Elitens snævre Kreds, og herom foreligger tre Bøger, Rauschnings, Ludeckes og Otto Strassers tidligere nævnte. De stemmer nøje overens.

Til Otto Strasser siger Hitler: „Den nordiske Race har Ret til at beherske Verden, og denne Ret vil blive vor Udenrigspolitikens ledende

Princip.“²) Paa samme Maade til Ludecke: „Jeg har kun én Tanke, — og den optager mig Dag og Nat — at gøre Tyskland stort, til den største Magt paa Jorden.“³) Og til Rauschning: „Det skal lykkes os at gøre vort politiske og sociale System til en Verdensrealitet og paa-tvinge alle Nationer det. Det tyske Folk er kaldet til at give Verden dens nye Herre-Klasse.“⁴)

Udgangspunktet er saaledes stadig det samme: Tysklands Ret til at herske over alle andre, dets Kald til at blive Verdens Herre. Ogsaa offentligt siges det. Saaledes skriver i 1940 et af Elitens første Medlemmer, Arbejdsfrontens Leder, Dr. Ley: „En lavere Race kan nøjes med ringere Leverum, ringere Klæder, ringere Føde og ringere Kultur end en højere Race. Tyskeren kan ikke leve under samme Betingelser som en Polak eller en Jøde.“⁵)

Konklusionen er den højeste Races Ret over for alle andre.

Lad os da se, hvorledes Hitler i de snævre Kredses Samtaler tænker sig det tyske Verdensherredømme realiseret.

„Jeg er,“ siger han i 1932 til Ludecke, „lige glad med, hvad de tænker og skriver om mig i Udlandet — lad dem bare undervurdere mig, indtil jeg bliver stærk — jeg skal være parat til at slaa til, før de véd det, de Taaber. Østrig vil blive den første Frugt, der falder i mit Skød.“ Dette er Verdensfelttogets første Opgave: at skabe i Europa en Kerne paa 80—100 Millioner Tyskere: „Den vil ikke blot gøre os uovervindelige, men den vil een Gang for alle give os en afgørende Overlegenhed over alle europæiske Folk. Naar vi først har løst denne Opgave, vil Resten gaa relativt let.“⁶) Til Kernen hører da Østrig, Böhmen og Mähren, Polens vestlige Egne og de baltiske Stater.

Men her bor fremmede Folk. Javel, siger Hitler, vi maa fjerne dem: „Den böhmisk-mähriske Bastion, de Territorier, som strækker sig lige Øst for Tyskland, skal koloniseres med Tysklands Bønder. Vi vil flytte Czecherne og de andre Slaver til Sibiriens eller Volhyniens Egne. Czecherne skal jages ud af Centraluropa.“⁷) Et andet Sted taler Hitler om *Pligten til at affolke*: „Hvem vil bestride min Ret til at tilintetgøre Millioner af Mennesker, som tilhører lavere Racer, der formerer sig som Insekter, og som jeg for Resten ikke vil udrydde, men hvis systematiske Formering jeg vil forhindre? F. Eks. ved i nogle Aar at skille Kvinder og Mænd.“⁸) Og videre: „De smaa Staters Tid er forbi ... De neutrales Skæbne er at blive de store Magters Biplaneter.“⁹)

Der er for saa vidt intet overraskende i disse Udtalelser, som de kun er en Tydeliggørelse af, hvad Hitler skriver i *Min Kamp* om de „saakaldte stakkels smaa Nationer“ og om Kolonisering af Jorden. Efter at Rauschnings Bog blev skrevet, har hans Referat af Hitlers Teorier om erobrede Landes Affolkning faaet en Bekræftelse ved tysk Praksis. Hermed tænkes først og fremmest paa det Kapitel, der vil blive et af de skændigste og modbydeligste i al tysk Historie, og som omhandler Voldshandlingerne mod det besejrede Polen.

I Januar 1940 holdt en af Hitlers fremmeste Mænd, Dr. Ley, i Lodz en Tale, hvori han bl. a. sagde:

„I skal være haarde. Saa vil den tyske Førelers Ønske virkeliggøres her: om 50 Aar vil dette være et blomstrende tysk Jordbrugsomraade, hvor der ikke findes en eneste Polak eller Jøde.“¹⁰⁾

Omtrent samtidig skrev en af Dr. Goebbels' nære Medarbejdere, Dr. Stephan i Udenrigsministeriets Blad, *Berliner Börsen Zeitung*: „Tyskland agter ikke at indlemme 12 Millioner Mennesker af polsk eller jødisk Race. Dette er lige saa uønsket fra et folkeligt [*völkisch*] Synspunkt som Inkorporation i Riget af Böhmen og Mähren. Polakkerne og Jøderne maa derfor flyttes over i Generalguvernementet (det centrale Polen).“¹¹⁾

Ikke en Polak, ikke en Jøde maatte saaledes blive tilbage i de Dele af Polen, der indlemmedes i Riget. Det er Hitlers Program fra Rauschning-Samtalerne, og dets Virkeliggørelse paabegyndtes straks. Engang vil vi faa nøje Oplysning om den barbariske Udryddelseskamp mod Befolkningen paa den urgamle polske Jord. Da denne Bog skrives, foreligger allerede mange Beretninger, bl. a. udførlige Memoranda fra den landflygtige polske Regering. Her skal dog kun — da denne Kildes Værdi vel ikke kan anfægtes — nævnes en officiel Indberetning til Paven fra den polske Kirkes Primas, Kardinal Hlond, og offentliggjort af Vatikanet.¹²⁾

Kardinal Hlond skildrer først Kampen mod Præsterne. I By efter By bliver de skudt eller kastet i Koncentrationslejre. Dette svarer til mange andre Beretninger, hvorefter Tyskerne i Universitetsbyerne lod Professorer og Studenter henrette eller fængsle: Det gjaldt om at udrydde Befolkningens aandelige Ledere. Men Bestræbelsen gik ogsaa ud paa at tilintetgøre selve det aandelige Grundlag, hvorpaa Folket levede. Kardinal Hlond skildrer, hvorledes Tyskerne „trampede under deres Fod Befolkningens Samvittighedsfrined og religiøse Rettigheder, og

krænkende Kirkens hellige Ret med Vold forsøger at udrydde Troen i disse Egne ...“

Kardinalen fortsætter efter *Times'* Referat: „Noget af det mest rædselsfulde, der er oplevet, er Befolkningens forbryderiske Uddrivning. Næsten hele den polske Adel, særlig Landadelen, ti Tusinde Familier i By og paa Land, og næsten hele den dannede Klasse er blevet udrevet til „Generalguvernementet.“ Disse Mennesker er berøvet al deres Ejendom og maa ikke tage mere end 10 Mk. med sig. Polakker og Jøder skal holde sig hjemme fra Kl. 19.30 til 6, og i Nattetimerne undersøges Husene af Gestapo, som hver Nat medfører 500—1500 Mennesker. Man tilbringer derfor Natten fuldt paaklædt, da der kun gives et Par Minutters Varsel, før de jages bort.“

Af Kardinalens Beretning skal endnu nævnes, at der af Tyskerne blev nedlagt Forbud mod Ægteskab mellem Polakker — man maa forhindre Slaverne i at formere sig, som Hitler sagde ...

En videnskabelig Begrundelse for den Politik, hvis Teori er udtrykt i de Hitlerske Samtaler, og hvis Praksis kendes til Eksempel fra Udryddelseskrigen mod det polske Folk, vil man finde i et i Foraaret 1939 udgivet Skrift af Nazismens statsretslige Ekspert Prof. Carl Schmitt.¹³⁾ Schmitt gaar bl. a. ud fra, at ikke enhver Nation har Ret til at danne Stat. Denne Ret tilkommer kun Folk, der besidder visse aandelige og sædelige Kvalifikationer, hvortil hører Evnen til at udholde en moderne Krig. De Nationer, der ikke har denne Evne, kan ikke være Folkerets Subjekter, de bliver Folkerettens Objekter, de glider ind i Storstatens Udstraalingszone, de indføjes i Storrummet og dets eneherkende Livsanskuelse. Schmitt opstiller da et nyt folkeretsligt Begreb *Riget*, det er: „en af bestemte verdensanskuelige Idéer og Principer behersket Storrumordning, der udelukker Intervention af rumfremmede Magter, og hvis Garant og Værner er et Folk, der viser sig denne Opgave voksen.“ I Mellem- og Østeuropa tilfalder Missionen det stortyske Rige, hvilket vil sige, at alle mindre og mellemstore Stater i Europa er hjemfalden til at være Objekter for den af Nazismen *ad hoc* konstruerede „Folkeret“.

Da Rauschnings Bog udkom, mente adskillige, at mange af de mest kyniske Hitler-Udtalelser maatte være ukorrekt og overdrevent refereret. Det vil nu af det foregaaende ses, at Erklæringerne om Retten til at affolke erobrede Territorier og tilintetgøre fremmede Nationer stemmer nøje med tysk Ekspansionspolitikks Praksis og med

den nazistiske „Folkeret“. Det hitlerske *Lebensraum* er andre Nationers *Todesraum*.

Den Kerne, hvorfra Verdenserobringens Felttog skal føres, bestaar altsaa af Riget udvidet med Østrig, Böhmen, Mähren, Polens vestlige Egne og de baltiske Stater. Resten vil, siger Hitler, gaa let. Goebbels har herom allerede i April 1935 gjort en interressant Bemærkning. Der forestaar os, skriver han, et Erobringsfelttog, „som maa gennemføres i Verden nøjagtig saaledes, som vi har gennemført det i selve Tyskland.“¹⁴⁾

Hvorledes er dette at forstaa? Hitler erobrede Magten i Tyskland, fordi han med genialt Skarpsyn havde forstaaet og med helt encstaaende Hensynsløshed, Konsekvens og Kynisme handlede ud fra den Forstaaelse, at Bourgeoisiet var fejgt, karakterløst, ude af Stand til at forsvare sine Rettigheder og derfor dømt til Undergang. Denne Teori, der viste sig fuldkommen rigtig, overførte han og hans Elite paa, hvad man kunde kalde det internationale Bourgeois, de vestlige Demokratier. Han siger hos Rauschning: „Demokratiernes Tid er forbi ... Det vil blive min historiske Fortjeneste at have forstaaet dette. Risikoen ved min Politik er kun tilsyneladende. Den simple Kendsgerning, at jeg har demaskeret Demokratiets, Liberalismens og Marxismens falske Magt, vil sikre mig Sejren. Kendsgerningernes ubønhørlige Logik vil give os den ydre som den indre Sejr.“¹⁵⁾ Dette er præcist, hvad Goebbels mente.

Fra den centraleuropæiske Kerne skal saaledes Felttoget føres mod de dekadente Bourgeois-Demokratier. Det er interressant at se, hvorledes Hitlers Opfattelse af England udvikles. I *Min Kamp*, hvor hensynsløs Aabenhjertighed blandes med Tilsøring og Vildførelse, smigrer han Englænderne, søger at berolige dem og ønsker et Forbund med dem. Motivet er et dobbelt. For det første er han utvivlsomt paa dette Tidspunkt oprigtigt overbevist om engelsk Magt og Karakterstyrke. Men for det andet venter han at kunne besejre denne Magt og erobre Verdensherredømmet, hvis det først er lykkedes ham i Ly af Venskab med England at underkaste sig Kontinentet.

Mens dette kun antydes i *Min Kamp*, siger Hitler det meget præcist i en Samtale med Ludecke i September 1932.¹⁶⁾

„Hvis jeg,“ siger han, „ikke ligefrem kan vinde Englands Venskab, maa jeg i hvert Fald holde mig ved Siden af det.“ Dette, mener han, vil ikke være vanskeligt, idet han let vil kunne faa „Englænderne til

at tro, at Tyskland er Bolværket mod Bolchevismen. I saa Fald vil Kapitalisterne akceptere et Stortyskland.“ „Dette er den eneste Vej, hvorved vi kan komme gennem Fare-Perioden og skaffe os af med Versailles. Jeg kan tale Fred, men mene Krig.“ Og skulde England endelig modsætte sig et Stortyskland — meget vel: „Mussolini kan saa slippe et Helvede løs i Middelhavet . . . Mussolini skal nok være interesseret i at gøre Tyskland saa stærkt, at vi sammen kan tvinge John Bull i Knæ.“

Under Samtalerne med Rauschning i Sommeren 1933 og i Begyndelsen af 1934 er Bedømmelsen af England en ganske anden. Det fremgaar tydeligt, at den lette Magterobring, det hjemlige Bourgeois Selvopgivelse og Sammenbrud har styrket Hitlers Overbevisning ogsaa om det internationale Bourgeois Svaghed. Endvidere har naturligvis det officielle Englands Tolerance over for det nazistiske Tyskland og dets øjensynlige Iver for en Forstaaelse samtidig med dets Kølighed over for, hvad man kaldte den franske Halsstarrighed, yderligere bestyrket Hitler i Troen paa, at fra dette England truede ingen Fare; hvis det af og til sagde et stærkt Ord, stod der ingen alvorlig Vilje bag. Man har i saa Hensende et karakteristisk Eksempel i *Times'* Leder efter den tyske Bartholomæus-Nat den 30. Juni 1934 og Hitlers Forsvar i Rigsdagen.

Ovenfor (S. 47) er anført Indledningen til denne Artikel, hvori siges, at Tysklands nuværende Herskere „har kastet til Side alle de Lovens og Retfærdighedens Principer, som adskiller en moderne Stat fra et orientalsk Despoti eller et middelalderligt Tyranni.“

I Slutningen af Artiklen omtales dernæst et engelsk Forslag om internationale Pagter til Fredens Stabilisering, og *Times* slutter: „Det tilbyder Tyskland, hvilket burde være velkomment, Lejlighed til at samarbejde med sine Naboer og til at modtage deres Samarbejde for at opretholde Freden. Det vilde bringe Tyskland tilbage til Folkeforbundet og til Forbindelse med de andre europæiske Nationer.“¹⁷⁾

Det nye orientalske Despoti og middelalderlige Tyranni var altsaa dog ikke saa slemt, at man jo ikke med Glæde vilde modtage det mellem de Retfærdige i Genève. Hitler behøvede ikke at ængstes for Udelukkelse af det gode Selskab. Han havde tværtimod Sort paa Hvidt for, at Ængstelsen var paa Selskabets Side; og at han uden Bekymring kunde fortsætte som middelalderlig Tyran. Heller ikke i Udenrigspolitikken var det nødvendigt at vise Tilbageholdenhed: Til

Times' Leder svarer ganske nøjagtigt Udenrigsminister Edens Underhustale den 9. Marts 1936, to Dage efter at Hitler havde sprængt Locarno-Traktaten og besat Rhinlandet.

Lige som *Times* til at begynde med dømte Eden strengt: Den tyske Aktion „har dybt rystet Tilliden til enhver Forpligtelse, som den tyske Regering fremtidig maatte paatage sig.“ Men dernæst omtalte Udenrigsministeren forskellige Forslag — bl. a. om Tysklands Genindtræden i Folkeforbundet! — som Hitler havde gjort, og sluttede: „Hans Majestæts Regering vil undersøge deres [Hitlers Forslags] Objektivitet for at se, i hvilken Grad de rummer Muligheder for at Freden, der nu er rystet i sit Grundlag, atter kan styrkes.“

Naar Hitler saaledes fik Lov til at beholde sit Traktatbruds Gevinst og yderligere Tilsagn om ny Forhandling, kunde han med et Smil modtage Erklæringen om Mangel paa Tillid til hans fremtidige Ord. Øjensynligt var England ivrigt nok efter at se hans Navn under en ny Traktat.

I Rauschning-Samtalerne afspejler denne nye Vurdering af England sig. I Sommeren 1935 hører Rauschning i en snæver Kreds omkring Hitler for første Gang det store oversøiske Ekspansionsprogram udviklet. Hanfstängel forklarer ham, at England er færdigt, og tilføjer: „Hvorfra skulde Tyskland tage sit fremtidige Rige, hvis ikke fra det engelske og det franske Riges Levninger? En endelig Afregning med England er uundgaelig.“ Hitler erklærer ved samme Lejlighed, at med det britiske Riges Fald haabede han at gøre en Ende paa den angelsaksiske Indflydelse i Nordamerika.

I Begyndelsen af 1934 udvikler Hitler paany disse Anskuelser: England er pacifistisk, ubeslutsomt, ude af Stand til at føre Krig: Man vil aldrig mere se England gaa i Krig mod Tyskland, det jødisk-engelske Demokrati er lige saa lidt levedygtigt som det franske eller det nordamerikanske. Men skulde England endelig vove Krigen, vil Hitler ikke lade sig skræmme: „Hvad der ikke lykkedes for Napoleon, vil lykkes for mig. Der er ingen utilgængelige Øer mere. Jeg vil gaa i Land i England ... England bliver ikke mere Havenes Herre. Dets Time er slaet.“¹⁸⁾

Denne Overbevisning om de vestlige Demokratiers Dekadence var nu ikke blot Elitens, den udbredte sig hurtigt og blev almindelig Opfattelse i nazistiske Kredse. Da den australske Professor Roberts i 1936 opholdt sig i Tyskland, talte man i alle Kredse til ham om det

dekadente Storbritannien.¹⁹⁾ Informerede engelske Blade, der ikke anlagde Skyklapper, advarede aabent mod denne tyske Vurdering. Saaledes til Eksempel *Manchester Guardian* i Foraaret 1936:

„Den forestilling, at de vestlige Demokratier er korrupte og dekadente, bliver stadig stærkere i Tyskland ... Næsten alle Nazister anser det for givet, at det britiske Verdensrige vil bryde sammen i vor Tid ... Der er voksende Tendens til at betragte det tredie Rige som baade det engelske og det franske Imperiums kommende Arvtager.“²⁰⁾

Tysk Presse gav sig ogsaa snart til at tale rent ud. Da Østrig blev erobret i Foraaret 1938, skrev saaledes Görings Blad: „Selv den verdenskløgeste Dame, den i Ære graaned Miss Britannia, der i 100 Aar har anset sig for kaldet af Gud Herren til at lære andre Folk politisk Anstand, har i det første Øjeblik glemt at faa klappet sin ikke særlig smukke, maabende Mund til igen.“²¹⁾

Det berlinske Udenrigsministeriums Blad haandede i en ledende Artikel den engelske Oprustning: Hvad hjalp den vel, naar der savnedes Mennesker, der kunde slaas!²²⁾ Lad os endelig nævne *Völkischer Beobachters* Billede af England: „En Løve, der staar med den ene Pote i Østersøen, med den anden i Sortehavet, med den tredie ved Vestvolden og med den fjerde ved Gibraltar, og som følger i det fjerne Østen kun kan logre svagt med Halen! Et saa grotesk Udyr kan hverken indgyde Frygt eller hverve Venner.“²³⁾

*

Demokratierne er altsaa de faldende Nationer, de vigende Riger. Fra dette Udgangspunkt gaar Hitler videre og udvikler „den udvidede Strategis“ Program, hvis Indhold kort kan gengives saaledes: Krigen indskrænker sig ikke til militære Aktioner, den begynder allerede i Fredstid med aandelig Krigsførelse, der er en Mellemtung mellem Krig, Propaganda, revolutionær Opløsning og diplomatisk Aktion.²⁴⁾ Da der i Demokratierne ikke findes nogen Overbevisning i Ordets virkelige Forstand, d. v. s. saaledes at man vil sætte Livet ind for den, vil enhver demokratisk Stat kunne opløses indefra. Der maa derfor skabes et stort Propaganda- og Revolutionssystem, hvis Opgave er at besætte de økonomiske og politiske Nøglestillinger i Fjendens Land, saaledes at det er udhulet og undergravet og dets Vilje lam-

slaet i det Øjeblik, den militære Krig begynder. „Vor Strategi vil bestaa i at ødelægge Fjenden indefra, at tvinge ham til at besejre sig selv,“ og dette vil lykkes, thi „vi vil have Venner alle Steder, der vil hjælpe os.“²⁵⁾ Men alt dette forstaar Udenrigsministeriets gamle „Julenisser“ med deres Papirer ikke noget af. Nej, den rigtige Ambassadør skal være en *Kobler [entremetteur]* og Falskner, han skal skaffe Besked om de ledende Personligheder: „Modtager den og den Penge? Kan man købe ham paa anden Maade? Er han forfængelig? Har han erotiske Anlæg? Hvilken Type af Kvinder foretrækker han? Er han homoseksuel? Dette sidste er meget vigtigt, thi den Slags Mennesker kan man knytte til sig med uløselige Baand. Den næste — har han i sin Fortid noget, han vil skjule? Er han paavirkelig for Pengeafpresning? Har han særlige Tilbøjeligheder eller Lidenskaber: Sport, visse Griller eller Spleen? Holder han af at rejse?“ Og Hitler fortsætter: „Det virkelige Arbejde, det eneste, som er af afgørende Betydning, bestaar i at knytte til sig i det fremmede Land Personer, ja, endog Grupper og Partier af Betydning. Jeg skaber i alle Lande en Indflydelseszonc. Det er det hele, men det er nok. Den politiske Succes, som jeg behøver, opnaas kun ved de herskende og besiddende Klassers systematiske Korruption, Penge, Nydelsessyge, Forfængelighed, d.v.s. Appetit paa Magten, se det er vor Propagandas Klaviatur, og i Krigen, der kommer, vil jeg høste Frugterne af dette underjordiske Arbejde, thi ingen af mine Modstandere vil være i Stand til at stille noget lignende op mod mig.“²⁶⁾

Lad os endnu tilføje nogle Bemærkninger af Hanfstängel. Rauschning skriver:

„Hanfstängel erklærede, at jeg havde ingen Anelse om det Aktionsfelt, som man kunde finde i Londons højere Selskab. Jeg forstod sikkert ikke i fuldt Omfang Lady X's, Comtesse Y's eller Mrs. Z's Ærgerrighed [*orgueil*]: Hver af dem haaber paa at blive den første, der modtages af Føreren. Fra det Øjeblik den Privilegerede er modtaget, vil hun i sin Kreds anses for Sagkyndig, og hendes Mening om den nationalsocialistiske Bevægelse vil være Lov. Hanfstängel bebrejdede mig endvidere, at jeg undervurderede Englændernes Mangel paa Fantasi og deres ringe Psykologi, som, hævdede han, vil gøre det vanskeligt for dem at tro paa et virkeligt Komplot mod deres Land. Forresten vil den engelske Storsnudethed hindre dem i at tro paa det.“²⁷⁾

Denne Lære om den aandelige Krigsførelse, den udvidede Strategi, er det mest originale eller rettere det egentlig originale i det hitlerske System.

Hitler omtaler ofte, at han har studeret Statskupenes og Revolutionernes Historie og Teknik, og at han til Eksempel har lært meget af Trotski.²⁸⁾ Hvad der i Særdeleshed har gjort Indtryk paa ham, er den Bekræftelse, som dette Studium giver, af Blanquis Teori om de resolute Mindretals Betydning. Hans egen Kamp og Sejr i Tyskland var ny Bekræftelse paa og et afgørende Vidnesbyrd om Borgerskabets Fejghed og Karakterløshed. Det originale hos ham er, at han fra denne Erfaring drager sine Slutninger om det internationale Bourgeois, Demokratierne, og det, der adskiller ham fra alle andre og giver ham et historisk Særpræg, er hans Teorier om, hvorledes Demokratierne udhules og udmarves. Til Grund for denne Teknik og Taktik ligger en enorm psykologisk Erfaring og en enestaaende Indfølgelse og samtidig en Kynisme og en Befrielse for Hæmninger, som kun er mulig hos den virkelig store Forbryder.

En enestaaende Indfølgelse — den, der kendte London i Aarene op mod Krigen, hørte tilstrækkeligt om og mødte ogsaa selv Lady X og Comtesse Y og Mrs. Z: *O, Hitler is a wonderful man!* Han havde Lejlighed til at iagttage, hvorledes disse Gæster fra Berchtesgaden kom hjem og omkring sig dannede smaa aristokratiske Celler, hvorfra en Hitler-Kultus bredte sig, og Eventyret fortaltes om det engelsk-tyske Samarbejde, som var Førerens hede Ønske, og som jo var saa naturligt, fordi disse to Nationer — Tyskerne og Englænderne — stod hinanden saa nær — forstod hinanden og sammen skulde være Bolværket mod al social Uro og Uorden og saaledes sikre Palæerne paa Park Lane og i Mayfair.

Det var fra Hitlers Side et straalende gennemført Spil hen over visse engelske Overklasse-Kredse hele Klaviatur. De forstod intet og anede intet, de var lige saa naive som Marie Antoinette og hendes Hofdamer.

*

Hitlers Praksis efter Magtøbringen i 1933 viser, hvor rigtigt Rauschning i dette — som i andre Tilfælde — har gengivet hans politiske Taktiks Idéer. Der foreligger mange officielle Udtalelser om, at Nazismen er en rent tysk Bevægelse, der ikke skal udbredes

til andre Lande. Saaledes Hitler i Rigsdagstalen den 21. Maj 1935: „Nationalsocialismen er en Lære, som udelukkende angaar det tyske Folk“. Paa Partidagen i Nürnberg 1936 fremhævedes denne Betragtning med særlig Styrke. Hitler selv sagde i sin Tale: „Det er ikke meget logisk, naar Omverdenen tror, at den fanatiske nationale Chauvinist kan ønske at forraade eller paatvinge andre den Idé, som skabte de ideelle politiske og reale Forudsætninger for hans egen nationale Stolthed. Nej, Nationalsocialismen er vort værdifulde tyske Patent. Vi er som Nationalsocialister Kæmper for denne Lære i vort Folk, men vi er ikke Missionærer for vore politiske Meninger uadtil.“

Paa samme Kongres udtalte Lederen af Udlandsorganisationen (A. O.) Hr. Wilhelm Bohle: „Vi vil aldrig bekymre os om Mennesker og Forhold, der ikke tilhører Riget ... Tyskeren i Udlandet vil altid være den fremmede Stats bedste Gæst.“ Hr. Bohle — Chefen, som vi straks skal se, for den største tyske Propaganda- og Spioncentral — har stadig været ivrig for at understrege sin egen og sine Udlandstyskeres eksemplariske Dyder. Saaledes paa Udlandstyskernes Rigmøde i Stuttgart den 29. August 1937: „Vi vil ikke dryppe Nationalsocialismen som Gift i andre Folk. Vi vil lige saa lidt paatvinge andre Folk den. Vi vil ikke engang forære andre Folk den. Tværtimod: Omhyggeligt drager vi Omsorg for at beholde Nationalsocialismen for os selv.“ Og i en Tale den 1. Oktober 1937 til den tyske Koloni i — London: „Det er paa det strengeste forbudt Nationalsocialisterne i Udlandet paa nogen som helst Maade at beskæftige sig med fremmede Landes indre Politik, og den strenge nationalsocialistiske Disciplin er den bedste Garanti for, at ingen Tysker i Udlandet begaar nogen Fejl i denne Henseende.“ I Budapest er Hr. Bohle lige saa loyal: „Den, der blot overfladisk har beskæftiget sig med Nationalsocialismens Lære, maa vide, at denne Verdensanskuelse er en ren indre tysk Anskuelse, som vi skinsygt vaager over og aldrig tænker paa at eksportere.“²⁰⁾

Det er nu karakteristisk for den fuldkomne og forbløffende Lige-gyldighed over for Opinionen i Udlandet, at Side om Side med disse beroligende Erklæringer fremkommer aabenhjertige Udtalelser om nazistisk Propaganda i Udlandet og dens Maal. Eksempelvis skrev *Völkischer Beobachter* den 24. Maj 1934:

„Det nazistiske Partis Indflydelse i fremmede Lande strækker sig

bogstavelig talt ud over hele Kloden. „Hele Verden er mit Omraade,“ kunde med Rette anbringes over vort Hovedkvarter i Hamborg. Denne Organisation (A. O.) omfatter i Dag mere end 550 nationale Afdelinger og Støttesteder for det nazistiske Parti overalt ... Det nazistiske Parti vil yderligere udvide sine Anstrengelser for til alle fremmede Lande at overføre det nationalsocialistiske Riges Maal.“

Ved et Ledermøde i Trier den 11. Juni 1939 udtalte Alfred Rosenberg bl. a.: „Tyskland vil først betragte Jødespørgsmaalet som afgjort, naar der ikke findes Jøder mere i Tyskland og i Europa. Dette Spørgsmaal har imidlertid ført til en Verdensanskuelsernes Kamp, og hver eneste Nation vil før eller senere blive nødt til at tage Stilling til det.“

I samme Forbindelse maa endvidere nævnes Carl Schmitts tidligere omtalte officielle Publikation, hvis Hovedtanke er, at det tyske Stør- rum, det er: Mellem- og Østeuropa samt alle Tyskland tilgrænsende mindre Lande, skal beherskes af „bestemte verdensanskuelige Idéer og Principer.“

Men lad os nu se paa Praksis, paa Virkeliggørelsen af Hitlers strategiske Program.

I September 1935 udarbejdede Dr. Goebbels' Propagandaministerium nogle meget udførlige Instruktioner for tysk Propaganda i Nord- og Sydamerika. Disse Dokumenter kom i det franske Blad *Le Petit Parisiens* Besiddelse og blev offentliggjort den 16., 17. og 22. November samt senere af Bladet udgivet som Pjece med den tyske Originaltekst. Tysk Presse oplyste da, at Ambassadøren i Paris vilde protestere mod Offentliggørelsen hos den franske Regering. Ambassadøren henvendte sig ogsaa til det franske Udenrigsministerium, der imidlertid erklærede at have Beviser for Dokumenternes Ægthed og tilføjede, at saafremt der officielt blev protesteret, vilde den franske Regering se sig nødsaget til at gøre Forestillinger i Berlin.

Den tyske Ambassadør afholdt sig da fra at aflevere Protesten.³⁰⁾ At Instruktionerne, der flere Gange har været omtalt i det engelske Underhus,³¹⁾ er ægte, kan saaledes betragtes som værende uden for Tvivl. Dr. Goebbels skriver navnlig udførlige Anvisninger paa, hvorledes Pressen skal bearbejdes og købes, og hvorledes Kampen skal føres mod andre udenlandske Telegrambureauer. Især gælder det om at slaa det officielle franske Bureau *Havas* ud. Det maa nøje overvaages, at Blade, der benytter *Havas*, ikke faar tyske Annoncer. De

tyske Skibsfartslinjer faar bestemte Anvisninger. Men naturligvis skal man gaa forsigtigt frem, „saa at denne Boykot ikke kan erkendes som saadan“. Fremdeles udbeder Goebbels sig Forslag om, hvorledes Forholdet mellem de fremmede Blade og *Havas* bedst kan forstyrres. Han oplyser, at man fra Berlin vil søge at spille *Havas* og andre fremmede Bureauer falske Meddelelser i Hænde. Materialet udvælges saaledes, at ikke blot et afgjort Dementi kan udsendes, men ogsaa saaledes, at Offentligheden uden videre vil forstaa, at *Havas* o.s.v. har givet urigtige Meddelelser og er kompromitteret. „Formaalet er hos den brede Offentlighed at vække Tvivl om uønskede fremmede Bureauers Troværdighed og først og fremmest, saa vidt muligt, at forplumre Forholdet mellem betydende udenlandske Blade og den Art Modstander-Agentur.“ „Officielle tyske Repræsentationer i Udlandet og tyske Tillidsmænd kan under visse Omstændigheder i saa Henseende give vigtige Bidrag ved ad forsigtigt valgte Omveje at spille Repræsentanterne for Modstander-Bureauerne Materiale og Meddelelser i Hænde, hvis Offentliggørelse vil vække Harme i det Land, hvorfra de (efter Foregivende) hidrører.“

Det gælder da om at samle saa mange „arrangerede Tendensmeldinger“ som muligt, thi „enhver Forstyrrelse af et forhaandenværende godt Forhold mellem andre Stater er indirekte en Fordel for Tyskland! Enhver Udelukkelse af fremmed Efterretnings-Indflydelse i Udlandet er en stor Gevinst for Tyskland.“

Goebbels giver Eksempler paa Propagandaens Metoder. Det er vigtigt at faa Artikler med tyske Synspunkter ind i de fremmede Blade. Men Behændighed er nødvendig. Naar til Eksempel Mindretals-spørgsmaal behandles, „kan man ikke i den italienske Presse fremstille den kategoriske Fordring om Tilbagegivelse af *alle* Mindretalsomraader til Tyskland, henholdsvis til Østrig, da Spørgsmaalet om Sydtyrol staar mellem Tyskland og Italien, og Tyskland for Øjeblikket ikke har Interesse i at opkaste dette Spørgsmaal over for Italien. Paa den anden Side skal i Østrig stærkt understreges denne Fordring i alle Artikler om Mindretals-spørgsmaal. Man skal i Særdeleshed gøre dette i Tilfælde, hvor det er muligt at offentliggøre en saadan Artikel i Østrig, *uden at* den rigstyske Oprindelse er kendelig. Den af en saadan Offentliggørelse muligvis resulterende Spænding mellem Rom og Wien kan under de nuværende Forhold kun være ønskelig for Berlin.“

Der er naturligvis Blade, der ikke lader sig paavirke eller købe. Godt, saa maa man „afsløre dem over for Offentligheden og fremstille deres Virksomhed som en købt Presses Virksomhed.“

Til disse Goebbelske Instruktioner føjer sig andre Dokumenter. Saaledes fandtes efter den spanske Borgerkrigs Udbrud flere Tusinde Breve, Rapporter, Cirkulærer o. s. v. i det nazistiske Højkvarter i Barcelona. De foreligger med mange fotografiske Gengivelser i en engelsk og en fransk Publikation.³²⁾ Heraf fremgaar, at ved Borgerkrigens Udbrud arbejdede i Spanien omkring 2500 Nazi-Agenter i Kontakt dels med det tyske Udenrigsministerium og det hemmelige tyske Politi (Gestapo), og dels med Tysklands officielle Repræsentanter i Spanien. Deres Arbejde bestod i Spioneri, Angiveri, Provokationer, Indsmugling af Propaganda og Vaaben, Bestikkelse og Terror. Til deres Virksomhed hørte ogsaa Kidnapping af Tyskere, der var Anti-Nazister, og deres Bortførelse paa tyske Skibe til Tyskland. En særlig „Havnetjeneste“ tog sig af denne Opgave, hvori deltog hele den tyske Handels- og Krigsflaade. Mord af ubekvemme Tyskere hørte ogsaa til Metieren. Dr. Dollfuss' Tilfælde er det berømteste.

Retssager og Afsløringer fra hele Verden har vist, hvorledes det nazistiske Net udspændtes over alle Lande og over alle Kredse.³³⁾ Blot et Par Eksempler skal anføres. Medlem af Repræsentanternes Hus i Washington, Mr. Dickstein fra New York, gav saaledes Husets Indvandnings-Kommission følgende Oplysninger:

„Næsten ethvert tysk Skib, der kommer til amerikansk Havn, medfører foruden Besætningen et stort Antal „Sømænd“, hvis Opgave er at søge Kontakt med Nazi-Kredse og slutte sig til deres Virksomhed. Højtstaacnde tyske Embedsmænd i dette Land hjælper direkte med til at udbrede Propaganda ved at udbetale Bidrag til dette Formaal. 52 Mill. Dollars anvendtes her til Propaganda mod Jøderne.“³⁴⁾

Yderligere oplyste Dickstein, at 100 nazistiske Spioner arbejdede paa at anstifte Komplotter rundt om i Staterne. Deres Leder, Fritz Kuhn, havde et Fond paa 4 Mill. Dollars til sin Raadighed.

I April 1935 blev 50 tyske Agenter sendt til Afrika og den nære Orient, og et engelsk Blad saa sig i Stand til at offentliggøre et Brev fra Propaganda-Ministeriet i Berlin til Udenrigsministeren med Tak for hans Hjælp:

„Vore Agenter har modtaget Instruktioner og Ordre angaaende deres Opgaver, og vi har informeret vore konsulære Repræsentanter

i Haifa, Jaffa, Algier, Agadir og Rabat. Vi har ogsaa informeret vore fortrolige Agenter og indflydelsesrige Indfødte. Ogsaa vi har den bestemte Opfattelse, at Succes kun kan opnaas, saafremt den mest intense Propaganda koncentrerer om de Indfødte.³⁵⁾

I 1958 skyllede Propagandaen over alle Breder i Svejts. Det gik saa vidt, at et Opslag paa Universitetet i Berlin i November opfordrede tyske Studenter til trods Devisenøden at studere i Svejts. I Opslaget læstes: „Studenter, der er trængende, og som i særlig Grad er villige til at gøre en Indsats [*besonders einsatzbereiten*], kan opnaa financiell Hjælp.“³⁶⁾

Den 9. December 1958 udstedte da Forbundsraadet en Lov om „Forholdsregler mod statsfjendtlig Agitation og til Beskyttelse af Demokratiet.“ Det skete, fordi „den hemningsløse Propaganda for aandsfremmede Doktriner med det Formaal for Øje at udhule den demokratiske Stat, dens Værdighed og dens Eksistens ikke længere kan taales.“³⁷⁾

Dette er kun et Par Eksempler, andre vil lejlighedsvis senere blive omtalt. Samtidig med, at denne statsledede Propaganda og Forgiftning udbredtes overalt, førte den tyske Presse en voldsom Kampagne mod de Blade, der vovede at sætte sig til Modværge, og som ansaa det for en national Pligt at paapege Nazismens sande Væsen og forsvare egne Traditioner og Tro. Kampagnen førtes — ogsaa her i Landet — med Boycot og anden Pression og endte med den tyske Presses Krav om „integral Neutralitet“ og „Sindets Neutralitet“ i de mindre Landes Blade.³⁸⁾ Eller som *Frankfurter Zeitung* udtrykte det over for Svejts: „Den svejtsiske Regerings Neutralitetspolitik kan kun gennemføres fuldt ud, hvis den svejtsiske Presse behandler tyske Begivenheder med Velvilje eller tier om dem.“³⁹⁾

Den tyske Propaganda var et Statsforetagende. Blandt de mange Organisationer, der udførte Arbejdet, er der særlig Grund til at nævne *Die Auslands-Organisation der NSDAP* (A. O.), der — i Følge Aarsberetningen — allerede i Begyndelsen af 1957 havde over 700 Medarbejdere i Riget og ikke mindre end 548 Grupper i Udlandet, hvortil yderligere kom 1097 Søfarts-Grupper, og som i sine ti Bud krævede af Tyskere i Udlandet, at de ikke blot skulde være Medlemmer, men ogsaa „Medkæmpere i forreste Linie.“ I Spidsen for de mange Organisationer stod en *Verbindungsstab*, hvis Medlemsliste er det bedste Udtryk for dens officielle Karakter. Medlemmerne

var: Førerens Stedfortræder Rudolf Hess, Dr. Goebbels, Hr. v. Ribbentrop, Hr. Rosenberg og de gamle Frontkæmperes Formand, Hr. Oberindober.

Dette enorme Arbejde, der kostede Millioner, er uden Sidestykke i Historien. Aldrig før har et Land, der vilde høre til Kulturstaternes Kreds, planlagt og udført saa infame underjordiske Angreb mod den bestaaende Orden hos andre Folk. Aldrig er der ført saa forgiftede Kampagner, aldrig organiseret saa hensynsløse Forsøg paa Revolte mod fremmede Regeringer og aldrig er Amoralitet i internationale Forhold gennemført saa konsekvent.

Det mest beskæmmende var, at Hitler i stort Omfang fik Ret i sin Vurdering af det internationale Bourgeois Fejghed og Karakterløshed. Han kendte med sin enestaaende Intuition dette Selskabs intellektuelle og moralske Svagheder, og han forstod, at dets politiske Uforstand i Forbindelse med dets Klassefordomme og dets Uvilje mod en demokratisk Udvikling, der ikke standsede foran sociale og politiske Privilegier, gjorde det til et let Bytte for Fabelen om den bolchevikiske Fare og det mageløse Paafund om Hitler som Værn mod Revolutionen.

Saalædes dannedes i alle Lande den „femte Kolonne“, der bestandigt dækkede Hitlers Forbrydelser, og som efter hver ny Forbrydelse var rede til „Forstaaelse“ med ham. I Historien vil denne internationale Kolonne komme til at staa som Monumentet paa én Gang over et vist Milieus brødefulde Defekter og over Hitlers geniale psykologiske Skarpsyn og fuldkomne Amoralitet.

Imidlertid, femte Kolonne omfattede ikke blot et karakterløst borgerligt Milieu: den havde mange Variationer fra Lady X med hendes „wonderful Hitler“ over bolchevikforskrækkede Bourgeoisier, de i alle Lande velkendte politiske Analfabeter inden for Finansens, Handlens og Industriens Verden, antifranske og protyske Politikere, Defaitister, Medløbere og Konjunktur-Ryttere lige til Højforræderne.

Til Højforræderne: da denne Bog skrives, foreligger endnu ikke autentiske Oplysninger om Sabotørernes og Spionernes Virksomhed som Hitlers Haandlangere i Polen, Norge, Holland, Belgien og Frankrig. Men en Gang vil Sløret blive løftet, og med Forfærdelse vil man erfare, i hvilken Grad det lykkedes Hitler at skabe Forbrydere mod det egne Fædreland i alle Stater.

Rygter og ukontrollable Meddelelser skal ikke gengives her. Dog,

noget ved vi. I Polen var praktisk talt hele det tyske Mindretal gjort til Spioner og Provokatører. En polsk Skribent Konrad Wrzos offentliggjorde i Februar 1940 i engelsk, fransk og amerikansk Presse en Række Artikler, baseret dels paa hans egne Iagttagelser og Erfaringer, dels og navnlig paa Meddelelser givet ham af en polsk Præfekt, Jan Kowalski.⁴⁰⁾

Det fremgaar bl. a. heraf, at der under Felttoget fandtes et over hele Landet udbredt System af Kortbølge-Sendere, der dels holdt de tyske Militære underrettet om alt af Betydning og dels benyttedes til at sprede Panik blandt den polske Befolkning.

I Frankrig var den tyske Propagandas og Gestapos Virkninger kendte længe før 1939. Efter Krigsudbrudet slog navnlig den unge nationale Skribent Henri de Kerillis Alarm og skrev Gang paa Gang om „Hitler-Infiltration i Parlamentet“.⁴¹⁾ Da Senatet den 19. Januar 1940 erklærede de kommunistiske Deputeredes Mandater for ugyldige, udtalte under Debatten M. Chaunvéi:

„Jeg beklager, at den Lovtekst, der er forelagt Senatet, ikke til det kommunistiske Parti føjer andre Partier, mod hvem Anklagen for Forræderi vilde være berettiget. Goebbels har handlet her i Landet paa samme Maade som Molotov. Det er rigtigt, at det kommunistiske Parti hos os har drevet en aaben og tydelig Propaganda, men anden fremmed Propaganda har paa samme Maade udfoldet sig i vort Land. Nogle har, maaske i god Tro, men ramt af Frygtens Hallucinationer, knyttet deres Haab til Hitlers Hagekors. Hvorfor ikke berøve alle dem deres Mandat, som har sluttet sig til et Parti, der er knyttet til Frankrigs Fjender eller til disse Fjenders Allierede?“

Kort efter holdt Konseilspræsident Daladier i Kammeret en Tale. Et Afsnit af den refereredes saaledes:

„Konseilspræsidenten afslører, at der blandt utallige Dokumenter, der er beslaglagt under nylige Undersøgelser, findes nogle, der viser, hvilke Anstrengelser Gestapos Agenter her i Landet gør sig, og hvilke Intriger de spinder, for at svække den franske Armés Moral. M. Daladier omtaler navnlig et Spørgeskema fra en Undersøgelse, der er foranstaltet her i Landet af Gestapos hemmelige Agenter, som er talrige, thi opmuntret af vor Liberalisme har Tyskland i lang Tid udspændt sit Spionagenet over hele det nationale Territorium. Denne Enquête angaar Konseilspræsidentens Popularitet. Mange Spørgsmaal stilles. F. Eks.: Hvor stor en Procent Stemmer kan han opnaa ved Afstem-

ningen om et Tillidsvotum? Hvem udpeger man som hans Efterfølger? Hvilke politiske Modstandere har han? Hvorledes er Mascarneres Holdning over for England? Hvorledes bedømmer man Italiens Stilling? Hvad mener man om Mulighederne for en Krig i Middelhavet? Har man Tillid til Rigets Forsikring om, at det har givet Afkald paa Alsace-Lorraine? Hertil en Mængde andre Spørgsmaal om den nationale Økonomi, Politiet, Personalet i det hemmelige Politi o. s. v.⁴²⁾

Om Forholdene under den tyske Offensiv gennem Holland, Belgien og Frankrig i Maj—Juli 1940, giver André Maurois nogle Antydninger i den usædvanlige og gribende Artikel-Række, han har offentliggjort i Amerika.⁴³⁾ Han skriver bl. a.: „Vi konstaterede, at i alle [belgiske] Landsbyer havde et Medlem af Femte Kolonne, en Belgier eller en Tysker, den Opgave, saasomt de første Bomber faldt, at sige til Folk: „Rejs øjeblikkelig, mens der endnu er Tid. Landsbyen vil snart blive ødelagt, og Gestapo kommer øjeblikkelig efter Flyveren. Man ved, hvorledes de har behandlet Polakkerne.“ Befolkningen hørte paa disse Mennesker. Hele Landsbyer vandrede bort, grebet af vild Panik, med deres Borgmester, deres kommunale Embedsmænd og deres Præster. Vejene blev snart overfyldt med Flygtninge. Det var et forfærdende Skuespil.“

Saaledes organiserede Femte Kolonne den Flugt ud ad Vejene, der var en saa frygtelig Hindring for militære Operationer. Videre skriver Maurois:

„Alle spurgte vi dengang, hvorledes det var muligt for Tyskerne at trænge frem over Maas. Var Broerne ikke blevet sprængt? Man fortalte dengang i den engelske Hær, at de, der havde faaet Sprængningen overdraget, var blevet dræbt af Faldskærmsjægere eller Spioner, og at desuden Sprængladningerne havde været utilstrækkelige. Forøvrigt blev de tyske motoriserede Enheders Fremstød gennem Ardennerne befordret saa stærkt af Femte Kolonne, at deres Hast gik langt ud over alt, hvad man havde ventet. General Coraps Armé blev saaledes fuldstændig overrasket.“

Og videre:

„Den af Flygtningene fremkaldte Uorden, Mangelen paa Reserver, det Kaos, der herskede paa Forbindelseslinierne, og Desorganisationen, som de fjendtlige Luftangreb fremkaldte inden for de Allieredes Generalstab, forhindrede en Udløsning af denne Operation [Mod-

offensiv]. Den Hurtighed, hvormed den tyske Spionage sendte sine Meddelelser, var næsten overnaturlig. Næppe havde en General slaaet sig ned i en eller anden Landsby, før de fjendtlige Flyvere viste sig for at bombardere ham.“

Dette var Femte Kolonne i Hitler-Stil.

Men lad os endnu med et Par Ord vende tilbage til Hitlers Verdensprogram.

Vort Livsrum, siger han, er Europa.⁴⁴⁾ Men Grænserne ligger ikke her. Han vil „ophygge et nyt Tyskland i Brasilien“, og det vil ikke være svært, det er ikke nødvendigt at sende Tropper derover paa Erobring, det gælder blot om ved Hjælp af „det usynlige Vaaben“ at faa styrtet Demokratiet, der intet Sted er svagere end i Sydamerika. „Vi vil hjælpe dem med at skille sig af med det.“⁴⁵⁾ Desuden skal U.S.A. „indføjes i det tyske Verdensrige“, og heller ikke her vil Vanskelighederne være store: Staterne er korrumpere og dekadente, paa Randen af en Revolution. Spørgsmaalet drejer sig blot om en dygtig S.A.-Organisation i Nordamerika, der forstaar „Desinfektionens Opgave“ og kan etablere Tysk-Amerikanernes Supremati.⁴⁶⁾ Det „meksikanske Eldorado“ er uundværligt og kan forøvrigt købes for nogle Hundrede Millioner.⁴⁷⁾

Hitler sluttede *Min Kamp* med at profetere Tyskerne som Verdens Herrer. De Tanker, han udtaler hos Rauschning, har han altsaa allerede haft, da han indledede sin Bevægelse. Fra Begyndelsen valgte han den Vej, hvor der ingen Mellemstation er mellem Tinden og Afgrunden.

En gal Mand? Normal var han visselig ikke. Og alligevel, naar han tilstræbte Verdensherredømmet, naar han forlangte den Tinde, hvorfra Jordens Rigdomme laa udbredt for ham, knyttede han sig til Forestillinger og Idéer, der kan efterspores hos mange andre i den tyske Historie. I den Henseende var han ikke en rodløs og en Fremmed.

Bayerns Justitsminister Dr. Gürther sagde det efter Leipzig-Procesen i 1924:

— Han er Kød af vort Kød.

KAP. VII

Det evige Tyskland

(Det forlængede Prøjsen)

Ved en Pressemiddag i London den 15. December 1958 udtalte Premierminister Neville Chamberlain bl. a.:

„Historien lærer os, at ingen Regeringsform forbliver den samme. Ændringer kan komme gennem langsom Udvikling eller pludselig som en Eksplosion. Men Forandring i den ene eller anden Form er uundgaaelig, og Følgen synes derfor at være, at vi skal være varsomme med at afskære os selv fra Forbindelse med andre Lande paa Grund af et System, som i Tidens Løb meget vel kan undergaa Ændringer, der vil gøre det yderst forskelligt fra, hvad det er i Dag.“

Neville Chamberlain satte saaledes paa hint Tidspunkt sin Lid til det tyske Folk og til en Udvikling, eller maaske en Eksplosion, der vilde godtgøre Modsætningen mellem Folket og Regimet og lade de folkelige Kræfter besejre det militaristiske Mindretalsdiktatur. Dette var ogsaa Woodrow Wilsons Tro under Krigen 1914—1918. Under Vaabenstilstandsforhandlingerne i Oktober/November 1918 byggede han sin Politik paa Modsætningen mellem Tysklands onde Herskere og det gode tyske Folk. Den samme Distinktion gjorde fremdeles Edward Grey. Den 14. Oktober 1914 skrev han i et Brev til en Ven:

„Har De læst Bernhardis og Treitschkes Bøger? Jeg kendte virkelig intet til dem før Krigen, men de afslører et velovervejete Formaal og en Uforsonlighed, der er rystende. Ethvert andet Ideal end Magtens er sat til Side: Sandhed, Ære, Venlighed, Retskaffenhed gaar alle overbord til Fordel for Tyskland og for Magten. Krigen skal bevidst gøres frygtelig og rædselsvækkende, saa at Folk kommer til at frygte Modstand mod Tysklands Herredømme. Det er en saadan Karakter,

den præjsiske Militarisme har udviklet hos sine Officerer, for det er, tror jeg, alene de præjsiske Junkere, som har skabt alt dette, og Resten af Tyskerne er Folk, der i højere Grad end nogen anden Race er i Slægt med os selv.“¹⁾

I alle tre Tilfælde møder vi samme Træk: Troen paa det demokratiske, det liberale Tyskland, Overbevisningen om, at det herskende Tyskland kun er Udtryk for en snæver militaristisk Kaste, for præjsisk Junkervæsen, og at *det andet Tyskland* vil afkaste Aaget og træde ind blandt Verdens frie Folk.

Der er heri den Sandhed, at det andet Tyskland altid har eksisteret. Men der er samtidig den Forglemmelse, at det aldrig har regeret. Igenem hele den tyske Historie finder vi en Frihedstrang og en Idealisme, som vel har fundet sine skønneste og stolteste Udtryk i Schillers Digting. De vidner om det Liv i Aandens Verden, der har skænket Europa rige og umistelige Værdier, og som den, der i sin Ungdom har siddet under den tyske Videnskabs Kateder, staar i uforglemmelig Gæld til. Det er Værdier, som Europa heller ikke i Fremtiden kan være foruden. Men dette andet Tyskland har aldrig været det herskende, det er i enhver afgørende Situation blevet besejret eller har frivilligt underkastet sig.

Alle disse liberale og frihedsbegejstrede Videnskabsmænd og Professorer i Frankfurt-Parlamentet skiftede meget hurtigt Mening og fandt deres Plads i den autoritære Stat. Der var til Eksempel Droysen, som i sin Filosofi svingede fra Etosteorien over til Magtteorien og fremstillede Prøjsens Historie som en hellig Historie, der repræsenteredes af en af Gud udvalgt Hersker. Der var endvidere Universitetsrektoren i Berlin, Professor Stahl, som i en Tale erklærede, at den tyske Videnskab havde fordristet sig til at gaa til Strid mod bestaaende Institutioner og mod de herskende Magter, og at de nu maatte „marchere i en helt anden Retning“.²⁾

Det var det andet Tysklands hastige Kapitulation og Omvendelse. I Tysklands politiske Historie er det mest karakteristiske Træk, at Riget samledes ikke i 1848 paa Frihedens Grundlag, men i 1864, 1866 og 1870 paa et militaristisk Kejserdømmes Basis.

Det var Prøjsen og Prøjseraanden, der sejrede, og Betydningen heraf har Kejser Wilhelm I engang over for Bismarck udtrykt i knappe og koncise Ord: *Ach was Reich! Das Reich ist ja bloss das verlängerte Preussen*. Treitschke, der meddeler Udtalelsen, tilføjer, at

den var *derb soldatisch*, men sand, og i „disse Forhold befinder vi os vel“.³⁾

Bedre kan det ikke siges. Wilhelm I's og Wilhelm II's Kejserdømme er det forlængede Prøjsen, det er den præjsiske Militarismes og Magtdyrkelses Sejr, og i Adolf Hitlers Tredje Rige er denne Sejr gennemført til sin fulde Konsekvens, til Aandens totale Nederlag. Nogle Månedes efter Hitlers Sejr udtrykte et tysk Tidsskrift det saaledes: „Det nye Menneske er Mennesket i det virksomme og handlende Dennesidige. Det byder ham saa mange uløste Opgaver, det fordrer i den Grad hans hele Kraft, at han kun har ringe Tid til at bekymre sig om det Hinsidige. *I ham er Digternes og Tænkernes Folk forelobig gaaet under*“.⁴⁾

Treitschke mener, at i det forlængede Prøjsen „befindes vi os vel“. Hitler forstod dette, han vidste, at han tilfredsstillede de dybeste Instinkter, naar han gav Tyskland alt det tilbage, der var forsvundet i den graa Republik, naar han klædte sin Ungdom i Uniformer, lod Hornsignalerne kalde, lod Asfalten gungre under Soldaterstøvler og sine Faner flyve gennem alle Gader. Han kaldte med sikker Intuition paa Potsdam og vidste, at han kunde lade Weimar synke, uden at mange Taarer blev fældet.

For et Par Aar siden skrev *Frankfurter Zeitung* i en ledende Artikel: „Det forholder sig virkelig saaledes: Der findes ikke to Tyskland, der findes ingen ægte Modsætning mellem den tyske og den præjsiske Aand, og i deres mest frugtbare Tider har Potsdam og Weimar dannet en højere Enhed.“⁵⁾

Der er her noget urigtigt og noget rigtigt. Det er urigtigt, at der ikke findes to Tyskland. De fandtes altid, og de vil altid findes. Dog, det rigtige i *Frankfurter Zeitungs* Ord er, at i alle afgørende Øjeblikke akcepterede Weimar Potsdam som det sande Tyskland.

Eller er det ikke et slaende Udtryk for Weimars Kapitulation, at netop den akademiske Ungdom straks i saa høj Grad blev Hitler-Tilhængere, og naar Tysklands Jurister — ogsaa de, der var opvokset under det gamle System — næsten alle sluttede sig til den nazistiske Retsopfattelse og saaledes lod den berømmelige tyske Retsvidenskab gaa i Graven?

*

Sir Edward Grey blev forfærdet, da han i 1914 læste Bernhardis og

Treitschkes Bøger. Han havde altsaa ikke — karakteristisk for ham og for mange andre engelske Udenrigsministre — læst dem forinden. Dog, selv om han ikke havde gjort sig bekendt med disse Skrifter, burde deres Aand ikke have været ham fremmed. Han havde dog bl. a. læst det berømte Memorandum,⁴⁾ som en af Udenrigsministeriets Embedsmænd, den senere permanente Understatssekretær Sir Eyre Crowe havde skrevet i 1907, og han havde endog i en Note til dette Aktstykke skrevet: „Hele dette Memorandum indeholder Oplysninger og Tanker, som skal studeres omhyggeligt. Den Del af vor Udenrigspolitik, som det beskæftiger sig med, opruller de største Spørgsmaal og kræver stadig Opmærksomhed.“

Eyre Crowes Memorandum er en gennemtrængende Analyse af tysk Politik. Med Begivenhederne i 1871, skriver han, trængte Prøjsens Aand ind i det nye Tyskland: „I intet andet Land er der en i alle Klassers — bogstavelig talt — Legeme og Sjæl saa dybt rodfæstet Overbevisning om, at Bevarelsen af de nationale Rettigheder og Virkeliggørelsen af de nationale Idéer absolut kommer an paa hver enkelt Borgers Villighed til i det afgørende Øjeblik at stille sig selv og sin *Stat* til Raadighed for at hævde og forsvare dem.“

Ligesom Prøjsen vilde være en Stormagt, saaledes vil Tyskland være en Verdensmagt, og det føler sig kaldet dertil: „De vage og udefinerede Planer om teutonisk Ekspansion [*„die Ausbreitung des deutschen Volkstums“*] er kun Udtryk for den dybe Følelse, at Tyskland ved sine nationale Formaals Styrke og Renhed, sin glødende Patriotisme, sin dybe religiøse Følelse, ved sin fremragende Dygtighed, sin Administrations lysende [*perspicuous*] Hæderlighed, sit resultatrige Arbejde inden for alle Grene af offentlig og videnskabelig Virksomhed og ved sin Filosofis, sin Kunsts og sin Morals ophøjede Karakter har skabt sig en Ret til at hævde de nationale tyske Idéers Primat. Og da det er en Grundsætning i dets politiske Tro, at Ret, naar den skal gennemføres, maa støttes af Magt, er Overgangen let til den Tro, at „det gode tyske Sværd“, der spiller en saa stor Rolle i de patriotiske Taler, skal løse alle Vanskeligheder, der maatte være i Vejen for at skabe disse Idéers Herredømme i en germaniseret Verden.“

Hvis man vil have et slaaende Eksempel paa, hvor nøjagtig denne Analyse er, kan man læse, hvad en tysk Præst skrev under den første Verdenskrig, otte Aar efter at Sir Eyre Crowe havde forfattet sit Me-

morandum. Den tyske Præst skriver: „Tyskland er nu paa Vej til at blive Verdens aandeligt og sædeligt førende Folk. Det er Føderen paa Kulturens, Videnskabens, Intelligensens, Moralens, Kunstens og Religionens, paa hele det indre Livs Omraade ... Alle de dybe Ting: Mod, Fædrelandskærlighed, Troskab, sædelig Renhed, Samvittighed, Pligtfølelse, Handlingens moralske Begrundelse, indre Rigdom, Aand, Flid o.s.v. — alt dette besidder intet Folk saa udpræget som vi.“⁷⁾

Man maa sige, at Sir Eyre Crowe fik tysk Stempel under sin Analyse.

Hvorhen, spørger Sir Eyre Crowe videre, fører nu disse Idéer, og hvilke Konsekvenser har de for England? Han skriver: „En klog tysk Statsmand vilde erkende de Grænser, inden for hvilke en Verdenspolitik, der ikke skal fremkalde en fjendtlig Kombination af alle Nationer i Vaaben, maa begrænse sig selv. Han vilde forstaa, at en pangermansk Bygning med fremskudte Bastioner i Nederlandene, i de skandinaviske Lande, i Svejts, i Østrigs tyske Provinser og ved Adriaterhavet kun kan opbygges, hvis al Frihed i Europa er tilintetgjort. Et tysk maritimt Supremati maa erkendes uføreneligt med det britiske Riges Eksistens, og selv om dette Rige forsvandt, vilde Foreningen af den største militære og den største maritime Magt i een Stat tvinge Verden til at slutte sig sammen for at befri sig for en saadan Marc.“

Tilstræber da Tyskland en saadan Verdenspolitik? Crowes Analyse fører ham til det Resultat, at kun to Hypoteser er mulige. Enten tilstræber Tyskland bevidst et almindeligt politisk Hegemoni, der truer dets Nabors Uafhængighed og sluttelig Englands Eksistens. Eller ogsaa har Tyskland ikke et saadant klart defineret Maal, men tænker blot paa at udvide sin Handel, sprede den tyske Kulturs Goder, skabe nye tyske Interesser over hele Verden, overladende det til Fremtiden at afgøre, om ikke store Forandringer i Verdensbilledet en Dag vil anvisé Tyskland politisk Aktion i Egne, der ikke nu hører til Riget, uden at det bliver nødvendigt at krænke andre Landes Rettigheder, hvilket vilde være Tilfældet, i Fald en saadan Aktion blev foretaget under de nuværende politiske Forhold.

I Betragtning af alle foreliggende Kendsgerninger er dette de eneste Alternativer. Det er imidlertid klart, at den anden Mulighed hurtigt kan slaa over i den første. Det er endvidere indlysende, at saafremt den anden Plan realiseredes, vilde Tyskland blive en lige saa frygtelig Trusel som i det første Tilfælde. England maa derfor fastholde sit

traditionelle politiske Princip: Magtbalancens Bevarelse. Det vilde stride mod dets Interesser, om Tyskland reduceredes til en svag Magt, da dette let kunde føre til en fransk-russisk Kombination, lige saa farlig som et tysk Hegemoni: der er derfor „ingen tyske Rettigheder, territoriale eller andre, som dette Land kan ønske at se forringet.“

Over for Tyskland „er den Vej, som, hvis Fortidens Erfaringer skal være Vejledning for Fremtiden, ganske afgjort ikke fører til nogen blivende Forbedring af Forholdet til nogen anden Stat, og da mindst af alle til Tyskland, og som derfor maa opgives: den Vej, der er brolagt med skønne britiske Indrømmelser — Indrømmelser, der gives uden Overbevisning om deres Retfærdighed eller om, at de mødes med tilsvarende Mod-Ydelser. Det forfængelige Haab om, at Tyskland paa denne Maade kan „forsones“ og gores venligere, maa definitivt opgives.“

I sin Omtale af det engelske Diplomatis Støtte til den italienske Enhedspolitik i 1859—60 skriver Prof. Trevelyan i sin Englands-historie, at man dengang oplevede det Mirakel, at en engelsk Udenrigsminister — Lord John Russell — virkelig som Følge af foregaaende omhyggelige Studier forstod det europæiske Spørgsmaal, som det var hans Opgave at beskæftige sig med.⁸⁾ Til denne haarde, men i mange Tilfælde berettigede Dom bør føjes, at det engelske Udenrigsministerium næsten altid har haft meget dygtige Embedsmænd, der var fuldt fortrolige med Tendenser og Begivenheder paa Fastlandet. Der blev blot ikke altid taget Hensyn til dem. Til Sir Eyre Crowes historiske Fremstilling svarer saaledes et Dokument, som Udenrigsministeriets permanente Understatssekretær, Sir Robert Vansittart, forfattede i Januar 1935, og hvori han udviklede, at Hitlers Magtovertagelse betød Genoptagelsen af den pangermanske Hegemoni-Politik.⁹⁾ Den betød meget andet, men den betød i væsentlig Grad netop dette: Forbindelseslinierne vil ved en Undersøgelse vise sig at ligge klart belyst.

*

Det var Treitschkes og Bernhardis Bøger, der gjorde et saa dybt Indtryk paa Edward Grey, da han læste dem i 1914.

Inden vi beskæftiger os med disse to Skribenter, maa vi dog nævne en Mand, som Nazismen med Rette har gjort til en af sine store Profeter, Filologen og Theologen Paul de Lagarde, hvis Tanker om Tysk-

lands Stilling udtaltes i et Skrift, der udkom i 1875.¹⁰⁾ Han konstaterede straks, at Tyskland, bortset fra strategiske Overvejelser, maa have russisk Polen, fordi Øst- og Vestprøjsen ikke kan leve uden Hinterland, og man til enhver Tid vil kunne germanisere Polakker.¹¹⁾ Mod Vest er Besiddelse af Belfort og Luxembourg nødvendige, og efter en Krig maa Frankrig desuden af med Nice, Savoyen og Corsika. Østrig har ingen Ret til Eksistens, for at faa en Opgave maa det blive Tysklands Kolonistat.¹²⁾ Alle de øvrige Stammer i Østrig — Ungarerne indbefattet — er kun en Byrde for Europa: „Jo hurtigere de gaar under, des bedre for os og dem.“ Østrig maa altsaa trække tyske Kolonister til sig, og disse maa sluttelig fylde hele den østrigske Stat, „indtil der ikke mere er noget tilbage af alle Kejserstatens elendige smaa Nationaliteter.“ I Østrig skal Tyskerne vise „Magyarer, Czecher, Ruthener og Slovaker, hvem der er den bedste Mand, og hvem der, som den bedste Mand har Ret til at herske.“

Saaledes vil Østrig og Tyskland „blive et eneste Rige, hvis Grænser gaar i Vest fra Luxembourg til Belfort, i Øst fra Memel til de gamle gothiske Lande ved det Sorte Hav, og som i Syd i hvert Fald maa omfatte Triest og holde Lilleasien fri mod alle og enhver til Tilfredsstillelse af fremtidigt Behov.“¹³⁾ Krigen i 1866 var en Nødvendighed, men det Rige, Bismarck skabte, er i Dag kun en Episode.

de Lagarde konkluderer saaledes: „At gennemtvinge Freden i Europa uden varig Plage for dets Beboere (!) er kun et Tyskland i Stand til, der naar fra Ems til Donaumundingen, fra Memel til Triest, fra Metz til henimod Bug, fordi kun et saadant Tyskland kan brødføde sig selv, og kun et saadant Tyskland kan med sin staaende Hær og dens faste Reserver slaa det med Frankrig forbundne Rusland ned.“

Det interessante ved de Lagarde's Skrift er, at han virkelig har befriet sig for alle moralske Hæmninger og ræsonnerer rent magtpolitisk. Hensynet til andre Nationaliteter eksisterer ikke for ham. Den bedste Mand har ubetinget Ret til at herske over andre og, hvis det er hensigtsmæssigt, tilintetgøre dem. I denne moralske Nihilisme og gølge Magtpolitik er de Lagarde virkelig en Forløber for Nazismen. Lige saa konsekvent som de Lagarde er en anden Forfatter, Prof. Adolf Larson, som i 1868 skrev en Bog om „Kulturidealet og Krigen“, der 40 Aar senere kunde udsendes i billig Folkeudgave. Larson lader sig ikke vildlede af moralske Rudimenter: for ham er Staten ikke

bundet ved Love, thi Lov betyder Tvang, og hvis de kunde undergives Tvang, maatte der være noget over dem. „Den Vold, som en Stat øver mod en anden, er det naturlige, fornuftige og eneste Retsforhold. Mellem Stater gives der kun én Form for Ret, nemlig den Stærkeres.“ Traktater binder derfor ikke Staten, som, i Fald den har tilstrækkelig Magt, kan tillade sig alt, hvad der gavner den. Derfor har mindre Stater kun Eksistensberettigelse som Forbundsfæller for de store. Savner de militær Modstandsevne, har de intet Kald og ingen Ære. De maa derfor tilintetgøres, hvilket „fornuftigvis kun kan ske ved Vold“. Den rent biologiske Betragtning udtrykkes eksempelvis saaledes: „Krigens Udfald er altid retfærdigt, en sand Gudsdom. Det svage ligger under for det stærke, det vil paa det statslige Omraade ikke sige andet end, at Uretten ligger under for Retten, eller det mindre berettigede for det højere berettigede.“

Tanker som disse vender stadig tilbage i Wilhelm-Periodens altskyldige Bevægelse, blandt hvis Organer *Hejmdal* havde dette Motto paa Titelbladet: „Fra Skagen til Adria, fra Boulogne til Narva, fra Besançon til Sortehavet.“

Treitschkes og Bernhardis nationalpolitiske Betæneligheder overvindes i Hitler-Stil ved Krav om tysk Kolonisation af erobrede Lande. Man forlanger — igen lige som Hitler! — Provinser i Brasilien og Germanisering af de skandinaviske og nederlandske Stater. Eller man møder ogsaa en anden Hitler-Idé i Kravet om et germansk Verdensrige med germansk Statsborgerskab, hvorfra alle Ikke-Germanere er udelukket: De skal ikke have Ret til Ægteskab med Germanere, og i fornødent Fald kan det forbydes dem at forplante sig.

*

Prøjsens Historiograf, Heinrich v. Treitschke, døde i 1896, og et Par Aar efter udkom i to Bind hans Forelæsninger om Politik, der indeholder en i personlig og stærk Stil skrevet og en paa et Studium af alle Historiens Perioder opbygget Samfunds- og Statslære. Det er utvivlsomt i Særdeleshed dette Værk, Grey tænkte paa. Det har ogsaa haft stor Indflydelse paa tysk politisk Tankegang, og af Nazisterne er Treitschke kanoniseret som det nationale Ideals og det tredje Riges Profet.

Treitschkes Udgangspunkt er et typisk tysk Udtryk for Trangen til

filosofiske Abstraktioner. Han vil definere Statens Væsen og gør det saaledes: Staten er en Personlighed i juridisk og moralsk-historisk Forstand, den er *die allerrealste* juridiske Personlighed, den store *Gesamtpersönlichkeit*.¹⁴⁾ En engelsk Historiker vilde aldrig indlade sig paa den Art Abstraktioner; skulde han definere Statens Væsen, vilde han formodentlig sige, at Staten er vel de Mennesker, der paa et vist Tidspunkt har Magten, det til enhver Tid herskende Regime, og skulde han dernæst skrive en Statslære, vilde han forme den som empirisk Historie og Psykologi.

Staten er altsaa for Treitschke en Personlighed, og dens Væsen er Magt. Heraf følger, at den højeste Pligt for Staten er at sørge for sin Magt. Den kristne Pligt at ofre sig for noget højere kommer ikke i Betragtning for Statens Vedkommende, da der ikke gives noget højere end Staten. Følgelig maa man skelne mellem offentlig og privat Moral.¹⁵⁾ Det bekendte Jesuiterord: Hensigten helliger Midlet, er raat formet, men der er en vis Sandhed deri. „Statsmanden har ingen Ret til at varme sine Hænder ved sit Fædrelands rygende Ruiner med den bekvemme Selvros: Jeg har aldrig løjet. Det er en Munkedyd.“¹⁶⁾

Af Statens Væsen som suveræn Magt følger endvidere, at den ikke kan anerkende nogen Dommer over sig. „Enhver Stat forbeholder saaledes sig selv at bedømme sine traktatlige Forpligtelser, og Historikerne kan ikke her klare sig med en rent formel Maalestok.“¹⁷⁾ Er da for denne Betragtning en Folkeret mulig? Den kan i hvert Fald ikke etableres „ved visse humane Fraser, der hviler paa Gensidighed“, d.v.s. en virkelig Ligevægt mellem Magterne, og der kan ikke tænkes nogen Folkeret, der ophæver Statens Væsen som fysisk Magt. Egentlig bliver der intet andet tilbage af Folkeretten end de Afsnit, der berører det Ceremonielle og den internationale Privatret.¹⁸⁾ Alle Traktater mellem Staterne sluttes derfor ogsaa under Forbehold af *rebus sic stantibus*: saa længe Forholdene er uforandrede. Hvis Staten erkender, at de bestaaende Traktater ikke længere er Udtryk for de virkelige Magtforhold, og hvis den ikke kan bevæge de andre Stater til Eftergivenhed, indtræder Krigen, der er at opfatte som en af Gud indstiftet Orden.¹⁹⁾ Krigen er for syge Folk det eneste Lægemiddel, kun i Krig bliver et Folk et Folk, og de, der taler om den evige Fred, er reaktionære, der ikke forstaaer arisk Folkeliv og forvrænger Moralens ved at udslette det heltmæssige. I Tyskland efter 1870 ses en af disse trætte, aandløse og søvnige Tider, hvor den gamle Idealisme

er død, og alt det, „der har gjort os til et Aristokrati blandt Folkene“, haanes, men „den levende Gud vil sørge for, at Krigen bestandig vender tilbage som et frygteligt Lægemiddel for Menneskeslægten.“²⁰⁾

Af Treitschkes Statsopfattelse følger fremdeles, at egentlig har kun Storstaten med dens „ædlere Anlæg“ Eksistensberettigelse, Smaa-staterne er i Virkeligheden „latterlige“, og Udviklingen medfører, at Stater af anden Rang trænges tilbage.²¹⁾ Endelig skal denne Konsekvens — der som før omtalt genfindes i Nazismen — nævnes:

Den moderne Tredeling: den lovgivende, dømmende og udøvende Magt er en Illusion. Thi i Statens Væsen ligger dens Enhed, og „Staten vil være bedst organiseret, naar disse Myndigheder er forenet i en højeste og selvstændig Haand.“²²⁾

Dette er Vejen til Føreren, til Adolf Hitler, og Systemet, som det hidtil er blevet udviklet, fører lige ind i Nazismen. Men dette er ikke den hele Treitschke. Rundt om i hans Værk findes Betragtninger af moralsk og religiøs Art, der hos ham er Hæmninger, som forhindrer ham i at drage Magtstatens sidste Konsekvenser. Han mener ganske vist, at Machiavelli har indlagt sig uforglemmelig Fortjeneste ved sin Doktrin, at Staten er Magt, men hans Statslære er alligevel karakteriseret ved „dyb Usædelighed“, idet den gaar ud paa, at Staten kun skal tænke paa sin Magt, og at alt, hvad der tjener denne Magt, er rigtigt og nødvendigt. Men er dette da ikke Treitschkes egen Lære? Man kunde tro det efter de Udtalelser, der ovenfor er anført. Imidlertid skriver han om Machiavelli: „Hvad der støder os er ikke dette, at han er fuldstændig ligegyldig over for Magtens Midler, men at alt drejer sig om, hvorledes man erhverver og bevarer den højeste Magt, mens denne Magt selv ikke har noget Indhold for ham. At den erhvervede Magt maa retfærdiggøre sig ved at træde i Tjeneste for Menneskehedens højeste sædelige Goder, deraf finder man intet Spor hos ham.“ Machiavellis Ideal er Cesare Borgia. Men var han virkelig Idealet af en Statsmand, har han skabt noget varigt? Nej, hans Stat gik til Grunde straks efter hans Død og maatte gøre det, thi „en Magt, der træder al Ret under Fødder, maa til sidst gaa til Grunde, thi i den sædelige Verden er der ingen Støtte dér, hvor Modstand ikke kan øves.“ Machiavellis store Fejltagelse bestaar da i, at han „ved at løsrive Staten fra Kirken løsriver den fra enhver moralsk Lov“, og endvidere i hans manglende Forstaaelse af, at „Staten ikke er fysisk Magt som

Formaal i sig selv, den er Magt for at beskytte og befordre Menneskenes højere Goder.“²³⁾

Det kan ikke nægtes, at disse Synspunkter bringer en vis Vaklen og Usikkerhed ind i Treitschkes System. Det fremtræder klart i hans Udtalelse om den jesuitiske Doktrin. Den er raat formet, siger han, men der er noget sandt i den. Hvor langt rækker den? Naar han endvidere hævder, at Staten staar over alle Love, fordi den er det højeste, der findes, at dens Væsen er Magt, og at det er dens højeste Pligt at sørge for sin Magt, saa rystes denne Doktrin, naar han i sin Kritik af Machiavelli tilføjer det Korrektiv, at denne Magt ikke er Maal i sig selv, men er til for at beskytte Menneskenes højeste Goder. Vi maa, siger han, betragte Staten som fysisk Magt, men samtidig som „en Anstalt, der skal medvirke til Menneskehedens Opdragelse.“²⁴⁾ Men hvis nu disse kulturelle og moralske Hensyn, som endelig ikke er defineret og kan forstaaes paa mange Maader, kommer i Strid med og hæmmer Statens Magtudfoldelse?

Det mest interessante ved Treitschkes Statslære er maaske netop denne Konflikt mellem Magtpolitikeren og Videnskabsmanden fra *det andet Tyskland*, opvokset med visse moralske og religiøse Forestillinger, som han ikke helt kan befri sig for.

Forskellen mellem hans og Nazismens Statsopfattelse beror paa, at Hitler og hans Elite befriede sig, at de i sig selv tilintetgjorde de moralske og religiøse Hæmninger, der standsede Treitschke, saa han ikke kunde skrive mere, end at der er noget sandt i Jesuiterdoktrinen. Nazismen er Treitschke, i hvem *det andet Tyskland* er endeligt besejret, det er Treitschke, befriet fra de sidste svage Hæmninger.

De aktuel-politiske Konsekvenser, Treitschke drager af sin Statslære, er nu ogsaa vidt forskellige fra Nazismens Verdensprogram. Han finder Idéen om et Verdensrige *hassenswert*,²⁵⁾ han mener, at Napoleons „nøgne, raa Erobringspolitik“ var „usædelig og upolitisk“, thi „det var en Synd mod Historiens Aand, at de broderligt forbundne Folks rige Mangfoldighed skulde forvandles til et Verdensriges øde Ensformighed.“ Paa samme Maade var det gamle tyske Kejserdømmes Verdenserobringspolitik „et uhyre Misgreb“, thi „det anmassede sig Besiddelsen af Lande, der ikke lod sig indføre som levende Led i den nationale Stat.“²⁶⁾ I Tilslutning hertil kritiserer Treitschke i sin Tysklandshistorie Frederik den Storcs Deltagelse i Polens Delinger: Lige saa lidt som sine samtidige „anede han [Frederik den St.] noget om

de nationale Modsætningers Magt“. Resultatet blev, at Staten „risikerede at blive fremmed for sin store tyske Fremtid“, idet de polske Provinsers Indlemmelse svækkede dens „sædelige Kraft, der ikke kunde bestaa uden sine Borgeres frivillige Tilslutning“. Det fasttømrede Prøjsen var vel ved Indlemmelsen blevet „et ubehjælpsomt tysk-slavisk Blandingsrige.“²⁷⁾ Ogsaa af den stortyske Politik er Treitschke en Modstander: Den led i 1866 et dødeligt Nederlag. „Den stortyske Tanke blev ved Königgrätz i den Grad hugget sønder og sammen, at der idag kun findes skjulte Stortyskere.“²⁸⁾ Hvad Treitschke vil, er et sluttet tysk Rige, der støttet paa en stærk Flaade driver aktiv Kolonipolitik, erobrer ny Jord uden for Europa, og er sig bevidst, at Faren truer fra „den russiske Knut og den engelske Pengepung.“²⁹⁾ — Derfor maa Tyskland ogsaa kontrollere Rhinens Munding. Treitschke haaber, at Holland vil forstaa sin germanske Opgave og vende tilbage til Tyskland.³⁰⁾

Lige som visse moralsk-religiøse Hensyn hindrer Treitschke i at drage de sidste Konsekvenser af sin teoretiske Statslære, saaledes standser hans Ekspansionsprogram til Dels foran Nationaliteternes Ret, og dette er hos ham mere end et sentimentalt Hensyn, det er ogsaa Resultatet af dyb Fortrolighed med alle Historiens Perioder.

*

Kavalerigeneral Fr. v. Bernhardi er Elev af Treitschke og skrev sine to Bøger i Aarene umiddelbart før Verdenskrigen, 1911 og 1912.³¹⁾ Han antager Treitschkes Doktrin: „Staten er Magt“, og gennemfører Synspunktet med færre Hæmninger og større Konsekvens. Han indfører desuden det biologiske Argument: Krigen er en biologisk Nødvendighed, den er nødvendig for det biologiske Fremskridt, og den fælder altid en biologisk retfærdig Dom.³²⁾ Han mener endvidere, at den er nær forestaaende, og erkender aabent, at Grunden er Tysklands gennem Krigene i 1866 og 1870—71 begrundede Magtstilling og de nye Krav, der svarer hertil.³³⁾ Disse Krav samles i Formelen: *Weltmacht oder Niedergang*. „Dette er den os paatvungne Tekst. Et tredje gives ikke.“³⁴⁾ Tysklands Stræben efter Verdensmagt er saa meget mere berettiget, som Tyskerne er Bærere af al moderne Kultur og det egentlige Kulturfolk. De er Menneskehedens aandlige Førere, hævdede en ubestridt Førsteplads inden for Filosofi, Historieskriv-

ning og Statsvidenskab og de eksakte Videnskaber, samtidig med at der ikke findes Mage til Embedsmænd og Administration i noget andet Land i Verden. Der er intet Folk, der tænker saa forudsætningsløst og historisk som det tyske. Derfor vil ogsaa dets Magtudvidelse bidrage til Menneskehedens Opdragelse.³⁵⁾

Fordi Tyskland saaledes har en Mission at opfylde, og fordi det mangler *Rum*³⁶⁾, maa det ved Erobringer sikre sig nye Territorier. Det er nødvendigt, at dette sker med Sværdet: Det var visselig betydningsfuldt, at Frederik den Store føjede Schlesien til Prøjsen, men afgørende var det, at denne Udvidelse fandt Sted ikke ved fredelige Midler, men som Følge af „en Heltekamp uden Lige.“ Det var „selve Kampen, der skabte Prøjsens Betydning og dermed lagde Grunden til dets store Fremtid.“³⁷⁾ Tyskland maa da „fuldstændig bryde“ det europæiske Ligevægtssystem, der ikke længere svarer til „vore vigtigste Interesser.“³⁸⁾ „Den første og mest ubetingede Fordring til en sund tysk Politik“ maa da være at foretage det endelige Opgør med Frankrig, at „slaa det saa fuldstændigt ned, at det aldrig mere kan gaa i Vejen for os.“³⁹⁾ Dernæst maa der dannes et mellemeuropæisk Forbund, der sikrer Tysklands Hegemoni paa Kontinentet.⁴⁰⁾ Men saa melder sig det store Spørgsmaal om Tysklands Forhold til England. Bernhardis Betragtninger desangaaende er overmaade interessante. De belyser Kejser Wilhelm-Periodens Politik, og de vender tilbage i det tredie Riges udenrigspolitiske Program.

Bernhardi erkender aabent, at Tysklands politiske Magtudvikling, bestaaende af en voksende Sømagt, der kan udvikle sig til Englands Ugunst, og et paa Fastlandet herskende Hegemoni „under alle Omstændigheder betyder en Trusel mod Englands Verdensmagtstilling.“⁴¹⁾

Spørgsmaalet er da, om en Forstaaelse med England er mulig. Det er den kun, saafremt England „vil give Afkald paa sin beherskende Verdensmagtstilling“ og „overlade Tyskland fuldstændig frie Hænder i den europæiske Politik“, saaledes at det ikke modsætter sig et mellemeuropæisk Forbund under tysk Ledelse og paa Forhaand godkender en Krig, der skal knuse Frankrig. Fremdeles maa England godkende en Ændring af Besiddelsesforholdene i Nordafrika til Gunst for Tyskland og Italien, det maa ikke træde i Vejen for Østrigs Balkaninteresser eller krydse Tysklands økonomiske Bestræbelser i Forasien. Det maa endelig ikke modvirke den tyske Sømagts Udvik-

ling og Tysklands Erhvervelse af Kulstationer, og sluttelig maa det bevise sin gode Vilje ved ikke at holde sin Flaade samlet i Nord-søen. Er en saadan Forstaaelse sandsynlig? Bernhardi giver selv Svar: Det er den ubetinget ikke.⁴²⁾ Resultatet maa derfor sikkert blive en tysk-englisk Krig, men naar den er endt med en tysk Sejr, vil det rimeligvis gaa som i det tysk-østrigske Forhold efter 1866: Tiden vil da være inde til Forstaaelse.⁴³⁾

Tanker som disse møder os, som vi straks skal se, ogsaa i Wilhelm-Periodens officielle Politik, og det er unødvendigt at fremhæve, i hvilken Grad de genfindes i det nazistiske Program.

Bernhardi har imidlertid, ligesom Treitschke, visse Hæmninger. Det falder ham saaledes en Gang ind, at det gaar ikke an at erobre fremmede Folk, det strider mod „Tidens Aand“, og disse „underkuede Befolkninger vil altid være os fjendtligt stemt.“⁴⁴⁾ Han er dog paa Vej mod Hitlers Tanke om Tilintetgørelse af fremmede Befolkninger; idet han forlanger en Ekspropriationspolitik „uden nogen sentimental Svaghed“ over for Polakkerne.⁴⁵⁾

Som allerede nævnt understreger han stadig det biologiske Synspunkt: Den evige Kamp, der raser i Dyr- og Planteriget, og i hvilken den Svage altid tilintetgøres af den Stærkere, er en nødvendig Proces, der gentages blandt Menneskene og Nationerne. Imidlertid skriver Bernhardi sjældent Ordet biologisk uden at tilføje et andet: moralsk. Krigen er en biologisk, men ogsaa en moralsk Nødvendighed. Den Ret, den skaber, er baade biologisk og moralsk.⁴⁶⁾

Dette er inkonsekvent. Anlægger man det biologiske Synspunkt paa Forholdet mellem Staterne, hævder man med andre Ord, at her gælder den Darwinske Teori om Kampen for Tilværelsen og om den Stærkes Sejr og den Svages Tilintetgørelse, bliver der ingen Plads til moralske Hensyn. At tale om Moral i denne Forbindelse er lige saa inkonsekvent, som vilde man finde moralske Elementer i Junglens Liv. Bernhardis moralske Anmærkninger er saaledes Levn fra en anden Livsanskuelse end den, han gør sig til Talsmand for. Her er igen Hitler den konsekvente ved radikalt at benægte moralske og religiøse Hensyn. Han vandrer ud over Treitschke og Bernhardi ind i Junglen og ind under Junglens Lov. Der fuldbyrder han Aandens Fornægtelse og Barbariets Hegemoni.

Ovenfor er anført Udtalelser af forskellige Skribenter, som oftest sammenfattes under Betegnelsen *altsyske*. Er det nu virkelig oplysende at standse ved dem, har de politisk Betydning, eller er det kun Stemmer fra smaa Kredse, der ingen Indflydelse fik paa den tyske Politik i de sidste Aartier før Verdenskrigen?

En nærmere Undersøgelse, der er mulig paa Grundlag af det tyske og det engelske (til Dels ogsaa det franske) Udenrigsministeriums store Aktpublikationer, vil godtgøre, at det var disse *altsyske* Tenders, der sejrede og skabte den Spænding mellem Tyskland og England, der dybest set var Verdenskrigens egentlige Aarsag.

Hvorpaa beroede nemlig denne Spænding?

Tilhængere af den saakaldte marxistiske Historieopfattelse og dennes Elever, de moderne Geopolitikere, paastaar, at i alle politiske Konflikt-Tilfælde skal Aarsagen søges i økonomiske Modsætninger: Det var Tysklands voksende Industri- og Handelsmagt, der foruroligede England og bestemte dets Politikere til en anti-tysk Orientering og til at forberede den Indkredsning, der skulde knække det stigende tyske Vælde. Det var saaledes de rent økonomiske Kræfter — paa den ene Side tysk Ekspansion og paa den anden engelsk Tilbagegang under det voldsomme germanske Pres — der bestemte den tysk-engelske Modsætning. Denne Opfattelse synes simpel, og den tiltaler alle dem, der i Økonomi og Geografi ser de eneste Realiteter, og for hvem psykologisk-politiske, nationale og religiøse Motiver er Naivitet og Sentimentalitet. Lad os være Realister og forstaa, at Kakao og Kul, Jern og Kopra er Oprindelsen til al Sandhed ...

Men det passer ikke. Det passer i Særdeleshed ikke i den tysk-engelske Krise før Verdenskrigen.

I et Brev til Præsident Roosevelt skriver Udenrigsminister Sir Edward Grey i December 1906, at det er ikke „den økonomiske Konkurrence *und all that*“, som foruroliger England, men det er Kejserens „aggressive *Weltpolitik* og Planerne om et Hegemoni paa Kontinentet.“⁴⁷⁾

Baade de engelske og tyske Dokumenter bekræfter dette Synspunkt. De tyske Ambassadører i London — baade Hatzfeldt, Metternich og Lichnowsky — understreger bestandig, at det udelukkende er de tyske Flaadeudvidelser og ikke økonomiske Spørgsmaal, der hindrer en tysk-engelsk Forstaaelse. I en Indberetning af 27. Novbr. 1908 skriver Metternich: „Det er ikke Tysklands økonomiske Udvikling, der fra

Aar til Aar har forværret vort Forhold til England, men det er vor Flaades raske Vækst. Tyskere, der lever i England, er ligesom Engländerne selv klare over dette. Kun kras Uvidenhed om de virkelige Forhold her kan paastaa, at de engelske Skibsbygningsinteressenter bærer Skylden for Spændingen mellem os og England ... Det kan maaske være uønsket, at den sande Aarsag til den tiltagende Mistemning i England lidt efter lidt siver igennem i Tyskland. Men det hjælper ikke at gemme sig bag falske Slutninger. Opvaagningen kunde da blive saa meget mere betænkelig.⁴⁸⁾

Et halvt Aar efter skriver Metternich i en af sine Indberetninger: „Jeg er mig bevidst, at min Holdning i Flaadespørgsmaalet, under hvilken jeg pligtmæssig gentagne Gange har henvist til, at det hovedsagelig er herved vort Forhold til England forgiftes, ikke finder Bifald hos Hans Majestæt, og at særlig Marineministeren angriber min Holdning hos Hans Majestæt ... Men jeg vilde forfalske Historien, hvis jeg indberettede anderledes, end jeg gør, og jeg kan ikke sælge min Overbevisning, selv ikke for min Suveræns Gunst. Jeg tvivler ogsaa paa, at Hans Majestæt vilde være tjent med en glat og behændig Indberetningstjeneste indtil det Øjeblik, da vi pludselig ser os selv over for en Krig mod England.“⁴⁹⁾

Eller lad os fremføre en Bemærkning fra Chargé d'Affaires von Kühlmanns Indberetning den 8. Januar 1912:

„To Veje staar os aabne. Enten benytter Tyskland — idet det forstærker sine Magtmidler til Lands og beholder Flaadeloven, men uden at ændre Byggetempoet — den nu raadende Stemning i England til at sikre sig Storbritanniens Tilslutning til Arrangementer (Kejser Wilhelms Randbemærkning: Behøver vi ikke! Vi lader os heller ikke noget forære), der vil garantere Tyskland en Fremtid som kolonial Stormagt og samtidig medføre en Afspænding mellem de to Lande og indlede en Periode med venskabeligt diplomatisk Forhold, eller ogsaa forøger det, givende efter for Trykket fra en Del af vor Presse (Kejser Wilhelm: En Uopdragenhed, som jeg frabeder mig), sit Flaadeprogram og ødelægger den derved Muligheden saavel for en kolonial som for en almindelig politisk Forstaaelse med England og forøger samtidig Sandsynligheden for et væbnet Sammenstød med Tripleententens Magter (Kejser Wilhelm: Nej! Vi har Kolonier nok! Hvis jeg vil have nogle, køber jeg dem eller tager dem uden om England).“⁵⁰⁾

Kühlmanns Opfattelse, at en Forstaaelse i Flaadespørgsmaalet vilde medføre store Indrømmelser i kolonial og økonomisk Henseende fra Englands Side, understreges i en Samtale i Februar 1912 mellem den engelske Krigsminister Lord Haldane og Rigskansler v. Bethmann-Hollweg. I Følge Haldane spørger Kansleren, hvad der vilde følge efter en Flaadcoverenskomst: „Jeg svarede, at en saadan Overenskomst vilde aabne Udsigten til andre Emner. Vi var Frihandelsmænd og mente, at jo mere den tyske Handel udvikledes, des mere vilde ogsaa vor gøre det.“ Han sagde: „Ja! Vi indrømmer hinanden den aabne Dør.“ Jeg sagde, jeg ønskede, vi kunde arbejde meget mere sammen rundt om i Verden. Han sagde: „I Afrika for Eksempel.“ Jeg sagde: „Særligt i Afrika.“⁵¹⁾

Vil man endelig have et slaaende Bevis for, at den økonomiske Konkurrence ingen Rolle spillede i den tysk-engelske Spænding, kan man finde det i to Traktater, der — skønt ingen Flaadeforstaaelse var opnaaet — umiddelbart før Verdenskrigens Udbrud blev afsluttet mellem de to Lande.

I Juni Maaned afsluttedes en Overenskomst om Bagdad-Banen, hvorved England opgav sin Modstand mod tysk Kontrol over Jernbanen og saaledes aabnede Vejen for yderligere tysk økonomisk Fremstød i Forasien. Man vil dog vanskeligt heri kunne finde Bevis for engelsk Kamp mod Tysklands kommercielle og økonomiske Udvikling! Med samme Vanskelighed vil man søge et Bevis i den Omstændighed, at tidligt i Juni Maaned gjorde Regeringerne i Berlin og London en Overenskomst om Kolonifordeling i Afrika færdig. Som i Forasien aabnede Englænderne nu nye Veje i Afrika for Tysklands koloniale Ekspansion.

Lige som Hitler benyttede Legenden om „Dolkestødet bagfra“ og om Bedrageriet i Versailles, saaledes gjorde Kejsertidens Tyskland af det engelske Handelsnid en Legende, hvis Hensigt det var at forberede Krigen.

Den tyske Historiker Prof. Erich Brandenburg, der mest indtrængende har studeret denne Periode, skriver herom i sin i 1924 udkomne Bog:

„Den i Tyskland udbredte Opfattelse, at Storbritannien førte Krigen [1914—1918] for med Magt at slaa vor stadig farligere økonomiske Konkurrence ned, kan vanskeligt begrundes. Men man frygtede paa den anden Side Kanalen vor voksende politiske og militære

Magt, følte som Følge af vor Slagflaades Vækst sit eget Søherredømme og sin egen Sikkerhed truet og mente, at vi tilstræbte Hegemoni paa det europæiske Kontinent.⁵²⁾

Dette var præcist det engelske Synspunkt. Sir Edward Grey udtrykte det kort og koncist i et Memorandum til Kong Edward VII før dennes Rejse til Tyskland i 1908:

„Hvis den tyske Flaade nogen Sinde bliver vor overlegen, kan den tyske Hær erobre dette Land. Der er ingen tilsvarende Risiko af denne Art for Tyskland, thi hvor overlegen vor Flaade end maatte være, vil ingen Flaadesejr bringe os nærmere til Berlin.“⁵³⁾

*

Det var altsaa den voksende tyske Flaade, der var afgørende. Det er nu forbavsende at se, i hvilken Grad den tyske Politik i Wilhelm-Perioden faktisk var inspireret af den altyske Literatur, og i Særdeleshed af det Standpunkt over for England, der gøres gældende i Bernhardis Bøger. Paa samme Maade vil fremgaa, at i Vurderingen af og i Holdningen over for England gaar en lige Linje fra Wilhelm-Perioden til Hitler. Den nazistiske Politik er paa dette Punkt Kejsertidens Arvtager: det er de samme Illusioner, og det er de samme Maal.

Man har talt om Kejser Wilhelms *love-hate* til England: han elskede det, og han hadede det, og disse Følelser slog ud i lyse Luer, da Edward VII blev Konge. Kejser Wilhelm misundte sin Onkel, han misundte ham hans Ro og Sikkerhed, hans Væsens Værdighed og hans Position i Europa, han misundte ham hans Indflydelse og hans Riges Magt. Han, hvis Væsen var Usikkerhed og Ubestændighed, var fuld af Underlegenheds-Komplekser over for Onkelen paa Englands Kongetrone. Og disse Kejserens Følelser over for Onkelen var det tyske Folks over for England: den *love-hate*, hvis Rod er Bevidstheden om egen Underlegenhed. Hemmeligt beundrede og misundte man England, og man hadede det og dyrkede Tanken om at styrte dette mægtige Rige, at komme ovenpaa, at blive den overlegne. Görings Blad røbede for Resten en Gang denne til Grund liggende Underlegenhedsfølelse. *National-Zeitung* skrev: „Tidligere Tidens Veneration for gamle England her i Tyskland er blevet erkendt som et Symptom paa den Usikkerhed over for sig selv, der tidligere fandtes i den

tyske Karakter, men som vi har befriet os for, siden Adolf Hitler har lært os at kende os selv og vor Styrke.⁶⁴⁾

Trods denne Udtalelse genfindes Wilhelm-Periodens Indstilling hos Hitler: Ovenfor er paapeget, at den sidste, kun antydede Tanke, i *Min Kamp* er Slutkampen mod England og det tyske Verdensherredømme. Men den Beundring for England, som ofte udtales i Bogen, er ikke blot Smiger i den Hensigt at berolige London, den er ogsaa ægte og oprigtig. Senere, navnlig i Rauschning-Samtalerne, overbeviser han dog sig selv og andre om, at dette tilsyneladende saa stærke England dog er undermineret: Det er Riget i Forfald, Dekadencen er begyndt og vil fortsættes.

Wilhelm-Perioden dyrkede ogsaa Haabet om Tyskland som den unge stigende Magt og England som Imperiet i Nedgang.

Den tyske Chargé d'Affaires i London, Grev v. Bernstorff, skriver saaledes i en Indberetning i April 1904:

„Den tyske Folkekraft bevæger sig stadig opad, mens ingen, der med aabne Øjne lever blandt det britiske Øfolk, kan undlade at bemærke, at det i det mindste allerede har naaet sit Højdepunkt.⁶⁵⁾

Selv taler Kejser Wilhelm i et Memorandum om „den langsomme, men ubønhørlige Nedgang i Englands Prestige og Verdensstilling,⁶⁶⁾ og skal man tale om en bestemt og konstant Idé i hans Politik, maa det være denne: Ved at bygge en stærk Flaade skulde Tyskland tvinge England til en Entente, der indrømmede Riget Hegemoniet paa Kontinentet.

Denne Tankes energiske og viljestærke Ordfører var Storadmiral v. Tirpitz, der havde en afgørende Indflydelse paa Kejseren, og hvis Politik derfor ogsaa — til Ulykke for Tyskland — sejrede. Fyrst Bülow gjorde Flaadepolitikken med et langt Stykke, først i Efteraaret 1908 begynder han at blive bange, men har da hverken Autoritet eller moralsk Styrke nok til at vende Bevægelsen.⁶⁷⁾ Hans Efterfølger Bethmann-Hollweg saa ogsaa Faren, han forsøgte Modstand, men var endnu svagere end Bülow og gled med Strømmen. Det blev Tirpitz og Kejseren, der sejrede, men selv i hin Tids Tyskland kunde de ikke mod den civile Regering, mod Udenrigsministeriet og London-Gesandterne have gennemført deres Politik, hvis ikke store og voksende Kredse i Befolkningen stod bag dem. Saaledes var det, og dette er et Moment, der alt for ofte er overset, men aldrig maa glemmes, hvis tysk Historie og tysk Politik skal forstås. Lige som Kejseren og

Tirpitz havde Størstedelen af Folket med sig, naar de forlangte den stærke Hær suppleret med en stærk Flaade — Bethmann-Hollweg erkender i 1911, at Flaadepolitikken er „afgjort populær“⁵⁸) — saaledes havde Hitlers Udenrigspolitik, der med samme Konsekvens som Kejserens og Tirpitz' førte til Krigen, et stort Folkeflertal med sig. Det evige Tyskland, det forlængede Prøjsen.

Frankrigs fremragende Ambassadør i Berlin, Jules Cambon, sluttede i 1911 en Indberetning saaledes:

„Det, der nu sker, burde oplyse den franske Offentlighed om den Kendsgerning, at det ikke er rigtigt, at i Tyskland er Folket pacifistisk og dets Regering krigerisk. *Det er det modsatte, der er sandt.*“

Dette er paradoksalt udtrykt, men der er den Sandhed i det, at det tyske Folk aldrig var pacifistisk. En udfordrende og aggressiv Udenrigspolitik og en Forkyndelse af Tysklands Mission som *Wellmacht* appellerede aldrig forgæves til det brede tyske Folk. Derfor kunde Wilhelm-Tirpitz-Politikken gennemføres, og derfor kunde Adolf Hitler sejre. Fordi det var saaledes, blev Krigen i 1914 og i 1939 uundgaaelige.

„Intet,“ skriver Grey i et Brev om den første Verdenskrig, „kunde hindret den, undtagen en Forandring af den præjsiske Natur.“⁵⁹)

*

Tirpitz' Politik gik ud paa følgende: Tyskland skulde bygge en saa stærk Flaade, at det selv for England vilde være en betydelig Risiko at indlade sig i Kamp med den. Derfor talte han om sin *Risiko-flaade*. Han var sig naturligvis bevidst, at Tyskland maatte igennem en *Farezone*, inden Flaaden blev færdig. Men han var overbevist om, at det ved Behændighed kunde lykkes at undgaa Krigen i denne kritiske Periode. Det gjaldt om „at vokse og samle Magt i Stilhed,“ „at bevare Nerverne og ruste videre i stor Stil, at undgaa Rivninger og uden Ængstelse vente, indtil vor Sømagts fremadskridende Magt vilde foranledige Englænderne til paa fredelig Maade at give os Luft.“⁶⁰)

Den tyske Chargé d'Affaires i London, Grev v. Bernstorff, giver lejlighedsvis en Anvisning paa, hvorledes man kan berolige Englænderne og skjule de virkelige Hensigter for dem. Han skriver i en Indberetning fra 1904, at det er Flaadespørgsmaalet, der er „hele Problemet Pol“, og at efter hans Opfattelse „vilde det være en god Begyn-

delse til Forbedring af det gensidige Forhold at afslutte en Voldgifts-overenskomst med England. Saadanne Overenskomster er i den gængse Form ganske uskadlige og *de facto* uden Betydning. Men det er forbavsende, i hvor høj Grad de „praktiske Englændere“ i politiske Spørgsmaal staar under Frasernes Herredømme. Hvis vi var parate til en Voldgiftstraktat, vilde utallige Mennesker her [i England] tro, at Tyskerne pludselig fra erobringsivrige var blevet helt fredelige Folk. Saa kunde vi bygge nogle flere Krigsskibe, navnlig hvis man ikke talte for meget derom i Offentligheden.“⁰¹)

Det tyske Udenrigsministerium gouterede øjensynlig Idéen. I hvert Fald indledede man straks fortrolige Voldgiftsforhandlinger med London, og til Grev Bernstorffs Indberetning føjede Kejseren denne Randnote: „Det har jeg intet imod! Selv om det egentlig ikke passer mig at spille en ny Komædie.“

Tirpitz mente altsaa, at en stærk Flaade vilde tvinge England til at give Tyskland Luft. I sine Erindringer, der blev skrevet efter Krigen, afslørede han naturligvis ikke alt, hvad hermed menes. Han skriver imidlertid, at Krigen efter hans Mening — og han er her i sin Formulering Præ-Nazist — burde være alle frie Folks Kamp mod Angelsakserne, „Europas sidste Frihedskrig mod den angelsaksiske Verdenskapitalisme.“ Derfor ønskede han ogsaa som Krigsmaal bl. a. „Ret til at holde Zeebrügge besat“, idet han mener at kunne gaa ud fra, at „Scheldelandets Beboere i Tidens Løb vil erkende, at denne Tanke ogsaa laa i deres Interesse(!)“⁰²)

Under Lord Haldanes Besøg i Berlin i 1912 og under de Forhandlinger, som fulgte efter, fremtraadte imidlertid den tyske Flaadepolitik i fuld Klarhed. Den engelske Krigsministers Rejse var det sidste af mange Forsøg paa at naa en tysk-engelsk Forstaaelse og standse den maritime Kaprustning mellem de to Lande.

Umiddelbart før Lord Haldanes Afrejse havde Ambassadøren i London, Grev Metternich, i den ene Beretning efter den anden advaret: „Det er min Opfattelse, at [en ny tysk Flaadelov] vil overbevise den engelske Nation og dens Ledere om, at en Krig med Tyskland bliver uundgaelig. Jeg vil ikke paatage mig Ansvar for at paastaa, at England ogsaa da vil give os Tid til at virkeliggøre den gældende Flaadelov plus en ny, det vil sige, give os Tid til at bygge.“ Hvis en ny Lov vedtages, „er Vejen til Forsoning med England definitivt forladt.“ „Bygger vi nu hurtigere, vil det Indtryk i England

ikke kunne udviskes, at vi ruster til den afgørende Kamp. Her vil de saa ruste endnu stærkere, og Krigen bliver derefter uundgaaelig.“⁶³)

Trods disse Advarsler blev Lord Haldane i Berlin modtaget med Meddelelsen om, at en ny Flaadelov med betydelige Udvidelser vilde blive forelagt, og at ingen tysk-engelske Forhandlinger var mulige, med mindre England vilde give sin Udenrigspolitik en ny Orientering og undertegne en Deklaration herom. Hvad der mentes med en ny Orientering, blev ikke sagt helt klart til Haldane under Besøget i Berlin.

Meningen viste sig tydeligt nok under de efterfølgende Forhandlinger.

Da Grey spørger Metternich, om det tyske Forslag ikke maa forstaas saaledes, at der kræves absolut Neutralitet af England, svarer Gesandten, at Ordet *absolut* ikke var brugt, men at dette var Meningen.⁶⁴)

Tirpitz havde visselig ikke ladet nogen Tvivl bestaa herom. I et Memorandum til Kejseren, hvori han præciserer Tysklands politiske og maritime Krav, skriver han bl. a.:

„Vi fordrer af England en Nyorientering af dets samlede Politik i den Forstand, at det opgiver sin hidtidige Entente, og at vi træder i Frankrigs Sted.“⁶⁵) Det er et Vidnesbyrd om Tirpitz' Magt, at Kejser Wilhelm bogstavelig afskrev hele dette Aktstykke og gav det som sin Opfattelse til Bethmann Hollweg.⁶⁶)

Det tyske Krav gik altsaa ud paa, at England skulde forpligte sig til Neutralitet, give Tyskland fri Haand paa Kontinentet og navnlig tillade en Tilintetgørelse af Frankrigs Magtstilling. Bernhardi sagde ganske aabent, at Frankrigs Nedkæmpelse maatte være Tysklands Maal; og at Kredsen omkring Wilhelm II havde samme Tanke, fremgaar af en kejserlig Randbemærkning. I en Indberetning fra London i 1912 skriver Ambassadøren, Fyrst Lichnowsky: „England vil under ingen Omstændigheder kunne taale, at Franskændene kastes til Jorden.“ Kejseren tilføjer: „Det kommer de alligevel til.“⁶⁷)

Kejseren og Tirpitz' Flaadepolitik sejrede. Metternich i London forstod Konsekvenserne. I en Indberetning den 1. Januar 1909 skrev han: „Det vilde være en skæbnesvanger Fejltagelse at antage, at den for Haanden værende Frygt sluttelig vil drive England til at kaste sig i Armene paa os. Frygten vil modne ganske andre Frugter. Den vil stille et væbnet England imod os.“⁶⁸)

Tirpitz' politiske Ukyndighed og Naivitet fik ham til at tro, at hvis Tyskland blot byggede stærkt, vilde Englænderne blive bange og af Frygt tillade Tyskland at sikre sig Hegemoniet paa Fastlandet, og samtidig lægge en med England jævnbyrdig Flaade paa Havene. Paa samme Vis berusede Wilhelm II sig i Forestillingerne om, at hans Flaade skulde gøre England medgørlig. Allerede i 1899 erklærede han over for den franske Gesandt, at det desværre nu er umuligt for Tyskland at stoppe England i Afrika, men „om tyve Aar vil jeg, naar min Flaade er færdig, føre et andet Sprog.“⁽⁶⁹⁾ Kort efter forklarer han paa samme Maade Dronningen af Holland, hvorfor Tyskland maa holde sig i Ro, men fortsætter, at „Hævnen hører mig til, siger Herren,“ og han tilføjer, at det nu gælder om „at tie og at arbejde,“ indtil en mægtig Flaade vil ligge klar „under Oraniens og Brandenburgs forenede Bannere.“⁽⁷⁰⁾

Indtil det sidste bevarede han sine Illusioner. Da i Oktober 1915 Churchill i en Tale erklærede, at Forholdet til Tyskland hvilede paa et tilfredsstillende Grundlag, opfatter han i en Randbemærkning dette som Udtryk for, at nu viger England. Han skriver:

„Foran hele Verden en grandios Triumf for Admiral Tirpitz, der er velfortjent og vil give ham en fremragende Stilling i Verden. Et nyt Bevis for min saa ofte udtalte gamle Teori, at kun *hensynsløst, mandigt, uforfærdet Forsvar* for egne Interesser *imponerer Englænderen* og til sidst *tvinger til Tilnærmelser*; men aldrig saakaldt Imødekommenhed, hvad han altid anser for Svaghed og Fejghed. Derfor vil jeg skaanselsløst og hensynsløst *fortsætte* med trods al Opposition hjemme *fuldt ud at gennemføre* Flaadeloven indtil den mindste Detaille og om nødvendigt udvide den!“

Og saa slutter Kejseren med en Sætning, der indeholder hans skæbnesvangre Taktiks herskende Idé, og hvori hele hans Politiks afgørende Illusion finder et prægnant Udtryk. Han skriver: „England kommer til os ikke trods, men *paa Grund af min kejserlige Marine!! Avis au lecteur!!*“⁽⁷¹⁾

Til de Udtalelser af Kejser Wilhelm, der ovenfor er anført, skal nu tilføjes, at han selv utvivlsomt ikke ønskede Krig. Han vidste, at hans Nerver ikke kunde holde til det, han savnede Mod, men netop denne Bevidsthed om de Mangler, som Frederik den Stores og Wilhelm I's Efterfølger ikke maatte lide af, bevirkede, at det var som Krieger, som øverste Krigsherre og som Soldaterkonge, han poserede frygte-

ligst. Intet pinte ham mere end Tanken om, at man skulde anse ham for fejt og svag. Her udfoldede sig igen alle hans Underlegenheds-komplekser. Derfor blev han ogsaa et let Bytte for en magtfuld Skikkelse som Tirpitz, derfor fulgte han de Bevægelser i Folket, der krævede en haard og aggressiv Politik. derfor blev hans Rolle den stortalende Soldats, og hans Tragedie var, at han blev denne Rolles Fange.

*

Haldane-Forhandlingerne aabnede for Alvor Englands Øjne. Efter at de var brudt sammen, gav Udenrigsministeriets permanente Understatssekretær Sir Arthur Nicolson (senere Lord Carnoch) i en Samtale med den franske Ambassadør en Skildring af Stemningen, før Haldane rejste til Berlin. Nicolson refererer sine Udtalelser saaledes:

„Blandt store Kredse i Offentligheden herskede i høj Grad den Opfattelse, der muligvis deltes af nogle af Regeringens Medlemmer, at en eller anden „Forstaaelse“ med Tyskland skulde opnaas; der var ikke nogen synderlig klar Opfattelse af, hvad man mente med en Forstaaelse, men man mente, at vi maaske havde stillet os i Vejen for Tyskland, at vi havde begrænset dets Udvidelse og holdt det borte fra dets „Plads i Solen.“ Personlig mente jeg, at disse Fornemmelser [*misgivings*] og Selvbegyrdelser ikke havde nogen Basis i Virkeligheden, men de eksisterede. De, der var fortrolige med den nyere Historie, vilde næppe betragte Tyskland som en forfulgt Uskyldighed, men der var mange her, der gjorde det, og i den senere Tid havde der været en meget aktiv Propaganda af Finansmænd, Pacifister, Monomane og andre til Gunst for et snævert Forhold til Tyskland, og denne Propaganda havde gjort betydelige Fremskridt.“⁷²)

Historien gentager sig virkelig under Tiden paa forbavsende og foruroligende Maade. Eller kunde ikke disse Nicolsons Sætninger Ord for Ord være skrevet i Chamberlains „Forstaaelses“-Periode?

Til de Kredse, der i 1912 ønskede „et snævert Forhold til Tyskland“, hørte ikke Udenrigsministeren og ikke Udenrigsministeriets Embedsmænd. Grey forstod, at „den Dag kunde komme, da en tysk Regering kunde ønske at knuse Frankrig“, og at England, hvis det i

saa Fald „sad stille“, senere vilde blive nødt til at kæmpe aleue med Germanerne.⁷³⁾

Blandt de engelske Dokumenter fra denne Tid findes endvidere nogle korte Analyser af Sir Eyre Crowe, hvori denne sjældne Mand i knappe Sætninger skildrer tysk Politik's Tendens. „Denne Politik“, skrev han, „har et vel defineret Maal: nemlig stadig at øge det tyske Riges militære og maritime Styrke, indtil det er stærkt nok til at overkomme al fremmed Opposition. Haand i Haand med denne Forøgelse af de væbnede Styrker gaar Bestræbelserne for at hindre eller bryde enhver Kombination mellem andre Magter end dem, der er allierede med Tyskland. Det er klart, hvad Resultatet for andre Nationer vilde blive, hvis denne Politik gennemførtes. De maatte da alle modtage deres Ordre fra Berlin . . . Jeg kan ikke se, hvorledes denne tyske Politik kan afvendes ved Indrømmelser, territoriale eller andre, fra vor Side. De kan fremkalde en Pause, men de kan aldrig besværges Stormene. Et godt Forhold til Tyskland kan opretholdes af enhver Magt, som det er bange for at gaa i Krig med, men ikke af andre.“⁷⁴⁾

Med Argumenter, der paany er som skrevet i 1958, fremhæver Sir Eyre Crowe i et senere Notat, at det er hensigtsløst at forhandle om en Forstaaelse med Tyskland, saafremt man ikke er ganske klar over, hvad Tyskland virkelig vil. Han skriver:

„Hvilken Mening har Hans Majestæts Regering dannet sig med Hensyn til, hvad tysk Politik er? Jeg er naturligvis ikke i Stand til at vide, om der eksisterer en gennemtænkt og velovervejet Fremstilling af Kabinettets Opfattelse i dette det mest betydningsfulde Spørgsmaal, men jeg tillader mig i al Ærbødighed at understrege, at i Mangel af en præcis og autoritativ Redegørelse for, hvad man mener Tysklands Politik er, en Redegørelse, der kunde vurderes og undersøges kritisk i Lyset af enhver autentisk Informations- og historisk Sandhedskilde, vil enhver Forhandling med den tyske Regering nødvendigvis blive resultatløs, usikker og i høj Grad farlig.“

Sir Eyre Crowe selv er ikke i Tvivl om den tyske Politik's Maal: „Det [Tyskland] ønsker at have en absolut fri Haand i Behandlingen af ethvert udenrigspolitisk Problem, uden at frygte Modstand fra tredie Parts Side. Det vil gøre sig selv saa stærkt, at det kan diktere enhver Magt sine Vilkaar... Det vil paatvinge de mindre Magter, der er dets Naboer, sin Vilje, enten ved forsonlig Holdning eller ved Trusler, eller Tyrannisering... Tyskland kender ingen som helst Skrupler med

Hensyn til de Metoder, der anvendes i politiske Formaals Tjeneste. Bismarck og hans Efterfølgere har ikke anerkendt nogen Standard for, hvad der er Ret og Uret i udenrigspolitiske Spørgsmaal...⁽⁷⁵⁾

*

Med Dronning Victorias Død i 1901 begynder den Periode i europæisk Historie, da Tyskland og England Skridt for Skridt fjernes fra hinanden. Tyskland rustes for fuld Kraft, bygger sin vældige Armé op, og ud over Nordsøen drøner Hammerslagene fra de tyske Skibsværfter: Riget bereder sig paa at blive ikke blot Kontinentets Behersker, men ogsaa en Havnes Magt ved Siden af England. Fra engelsk Side bliver mange Forsøg gjort paa at opnaa en Forstaaelse, de glipper alle, og skæbnesikkert nærmer sig Opgørets Time — skæbnesikkert, thi dette ved England, at den Dag, da Tyskland ikke blot er Fastlandets stærkeste Militærmagt, men ogsaa har bygget en Flaade, der for Alvor truer i Nordsøen, er det britiske Verdensrige i dødelig Fare. Denne Spænding er en af Verdenskrigens væsentligste Aarsager. Under denne Krig skyder Tysklands imperialistiske Erobrerpolitik bestandig nye Skud, og det er — til Forstaaelse af Hitler — interessant at erindre, at Planerne i Særdeleshed gjaldt østlige Rum og da særlig Ukraine. Typisk er et Skrift af forskellige Forfattere, hvis Indledning er skrevet af Prof. Seering, og som gaar ud paa, at Ruslands vestlige Omraade, omfattende en Ottendedel af hele Ruslands Befolkning, skal udslettes og indføres i Mellemeuropa. Polen maa naturligvis glide med, det kan ikke leve „uden Tilknytning til en mægtig Nabo.“⁽⁷⁶⁾

I 1917 indgav Geheimeraad, Prof. F. Freih i Breslau til Regeringen et Memorandum, der navnlig afspejlede de tyske Industrikredses økonomiske Synspunkter. Det gaar, sagt i faa Ord, ud paa, at kun i Ukraine kan Rusland rammes dødeligt, og omvendt kan kun Ukraine give Tyskland det Korn og de Raastoffer, der er absolut nødvendige: „I Donetzregionens Jord ligger Tysklands Krigserstatning.“

Den tyske Regering gjorde disse Tanker til sine og gennemførte dem i Brest-Litowsk.

*

Tyskland bliver slaaet, men Wilhelm-Periodens Politik lever videre. I 1920 bliver General Hans v. Seeckt Chef for Hærledelsen. Han sætter sig straks det Maal at sprænge Versailles-Traktatens militære Bestemmelser, han ruster hemmeligt, og han indleder Forbindelse med den russiske Armé. Tidligt i Tyverne formulerer han i nogle Optegnelser sit politiske Program. Tyskland maa, siger han, allerede drive aktiv Politik. Maalet for denne Politik samler han i to Punkter. For det første: „Polens Eksistens er utaaelig og uførenelig med Tysklands Livsbetingelser. Det maa forsvinde, og det vil forsvinde ved egen indre Svaghed og ved Rusland — med vor Hjælp. Polen er for Rusland endnu utaaeligere end for os; intet Rusland affinder sig med Polen. Polen kan aldrig give Tyskland nogen som helst Fordel, ikke økonomisk, thi det er ude af Stand til at udvikle sig, og ikke politisk, thi det er Frankrigs Vasal.“

Og General v. Seeckts andet Punkt: „Hvem giver os det bedste Springbræt mod England? Dette maa efter min Opfattelse paa langt Sigt blive vor Politikts afgørende Maal at sikre os denne Understøttelse. Der er ingen anden Udvej for os, thi jeg anser en virkelig Afslutning nu af vor Kamp mod England for udelukket. Den vil sandsynligvis blive udskudt og derpaa føres til Ende i en anden og tredie Udladning.“⁷⁷⁾

Dette var Chefen for det demokratiske og liberale Tysklands Rigsværn, og lad ingen tro, at General v. Seeckt handlede geheimt, nej, han havde den demokratiske Rigsværnsminister Dr. Geszler med sig. Han skriver herom: „Han [Geszlér] arbejdede seks Aar igennem uden væsentligere Rivninger med mig, og han forstyrrede i det mindste ikke mit Arbejde, ofte befordrede han det endogsaa.“ Geszler var — fortsætter han — min „behagelige og bekvemme“ Rigsværnsminister! Det evige Tyskland. Lad det endvidere ikke være glemt, at denne Periode var Nobelpristageren Dr. Stresemanns, han, der saa grundigt blev misforstaaet af Tidens liberale Europa, og i hvem Genève-Fantaster troede at se *det andet Tyskland*.

Da Stresemann døde i Efteraaret 1929, og da Statsmænd i alle Lande hædrede Mindet om Fredens og Folkeforsoningens Politiker, lød — midt imellem alle disse Røster, der priste den døde Udenrigsministers Værk, og hen over alle de Blomster, Europa bragte til hans Baare — fra en fjern Egn i Frankrig, fra dette barske Vendée, hvor Oceanet brydes mod Granit, en ublid Stemme:

„Han har kørt godt rundt med os, og De maa indrømme, at det var ikke alt for vanskeligt.“

Det var *Tigeren*, der snerrede, gamle Clemenceau, der igen formede en ond Replik, *Sejrens Fader*, der udtalte *sit* Mindeord over den Mand, som i hans Øjne og med en svag fransk Politik som Forbundsfælle havde ødelagt hans Sejr, tilintetgjort hans Traktat.

Var det retfærdigt, eller var det andet Synspunkt rigtigt — det som til Eksempel Austen Chamberlain gav Udtryk for, da han i sine Erindringer afviste franske Udtalelser om, at Briand under Locarno-Forhandlingerne blev narret af denne hensynsløse og uoprigtige tyske Mefistofeles? „Paastanden er,“ skriver Chamberlain, „absurd for enhver, der — som jeg selv — arbejdede med dem begge Dag efter Dag i de Aar, der var deres Forbindelses lykkeligste. Den er lige saa unfair over for Stresemann, som uretfærdig mod Briand. Der var hverken Slyngel eller Forført, men en stor Tysker og en stor Franskmand, som midt mellem Fortidens blodvædede Ruiner forsøgte at rejse et nyt Fredens Tempel.“⁷⁸⁾

Hvis Chamberlain har Ret, var der af Verdenskrigens Magtpolitiker, Ludendorff-Dyrker og Annektionist med de videst gaaende Maal, af den Dr. Stresemann, der deltog i Flertalspartiernes Møder, men — som det senere er oplyst⁷⁹⁾ — for at referere alt til Ludendorff, der var af ham blevet en Forsonings-Politiker, en Pacifismens Tempel-bygger.

Austen Chamberlains Opfattelse var den almindelige i Europa, og det kan utvivlsomt kaldes typisk for engelsk Opinion, naar et politisk Ugeblad kort efter Hitlers Magtovertagelse skrev, at Grunden til denne Sejr bl. a. maatte søges i de Allieredes taabelige Afvisning af rimelige Indrømmelser til „pacifistiske Statsmænd som Stresemann og Brüning.“⁸⁰⁾

Nuvel, Stresemann har selv afgjort, om det var Clemenceau eller Chamberlain, der havde Ret. Han giver Svaret i de tre svære Bind Breve, Dagbogsoptegnelser og Samtaler etc., der blev udgivet efter hans Død.

Mest karakteristisk er to Breve, Stresemann skrev om sin Locarno-Politik. Locarno-Traktaterne blev undertegnet den 16. Oktober 1925. Vigtigst var den, der afsluttedes mellem Frankrig, Belgien, Tyskland, England og Italien. De fem Magter garanterede hver for sig og samlet Opretholdelsen af den territoriale *status quo* ved den tysk-fransk-

belgiske Grænse. Fremdeles forpligtede Tyskland-Frankrig og Tyskland-Belgien sig til i intet Tilfælde — naturligvis undtaget Selvforsvar og Folkeforbundsaktioner — at skride til Krig mod hinanden.

I et Brev til fhv. Kronprins Wilhelm, dateret den 7. September 1925, udvikler Stresemann tysk Udenrigspolitikens Opgaver efter Locarno, og efter den deraf følgende Indtrædelse i Folkeforbundet.⁸¹⁾ Efter at have nævnt en taalelig Løsning af Erstatningsspørgsmaalet — „vi maa betænke,“ tilføjer han, „at Modstanderne skattemæssigt er mindst lige saa tungt belastet som vi“ — skriver han:

„For det andet regner jeg hertil Beskyttelsen af *Udlandstyskerne*, disse 10—12 Millioner Stammefrænder, der nu lever under fremmed Aag i fremmede Lande.

Den tredie store Opgave er en Ændring af Østgrænsen: Generhvervelse af Danzig, den polske Korridor, og en Ændring af Grænsen i Øvreschlesien.

I Baggrunden staar Tysk-Østrig, i hvor vel jeg er klar over, at denne Tilslutning ikkè blot bringer Tyskland Fordele, men ogsaa i høj Grad komplicerer det tyske Riges Problem.“

Det andet Punkt forklarer han nærmere: „Vi vil i Genève være Ordfører for hele det tyske Kulturfællesskab, fordi det samlede Tyskland i os vil se sit Værn og sit Skjold.“

At Tyskland har givet Afkald paa Alsace-Lorraine har kun „teoretisk Betydning“, eftersom en Krig med Frankrig er umulig, da Riget desværre savner de militære Magtmidler. Saa længe dette er Tilfældet, maa man overhovedet gaa forsigtigt til Værks: „Den tyske Politik maa bestaa i... *zu finassieren* [at være snedig, bruge Kneb] og at undgaa store Afgørelser.“

Sin Opfattelse af Locarno-Politiken præciserer han yderligere i et Brev til Ambassadøren i Washington, Friherre v. Maltzan: Den „har sprængt Ententen og aabnet nye Muligheder i Østeuropa.“⁸²⁾

Da Rigsraadet den 21. November gav sin Tilslutning til Locarno-Traktaten, erklærede Thüringens Repræsentant, at „den thüringske Regering ansaa Overenskomsten i Locarno for blot et første Skridt paa Vejen til Versailles-Diktatets Tilintetgørelse.“⁸³⁾ Dette var talt ud af Stresemanns Hjerte. Selv gaar han saa vidt, at han engang karakteriserer Locarno som en Vaabenstilstand.⁸⁴⁾

For ham laa dens Betydning deni, at den havde sprængt den fransk-engelske Entente, standset Frankrig militært ved den nye Grænse

og dernæst skabt et Læ for Tyskland, bag hvilket en aktiv Revisionspolitik mod Øst kunde føres, og Østrigs Tilslutning til Riget realiseres. Det sidste udtrykker han med *finesse* saaledes: Tidligere har Frankrig gjort gældende, at Østrigs Tilslutning til Riget vilde true de franske Livsinteresser, men „i det Øjeblik, da Tanken om en evig Krig ved Vestgrænsen ikke bestaar, kan dette Argument ikke længere gøres gældende. Følgelig er Udsigterne i denne Retning ubetinget gunstige for os.“⁸⁶⁾

Frankrig er standset, mens omvendt Tysklands Afkald paa Alsace-Lorraine kun har teoretisk Interesse. At Stresemann for sit Vedkommende opretholdt Kravet om de to Provinsers Generhvervelse fremgaar af mange Steder i hans Optegnelser.

Med udsøgt Kynisme skriver han et Sted i sine Optegnelser, at Frankrigs Vægring ved i 1919 at lade afholde Folkeafstemning i Alsace-Lorraine — det blev dengang fra tysk Side fremstillet som en af de store Uretfærdigheder, — „realpolitisk set er det bedste for os. Thi en Folkeafstemning vilde sandsynligvis stipulere Frankrigs moralske Ret... Man kan let forestille sig den moralske Virkning, hvis efter 50 Aars tysk Herredømme omkring 90 pCt. af Indbyggerne havde erklæret sig for Frankrig.“ Nej, Spørgsmaalet Alsace-Lorraine „er ikke med Locarno forsvundet fra den europæiske Diskussion,“⁸⁶⁾ og mod Øst rulles Spørgsmaalet op i Kraft af selve Locarno. „Ganske vist forsikrer de engelske Statsmænd, at Tyskland erklærer kun at ville ændre Grænserne i Østen paa fredelig Maade. Hvis noget er ubegribeligt, er det Ophidselsen i en Del af den tyske Presse over denne Erklæring, thi en saadan Mangel paa Diplomati vil man dog forhaabentlig ikke tiltro den tyske Udenrigspolitik, at den ligefrem skulde notificere Ententen sin Hensigt om med krigerske Midler at ændre Østgrænserne.“⁸⁷⁾

En Dag under Forhandlingerne i Locarno rejste Stresemann en Række Spørgsmaal, der maatte løses som Konsekvens af Overenskomsten. Briand — fortæller han — var lige ved at falde ned af Sofaen: „Hvis det gik, som jeg vilde, kunde Versailles-Traktaten ophøre at eksistere.“⁸⁸⁾

Netop; det var, hvad Stresemann vilde, og Locarno var ham Indledningen dertil. Briand anede det hin Dag, men slog sig hurtigt til Ro igen, og om den Letfærdighed og det Dilettanteri, hvormed han ledede fransk Udenrigspolitik, faar vi god Besked i Stresemanns Optegnel-

scr. Efter Tysklands Optagelse i Folkeforbundet i September spiste Briand og Stresemann en Dag Frokost sammen i Thoiry. Først Stresemanns Optegnelser afslørede, hvad der virkelig skete ved den Lejlighed. Briand selv gav hverken Republikens Præsident eller Ministeraadet fyldestgørende Oplysninger.⁸⁹⁾

Af Stresemanns Notater faar vi da at vide, at den tyske Udenrigsminister bl. a. rejste Spørgsmaalet om militær Kontrol. Briand har intet at indvende, han har selv i Paris gjort Forslag i den Retning, men i Krigsministeriet forelagde man ham „Akter i Kilovis“, der skulde godtgøre Tysklands Overtrædelser af Traktatens Afrustningsbestemmelser. Han havde imidlertid „kylet disse Akter hen i et Hjørne“ og bedt sig fritaget for den Slags „Smaatterier“. Scenere har han imidlertid faaet et nyt Bind Akter, og nu maa han sige, at f. Eks. „Staalhjelme“ med dens militære Instruktionsbog foruroliger ham lidt. „Naturligvis forelægger mine Militære mig saadant noget og bebrejder mig, at jeg kun ser Tyskland med en Politikers Øjne og ikke erkender, hvad Tyskland i Virkeligheden forbereder. Hvorfor undertrykker den tyske Regering ikke den Slags?“

Stresemann er i Stand til at berolige: Herre Gud, Menneskene vil have lidt Farve og Bevægelse, men det er Legetøj uden nogen som helst militær Betydning. Ja, det havde Briand nok tænkt, han lægger heller ikke Vægt paa det, men det var rart, hvis Stresemann kunde befri ham for, at hans Officerer stadig kom med den Art Meddelelser.

Der foreligger ikke noget om, hvad Stresemann svarede hertil, men der foreligger i hans Referat adskillige Vittigheder om Poincaré. Briand siger saaledes om ham: „Denne Mand har aldrig levet mellem Mennesker. Han levede først blandt Justitspaladsets Akter og derefter blandt Politikens Akter. Han forfølger stædigt sine Tanker og kender hver Sætning i en hvilken som helst Note. Men han kender ikke det franske Folks Følelser, og han kender ikke den Aand, der er nødvendig for en ny Tid.“ Han tilføjer, at det er „en kostelig Vittighed i Verdenshistorien, at Tysklands Indtræden i Folkeforbundet og den tysk-franske Forstaaelse kom i Stand i det Øjeblik, da denne Mand er Frankrigs Ministerpræsident.“⁹⁰⁾

Saaledes talte til Dr. Stresemann Frankrigs Udenrigsminister om sin Chef ...

Tankerne gaar tilbage til det saa fjerne første Tiaar efter Verdens-

krigen, og Billedet tegner sig med stærke Linier af to store Fransk-mænd, Georges Clemenceau og Raymond Poincaré. Ved Siden af dem staar Erindringen om den guddommelige Taler Aristide Briand, der saa ofte henrev os i Palais Bourbon og i Genève, en Kunstner og en Forfører, men ogsaa — som Clemenceau mente — en Forført: hans artistiske Overfladiskhed, hans intellektuelle Indolens med dens Foragt for „Akterne“, hans lidt udflydende Optimisme og endelig ogsaa hans indrepolitiske Antipatier, navnlig hans Uvilje mod Poincaré, tillod ham ikke at trænge ind i den robuste Stresemanns Hensigter. Da de to ved Frokosten i Thoiry udvekslede muntre Bemærkninger om militaristiske Tendenser i Tyskland, var den tyske Oprustning allerede i Gang: I 1922 afsluttedes mellem General v. Seeckt og Lederne af den røde russiske Hær en hemmelig Oprustningsoverenskomst, og „fra dette Tidspunkt indtil 1931 (altsaa gennem hele Stresemann-Perioden) oprettede Rigsværnets inden for den røde Armés Rammer sine egne Tank- og Artilleri-Enheder og militære Flyveskoler, mens private tyske Firmaer som Krupp og Junckers i Fabriker, der var billigede af Rigsværnets Autoriteter, gennemførte Eksperimenter med moderne Vaaben.“⁹¹⁾

Maaske indeholdt de Kilo-Dokumenter, Briand kastede hen ad Gulvet, et og andet ogsaa om denne Side af Stresemanns Udenrigspolitik ...

Den Stresemannske Politik, som afsløredes i hans Optegnelser, var nu ingenlunde nogen Hemmelighed.

Tysk Presse talte allerede i disse Aar ganske frimodigt. Her tænkes ikke blot paa yderliggaaende nationalistiske Blade, men paa Stresemann-Organerne selv. Et Par Eksempler bør anføres. De vil vise, at Europa var advaret.

I en Artikel fra 1928 læses saaledes i det frie demokratiske *Vossische Zeitung*: „Tidspunktet for en selvstændig tysk Udenrigspolitik nærmer sig med Kæmpeskridt, og den kan kun føres over *Anschluss* [Østrigs Forening med Tyskland] ned langs Donau og hen over Balkan.“ Ganske vist kan, mener Bladet, *Anschluss*-Spørgsmaalet ikke løses forcløbigt, „men hvad man kan gøre er: praktisk Sammenslutning med Østrig, en Venskabstraktat, der vel moralsk, men ikke politisk er overflødig, og endelig en Toldunion.“⁹²⁾

Da det tysk-nationale Parti i 1929 forlangte Ophævelse af Versailles-Traktatens saakaldte „Skyldparagraf“ og af Artiklerne om

eventuel Genbesættelse af Rhinlandet, skrev det socialdemokratiske *Vormärts*: „Hvis det var muligt at hidføre nye Forhandlinger, vilde det være en til Idioti grænsende Beskedenhed kun at forhandle om praktisk betydningløse Artikler angaaende Krigsskyld eller den kun paa Papiret staaende Ret til Genbesættelse, men ikke om Korridoren, Øvreschlesien, Eupen-Malmédy, Østrigs Tilslutning, Afrustning og finansiell Belastning.“

Det demokratiske *Berliner Tageblatt* erklærede paa samme Maade, at tysk Udenrigspolitikens Maal tilstræbte „Revision af ganske andre Bestemmelser.“⁰³⁾

I en Artikel ved Stresemanns Død skrev fremdeles *Vossische Zeitung*: „Kæderne løsnes langsomt, Leddene frigøres. Endnu er alt ikke i Bevægelse. Den døde Udenrigsminister havde større og videre Planer. I Syd et Folk af samme Stamme. I Øst en Mur, der i de sidste ti Aar har staaet urørt. I Sydøst Fremtidsopgaver ... Det Fundament, Stresemann har lagt, skjuler alle disse Tendenser i sig, og det er saa stærkt, at det ikke kan omstødes.“⁰⁴⁾

Kort efter Hitler var kommet til Magten, skrev et andet tysk borgerligt Blad: „Med Nationens Tilslutning vil Rigsregeringen bryde Sten paa Sten ud af Versailles-Fængslets Bygning.“⁰⁵⁾ Netop saaledes var det: Da Hitler blev Rigskansler, stod det tyske Folks Flertal, forberedt gennem den foregaaende Periode, parat til radikal revisionistisk Udenrigspolitik.

Mange har opfattet Hitlers Udenrigspolitik som original. Sandheden er, at der ikke findes en eneste Tanke i den, som ikke er udtrykt i den altyske og konservative Literatur, som er nævnt foran. Hans Politik over for England var en nøjagtig Kopi af Wilhelm II's, Tirpitz' og Bernhardis, der lige som han ansaa Krigen mellem Tyskland og Storbritannien for det sidste nødvendige Maal, men som, igen lige som han, mente, at man kunde berolige England og lulle det i Søvn, mens Hegemoniet paa Fastlandet blev erobret og saaledes gjorde Tyskland stærkt nok til Slutkampen mod Angelsakserne. Paa samme Maade er hans Ukraine-Planer et nøjagtigt Aftryk af den altyske Literatur. I sine udenrigspolitiske Maal er han uoriginal og følger den lange Linie, der gaar gennem hele det *forlængede Prøjsens* Historie, og som fører længere tilbage til Fichtes og Hegels Filosofi og endelig fik et nyt filosofisk Udtryk hos den Nietzsche, som europæisk Kultursnobberi dyrkede uden at begribe, at Konsekvensen

blev den hitlerske Nihilisme, der tilsigtede just denne Kulturs Undergang.

Der er udenrigspolitisk set intet skarpt Brud mellem Stresemann-Epoken og Hitler-Regimet. Maalene er de samme. Stresemann var klar over, at han maatte *finassieren*, saa længe Tyskland var militært afmægtigt. Derfor oprustedede han hemmeligt og lod Seeckt oprette tyske Enheder inden for den russiske Hærs Rammer. Ogsaa Hitler anerkendte Forsigtighedens og Knebenes Nødvendighed, saa længe hans hemmelige Oprustning ikke havde naaet store Resultater. Han indledte sin udenrigspolitiske Aktion i 1934 med et Forsøg paa at erobre Østrig, men da han indsaa, at Tiden ikke var moden, trak han sig tilbage. Det er imidlertid karakteristisk, at da han i 1938 mente Øjeblikket inde, proklamerede han sin aktive Politik med Ord, der nøje svarer til Stresemanns Programudtalelse om, „Beskyttelsen af Udlandstyskerne, disse 10—12 Millioner Stammefrænder, der levede under fremmed Aag i fremmed Land.“ I Kanslertalen, 20. Februar 1938, erklærede Hitler:

„Alene to af de ved vore Grænser liggende Stater omfatter en Masse paa over ti Millioner Tyskere, der mod deres Vilje er forhindret i en Forening med Riget ... Det nuværende Tyskland vil vide at hævde og varetage sine Interesser, og til disse hører ogsaa Beskyttelse af tyske Folkefæller, der ikke af sig selv er i Stand til ved vore Grænser at sikre sig Ret til en almenmenneskelig, politisk og verdensanskuelig Frihed.“

Dette var Hitler som Stresemanns Arvtager. Et Aar senere erklærede Nazismens folkeretslige Ekspert, Prof. Carl Schmitt, at med denne Hitlertale var etableret „en tysk Værneret for de tyske Folkegrupper, der lever i fremmede Stater. Dermed er en ægte folkeretslig Grundsætning opstillet.“¹⁰⁰ Æren for denne Folkeret er dog ikke Hitlers, den er hans Forgænger Stresemanns.

Det vil endvidere af det foregaaende være fremgaaet, i hvilken Grad Jordbunden for Hitlers Udenrigspolitik var beredt allerede i Wilhelm-Perioden. Naar han vil begynde med en mellemeuropæisk Kerne, naar han vil tilintetgøre Frankrig, naar han fremdeles efter at have vundet denne Styrke vil Slutkampen med det „dekadente“ England og til sidst Verdensherredømmet, saa er alt dette Tanker, der er udtalt mange Gange tidligere og har fundet vid Udbredelse, det er det forlængede Prøjsens Tanker. Det er Tanker, der løber

gennem hele Rigets Historie, og som altid har været stærkere end *det andet Tyskland* og i alle afgørende Øjeblikke har besejret det. Det evige Kriger- og Erobrerfolk.

I Vinteren 1939 udtrykte et tysk Blad Forskellen mellem den germanske og den ikke-germanske Verden saa sammenfattende, at intet behøver at tilføjes. Det paagældende Blad skrev:

„Den Tanke at uddele smaa Efterligninger af germanske Sværd og Dolke som Tegn for Vinterhjælp-Indsamlingen har en dyb Betydning ... Den af vore Soldater beviste og enhver Fjende overlegne Værnedydgtighed er en af vort Blods kostbareste Arvgoder, som fire Tusinde Aar igennem stadig hævdede sig [*bewährt wurde*]. Der gives næppe en mere betegnende Kendsgerning for vore germanske Forfædres Væsensart end denne: I Begyndelsen af det andet Aartusinde før vor Tidsregning, da det nye Arbejdsstof, Bronzen, fremkom, *benyttede de det i langt højere Grad end alle andre europæiske Folk til Fremstilling af Vaaben, det vil sige Dolke, Sværd, Økser og Landsespidsen: De andre Folk anvendte fornemmelig Bronzen til Fremstilling af Smykker.*“⁹⁷)

KAP. VIII

Mordet i Wien

En hyppig Bebrejdelse mod Fredstraktatens Fædre gaar ud paa, at de sprængte den fint afstemte økonomiske Enhed, som det østrig-ungarske Dobbeltmonarki var, og derved udleverede det sydøstlige Europa til økonomisk Kaos og politisk Balkanisering. Bebrejdelsen er uberegtiget, og den er tankeløs. Det var ikke nogle Statsmænd og Politikere, det var ikke en Konference, der sprængte Østrig-Ungarn, det var Rigets egne Nationer, der gjorde det: I Løbet af en Maaned faldt det gamle Monarki sammen af sig selv og næsten uden Modstand. De mange forskellige Folk brød op fra en Statsdannelse, der var dem forhadet, for at danne deres egne Hjem. Den østrig-ungarske Regeringsmagt blev overtaget af Nationalraad, dannet af Czechoslovaker, Jugoslaver, Polakker, Ukrainere, Rumænere, Ungarere og Tysk-Østrigere. Det var en Statsopløsning uden Sidestykke, og da Fredskonferencen traadte sammen, behøvede den ikke at diskutere om Østrig-Ungarn skulde opretholdes. Rigets Nationer havde afgjort det. Situationen udtryktes kort og klart i et engelsk udenrigsministerielt Memorandum af 1. December 1918 til Kabinettet: „Østrig-Ungarn er ophørt at eksistere, og der er ingen Mulighed for at forhandle med det.“⁽¹⁾)

Lad saa dette, siger man, forholde sig saaledes, men en Fejl og en Uretfærdighed var det, at man ikke tillod Tysklands og det tyske Østrigs Sammenslutning. Umiddelbart før Hitler i Marts 1938 annekterede Østrig og paa et Tidspunkt, da hans Hensigt var ganske aabenbar, skrev saaledes *Times* i en ledende Artikel: „Et af de mindst forstandige, mindst holdbare og mest provokerende kunstige Arrangementer i Fredsordningen var Forbudet mod Østrigs Indlemelse i Riget. En af de største Bommerter i europæisk Politik siden

Freden var den juridiske Strangulering af den foreslaaede Toldunion mellem de to Stater.⁴²⁾ Dette var utvivlsomt en ret almindelig engelsk Opfattelse.

Paa Fredskonferencen var Amerikanerne for *Anschluss*, men „paa Frankrigs Forlangende“⁴³⁾ blev Forbud mod Sammenslutning, med mindre Folkeforbundet gav sin Tilslutning, optaget i Fredstraktaterne, idet Tyskland anerkendte Østrigs Uafhængighed og Tyskland og Østrig anerkendte, at denne Uafhængighed var uafhændelig (Versailles-Traktatens Artikel 80 og Saint Germain-Traktatens Artikel 88)

Det er nu en Kendsgerning, at man baade fra tysk og østrigsk Side ønskede Sammenslutningen: En af den østrigske Nationalforsamlings første Handlinger var den 11. November 1918 at vedtage Union med Tyskland. Paa dette Tidspunkt var Socialdemokraterne det herskende Parti, og de ønskede Sammenslutning, fordi de i et demokratisk Tyskland saa deres bedste Allierede. Fra samme Synspunkt betragtede man Spørgsmaalet i Tyskland. Dette blev meget klart udtalt af de tyske Socialdemokraters Fører, Dr. Breitscheid, paa et Kæmpemøde i Wien den 26. Oktober 1930:

„Først naar vi er sikre paa, at Tyskland og Østrig i Europas Hjerte danner en Frihedens, Demokratiets og det socialistiske Fremskridts Blok, en Fredens Blok, først da har *Anschluss* den Mening, som vi vil give det. Thi ligesom I ikke vil *Anschluss* til et Hitler-Tyskland, vil vi ingen *Anschluss* til et Starhemberg-Østrig.“⁴⁴⁾

Da Hitler kom til Magten, ændredes Situationen aldeles: De hidtil ivrigste Sammenslutnings-Partier, Socialdemokrater og Klerikale, blev nu Modstandere af *Anschluss*. Det Værn for deres demokratiske og kirkelige Idealer, som de havde set i et demokratisk Tyskland, forsvandt. Sammenslutning med Hitlers Tyskland vilde for disse Partier betyde Selvmord, og fra 1935 var Østrigernes store Flertal Modstandere af Sammenslutning. Men i 1918 var der altsaa en overvældende Majoritet for *Anschluss*-Politiken, selv om denne, som Breitscheid saa klart sagde det, ikke var Udtryk for en ubetinget national Vilje, men først og fremmest bestemt af politiske Hensyn.

Var det saa en politisk Fejl, at Sejrherrerne spærrede dem Vejen?

Det var let nok for Amerikanerne at gaa i Breschen for „Selvbestemmelsesretten“, det var heller ikke svært og tilsyneladende ikke farligt for Englænderne at sympatisere dermed, men Franskmandene maatte nødvendigvis anlægge et realpolitisk Synspunkt. De 70,000

Kvadratkilometer Jord med 6,5 Mill. Mennesker, som Tyskland mistede ved, at Rigets fremmede Nationaliteter blev befriet, vilde blive udlignet ved Indlemmelse af den østrigske Republiks 84.000 Kvadratkilometer og 6,2 Mill. Indbyggere, hvortil kom, at *Anschluss* vilde berede Vejen for tysk Ekspansionspolitik *Richtung nach Südost* og saaledes holde de Perspektiver aabne, der i lang Tid havde knyttet sig til Hamburg—Bagdad Linjen. Allerede i 1928 blev dette Program klart angivet fra *demokratisk* Side i den ovenfor (S. 171) citerede Artikel fra *Vossische Zeitung: Über den Anschluss, donauabwärts, über den Balkan!*

Efter fire Aars Krig og efter en total, men dyr Sejr kunde ingen for Alvor vente eller forlange, at Frankrig ligefrem skulde aabne Tyskland Vejen til en økonomisk og politisk sydøstlig Ekspansions-Politik. De, der ikke tidligere har villet se dette, maa vel nu forstaa det i Lys af den Betydning, som Hitlers Erobring af Østrig fik.

Frankrig var da ogsaa i den følgende Tid førende i den Politik, der tog sine Forholdsregler, saa snart et Tegn paa *Anschluss*-Tendenser viste sig. Det første Tilfælde indtraf i Sommeren 1919, idet den nye tyske Forfatnings Artikel 61 indeholdt følgende: „Tysk-Østrig faar efter sin Tilslutning til det tyske Rige Ret til Deltagelse i Rigsraadet med et Stemmetal, der svarer til dets Befolkning. Indtil da har Tysk-Østrigs Repræsentanter raadgivende Stemmer.“ Paa de Allieredes Vegne tilstillede da Clemenceau den tyske Regering et Ultimatum, der medførte Undertegnelsen af en Protokol, hvori den tyske Regering erklærer og anerkender, at den paagældende Forfatningsbestemmelse er intetsigende [*nul*].

I 1922 ydede paa Folkeforbundets Initiativ Frankrig, England, Italien og Czechoslovakiet Østrig et Laan, og i den Anledning undertegnedes den saakaldte Genève-Protokol af 4. Oktober 1922. De fire Laangivere udtaler her, at de vil respektere Østrigs politiske Uafhængighed, mens Østrig „forpligter sig til i Overensstemmelse med Ordlyden af Saint Germain-Traktatens Artikel 88 ikke at afhænde sin Uafhængighed; det vil afholde sig fra enhver Forhandling og enhver økonomisk eller finansiell Forpligtelse, der maatte være egnet til direkte eller indirekte at true denne Uafhængighed.“

Genève-Protokollen fik Betydning i 1951. Den 19. Marts undertegnede den tyske og den østrigske Udenrigsminister, Dr. Curtius og Dr. Schober. en Protokol om Toldunion mellem de to Lande. Navnlig

i Frankrig, Italien og Czechoslovakiet blev man alvorligt alarmeret. Historiske Erindringer bidrog dertil. Eller var det ikke netop 100 Aar siden, Prøjsen begyndte den Toldunions-Politik med andre tyske Stater, der forberedte den tyske Enhed og dermed Krigene i 1866, 1870 og 1914? I Udenrigsministeriet i Paris fremdrog man de Indberetninger, som den franske Gesandt i München, Maurice Turpaud, indsendte i 1828, og hvori han paa pegede, at en prøjsisk-bayersk Toldunion uundgaaeligt vilde medføre politisk Sammenslutning.

Hertil kom, at man i Tyskland ingenlunde lagde Skjul paa det endelige Maal. I 1928 udkom saaledes med Forord af Rigsdagspræsident Löbe Dr. Höpers Bog, hvori blandt andet læstes: „I Dag arbejder hele det økonomiske Østrig henimod en Toldunion, i de nærmeste Aar turde dette Maal være naaet og dermed et afgørende Punkt paa Vejen til den stortyske Stat ... Det er vor Mening, at det ikke drejer sig om en simpel Told-Sammenslutning, thi den politiske Sammenslutning vil følge som et fjernere Maal, naar først de to Folkeøkonomier er føjet sammen.“⁵⁾

Da saa Curtius-Schober Planen blev offentliggjort, sagde tysk Presse aabent, hvad Meningen var. Mest uforbeholdent udtalte sig Rigskansleren, Dr. Brünings Blad *Germania*, der mindede om de Toldunioner, Prøjsen gennemførte i det 19. Aarhundrede, og dernæst skrev: „Sæt nu i Stedet for München og Stuttgart Prag, Budapest, Bukarest eller Belgrad, saa har vi en Situation, der nogenlunde svarer til den nuværende. Hvad der dengang i det af talløse Toldskranker sønderrevne tyske Forbundsomraade var den økonomiske Fornufts Bud paa trænger sig nu i den moderne Folkeøkonomis større Rammer for Mellem- og Sydøsteuropas Vedkommende.“⁶⁾

Her er det hele sagt. Her skitseres et Mellem- og Sydøsteuropa under Tysklands økonomiske og politiske Ledelse. Det er et Centrums-Blad, Rigskanslerens Organ, der siger det, ligesom det var et demokratisk Blad, der dannede Formlen: *Über den Anschluss, donauabwärts, über den Balkan!* Hitler fandt i det demokratiske Tyskland Tilknytningspunkter nok for sin mellem- og sydeuropæiske Rumpolitik. Prag, Budapest, Bukarest, Belgrad — sagde Dr. Brünings Blad, og saaledes afsløres paany en Linje, der forbinder det Tredie Rige med politiske Tendenser i Weimar-Tyskland. Atter dokumenteres, at Hitlers Magtovertagelse udenrigspolitisk set ikke betegner et Brud med Fortiden, men en Fortsættelse.

Curtius-Schober Planen blev nu ikke realiseret, idet Haag-Domstolen, for hvem Parterne havde forelagt Sagen, den 5. September 1931 med otte Stemmer mod syv erklærede Toldunionen for uforenelig med Genève-Protokollen af 4. Oktober 1922. Dermed var Spørgsmaalet bortfaldet. Det havde imidlertid virket oplysende.

*

Da Hitler overtog Magten i Tyskland, arbejdede den østrigske Udvikling for hans Planer. I Februar 1933 var Antallet af Arbejdsløse steget til 500.000, og det var mest unge Mennesker, der da i stor Mængde gled over i Nazismen. Det er dog en Kendsgerning, at hen paa Efteraaret, da Folkeforbundslaanet blev realiseret, begyndte en afgjort økonomisk Opgang, der syntes at vise, at Østrig nu virkelig var inde i en sund økonomisk Udvikling.⁷⁾ Den politiske Stilling forværredes imidlertid stadig og begunstigede Hitler.

I Maj 1932 blev den 40aarige Landbrugsminister Dr. Engelbert Dollfuss Kansler. Han slog straks ind paa en anti-socialistisk Politik. Man kan kalde det en tragisk Fejltagelse eller en tragisk Nødvendighed, Resultatet var i hvert Fald nogenlunde givet. Thi i det lange Løb var det en haabløs Politik paa een Gang at bekæmpe Nazismen og dennes naturlige og stærke Fjende: Socialdemokratiet. Men dette var Dollfuss-Politikens Indhold. Den var bestemt af to Forhold, et ydre og et indre. Det ydre: I sin Kamp for at bevare Østrigs Selvstændighed fandt Dollfuss ivrig Støtte hos Mussolini, der til Gengæld forlangte en fascistisk østrigsk Politik med Socialdemokratiets Tilintetgørelse som Maal. Og det indre Forhold: De to stærkeste politiske Kræfter i Østrig, Dollfuss' kristeligt sociale Parti og Socialdemokraterne, var lige ivrige Modstandere af Nazisme og af *Anschluss*. Socialdemokraterne forsøgte da ogsaa atter og atter Tilnærmelse og gjorde Dollfuss Tilbud. Han turde ikke modtage dem af Frygt for, at i hvert Fald den mest reaktionære Del af hans Parti vilde revolttere imod et Samarbejde med „de Røde“. Hertil kom fremdeles Heimwehr-Retningen, der oprindeligt var dannet for at imødegaa Angreb af Jugoslaver og Ungarere ved Grænserne, men derefter opererede i østrigsk Politik som en fascistisk, anti-socialistisk Bevægelse. Heller ikke dem turde Dollfuss støde fra sig. Allierede han sig med Socialdemokraterne, frygtede han en Nazi-Heimwehr-Koalition. Under

dette ydre og indre Tryk valgte Dollfuss en Politik, der næsten uundgaaeligt maatte føre til Katastrofe: Han optog en Repræsentant for Heimwehr i sit Ministerium, og herfra førte Vejen videre over Op-hævelsen af det parlamentariske Styre i Marts 1935 og den blodige Kamp mod de provokerede Socialdemokrater med Artilleribeskydning af Karl Marx-Huset, til Oprettelsen af en korporativ katolsk fascistisk Stat.

Man kan sige, at denne Politik var paatvunget Dr. Dollfuss af ydre og indre Forhold, den var ikke desto mindre desperat: Under en Kamp paa Liv og Død med Nazismen slog Dollfuss med Nazi-Metoder Nazismens stærkeste Modstandere, de østrigske Socialdemokrater, ned.

*

I sin Rigsdagstale den 30. Januar 1934 udtalte Hitler blandt andet: „Den Paastand, at det tyske Rige tænker paa at tvinge den østrigske Stat er absurd og kan ikke godtgøres eller bevises ... Jeg maa afgjort tilbagevise den østrigske Regerings Paastand, at et Angreb fra Rigets Side vil blive foretaget eller planlægges ... Det tyske Rige er altid rede til at udstrække Haanden til en virkelig Forstaaelse med fuld Respekt for Tysk-Østrigernes frie Vilje.“

Det var ved Udtalelser som disse, Hitler fra 1933 til 1938 beroligede Vesteuropa og virkelig havde Held med sig. Man fandt — den bestandige og tragiske Illusion — at slige Erklæringer lød oprigtigt, skønt der forelaa mange andre, som sagde det modsatte, og skønt ogsaa Førerens Handlinger pegede i ganske anden Retning.

Allerede den første Side i *Min Kamp* kunde ikke lade nogen Tvivl tilbage om, at Hitler vilde gennemføre *Anschluss* paa den ene eller den anden Maade, *so oder so*. Han lod ogsaa dette meddele den 25. Marts 1933 i det første Møde, den prøjsiske Landdag afholdt efter Magtovertagelsen. I Programtalen erklærede Hr. Kube:

„Vi Prøjsere har maaske særlige Forudsætninger for at udtrykke Samhørsfølelsen med vorre tyske Brødre i Tysk-Østrig, i Sudeter-Tyskland og i de andre fra os adskilte tyske Randomraader. Som Fører for den nationalsocialistiske Politik i dette Hus og efter Adolf Hitlers Ordre vil jeg netop som Prøjsere, som gammel Prøjsere fra det ofte forkætrede Land Øst for Elben sige: Vi Prøjsere er Stortyskere, vi vedbliver at være det, og vi vil først have naaet vort Maal, naar

hele Tyskland, indbefattet Tysk-Østrig, er forbundet med vort Fædreland i en stor Stat, der da kan tjene Tyskhedens Verdensmission.“

Klarere kunde det stortyske Program ikke formuleres. Endog det sudetertyske Spørgsmaal blev allerede her efter Hitlers Ordre rejst, og Kube var ikke den eneste, der gjorde det. To Dage forinden holdt Bayerns Indenrigsminister en Tale, hvori han erklærede, at den nazistiske Bevægelse var stortysk, og at den vilde „forene alle tyske Brødre, ogsaa dem, der lever uden for Rigets Grænser.“ Lad os endelig tilføje Rosenbergs Erklæring den 20. April samme Aar: „Den tyske Revolutions første Fase vil ikke være fuldført, før Nationalsocialismen er blevet Grundlaget for 80 Millioner Tyskeres Tanker.“ 80 Millioner — ogsaa Hr. Rosenberg tog allerede da Sudeterlandet med.

Disse forskellige Erklæringer er karakteristiske for den nazistiske Politiks Metoder og kendes fra hvert enkelt Tilfælde: Paa den ene Side højtidelig Proklamation om, at ingen Aktion paatænkes, at alle Rygter om det modsatte er løgnagtige, netop det nationale Tyskland sætter en Ære i at respektere andres Ret og Frihed. Vi vil være Kavalerer, som Hitler sagde i en Tale kort efter Magtovertagelsen.⁸⁾ Paa den anden Side aldeles aabenhjertige og kyniske Tilkendegivelser af den virkelige Hensigt. Denne bevidste Tvetydighed svarede ganske til de Anvisninger, Hitler giver i Rauschning-Samtalerne. Formaalet var at skabe Forvirring, og det lykkedes fortræffeligt. De fleste beroligede sig med, at den officielle Hitler var den fornuftige tyske Politik, og at alt det andet kun var Vinduespynt til indre Brug. Et virkeligt Studium af Nazismen og dens Teknik havde befriet for disse Illusioner. Men helt uforstaaeligt er det, at Hitlers østrigske Politik 1935 og 34 ikke overbeviste Verden om, hvem han var, og hvad han vilde. Thi denne Politik rummer alle hans Metodes Elementer. Dens Hovedtræk skal nu her fremstilles væsentligt paa Grundlag af Dokumenterne i den officielle østrigske Brunbog.⁹⁾

*

Nationalsocialismen var ældre i Østrig end i Tyskland, men den fik først nogen Betydning, da Hitlers Bevægelse gjorde sig gældende i Riget.

I Juli 1931, altsaa halvandet Aar før Magtovertagelsen, udnævnte Hitler en af sine Gruppeløbere, indtil da Medlem af Wiesbadens

kommunale Raad, Theo Habicht, til Landsinspektør i Østrig. Et Aars Tid efter udgav Habicht en Tjenestebog for de østrigske Nazister. Heri læses: „Det nationalsocialistiske tyske Arbejderparti udgør med alle sine Side-, Under- og Særorganisationer indenfor det nuværende System saa at sige en Stat for sig selv. Parti-Staten adskiller sig fra den nuværende Stat kun derved, at den

1) endnu ikke omfatter alle Statsborgere, henholdsvis bevidst afviser en Del af dem,

2) endnu ikke omfatter alle offentlige Korporationer, Foreninger og Organisationer og

3) endnu ikke er i Besiddelse af Statens Magtmidler.

I det Øjeblik, Magten fuldt ud overtages, træder Partiets Organer i Stedet for den hidtidige Stats Organer, henholdsvis overtager disse Parti og Stat bliver da eet.“

Man betænke: En revolutionær tysk Partifører opretter i et fremmed Land sin egen Stat og lader gennem sin Befuldmægtigede meddele den nær forestaaende Magtovertagelse. Man maa sige, at Hitler allerede før Kanslerværdigheden blev hans, havde ladet Europa forstaa, hvad der forestod, og da Magten først var i hans Hænder, bragte han alle sine Metoder i Virksomhed for at kvæle Østrig.

Det begynder den 18. Marts 1935 — altsaa umiddelbart før Hitlers første Møde med den tyske Rigsdag — da Rigsjustitskommisær (senere Justitsminister) Dr. Franck i Münchens Radio holder en Tale, hvori han i voldsomme Udtryk fornærmer den østrigske Regering og truer med tysk Indmarch, saafremt østrigske Nationalsocialister stadig udsættes for „Terror og Undertrykkelse“.

Den østrigske Gesandt i Berlin, Hr. Tauschitz, henvender sig med en Protest i Udenrigsministeriet, hvor man imidlertid erklærer endnu ikke at kende Teksten til Dr. Francks Tale. Gesandten lader tre Uger gaa, saa vandrer han igen til Wilhelmsstrasse, hvor den paagældende Direktør beklager, at det endnu ikke er lykkedes at faa den autentiske Tekst! Undskyldning opnaar Hr. Tauschitz naturligvis ikke. To Maaneder efter er Dr. Franck igen i Aktion: Han indfinder sig den 15. Maj med Flyvemaskine i Wien, tager til Gratz, hvor han i Hitlers Navn og som Kanslerens Stedfortræder hilser de østrigske Nazister, opfordrer dem og Politiet til Modstand mod Regeringen og haaner Dr Dollfuss — „den lille Metternich“, siger han.

Hr. Tauschitz maa da igen til Wilhelmsstrasse og denne Gang for at

beklage sig over, at en rigstysk Minister i et fremmed Land angriber dettes Regering og opfordrer til Oprør imod den. Han forlanger Francks øjeblikkelige Udrejse, hvad Hitler anser for en saa grov Fornærmelse, at han straffer Østrig med at forlange 1000 Mark i Sær-Afgift af Tyskere, der vil besøge Landet: Østrig skal nu ved Standsning af Turistbesøgene rammes økonomisk. Samtidig indfinder sig den tyske Gesandt i Wien Dr. Rieth i Forbundskanslerens Ministerium og meddeler, at en Presseattaché er tildelt Gesandtskabet — Hr. Theo Habicht.

Hr. Habicht! Føreren for den illegale Opposition, Chefen for den af Hitler oprettede egne Stat i Østrig, hvis Opgave det er at forberede den fulde Magtovertagelse, skal tilknyttes den tyske Legation og saaledes med sine diplomatiske Privilegier tages under særlig Beskyttelse af den østrigske Regering.

Dollfuss siger Nej, og da kort efter Nazisterne lader foretage flere Bombeattentater, arresteres Habicht sammen med nogle andre Rigtyskere og sendes hjem over Grænsen. Samtidig opløser Dollfuss det nationalsocialistiske Parti i Østrig.

Nu skærpes Krisen. Radiostationerne i München og Breslau begynder deres endeløse Bombardement, næsten daglig opfordres til Ulydighed mod Dr. Dollfuss og hans Regering, og da den ulykkelige Tauschitz i Berlin forebringer sin Regerings Klager, svarer man ham, at hans Paastande er urigtige: De paagældende Foredrag henvender sig til rigstyske Lyttere og overholder saaledes de gældende internationale Bestemmelser for Radiovirksomhed!

Men gennem Luften kommer ogsaa andre Gæster. Flyvemaskiner drysser Tons af Propaganda ned over Østrig. Det kan ikke være rigtigt, siger man i Wilhelmsstrasse til Tauschitz, men da Beviserne mangedobles, indrømmer man, at Østrigs Territorium er blevet krænkert, dog uden at Myndighederne vidste Besked! Samtidig afgiver imidlertid den paagældende Embedsmand en Erklæring gaende ud paa, at det nationalsocialistiske Parti „ikke betragter Østrig som Udland, og at dets Propaganda ikke gør Holdt ved den paatvungne Grænse. Partiet staar paa det Standpunkt, at Talen ikke er om Indblanding i en fremmed Stats Anliggender, men rigtigere om Oppositionens Kamp mod den nuværende Regering“.

Til Støtte for denne Kamp begynder Regeringen i Berlin i Løbet af Sommeren at uddanne en saakaldt østrigsk Legion i Bayern, bestaaende

af flygtede østrigske Nazister. Den østrigske Brunbog indeholder herom en Række Dokumenter: Legionen talte paa et vist Tidspunkt 15.000 Mand, dens Medlemmer bar S.A.-Uniform og var militært udrustet. De højre Førere var næsten udelukkende rigstyske, især Rigsvænsofficerer. Altsaa en Hær parat til Indbrud i Østrig, men naar Hr. Tauschitz gaar til Udenrigsministeriet i Berlin, benægter man alt. De østrigske Paastande „savner ethvert Grundlag“.

Foruden Legionen oprettes ogsaa i Tyskland „Tysk-Østrigernes Kampring i Riget“, der skal hjælpe med til at financiere og organisere Kampagnen i Østrig. Wilhelmsstrasse gider nu øjensynlig ikke længere holde Styr paa Forklaringerne til Tauschitz: Den ene Dag faar han at vide, at tyske Myndigheder overhovedet intet har med „Kampningen“ at gøre, — den 27. Januar 1934 holdt Ringen Demonstrationsmøde i Berlin med Göring som Taler! — den næste, at „efter Rigets Opfattelse støder en saadan Organisations Virksomhed i en anden Stat kun an mod Folkeretten, hvis dens Formaal er at hidføre en Omstyrting paa kommunistisk Grundlag!“

Organiseret og financieret af den tyske Regering skyldte den tyske Propaganda saaledes ind over Østrig for — som Goebbels' Blad udtrykte det — „med de haardeste Midler at gennemføre Befrielseskampen til den endelige Sejr over Systemet Dollfuss“. ¹⁰⁾

Med de haardeste Midler — i Løbet af Sommeren indsmugledes fra Tyskland stigende Mængder af Sprængstoffladninger. Brunbogens Fotografier viser, at man i flere Tilfælde end ikke havde gjort sig den Ulejlighed at skjule Afsenderen: Det tyske Rigsvæns Vaabenlager. Sidste Halvdel af 1933 kendetegnes ved disse Forsendelser og ved en lang Række Mord, Attentater mod Banegaarde, Politistationer, Broer, Kraftstationer o.s.v. ¹¹⁾

*

Et Par storpolitiske Træk fra Hitler-Periodens første Maaneder bør her nævnes. Da Hitler den 30. Januar 1933 blev det tyske Riges Kansler, var der i hvert Fald én ansvarlig Statsmand i Europa, der forstod Betydningen heraf. Det var Polens Herre, Marskal Pilsudski. Som det nærmere skal omtales nedenfor (S. 235) henvendte han sig straks i Paris og spurgte, om Frankrig vilde være med til at slaa Hitler ned og derved spare Europa for en fremtidig stor Krig. Han tilføjede, at i Fald Svaret blev benægtende, vilde han se sig nødsaget til at søge det

bedst mulige Forhold oprettet mellem Polen og Tyskland. Frankrig nægtede imidlertid at indlade sig paa den af Pilsudski foreslaede præventive Krig, og en polsk-tysk Tilnærmelse indledtes.

Det næste storpolitiske Skridt, som Hitlers Magtovertagelse forarsagede, blev taget af Mussolini. Under en Pause i Nedrustningskonferencens Forhandlinger aflagde den engelske Premierminister MacDonald og Udenrigsministeren Sir John Simon den 18. Marts 1935 Besøg i Rom, hvor Mussolini forelagde dem en europæisk Plan. Allerede den 5. Marts havde Il Duce diskuteret sit Forslag med den franske Ambassadør Henry de Jouvenel, der skal have støttet det varmt.¹²⁾ Mussolinis Plan indeholdt to Hovedtanker. For det første: Snævert og ven-skabeligt Samarbejde mellem de fire Stormagter — England, Frankrig, Tyskland og Italien. Dernæst: Nødvendigheden af visse territoriale Revisioner. Da MacDonald efter Hjemkomsten skitserede Planen for Underhuset, nævnte han „som den store og næsten eneste Detaille Revision af Traktaterne.“¹³⁾

Han havde ikke Uret heri. Mussolini saa naturligvis gerne det fascistiske Italien som Medlem af et Fire-Magts-Direktorium, og han gik fremdeles ud fra, at hvis Freden skulde bevares, hvad han paa det Tidspunkt ønskede, vilde det være nødvendigt i nogen Grad at tilfredsstille og berolige den nye tyske Dynamik. Men naturligvis vilde han ikke berolige paa Italiens Bekostning: Han vilde bevare Sydtyrol, og han ønskede ikke gennem *Anschluss* at faa Hitler til Nabo. Hans Revisionspolitik gjaldt først og fremmest Polen, den sigtede mod Korridoren og Øvreschlesien.

Det samlede Projekt havde endelig for Mussolini den Fordel, at Frankrig i Firemandskollegiet blev skilt fra sine anti-revisionistiske Allierede, den lille Entente og Polen, og kom til at sidde overfor to revisionistiske Magter og et England, til hvem Forhaabninger vel turde knyttes.

Man forstaaer, at Hitler vejrede Morgenluft. Til den italienske Presse udtalte Göring: „Denne Mussolinis geniale Idé understøtter Tyskland af fuldt Hjerte... Den er den eneste Mulighed, hvorved den nødvendige Fred kan sikres Europa i nogle Aartier.“¹⁴⁾ I England var der nu en Del Sympati for Planen, men under Debatten i Underhuset lagde Austen Chamberlain Konvenciensens Fraser til Side og tog fast om selve Problemet:

„Hvorledes er denne den tyske Nationalismes nye Aand? Den rum-

mer det værste af den alprøjsiske Imperialisme og har dertil føjet en Grusomhed, et Racehovmod og en Arrogance, der ikke tillader nogen Landsmand, som ikke er af „rent nordisk Blod“, lige Rettigheder og Borgerret inden for den Nation, han tilhører. Skal vi diskutere Revision med en saadan Regering? Skal vi diskutere den polske Korridor med den? Den polske Korridor er beboet af Polakker. Vil Regeringen vove at bringe en eneste Polak under en slig Regerings Hæl? Dette er ikke et Tyskland, som vi kan gøre Indrømmelser.“¹⁵⁾

Om disse kloge og gode Ord, udtalte to og en halv Maaned efter Hitlers Magtovertagelse, var blevet forstaaet og fulgt! Ingen Koncessioner til Hitler-Tyskland! I Stedet gav man bestandig, seks Aar i Træk, Koncessioner i den naive Tro, at Hitler kunde vindes og modereres, og at han i Virkeligheden ikke tilstræbte andet end nogle, som man mente, berettigede Versailles-Revisioner.

Mussolinis Firemagts-Plan rejste nu i Særdeleshed i Polen, men ogsaa i den lille Ententes Lande og i Frankrig, en saadan Storm, at den umuligt kunde gennemføres, og det hele Resultat blev en platonisk Pagt af 7. Juni 1935 mellem de fire Magter: Den lovede godt Samarbejde mellem dem, den var lige saa ligegyldig som uskadelig. Udenrigsminister Paul-Boncour mente endog i Noter af 7. og 8. Juni til den rumænske, den jugoslaviske, den czechoslovakiske og den polske Regering at kunne hævde, at Pagten i den vedtagne Form „udelukker Undersøgelse af Revisionsprincippet.“¹⁶⁾

Naar imidlertid Polens Politik i den kommende Tid skal vurderes, bør man retfærdigvis erindre de to Forhold, der her er omtalt: Pilsudskis Henvendelse til Frankrig og Mussolinis Plan, der nødvendigvis maatte gøre Warszawa urolig og befordre Tanken om et Arrangement med Tyskland.

*

Mussolinis Firemagts-Plan havde til Hensigt at vende Tysklands Revisionspolitik mod Polen og bort fra de Egne, hvor den kunde true Italien. Han frygtede *Anschluss*, og i Sommeren 1935 havde det østrigske Spørgsmaal som Følge af Nazisternes Terror og Propaganda udviklet sig paa en saa betænkelig Maade, at de Magter, der i Fredstraktaten havde forbudt *Anschluss*, maatte tilkendegive deres Holdning. Det var det franske Diplomati, der tog Initiativet og foreslog en fransk-engelsk-italiensk Henvendelse i Berlin.

Mussolini foretrak imidlertid at optræde alene. Den 5. August begav da den italienske Ambassadør i Berlin sig til Udenrigsministeriet, hvor der ifølge et italiensk Kommunique førtes „en venskabelig og behagelig Samtale“. Den tyske Regering lovede, at Radiopropagandaen og Flyvningerne over Østrig skulde ophøre. Hvad de terroristiske Handlinger angik, misbilligede Berlin dem, men maatte erklære ikke at have Ansvaret for dem.

Lykkelig over al denne Imødekommenhed skyndte Rom sig at give London Meddelelse om Berlins Forstaaelse og Elskværdighed med den Tilføjelse, at herefter vilde et fransk-engelsk Skridt næppe være oportunt. Mussolini havde klaret Affæren, og Hitler havde vist sig overmaade ræsonnabel ...

Paris lod sig dog ikke stikke Blaar i Øjnene, men fastholdt Henvendelsens Nødvendighed. London havde, synes det, helst holdt sig hjemme, men fandt saa paa den Udvej at lade den franske og den engelske Ambassadør i Berlin gaa hver for sig. Derved tilkendegav man en selvstændig engelsk Politik. Ja, og man tilkendegav over for Hitler, at i den Sag behøvede han ikke at regne for seriøst med fransk-engelsk Entente.

Den 7. August mødte da de to Gesandter hver for sig, og et tysk Kommunique, hvori Hitlers Glæde over den fransk-engelsk-italienske Separation afspejler sig, udsendes. Det havde denne Ordlyd:

„Den franske Ambassadør har i Formiddags i Udenrigsministeriet under Henvisning til Firemagts-Pagten udtalt, at efter den franske Regerings Opfattelse er den tyske Propaganda over for Østrig i visse i de sidste Dage forekommende Tilfælde ikke forenelig med de bestaaende traktatmæssige Forpligtelser. Ambassadøren fik det Svar, at Regeringen ikke fandt en Anvendelse af Firemagts-Pagten passende, at ingen Traktatkrænkelse af nogen Art forelaa fra tysk Side, og at Tyskland derfor ikke ansaa en Indblanding i den tysk-østrigske Konflikt for tilladelig. Ogsaa den engelske Chargé d'affaires, der om Eftermiddagen henvendte sig i samme Anledning, modtog denne Besked.“

Dette er den triumferende Hitler, det er Hitler, grov og brutal, i Forstaaelse af, at ingen samlet Front staar ham imod, og at de andres Svaghed giver ham Haanden fri i Østrig. Dog, det vestlige Diplomati havde jo Løfterne fra den 5. August til den italienske Ambassadør. Overmodig efter Besøgene den 7., gav Hitler en ny Ordre: Den 9. om Aftenen talte Hr. Habicht fra Münchens Radio. Han erklærede, at den

franske og den engelske Henvendelse i Berlin ikke vilde have den fjerneste Indflydelse paa Propagandakampagnen, at Østrig — Østrig — krænkede „alle Demokratiets, Folkerettens og Moralens Love“, og at Ro ikke vilde indtræde, før Tyskland og Østrig var forenet.

Propagandaen fortsattes altsaa, og i Løbet af Efteraaret og Vinteren 1955 steg Bombattentaterne i hastigt Tempo. Dr. Dollfuss lod da samle et omfattende Materiale, som det var hans Hensigt at forelægge Folkeforbundet, og som han den 8. Februar tilstillede Regeringerne i London, Paris og Rom. Paa dette Tidspunkt var Mussolini blevet klar over Faren, han ønskede nu en virkelig Aktion til Støtte for Østrig. England besvarede den østrigske Henvendelse med et Memorandum, som Udenrigsminister Sir John Simon meddelte i Underhuset den 15. Heri udtaltes:

„Østrigs Integritet og Uafhængighed er et Maal for britisk Politik, og mens Hans Majestæts Regering ikke paa nogen Maade har til Hensigt at blande sig i et andet Lands indre Anliggender, anerkender den fuldt ud Østrigs Ret til at forlange, at der ikke skal ske nogen Indblanding fra nogen Side i dets indre Anliggender.“

Den engelske Regering var helst blevet staaende ved denne Erklæring, men Forhandlingerne mellem Paris, London og Rom førte dog til en fælles Erklæring den 17. Februar, hvori de tre Regeringer udtalte, at „de indtager det fælles Standpunkt, at Østrigs Uafhængighed og Integritet nødvendigvis maa opretholdes i Overensstemmelse med de paagældende Traktater.“

Det vil ses, at de tre Magter ikke hermed paatog sig nye Forpligtelser, og at de ikke garanterede Østrig andet end diplomatisk Hjælp. Den Værdi, der kunde ligge heri, svækkedes nu ved den ledende Artikel, der fremkom samme Dag som Erklæringen i et saa betydningsfuldt Blad som *Daily Telegraph*. Heri læses blandt andet: „Østrigs Uafhængighed kan, hvorledes Regimet end er, være en væsentlig Interesse for visse Lande i Europa. Den indtager ikke en saa høj Plads indenfor de engelske Interesser.“

Det skulde, som vi senere skal se, ikke blive sidste Gang, vægtige eller endog halvofficielle Udtalelser afsvækkede eller helt tilintetgjorde Betydningen af officielle Deklarationer, og Hitler, der havde et aarvaagent og skarpt Blik for slige Blottelser, forstod straks. *Frankfurter Zeitung* skrev: „Londons Indflydelse har utvivlsomt bidraget til, at Teksten [i Treinagtserklæringen] er holdt i meget almindelige Udtryk

Følgelig forpligter den ikke Underskriverne. Det er en Manifestation henvendt til alle og til ingen.“

Hitler sølte sig — ligesom efter 7. August-Henvendelsen — i den Grad overmodig og sikker, at han lod den officieuse „politiske og diplomatiske Korrespondance“ skrive: „Frankrigs, Italiens og Storbritanniens fælles Erklæring, der bekræfter Nødvendigheden af at opretholde Østrigs Uafhængighed og Integritet, falder fuldstændig sammen med den tyske Politik, saaledes som den offentligt er defineret af Rigskansler Hitler, thi man ved, at Riget ikke i mindste Maade tænker paa en voldelig Indblanding i de østrigske Anliggender eller paa en Krænkelser af de Forpligtelser, der er fastlagt i Traktaten. Det var ikke overflødig at henlede Opmærksomheden paa Østrigs Uafhængighed, naar man tager i Betragtning den meget aktive Indflydelse fra anden Side, som i den sidste Tid er udøvet paa Begivenhederne i dette Land.“¹⁷⁾

Denne enestaaende Uforsømmethed og Benægtelse af Kendsgerninger, som var Alverden bekendt, og som Radiostationerne i München og Breslau pralede med hver anden Dag, vovede Hitler at byde London og Paris, og han kunde vove det: der kom ikke den svageste Reaktion.

Paa disse Erfaringer fra 7. August 1933 og 17. Februar 1934 grundlagde Hitler sin Udenrigspolitik i de kommende Aar. Her fandt han sin Metode.

*

Det østrigske Spørgsmaals Stilling blev nu ogsaa i nogen Grad vanskeliggjort ved den lille Ententes Holdning. I hvert Fald indtil Hitlers Magtovertagelse indtog disse tre Lande — Czechoslovakiet, Jugoslavien og Rumænien — det Standpunkt, at *Anschluss* maatte foretrakkes for en habsburgsk Restauration. Man mente, at Monarkiets Gendførelse i Østrig og Ungarn uundgaeligt vilde medføre Krav om Tilbagegivelse af forskellige Territorier, der tidligere havde været under Habsburgs Krone, og som ved Fredsslutningerne var kommet under czechoslovakisk, jugoslavisk eller rumænsk Suverænitæt.

Endnu i Juni 1933 meddelte et ungarsk Blad en Udtalelse af „en ledende Personlighed“ i den lille Entente. Han erklærede, at Ententen ikke vilde gaa i Krig for at hindre *Anschluss*, men øjeblikkelig vilde mobilisere, hvis der blev Tale om en habsburgsk Restauration.¹⁸⁾ I Begyndelsen af Marts 1934 fremkom officielle Erklæringer fra hvert af

de tre Landes Side gaaende ud paa, at en Tilbagevenden af Habsburgerne vilde blive betragtet som *casus belli*. *Anschluss* nævntes ikke. Først i Udenrigsminister Dr. Benes' Parlamentstale den 21. Marts blev der taget Standpunkt ogsaa mod den tysk-østrigske Sammenslutning. Motiveringen var imidlertid „det øvrige Europas Modstand, der i vore Øjne afgør Spørgsmaalet“. Benes oplyste samtidig, at han og Masaryk under Krigen 1914—18 havde anbefalet *Anschluss*, men opgivet denne Løsning, da det viste sig, at England, Frankrig og Italien var imod.¹⁹⁾

*

Mussolini var som nævnt i Vinteren 1933-34 for Alvor blevet bange for Tysklands østrigske Politik, og hans Bestræbelser gik ud paa at gennemføre en nærmere Tilknytning mellem Østrig, Ungarn og Italien. Det lykkedes ved de tre Rom-Protokoller, der undertegnede den 17. Marts 1934. Den første sigtede direkte til den tyske Propaganda i Østrig: Mussolini, Dollfuss og Gömbös udtalte, at de var „besjælet af Ønsket om at hjælpe med til Opretholdelsen af Fred og til økonomisk Genrejsning i Europa paa Basis af Respekt for hver Stats Uafhængighed og Rettigheder“, de forpligtede sig derfor til i Fællesskab at forhandle alle Problemer, der var af særlig Interesser for dem. De to andre Protokoller var af økonomisk Art og tilsigtede at lette den indbyrdes Handel.

Protokollerne gjorde øjensynlig intet Indtryk i Tyskland, Terrorbølgen steg, og den kulminerede midt i Juni, da Hitler — 14. og 15. Juni — aflagde officielt Besøg i Venedig. Det er nu tilstrækkelig kendt, at Mødet faldt uheldigt ud, og at Hitler, der optraadte i gullig Regnfrakke, irriterede Mussolini. Forhandlingernes Resultat er aldrig blevet fuldt oplyst, men sidst i Juli erklærede det officielle *Giornale d'Italia*, at Italien ikke vilde finde sig i flere Brud paa den „Gentlemens' Overenskomst“, som Hitler og Mussolini havde sluttet, og som gik ud paa, at Tyskland ikke mere vilde blande sig i Østrigs Uafhængighed.²⁰⁾

Gentleman'en i Berlin fortsatte naturligvis sin Kampagne i Østrig. Den 25. Juli blev Dr. Dollfuss myrdet.

*

Opstanden i Wien den 25. Juli var planlagt og Dr. Dollfuss' Mord forudset i Tyskland i Løbet af Juli. Der foreligger herom en Række afgørende Vidnesbyrd. Til dem hører det saakaldte Kollerschlager-Dokument, der tidligt om Morgenen den 26. blev fundet af den østrigske Toldvagt hos en tysk Kurer, som vilde overskride Grænsen ved Kollerschlager. Skjult i sine Sko og indsyet i Skjorten havde han to Aktstykker. Det første indeholdt en fuldstændig Instruktion for en revolutionær Rejsning i Østrig, idet „der bestaar den Mulighed, at Regeringen Dollfuss en Dag tvinges til at træde tilbage“. Stormtropperne skal da straks marchere „officielt for at demonstrere for Nyvalg“, i Virkeligheden for straks at besætte „offentlige Bygninger og gribe Magten“. Hvis Regeringen gør Modstand „skal der med alle Midler kæmpes om Magtens Erobring“. Det kommer an paa, „at Bevægelsen tilsyneladende udgaar spontant fra Folket“. Alle Fanger skal straks befries, „ogsaa de røde“. Af Dokumentet fremgaar, at visse Stikord allerede tidligere var meddelt. Man minder nu kun om dem: „Kort sagt af Sommerfest udvikler sig spontant *Præmieskydning med italiensk Nat*, saaledes som det allerede er forberedt.“

Sommerfest betyder Dollfuss' Fald. *Præmieskydning* Borgerkrig og *italiensk Nat* Modstandernes Fængsling eller Nedslagtning.

Det andet Dokument indeholder en Kode for telegrafiske Meddelelser. Den første Linje lyder saaledes:

Dollfuss † Gamle Bestrikmonster indtruffet.

Denne Linje tillader i hvert Fald den Slutning, at man i Tyskland regnede med Dollfuss' Mord under den Borgerkrig, man havde planlagt og givet udførlige Instruktioner om.

Selve Revolten i Wien skal nu ikke her omtales nærmere: Man vil erindre, at det lykkedes en Flok Nazister, der bar østrigske Uniformer, at trænge ind i Kancelliet, hvor der afholdtes Ministermøde. Alle Ministrene med Undtagelse af tre slap imidlertid ud. Blandt de tre var Kansleren Dr. Dollfuss, der blev skudt ned af Otto Planetta. Det var Oprørernes Hensigt ved Fængsling af Ministrene at lamme hele Administrationen, men dette mislykkedes som Følge af de fleste Ministres Flugt, og kort efter, at Nazisterne var trængt ind i Kancelliet, var Bygningen omringet af Regeringens Soldater og Politi. Af Hensyn til de tre Ministre, som Oprørerne havde haft Held til at sikre sig, undlod Regeringsstyrkerne at storme, og der indtraf nu en lille Episode, som yderligere beviste det officielle Tysklands Ansvar.

Indefra Bygningen telefonerede Nazibandens Fører Holzweber til den tyske Gesandt Dr. Rieth. Holzweber navngav sig i Telefonen som „Overrebbefører Kaptajn Friedrich“ og sagde: „Opstanden er mislykkedes. Hr. Gesandten anmodes om at indfinde sig i Forbundskancelliet for at være Vidne til Forhandlingerne om Borttransporten.“ Han forlangte endvidere, at Gesandten skulde stille Biler til Raadighed, saa at han og hans Folk kunde føres til den tyske Grænse.²¹⁾ Kort efter indfandt Dr. Rieth sig virkelig paa Ballhausplatz.

Heraf synes at fremgaa for det første, at det tyske Gesandtskab var nøje underrettet, og for det andet, at Gesandten vidste sig i Overensstemmelse med Berlin, naar han indlod sig paa et saa usædvanligt Skridt som at træde i Forbindelse med Oprørerne mod den Regering, han var akkrediteret.

I samme Forbindelse skal nævnes, at det officielle *Deutsches Nachrichtenbüro* den 24. oplyste, at et kommunistisk Oprør i Østrig syntes forestaaende, og den 25. udsendte Meddelelse „paa Grundlag af officielle og private Oplysninger fra Østrig“ om, at „hele det østrigske Folk“ havde rejst sig mod Dr. Dollfuss' ulovlige Terror- og Tortur-Regime, der saaledes var besejret, hvilket for Tyskland var „lige saa betydningsfuldt som velkomment“. En halv Time senere, da Revoltens Fiasko blev kendt, tilbagekaldtes Meddelelsen og blev aldrig offentliggjort i Tyskland.²²⁾

Endelig skal følgende Træk anføres: Brunbogen offentliggør en Samling Fotografier, som et Bureau i Berlin under Datoen 22. Juli — altsaa tre Dage før Oprørsforsøget i Wien — udsendte til tyske Blade med Meddelelse om, at de kunde benyttes, naar Øjeblikket var inde. Teksten maatte da tilpasses. Bureauets egen Tekst er dog af Interesse. Om Kancelliet oplystes saaledes, at „det blev besat af Oprørerne“, Teksten under Dollfuss' Fotografi havde den Ordlyd: „Forbundskansler Dollfuss fik under Kampen i Kancelliet svære Saar, hvorefter han er afgaaet ved Døden“.

Dette skrev et tysk Bureau tre Dage, før Dollfuss blev myrdet. Man har søgt at afkræfte Beviset, der ligger heri, ved at formode at 22. Juli er en Trykfejl for den 25.²³⁾ Denne Formodning kan dog ikke oprettholdes, idet Redaktøren af Strassbourg-Bladet, *Der Elsasser*, Michel Walter, kort efter Mordet (og inden Brunbogens Udgivelse), oplyste, at han virkelig den 22. modtog Fotografierne fra Bureauet i Berlin.²⁴⁾

Reaktionen efter Dollfuss-Mordet var voldsom. I alle Lande ud-

pegede man aabent Tyskland som den skyldige: *Popolo di Roma* erklærede, at „Italien forkaster Tysklands moralske Alibi“, man vidste Besked „ligesom enhver i Europa ved, hvem der stak Ild paa Rigsdagen“. *Times* skrev om det tyske „Gangsterregime“, og Garvin kaldte sin ledende Artikel om Hitler „offentlig Fjende Nr. 1“.²⁵⁾

Mussolini nøjedes imidlertid ikke med at lade sin Presse skrive og med selv at telegrafere til den østrigske Regering, at baade de, der var „direkte ansvarlige“ og „de der var indblandet langt borte fra“, havde paadraget sig „den civiliserede Verdens moralske Fordømmelse“, han beordrede allerede den 25. om Eftermiddagen ca. 100.000 Mand til den østrigske Grænse.

Over for hele denne Situation: Den mislykkede Revolte, Udlandets utilslørede Angreb og navnlig Mussolinis Divisioner ved Brenner slog Hitler øjeblikkelig kontra og paa den modbydelige Maade, der altid har karakteriseret ham i en slig Situation: Han benægtede alt. Hr. Habicht blev afskediget fra sin Stilling som Landsinspektør i Østrig, fordi han ikke i tilstrækkelig Grad havde overvaaget Radioudsendelserne i München, Gesandten Dr. Rieth blev hjemkaldt, fordi han havde indladt sig paa Forhandlinger med Oprørerne og „dermed uden nogen Grund har inddraget det tyske Rige i et indre østrigsk Anliggende“. Hr. von Papen udnævntes i Rieths Sted for at tilvejebringe normalt Forhold mellem de to Lande. Hitler skrev til ham: „Attentatet mod den østrigske Forbundskansler, som den tyske Rigsregering paa det skarpeste fordømmer og beklager, har yderligere uden vor Skyld skærpet den allerede usikre politiske Stilling i Europa.“

*

Denne første Fase i det østrigske Drama er her behandlet ret udførligt, fordi den rummer alle de Elementer, der karakteriserer Hitlers Udenrigspolitik. De er der alle sammen: Der er beroligende officielle Erklæringer samtidig med aldeles uforbeholdne Meddelelser om tysk Politikts virkelige Hensigt. Forvirring og Usikkerhed kastes ind blandt Modstanderne. Der er Løfter, som brydes og aldrig agtes for mere end strategiske Bevægelser. Der er Udenrigsministeriet, som snart lyver frækt og snart kynisk vedgaar sine Planer. Der er hele den underjordiske og aabne Propaganda, som spænder fra Radio og Flyveskrifter og forfalskede Pas til Bombattentater og til Mordet.

Der er endelig, da det gaar galt, den pure Benægtelse og Hitler i Løgnens mest gennemsigtige Klædebon: Den tyske Regering fordømmer paa det skarpeste ... Gesandten har uden nogen Grund inddraget Riget i Østrigs indre Anliggender ... Den almindelige politiske Situation er uden vor Skyld skærpet ...

Og der er til sidst Hitler, som med Foragstens Smil konstaterer, at de andre dog ikke gør ham noget, og som straks lader dem vide, at de er opdaget: Allerede den 5. August kom en anonym Herre til Radioen i Berlin og München, han forherligede Dr. Dollfuss' Mordere og rasede mod det østrigske Regime, som havde ladet Planetta og Holzweber henrette.²⁰⁾

Vesteuropa var i Sandhed advaret. Det havde faaet en belærende Lektion i Nazimetoderne. Desværre kan man ikke sige, at den virkede. Den gjorde det ikke engang i det østrigske Spørgsmaal.

I Tiden efter Dollfuss-Mordet arbejdede Frankrig og Italien for en mere aktiv Politik til Værn for Østrigs Uafhængighed, men Regeringen i London bræmsede. Dens Standpunkt fik et adækvat Udtryk i en ledende Artikel i *Times* den 26. November. Heri udtaltes Afsky for Tysklands „ryggesløse Metoder“ i Østrig, men de afgørende Ord lød saaledes: „Den britiske Regering vilde have ringe of-fentlig Støtte til paa Forhaand at forpligte sig til nogen bestemt Handling og vil sandsynligvis ikke binde sig til nogen ny Konvention.“

Den samme Artikel blev i de følgende Aar skrevet hver Gang, Hitler brød et Løfte eller en Overenskomst. Føreren vidste at vurdere dens Betydning.

Resultatet af Forhandlingerne mellem de tre Magter blev da en Deklaration, hvori man udtalte, at „Erklæringen af 17. Februar med Hensyn til Nødvendigheden af at opretholde Østrigs Uafhængighed og Integritet i Overensstemmelse med de gældende Traktater bevarer sin fulde Virkning og fortsat vil inspirere deres [de tre Magters] fælles Politik.“

Denne Deklaration beredte næppe Hitler nogen søvnløs Nat. Og hvad skulde man vel sige om en Erklæring, der gentog en tidligere, som ikke havde vist sig i Stand til at hindre Dollfuss' Mord og Angrebene paa Østrigs Uafhængighed, ja, som end ikke i London og Paris havde fremkaldt andet end platoniske Protester.

MORDET I WIEN

Alle var, sagde de, enige om Nødvendigheden af at bevare et frit og uafhængigt Østrig. Men ingen var enige om Midlerne. Hitler havde lidt et Nederlag den 25. Juli. Men med et Smil iagttog han Nederlagets Efterspil. Han kunde med Fortrøstning fortsætte sin Vej.

KAP. IX

Tyskland rustet

Ved et Møde i Guildhall den 12. Oktober 1952 udtalte Lloyd George blandt andet:

„Vi lovede Tyskland [i 1919], at saafremt det afrustedes i Overensstemmelse med Traktatens Betingelser, vilde vi følge dets Eksempel. Vi har ikke gjort det (Høje Tilraab: Skammeligt!) Ja, det er skammeligt. Da hint Dokument var undertegnet, tænkte Flertallet af Underskriverne overhovedet ikke paa at opfylde det. Før Blækket var tørt, var de i Færd med at skabe nye Hære, og de skabte dem ... Naar vi havde givet vort Ord, da Tyskland laa slagen, forlangte Ærens Bud, at vi skulde opfylde det ærligt, højsindet og ridderligt.“¹⁾

Her udtales en Opfattelse, der siden 1920 har været almindelig hos Versailles-Traktatens Kritikere og i Særdeleshed hos dem, der aldrig har læst den. Atter og atter er det sagt, at de Allierede brød deres Ord, fordi de ikke nedrustede. Hermed sigtede man til to Bestemmelser i Traktatværket.

Folkeforbundspagten, der indleder Fredstraktaten, siger i Artikel 8:

Forbundets Medlemmer anerkender, at Fredens Opretholdelse kræver en Indskrænkning af nationale Rustninger til den laveste Grænse, som er forenelig med den nationale Sikkerhed og med Gennemførelsen ved fælles Virksomhed af de mellemfolkelige Forpligtelser. Raadet skal under Hensyntagen til hver Stats geografiske Beliggenhed og særlige Forhold udarbejde Forslag for en saadan Indskrænkning og forelægge den for de forskellige Regeringer til deres Overvejelse og Afgørelse.

Fremdeles udtaler Indledningen til Traktatens femte Afsnit:

For at muliggøre Forberedelse af en almindelig Begrænsning af alle Nationers Rustninger, forpligter Tyskland sig til nøje at overholde de i det følgende indeholdte Bestemmelser om Landhæren, Somagten og Luftvæsenet.

I disse Tekster siges, at den tyske Nedrustning skal gennemføres for at muliggøre Forberedelsen af en almindelig Nedrustningsplan, der skal udarbejdes af Folkeforbundets Raad og dernæst forelægges de forskellige Regeringer. Denne Plans Formaal skal være at nedbringe Rustningerne „til den laveste Grænse, der er forenelig med den nationale Sikkerhed.“ Dette sidste Udtryk er ubestemt, man kan i det uendelige diskutere, hvor den laveste Grænse ligger. Hovedsagen er imidlertid, at Forudsætningen for, at et saadant Nedrustningsarbejde kan komme i Gang og virkeliggøres, angives præcist i Teksten: Tyskland skal nøje overholde Traktatens Bestemmelser. Dette blev yderligere understreget paa Fredskonferencen i det Svar, som „de fire store“ tilstillede den tyske Delegationschef Brockdorff-Rantzau i Anledning af dennes Protest mod Afrustningsartiklerne. I dette Aktstykke, som Lloyd George i sit Værk om Fredstraktaterne kalder „en fundamental Del af Versailles-Traktaten“, udtales, at Tysklands Antagelse af de militære Bestemmelser vilde lette og fremskynde en almindelig Nedrustning, og at de Allierede havde til Hensigt at aabne Forhandlinger om en Plan desangaaende. Dernæst hedder det: „Det siger sig selv, at Virkeliggørelsen af dette Program i høj Grad vil være afhængig af, om Tyskland tilfredsstillende opfylder sine Forpligtelser.“²⁾

Med andre Ord: Tysklands Akcept af Traktaten vilde ikke være tilstrækkelig, de Allierede maatte ogsaa have Sikkerhed for, at denne Akcept blev virkeliggjort.

Det blev den ogsaa, siger Lloyd George i Guildhall-Talen. Kan dette virkelig være sagt i god Tro?

Her skal nu først og fremmest henvises til nogle Oplysninger af General I. H. Morgan, der fra 1919 til 1923 var militært Medlem af den interallierede Kommission, der skulde kontrollere Tysklands Afrustning, og som var Chef for den Underkommission, der skulde overvaage den almindelige Værnepligts Afskaffelse.³⁾

Paa Grundlag af sine egne Erfaringer og de officielle engelske og franske Indberetninger meddeler General Morgan, at det aldrig lykkedes at faa den gamle Hær opløst. Det tyske Rigsværnsministerium, skriver han, „anstrengte hver Nerve, studerede hvert Kneb og gennemførte indtil det yderste hver Anstrengelse for at hindre den traktatmæssige Afskaffelse af tvungen Værnepligt.“ Saa snart Loven om Afskaffelsen var vedtaget, „gav den moderne Scharnhorst, General von Seeckts frugtbare Hjerne“ sig til at rekonstruere Kadrene i den Hær,

der lige var opløst, „hele den gamle Hærs Apparat blev bevaret.“

Morgan omtaler videre en Note af 4. April 1920, hvori de tyske militære Myndigheder anmodede Kontrolkommissionen om Tilladelse til at bevare 77 Rustningsfabriker, hvis Kapacitet kunde dække den gamle, 600.000 Mand store Armés Behov. Man begrundede denne Henvendelse med, at Tilladelsen til at lade Fabrikerne arbejde videre vilde „bidrage til en sund Konkurrence i Vaabenproduktionen“. Morgan kommenterer: „Fra dette Øjeblik — kun tre Maaneder efter Traktatens Ratifikation — vidste de allierede Regeringer, at Tyskland ikke tænkte paa at respektere sin Underskrift.“

Fremdeles paaviser General Morgan, at General Seeckt ganske tidligt lagde alt til Rette for den Besættelse af den demilitariserede Rhinzone, som Hitler gennemførte i 1936. I December 1922 indberettede Morgan, at det saakaldte Sikkerhedspoliti i disse Egne var identisk med Rigsværnets. London og Paris ansaa denne Indberetning for overbevisende, men man saa gennem Fingre dermed. I 1936 blev Politiet aabent inkorporeret i Rigsværnets. Det var ogsaa allerede i 1922, Kontrolkommissionen opdagede, at Enheder, der før Krigen udgjorde de fire Armékorps, som var stationeret i Rhinlandet og den neutrale Zone, af General Seeckt blev opretholdt i Kadrer.

Til sine Oplysninger knytter Morgan den Bemærkning, at saafremt Kontrolkommissionens afsluttende Indberetning og de andre officielle Dokumenter fra denne Periode blev offentliggjort, „vilde Verden blive overbevist om, at aldrig har nogen Regering vist en saadan Taalmodighed — en misforstaaet, men hæderlig Taalmodighed, har jeg altid ment — som alle de britiske Regeringer fra 1920 indtil nu [1935]. Vore Regeringer har stolet paa, at Tyskland, naar man ikke afslørede, hvad man vidste om dets Misligheder i Afrustningspørgsmaalet, da vilde give dem sin Støtte til deres forhaabningsfulde Planer om „almindelig“ Nedrustning. Denne Tillid blev misbrugt. Tyskland har udnyttet den Periode, da man tav, og brugt den som en „Fredningstid“ til at genoprette sin overvældende militære Overvægt i Europa“.

Det hjalp dog ikke dengang at tale derom. „Det var virkelig,“ siger Morgan, „blevet „daarlig Tone“ at ytre nogen som helst Tvivl om, at Tyskerne i god Tro havde undertegnet Traktaten, eller blot at omtale Muligheden af noget saadant som Tysklands militære Genrejsning.“

Da General Seeckt, om hvis politiske og militære Idéer der allerede er talt foran (S. 150), døde i 1936, skjulte man i Tyskland ikke længere

Sandheden. *Völkischer Beobachter* lod i sin Artikel tydeligt skinne igennem, at fra første Færd blev de Allierede overlistet af Seeckt. Bladet oplyser eksempelvis, at han paa Trods af Versailles-Traktaten, der fastsatte en tolvaarig Tjenestetid for de 96.000 hvervede Tropper, hvert Aar indkaldte 8000 nye Rekrutter.⁴⁾ Krigsministeren, Generalfeltmarskal Blomberg, kunde ved Bisættelsen med Rette sige, at den døde General „skabte Begyndelsen til et Folk i Vaaben“, og i sin Biografi skriver Rabenau, at Seeckt „altid aabent erklærede, at han aldrig vilde affinde sig med Fjendens Diktat, og at han under sin Sabotage-Virksomhed i den demokratiske Dr. Gessler havde *ein genelmer und bequemer* Rigsværnsminister.“⁵⁾

Her skal nu ikke gives en Skildring af Weimar-Tysklands Oprustning. En saadan kan først blive fyldestgørende, naar de af General Morgan nævnte Dokumenter og andre vigtige Aktstykker er offentliggjort. Til disse hører navnlig det i Aarene omkring 1930 ofte omtalte, men aldrig publicerede hemmelige franske Dossier, hvorom General Temperley, der under Nedrustningskonferencen i Genève var den engelske Regerings militære Raadgiver, giver nogle værdifulde Oplysninger. Temperley skriver:

„Franskmændene havde fremstillet et frygteligt hemmeligt Dossier om deres [Tyskernes] Traktatbrud, som de altid truede med at offentliggøre i et belejligt Øjeblik. Jeg var i Besiddelse af vort eget, der i lige saa høj Grad var en af uangribelige Beviser støttet Anklage mod Tysklands gode Tro. Men naar det kom til Stykket, var Fortiden Fortid, og vi saa ingen særlig Grund til at rage op i det. Dossieret var ganske omfattende. Her omtaltes de hemmelige Hvervninger til kort Tjeneste i Rigsværnet og det enorme og ulovlige Antal Underofficerer, hvoraf der var saadan noget som to til hver Menig. Der var en hemmelig, i Traktaten forbudt, Generalstab, et meget stort Antal militariseret Politi, der levede i Barakker og fik militær Træning, Flyvere, der blev uddannet i Rusland, hemmelig Forsyning med forbudte Vaaben og en hemmelig Luftstyrke. Der var ogsaa en aldeles fuldstændig Plan til industriel Mobilisering. Foreninger af tidligere Soldater som *Stahlhelm* fik militær Uddannelse og bestod maaske af 2 Millioner Mand. Dermed er Listen paa ingen Maade udtømt. Tyskerne gentog i Virkeligheden den Succes med at omgaa Traktaten, som de havde virkeliggjort paa Napoleons Tid.“

General Temperley fortsætter nu saaledes:

„Man kunde dog ikke lade være med at tænke paa, om andre modige Folk i lignende Omstændigheder vilde afholde sig fra at gøre deres Yderste for at komme udenom en Traktat, der var blevet dem paa-tvunget med Bajonetten. Saa længe der var noget Haab om at opnaa en Overenskomst, benyttede jeg al min Indflydelse til at hindre Of-fentliggørelse af det saakaldte „hemmelige“ Dossier. Det blev heller aldrig publiceret, skønt dets Indhold var ganske velkendt i politiske Krese i Paris.“⁶⁾

Disse Udtalelser af Temperley er maaske de mest afslørende, der overhovedet findes om engelsk Politik i de kritiske Aar, da Tysklands store hemmelige Oprustning var i fuldt Sving. Man lægge nu vel Mærke til, at det franske Dossier og de tilsvarende engelske Oplysnin-ger ikke omhandler Hitler-Perioden. De omhandler Weimar-Tyskland, de skildrer — i Overensstemmelse med Morgan — den Oprustning, som det demokratiske Tysklands Regeringer paabegyndte, straks efter Versailles-Traktatens Underskrivelse. Man bemærke fremdeles, at hele denne Proces, alle disse Traktatbrud var velkendte baade for den fran-ske og for den engelske Regering. Alligevel, Temperley og med ham det ansvarlige England gjorde alt for at forhindre det franske Dossiers Offentliggørelse, alt for at skjule og tilsløre, alt for at lette Tysklands Opgang til nyt militært Vælde. Temperley begrunder denne Holdning med, at man ikke burde irritere Tyskerne, saa længe der var Haab om at naa en Overenskomst, men modsiger sig ved samtidig at skrive, at med Stresemanns Død i 1929 „forsvandt næsten det sidste Haab om Fred i Vesteuropa“. Denne Udtalelse forhindrer ham forøvrigt ikke i at præsentere sig som en af dem, der troede paa Hitlers Oprigtig-hed.⁷⁾

Til sin Motivering af engelsk Tolerance overfor de tyske Traktat-brud føjer Temperley en lige saa uretfærdig som tankeløs Kritik af fransk Politik. Han erkender, at det franske Dossier ikke overdrev, han indrømmer, at den franske Frygt for Tyskland ikke var ubegrun-det — „hvis jeg havde været Franskmand, havde jeg sandsynligvis delt“ de franske Synspunkter!⁸⁾ — og paa den anden Side afviser han atter og atter Tanken om engelske Forpligtelser overfor Frankrig og billiger de altid ubestemte engelske Formler. „Præcise Definitioner,“ skriver han, „stred mod vore Interesser.“⁹⁾ Alligevel skal det være Frankrig, der bærer Hovedansvaret for Nedrustningens Fiasko. Med andre Ord: Et Frankrig, der ikke kunde opnaa nogen engelsk Ga-

ranti, som vidste, at Tyskland var i Færd med at genopbygge sin Militærmagt, og som saa England tolerere dette, dette Frankrig burde have nedrustet og givet Menneskeheden et smukt Eksempel paa uselvsk Politik ...

Temperleys Bog er et Monument over engelsk Kortsynethed. Paa dens Sider staar Blad for Blad nedskrevet mange Forudsætninger for Krigsudbrudet i 1939.

Ligesom Stresemanns Udenrigspolitik i sine Maal ikke var synderlig forskellig fra Hitlers og forberedte de nazistiske Aktioner, saaledes lagde General von Seeckt i det demokratiske Weimar-Tysklands bedste Aar upaavirket af Locarno og anden Forstaaelsespolitik det militære Grundlag, paa hvilket Hitler kunde bygge videre. Hverken udenrigspolitik eller militæropolitik betegner Nazismens Magtovertagelse et skarpt Brud paa Udviklingen. Linjerne løber samme Vej, de stiger blot dristigere efter den 30. Januar 1933.

Da Nedrustningskonferencen aabnedes den 2. Februar 1932 — den forberedende Kommission havde da arbejdet i omtrent seks Aar — skimtedes straks de Skær, paa hvilke Konferencen skulde strande: Tyskland forlangte „Ligeret“, d.v.s. Ret til at ruste i samme Forhold som andre Stater, og allerede den 16. September meddelte von Papens Regering, at den under de nuværende Forhold trak sig tilbage fra Konferencen og ikke saa sig i Stand til atter at deltage, før dens principielle Krav var opfyldt.

Overfor den tyske Fordring om Lighed stillede Fransk mændene Kravet om Sikkerhed. Dette havde været deres Standpunkt, deres naturlige og velbegrundede Standpunkt siden Freden: I 1870 havde Frankrig ikke været i Stand til at standse den tyske Invasion, i 1914—18 havde det selv med Rusland som Allieret ikke kunnet sejre uden den engelske og amerikanske Hjælp. Disse Erfaringer i Forbindelse med den Kendsgerning, at Tysklands Befolkning var en Trediedel større end Frankrigs, og at den tyske industrielle Magt langt overgik den franske, overbeviste Frankrig om, at Lighed vilde betyde Underlegenhed, med mindre den suppleredes med Sikkerhed, d.v.s. et kollektivt System eller et Alliance-System, som i Tilfælde af Krig vilde stille effektiv militær Hjælp ved Frankrigs Side. At give Tyskland militær Lighed uden samtidig at faa Sikkerhed maatte for Frankrig være lige saa umuligt som for England at indrømme maritim Lighed. Men skønt

den tysk-engelske Konflikt, der førte til Krigen 1914—18, netop havde sin dybeste Aarsag i det tyske Flaadeprogram og i Englands Modstand mod det, stillede London sig nu vrangvilligt til det franske Krav, og fandt det irriterende og trættende stadig at høre Raabet om *sécurité*. Denne fransk-engelske Konflikt er en af Tragedierne i de første tyve Aar efter Freden. Den fik et prægnant Udtryk under Flaadekonferencen i London i Foraaret 1930. Italien krævede her Flaadelighed med Frankrig, hvilket vilde betyde fransk Underlegenhed i Middelhavet. Den franske Regering nægtede derfor at reducere sit Flaadebudget, med mindre den fik en engelsk Sikkerhedsgaranti i Middelhavet. Men England afslog. Den amerikanske Forhandler Dwight Morrow foreslog da, at Storbritannien uden at paatage sig nye Pligter skulde bekræfte sine gamle Forpligtelser under Folkeforbunds-Pagten og Locarno-Traktaten paa en saadan Maade, at Frankrig opnaaede det begærede Tilsagn. Paany var England reserveret, og Frankrig „erklærede rent ud, at det ikke havde Tillid til, at England vilde opfylde sine kontinentale Forpligtelser, hverken under Pagten eller under Locarno-Traktaten“.¹⁰⁾

Det var denne manglende Tillid, der i de følgende Aar bestemte Frankrigs Sikkerhedspolitik og dets stadig tilbagevendende Fordring, at Lighed for Tyskland maatte kombineres med Sikkerhed for Frankrig.

Da nu von Papen den 16. September trak Tyskland ud af Nedrustningskonferencens Arbejde, offentliggjorde den engelske Regering den 19. en Erklæring, som dog rimeligvis var forfattet før den 16. Heri udtales først, at det tyske Standpunkt juridisk set er uholdbart: Traktatens militær-politiske Bestemmelser „er stadig bindende og kan kun ved Overenskomst ophøre at være det“.

Til dette juridiske Synspunkt føjer den engelske Regering imidlertid en anden Betragtning: Den forstaar Stillingen saaledes, siges det, at Tyskland ikke vil gøre den juridiske Betragtning gældende, men snarere „opfordre til Regulering [*adjustment*] paa Basis af den Kendsgerning, at Begrænsningen af Tysklands Rustninger, der indeholdes i Traktaten, havde til Hensigt at være og blev meddelt som Forløber for en almindelig Begrænsning fra de andre Magters Side. Hans Majestæts Regering benægter ikke denne Kendsgerning og forsøger ikke at svække Styrken i denne Argumentation“ og vil følgelig arbejde for „en større Ligestilling“.

Meningen med denne Erklæring var tydelig nok: Formelt set er den franske Jura uangribelig, men denne Formalisme har for England mere akademisk Betydning, det gælder nu om uden Hensyn til Traktat-Paragraffer at gøre praktisk Politik. Som Udenrigsminister Sir John Simon kort efter udtrykte det: Det væsentlige Spørgsmaal er et moralsk og ikke et juridisk¹¹⁾, og hvis Erklæringen ikke havde sagt det tydeligt nok, gjorde den engelske Presse det. Navnlig *Times* begyndte en Kampagne, hvis Tone blev stadig mere antifransk. Den Dag, Erklæringen blev offentliggjort, skrev Bladet: „Her i Landet vil praktisk talt alle være enige om — og den britiske Regering er enig i — at det tyske Krav om Lighed er væsentligt berettiget“. Den 30. September kommer en stor Leder: Der synes kun at være ringe Bevis for Paastanden om, at Tyskland direkte har krænket Traktatens militære Klausuler, nogle af de franske Bekymringer er „tydeligt nok overdrevne“, og der er intet mærkeligt i, at Tyskland gør Indsigelse mod Traktatbestemmelser, „der blev det paatvunget ved Magt“. I England vil Offentlighedens store Flertal mene, at den Tid er kommet, da man maa erkende Umuligheden af, „at holde et stort Land i en varig Tilstand af Underlegenhed“. England anser da de tyske Krav for væsentligt berettigede, og naar Frankrig erklærer ikke at kunne gaa med til Lighed uden selv at opnaa større Sikkerhed, „vilde det være taabeligt at forlede den franske Regering og Offentlighed til den Tro, at Storbritannien er villig til at paatage sig nogen yderligere Forpligtelse paa det europæiske Kontinent“.

Her ses den ulykkelige fransk-engelske Konflikt — den der skulde blive Hitlers store Chance — i lys Luc. Til yderligere Forstaaelse af de engelske Synspunkter kan det være hensigtsmæssigt allerede her at erindre om et Par Artikler fra et noget senere Tidspunkt, fra 1936 i *Times* af Lord Lothian, der i disse Aar spillede en betydende Rolle inden for de Kredse, der drev paa med Forstaaelse overfor Tyskland og med en mere eller mindre tilsløret antifransk Politik. Lord Lothian skriver:

„Den centrale Kendsgerning i Europa i Dag er, at Tyskland ikke ønsker Krig og er rede til at give absolut Afkald paa den som en Metode til Løsning af Konflikter med sine Naboer, forudsat at det opnaar virkelig Lighed“. Man vil, fortsætter Lord Lothian, spørge, hvorfor man skulde have Tillid til en ny Pagt indeholdende en saadan tysk Erklæring, og han svarer:

„Der er efter min Mening to Grunde: Der er først og fremmest den eftertrykkelige Erklæring, som Hitler — Tysklands ubestridte Leder i Dag — har afgivet. Han har klart sagt til mig, og han har sagt det offentligt, at hvad Tyskland ønsker er Lighed og ikke Krig; at han er rede til at give absolut Afkald paa Krig; at han har undertegnet en Traktat med Polen, der fjerner Versailles-Traktatens farligste og bitreste Element — Korridoren — fra Krigens Omraade i 10 Aar; at han sluttelig og for bestandig akcepterer Alsace-Lorraines Indlemmelse i Frankrig; og endelig og mest vitalt, at han vil forpligte Tyskland til ikke med Magt at blande sig i hans elskede Østrigs Forhold, forudsat at alle dets Naboer vil gøre det samme. Han gaar videre og siger, at han vil undertegne Pagter om Ikke-Angreb med alle Tysklands Naboer for at bevise sit Fredsønskes Oprigtighed, og at han med Hensyn til Rustninger kun beder om „Lighed“ for Tyskland og vil gaa med til internationalt Tilsyn, hvis ogsaa alle andre akcepterer det. Jeg har ikke den ringeste Tvivl om, at denne Holdning er aldeles oprigtig.“

Videre forklarer Lothian — stadig jo paa Grundlag af sine oplysende Samtaler med Hitler — at hvad den tyske Fører frygter, er det kommunistiske Rusland, og hvis nu, spørger den engelske Politiker, hvis nu dette Rusland en Dag bliver virkeligt truende, „vil saa Tyskland blive betragtet som Europas potentielle Fjende eller som Europas Bolværk, som de nye østeuropæiske Nationers Trusel eller Beskytter?“

Sluttelig beder Lothian England forstaa, at det nye Tyskland ikke er imperialistisk i gammeldags Forstand — nej, „selve dets Dyrkelse af Racen hindrer det i Forsøg paa at annektere andre Nationaliteter“. ¹²⁾

Lord Lothians Artikel er her gengivet ret udførligt, fordi den er typisk: Her siges i faa Ord alt det, man i disse Aar kunde høre i ledende engelske Krese, her er samlet en Række af de frygtelige Vildfarelser, som da var almindelige i London, og med Undren spørger man, hvorledes en saa grænseløs Lettroenhed over for og en saa radikal Misforstaaelse af Hitler og Nazismen var mulig. Hvorledes var den mulig, naar det ansvarlige England kendte den tyske Oprustning allerede før Hitlers Magtovertagelse, naar *Min Kamp* havde foreligget i 10 Aar, hvorledes naar Krigens og Uforsonlighedens og Ubarmhertighedens Aand talte paa Møder over hele Landet og i den ganske Presse, og naar Ungdommen fra de tidligste Aar blev opdraget i Landsknægtens Haandværk og Moral, hvorledes var endelig denne Tillid til Hitlers

Oprigtighed mulig efter Erfaringerne fra Østrig i 1934, efter — hvad *Times* dengang kaldte — Gangsterregimets Selvafløring?

Og videre spørger man: Hvorledes var denne Blindhed mulig, naar en lille Kreds af samvittighedsfulde og erfarne Korrespondenter i Tyskland holdt den engelske Presse ypperligt underrettet? Det var endelig i disse Aar, Winston Churchill kæmpede sin store og tragiske Kamp for at vække Folk og Parlament. Ledet af de højeste patriotiske Motiver og, efterhaanden som Tiden skred, med Angst i Hjertet, førte han det Angreb, der mislykkedes, fordi Lyrik og Magelighed og Ukynlighed var stærkere Magter end hans Viden og hans funklende Talent.

Det var den 1. Januar 1936 — to Maaneder før Hitler brød Locarno-Traktaten — Lord Lothian skrev sin Artikel om Lighed for Tyskland. Lad os da høre, hvad Churchill havde at sige om dette Spørgsmaal. Mere end tre Aar forinden, i November 1932 — altsaa før Hitlers Magt-overtagelse — talte Churchill saaledes i Underhuset:

„Alle disse Flokke af kraftige unge Germanere, der marcherer hen ad Tysklands Gader og Veje med Øjnene straalende af Lyst til at lide for deres Fædreland, tragter ikke efter Ligeberettigelse. De længes efter Vaaben, og naar de har faaet Vaabnene, tro mig, vil de kræve Tilbagegivelse af tabte Territorier og tabte Kolonier. Og naar dette Krav er fremsat, vil det uundgaaeligt ryste samtlige de Lande, jeg har nævnt, og nogle andre Lande, jeg ikke har nævnt, og maaske ryste dem i deres Grundvold.“¹³⁾

Derfor bekæmpede Churchill ogsaa det kortsynede Krav om Frankrigs Nedrustning. Han forstod, at militær Ligestilling mellem Tyskland og Frankrig „vilde føre os inden for praktisk Rækkevidde af en næsten uundgaaelig Katastrofe“,¹⁴⁾ derfor udbrød han ogsaa: „Gud ske Lov for Frankrigs Hær“ og advarede: „Naar Europa i Aar har kunnet glæde sig over Freden, har det været, fordi det blev beskyttet af Frankrigs Skjold. Vær forsigtig og knus ikke dette Skjold.“¹⁵⁾

Trods denne skønne Strid blev det i disse afgørende Aar Lothian-Synspunktet, der sejrede. I det herskende England gjaldt det om at forstaa Tyskland, og det gjaldt om ikke at forstaa Frankrig.

Von Papens Regering havde trukket sig tilbage fra Genève, fordi man ikke vilde indrømme Tyskland Ligeberettigelse. En Række Forhandlinger kom i Gang, og den 11. December 1932 — von Papen var nu blevet afløst af General Schleicher — cuedes Storbritannien, Fran-

krig, Tyskland, Italien og U.S.A. om en Formel, der anerkendte Tysklands Krav om „Ligeberrettigelse i et System, der vilde skabe Sikkerhed for alle Nationer“.

Et lykkeligt Fund! Tyskland havde faaet sin Ligeberrettigelse og Frankrig sin Sikkerhed. Der stod blot intet om, hvorledes disse Begreber skulde forenes, enhver kunde forstaa dem paa sin Maade. Dog, Tyskland vendte i hvert Fald tilbage til Konferencen. Saaledes var Stillingen, da Hitler den 30. Januar 1933 blev det tyske Riges Kansler. Den var tvetydig, men naar Hitler iagttog London, fandt han den lovende.

I Februar begyndte da et nyt Afsnit af Nedrustningskonferencens Arbejde. To tunge Skyer hang over Genève: Nazismens Sejr i Tyskland rummede allehaande farlige Muligheder, og netop i disse Dage tilspidsedes Folkeforbundets Konflikt med Japan som Følge af det japanske Angreb paa Kina, der var begyndt med Mukdens Besættelse den 18. September 1931: Den 24. Februar vedtog Delegeretforsamlingen enstemmigt en Udtalelse, der erklærede, at Suveræniteten over Manchuriet tilhørte Kina, og at Japans militære Aktion ikke kunde retfærdiggøres. Samme Dag meddelte Japan, at det agtede at udmelde sig af Folkeforbundet.

Midt i Marts foretog den engelske Premierminister, MacDonald, en af de hastige politiske Pilgrimsrejser, som han yndede, og som gav ham Lejlighed til stor lyrisk Udfoldelse paa Verdensscenen, ledsaget af hans Talents særlige Evne til at dække sig med en Røgskærm. MacDonald kom til Genève. En fransk Korrespondent meddelte, at han ved sin Ankomst gjorde Indtryk af en Mand „*rempli de bonne volonté, mais perplexe.*“¹⁰⁾

Den engelske Premierminister forelagde en ny Plan. Sammenlignet med de mange andre, der allerede var lagt paa Bordet og lagt under det igen, indeholdt den ikke meget nyt ud over Forslaget om bestemte Tal for Kontinentets Hære: Tyskland skulde have 200.000 Mand, Polen 200.000, Chechoslovakiet 100.000, Rumænien 150.000, Sovjet-Unionen 500.000, Frankrig og Italien — ligesom Tyskland — 200.000, men desuden henholdsvis 200.000 og 50.000 i deres Kolonier.

Naturligvis var det udelukket, at Frankrig skulde gaa med til at halvere sin Hær og se Tysklands fordoblet, naar intet af dets Krav om Sikkerhed opfyldtes, og for disse Krav havde MacDonald ingen Sans. I Underhuset var hans Hovedbetragtning denne: „Vi er forplig-

tede til at give Tyskland Ligeberettigelse [Erklæringen af 11. December 1952]. Den Tid er forbi, da en Kombination af Magter kan holde et europæisk Folk nede ved Hjælp af Forpligtelser, som det anser for uforenelige med sin Selvrespekt og sin Ære.“¹⁷⁾

Vi er forpligtede — ja, men ifølge December-Erklæringen i lige saa høj Grad forpligtede til at give Frankrig Sikkerhed. Dog intet Ord herom hos MacDonald.

Men naturligvis blev hans Plan efter Genève's Sædvane gjort til Forhandlingsgrundlag. Imidlertid standsede Diskussionen en Stund, idet MacDonald sammen med Sir John Simon for til det evige Rom for at drøfte territoriale Revisioner med Mussolini, formodentlig i den Overbevisning, at ogsaa Versailles-Grænserne var uforenelige med den tyske Nations Selvrespekt og Ære.

Næste Skridt i Udviklingen er Hitlers Rigsdagstale den 17. Maj 1955. For dem, der vil studere den tyske Førers Politik og Psykologi, er dette en af hans mest interessante Erklæringer. Den er forsonlig, den er beroligende: Den nazistiske Revolutions dybe Betydning er, forklarer han, at Tyskland nu melder sig til oprigtigt og virksomt Medarbejderskab i Fredens Sag. Tyskland er nemlig dybt overbevist om, at intet politisk eller økonomisk Spørgsmaal kan løses ved Krig, Resultatet af en ny Krig vil kun blive yderligere Ødelæggelse af Europa og Kim til nye Modsætninger. Nazismen er ogsaa Tilhænger af det Nationalitetsprincip, der sejrrikt brød igennem i det 19. Aarhundrede, den ved, at Freden sikres bedst, naar Folkegrænser falder sammen med Statsgrænser. „Vor Nationalsocialisme“, siger han, „er en Grundsætning, der principielt forpligter os som Verdensanskuelse, idet vi i grænseløs Kærlighed og Trøskab hænger ved vor egen Nationalitet, respekterer vi netop ud fra denne Følelse ogsaa de andre Folks nationale Rettigheder og ønsker af vort inderste Hjerte at leve i Fred og Venskab med dem“. Derfor afviser Hitler ogsaa al Tale om Germanisering. Den Tanke at gøre Polakker eller Fransk mænd til Tyskere er ham helt fremmed, han siger: „Ingen Stat kan have større Forstaaelse for de nyopstaaede unge europæiske Nationalitets-Stater end det Tyskland, der af den samme Vilje har skabt den nationale Revolution. Dette Tyskland vil for sig selv intet, som det ikke er beredt til at give andre“.

Hvorledes bedømme slige Udtalelser? Var Hitler oprigtig i dette Øjeblik?

Vi kender Programmet fra *Min Kamp*, vi ved, at Hitler før og efter Magtovertagelsen i private Samtaler med Rauschning, Ludecke og Otto Strasser fører dette Program endnu videre, og at alle hans Tanker samles om Krig og Erobring og Tyskernes Herredømme over andre Nationer, vi ved, at mens han staar og taler om Nationernes Lighed, gennemfører han i Tyskland den mest naadeløse Krig mod Mennesker af anden Race og af andre Meninger end de nazistiske, og mens han lovpriser Fredens Evangelium, opdyrker han Vildskab i Ungdommeu. Vi ved endelig nu, hvorledes denne hans proklamerede Respekt for andre Nationer blev virkeliggjort, da han fik lagt dem under de nazistiske Støvler. Vi kender nu Barbarernes Voldshandlinger og behøver blot her at nævne de for Tysklands Ære uaftvættelige Skændselsgerninger i Polen, Norge og mange andre Lande.

Der er god Sammenhæng mellem disse Hitler-Tysklands Handlinger og Programmet fra *Min Kamp* og fra Samtalerne. Skal vi da forstaa det saaledes, at i Talen den 17. Maj høres „en anden Hitler“, en Hitler, der er lige saa oprigtig som *Min Kamps* Forfatter, en Hitler, der i dette Øjeblik virkelig er grebet af Tanken om Fred og Folkeforsoning og ikke synes at have nogen Forbindelse med den amoralske Nihilist og hæmningsløse Voldsmand, vi ellers kender? Eller fremtræder i denne Tale Hitler i sluttet psykologisk Sammenhæng. Hitler, der benytter ethvert Middel, og som her for at vildlede og berolige Modstanderen med raffineret Teknik bruger et Argument, der er vel egnet til at bedrage de Anstændige: Er ikke min Nationalisme og min Racetro Beviset for, at jeg aldrig vil gaa ud over min egen Nation og min egen Race?

Spørgsmaalet, der her stilles, og som andre Situationer i Hitlers Liv stiller, belyses af andre Passager i samme Tale. Formaalet for Hitler er at opnaa Tysklands militære Ligeberettigelse. Derfor erklærer han alle Paastande om, at Tyskland ikke har afrustet, „eller om at det endog skulde have oprustet“, for „usande og unfair“. Han slutter dette Afsnit af Talen saaledes: „I det tyske Folks og den tyske Regerings Navn har jeg da følgende Erklæring at afgive: Tyskland har afrustet. Det har langt ud over Rimelighedens og Fornuftens Grænser opfyldt alle de i Fredstraktaten paaagte Forpligtelser“.

Altsaa, Tyskland har opfyldt Versailles-Traktaten, det har afrustet ud over alle Fornuftens Grænser ...

Hvorledes var da paa hint Tidspunkt den virkelige Rustningssituation i Tyskland? Godt tre Aar senere i München-Talen den 9. November 1936 gav Hitler Oplysning herom. Han udtalte: „Nu kan jeg for første Gang sige aabent: Tre og et halvt Aar igennem har nu vor tyske Vaabensmedie arbejdet Dag og Nat for at befri vort Folk for Forsvarsløshedens Tilstand“.18)

Ogsaa Göring har aflagt sit Vidnesbyrd. Da Tyskland i Marts 1935 ensidigt havde ophævet Versailles-Traktatens 5. Afsnit, indført almindelig Værnepligt og præsenteret den nye militære Luftflaade, erklærede Göring i et Interview med den internationale Presse i Berlin: „Jeg er stolt af mit Værk. Hvad vi har skabt i Løbet af to Aar er mere end nogen anden kan gøre os efter... Som De ser, har vi holdt disse Maskiner godt skjult indtil nu“.19)

Da ultsaa Hitler den 17. Maj 1935 i Regeringens og det tyske Folks Navn afgav sin højtidelige Erklæring om, at Tyskland ikke havde oprustet, men tværtimod afrustet, afrustet ud over Fornuftens Grænser, arbejdede den tyske Krigsmaskine, som allerede Seeckts og Stresemanns Tyskland havde sat i Gang, Dag og Nat, og Göring byggede paa sin Luftflaade.

Hitlers Erklæring var da ikke alene løgnagtig, den skulde ogsaa synes udfordrende farlig, for i de europæiske Regeringskontorer vidste man, som Temperley meddeler, Besked. I Paris havde man foruden det hemmelige Dossier den interallierede Kommissions Betænkning, i London saa Morgans Rapport, og man kendte der de franske Dokumenter, førende Blade Europa over indeholdt stadige Afsløringer, Dorothy Woodmann samlede netop da sit mægtige Materiale om det nazistiske Tysklands Oprustning.20) Alligevel saa Hitler ikke forkert. Han vidste, som han havde forklaret det i *Min Kamp*, at den virkelig store Løgn altid er virkningsfuld, og at enkle højtidelige Erklæringer er uimodstaaelige for det brede Publikum. Han vidste desuden, at i de demokratiske Lande er dette store Publikum den almindelige Opinion, der tæller og bestemmer Politikens Retning, og dette brede, altid lidt sentimentalt anlagte Publikum vilde let, som han selv sagde, mene at han blev behandlet unfair, hvis man nu ikke troede ham paa hans saa højtidelige Erklæringer. Og ikke blot det store Publikum: En Mand som Lothian vidnede jo, at Hitler uden Tvivl var *perfectly sincere*, og en Dag sidst i 1935 kunde den tyske Fører med dyb Tilfredsstillelse i Englands fornemste Blad læse denne Karakteristik af

sig selv: *A leader who is known to be a man of his word* — en Fører, om hvem man ved, at han staar ved sit Ord ...²¹⁾

Sandelig, med slige Vidnesbyrd kunde Hitler — som Grogers Werle siger hos Ibsen — vove adskilligt. Han gjorde det ogsaa. Han præsenterede sig i Maj-Talen som Afrustningens Politiker og dertil som Folkeforsoningens og Fredens Fyrste. Disse to Roller hører sammen, ogsaa i Løgnagtigheden. Mens han talte, rustede hans Krigsmaskine uden Ophør og arbejdede hans aldrig hvilende Tanke med Verdenscrobringens Plan.

I hans Udenrigspolitik svarer Maj-Talen — og den skulde jo gentages mange Gange — til de Æresord, han før November 1923 gav om, at han aldrig vilde forsøge Statskup, thi i November-Talen 1936 tilstod han ikke blot, at han fra Magtovertagelsens første Dag havde oprustet uophørligt, Dag og Nat, han havde endnu en Afsløring til sine Venner: „Da vi i November 1923 for første Gang vilde handle, havde vi allerede en lang Historie af Kup-Forberedelser bag os. Jeg kan nu roligt vedgaa, at jeg fra 1919 til 1923 overhovedet ikke tænkte paa andet end et Statskup (rasende Bifald)“.

Han gav sit Æresord, og han tænkte overhovedet ikke paa andet end at bryde det. Dette er Hitler, ogsaa den Hitler, der holdt Maj-Talen i 1935. Han lovede Fred, og han tænkte ikke paa andet end Krig.

Mens London fandt Hitlers Tale opmuntrende, var Paris skeptisk og lagde sig fast paa det Standpunkt, at fransk Nedrustning kun var mulig, saafremt der blev givet Garantier mod tysk Oprustning, og saafremt international Kontrol med Rustningerne først blev prøvet i en vis Periode. Fortidens Erfaringer gjorde dette Synspunkt berettiget, og en fransk Skribent sagde uden Omsvøb, hvad man mente i Frankrig: „Vi tror ganske simpelt ikke paa Muligheden af effektiv international Kontrol i Diktaturlande“.²²⁾

Lange Forhandlinger i Sommerens Løb endte med, at Udenrigsminister Sir John Simon den 14. Oktober paa Storbritanniens, Frankrigs, U. S. A.s og Italiens Vegne forelagde Konferencen et Forslag om Nedrustning i to Tempi. Først skulde komme en Prøveperiode paa fire Aar, under hvilken de kontinentale Hære skulde standardiseres med kort Tjenestetid. Tyskland maatte ikke i disse fire Aar opruste, og de andre skulde ikke nedruste. Et internationalt Kontrolsystem skulde indføres og dets Effektivitet prøves. Hvis Prøven faldt heldigt ud, skulde en ny fireaarig Periode begynde, under hvilken Nedrustning skulde gennemføres paa Basis af Ligeberrettigelse.

Halvtredje Time efter at Sir John Simon havde afsluttet sin Tale, indløb til Konferencens Præsident, Mr. Arthur Henderson, et Telegram fra Berlin: Det var nu klart, meddelte den tyske Udenrigsminister, at almindelig Nedrustning ikke vilde blive gennemført, at „de sværtebcvæbnede Magter ikke har Vilje til at opfylde deres traktatmæssige Forpligtelser (!)“, og at den Tyskland lovede Ligeberettigelse ikke vilde blive virkeliggjort. Tyskland saa sig derfor nødsaget til at forlade Konferencen. Samtidig anmeldte Riget sin Udtræden af Folkeforbundet.

Var dette en pludselig Hitler-Indskydelse, en Reaktion efter Simon-Talen? Det var det ikke. Fra Goebbels hemmelige Instruktioner ved vi, at dette Skridt allerede i September blev overvejet i Berlin, og endvidere, at den tyske Regering først og fremmest vilde undgaa Kontrol, som — hvor behændig man end var — maatte konstatere Oprustningen.²³⁾

Da Herman Rauschning, der havde deltaget i Genève-Konferencen, kom tilbage til Berlin dybt bekymret over Tysklands isolerede Stilling, blev han modtaget af en oprømt og optimistisk Hitler: Netop en Handling som Opbrudet fra Genève blev forstaaet af det tyske Folk, der ønskede „en befriende Daad, som gav det dets Handlefrihed tilbage“. Folket brød sig ikke om Prutten og Forhandling, men blev grebet af den store Gestus, det dristige Drama.²⁴⁾

Det er sandsynligt, at Størstedelen af det tyske Folk virkelig følte saaledes, og det er sikkert, at denne Indledning til Hitlers dramatiske Udenrigspolitik gjorde Indtryk der, hvor han ønskede og ventede det. Ganske vist, den 16. Oktober fordømte *Times* Hitlers „sarceagtige Demonstration“ „netop i det Øjeblik, da Forhandlingerne i Genève syntes en Afslutning i Enighed nærmere end nogensinde før“. Offentligheden i Tyskland vilde dog intet faa at vide herom, thi „Hitlerismen i sin nuværende Form er en Fornægtelse af al Tanke- og Talefrihed og er derfor en Trusel mod Kulturen, saaledes som vi forstaaer den.“

Dog, Stemningen skiftede hurtigt. Den 15. November var *Times* inde paa en ny Bane: Man havde i England en ubehagelig Følelse af, at den engelske Regering ved „en utidig Indrømmelse“ til Paris havde givet Tyskland en Undskyldning for dets Handling. *Times* sigtede naturligvis hermed til det franske Krav om en Prøveperiode, som Bladet fandt urimelig. Bladet forlangte „et nyt og mere uafhængigt engelsk Initiativ“.

Ganske den samme Gliden kunde iagttages i Udenrigsminister Sir John Simons Taler. Den 14. Oktober havde han i Genève erklæret, at ingen Konvention kunde begynde med tysk Oprustning, men den 24. November akcepterede han i sin Underhustale den tyske Oprustning: Valget, sagde han, stod mellem reguleret og ikke-reguleret Oprustning. Som *Le Temps* skrev: „Den engelske Politiks ustadige Bevægelser er saa tydelige, at man ikke kan tage Fejl af deres Betydning.“²⁵⁾ Heller ikke Hitler kunde tage Fejl. Udsigten over London blev stadig mere lovende.

Den Gliden i engelsk Politik, der førte fra Modstand mod til Tolereren eller endog Billigelse af den tyske Oprustning, finder sin delvise Forklaring i en Begivenhed, der indtraf mellem John Simons to Taler. Den 25. Oktober led Regeringen ved Suppleringsvalget i Fulham et opsigtvækkende Nederlag: De konservative gik 10.488 Stemmer tilbage og Arbejderpartiet 88.875 frem. Det var Pacifisme, Afrustningspolitik, Uvidenhed og forvirret Tankegang, der sejrede ved dette Valg. Netop forvirret Tankegang: Valgets Sejrherre, Mr. Wilmot, forklarede i en Artikel, at han havde vundet Slaget, fordi han krævede Fred, almindelig Nedrustning og en ærlig Folkeforbundspolitik, under hvilken Storbritannien vilde spille sin Rolle, „hvis en Angriber udfordrer den civiliserede Verdens kollektive Styrke“. Denne frygtelige Forvirring var i mange Aar det engelske Arbejderpartis: Kritikløst fordredes Nedrustning over hele Linjen, og samtidig krævedes Aktioner mod Japan og overhovedet Mobilisering af de civiliserede Nationers kollektive Styrker mod enhver Angriber. Dog, det var Pacifismen og Nedrustningen, der tog Vælgerne. Det var dette Program, der vandt Valget, og det gjorde Indtryk paa Regeringen. Under Presset fra Vælgermasserne fjernede den sig yderligere fra det „militaristiske“ Frankrig, den akcepterede „reguleret Oprustning“ i Tyskland, foregøglende sig selv og andre, at Resultatet vilde blive velgørende for hele Verden, og at et ligeberettiget Tyskland vilde være et tilfredsstillende og et fredeligt Tyskland.

Saaledes endte Hitlers første Regeringsaar paa den ene Side med hans eget drastiske og dramatiske udenrigspolitiske Initiativ og paa den anden Side med fransk-engelsk Bitterhed og Uenighed. Paa den ene Side med en Hitler-Udfordring og paa den anden med en splittet fransk-engelsk Front. Det var denne Splittelse, der i 1920'erne og 1950'erne var en af de internationale Ulykker. Aarsagerne dertil var dybe og gaar langt tilbage i de to Folks Historie. De var baade politiske og psykologiske.

KAP. X

Fransk-engelsk Rytme

Da Clemenceau et Par Aar efter Verdenskrigens Afslutning kom til London og i Underhuset opsøgte Lloyd George, spurgte denne ham straks, om han havde noget at sige ham.

„Det har jeg,“ svarede Clemenceau, „jeg har at sige Dem, at jeg allerede Dagen efter Vaabenstilstanden fandt Dem blandt Frankrigs Fjender.“

Lloyd Georges Replik lød saaledes:

— *Well, was it not always our traditional policy* — var det ikke altid vor traditionelle Politik?¹⁾

Det var Englands traditionelle Politik.

I sit berømte og foran omtalte (S. 164) Memorandum af 1. Januar 1907 skriver Sir Eyre Crowe, at Englands aarhundredgamle Bestræbelse for at opretholde en Magtbalance „ved at kaste sit Lod snart i denne, snart i hin Vægtsskaal, men altid til den Side, der modsatte sig den stærkeste enkelte Magts eller Gruppens politiske Diktatur“, har næsten „Karakter af en Naturlov“.²⁾

Palmerston udtrykte det samme paa denne Maade:

„Jeg siger, det er snæversynet Politik at formode, at dette eller hint Land skal udpeges som Englands evige Allierede eller evige Fjende. Vi har ingen evige Allierede og ingen evige Fjender. Vore Interesser er evige og bestandige, og det er vor Pligt at følge disse Interesser“.³⁾

Denne Grundbetragtning medførte gennem hele Englands nyere Historie Modstand mod en enkelt Magts Hegemoni-Bestræbelser, og, naar Faren var overstaaet, Bestræbelse for at hindre den Allierede fra Kriegen i at stige til for stor Magt. Ingen evige Allierede, ingen evige Fjender.

Naar Balancen syntes genoprettet, ses da ogsaa stadig England i Isolations-Stemning trække sig tilbage til en mere eller mindre reser-

veret og uinteresseret Holdning. Det er Stillingen i 1920 som i 1715, 1765 og i 1815.

Denne Rytme i engelsk Udenrigspolitik høres i 250 Aars fransk-engelsk Historie. Allerede i den Periode, der gaar lige forud for og bereder Storbritanniens Opgang som Stormagt, afsluttes, hvad man kunde kalde en Forløber for Rækken af fransk-engelske Ententer. Den er rettet mod den spanske Magt, og den er Cromwells Værk. Hans Jernsider kæmper i 1658 sejrrikt sammen med Turennes Tropper ved det Dunkerque, hvor 282 Aar senere fransk-engelsk Vaabenfællesskab skulde møde en frygtelig Prøvelse.

Dog, da baade Spanien og Holland var trængt tilbage fra herskende Stillinger, saa de to store Magter, Frankrig og England, hinanden i Øjnene hen over det vigende Holland.

Med den puritanske Revolution, med Cromwells Diktatur og endelig med Vilhelm af Oraniens Tronbestigelse 1688 fornyes England og besjæles af Vilje: Det staar ud over Havene, et nyt Sø- og Handelsvældes første Stjerne tændes over Nordsøen og Atlanterhavet. Men paa den anden Side Kanalen rejser sig i stigende Magtfulde Ludvig XIV's merkantilistiske Kongestat. Ogsaa den søgte ud over Havet, ogsaa den havde ærgerrige Drømme hinsides Grænserne: aandeligt som Fører for den katolske Verdensbevægelse, økonomisk som Koloni- og Handelsmagt og magtpolitisk som Kontinentets første Rige, der stødte frem mod Tyskland og med sin Rhinpolitik strejffede Holland og nærmede sig Nordsøkysten.

Over alle Livets Omraader udspændtes i gigantiske Omrids de to Rigers Modsætninger. Det er økonomiske, politiske og ideelle Kræfter, der tørner sammen. Det er den konstitutionelle Stat imod den absolutistiske, det er Frihed mod Tvang, Protestantisme mod Katholicisme, det er koloniale Ekspansionslinjer, og det er kontinental Magtpolitik med Nordso-Konsekvenser, der her mødes. Det er paa een Gang to storpolitiske Systemer og to Kulturer, der staar overfor hinanden. Saaledes begynder da i 1689 den vældige Kamp, hvis Slagmarker naede fra Rhinen til Po og Donau, og som først afsluttedes i 1815 ved Waterloo. Af disse 126 Aar var mere end Halvdelen fransk-engelske Krigs-aar. Der var Pauser — som efter Freden i Utrecht 1715 — hvor Balancen syntes genoprettet, og ingen Fastlandsmagt var dominerende, saa England kunde trække sig tilbage til sin Ø. Men det var kun Pauser, og da Napoleon optræder paa denne store urolige Scene, begynder

det Afsnit af Kampen, da det gælder Liv og Død. Det egentlige Indhold af Napoleons Historic er den Fatalisme, der knytter sig til Revolutionens Erobring af Belgien i 1794: Hvis Napoleon vilde bevare sin Magt, maatte han fastholde, hvad Revolutionen havde hjemført, men beholdt han dette Begien, var Freden med England umulig. Revolutionen havde gennemført Ludvig XIVs Rhinpolitik med „de naturlige Grænser“ og med Kanalkystens Erobring. Det var paa den ene Side en Udfordring, som England aldrig vilde tolerere, og paa den anden en Stilling, som Napoleon ikke kunde opgive uden at styrte. Deraf hans Krige gennem omtrent 20 Aar, deraf hans ulykkelige Affærer i Spanien og Felttoget i Rusland. Det var altsammen Led i hans Forsøg paa at ramme det England, der ikke vilde og ikke kunde tillade ham at blive staaende i Antwerpen og med Magten over hele Fastlandet bag sig.

Der er et stort Symbol deri, at Napoleon led sit endelige Nederlag paa en belgisk Slette.

Det var Englændere og Prøjsere, der slog de Franskes Kejser ved Waterloo, men engelsk Politik satte sig straks det Maal at holde Prøjsen indenfor rimelige Grænser. Da det gjorde Krav paa Sachsen, sluttede Castlereagh en defensiv Alliance med Østrig og Frankrig. Paa den anden Side etablerede han Prøjsen, der slet ikke var ivrig for dette, paa venstre Rhinbred som Bolværk mod Frankrig. Det var England, der forsvarede sig selv ved den store Flod, thi, som Baldwin sagde 120 Aar senere, men under en helt anden Konstellation, Englands Grænse ligger ved Rhinen. Forskellen var, at Castlereagh gjorde denne Doktrin til praktisk Politik, mens Baldwin lod det blive ved Sentensen.

Paa samme Maade som Castlereagh drog Omsorg for, at den Allierede fra Waterloo ikke blev for mægtig, søgte han at holde Koalitionens tredje stærke Magt, Rusland, saa langt borte fra Europa som muligt. Det var kontinental Balance-Politik i fuld Aktion straks efter Sejren: Selve Chaumont-Traktaten fra Marts 1814 indeholder en særlig Bestemmelse til Gunst for Magtbalancen.

Saaledes kunde da England paany for en Stund trække sig tilbage fra Fastlandet til Øen.

1830 er et mærkeligt Aar i europæisk Politik. Julirevolutionen fordrev Karl X fra Frankrig og gjorde Ludvig Philip til „Konge af Folkets Vilje“. I England faldt Wellingtons Tory-Regime, og Lord Grey

med Palmerston som Udenrigsminister indledede den liberale Periode, indadtil med Valgreform og anden Lovgivning i stor Stil, og udadtil med Samarbejde mellem de to parlamentariske Vestmagter imod østrigsk og russisk Despoti.

I Underhuset udtrykte Palmerston Regeringens Program saaledes: „Englands Interesse er Bevarelse af den almindelige Fred i Europa, og dette Maal vil, mener Hans Majestæts Regering, lettest, paalideligst og sikrest naas ved Opretholdelsen af en fast og nøje Alliance mellem Frankrig og dette Land.“⁴⁾

Mens Frankrigs og Englands forskellige Ideologier i det 18. Aarhundrede skærpede de magtpolitiske Modsætninger, førtes nu i 1850'erne og 1840'erne, da den store Politik ikke skabte Vanskeligheder imellem dem, de to Vestmagter sammen paa Grund af en ensartet kulturel og social Udvikling. Med samme Statsform og samme borgerlige Tankeverden følte de sig som Ordførere for en ny liberal Periode i Modsætning til Metternichs, Frederik Wilhelm III's og Czar Nicolais autokratiske og anti-borgerlige Mellem- og Østeuropa.

Denne den første egentlige *Entente cordiale* mellem Paris og London, hvis Resultat blev Belgiens Uafhængighed, varede imidlertid kun 16 Aar, den strandede i 1846 paa de spanske Ægteskabers storpolitiske Skær: Ludvig Philips Forsøg paa at sikre sit Hus Tronfølgen i Spanien rejste i England hele den gamle Mistænkksomhed mod franske kontinentale Planer.

Det er meget muligt, at denne spanske Affære for Frankrigs Konge i højere Grad var et Spørgsmaal om dynastisk Prestige end om virkelig politiske Interesser og Planer. Paa den anden Side havde Kongen imod sig en Opposition, hvis Leder Thiers var, og som krævede en aktiv Udenrigspolitik og bebrejdede Kongen Frankrigs *effacement*, dets Tilbageholdenhed, dets Passivitet indtil Selvdudslettelse.

Saaledes viste det sig nu — som før og som senere — at der bag om Ententen og Idé-Fællesskabet laa en instinktiv Mistillid og en Gemytternes Uoverensstemmelse, som kun kunde overbygges af en Situations storpolitiske Nødvendighed.

Den blev overbygget under Napoleon III. Kejseren, der med Iver og Forstand studerede Historie, havde af sin Onkels Skæbne lært, at Venskab med England var en Nødvendighed. Vel mente han, at dristig og aktiv Udenrigspolitik var paakrævet af et Napoleon-Regime, men han mente ogsaa, at en saadan Politik kun kunde føres i For-

staaelse med England. Han slog da ind paa en antirussisk Kurs, og da man i England overtalte sig til at tro, at den europæiske Balance var truet af Rusland, blev Resultatet den anden fransk-engelske Entente og Krimkrigen i 1854. Den skænkede Napoleon, hvad han begærede: Militær Prestige og Frankrigs Stilling som Europas ledende Magt. Men netop dette Resultat berøvede ham selve hans Politiks Grundlag: Venskabet med England, hvis Instinkter foruroligedes og var paa Vagt ved Tanken om en ny stigende Kontinentalmagt. For Ententen fik Savoyen og Nice samme Betydning som de spanske Ægteskabsplaner 26 Aar tidligere. At Napoleon erhvervede disse to fransksindede Provinser skulde ikke synes udfordrende, men blev i England — som Udenrigsministeren Lord Russell aabent sagde i Underhuset — opfattet som Bebuder af „andre Angrebshandlinger“ fra en Nation „saa krigerisk som den franske.“⁵⁾

Saaledes var Situationen forberedt for Englands Stilling til den fransk-tyske Krig. Hertil kom, at man hverken i Frankrig eller i England forstod Hensigten med og Konsekvenserne af den Politik, som Bismarck indledede med Krigen mod Danmark i 1864.

Ganske vist erklærede Palmerston den 25. Juli 1865 i Underhuset, at det „for britisk Politik var en betydningsfuld Sag at opretholde det danske Monarkis Uafhængighed og Integritet“, og at der ikke var nogen Grund til at skjule, at „til Grund for den tyske Plan [at forene Slesvig med Holsten] ligger Drømmen om en tysk Flaade og Ønsket om at faa Kiel som tysk Havn.“ Han var derfor overbevist om, at „hvis noget voldeligt Forsøg blev gjort paa at omstyrte disse [danske] Rettigheder ... vilde man ikke komme til at kæmpe med Danmark alene“.

I Virkeligheden havde hverken det engelske Folk, Underhuset eller den tyskvenlige Dronning Victoria nogen som helst Tilbøjelighed til at gaa i Krig med Prøjsen og Østrig. Napoleon III havde det i endnu mindre Grad. Tværtimod, han begunstigede den tyske Enhedspolitik i det Haab, at Bismarck vilde give ham Kompensationer og Frankrigsaaledes opnaa den territoriale Udvidelse, som Regimet efter hans Mening ikke kunde undvære. Hans Maal var et præjsisk-fransk Forbund. Derfor støttede han Prøjsens og Østrigs Lemlæstelse af det danske Monarki. Og derfor bifaldt han Planen om en præjsisk Annektion af Hertugdømmerne. Mens Palmerston skimtede, hvad Kiel som tysk Havn vilde komme til at betyde, foreslog den franske Udenrigsmini-

ster Drouyn de Lhuys i November 1865 den prøjsiske Ambassadør i Paris at gøre Hertugdømmerne til en præjsisk Provins til „Fremme og Styrkelse af den tyske sømilitære Magt“.^o)

Kun faa i England og Frankrig forstod, hvad 1864 betød i Europas Historie. En af dem var Adolphe Thiers. Den 3. Maj 1866 holdt han i Parlamentet i Paris en Tale, som den Dag i Dag læses med dyb Bevægelse. En Statsmand og en Historiker gennemskuer her med visionær Styrke Tidens Billede og med profetisk Kraft tydeliggør han de Hovedlinier, der førte Europa til 1870, til 1914 og til 1939. Det er en Tale, der i den parlamentariske Historie staar Side om Side med Winston Churchills i Underhuset den 14. Marts 1938 i Anledning af Østrigs Erobring — en Begivenhed, der i den Henseende minder om 1864, at ogsaa da var der kun faa, der saa de europæiske Konsekvenser.

Lad os anføre nogle Passager fra Thiers' Tale. Efter en lysende klar Fremstilling af Striden om Hertugdømmerne taler han saaledes om Fremtiden:

„Hvilken er den politiske Grundsætning, Europa til alle Tider fortrinsvis har lagt Vægt paa? ... Den europæiske Politik's største Grundsætning er den, at Tyskland skal bestaa af uafhængige Stater, der er knyttet til hverandre ved et simpelt føderativt Baand. Men hvis den forestaaende [prøjsisk-østrigske] Krig skulde falde ud til Fordel for Prøjsen, saa vil denne Magt bemægtige sig ikke 50 Millioner Tyskere, — thi det tæller selv kun 14 Millioner, og for at naa fra 14 til 50, maa man, hvor fyrigt et Temperament man end besidder, gøre nogle Ophold paa Vejen — altsaa, sagde jeg, hvis Prøjsen sejrer i Krigen, saa vil det bemægtige sig nogle af de nordtyske Stater, og de øvrige Stater, som det ikke bemægtiger sig, anbringer det i en Forbundsstat, der vil komme under dets Indflydelse. Følgelig vil en Del Tyskere komme umiddelbart og en anden Del middelbart under Prøjsens Overhøjhed. Naar dette er sket, bliver Østrig i den nye Tingenes Orden Prøjsens Protegé.

Derpaa vil vi opleve et stort Fænomen, som i mere end 100 Aar har været under Udvikling: Der vil opstaa et nyt germansk Rige, Karl V's Rige, hvis Sæde forhen var Wien, og som nu faar Berlin til Hovedstad. Det vil komme til at ligge vor Grænse saare nær, og det vil trykke og knuge den. Og for at fuldstændiggøre Ligheden vil dette Karl V's Rige i Stedet for som i det 15. og 16. Aarhundrede at støtte sig til Spanien nu støtte sig paa Italien. Mine Herrer, dette er

den Fremtid, der er Europa forbeholdt, og det havde været let for fransk Politik at forudse den ...

Dette er, hvad der forestaar os, alle klartseende Mænd er blevet slaaet af denne Sandhed, og alle har deri set en Aarsag til stor og dyb Bekymring. Nu spørger jeg Dem, om det kan passe os paa nogen som helst Maade at fremme en saadan Udvikling?⁷⁾

Thiers holdt sin Tale to Maaneder før Prøjsens Sejr ved Sadowa. Napoleons Opfattelse af denne Begivenhed var en anden end den store Historikers. Allerede sidst i Februar 1866 — godt to Maaneder før Thiers talte — havde Kejseren gennem den prøjsiske Ambassadør i Paris, Grev von der Goltz, ladet denne Meddelelse gaa videre til Kong Wilhelm: „I en Krig mellem Prøjsen og Østrig vil jeg bevare ubetinget Neutralitet, men jeg behøver ikke at sige Dem, paa hvilken Side min Sympati vil være. Jeg ønsker Hertugdømmernes Forening med Prøjsen, fordi dette er overensstemmende med vor Tids Opfattelse“.⁸⁾

Hertil kan føjes, hvad Napoleon-Periodens Historiker, Emile Ollivier, skriver: „Kejserens Tilfredshed [da han fik Meddelelsen om Sadowa] var større end hans Overraskelse, thi i Bunden af sit Hjerte ønskede han Prøjsens Sejr, fordi han troede paa dets Venskab og dets gode Hensigter.“⁹⁾

Frankrig var i 1864 og i 1866 Kontinentets første Magt. Det havde uden Vanskelighed kunnet hindre begge disse Krige. Men Napoleon begunstigede dem, derved skabte han Bismarck og det tyske Kejserdømme. Uden Napoleons Velvilje og „ubetingede Neutralitet“ havde det ikke været muligt for Bismarck fire Aar senere at gennemføre Frankrigs Nederlag og det militære Kejserdømme.

Napoleons III's fatale Blindhed deltes af den franske Offentlighed. Paris illuminerede hin Sommeraften, da Nyheden om Sadowa indtraf, og hele Pressen skrev i samme Aand. Saaledes læstes til Eksempel i *Le Siècle*: „Lad dette være vel forstaaet: At tage Parti for Prøjsen og mod Østrig er at ønske Sejr for den mest retfærdige Sag. Det er at forblive trofast mod Demokratiets Banner. Lad nu Italiens og Prøjsens Modstandere ærligt sige, om de er for eller imod Demokratiet og Revolutionen“.¹⁰⁾

Bismarcks Sejr over Danmark og Østrig blev saaledes i Paris hilst som Demokratiets og Folkefrihedens Triumf. Den tyske Enheds og Militarismes Bygmester, der af sit Hjemlands Liberalisme blev be-

kriget som den brutale Reaktions Symbol, hilstes i Frankrig som Fuldbyrder af den store Revolutions Principer. Vi mindes her en Begivenhed, der indtraf 72 Aar senere. Da ved München Sudeterlandet var afstaaet til Hitler, holdt Udenrigsminister Georges Bonnet den 30. Oktober 1938 paa den social-radikale Kongres en Tale, hvori han blandt andet erklærede: „Hvorledes skulde Frankrig efter at have grundlagt Fredstraktaterne paa Folkenes Ret til at bestemme over sig selv og efter saa ofte i sin Historie at have forsvaret denne Ret, hvorledes skulde det nu nægte at bringe den i Anvendelse?“

Ligesom Bismarcks Scjr over Danmark og Østrig blev gjort til et med Folkefrihedens Triumf, saaledes blev hos Bonnet München en af de Valpladser, hvor Frankrigs Kamp for Folkenes Selvbestemmelsesret gennemførtes ...

Napoleon III troede, som Ollivier skriver, paa Prøjsens „Venskab og dets gode Hensigter“. Han troede paa Kompensationer, han lod indlede Forhandlinger herom med Bismarck, der af den franske Gesandt, Benedetti, modtog Udkastet til en Traktat, ifølge hvilken Luxembourg og Belgien skulde indlemmes i Frankrig. I sin usalige Politik var Kejseren nu naaet til at glemme den Lære, han i sin Ungdom havde uddraget af den første Napoleons Skæbne. Han havde glemt, at Onklen blev besejret paa en belgisk Slette. Bismarck havde ikke glemt det. Han lagde Traktatudkastet i sin Skrivebordsskuffe og tog det frem igen, da Timen var inde.

I Begyndelsen af det 18. Aarhundrede havde Ludvig XIV ført den spanske Arvefølgekrig for at hindre en Habsburger i at bestige den ledigblevne spanske Trone. 170 Aar senere gentog Situationen sig. Bismarck havde nu naaet det Punkt, hvor han gennem en Krig med Frankrig vilde befæste et tysk Kejserdømme som Kontinentets første Magt, og han havde ikke som Cavour i 1858 „svært ved at finde en Krigsaarsag“. Han valgte den ledige spanske Trone og stillede Prins Leopold af Hohenzollerns Kandidatur. Hvad Thiers havde skimtet i Maj-Talen 1866, anskuede Frankrig nu: det saa Faren for et Karl V's Rige, en aggressiv Magt ved sin Øst- og Sydgrænse. Deraf Krigen i 1870, Resultatet af Napoleons Nationalitetspolitik i Tyskland og hans Tillid til det bismarckske Prøjsens gode Hensigter.

Endnu en Erfaring om disse gode Hensigter skulde Napoleon gøre: Næppe havde de to Landes Hære sat sig i Bevægelse, før Bismarck spillede Englænderne Benedettis Traktatudkast fra 1866 i Hænde. Det

stod at læse i *Times* den 25. Juli 1870. Bismarck, der kunde endnu mere Historie end Napoleon III, og som ikke glemte, hvad han havde lært, vidste, hvad Belgien betød for England. Altsaa en ny Napoleon I, sagde man i London. Det engelske Kabinet saa paa Forhaand med lige ringe Sympati paa en tysk som en fransk Sejr, men frygtede vel mest Frankrig, og Offentliggørelsen i *Times* øgede Mistilliden til Kejseren. Napoleon III begyndte en Krig, der diplomatisk set var lige saa slet forberedt, som Krigen i 1939 var det militært.

Frankrigs Nederlag omstyrtede Balancen paa Fastlandet og førte det tyske Kejserdømme ind i den dominerende Stilling, og selv Gladstone, der bedømte Krigsaarsagerne saa fejlagtigt, frygtede — og han var en sand Profet, da han skrev det — at „denne voldelige Læmlæstelse og Landafstaelse vil føre os fra ondt til værre og blive Indledningen til en ny Række europæiske Komplikationer“.¹¹⁾

Tro mod sin traditionelle Politik gjorde England en Svingning over mod den Slagne, og da Bismarck i 1875, overrasket over og misfornøjet med Frankrigs hurtige Genrejsning, truede med Krig, lod den engelske Regering Berlin forstaa, at den ikke vilde tolerere et Fredsbrud. Saa forandret var Stillingen, at London nu saa Napoleon I gaa igen i Bismarck. Saaledes skrev Dronning Victoria: „Ingen ønsker mere end jeg, at Tyskland og England skal gaa sammen, men Bismarck er saa anmassende, saa hensynsløs og i den Grad uden Principer, at ingen kan finde sig i det, og alle er enige om, at han er ved at blive som den første Napoleon, hvem hele Europa maatte forene sig om at slaa ned“.¹²⁾

Bismarck opgav sin Krigspolitik i 1875, og der kommer nu en lang Periode i europæisk Historie, der karakteriseres ved et venskabeligt Forhold mellem England og Tyskland, skønt dette sidste saa ubetinget er Fastlandets stærkeste Magt. En tysk Historiker har heri villet se et Bevis for, at den almindelige Doktrin om Englands givne Modsætning til den stærkeste kontinentale Magt er falsk.¹³⁾ Dog, dette er et Fejlsyn.

Englands Interesse var i Aarhundredets sidste Fjerdedel i mindre Grad vendt mod Europa end mod Kolonierne og Landene hinsides Havene, men mens Bismarck kun i ringe Grad bekymrede sig om kolonial Ekspansion, søgte Frankrig efter 1870 — ligesom efter 1815 — at vinde i Asien og Afrika, hvad det havde mistet ved Rhinen. Atter og atter fremtraadte Frankrig i denne Periode som Englands største Kon-

kurrent i Kolonipolitiken. Samtidig frygtede London de russiske Ekspansionslinjer, der pegede mod Indien. Under disse Forhold er det, England omkring Aarhundredskiftet træder ud af sin Tilbageholdenhed og søger Forbund med Tyskland, der imidlertid — med en tysk Historikers Ord — „forsømte sin Skæbnetime“,¹⁴⁾ og da saa den tyske Flaadebygning i stor Stil begynder og for England bliver det dominerende verdenspolitiske Spørgsmaal, sluttet i 1904 den tredie fransk-engelske Entente. Dog var der en engelsk Politiker, der var Modstander af denne Orientering, og som i Virkeligheden opponerede mod selve den engelske Politik „Naturlov“. Det var Lord Rosebery. Den tyske Gesandt Grev Metternich refererede den 1. August 1908 en Samtale med ham: „Han haaner Vidsdommen i en Politik, der søger at værne sig ved Venskaber med andre Lande imod et Land med 60 Millioner Indbyggere og med den stærkeste Hær i Stedet for selv at slutte Venkab med den stærke.“¹⁵⁾

Men Rosebery var en ensom Stemme, og ligesom i 1830 og i 1854 fik Alliance-Politiken, hvis faste Grundlag var storpolitisk, en ideologisk Begrundelse, der var reel nok: Frankrig og England — det var vesteuropæisk Kultur, det var den liberal-demokratiske Republik og det borgerlige Kongedømme, det var samme Opfattelse af Frihedens Værdi og af Personlighedens Betydning. Det var kort sagt Livsanskuelser nært beslægtede og fremmede for Idéerne fra det wilhelmske Tyskland.

Ententen af 1904 blev til Vaabensfællesskabet i 1914, og saa længe Krigen varede, regnede man fra begge Sider med Alliancens Fortsættelse, naar Freden kom. I et Memorandum om den kommende territoriale Ordning, som det britiske Udenrigsministerium udarbejdede i 1916, siges saaledes, at det vedblivende vil være en britisk Interesse at hindre Tyskland i at faa Adgang til den belgiske Kyst, og at dette Maal bedst naas „ved en permanent Alliance-Traktat mellem Belgien, Frankrig og os“. Ganske vist vil Storbritannien derved blive politisk og militært forpligtet paa Kontinentet, „*men der er intet Alternativ, saa længe det er en vital Interesse for dette Land at hindre en tysk Invasion i Belgien.*“¹⁶⁾

Ulykkeligvis blev dette kloge Synspunkt ikke fastholdt efter Krigen. Sejren var saa overvældende, og Tysklands Nederlag saa totalt, at det gamle engelske Instinkt slog igennem — det der tilraadte Venkab med den Slagne og Omsorg for, at den Allierede ikke blev for

mægtig. Dette sidste Hensyn fik et uforbeholdent Udtryk i MacDonalds Brev af 21. Februar 1924 til Poincaré. Den engelske Premierminister skrev blandt andet, at „det engelske Folk med Bekymring betragter Frankrigs øjensynlige Beslutning at ødelægge Tyskland og at beherske Kontinentet uden Hensyn til vore berettigede Interesser og til de fremtidige Konsekvenser for en europæisk Orden. Det frygter de store Anlæg for Militær og for Flyvevaaben, som opretholdes baade i det østlige og det vestlige Frankrig: Det foruroliges af den Interesse, som Deres Regering viser de nye centraleuropæiske Staters militære Organisation.“

Skarpt udtrykt tilkendegives her Englands Politik i Perioden 1919—1936. Den havde en økonomisk, en mere sentimental og en storpolitisk Begrundelse. En økonomisk: Den engelske Finans- og Handelsverden ønskede, at Tyskland saa hurtigt som muligt skulde genindtage sin Plads i Verdensøkonomien. Et naturligt og berettiget Ønske, naar blot denne Bestræbelse for snarest at faa Tyskland i Sadlen igen ikke oversaa væsentlige politiske Realiteter. Og en sentimental: Et smukt og værdifuldt engelsk Sportsinstinkt rækker den faldne Modstander Haanden og viser *the under dog* Sympati. Fejlen, Misforstaaelsen var, at Tyskland kun tilsyneladende var *under dog*, og at bag Overfladen vældige Kræfter arbejdede paa at komme i Vejret igen, ogsaa politisk og militært.

Endelig og afgørende den storpolitiske Begrundelse: Frygten for at den Allierede fra Krigen skulde blive for mægtig og paa Kontinentet afløse Tyskland som dominerende Magt. Det var en Gentagelse af Reaktionerne efter 1846 og efter 1856, det var den fransk-engelske Histories bestandig stigende og faldende Rytme. Men denne Gang laa til Grund en stor Fejlvurdering. Den engelske Ambassadør i Paris, Tyrell, har engang udtrykt den saaledes: „Vi har efter Krigen begaaet to Fejl. Vi har troet, at Franskmandene var blevet Tyskere, og at Tyskerne ved et Mirakel var blevet Englændere“.

Fejlvurderingen var for det første psykologisk: Intet laa det franske Folk, pacifistisk som det var til Marv og Ben, fjernere end en ny Napoleon-Politik. Men dernæst var der overhovedet ingen materiel Basis for en aggressiv fransk Politik, hverken befolkningsmæssigt eller økonomisk. Empire-Tidsskriftet *The Round Table*, der paa dette Tidspunkt var tysk-venligt og fransk-fjendtligt, karakteriserede den virkelige europæiske Situation aldeles rigtigt, naar det skrev, at „Tyskland

potentielt set stadig er Europas mægtigste Stat“.17) Potentielt set — det vil sige, at det i Løbet af faa Aar faktisk vilde være mægtigst paa Fastlandet, ogsaa militært: England vidste jo, at Riget allerede da hemmeligt oprustedes.

Nej, det Frankrig, der havde oplevet 1870 og 1914, havde ingen Tanke om en Napolcon-Politik, men det begærede *Sikkerhed*, og i MacDonaldis Brev til Poincaré er ingen Bemærkning mere uretfærdig, mere kortsynet og mere overfladisk begrundet end Henvisningen til Englands Bekymring over Frankrigs Forhold til de nye centraleuropæiske Stater.

Thi lad os erindre den franske østeuropæiske Politik's Forhistorie.

Da Krigen 1914—18 var forbi, ønskede Frankrig som Garanti for sin Sikkerhed Rhinen som *militær* Grænse, England og Amerika nægtede at gaa med til denne Løsning, men tilbød i Stedet og undertegnede ogsaa en amerikansk-engelsk-fransk Alliance. Det amerikanske Senat nægtede at ratificere den, og som Følge heraf sprang England fra — „til vor evige Skam“ som Harold Nicolson engang sagde.¹⁸⁾

Saaledes var Frankrig alene overfor „den potentielt set mægtigste Stat i Europa, og i denne isolerede Stilling søgte det Sikkerhed ved et østeuropæisk Alliance-System: Fransk-polsk Alliance-Traktat 19. Februar 1921, fransk-czechoslovakisk Alliance og Venskabs-Traktat 25. Januar 1924, fransk-rumænsk Venskabs-Traktat 10. Juni 1926 og fransk-jugoslavisk Venskabs-Traktat 11. November 1927.

Inden disse Traktater undertegnedes, var der i 1921 og 1922 gjort Forsøg paa at finde en fransk-engelsk Løsning, men den strandede, fordi England kun vilde garantere Frankrigs østlige Grænse, hvad Regeringen i Paris ansaa for utilstrækkeligt.

Den franske Ambassadør i London, Grev St. Aulaire, udtrykte over for Udenrigsministeriet i London det franske Synspunkt med et Klarsyn, som de følgende Aars Historie gav en saa tragisk Bekræftelse. Han sagde:

„Med mindre Tyskland er ramt af uheldelig Galskab, vil det efter den sidste Krigs Erfaringer ikke gentage Fejlen fra 1914. Dets Spil vil blive dygtigere og uden Sammenligning mere frygteligt. Det vil erindre Emser-Depechen og gøre sig al mulig Anstrengelse for at give Konfliktens Oprindelse en tvivlsom Karakter. Eller rettere, det vil lade sig vejlede af de Metoder, Bismarck anvendte i 1866, det vil først kaste sig over sin svageste Modstander og følgende den mindste

Modstandslinje trænge ind i Polen, som det gjorde det i 1772. Dette vil Frankrig uden Tvivl ikke tolerere, det vil gribe til Vaaben for at forsvare Polen og den europæiske Ligevægt ved Rhinen. Men Frankrig vilde da være isoleret, thi en defensiv fransk-engelsk Alliance, der forudsætter et direkte Angreb, vil ikke gælde i Tilfælde af et langt mere sandsynligt indirekte Angreb. Vi maa da sige, at en saadan Alliance i bedste Tilfælde vil dække os om ikke mod en ny Karl V, saa dog i det mindste mod et Sedan, men det vil ikke dække os mod et polsk Sadowa, der for Tyskland vilde blive den bedste Forberedelse til et andet Sedan.¹⁰⁾

Det var fransk Klarsyn, og det var den franske Logik, der altid irriterer Englænderne, som instinktivt holder sig Doktrinerne fra Livet og foretrækker at lade Erfaringen raade. *Wait and see*. Desuden var England — som i 1715, i 1765 og i 1815 — i Isolations-Stemning og ønskede at lade Kontinentet skøtte sig selv saa meget som muligt. Dette fik paa hint Tidspunkt et klassisk Udtryk i *The Round Table*.

„Storbritannien,“ skrev dette Tidsskrift, „er en Ø og Centret i et over hele Verden udbredt Samsund, der i Udstrækning er langt større end Europa, og som indenfor sine Grænser rummer flere Mennesker end hele Europa og staar over for Problemer og Interesser og Traditioner, der er fuldstændig forskellige fra Europas.“ Hvis de europæiske Folk, fortsætter Afhandlingen, skal have varig Fred, maa det ske ved, at de lærer „at leve og samarbejde i deres eget naturlige Hjem og ikke ved at udenforstaaende Magter *[outside powers]* paatager sig at gøre for dem, hvad de bør gøre for sig selv“. I 1919 og i de første Aar derefter kunde der være nogen Rimelighed i visse engelske Forpligtelser paa Fastlandet, men „det har altid været anerkendt, at efter denne Periode skulde Europa selv løse sine indre Problemer.“²⁰⁾

„*Outside power*“ siger *Round Table* om England i dets Forhold til Kontinentet. Det var nøjagtig det samme, man sagde i Tyskland, da i 1940 de store Syner om Kontinentet som germansk Storrøm blev til. *En Randstat*, kaldte man England.²¹⁾

Hvad *Round Table* skrev, blev kort efter — om end naturligvis i afdæmpet Form — sagt af Udenrigsminister Austen Chamberlain, da han den 12. Marts 1925 paa Folkeforbundsraadets Møde motiverede den britiske Regerings afvisende Holdning overfor Genève-Protokollen, der ganske vist var et noget teoretisk og kompliceret System, men i Virkeligheden kun en konsekvent Udformning af Folkeforbundspagten.

Talen betød reelt, at England sagde sig løs fra sine Forpligtelser i Følge Pagten til at deltage i Straffeforanstaltninger overfor en angribende Stat. Det reserverede sig i hvert Fald sin fulde Frihed. „Den engelske Regering,“ sagde Chamberlain, „anser det ikke for klogt at gøre almindelige Principer til stive og ubøjelige Dogmer, der skal bestemme Folkenes Handlinger under alle Omstændigheder og til enhver Tid“, og den engelske Udenrigsminister sluttede med at opfordre de kontinentale Nationer til, hvis Konflikter skulde true Freden, da at afslutte Traktater indbyrdes og altsaa ikke regne med Storbri-tannien.

Austen Chamberlains for europæisk Politik saa følgetunge Tale i Marts 1925 har et mærkeligt og oplysende Sidestykke i Castle-reaghs Politik paa Aachen-Konferencen i 1818.

Ligesom det engelske Udenrigsministerium under Verdenskrigen mente, at naar Freden kom, burde den fransk-engelske Alliance gøres permanent, saaledes mente Pitt under Forhandlingerne med Czar Alexander i 1804—1805, at Europas Stormagter efter Freden, „alle skal forpligte sig til gensidig at beskytte og understøtte hverandre“ mod alle Forsøg som de, der var udgaaet fra den franske Revolution. Men ligesom Tanken om en fransk-engelsk Alliance blev afvist fra engelsk Side efter Freden i 1919, saaledes blev ogsaa Pitts Forslag opgivet efter Napoleons Fald.

Paa Kongressen i Aachen optog nu Czar Alexander Pitts Tanke og uddybede den. Han vilde, at alle Europas Magter skulde forenes i et Forbund og „garantere hverandre den bestaaende Orden baade med Hensyn til Troner og Territorier, idet alle om fornødent skulde være forpligtede til at marchere imod den Magt, som krænkede Overens-komsten, enten ved sin Herskesyge eller ved sine revolutionære For-syndelser“. ²²⁾

Castlereagh afviste energisk dette Forslag. Han erklærede i et Memorandum, at „Problemet om en universel Alliancc, der skulde opret-holde Fred og Lykke i Verden, altid havde været Genstand for Spe-kulation og Haab, men aldrig var blevet realiseret, og at dømme efter de Vanskeligheder, det havde mødt, aldrig kunde realiseres. Videre udtalte han, at foreløbig maa „alle Planer om en almindelig og ube-grænset Garanti opgives, og Staterne maa med Hensyn til deres Sik-kerhed overlades til at stole paa deres respektive Systemers Reffær-dighed og Klogskab, hjulpet af en saadan Understøttelse, som andre

Stater kan føle sig beredte til at yde dem, og som Omstændighederne maa udpege og retfærdiggøre“.²³⁾

Der er en frapperende Lighed mellem Castlereagh i Aachen 1818 og Austen Chamberlain i Genève 1925. Genève-Protokollen er — med Modifikationer naturligvis — en Gentagelse af Czar Alexanders universelle Liga til Forsvar for den bestaaende Orden, og Austen Chamberlains Afvisning og hans Advarsel mod at generalisere og stereotypere er en mærkelig Genklang af, hvad engelsk Udenrigspolitik gennem Castlereagh 100 Aar i Forvejen havde ladet Europa vide. Det er slet ikke utænkeligt, at Castlereaghs Memorandum blev taget frem og studeret, da Foreign Office i 1925 udarbejdede Austen Chamberlains Tale.

I 1925 afsluttedes Locarno-Traktaterne (S. 167). Det Indtryk af Beroligelse, de gav, var mere overfladisk end reelt. For det første paatog England sig ingen Forpligtelser ud over Garantierne for den fransk-tyske Grænse. Stillingen var for saa vidt uforandret. Frankrig ønskede et Sikkerhedssystem, der garanterede det mod et nyt Sadowa, men England vilde kun garantere det mod et Sedan. Og Værdien af denne sidste Garanti kunde endda betvivles, thi skulde den i et givet Øjeblik virkeliggøres, vilde dens Effektivitet være afhængig af forudgaaende fransk-engelske Generalstabs-Aftaler. Men disse kunde ikke finde Sted, fordi England garanterede baade Frankrig mod et tysk og Tyskland mod et fransk Angreb, hvilket vilde sige, at skulde fransk-engelske Generalstabsforhandlinger finde Sted, maatte de ledsages af tysk-engelske! England var den upartiske Mægler, *au dessus de la mêlée*, og det forbeholdt sig i hvert enkelt Tilfælde — som Chamberlain med Styrke understregede under Ratifikations-Debatten i Underhuset²⁴⁾ — sin egen fri Afgørelse af, hvor vidt Omstændighederne var af en saadan Art, at engelsk Aktion krævedes.

Den fransk-engelske Entente af 1904, hvis Eksistens havde været problematisk siden Krigens Afslutning, blev begravet i Locarno, hvor Englands politiske Forhold til Frankrig blev defineret som analogt med dets Forhold til Tyskland.

I store Træk er gennemgaaet 250 Aars fransk-engelsk Historie. Det var Historien om en snart stigende, snart faldende Rytme, om Ven-skab og Samarbejde og om Kølighed og Modsætning, bestemt af den

samlede politiske Situation paa Fastlandet og de Hegemoni-Bestræbelser, der gjorde sig gældende. Dog, i hele denne lange vekslende Historie spiller ikke blot politiske, men ogsaa psykologiske Momenter ind.

I December 1856, da Krimkrigen var afsluttet, og da England begyndte at frygte Frankrigs Magt, skrev Palmerston i et Brev: „Vort Ægteskab med Frankrig vil snart ende i Separation paa Grund af *incompatibilité des mœurs*. Og naar vi ser paa Englands og Frankrigs forskellige private Interesser og paa de to Nationers forskellige Karakterer og Vaner, bør vi snarere være taknemmelige for at have faaet saa meget godt ud af Alliancen og at have opretholdt den saa længe end forbavsede eller skuffede over dens tilstundende Afslutning.“²⁵⁾

Napoleon III mente det samme. Han sagde: „Alliancen, det er mig. Hvis de [Englænderne] ikke forstaaer det, er det værst for dem og slemt for os. De to Folk kender ikke hinanden og har ikke megen gensidig Sympati.“²⁶⁾ I disse to Udtalelser er sagt noget væsentligt, der altid har været gyldigt og vedblivende er det.

Den dybtgaaende Forskel mellem fransk og engelsk Mentalitet illustreres meget oplysende af følgende Meddelelse, der er givet af Jules Romains.²⁷⁾

I November 1935 forberedte de Social-Radikale i Frankrig sig paa at danne Ministerium og var følgelig meget interesseret i at kende Englands virkelige Holdning i det abessinske Spørgsmaal. Partiets ledende Mand, Ejeren af *Dépêche de Toulouse*, Maurice Sarraut, anmodede da Jules Romains om at tage til London og undersøge Spørgsmaalet. Sarraut sagde omtrent saaledes: Skønt Mussolinis Forberedelser til Abessinien-Krigen var ganske tydelige sidst i 1934 og i Begyndelsen af 1935, saa det ud, som om Englænderne overhovedet ikke lagde Mærke til dem. Først i Marts-April begynder man at tale derom. Hvorledes forstaa dette? Skulde ikke den sandsynligste Forklaring være, at Englænderne ved deres Tavshed og tilsyneladende Ligegyldighed lokkede Mussolini i Fælden? Er Meningen ikke den, at de gav ham et tilstrækkeligt langt Reb til at hænge sig i? Gaa altsaa til London og prøv at finde ud af det.

I London søgte Romains den franske Ambassadør M. Corbin og forelagde ham Sarrauts Formodning.

— Nej, sagde Ambassadøren, Tilfældet hører sammen med Mysterierne i engelsk Politik. Man tror ofte, at Englænderne driver Politik

paa langt Sigt, at de lægger omhyggelige, nøje gennemtænkte Planer for en fjern Fremtid. Intet er fejltagtigere. De beregner og forudser aldrig noget, men stoler paa deres Instinkt, som ofte ser klart, men ogsaa kort. I Virkeligheden prøver de ikke engang at se fremad, navnlig ikke naar det drejer sig om noget ubehageligt. Egentlig tror de altid, at Sagerne vil ordne sig og falde til Ro.

Corbins Opfattelse var rigtig, og Sarrauts Teori gal. Den var gal, men den var logisk, hvilket netop var Fejlen, naar det drejede sig om engelske Forhold. For en klarttænkende Franskmand var det nogenlunde uforstaaeligt, at der ikke var System og Logik i engelsk Politik over for et saa vigtigt Problem som det italiensk-abessinske. Der var alt andet.

En fransk Politiker har altid en Doktrin, *une formule*, der for ham er det Sted, hvorfra Jorden bevæges, er det Grundlag, hvorpaa han med den latinske Aands Klarhed bygger sit System, beregner Fremtiden og træffer sine Forberedelser.

Englænderne handler lige omvendt. To engelske Udtryk siger alt om engelsk Politik: *Wait and see* og *to muddle through*. *Wait and see*: Lad os se, hvorledes det hele udvikler sig. Livet er mangfoldigt, og enhver Situation maa bedømmes efter Omstændighederne. Mens Franskmandene starter med Idéen og anvender den paa Forholdene, tager Englænderne Forholdene, som de forefinder dem, og søger at faa det bedst mulige ud af dem, at *muddle through*, at klare sig igennem — ofte paa bedste Beskub.

Lord Salisbury skal have sagt, at det burde forbydes at skrive om Metafysik paa andre Sprog end Fransk. Han forstod og anerkendte det franske Sprogs og den latinske Aands vidunderlige Klarhed og Præcision. Men eet er Filosofi, et andet Politik. Og i Politik har Englænderne dyb Mistillid til Logik, til Systemer og Principer.

Lord Grey siger det meget ligefrem i sine Erindringer. Han taler om den engelske Politik i det 19. Aarhundredes sidste femten Aar og skriver, at den havde ikke sin Aarsag i *large conceptions or farsighted views or great schemes*, og han fortsætter: „Hvis alle Hemmeligheder blev kendt, vilde man rimeligvis finde, at engelske Udenrigsministre er blevet ledet af, hvad der efter deres Mening var deres Lands umiddelbare Interesse, uden at have anstillet omhyggelige Beregninger for Fremtiden. Deres bedste Egenskaber har været negative snarere end positive.“ Paa den Maade, mener Grey, er det britiske Rige blevet frelst

fra store og ødelæggende Fejltagelser — „slige Fejltagelser, som be-
gaas af en stor Tænkter, der regner langt ud i Fremtiden, men som
tænker og regner galt“.²⁸⁾

Dette er England, det er engelsk Politik, og denne negative Hold-
ning, denne Mistillid til *farsighted views* medfører, at Englænderne i
Politik — som foreøvrigt i alle Forhold — er yderst forsigtige med at
binde sig paa Forhaand. *No commitments*, og *no entanglements*. Man
finder et ypperligt Udtryk herfor i de Samtaler, som Castlereagh førte
med Czar Alexander paa Konferencen i Aachen 1818.

„Jeg indrømmede,“ skriver Castlereagh, „at det maaske var en Fejl
ved vort System, at vi ikke saa tidligt eller saa let som Hans kongelige
Majestæt kunde handle efter forud fastlagte Principer, men at Nation-
nen kun vilde opfatte vor Fremgangsmaade som rigtig, hvis vi i det
givne Øjeblik frit kunde anbefale vor Politik, *ikke fordi vi ikke havde
noget Valg, men netop fordi vi kunde vælge*“.²⁹⁾

Hele Englands Historie bekræfter, at Castlereagh hermed sagde
noget væsentligt om engelsk Karakter og engelsk Politik.

Til Greys Advarsel mod at anstille omhyggelige Beregninger for
Fremtiden, passer det ganske godt, naar en Kender af det engelske
Udenrigsministeriums Arkiver gør opmærksom paa, at man ikke der
finder en saadan Række Instruktioner til Gesandterne i Udlandet som
til Eksempel i det franske Udenrigsministerium.³⁰⁾

Det er imidlertid denne politiske Praksis, denne doktrinløse Politik,
hvis eneste Doktrin er Palmerstons: Ingen evige Venskaber og ingen
evige Fjendskaber, men evige Interesser, der bevirker, at engelsk Poli-
tik tilsyneladende faar et Præg af Uberegnlighed og Upaalidelighed
Heraf Beskyldningen for Perfidi — *la perfide Albion*. Anklagen er
stort set uberettiget og beror paa Mistydning af selve det engelske Væ-
sen. Dette princip- og systemløse, denne Udfordring til Logiken, denne
halstarrige Empirisme er temmelig uforstaaelig for Kontinentet og i
Særdeleshed for fransk Tankegang. Naturligvis medfører denne Me-
tode eller — om man vil — Mangel paa Metode Svagheder, der navn-
lig fremtræder, naar den forbindes med den Selvsikkerhed, den Følelse
af egen Tilstrækkelighed, der er saa almindelig i England. Hvis nogen
Nation er aldeles befriet for Underlegenheds-Komplekser, maa det
være den engelske. Derfor finder vi ogsaa gennem hele Englands
Historie en Række fremtrædende Statsmænd med yderst mangelfuldt
Kendskab til Kontinentet. Om den store Pitt, der førte Kampen mod

Napoleon, siger den engelske Historiker, der er den bedste Kender af hin Tid, at hans Synspunkt var rent insulært, og at han „intet Kendskab havde hverken til Kontinentets Folk eller til deres Politik.“³¹⁾ og om Neville Chamberlain, der 150 Aar senere en Stund stod paa Pitts Plads, skriver Maurois vittigt og træffende, at han troede Hitler var om ikke fra Birmingham, saa da i hvert Fald fra Manchester.³²⁾ Uendelig karakteristisk var det endvidere, naar Chamberlain i sin Radiotale under Septemberkrisen i 1938 om Czechoslovakiet sagde, at det var „et Land, vi ved meget lidt om“. Maanedere igennem havde Verdensfredens Skæbne staaet ventende foran Böhmens Randbjerge, fem Kontinenter talte hver Dag i hint enerverende Efteraar om Czechoslovakiet — alligevel: Et Land, vi ved meget lidt om! Bemærkningen var karakteristisk for Chamberlain, men det var ogsaa karakteristisk, at de fleste Englændere fandt den naturlig.

Denne Ø-Bevidsthed, denne Ø-Stolthed i Forbindelse med en vis Indolens og med Tendensen til at vente og se, til at tro, at alting nok ordner sig og til at *muddle through* har bevirket, at England Gang paa Gang i sin Historie er gaaet uforberedt til de vældigste Opgaver. Saaledes i Krigen mod Napoleon: „Fuldstændig uforberedt var Storbritannien inddraget i en Krig af uventet Omfang og Varighed, dets Metoder var empiriske, dets Krigsførelse forsøgsvis, dets Fejl kolossale.“³³⁾ Saaledes ogsaa da den nye Storkrig udbrød i September 1939.

Maurois fortæller, at da han engang skulde rejse til England, sagde Poincaré til ham: „Hvorfor vil De dog rejse? Man ser kun klart paa Concorde-Pladsen.“³⁴⁾ Som Modsætning tænkte han paa Londons Taage, og det forskellige Lys over de to Byer symboliserede for ham Forskellen mellem fransk og engelsk Aand. Denne Forskel blev i Aarene efter Krigen til Irritation og Misstemning. Englænderne kunde ikke udholde Poincarés logiske og juridiske Søndagstale, og Fransk mændene vred Hænderne over Englændernes evige og kølige Forbehold. Misstemningen skyldtes som sagt to Nationers helt forskellige aandelige Anlæg og en helt forskellig Bedømmelse af den faktiske Situation paa Kontinentet.

Dette sidste hænger nu ogsaa sammen med, at Englænderne rent umiddelbart forstaaer Tyskerne bedre end Fransk mændene. De synes godt om, de kan godt lide den enkelte Tysker. De finder ham dygtig og paalidelig i Forretning, de føler sig beslægtet med ham, men samtidig ved de — eller vidste de — intet om den samlede tyske Tendens og

Mentalitet. Omvendt har Englændere og Franskmænd altid haft vanskeligt ved at komme paa Talefod med hinanden. Skulde man udtrykke det haardt, kunde man sige, at Englænderne er tilbøjelige til at finde Franskmændene lidt latterlige, lidt hysteriske, noget rethaveriske og usmidige med al deres Logik og Jura, mens Franskmændene i Englænderne gerne ser kølige og egoistiske Forretningsfolk. Til alt dette kommer endelig historiske Erindringer, der gaar dybere i Folkernes Sjæl, end man ofte formoder. Meget karakteristisk skriver en moderne fransk Historiker om Napoleons Boulogne-Hær, der i 1804 ventede paa Signalet til at angribe England, at den brændte efter at hævne 5-600 Aars Fornærmelser og Haan.³⁵⁾

Saaledes er der baade politiske, historiske og psykologiske Aarsager til de fransk-engelske Misforstaaelsers og Konflikters Tragedie i Aarene efter den første Verdenskrig. En Tragedie var det, thi herved spillede Vestmagterne sig Sejren af Hænde og herved jævnedes Vejen for Hitlers Udenrigspolitik. Da hans første Regeringsaar var gaaet til Ende, vidste han, at han kunde spille paa de fransk-engelske Modsætninger. Han gjorde det med Mesterskab.

KAP. XI

Det store Spil

Den 26. Marts 1934 offentliggjorde *Reichgesetzblatt* i Berlin Budgettet for 1934—35. Mens Hærens Udgifter i 1933—34 havde beløbet sig til 472 Mill. Mark, blev de nu ansat til 647 Mill. De tilsvarende Tal for Flaadens Vedkommende var 185 og 230 Mill. og for Luftvæsenets 78 og 210 Mill. Rigets samlede militære Udgifter steg saaledes fra 733 til 1090 Mill., altsaa op mod 50 pCt. Udgifterne til Luftvæsenet gik i Vejret med ikke mindre end 169 pCt.

Dette var de indrømmede Beløb, men der var i Budgettet adskillige tilslørede og uklare Punkter, som lod formode, at de virkelige Udgifter laa adskilligt højere. Desuden tav Budgettet om de Beløb, som S.A., S.S. og andre halvmilitære Organisationer kostede.

I England blev man ubehageligt overrasket. Udenrigsministeren Sir John Simon erklærede i Underhuset, at Regeringen skænkede dette Spørgsmaal „en meget alvorlig Opmærksomhed“. London henvendte sig da ogsaa til Berlin, men opnaaede kun et Svar, der i sin aabenbare Upaalidelighed var en Uforskammethed. Den tyske Regering oplyste saaledes, at Udgifterne til Luftvæsenet „begrundes med Nødvendigheden af at forny det tyske private Luftfartselskab, Lufthansas Flyvemateriel“. Ligeledes vilde Nattrafiken blive betydelig udvidet ...

Baade Budgettet og Svaret til London fremkaldte en Storm af Indignation i Paris, og den 17. April offentliggjorde Udenrigsminister Barthou den berømte Note, der erklærede de løbende Forhandlinger mellem London og Paris angaaende et Kompromis i Rustningsspørgsmaalet for afsluttet. Frankrig maa nu, erklærede Noten „stille Betingelserne for sin egen Sikkerhed forrest i sine Overvejelser“.1)

Det vilde være overflødigt her at omtale nærmere de fire forskellige Planer til Rustningsspørgsmaalets Løsning, der — efter at Tyskland havde forladt Genève — forelaa i Begyndelsen af 1934, og blandt

hvilke den vigtigste var Sir John Simons om Tysklands „regulerede Oprustning“. Det var herom Winston Churchill vittigt sagde: „Det er kun kort Tid siden, jeg hørte Ministre sige og selv læste diplomatiske Dokumenter, der sagde, at Oprustning er utænkkelig: Hvad der end sker, dette kan vi ikke faa. Oprustning er utænkkelig. Nu bestaar alt vort Haab i at regulere det utænkkelige. Reguleret Utænkkelighed — det er det, det nu gælder, og meget snart vil det blive et Spørgsmaal om at indstille os paa ureguleret Utænkkelighed“.

Det var i den samme Tale, Churchill blottede Tankeløsheden og Kortsyntheden i hele den MacDonald-Baldwin-Simonske Udenrigspolitik: „Den frygtelige Fare — ja, intet mindre — ved vor nuværende Udenrigspolitik er, at vi ustandseligt bliver ved med at anmode Franskændene om at svække sig selv. Og hvad anvender vi som Løkkemiddel? Vi siger: „Svæk jer selv!“ og vi fremholder altid Haabet om, at gør de det og kommer ud for Vanskeligheder, vil vi paa den ene eller anden Maade komme dem til Hjælp, skønt vi intet har, hvormed vi kan gøre det. Jeg kan ikke forestille mig en farligere Politik.“)

Under den franske Note af 17. April stod Louis Barthous Navn. 71 Aar gammel havde han overtaget Udenrigsministeriets Ledelse i Doumergues Kabinet, der var dannet efter Daladiers Fald som Følge af Stavisky-Skandalen og Kampene paa Concorde-Pladsen den 6. Februar.

I franske Venstre-Kredse angreb man ham som Poincarist, og i England talte man om hans *pre-war* Mentalitet. Sandheden var nok, at Frankrig netop da trængte til en Poincarés Realisme, og at Erfaringerne fra før 1914 just nu havde noget at indskærpe.

I Førkrigstidens Frankrig og navnlig i Aarene umiddelbart før Krigens var Barthou den store Realist, der saa koldt og klart og satte hele sin politiske Indflydelse ind paa at gøre Frankrig stærkt til den Krig, han ansaa for uundgaaelig. Som Konsejlspræsident i 1915 gennemførte han mod Venstres Modstand den 3-aarige Tjenestetid. Som Udenrigsminister nu i 1934 satte han sig for at likvidere den lyriske og sentimentale Briand-Periode og at give Frankrig en reel Sikkerhed som i 1915. Hans Udgangspunkt var det samme som 21 Aar tidligere: En dyb Mistillid til Tyskland. Han følte sig overbevist om, at hvad Tyskland end undertegnede, vilde det aldrig holde sine Løfter.

Ud fra disse Forudsætninger skrev han Noten af 17. April og afbrød derved Forsøgene paa efter Tysklands Brud med Genève at etablere

dirkte fransk-tyske Forhandlinger med England som Mellemand. Førøsten bør det erindres, at Notens Standpunkt blev anbefalet af de to Ministre — Herriot og Tardieu — hvem Studiet af dette Spørgsmaal særligt var betroet.³⁾

Og havde Frankrig andet Valg?

Den franske Armé var organiseret paa Basis af et Aars Tjenestetid med Rekrutter, der blev kaldt ind halvaarligt, i April og Oktober. Med Tysklands Oprustning var det givet, at Tjenestetiden før eller senere maatte forlænges, og allerede dermed var det afgjort, at den af England foreslaaede Plan ikke kunde akcepteres.

Altsaa en ny Politik, men hvilken?

Barthou sagde det i sin første Parlamentstale: *C'est une politique d'alliance.*⁴⁾ Det var altsaa en Genoptagelse af Poincarés Metode og af den Politik, Frankrig havde ført i Perioden før Verdenskrigen, og som Austen Chamberlain i Marts 1925 havde anbefalet Kontinentets Magter. Det var endelig en realistisk Politik, d. v. s. en Politik, der nøje svarede til den europæiske Virkelighed.

*

Barthou begav sig da i Foraaret og Sommeren ud paa en Rejse til Frankrigs Venner og Allierede i det østlige og sydøstlige Europa. Hans Formaal var at befæste den defensive Ring rundt om Tyskland. Han kom først til Warszawa, men fandt her, hvad han ogsaa havde ventet, en lidet gunstig Stemning.

Straks efter Hitlers Magtovertagelse i 1933 havde Pilsudski henvendt sig i Paris og foreslaaet, at Polen og Frankrig i Forening skulde slaa Hitler ned for derved at undgaa en fremtidig storeuropæisk Krig. Han havde tilføjet, at i Fald Frankrig afslog hans Forslag, vilde han se sig nødsaget til at arrangere sig bedst muligt med Tyskland.⁵⁾

Naturligvis var Hitler underrettet om denne Pilsudskis Henvendelse, og han bestemte sig straks til at ændre Nazismens hidtidige Indstilling over for Polen. Denne Indstilling havde faaet et fint Udtryk i den Programtale, som Kube holdt ved den præsiske Landdags første Møde, den 22. Marts, efter Magtovertagelsen. Kube erindrede om, hvor frygteligt Nazisterne i Fortiden var behandlet i Landdagen: „Man var skamløs nok til i Restauranten at ville sætte os ved et Bord sammen med de to Polakker.“ Nu kom Gengældelsen, dog „vi vil aldrig nedværdige Dem

saa dybt, at vi vil foreslaa Dem at indtage Deres Maaltider sammen med Polakker og andet Pak [*Gelichter*]“.

Tonen ændredes imidlertid snart. Hitler begyndte sine Tilnærmelser. Den 2. Maj havde han en Samtale med den polske Minister i Berlin, Wysocki. Han havde, sagde han, „ingen Tanke om at krænke de bestaaende Traktater og betragter dem som bindende ogsaa for sig“, han var Pacifist, han anerkendte og forstod Polens Ret til at leve.⁶⁾ Fjorten Dage efter holdt Hitler sin Rigsdagstale og forsikrede, idet han særlig nævnte Polen, „at ingen Stat kan i den Grad som det Tyskland, der er opstaaet ved en national Revolution, have Forstaaelse for de unge, nyligt opstaaede nationale Stater“. Den 15. Juli gentog han over for den polske Minister, at han „anerkender Polens historiske Rettigheder“. ⁷⁾ Den 15. November udtalte Hitler sig udførligt over for den nye polske Ambassadør Lipsky: „Jeg regner med Polen som en Realitet, der ikke kan ændres og ikke kan forsvinde. Det var maaske de foregaaende Regeringers Fejl ikke tilstrækkeligt at have forstaaet denne Realitet ... Polen er en Bastion mod Asien, Polens Ødelæggelse vilde være en Ødelæggelse for de Stater, som derved vilde blive Naboer til Asien“. ⁸⁾

Nogle Maaneder forinden havde en fremtrædende polsk Diplomat, den tidligere Udenrigsminister, Fyrst Sapieha, der ganske vist ikke hørte til Pilsudski-Kresen, stillet Polens Problem paa omtrent samme Maade. I en Tale erklærede han: „Vi staar over for det Spørgsmaal, om vi vil være Forpost for et Europa, der udvider sig i østlig Retning, eller om vi skal være en Barriere, der beskytter Østen mod europæisk Ekspansion. Mine Herrer, Historien vil sprænge denne Barriere, og vi vil blive den Slagmark, hvor Kampen mellem Vesten og Østen føres. Derfor skal vi være Europas Forpost, og vor udenrigspolitiske Opgave skal bestaa i at forberede os til denne Rolle og gøre alt for den europæiske Solidaritet og den europæiske Ekspansion“. ⁹⁾

Der var altsaa Tilnærmelser fra begge Sider, og Forhandlingerne mellem Berlin og Warszawa førte den 26. Januar 1934 til Undertegnelsen af en polsk-tysk Erklæring. Denne, der gjaldt for et Tidsrum af 10 Aar, gik ud paa, at de to Regeringer fremtidig vilde ordne alle Spørgsmaal dem imellem ved direkte Forhandlinger. Skulde Strids-spørgsmaal opstaa, forpligtede begge Parter sig til under ingen Omstændigheder at skride til Magtanvendelse.

Skønt Hitler stadig i mundtlige Samtaler forsikrede, at han ingen

territoriale Krav havde paa Polen, opgav han ikke i dette Dokument de tyske Revisionskrav. Han forpligtede sig kun til ikke at gennemføre dem ved Krig.

Erklæringen var ikke i Strid med den fransk-polske Alliance-Traktat af 19. Februar 1921, men den gav polsk Politik en Drejning i tysk Retning, der i de følgende Aar blev accentueret af Udenrigsminister Beck.

Hitlers Taktik var ikke vanskelig at forstaa. Erklæringen var for ham en Improvisation, en Nødhjælp, et Middel til at gennemføre andre Maal, han tog den — som han ogsaa siger i Rauschning-Samtalerne¹⁰) — ikke et Øjeblik højtideligt, den havde for ham kun „provisorisk Betydning“, han regnede ikke med at overholde den længere, end det passede ham, men han havde Brug for den paa hint Tidspunkt. Den gav ham en vis Prestige, den skabte i adskillige Kredse Tillid til ham, og den holdt hans østlige Flanke dækket, naar han skulde til at drive stortysk Politik mod Syd, og netop paa dette Tidspunkt var Kampen mod Østrig i fuld Gang. Den forhindrede endvidere Polen i at styrke Forbindelsen med Frankrig og i at alliere sig med Frankrigs Allierede, den uddybede den polsk-czechiske Modsætning.

Marskal Pilsudski gjorde sig nu heller ikke mange Illusioner. Hans Tanker, da han undertegnede, er utvivlsomt nøjagtigt gengivet i en Indberetning fra den franske Ambassadør i Warszawa, M. Léon Noël. Han skriver: „Pilsudski saa i denne Overenskomst et Middel „til at vinde Tid“; han var overbevist om, at en Krig mellem Polen og Tyskland før eller senere var uundgaelig, men han forstod den store Anstrengelse, som krævedes af hans Land, og den Tid, det behøvede for at blive en Stormagt; for Øjeblikket frygtede han uden Tvivl Rusland mere end Tyskland, han ansaa det i hvert Fald for opportunt for en Tid at stille sig i Læ for enhver Overraskelse fra Vest.“¹¹)

Baade fra tysk og fra polsk Side hvilede Erklæringen saaledes paa Tvetydigheder. I Polens Historie fik den samme Plads som den polsk-prøjsiske Alliance af 29. Marts 1790, hvorved Frederik den Store forpligtede sig til at forsvare Polens Integritet og Uafhængighed. Tre Aar efter skred Frederik den Store og Katharina II til Polens anden Deling ligesom Hitler og Stalin fem Aar efter Deklarationen om polsk-tysk Venskab.

Hitler havde Brug for Prestige. Ligesom Falstaff søgte han et Sted, hvor han kunde købe sig et godt Navn og Rygte, og virkelig lykkedes

hans polske Trick: I England fandt man, at Deklarationen gjorde et tillidsvækkende Indtryk. Typisk var en Artikel af I. L. Garvin. Han skrev blandt andet: „Berlin forlanger ikke længere en Ændring af Grænsen i Schlesien (!). Dette er overordentlige, men ærefulde Indrømmelser af Nazi-Regimet. Paa den anden Side er Gevinsten for Tyskland uvurderlig. Befriet for den værste Fare for at blive taget under Ild fra to Sider, kan det tredie Rige opbygge sin Styrke til et mægtigt Højdepunkt. Den lille Ententes Effektivitet er afgjort svækket.“ Den nye Pagt er „en solid Vinding for Freden“.12) Det skulde altsaa være et solidt Fredens Værn, at Hitler, dækket mod Øst og med den lille Entente svækket paa sin Sydfront, nu kunde opbygge en vældig Magt ...

Visselig kunde han det, og denne Magt arbejdede allerede virkningsfuldt i Østrig. Den var i Færd med at planere Vejene ind til det stortyske Rige, den forberedte et nyt Sadowa. Dog i England glædede man sig over Hitlers „Moderation, hans Statsmandskløgt og vidtskuende Klogskab.“

Sidst i April kom nu Barthou til Warszawa. Da han i sin Kammer-tale den 25. Maj omtalte Besøget, sagde han: „Hvilke Resultater jeg har bragt med hjem? Alliancens Opretholdelse.“ Ja, men heller ikke mere. Marskal Pilsudski og Oberst Beck lod klart nok forstaa, at i en fransk Front rundt om Tyskland vilde Polen ikke indtræde. Tilmed skal de to Statsmænd have nægtet at diskutere polsk-czechiske Konflikt-Spørgsmaal.13) Derimod fandt Barthou lutter Forstaaelse i Prag, og hans senere Besøg i Bukarest og Belgrad kunde ogsaa kun volde ham Tilfredshed. Mellem de to Rejser laa imidlertid Raadmødet i Genève i Maj Maaned, og her var det Sovjets Udenrigsminister Litvinof pludselig og uventet dukkede op for at tale Politik med Barthou.

*

Da Edouard Herriot i September 1935 aflagde Besøg i Rusland, offentliggjorde Karl Radek en Velkomsthilsen til ham. Han skrev blandt andet:

„Aldrig har Krigsfaren været saa stor som nu. Konflikterne i Central- og Sydeuropa og i det fjerne Østen har antaget enorme Dimensioner ... Over for denne voksende Krigsfare staar vort Land optaget

af et Opbygningsarbejde, der skal give det alt, hvad et Kulturliv kræver". Artiklen sluttede med det Ønske, at Herriot „vil finde Vej til Løsning af de Spørgsmaal, der kan forene hans og vort Land“.¹⁴⁾

Endnu svækket af Revolutionens Kampe og de efterfølgende indre Kriser følte Rusland sig truet af den stigende Uro i Europa og af Japans aggressive Politik. Det søgte da under Litvinofs Ledelse ved Ikke-Angrebstraktater at opnaa normale Forhold til en Række Lande. Saa-danne Traktater blev i 1932 undertegnet med Finland, Polen, Letland, Estland og — vigtigst — med Frankrig (den 29. November 1932). I 1933 tilføjedes en tilsvarende Traktat med Italien, og Litvinof gik videre: Ved London-Konventionen af 5. og 4. Juli akcepterede Persien, Afghanistan, Estland, Letland, Polen, Tyrkiet, Czechoslovakiet, Jugoslavien, Rumænien (kort efter tilsluttede Litauen og Finland sig) den meget koncise russiske Definition af Angriberen i en international Konflikt. Som Angriber udpegedes blandt andet den Magt, der benyttede et andet Lands indre Forhold — som f. Eks. dets politiske, økonomiske eller sociale Struktur, indre Uroligheder som Følge af Strejker eller Borgerkrige — til Indgriben. Ogsaa Understøttelse af bevæbnede Bander, der trænger ind paa en anden Stats Omraade, skulde anses for Angreb.¹⁵⁾

Fremdeles blev Sovjet den 16. November 1933 anerkendt af U. S. A. Rusland stod saaledes paany som aktiv og stærk Deltager i den internationale Politik, fuldt optaget af sin indre Rekonstruktion og iøvrigt afventende, hvilke Kombinationer og Situationer, der bedst tjente de russiske Interesser. Stalin udtrykte det den 26. Januar 1934 paa den 17. Partidag saaledes: „Vi er lige saa lidt orienteret mod Tyskland som imod Polen og Frankrig. Vor Orientering bunder i Fortiden, og vi orienterer os nu mod Sovjetunionen, udelukkende mod Sovjetunionen. Hvis vore Interesser kræver en Tilnærmelse til dette eller hint Land, der er interesseret i Fredens Bevarelse, foretager vi uden Tøven den nødvendige Tilnærmelse“.

Foreløbig mente man nu, at de russiske Interesser var bedst tjent med en nærmere Tilknytning til Frankrig, og det var herom, Litvinof talte med Barthou i Genève.

I sin Kammertale den 25. Maj, hvor han proklamerede sin Politik som en Alliancepolitik, sagde Barthou om disse Samtaler: „Frankrigs Politik tilstræber en oprigtig Tilnærmelse til Rusland, og i mine Samtaler med Litvinof har jeg drøftet Betingelserne for Ruslands Indtræ-

den i Folkeforbundet“. En fransk politisk Skribent præciserede: „Stærk ved Ruslands Tilslutning spiller Barthou nu det store Spil. Skønt det kunde synes anderledes, er det store Spil det sikreste. Alene det er i Stand til at gøre Front mod det hitlerske og fascistiske Diktators Dynamik“.10)

Det store Spil — det var en defensiv Ring rundt om Tyskland ved Frankrigs Alliance med Rusland og med de nye østlige og sydøstlige Stater. Barthou og Litvinof var imidlertid enige om, at dette System maatte opbygges inden for Folkeforbundets Rammer, at Rusland følgelig maatte optages som Medlem i Genève, og — skønt dette Punkt ikke er helt klart — at Tyskland maatte opfordres til at tiltræde det østlige Traktat-System. Barthou var sikkert overbevist om et tysk Afslag og mente, at Vejen derefter vilde ligge aaben til hans rene Alliancepolitik.

Omvendt var man i England, hvortil Barthou ankom den 18. Juli, først og fremmest interesseret i at faa alt, hvad der kunde minde om Alliance- og om Blok-Politik, fjernet fra det paatænkte System. Det engelske Standpunkt blev med stor Tydelighed tilkendegivet i Udenrigsminister Sir John Simons Underhustale den 13. Juli. Hovedpunkterne var disse:

- 1) England kan ikke og vil ikke give nogen som helst Opmuntring „til nye Arrangementer mellem Stater i Europa, som vilde være af afgørende eksklusiv Karakter i den Forstand, at de opbyggede en Kombination mod en anden“.
- 2) Dernæst — „og jeg ønsker at sige dette saa ligefremt og klart som muligt — England vil ikke paatage sig nogen som helst nye Forpligtelser“.
- 3) Det er „absolut væsentligt, at Rusland indtræder i Folkeforbundet“.
- 4) Forhandlingerne om et nyt Sikkerhedssystem og om Rustnings-spørgsmaalet er „nødvendigvis beslægtet“. Hvis derfor den paatænkte Pagt afsluttes, vil dette være „den bedste Grund til at genoptage Forhandlingerne om og til at afslutte en Konvention, der paa rimelig Maade anvender Principet om Tysklands Ligeret i et System af Sikkerhed for alle Nationer“.

England gav saaledes Barthous Forslag en yderligere Drejning fra Alliance- og Blok-Politik til Sikkerhedspolitik med Tyskland som Deltager og med Oprustning for Tyskland og Nedrustning for Frankrig.

Man oversaa derved i England, at Tyskland allerede med sin hastigt fremadskridende Oprustning og med sin Voldspolitik overfor Østrig — denne Politik var just ved at kulminere med Dollfuss-Mordet — havde etableret en aggressiv Blok midt i Europa, og at denne Blok enten vilde brede sig dominerende ud over Kontinentet eller i Tide maatte standses af en Anti-Blok.

Og dog anede man det i London. Den 30. Juli holdt Baldwin den berømte Underhustale, hvori han erklærede: „Siden Luftvaabnets Dag er de gamle Grænser forsvundet. Naar vi tænker paa Englands Forsvar, tænker vi ikke længere paa Dovers Kalkklipper, men paa Rhinen. Det er der, vor Grænse nu ligger“.

Ja, men hvis Englands Grænse laa ved Rhinen, laa den ogsaa ved Weichsel og Donau, saa sandt som en tysk Ekspansion ud over disse store Floder vilde svække Frankrig afgørende og dermed gøre Rhin-grænsen usikker. I et et Par Aar senere udgivet Værk om det britiske Imperium kommenteredes Baldwin-Politiken saaledes: „Jo mere man tænker derover, des stærkere føler man, at Beredvillighed til at deltage i en kollektiv Aktion imod Angreb i det fjerne Europa vilde være mindre skadelig for os selv baade nu og i Fremtiden og mere gavnlige for den almindelige Situation i Europa, som vi i saa høj Grad er afhængige af, end Begrænsning af vore Forpligtelser ... Selv om vi kunde forsvare Riget ved Rhinens Bredder, hvad vi ikke kan være sikre paa, vilde det at søge Dækning bag denne Flod næppe være en sikrere eller sundere Politik end den Neutralitet, som nogle af Mr. Asquiths Venner vilde have ham til at antage i 1914, idet de brugte det samme Argument, nemlig at det syntes et alt for frygteligt og farligt Vovestykke at gaa ind i en europæisk Krig“.¹⁷⁾

Imidlertid, Barthou akcepterede de engelske Korrekturer. Han mente vel, at Englands aktive Støtte til et østligt Sikkerhedssystem var Prisen værd, og han regnede rimeligvis vedblivende med Tysklands Afslag og derefter hans egen Alliance-Plans Sejr.

Resultatet af de fransk-engelske Forhandlinger blev da et Forslag med følgende Indhold: Der afsluttes en Pagt mellem Polen, Rusland, Tyskland, Czechoslovakiet, Finland, Estland, Letland og Litauen om gensidig Hjælp mod Angreb. Til denne almindelige Østpagt søjes en fransk-russisk Pagt, hvorved de to Parter forpligter sig til at yde hinanden øjeblikkelig Hjælp i Tilfælde af Angreb. Saafremt England slutter sig til denne sidste Pagt, vil — dette skyldtes engelsk Initia-

tiv¹⁸⁾ — Frankrig bistaa Tyskland i Tilfælde af et russisk Angreb, og Rusland komme Frankrig til Hjælp mod et tysk Angreb.

Saaledes saa altsaa Forslagene ud. De fik foruden Englands ogsaa Italiens Støtte. Men allerede to Dage efter Simons Tale møder vi et af denne Perodes ulykkelige og klassiske Træk: I den fransk-engelske Enighed aabner sig den Spalte, som Hitlers vagtsomme Øjne ventede paa.

Simon havde i Underhustalen sammenknyttet Spørgsmaalene om det nye Pagt-System og om Rustningerne. Han havde imidlertid ikke talt om en samtidig Løsning, men om Nødvendigheden af at lade Pagtens Virkeliggørelse efterfølges af Forhandlinger om en Rustningsoverenskomst paa Basis af Tysklands Ligeret.

Da forskellige Fortolkninger af disse Ord fremkom, præciserede Barthou den 16. Juni i en Tale i Bayonne det franske Standpunkt: „Hvis man havde anmodet mig om at forhandle om Nedrustningen for at opnaa Afslutning af Østpagten, vilde jeg ikke have tilladt en Parallelisme, som intet retfærdiggjorde ... At Forhandlinger [om Nedrustning] kan aabnes som en Konsekvens af regionale Pagters Afslutning: Ja! Men at de kan gøres til en Betingelse for disse regionale Pagter: Afgjort Nej!“ Først naar Pagterne var afsluttet, vilde Tiden være inde til at se, om „en ny Periode er oprundet, som vil sætte os i Stand til at undersøge disse Pagters Virkning paa Nedrustningen“.

Talen blev modtaget med Kulde i England. Den var, sagde *Times*, „temmelig overraskende“.¹⁹⁾

Dog ikke overraskende for Hitler, der allerede var vant til i afgørende Situationer at se Frankrig og England som Abraham og Lot fare til Højre og fare til Venstre.

Det var ikke vanskeligt for ham at spille med disse Modstandere. Den 10. September meddelte han sit Svar.²⁰⁾ Det indeholdt tre Hovedpunkter:

- 1) Tyskland vil ikke deltage i nye internationale Traktater, før dets Ligeret med Hensyn til Rustninger er anerkendt.
- 2) Tyskland foretrækker Afslutning af tosidede Traktater.
- 3) Tyskland mener, at i saadanne Traktater bør Vægten ikke lægges paa Forpligtelse til at yde militær Hjælp i Tilfælde af Krig, men paa Metoder, hvorved Freden kan sikres. Man bør derfor tilstræbe Ikke-Angrebs- og Konsultationspagter.

Betydningen heraf var aldeles klar. I det Hitler kunde spille paa

den fransk-engelske Uenighed, forlangte han som Betingelse for Forhandling om et Pagtsystem Anerkendelse af Tysklands militære Lige- ret, d. v. s. dets Oprustning og Frankrigs Nedrustning. Derved spær- rede han Vejen til Forhandling eller — i Fald det engelske Stand- punkt skulde sejre — sikrede sig, at Frankrigs militære Magt blev brudt. Desuden røbede han ved de to følgende Punkter hele sin Poli- tiks Indhold: Han vilde kun Traktater med et enkelt Land ad Gan- gen og han vilde undgaa Aftaler om militær Hjælp, han fandt Tilsagn om Ikke-Angreb mere hensigtsmæssige. Naturligvis — Ikke-Angrebs- traktater var han, som Begivenhederne senere viste, Mand for at bryde, naar det passede ham, og tosidede Traktater vilde tillade ham at gøre det af med den ene Stat efter den anden.

Svaret kunde ikke være mere gennemsigtigt. Alligevel, man kan, mente *Times*. „forstaa Tysklands Holdning“!²¹⁾

Den 27. September kom Polens Svar.²²⁾ Ogsaa den polske Regering foretrak tosidede Traktater, og vilde overhovedet ikke deltage i den nye Pagt, saafremt Tyskland stod udenfor.

*

Der er nu gjort Rede for de forskellige Parters Standpunkter, og det vil forstaas, at der aldrig var virkelig Udsigt til nogen Overenskomst, dertil var de fransk-tyske Modsætninger for dybe. De bundede i haarde Realiteter: Paa den ene Side et Tyskland, der Dag og Nat ru- stede for at træde an til sin Ekspansionspolitik, og paa den anden et Frankrig, der vidste, at kun en stærk diplomatisk og militær Rustning kunde frelse det.

En ørkesløs og resultatløs Diskussion, under hvilken Tyskland trak Tiden ud og blev stadig stærkere, førtes da til langt hen i 1936.

Foreløbig kom Rusland — i September 1934 — ind i Folkeforbun- det, og ved den traditionelle Pressefrokost sagde Litviuof, hvad han og Barthou tænkte paa. Den russiske Udenrigsminister tog Menu-Kor- tet, paa hvilket Tegneren havde fremstillet ham og Barthou bydende op til Dans, og kommenterede saaledes: „Hr. Barthou og jeg fortsætter vor Dans med koldt Hoved og vel vidende, hvor vi vil hen, og hvad vi vil. Maaske lader man os danse alene — meget vel, vi fortsætter, og jeg beder Dem være overbevist om, at vi danser efter vor egen Musik og ikke efter andres“.

Altsaa klar fransk-russisk Alliancepolitik. Men Plauen gik uuder. Den 9. Oktober myrdedes i Marseille Barthou og Jugoslaviens Konge Alexander af Makedoneren Georgiev. Maaske var dette et af de store Vendepunkter i Europas Historie. Maaske havde Forholdet mellem Vestmagterne og Rusland formet sig anderledes, hvis Barthou var forblevet i Live. I hvert Fald blev hans Linjer nu brudt. En klar og bestemt fransk Politik blev dræbt i Marseille.

Ti Dage efter Mordet offentliggjorde den lille Ententes Raad og Balkan-Ententen to enslydende Communiquéer, hvori udtaltes: „Vi er af den Anskuelse, at Attentatet sorterer under Udenrigspolitikken, idet det fandt Sted under Indflydelse af Kræfter, der virker uden for Grænserne“.

Dette var et *J'accuse*, hvis Adresse ingen i Europa kunde tage Fejl af. Det var først og fremmest rettet mod Italien og Ungarn, hvor de kroatiske Emigranter levede og — hvilket ikke kunde være ukendt for Myndighederne — virkede for og forberedte Attentater og Mord i Udlandet. De to Communiquéer forlangte Undersøgelse og „Ansvar lagt paa rette Sted“. Dog dette vovede Europa ikke, det vilde være som at gribe om et mølædt Klæde. Ingen vovede sig ind i den Jungle, i hvis Skumring Tanken om Kongemordet blev til.

*

Barthou efterfulgtes af Pierre Laval, som under en Samtale kort efter sin Overtagelse af Udenrigsministeriet gik hen til et stort Vægkort og pegede paa Tyskland: „Kan De se den store røde Plet dér midt i Europa? Bilder De Dem virkelig ind, at vi kan faa Fred og kollektiv Sikkerhed i Europa, saa længe vi ikke har bragt den med ind i vort Fredssystem?“²³⁾

Dette var en anden Tone end Barthous, og bag den laa allerede Tanken om direkte fransk-tyske Forhandlinger. Dog, til at begynde med fulgte Laval tilsyneladende den gamle Linje: Den 5. December undertegnede han og Litvinof i Genève en Deklaration, i Følge hvilken begge Regeringer forpligtede sig til ikke at indlede Forhandlinger med tredje Magt, hvorved Afslutningen af en Østpagt kunde skades.²⁴⁾

Forhandlingerne om Pagtsforslaget førtes nu ikke videre, før Flandin, der i November havde afløst Doumergue som Konsejlspræsident, og Laval den 1. Februar 1935 tog til London og forhandlede med de

britiske Ministre. Resultatet forelaa i en Deklaration af 5. Februar.²⁶⁾ Hovedpunkterne var disse:

- 1) Ingen af de Magter, hvis Rustninger er fastsat ved Fredstraktaterne, „er berettiget til ved ensidig Handling at ændre disse Forpligtelser“.
- 2) Man vil imidlertid tilstræbe en almindelig, frit forhandlet Ordning mellem Tyskland og de andre Magter. Dette kan ske ved Afslutningen af Pagter om gensidig Hjælp i Østeuropa og ved Virkeliggørelsen af Mussolinis og Lavals Forslag (S. 251), der tilsigter en Donaupagt, som garanterer *status quo* i dette Omraade, og endvidere en Pagt, der garanterer Østrigs Uafhængighed og forpligter Underskriverne til at raadføre sig med hverandre, hvis denne Uafhængighed trues. England erklærer, at det betragter sig som hørende til de Magter, der vil deltage i denne eventuelle Raadslagning.
- 3) *Samtidig med* at disse Pagter undertegnes, vil der blive gennemført en Rustningsoverenskomst paa Basis af Tysklands Ligeret, saaledes at denne Overenskomst træder i Stedet for Versailles-Traktatens Afsnit 5 om Tysklands Afrustning. Fremdeles vil Tysklands Genindtræden i Folkeforbundet være et Led i Overenskomsten.
- 4) Frankrig og England opfordrer endvidere Tyskland, Belgien og Italien til hurtigt at indlede Forhandlinger om en Luftpagt, hvorved disse Lande forpligter sig til *øjeblikkelig* at komme det af dem til Hjælp med sine Luftstyrker, der uprovokeret maatte blive angrebet fra Luften af en af de kontraherende Parter.

Man kan da sammenfatte saaledes: Tyskland fik Tilbud om militær Ligeberettigelse paa Betingelse af, at det undertegnede en Række Overenskomster, hvorved det anerkendte et af de faa Afsnit, der var blevet tilbage af Fredstraktaterne, nemlig det, der angik de europæiske Grænser. Omvendt bestred man Tysklands Ret til ensidigt at opruste. Men hvilken Fiktion! Alverden vidste, at Tyskland var i fuld Gang med sin Oprustning, Frankrig og England havde intet gjort for at hindre det, og nu at stille det Oprustningens Gave i Udsigt var som at komme med Salt og Peber, efter at Ægget var spist. Fiktionen skar i Øjnene, naar Deklarationen, samtidig med at erklære et Brud paa Traktatens Afrustningsbestemmelser utilladeligt, opfordrede Tyskland til *hurtigt* at deltage i en Luftpagt og saaledes stille sine juridisk set

ikke eksisterende Flyvemaskiner til Raadighed imod en angribende Magt!

I en anden Henseende var dog dette Luftpagtsforslag epokegørende. I sin Radiotalen den 5. Februar erklærede Udenrigsminister John Simon blandt andet: „For Tiden har vi ingen Traktat, der giver os Ret til at anmode nogen Magt paa Fastlandet om Hjælp til at afværge et fjendtligt Angreb“. Luftkonventionen vilde nu give England denne Ret. Dette var virkelig Storbritannien paa Vej til Forstaaelse af sin nære Tilknytning til Kontinentets Politik. Og mere end dette: Mens Locarno-Traktatens Forpligtelser — som John Simon indrømmede i Radiotalen — „ikke var præcist defineret“, skulde de paagældende Magter nu forpligte sig til i Tilfælde af et uprovokeret Angreb øjeblikkeligt at yde hverandre Hjælp. Øjeblikkeligt, d. v. s. uden at afvente det Møde og den Afstemning i Folkeforbundets Raad, som Locarno forudsatte.

Flandin var saa lykkelig over denne Side af Sagen, at han i sin Erklæring til Deputeretkammeret den 5. Februar meddelte, at efter fransk Initiativ var Englænderne gaaet med til at søge Luftpagten gennemført for sig og før det samlede Traktatværk. Den franske Konsejlspræsident oversaa øjensynlig de Gevinster, en isoleret Luftpagt vilde bringe Tyskland. Hitler gjorde det ikke. Han forstod øjeblikkeligt, at denne Luftpagt vilde legalisere hans hemmelige Oprustning, og Görings Blad pegede fornøjet paa en anden Fordel: Saafremt, skrev Bladet, Tyskland skal opfylde Luftpagtens Forpligtelser, maa det nødvendigvis bygge Aerodromer i den demilitariserede Rhinzone, hvor ifølge Versailles-Traktaten og Locarno-Pagten alle militære Anlæg er forbudt.²⁶⁾

Det virkelige Forhold var nu for Resten, at Traktaten allerede var brudt ogsaa paa dette Punkt: I sin foran omtalte Note af 17. April 1934 henviste Barthou til, at der „fornylig er opført talrige Aerodromer i den demilitariserede Zone“.

Som sagt, Hitler forstod straks — i Modsætning til Flandin — Chancen: I sit Svar af 14. Februar lod den tyske Regering alle andre Spørgsmaal end Luftpagten ligge, men om denne var man til Genæld villig til Forhandling „saa snart som muligt“ og foreslog direkte tysk-engelske Samtaler.²⁷⁾ Den engelske Regering var dog ikke blind for Fælden, den vilde gerne gaa med til det foreslaede Møde, men Forhandlingerne maatte dreje sig „om alle de Spørgsmaal, der var nævnt i den fransk-engelske Deklaration“.²⁸⁾

Flandin havde ogsaa begrebet, han vendte ikke mere tilbage til sit Forslag af 5. Februar, tværtimod. Med en Lidenskab som oldkirkelige Teologers, naar de drøftede Treenhedsdogmet, hamrede hans Presse nu daglig fast, at London-Forslagene var en Helhed, *intégral et indivisible*.

Russerne, der var blevet bange for, at Englænderne og Franskmandene skulde lade Østpagten glide ud, sagde det samme: London-Planen maatte gennemføres *fully and indivisibly*.²⁹⁾ Skønt navnlig Russernes Opræden vakte Misstemning i Berlin — „Sovjet knalder med Pisken“, „Djævelen skal smugles ind i Nonneklosteret“³⁰⁾ — bestemte Hitler sig dog foreløbig til at akceptere de engelske Betingelser: Han glædede sig til at se engelske Statsmænd i Berlin.³¹⁾

Nu skete der imidlertid noget, som vendte hele Situationen.

Den 7. Marts skulde Simon og Eden rejse til Berlin. De var naturligvis klar over, at under Forhandlingerne kunde Hitler støtte sig til sin hemmelige Oprustnings Styrke. Formodentlig har Englænderne ment, at det vilde lidet gavne dem at komme som Pacifister, og at ogsaa de i Berlin maatte kunne stille en Oprustnings-Vilje foran sig. I hvert Fald offentliggjorde Regeringen den 4. om Eftermiddagen en Hvidbog,³²⁾ hvori for første Gang siden Krigen engelsk Oprustning og navnlig af Luftflaaden bebudedes.

I dette Dokument udtaltes blandt andet: „Hidtil har trods mange Skuffelser den offentlige Mening her i Landet været tilbøjelig til at antage, at til Opretholdelse af Freden kræves intet andet end det internationale politiske Maskineri, og at de gamle Forsvarsmetoder — Flaader, Hære og Luftstyrker — hvoraf vor Sikkerhed hidtil har været afhængig, ikke længere krævedes som sidste Udvej(!). Verdensbegivenhedernes Magt har imidlertid vist, at denne Antagelse er forhastet, og at vi har en lang Vej at gaa, før vi kan finde fuldstændig Sikkerhed uden bag os at have Midler til at forsvare os mod Angreb.“ Om de Verdensbegivenheder, der nu, i Marts 1955, havde faaet Ramsey MacDonald — hans Navns Forbogstaver stod under Hvidbogen — til at indse, at Flaader, Hære og Luftstyrker alligevel var nødvendige, udtalte Hvidbogen: „Den 28. November 1954 henledte Hans Majestæts Regering offentlig Opmærksomheden paa den Oprustning, Tyskland foretog, og bebudede en Fremskyndelse af den Forøgelse af Luftværnet, der allerede var besluttet. Dette indeholder naturligvis ikke fra Hans Majestæts Regerings Side nogen Billigelse af Brud paa Versailles-

Traktaten. Det var blot et første Skridt, der konstaterede og gjorde offentlig bekendt, hvad man vidste var i Gang. Hvis denne Oprustning fortsættes efter den nuværende Skala, uformindsket og ukontrolleret, vil den øge den allerede eksisterende Ængstelse hos Tysklands Naboer og kan sluttelig fremkalde en Situation, hvor Freden er i Fare. Hans Majestæts Regering har bemærket og glædet sig over de Udtalelser, hvori Tysklands Ledere erklærer, at de ønsker Fred. Den kan imidlertid ikke undlade at erkende, at ikke blot de Styrker, men ogsaa den Aand, hvori Befolkningen og særlig Landets Ungdom organiseres, støtter og berettiger den almindelige Følelse af Usikkerhed, der allerede ubestrideligt er fremkaldt.“

Hvidbogen sagde saaledes for det første, at Tyskland havde brudt Versailles-Traktaten, og for det andet, at ikke blot den tyske Oprustning, men ogsaa Ungdoms-Opdragelsen var en Fare for Freden. Altsaa et frimodigt engelsk Ord, et Par Kendsgerninger nævnt ved deres rette Navne. Men saa indtræder paany en af disse ulykkelige Situationer, som Hitler tillidsfuldt ventede paa i disse Aar, og hvorved England spillede alle Trumferne over paa hans Haand.

Allerede samme Eftermiddag, Hvidbogen blev offentliggjort, erklærede Lord Snowden, at den var „det mest tragiske Dokument siden Krigen“. Han tilføjede: „Vi ruste mod Tyskland som den potentielle Fjende. Hele Dokumentet gør paa mig Indtryk af at være forfattet i det franske Udenrigsministerium, England har ingen anden Udenrigspolitik end den, der dikteres af Frankrig. Englands Underdanighed over for Frankrig førte os ind i een Krig og vil sandsynligvis føre os ind i en til.“³³⁾

Hvad mere kunde Hitler begære end denne Stupiditet? Allerede om Aftenen den 4. var det klart, at Arbejderparti og Pacifister vilde gaa mod Hvidbogen. Hvilken mageløs Chance for Hitler! Han udnyttede den øjeblikkelig. Den 7. skulde Simon og Eden rejse til Berlin, men den 5. lod Udenrigsminister von Neurath den engelske Ambassadør vide, at Hitler desværre havde forkølet sig, saa det engelske Besøg maatte opsættes!

Denne Uartighed virkede i England aldeles som beregnet. Naturligvis førte *Times* an: „En Del af den Indignation, som Hvidbogen har fremkaldt ude og hjemme, er ægte og forstaaelig ... Hvis det er den britiske Regerings Hensigt at erstatte femte Afsnit af Versailles-Traktaten med et System, i hvilket alle er lige, er intet Formaal tjent ved

at tærskede Langhalm paa et Traktatbrud, som det tilmed er unfair at bebrejde Tyskland alene³⁴⁾ Og naturligvis optraadte i samme Nummer af Bladet Lord Lothian som Hitler-Ridder: Hvidbogen var „paany en Bekræftelse af Versailles-Diktatets Tendens“ — det var ordret, hvad Rosenberg fem Dage forinden havde sagt³⁵⁾ — og denne Tendens maatte opgives, hvis den europæiske Fred overhovedet skulde opretholdes.

Saaledes var Stillingen gjort klar til Retræte, og i Underhusdebatten den 11. blæstes Tilbagegøssignalet. Arbejderpartiets Ordfører, Mr. Attlee, aabnede med et stort Angreb paa den „ulykkelige“ Hvidbog og paa Regeringens hele Udenrigs- og Militærpolitik. Med den Logik, hvormed Arbejderpartiet i disse Aar udrustede sig, beklagede Attlee, at Ministeriet havde svigtet Kina og ikke anvendt Sanktioner mod Japan, og samtidig angreb han Hvidbogens Oprustningspolitik: „Regeringen bedrager Landet, naar den siger, at den kan beskytte det ved Luftskyts og Kanoner(!)“. Fremdeles var Hvidbogens Omtale af den tyske Oprustning unfair: Ogsaa andre Lande oprustede, ogsaa andre opdrog deres Ungdom efter militaristiske Principer. Hvorfor havde Regeringen ikke nævnt Frankrig ved Siden af Tyskland?

Den liberale Sir Herbert Samuel fulgte i Attlees Fodspor: Tyskland kunde med Rette svare paa Hvidbogens Anklage, at ogsaa andre var skyldige. De allierede fra Krigen havde ikke opfyldt deres Løfter om at nedruste. Naturligvis havde Tyskland brudt Versailles-Traktaten, men ingen tænkte paa at intervenere „alene af den Grund“, at andre Lande ogsaa havde svigtet deres Forpligtelser. Ikke engelsk Oprustning, men almindelig Nedrustning var Timens Bud.

Saa talte Baldwin. Han bad om Forladelse: Der var ikke Tale om Oprustning undtagen i Luften, hvor England nu var sunket ned paa den femte Plads blandt Nationerne. Hvidbogen gjaldt ikke udelukkende Tyskland, den henvendte sig i venskabelig Aand til alle Lande. England ønskede vedblivende direkte Samarbejde med Tyskland, og om en fjorten Dage vilde Berlin-Besøget finde Sted. At Hitler var blevet forkølet var ikke mærkeligt, det kunde hænde selv den stærkeste Mand i et Vejr som nu. MacDonald var ogsaa daarlig, og han selv, Baldwin, følte sig ærlig talt utilpas i Dag, men da Hitler var saa meget yngre, turde man haabe, at han snart vilde føle sig helt vel igen!

Hvilken mageløs Triumf for Hitler. Den engelske Offentlighed var

splittet og delt, Arbejderparti og Liberale slog Ridder-Vagt om ham som den uskyldigt anklagede, Baldwin gav ham Lægeattest, John Simon trippede for at komme til Berlin, og Regeringen slog Kors for sig: Aldrig havde den tænkt paa at sige Ubehageligheder til Berlin, tværtimod, Meningen havde været at tale til alle og tale venskabeligt og forstaaende ...

Sieg Heil! England selv havde gjort det af med Hvidbogen, Banen var fri, nu kunde han, Hitler, vove det store Spil.

KAP. XII

Første Traktatbrud

Inden Skildringen af Hitlers Oprustningspolitik fortsættes, maa to betydningsfulde Begivenheder omtales. I de første Dage i Januar 1935 rejste Udenrigsminister Laval til Rom, og den 7. undertegnedes en Række fransk-italienske Konventioner.¹⁾ For det første forpligtede de to Lande sig til at raadføre sig med hinanden i Tilfælde af en ny Trusel mod Østrigs Uafhængighed, og de opfordrede de øvrige interesserede Stater til at undertegne en Pagt, hvorved de forpligtede sig til gensidigt at respektere hverandres Grænser og til ikke at blande sig i deres indre Forhold.

For det andet regulerede tre Konventioner de fransk-italienske Kolonispørgsmaal: Der blev truffet en Ordning med Hensyn til Italienernes Stilling i Tunis, og Frankrig afstod nogle Territorier til Italien Syd for Libyen og i fransk Somaliland. Endelig erklærede de to Regeringer sig enig om „at betragte Tysklands Oprustning som ulovlig, saa længe en særlig Overenskomst ikke er afsluttet mellem Riget og Stormagterne“.

Det maatte straks se ud, som om den mangeaarige fransk-italienske Konflikt hermed var løst, og som om Mussolini havde bestemt sig til at træde over i de konservative Magters Række for at forsvare Traktaterne. Det maatte ligeledes synes en betydningsfuld Sejr for fransk Politik. De territoriale Indrømmelser, Frankrig gjorde, var uden Betydning. Omvendt blev den franske Stilling i Tunis afgjort forbedret, og — vigtigst af alt — Venskabet med Italien vilde tillade Frankrig at trække Tropperne bort fra den fransk-italienske Grænse og samle dem overfor Tyskland.

Dog, allerede den 25. Maj holdt Mussolini i det italienske Kammer en Tale, der maatte gøre betænkelig. Efter at have omtalt den fransk-italienske Overenskomst og andre europæiske Spørgsmaal erklærede

Mussolini: „Alle de Problemer, som jeg har skildret for Dem, maa be-
 trages i Forhold til, hvad der kan ske i Østafrika, i Forhold til den
 Holdning, som de forskellige europæiske Stater vil indtage, naar de
 faar Lejlighed til at vise os deres konkrete og ikke blot overfladiske
 og verbale Venskab.“²⁾

I Frankrig lod man i Almindelighed disse Ord passere uden større
 Opmærksomhed. Kun Pertinax forstod dem som Vidnesbyrd om, at
 Mussolini netop ikke havde taget afgjort Parti, men var parat til, i
 Fald han mødte Modstand fra fransk Side i det abessinske Spørgs-
 maal, at lade de nye Overenskomster springe og genoprette Forbindel-
 sen med Berlin.³⁾ Man kunde ogsaa udtrykke det saaledes: Mussolini
 tilkendegav med sin Tale, at Hitler havde en Chance. Og dette undgik
 visselig ikke den tyske Førers Opmærksomhed.

Vi ved nu fra selve Marskal de Bono, at siden Efteraaret 1935 var
 det Mussolinis bestemte Mening, at Abessinien skulde erobres senest
 i 1936.⁴⁾ Al hans Politik var fra da af indstillet paa dette Maal, og
 det er aldeles utvivlsomt, at Konventionerne, som han undertegnede
 med Laval, for ham kun havde rent midlertidig Betydning: Hensigten
 med dem var at købe Frankrigs velvillige Neutralitet over for den
 kommende Krig i Abessinien.

Opnaaede han af Laval dette Tilsagn? Efter sin Hjemkomst fra
 Rom benægtede Laval adskillige Gange, at han havde givet Musso-
 lini Løfter med Hensyn til Abessinien. I Senatet erklærede han saa-
 ledes den 26. Marts: „Der er i Rom-Overenskomsten intet, som berører
 Abessiniens Suverænitæt, Uafhængighed og territoriale Integritet, saa-
 ledes som de er garanteret ved den engelsk-fransk-italienske Overens-
 komst af 13. December 1906, og endvidere, hvilket ikke maa glemmes,
 ved Folkeforbundspagten.“

Saavidt vides har Mussolini aldrig udtalt sig om dette Spørgsmaal,
 men en officios Skribent som Gayda har gentagne Gange paastaet,
 at der til Januar-Konventionerne var knyttet et hemmeligt Aktstykke,
 i hvilket Laval gav Mussolini frie Hænder i Abessinien.⁵⁾ I sin Genève-
 Tale den 30. Juni 1936 fremsatte Kejser Haile Selassie den samme
 Paastand. Han udtalte: „Ulykkeligvis for Abessinien mente paa den
 Tid [Nytaar 1935] en vis Regering, at den europæiske Situation gjorde
 det bydende nødvendigt for den for enhver Pris at opnaa Italiens
 Venskab. Den Pris, der blev betalt, var Overgivelse af Abessiniens
 Uafhængighed til den italienske Regerings Graadighed. Denne hem-

FØRSTE TRAKTATBRUD

melige Overenskomst har haft stor Indflydelse paa Begivenhedernes Gang.“

Informerede franske Skribenter havde den Opfattelse, at disse Paa-stande i det væsentlige var rigtige,⁶⁾ og hvorledes det end kan forholde sig med det af Gayda nævnte hemmelige Akstykke, tør man paastaa, at det er aldeles usandsynligt, at Mussolini skulde givet Frankrig saa gunstige Vilkaar som Rom-Aftalernes, hvis han ikke mente, at disse Aftaler aabnede ham Vejen til Abessiniens Erobring.

Konklusionen bliver da, at trods Lavals mange Dementier taler Sandsynligheden for, at han i Januar 1935 praktisk talt gav Mussolini frie Hænder i Abessinien. Dette Forhold forklarer meget i den abessinske Konflikts Udvikling, og det belyser yderligere Mussolinis Politik: Der er ingen Grund til at tro, at han betragtede Januar-Overenskomsterne som varige og holdbare, og at han med dem opgav sine Planer om yderligere koloniale Erhvervelser paa Frankrigs Bekostning. Tværtimod, de var for ham intet andet end et Instrument *ad hoc*, et Middel, hvorved han foreløbig mente at sikre sig Abessinien.

*

Den anden vigtige Begivenhed i Begyudelsen af 1935, hvortil ovenfor henvistes, var Saar-Afstemningen den 15. Januar. Befolkningen skulde da stemme om, hvorvidt den ønskede:

- 1) Bevarelse af den ved Versailles-Traktaten tilvejebragte Retsorden, d. v. s. Folkeforbunds-Styret (*status quo*),
- 2) Forening med Frankrig, eller
- 3) Genforening med Tyskland.

Ved Afstemningen stemte af 539.541 Vælgere 528.105 (97,9 pCt.) saaledes:

For Genforening med Tyskland.....	477.119	90,55 pCt.
For <i>status quo</i>	46.615	8,85 ..
For Forening med Frankrig	2.124	0,4 ..
Ugyldige	2.197	0,42 ..

Status quo opnaaede saaledes et langt ringere Antal Stemmer end ventet fra alle Sider. Der var hertil forskellige Grunde. Her skal sær-

lig fremhæves, at ved denne Afstemning overførtes for første Gang de Metoder, hvorved Nazismen havde sejret i Tyskland, paa et internationalt Omraade. Den nazistiske Propaganda arbejdede med ubegrænsede Pengemidler og med hele den Terror, der kendtes fra den hjemlige Kamp i Tyskland.⁷⁾ Hver Gruppe Huse eller Lejligheder var stillet under Opsigt af en nazistisk *Blockwarte*, der overvaagede alle de paagældendes Bevægelser. De, der gik til *status quo*-Møder eller paa anden Maade tilkendegav antinazistisk Holdning, blev fotograferet — jeg saa selv talrige af den Art Tilfælde — og Propagandisterne indskærpede bestandig, at naar Sejren var vundet, vilde Modstanderne blive udsat for de alvorligste Repræsalier. Kidnapping fandt Sted, og *status quo*-Agitatorer blev Dag efter Dag pryglet og mishandlet. Af størst Betydning var det maaske, at Torsdag før Afstemningen overtog den nazistiske „Ordenstjeneste“, hvis officielle Opgave bestod i at holde Orden inden for Partiet, men som i Virkeligheden var en Art hemmeligt Politie, en S.S.-Bande, faktisk Størstedelen af Ordens- og Polititjenesten. Naar Togene med de stemmeberettigede kom, blev de paa Banegaarden modtaget af denne Organisation: den tog sig af dem, den anviste dem Hoteller, den instruerede dem, og paa Afstemningsdagen tog dens Medlemmer Plads uden for alle Valgløkalerne, hvor de hilste paa Hitler-Vis. Man havde et suggerende Indtryk af, at Hagekorset fløj over Landet, og at Saar allerede var nazistisk. Hvad der skete, var i Virkeligheden en Overrumpning af den af Folkeforbundet indsatte Regering, nøjagtig paa samme Maade som Brun- og Sortskjorter terroriserede og overvældede Weimar-Tyskland.

*

Men vi vender tilbage til Hitlers store Spil. „Forkølet“ sad han i Berchtesgaden og overvaagede Situationen, der syntes ham fuld af rige Løfter. Frankrig, England og Italien havde tilbudt ham en Luftpagt og saaledes elskværdigt og uden Opfordring anerkendt Görings „hemmelige“ Luftflaade. Den 2. Marts havde den tyske Ambassadør Hr. Koester ladet Laval vide, at Tyskland aldrig vilde gaa med til det andet Punkt i Forslagene, nemlig en Traktat om gensidig Hjælp, og Laval havde erklæret, at han vilde bestrebe sig for at finde en „Formel“.⁸⁾ Endelig — og det var Triumfen — over for det tyske Spørgsmaal og overfor den hjemlige Oprustning stod den engelske Opinion delt og

splittet, Baldwin var paa fuld Retræte fra sin Hvidbog — nuvel, Timen til den store Aktion var vel inde. Den 10. Marts spillede Hitler ud: General Göring modtog Ward Price fra *Daily Mail* og meddelte ham, at et tysk Luftvaaben eksisterede. Man har, sagde Generalen, anmodet om vor Tilslutning til en Luftpagt, vi er villige til paa denne Maade „at støtte Verdensfreden effektivt“ og „ile den, der maatte trænge dertil, til Hjælp“, men skal vort Tilsagn ikke „forblive en tom Frase“, maa vi naturligvis have et Luftvaaben.

Ward Price oplyser ikke, om Göring smilte eller bevarede urokkelig Alvor.

Dette var det første Udspil. Det næste — og det var det store Træk — kom den 16. Marts.

Her maa nu indskydes, at i Frankrig var „de magre Aars“ Problem blevet aktuelt: I Krigsaarene 1915—19 faldt Fødselsoverskudet til 11,5 i Sammenligning med 18,8 fra Perioden 1911—14. Det betød, at Rekrutternes Antal nu var meget ringe. Marskal Pétain paaviste, at det aarlige Kontingent i de „magre Aar“ (1935—39) vilde falde til 120.000 i Stedet for 240.000, og at Hærens Styrke kun kunde bevares ved en Udvidelse af Tjenestetiden. Den 15. Marts vedtog da Kammeret Regeringens Forslag om midlertidigt at udvide Tjenestetiden til to Aar. Men ligesom Englands Liberale og Arbejder-Politikere under Debatten om Hvidbogen lettede Hitler Vejen, saaledes gav nu de franske Socialister med Léon Blum som Ordfører ham en ny Haandsrækning.

Under Kammerdebatten den 15. Marts optraadte Blum som de to Aars store Angriber. Hvad var, spurgte han, Hensigten med denne Udvidelse af Tjenestetiden, og han svarede: „For Generalstaben drejer det sig om at muliggøre store Napoleon-Planer, der gaar ud paa strategisk Offensiv — *de grands plans napoléoniens d'offensive stratégique*“.

Hvad mere kunde Hitler begære, end at den franske Oppositions Fører gav ham sin Regerings Angrebs- og Erobrings-Planer paa Haanden? Behøvede han flere Argumenter for sin Oprustnings Nødvendighed? Og lad det yderligere — til Karakteristik af Léon Blum som Politiker og Tænkter — blive nævnt, at han i Talen anbefalede i Stedet for at indføre de to Aar at rette „en stor Appel til Verden“, at gennemføre Afrustning i alle Lande og tvinge ogsaa Tyskland dertil(!). Skulde Tyskland angribe, tvivlede han ikke paa, at „alle Frankrigs Arbejdere vil rejse sig“ — formodentlig med de bare Næver. Hitler

har et Par Gange sagt, at han altid som Modstandere fandt lutter Nul-
ler. Der er noget om det i disse Aar. De, der var hans fødte og natur-
lige Modstandere, gik ofte foran ham og ryddede ham Hindringerne af
Vejen.

Saaledes var da Timen for Hitler inde. Den 16. Marts offentliggjorde
den tyske Rigsregering en „Lov om Værnemagtens Opbygning“, hvor-
ved almindelig Værnepligt indførtes, og Fredsstyrken ansattes til 56
Divisioner. Dette var Ophævelse af Versailles-Traktatens femte Afsnit.
En Erklæring til det tyske Folk, der meddeltes samme Dag, indeholdt
en perfid Fremstilling af Rustningsspørgsmaalets Historie siden 1918
og henviste blandt andet — *merci bien, Monsieur Blum* — til den nye
franske Lov. Som altid, naar Hitler brød en Traktat ledsagede han
Brudet med Forsikringen om sin Kærlighed til Freden og til — de
tilbageblevne Traktater.

I Erklæringen læses blandt andet:

„I denne Stund fornyer den tyske Regering over for det tyske Folk
og hele Verden Forsikringen om, at den er fast besluttet paa aldrig
at gaa ud over Varetagelsen af den tyske Ære og Rigets Frihed, og at
den i den nationale tyske Oprustning ikke ser noget Instrument for et
krigerisk Angreb, men at den udelukkende vil skabe et Middel til Fre-
dens Opretholdelse.“

Et Par Dage efter, den 18., modtog Hitler Ward Price, der gjorde et
Spørgsmaal om Versailles-Traktatens territoriale Bestemmelser. Høj-
tidelig og tillidvækkende svarede Hitler: „Den tyske Regering er klar
over, at man aldrig kan gennemføre en Revision af territoriale Bestem-
melser ved ensidige Forholdsregler“.¹⁰⁾

Det engelske Stikord over for Situationen blev givet i *Times'* Leder.
Først erklærede Bladet, at hvis en Praksis som Tysklands blev almin-
delig, „vilde den tilintetgøre hele det Grundlag, paa hvilket det diplo-
matiske Forhold mellem civiliserede Nationer hviler“, og at det vilde
være aldeles unyttigt at slutte Traktater og Overenskomster med et
andet Land, saafremt dette vilde afvise dem, naar det fandt dem ube-
hagelige. Imidlertid, i dette Tilfælde var der „formildende Omstæn-
digheder“. For det første var det klart, at „en Traktat, der var paa-
tvunget den ene Part, ikke stod i samme Kategori som en, der var frit
forhandlet mellem alle Parter“. Dernæst var det et Spørgsmaal, om den

Traktat, der i 1919 blev paatvunget Tyskland, „i alle Henseender var fair“. ¹¹⁾

Vi kender allerede Melodien, vi har mødt den før, vi skal møde den igen; det var den, der bestandig gav Hitler Fripas og muliggjorde alle hans Traktat- og Ordbrud, indtil hele den internationale Retsordning var sprængt og det Anarki opstaaet, hvorefter Krigen maatte fremgaa.

Og engelsk Politik fulgte Linjen fra *Times*. Den 19. offentliggjordes en engelsk Note til Berlin. Den protesterede mod den tyske Værnelov, og den endte med at forespørge, om det nu vilde være Hitler behageligt at se de engelske Ministre i Berlin til Samtaler „om de Emner og med det Formaal, som man tidligere er enedes om“. ¹²⁾

Naturligvis vilde det være ham særdeles behageligt. Ti hvilken Triumf! Han havde nylig aflyst det Berlin-Besøg, hvis Hensigt skulde være at diskutere de fransk-engelske Forslag af 5. Februar, d. v. s. forskellige internationale Sikkerhedsoverenskomster, som — i Fald Tyskland akcepterede dem — skulde træde i Stedet for Versailles-Traktatens femte Afsnit. Han havde aflyst for at faa Tid til selv at ophæve hint Afsnit. Diskussionen om Forslagene af 5. Februar havde saaledes mistet sin Genstand — „de Emner og det Formaal, man tidligere enedes om“! — og for at ingen skulde tage Fejl, præciserede Göring Stillingen i en Samtale med den internationale Presse. Følgende Repliker udveksledes:

— Hvad vil Tyskland give de andre Magter til Gengæld for en eventuel Godkendelse af Værneloven?

— Ingenting! Man betaler jo da aldrig for det, man selv har skabt.

— Er Loven af 16. Marts da ikke et Emne, hvorefter der vil blive talt med Sir John Simon?

— Skal der tales om det Emne, kan Konferencen ikke føre til noget positivt Resultat. Afrustningen er uddebatteret. ¹³⁾

Den var uddebatteret. Versailles-Traktatens femte Afsnit eksisterede ikke mere. Hitler, der endnu den 22. Februar havde meddelt den engelske Regering, at han var villig til at diskutere paa Basis af de fransk-engelske Forslag, havde tilintetgjort alle Traktatens militære Klausuler, og han havde gjort det uden at paatage sig en eneste af de politiske Forpligtelser, Vestmagterne havde foreslaaet ham. Det russiske Regeringsblad *Isvestiu* bedømte Stillingen helt klart: „Dette er den politiske Forberedelse til Krigen ... ingen kan sige, om det bliver

Østrig, Danzig eller Memel. Men dette er uden for al Tvivl: Tysklands sidste Skridt forudbestemmer Aggressionen.“

Isoestia tilføjede, at denne tyske Politik kun var muliggjort af „de Stormagter, i første Række Storbritannien, som ved deres Eftergivenhed havde fremkaldt den Overbevisning hos Tysklands politiske Ledere, at alt er tilladt, naar blot man vover det.“¹⁴⁾

Isoestias Ord ramte centralt. Den franske Regering bestemte sig imidlertid til at forelægge Folkeforbundsraadet „den Situation, der var opstaaet ved den tyske Regerings Holdning“.

*

Før Folkeforbundet kunde beskæftige sig med Spørgsmaalet, rejste de engelske Ministre Sir John Simon og Eden — uden forudgaaende Aftale med Frankrig og Italien — til Berlin, hvor Samtalerne fandt Sted den 25. og 26. Marts. Det eneste officielle Dokument, der foreligger om Forhandlingerne, er Sir John Simons Underhustale den 9. April. Den engelske Udenrigsminister oplyste følgende:

Hitler vilde ikke gaa med til nogen Øst-Pagt, hvorved Tyskland forpligtede sig til gensidig Hjælp. Navnlig vilde han ikke slutte en saadan Pagt med Rusland. Derimod var han gunstig stemt overfor tosidede Ikke-Angrebs-Pagter, dog ikke med Lithauen. Principielt var han ikke Modstander af en central-europæisk Pagt, men understregede Vanskelighederne ved at definere „Ikke-Indblanding“ med Hensyn til Østrig. Den tyske Hær, erklærede han videre, vilde blive 36 Divisioner stor, repræsenterende højst 550.000 Mand; han forlangte en Flaade paa 35 Procent af den britiske Tonnage og Paritet i Luften mellem Storbritannien, Frankrig og Tyskland. Om dette sidste Punkt havde Simon nogle Dage i Forvejen, den 5., oplyst, at Tyskland allerede havde opnaaet Paritet med England. Man forstod først i London dette som Paritet med Luftstyrken i Storbritannien. Scener blev man klar over, at Hitler mente Paritet med alle Imperiets Luftstyrker.¹⁵⁾

Endelig vilde Tyskland først genindtræde i Folkeforbundet, naar det havde opnaaet „samme Rettigheder“ som andre Nationer. Eksempelvis henviste Hitler til, at Riget ingen Kolonier havde.

Om Berlin-Samtalerne ved man nu yderligere, at de for en stor Del bestod i lange, undertiden voldsomme Enetaler af Hitler, der — som ved alle lignende Lejligheder — ikke lagde Baand paa sig selv eller

rettere bevidst skruede sig op til hysteriske Deklamationer for at forvirre og lamme Modstanderen.

Med et Klarsyn, der ulykkeligvis var altfor sjældent, kommenterede Garvin Situationen efter Berlin-Mødet saaledes: „Der vil blive Fred, hvis Storbritannien er stærkt, og man ved, at det er det. Der vil blive Krig, hvis det er svagt, eller man tror, det er svagt. Dette er Sandhedens Hjerte“. ¹⁶⁾

*

Fra Berlin tog Eden til Moskva, hvor han havde Samtaler med Stalin, Litvinof og Molotof. Man var, sagde Communiquéet, enige om, at det „i den nuværende internationale Situation var mere nødvendigt end nogen Sinds at opbygge et kollektivt Sikkerhedssystem i Europa, saaledes som det var paatænkt i det engelsk-franske Communiqué og i Overensstemmelse med Folkeforbundets Principer“. Det betonedes, at et saadant System „ikke tilstræber Isolering eller Indkredsning af en enkelt Stat, men Tilvejebringelse af lige Sikkerhed for alle Deltagere“, og endelig udtaltes, „at der ikke nu er nogen Interessekonflikt mellem de to Regeringer [den russiske og den engelske] om noget af den internationale Politiks Hovedspørgsmaal“, og at „hvert af de to Landes Integritet og lykkelige Udvikling [*prosperity*] er til Fordel for det andet“.

Stemningen var saaledes hjertelig, men *Times'* Korrespondent, Douglas Reed, oplyste, at de engelske Gæster, da de kom til Moskva, „fandt en endnu dybere Mistænksomhed over for engelsk Politik, end de havde været forberedt paa. Grunden dertil var forskellige private, men prominente Personer, visse engelske Blades Holdning og Troen paa, at selv Kabinetministrene ikke altid saa ens paa dette Spørgsmaal“. ¹⁷⁾

Dette var, som vi senere skal se, en Mistænksomhed, som Vestmagternes Politik i de følgende Aar kun skærpede.

*

Fra Moskva tog Eden til Warszawa, hvor han hos Marskal Pilsudski og Oberst Beck mødte Modstand efter tysk Mønster mod Østpagt-Planen. Over Prag vendte han hjem til London.

Allerede før Hitlers Indførelse af Værnepligten den 16. Marts havde man besluttet at afholde en engelsk-fransk-italiensk Konferencce om de

fransk-engelske Forslag af 5. Februar. Til Programmet maatte nu føjes den tyske Værnelov.

Frankrig havde taget sit Standpunkt. Men Timen var forpasset. Det er muligt — om end efter den engelske Hvidbog ikke sandsynligt — at Frankrig ved at benytte sig af det psykologiske Chock, som Hitlers Initiativ bevirkede, havde kunnet samle en Kreds af Magter om en defensiv Politik til Imødegaaelse af nye tyske Traktatbrud. Nu var en Maaned gaaet, det franske Initiativ savnede da den fornødne Stødkraft.

Det Memorandum, Regeringen i Paris forelagde Konferencen, var et veltalende Dokument. Det anbefalede ogsaa en klar Politik, men var det muligt at gennemføre den nu? Det franske Memorandum gav en kort historisk Fremstilling, paaviste Traktatbrudet og de usandfærdige tyske Erklæringer, der var gaaet forud, og erklærede det for Folkeforbundets Pligt at „udtale sig om Ansvar for den saaledes skabte Situation og om de Følger, den medfører“. Dokumentet sluttede saaledes:

„Det [Folkeforbundsraadet] har Pligt til at træde op derimod, idet det tager de passende Forholdsregler for at raade Bod paa [*remédier*] den nu skabte Situation og *forhindre en Gentugelse* ... Den franske Regering venter tillidsfuldt, at Folkeforbundsraadet skal udtale sig om den det forelagte alvorlige Klage, og at det skal træffe Beslutninger om den nuværende Situation og *sikre Fremtiden*“.

Hovedvægten laa naturligvis paa de understregede Ord: Frankrig tilstræbte Overenskomster, hvorved England og Italien paatog sig bestemte — man tænkte først og fremmest paa finansielle og økonomiske — Forpligtelser, i Fald Tyskland foretog et nyt Traktatbrud.

Ud over denne Bestræbelse søgte Frankrig en ny politisk Tilknytning: Den 9. April meddeltes, at den franske og den russiske Regering principielt havde besluttet at undertegne en Pakt om gensidig Hjælp.

Hvorledes var nu den engelske Regerings Stilling? Øjensynlig vaklede man mellem flere Standpunkter. Skulde man foretrække et europæisk Sikkerhedssystem, der var saa ubestemt og saa lidet forbindende, at England kunde slutte sig til det, eller skulde man vælge et mere effektivt System, som England maatte staa udenfor, men kunde give sin Velsignelse?

Den 9. April gav, som foran omtalt, Sir John Simon i Underhuset Meddelelse om Rejserne til Berlin, Moskva, Warszawa og Prag, men

om det engelske Standpunkt, om Regeringens Stresa-Politik — ikke et Ord, ikke en Antydning! John Simon — skrev Garvin med en ypperlig Karakteristik — gjorde paa ny Indtryk af en Mand, der „marcherede paa Stedet med en Fart, som skal give det Udseende af, at han gaar“, og Garvin afsluttede Billedet af Regeringen saaledes: „Verden ved ikke, hvad den mener; vi ved ikke, hvad den mener, og vi kan ikke tro, at den selv ved, hvad den mener.“¹⁸⁾

En Bekræftelse fik denne Kommentar selve den Dag, den 11. April, da Stresa-Konferencen aabnedes. I London lod da Finansminister Neville Chamberlain offentliggøre nogle Punkter om britisk Udenrigspolitik. Hovedindholdet var: „Ingen nye Forpligtelser. Locarno og intet mere.“ Fra Stresa lod MacDonald da vide, at de, der havde Answeret for engelsk Udenrigspolitik, for Tiden befandt sig i Stresa og ikke i London!

Til al denne Usikkerhed kom nu en stadig stigende anti-fransk og pro-tysk Kampagne i *Times*, genspejlende Opfattelsen i Citykredse, der i Tyskland ikke kunde se andet end et Marked, og i visse konservative Cirkler, der navnlig lod sig høre i Overhuset, og som i stædig Naivitet stode paa Hitler som „Værn mod Bolschevismen“.

Nogle Uddrag af *Times'* Artikler bør anføres til Forstaaelse af engelsk Politik i disse Dage.

8. April: „Vort Land modsætter sig afgjort, at Europa opdeles i fjendtlige Lejre“. Som om denne Opdeling ikke allerede havde fundet Sted, og som om det ikke netop var den og intet andet, der skulde tages Stilling til. Men videre: Hvad det gælder om er, at tage Hensyn til Tysklands „ikke afhjulpne Klager“. Som om man havde bestilt andet end tage Hensyn lige fra de besatte Omraaders Rømning før Terminerne til Erstatningernes Ophævelse, og lige fra de første Fredsaars Tolerance over for Tysklands Brud paa de militære Klausuler, indtil nu et Flyvevæsen paa Størrelse med det britiske Verdensriges og en Hær, i Færd med at blive større end nogen anden i Europa, stod parat.

11. April om den forestaaende fransk-russiske Pagt: „Det er i Virkeligheden et Forsøg paa at opnaa Folkeforbundets Sanktion af en defensiv Alliance“. Som om en defensiv Alliance over for den tyske Trusel var ensbetydende med daarlig og provokerende Opsørsel. Tysklands Traktatbrud — det forstod man. Men defensive Alliancer, hvad England selv havde foreslaet Europa — en Udfordring til Menneskeheden.

15. April: „Ethvert retfærdigt tænkende Menneske maa anerkende, at Krænkelsen af en dikteret Traktat ikke er det samme som Krænkelsen af en frit forhandlet Overenskomst“. Som om Fredsslutninger efter en stor Krig ikke altid var dikteret. Men endnu bedre: „Hvis den Hemmeligholdelse af Oprustningen, der i saa lang Tid officielt blev opretholdt af den tyske Regering, var dadelværdig, hvad anden praktisk Metode var saa mulig for et afrustet Land, hvem Lighed var lovet?“

Man kunde hertil sige, at der aldrig var lovet Tyskland ubetinget Lighed, men Lighed indenfor et almindeligt Sikkerhedssystem, d. v. s. paa Betingelse af, at Riget afsluttede visse internationale Traktater til Sikring af Freden. Men ellers havde *Times* Ret: Tysklands Metode var virkelig praktisk, og den viste sig for Alvor at være det, naar man i England af Beundring for det praktiske Haandelag lod Dadelværdigheden fortone sig som et upraktisk Rudiment fra en naiv Tid.

18. April: „Hitlerismen er i væsentlig Grad en Revolte mod Versailles, og indtil der fuldt ud er taget Hensyn til denne fundamentale Sandhed, vil der ikke blive nogen virkelig Fred i Europa“. Altsaa mere Revision, mere Imødekommenhed.

Her ser man i nogle enkelte Sætninger hele den indolente og tragiske Uvidenhed om og Misforstaelse af Hitler og af Hitlers Tyskland, der i disse skæbnesvangre Aar var det herskende Englands.

*

Stresa-Konferencen aabnede den 11. April. Da den afsluttedes den 14., erklærede MacDonald, at den „havde ydet det varigste Bidrag til Løsning af Fredsspørgsmaalene i Europa“. Muligvis troede han det. Lyrikere tror ofte, hvad bevægede Øjeblikke inspirerer dem til, og MacDonald elskede altid de bevægede Øjeblikkes store Deklamationer. I Virkeligheden var Resultatet kummerligt og uhaandgribeligt, hvad Mussolini paa selve Aabningsdagen havde forudsagt i en Bladartikel. Han mente, at der ikke vilde komme andet ud af Anstrengelserne end et Communiqué „af almindelig eller af konsultativ Karakter“, da Konsultation er „Ubeslutsomhedens sidste Tillflugt, naar den staar Ansigt til Ansigt med Virkeligheden“.¹⁰⁾

Franskmændene ønskede, som nævnt, bestemte Forholdsregler vedtaget i Tilfælde af nye tyske Traktatbrud, men mødte afgjort engelsk og italicusk Modstand. Englænderne og Italienerne vilde ikke binde

sig til mere end at deltage i en Komité, der skulde studere Sanktions-spørgsmaalet. Paa dette Grundlag enedes man da om „fælles Optræden“ i Genève, naar det franske Memorandum blev forelagt. Iøvrigt konstaterede man „med Beklagelse“, at den af Tyskland praktiserede ensidige Ophævelse af en international Traktat „havde undergravet den offentlige Tillid“. Fremdeles bekræftede de tre Regeringer deres tidligere Deklarationer, i hvilke de „anerkendte, at Nødvendigheden af at opretholde Østrigs Uafhængighed og Integritet fortsat vilde bestemme deres fremtidige Politik“. I Tilslutning hertil vedtoges, at en Konference skulde afholdes i Rom „paa et meget tidligt Tidspunkt for at afslutte en centraleuropæisk Overenskomst“. Om denne Konference hørtes dog aldrig noget senere.

Endelig fremkom en engelsk-italiensk Erklæring, hvori de to Magter „udtrykkeligt bekræftede alle deres Forpligtelser i Følge Locarno-Traktaten og erklærede, at de i fornødent Fald agtede at opfylde dem“.²⁰⁾

Man undlod dog „udtrykkeligt“ at nævne Locarno-Traktatens Henvisning til Versailles-Traktatens Artikler 42 og 45 om den demilitariserede Rhin-Zone. Det undgik næppe Hitlers skarpe Blik.

Fra Stresa blev nu Scenen forlagt til Genève, hvor Raadet traadte sammen for at tage Stilling til det franske Memorandum. Resultatet af Forhandlingerne blev Vedtagelsen af en Resolution, hvori Raadet „erklærer“, at Tyskland „har forset sig mod [*à manqué aux*] den Pligt, som paahviler alle Medlemmer af det internationale Samfund til at respektere de Forpligtelser, de har paataget sig, og fordømmer enhver ensidig Ophævelse af internationale Forpligtelser“.

Fremdeles bestemte Resolutionen, at ensidig Ophævelse af Forpligtelser, der angaar den europæiske Fred og Folkenes Sikkerhed, skal sætte Folkeforbundsmedlemmernes „dertil egnede Forholdsregler i Virksomhed“, og at en Kommission skal studere Spørgsmaalet om saadanne finansielle og økonomiske Skridt.

De direkte citerede Sætninger fra Resolutionen har en ganske kuriøs Historie, der illustrerer fransk-engelske Divergenser. Franskmandene havde ønsket, at der skulde staa „Raadet fordømmer...“, men Englænderne gennemførte Teksten „Raadet erklærer...“ Dog kom der sidst i det paagældende Stykke til at staa „og fordømmer enhver ensidig Ophævelse“, hvilket ganske vist er sagt i Almindelighed uden direkte Adresse. Men selv her foretog Englænderne en lille privat Re-

træte, eller maaske var det Franskmændene, der organiserede en privat Offensiv. I hvert Fald er det kun den franske Tekst, der har „og fordømmer“ [*condamne*]. den engelske siger blidere: *and admits no unilateral repudiation* — og anerkender ingen ensidig Ophævelse ...²¹⁾

Det var den Slags, man forstod og gouterede i Berlin. Det satte Stivere i Korsettet. Endnu skal blot tilføjes, at ligesom den i Stresa vedtagne Donau-Konference aldrig blev til noget, saaledes hørte man heller ikke senere noget om den i Genève besluttede Kommission, der skulde drøfte passende Forholdsregler i Tilfælde af et nyt Traktatbrud.

*

Under Stresa-Konferencen var ogsaa den forestaaende fransk-russiske Pagt bragt paa Talc, og Sir John Simon lod da Gesandten i Berlin forespørge, om en gensidig Hjælpetraktat mellem to af Magterne vilde hindre Hitler i at tiltræde en østeuropæisk Ikke-Angrebspagt. Svaret gik ud paa, at „Arrangementer af denne Art ikke vilde afholde Tyskland fra at afslutte Ikke-Angrebspagter“. Da John Simon meddelte Laval dette Svar, erklærede den franske Udenrigsminister, at „Frankrig nu havde Frihed til med Rusland at afslutte en tosidet Overenskomst om gensidig Hjælp uden at lægge Hindringer i Vejen for Forhandlingerne om og Afslutningen af en flersidig Ikke-Angrebspagt“.²²⁾

Af Hensyn til de følgende Begivenheder er det af væsentlig Betydning at erindre dette: Den fransk-russiske Traktat blev først afsluttet, efter at Hitler paa engelsk Forespørgsel havde erklæret, at en saadan Akt ikke vilde have nogen Indflydelse paa hans fortsatte Deltagelse i Forhandlingerne om en europæisk Sikkerheds-Orduing.

Under disse Forhold kunde Laval da med god europæisk Samvittighed og med det engelske Kabinets Billigelse den 2. Maj undertegne den fransk-russiske Traktat, der var affattet i nøje Overensstemmelse med Folkeforbundspagten og med Locarno-Traktaten, og hvorved de to Parter forpligtede sig til at komme hinanden til Hjælp i Tilfælde af et uprovokeret Angreb i Europa. Den 16. Maj undertegnedes en lignende Pagt mellem Rusland og Czechoslovakiet.

Der er ingen Grund til her at gaa ind paa den tyske Regerings senere Indvendinger, at Traktaten ikke var i Overensstemmelse med

Locarno. De blev overbevisende imødgaet i Noter fra den franske, den engelske, den italienske og den belgiske Regering.²³⁾

I Tilslutning til Undertegnelsen aflagde Laval Besøg i Moskva den 13.—15. Maj. Det officielle Communiqué var usædvanligt, idet Stalin selv heri tog Ordet. De paagældende Passager lyder saaledes:

„Det paahviler dem [Frankrig og Rusland] først og fremmest paa ingen Maade at svække deres nationale Forsvarsmidler. I denne Henseende forstaar og billiger Hr. Stalin fuldt ud den nationale Forsvarspolitik, som Frankrig fører for at holde sine væbnede Styrker paa Sikkerhedens Niveau“. Dette var en Hilsen til de franske Kommuniste og til Léon Blum.

I Frankrig var der forskellige Meninger om Traktaten med Rusland. Afgørende for Undertegnelsen var Generalstabens Stilling, der af Per-tinax udtryktes saaledes:

„Den franske Generalstab regner i Tilfælde af Krig med Tyskland ingenlunde med den røde Armés Passage gennem polsk Territorium. Den væsentlige Hensigt har i et Aarstid været at berøve det hitlerske Rige det Reservoir af Raastoffer, der hedder Rusland ... Efter de mest kyndiges Opfattelse er dette Resultat tilstrækkeligt til at retfærdiggøre vor Handling.“²⁴⁾

Laval havde imidlertid ingen Hast med at faa Traktaten ratificeret, og det er meget muligt, at hans egentlige Hensigt med Undertegnelsen var at skræmme Tyskland for derved at opnaa den Overenskomst med Hitler, der var hans Politiks virkelige Maal.

*

Hitler havde altsaa sprængt Versailles-Traktatens femte Afsnit, han havde præsenteret sin Hær og sin Luftflaade, han havde fra Genève modtaget en Tilrettevisning, hvis platoniske Karakter London noksom fremhævede, og som *Times*-Retningen illuminerede ved at stille et Udvalg af Undskyldninger til Raadighed.

Det gik altsaa fint. Dog maatte lidt Beroligelse nu anses for hensigtsmæssig. Dette var stadig et Led i Hitlers Teknik: Hver Gang han gav Verden et Chock, ledsagede han det med Forsikringen om, at herefter skulde følge rolige og fredelige Dage. I næsten alle Lande stod et stort Selskab parat til at modtage Tilsagnet og udskamme Tvivlerne: Der kan I se ...

Beroligelse tiltrængtes. Altsaa holdt Hitler sin Rigsdagstale den 21. Maj. Han svøbte sig i Fredens og Forsoningens hvide Gevandt. Der var ikke den Ting, han ikke lovede.

Hvorledes med Versailles-Traktatens resterende Afsnit?

„Den tyske Rigsregering vil derfor ubetinget respektere de øvrige Artikler, som vedrører Samlivet mellem Nationerne, de territoriale Bestemmelser indbefattet“.

Hvorledes med Polen?

„Vi anerkender med oprigtige Nationalisters Forstaaelse og hjertelige Venskab den polske Stat som Hjemstedet for et stort nationalt følede Folk“.

Men de Erobringer, som *Min Kamp* og mange senere Erklæringer hentyder til? Misforstaaelse:

„Nationalsocialismen ser i en med Magt fremtvungen Indsmeltning af et Folk i et andet, der er det væsensfremmed, ikke blot ikke noget attraaværdigt politisk Maal, men en Fare for et Folks indre Enhed og dermed i det lange Løb for dets Styrke. Dens Lære afviser derfor dogmatisk Tanken om national Assimilation. Vi tror heller ikke paa, at Europas helt igennem hærdede Folkeslag i denne Nationalitetsprincipets Tidsalder overhovedet kan berøves deres Nationalitet.“

Hvorledes saa med de smaa Nationer?

„Ja, vi ser netop i deres Eksistens, for saa vidt de virkelig er uafhængige, en attraaet fredelig, national Faktor ved vore Grænser“.

Men der er jo det østrigske Spørgsmaal? Ingeulunde:

„Det er hverken Tysklands Ønske eller Vilje at blande sig i de indre østrigske Forhold, annektere Østrig eller sammenslutte det med sig“.

Og Locarno-Traktaten?

„Den tyske Rigsregering agter ikke at underskrive nogen Traktat, som forekommer den uopfyldelig, men den vil pinligt overholde enhver frivilligt underskreven Traktat, selv om Affattelsen fandt Sted før dens Regerings- og Magttiltrædelse. Den vil derfor især holde og opfylde alle af Locarno-Pagten flydende Forpligtelser, og den betragter Respekteringen af den demilitariserede Zone som et Bidrag til Europas Beroligelse, der er en uhørt tung Byrde for en suveræn Stat“.

Til hele dette straalende Perspektiv af Hitler som oprigtig Medarbejder ved Europas Fredeliggørelse og Opretholder af Traktatforpligtelserne, føjes dog nogle Bemærkninger, hvori Kansleren holdt et Par

Smuthuller aabne. Han vilde ikke vende tilbage til Genève. før der var skabt „en faktisk ligelig Retstilstand for alle Deltagere ... Denne Ligeberettigelse maa udstrækkes til alle Funktioner og Rettigheder i det internationale Liv“. Fremdeles erklærede han, at den tyske Regering har sagt sig løs fra de Artikler i Versailles-Traktaten, som „betyder en Vanæren af den tyske Nation paa ubegrænset Tid“, men derved „udelukkende tager Sigte paa de Punkter, der moralsk og sagligt vanærer det tyske Folk“.

Blandt dem, der fandt Talen opmuntrende, var naturligvis Baldwin. Naturligvis, thi i modsat Fald vilde han ved denne ene Lejlighed have gjort en Undtagelse fra den Regel, han ellers trofast fulgte i disse Aar, at misforstaa alt, hvad der skete i Europa. Dog ikke engang med den Undtagelse, der siges at bekræfte Reglen, kan hans politiske Eftermæle smykke sig. Baldwin fandt altsaa i Talen en Klarhed, som han bevidnede sin Sympati,²⁵⁾ og *Times* slog i sin Kommentar alle Rekorder i engelsk Hitler-Beundring. Bladet skrev:

„Naturligvis støttede han [Baldwin] ikke den absurde Kritik, der allerede høres i Paris og endog i visse Kredse i England, at Kanslerens Forslag var alt for vage til at have nogen Værdi. Det vilde virkelig være vanskeligt at finde nogen Tale af en Premierminister eller Udenrigsminister i vort eller noget andet Land, der har givet en saa klar Definition af den nationale Politik“.²⁶⁾

Hvad der navnlig gjorde Indtryk og fik mange til at mene, at Hitler mente det ærligt med alle sine Forsikringer om fredelig Holdning og Respekt for Traktaterne, var hans Henvisning til, at han som tysk Nationalist, levende i „Nationalitetsprincipets Tidsalder“, aldrig kunde tænke paa Indlemmelse af fremmede Nationer i Tyskland. Men netop dette var hans mest raffinerede Bedrageri. Det burde dog ikke været vanskeligt at gennemskue. Thi han var vel ogsaa Nationalist, han levede vel ogsaa „i Nationalitetsprincipets Tid alder“, da han i *Min Kamp* hævdede Tysklands moralske Ret til Erobring af fremmede Nationaliteter og haanende skrev om „de saakaldte stakkels smaa Nationer“.

Men i hvert Fald et Punkt i 21. Maj-Talen burde vakt ogsaa de godtroendes Tvivl. Hitler erklærede, at „det er hverken Tysklands Hensigt eller Vilje at blande sig i indre østrigske Forhold, annektere Øst-øst-øst eller sammenslutte det med sig“.

Østrigs Sammenslutning med Riget til et Stortyskland krævedes som

Punkt 1 i det nazistiske Partis „uforanderlige“ Program af 25. Februar 1920, det fremførtes paa første Side i *Min Kamp*, og for at søge det gennemtvunget, havde Hitler i 1934 rettet sit store Attentat mod Østrig og ladet Kansler Dollfuss myrde. Nu skulde dette Krav være opgivet, Partiprogrammets Punkt 1 strøget! Selv den mest naive maatte kunne forstaa, at dette var aldeles udelukket, og den Omstændighed, at tysk Presse tog Erklæringen som noget ganske selvfølgeligt, der end ikke var en Kommentar værd, viste med tiltrækkelig Tydelighed, at man i Riget ikke tog den alvorligt, men rigtig forstod den og gouterede den som et af Hitlers sædvanlige Bedragerier.

Men naar en saa absolut Erklæring aldeles øjensynlig var usandfærdig og kun havde til Hensigt at vildlede, hvilken Tillid kunde man saa have til Talens øvrige Partier?

Hr. Hitlers Tale, udtalte den uforknytte Lord Lothian, indgyder os et stort Haab. Den var klar, præcis og forstandig ...²⁷⁾

*

Under Sir John Simons og Edens Besøg i Berlin sidst i Marts havde Hitler ogsaa nævnt Flaadespørgsmaalet, og det vides nu, at John Simon inviterede de tyske Delegerede til London for at føre tysk-engelske Flaadeforhandlinger.²⁸⁾ 26. April oplystes i London, at i Løbet af kort Tid vilde tyske Flaadeeksperter ankomme, men netop samme Dag meddelte den tyske Regering Kabinettet i London, at der nu var givet Ordre til at samle 12 Undervandsbaade, hvis forskellige Dele allerede var fremstillet. Atter og igen med Held benyttede Hitler sin Teknik: Han stillede Modparten over for en fuldbyrdet Kendsgerning, han fremkaldte det Chock, hvis Virkning i disse Aar aldrig var Modstandsvilje, men stigende Forhandlingstilbøjelighed. Ja, Hitler opmuntredes endog til at fortsætte Metoden. Anerkendende noterede *Times* Førerens direkte Fremgangsmaade: *The directness of Herr Hitler.*²⁹⁾

4. Juni ankom da Hr. von Ribbentrop sammen med tyske Eksperter til London, og den 18. var Flaadeoverenskomsten mellem de to Lande i Orden. Den gik i Hovedsagen ud paa, at Tyskland fik Ret til en Flaade, der svarede til 35 Procent af det britiske Verdensriges, og fremdeles til at bygge lige saa mange Undervandsbaade, som Verdensriget havde, dog saaledes at Forholdet 35 til 100 opretholdtes for den samlede Tonnage.

I Frankrig, hvor Regeringen den 7. fra London havde modtaget en utilstrækkelig og tildels misvisende Meddelelse om den forestaaende Overenskomst,³⁰⁾ fremkaldte Traktaten en Bestyrtelse, og med Rette: Da de fransk-engelske Forslag om en samlet politisk- og militærpolitisk Plan fremkom, blev det aldrig fra engelsk Side antydet, at enkelte Dele kunde fjernes og forhandles mellem to af Parterne. Tværtimod, i en Meddelelse til den tyske Regering af 21. Februar hed det udtrykkeligt, at Hensigten med et af Tyskland foreslaaet tysk-engelsk Møde „vilde være at føre Forhandlingerne videre om alle de Spørgsmaal, der er nævnt i den fransk-engelske Deklaration. Det vil ikke være Formaålet for et saadant Møde at isolere et Emne med Udskillelse af andre, men at opnaa en Udveksling af Synspunkter om alle de Emner (*the totality of matters*), der her er omtalt.“³¹⁾

De tysk-engelske Flaadeforhandlinger og deres Resultat var et klart Brud paa dette Tilsagn.

Fremdeles: I Stresa bekræftede England sammen med Frankrig og Italien den 5. Februar Deklarationens „Principer og Fremgangsmaade“ og udtalte en Beklagelse af, at Tysklands ensidige Aktion havde „undergravet Offentlighedens Tillid til Sikkerhed og fredelig Ordning.“

Endelig havde England været med til at udarbejde og stemt for den Folkeforbunds-Resolution, hvori erklæredes, at Tyskland havde svigtet sine internationale Forpligtelser, og udtaltes, at en saadan ensidig Handling ikke kunde tilstedes.

Nu, to Maaneder efter, brød England Stresa-Fronten og legalisere den ensidigt den tyske Oprustning. *Times* red naturligvis i Spidsen for Defensoratet: „De Dele af Traktaten, som det ikke var Meningen at gøre evige i deres oprindelige Form, maa ganske simpelt efterlades i Ruiner, mens nye Arrangementer træffes af de Lande, der kan enes om, hvorledes de skal formes.“³²⁾ Og videre: „Den engelske Politik har genvundet sin Uafhængighed ... Tiden til Protester er forbi.“³³⁾

Men for Englands Venner i Udlandet var hin 18. Juni en ond Dag og en Dag, der fyldte os med bange Anelser. Vi saa Hitler gaa fra Triumf til Triumf, og vi saa et ubekymret og indolent England berede den Autostrada, paa hvilken den tyske Førers Krigsmagt samlede sig til nye Angreb mod europæisk Orden. Og lige saa slemt: Den engelske Handling kunde ikke synes os fair og loyal.

Hvad ventede England sig da af Overenskomsten? Baldwin udtrykte sine Forhaabninger saaledes:

„Jeg tror, at den [Overenskomsten] er det første virkelige og praktiske Skridt til Nedrustning, som er taget siden Krigen.“³⁴⁾

Altsaa, den tyske Flaades Udvidelse med 5 store Slagskibe, 2 Hangarskibe, 10 Krydsere, 30 Destroyere og en 30 Undervandsbaade, den af disse Nybygninger nødvendiggjorte Ombygning af den engelske Flaade, de logisk uundgaelige franske Nybygninger og de italienske, der skulde følge med de franske — alt dette skulde være det første virkelige Skridt mod Nedrustning!

Endvidere trøstede man sig i England med, at 35 Procent jo egentlig var et beskedent tysk Krav. Lord Beatty udtrykte det saaledes: „Vi skylder Tyskland Tak. Hvis Tyskland havde foreslaact 50 Procent, havde vi ikke kunnet stoppe det!“³⁵⁾

Times maatte nok sig: Tiden til Protester er forbi, og Hitler kunde uden Uro tillidsfuldt lægge nye Planer.

De engelske Illusioner kom ganske tydeligt til Orde i *Empire-Tidskriftet The Round Table*, der skrev: „Denne Overenskomst var i Virkeligheden fra Tysklands Side en Opgivelse af Kravet om Kolonier, for den var en Opgivelse af Tanken om den Flaadekonkurrence med Storbritannien, der baade kræver og kræves af Kolonibesiddelse.“³⁶⁾

England skulde snart blive belært. Men holder vi os til den øjeblikkelige Situation, der etableredes ved Flaadetraktaten, betød den først og fremmest, at England gav Afkald paa Indflydelse i Østersøen, der paany, som i Wilhelm-Perioden, blev en tysk Indsø. Militært set laa Danmark nu uden Forbindelse med Vesteuropa og direkte under de tyske Kanoner. Fremdeles fik Nordsøen atter Betydning som strategisk Omraade af første Rang. Baade politisk og militært styrkede Hitler saaledes ved denne Overenskomst sine Stillinger til nye Angreb.

Den 7. Juni — altsaa lige inden Traktaten med Tyskland blev undertegnet — omdannedes den engelske Regering: Baldwin afløste Mac Donald som Premierminister, og Sir Samuel Hoare blev Udenrigsminister i Stedet for Sir John Simon.

John Simon havde da i omtrent fire Aar haft Ansvaret for engelsk Udenrigspolitik. I denne Periode var den europæiske Situation blevet stadig alvorligere og mere truende og Englands Magtmidler til at møde den relativt svagere.

Naturligvis troede John Simon oprigtigt, at han ved disse Indrømmelser kunde føre Tyskland til forstandigt og roligt Samarbejde. Hans Intelligens var baade skarp og klar, men man havde altid, naar han talte om europæisk Politik, Indtryk af en kølig Fjernhed fra Emnet. Man savnede den medlevende Personlighed, man fornemmede ikke Talerens Bevidsthed om, at her stod noget paa Spil. Han serverede varme Retter paa kolde Tallerkener. Hans Karakteristik som Politiker er for bestandig givet med hans Holdning under Krigen i 1914—18: Han hørte til dem i Asquiths Kabinet, der havde sine store Tvivl om, hvorvidt England burde indtræde, men han overvandt dem og stemte for Krigsdeltagelse. Dog, to Aar senere demissionerede han, fordi han ikke vilde gaa med til almindelig Værnepligt. Han vilde nok Krigen, men han vilde ikke det dertil nødvendige Middel.

*

Den 6. Marts 1954 holdt den belgiske Ministerpræsident, Baron de Broqueville i Senatet i Bruxelles en Tale, hvori han med Klarhed stillede det tyske Oprustnings-Problem. Han udtalte blandt andet:

„Man spørger os, om vi skal taale, at Tyskland opruster i Strid med Versailles-Traktaten. I Praksis fører dette Spørgsmaal et andet med sig: Hvorledes kan Tysklands Oprustning forhindres?“

Den belgiske Ministerpræsident paapegede, at der kun fandtes to Midler: Man kunde anvende Traktatens Artikel 215, der gav Folkeforbundet Ret til at anstille Undersøgelser i Tyskland. Men Storbritannien og Italien nægtede at gaa med hertil. Det andet Middel var Præventiv-Krigen, men Brocqueville afviste denne Tanke: „Den er værre end Ondet selv.“

Kort og hensynsløst kunde denne Tale sammenfattes saaledes: Krigens Sejrherrer har truffet Afgørelsen, de vil ikke benytte deres Ret til Undersøgelse, og de vil heller ikke med Vaaben i Haand hindre Tyskland i at krenke Traktaten. Men dermed er Diskussionen forbi: Tyskland opruster, og diplomatiske Noter eller Parlamentsdebatter er overflødige.

Stil nu over for Brocquevilles Tale eksempelvis en Erklæring af Laval nogle Maaneder senere: „Frankrig agter ikke paa nogen Maade at bøje sig for den tyske Oprustnings fuldbyrdede Kendsgerning ...“³⁷)

Det var, med Kierkegaards Udtryk, at gøre Middagsselskab paa en

Spiseseddel. Det var Ord. Thi i mange Aar havde den tyske Oprustning været en Kendsgerning, og denne Kendsgerning blev tolereret. Da saa Traktatbrudet officielt deklareredes, var England, hvis Ordfører *Times* var, ved Haanden med Forklaringer og Undskyldninger: Naturligvis var det et Traktatbrud, men det drejede sig jo om en „dikteret“ Traktat, og endvidere er jo ingen Traktater evige, Tiden til Protester er forbi ...

Tilsvarende Stemmer hørtes i mange Lande. Overalt gjorde Kynikerne sig brede: Det gjaldt om ikke at være naiv, men praktisk og realistisk, det var for barnligt at hænge sig i en gammel Traktat, over for den Art Dokumenter var alle lige gode, Tyskland havde blot handlet aabent og energisk ...

De, der talte saaledes, oversaa eller vidste ikke, at i de 100 Aar fra 1815 til 1914 kendte den europæiske Historie kun et flagrant Traktatbrud, der kan sammenlignes med Hitlers den 16. Marts 1935. Det var den Cirkulær-Note, hvormed Gortchakov den 31. Oktober 1870 — benyttende sig af den europæiske Situation som Følge af den fransk-tyske Krig — meddelte, at Rusland ikke længere følte sig bundet af de Bestemmelser i Paris-Traktaten af 30. Marts 1856, der indskrænkede dets suveræne Rettigheder i Sortehavet. Til sin politiske Begrundelse føjede Gortchakov nogle Bemærkninger om, at „der eksisterer ingen offentlig Ret undtagen for naive Politikere, og diplomatiske Ovcrenskomster forpligter kun de Stater, der er for svage til at sønderrive dem, og beskytter kun de Stater, der er tilstrækkelig stærke til at forsvare dem.“³⁸⁾

Gortchakov var forud for sin Tid, han talte med moderne tysk Akcent. Men det er vel værd at erindre, at denne russiske Aktion i hin Tids Europa vakte umaadlig Bevægelse, og at den i det 19. Aarhundrede var en isoleret Handling. I 100 Aar var opbygget et Retssystem, som blev respekteret, og som var Grundlaget for hele det internationale Liv. Det var dette Grundlag, som Hitler med de Aktioner, hvoraf Værnelovens Offentliggørelse var den første, sprængte i Stumper og Stykker for at føre Europa ind i Anarkiets Jungle.

Derfor var den 16. Marts 1935 en saa skæbnesvanger Dag i Europas Historie. De, der ikke dengang kunde eller vilde se det, var enten Naive eller Kynikere. I begge Tilfælde var de den hitlerske Nihilismes Haandlangere.

KAP. XIII

Abessinien

Paa Stresa-Konferencens sidste Dag modtog MacDonald de engelske Journalister og udtalte sig om de udmærkede Resultater.

En af de Tilstedeværende spurgte: Talte De ikke om Abessinien med Mussolini?

Han fik et skarpt Svar:

My friend, your question is irrelevant.¹⁾

Irrelevant? Paa dette Tidspunkt var Mussolinis Krigsforberedelser i fuld Gang. Den 17. Februar var de første italienske Afdelinger afsejlet til Østafrika, derefter fortsattes Transporterne regelmæssigt. Midt i April, da Stresa-Konferencen afholdtes, var det indlysende, at Mussolini vilde Krig, hvis han ikke paa anden Maade kunde opnaa Abessinien's Underkastelse.

Alligevel, Spørgsmaalet var, sagde den engelske Premierminister, irrelevant. Aldeles uomtalt forblev det abessinske Spørgsmaal nu ikke paa Stresa-Konferencen. Et halvt Aar senere oplyste den daværende Udenrigsminister Sir Samuel Hoare i Underhuset, at „det ganske vist ikke blev diskuteret formelt paa selve Konferencen, men det blev drøftet mellem Medlemmer af de to Delegationer.“²⁾ I disse informelle Samtaler er det italienske Standpunkt naturligvis kommet til Orde, men Konferencen sluttede med en højtidelig Deklaration, i Følge hvilken England, Frankrig og Italien er „fuldstændig enige om med alle praktiske Midler at modsætte sig enhver ensidig Traktat-Ophævelse, der kan bringe Europas Fred i Fare.“

Den Krig, som Mussolini paa dette Tidspunkt aabent forberedte, begyndte han et halvt Aar senere, idet han krænkede fire internationale Traktater: Konventionen af 1906, hvorved Frankrig, England og Italien paatog sig at opretholde Abessinien's Uafhængighed, Folkfor-

bundspagten, Kellogg-Pagten og den italiensk-abessinske Venskabs-traktat af 1928.

Som nævnt foran havde Mussolini allerede i Efteraaret 1933 besluttet sig til at angribe Abessinien senest i 1936. Forberedelserne begyndte straks, baade de militære og de praktiske. Med Hensyn til de sidste oplyser de Bono, at ved Bestiktelser berøvedes Abessiniens Kejsers mindst 200.000 Mand.³⁾

Der var to Motiver til denne Krig. For det første den Nødvendighed for italiensk Ekspansion, der var et af de væsentlige Postulater i fascistisk Politik. For det andet den Myte om det heroiske og dynamiske, om Krigens Storhed og Fredens Sløvhed, som var den fascistiske Ideologis Grundlag, og som for Mussolini maatte medføre Krigens Uundgaaelighed — „engang mellem 1935 og 1940“, som han selv havde forudsagt i 1927.⁴⁾

*

Den 5. December 1934 fandt ved Walwal, ca. 100 km inden for den abessinske Grænse, et Sammenstød Sted mellem italienske og abessinske Tropper. Det er aldrig godtgjort, hvem der affyrede det første Skud, men Spørgsmaalet om Ansvar i dette enkelte Tilfælde er af mindre Betydning, eftersom vi nu kender de italienske Planer, der — som de Bono aabenhjertigt skriver i sin Bog — gik ud paa at provokere abessinske Angreb, og som Mussolini i et Brev til de Bono udtrykker saaledes: „Saaftemt Negus ikke skulde have til Hensigt at angribe os, maa vi selv tage Initiativet“.⁵⁾

Den abessinske Regering foreslog Walwal-Tilfældet afgjort ved Voldgift, Italien akcepterede, men saboterede Undersøgelsen, og da de italienske militære Forberedelser øgedes i hastigt Tempo, appellerede Abessinien den 17. Marts til Folkeforbundet.

Den 17. Marts! Det var godt to Maanedre efter Lavals Besøg i Rom og den deraf følgende fransk-italienske Forstaaelse, og det var Dagen efter Hitlers ensidige Ophævelse af Versailles-Traktatens militærpolitiske Bestemmelser. London og Paris var allerede i Arbejde for at faa Mussolini med i Protest-Fronten mod Tysklands Traktatbrud, hvilket ogsaa lykkedes tre Uger efter i Stresa.

Tidspunktet kunde altsaa fra Vestmagternes Synspunkt ikke være ulykkeligere. Det kunde ikke være tiltalende for dem at skulle anklage den ædle Mussolini, der nu med dem stod Vagt om Traktaternes

Ukrænkelighed, for Traktatbrud og ulovlig Aggression. Altsaa udsatte Folkeforbundet Sagen.

Den førende politiske Presse gav tydeligt nok sit Standpunkt til Kende. *Daily Telegraph* udtrykte det eksempelvis saaledes:

„Baade Storbritannien og Frankrig ønsker at undgaa Aktion mod en tredje europæisk Magt, hvis Samarbejde i Europa paaskønnes som væsentligt. Storbritannien tænker ikke paa at udsætte Folkeforbundet for Overanstrengelse, fordi Abessinians Kejser mener at kunne regne med dets Hjælp, hvor uforsonlig hans Holdning end er.“⁴⁾)

Paa samme Maade *Journal des Débats* i Paris:

„Italiens Stilling viser tydeligt, at det ønsker en hurtig Løsning, og man kan paany konstatere, at de internationale Mekanismer, der skulde forhindre Konflikter, er lidet effektive.“⁷⁾)

I Frankrig var Laval bundet af sine hemmelige Aftaler med Mussolini, og i sin Bestræbelse for at undlade alt, der kunde sætte det nye italienske Venskab over Styr, blev han støttet af den moderate og konservative Opinion. I de yderliggaaende fascistisk prægede Kredse blev den italienske Propaganda gennemført hensynsløst. I Sommermaanederne skrev Daudet aldrig om Eden uden at benævne ham *le sanguinaire*: Blodhunden. Stor Betydning havde ogsaa de italienske Bestikkelser: Det menes fra kyndig Side, at Italien i anden Halvdel af 1935 brugte 60 Mill. Francs til den franske Presse.⁸⁾)

I England var man ogsaa ivrig for at bevare Stresa-Fronten. Hertil kom, at man ikke saa nogen vital britisk Interesse truet ved Italiens Erobring af Abessinien. Dette udtaltes klart i den saakaldte Maffey-Rapport.

I Foraaret 1935 udnævnte den engelske Regering en Kommission, hvori Repræsentanter for Udenrigsministeriet, Krigsministeriet, Admiralitetet, Luftfartsministeriet og Ministeriet for Dominions havde Sæde, og som til Formand havde Sir John Maffey, permanent Understatssekretær i Koloniministeriet. Kommissionens Opgave var at studere de engelske Interesser i Abessinien. Den 18. Juni afleveredes dens Memorandum til Udenrigsministeriet, og den 19. Februar 1936 lykkedes det et italiensk Blad,⁹⁾) uvist hvorledes, at offentliggøre dette hidtil hemmelige Dokument, hvis Hovedsynspunkter var følgende: I de kommende Aar vil Italien sikkert gøre sit yderste for at sikre sig Herredømmet over Abessinien. Ingen vitale britiske Interesser gør det nødvendigt for England at modsætte sig denne Erobring. I Almindelighed kan si-

ges, at det, „hvad de lokale britiske Interesser angaar, vilde være en ligegyldig Sag, om Abessinien forblev uafhængigt eller indlemmedes i Italien“. Fra Rigsforsvarets Synspunkt maa et uafhængigt Abessinien foretrækkes, men en Trusel mod britiske Interesser vil først indtræde i Tilfælde af en italiensk-engelsk Krig, „som i Øjeblikket synes usandsynlig“.

Dette Aktstykke, i hvilket Folkeforbunds-Synspunkter overhovedet ikke nævnes, karakteriseres ved, at dets Forfattere var ganske klare over Mussolinis Hensigter, og at de ansaa et heldigt Resultat af hans Kampagne for sandsynlig. Ejendommeligt for det er fremdeles en Mangel paa Fantasi, der var almindelig i England, naar det gjaldt Hitler og Mussolini. Man vægrede sig ved at tage de to Diktatorer helt alvorligt. Den frygtelige og afgørende Fejl i disse Aars engelske Politik var den vanskeligt forklarlige Letsindighed, hvormed Nazismens og Fascismens tydeligt tilkendegivne Tendenser blev overset som uvæsentlige Demonstrationer. Naar Mussolini i 1952 paa Via del Impero lod opsætte fire store Relieffkort, der viste det gamle romerske Riges Udstrækning, faldt det ingen eller kun meget faa i England ind, at dette virkelig var Alvor, og at denne Mand var besat af Drømmen om *Imperium redivivum*. Han havde dog ellers med al Tydelighed sagt det i sin Afhandling om Fascismens Lære i den italienske Encyclopædi. Her læses: „Den fascistiske Stat er Viljen til Magt og Herredømme. Den romerske Tradition er her en Idé om Kraft. I den fascistiske Doktrin er Imperiet ikke blot et territorialt, militært eller komercielt Udtryk, men et aandeligt og moralsk Begreb. Man kan forestille sig et Imperium, det vil sige en Nation, der direkte eller indirekte leder andre Nationer, uden at Erobringen af en Kvadratkilometer Jord er nødvendig. For Fascismen er Længslen efter et Imperium, det vil sige efter Nationens Udbredelse, en Livsytring. Dens Modsætning, Hjemmesiddrens Aand, er et Tegn paa Forfald. Folk, der fødes eller gensfødes, er imperialistiske. Kun døende Folk forsager. Fascismen er den Lære, der er bedst egnet til at repræsentere Tendenserne, Sjælstilstanden hos et Folk, der som det italienske gensfødes efter lange Aarhundreders Forsømmelse og Fremmedherredømme.“¹⁰⁾

Alligevel, da Mussolini aabent planlagde sin Krig mod Abessinien, forstod man ikke, at dette var Begyndelsen til et nyt Imperiums Grundlæggelse, og at dette Skridt i Følge Situationens egen Logik maatte medføre italienske og fransk-engelske Spændinger. Det maatte

det, fordi det oversøiske Rige kun kunde sikres ved Svækkelse af den engelske og franske Magt i Middelhavet. Men denne Sikring kunde kun opnaas paa to Betingelser. For det første Besiddelse af Ægypten og Sudan, for det andet en saa stærk Stilling i Middelhavet, at Italien ikke behøvede at befrygte en anden Magts Overskæring af Forbindelseslinjerne mellem Koloniriget og Moderlandet.

Den fremtrædende italienske Skribent Giovanni Ansaldo vil endog se hele Kongeriget Italiens Historie i denne Belysning. Han skriver: „Skæbnen har stillet det [Italien] over for det frygtelige Alternativ, enten at spille en førende Rolle i Middelhavet eller at udtræde af de store politisk medbestemmende Nationers Række.“ Allerede Italiens Enhed maatte rejse Kravet om Herredømmet i Middelhavet, og han fortsætter:

„De eneste, der ikke indsaar dette, var de engelske liberale Politikere som en Lord Russell eller en Lord Palmerston, der under *Risorgimento* diplomatisk begunstigede Italiens Enhed. De levede i den Illusion, at den nye Stat for England kunde blive en Slags andet Portugal, blot større og endnu mere bekvemt; de erkendte endnu ikke klart, ja, de formodede ikke engang alle de Muligheder og Maal, Italien satte sig. De begreb ikke, at den italienske Enhed naturnødvendigt maatte medføre Italiens Bestræbelse for at opnaa Herredømmet i Middelhavet.“¹¹⁾

Man kunde hertil sige, at hin Tids Italienere heller ikke forstod det, og at hele Betragtningen er et fascistisk Postulat. Men dette er den ogsaa for Alvor, og selv om Italiens Enhed ikke nødvendigvis maatte føre til Middelhavskravet, maatte den fascistiske Imperium-Myte gøre det.

Det er derfor utvivlsomt ogsaa en urigtig Betragtning, at Frankrig og England ved konsekvent at have støttet Mussolinis abessinske Politik kunde have sikret sig Italiens bestandige Venskab. Bortset fra Italiens traditionelle Mangel paa Paalidelighed og Loyalitet maatte selve den fascistiske Ideologi og Dynamik og Usurpator-Diktatorens Psykologi medføre Konflikt med de to vesteuropæiske Middelhavsmagter.

Paa det Tidspunkt, hvorom Talen her er, haabede Mussolini ganske vist paa og regnede med fransk og engelsk Tolerance over for hans abessinske Felttog, men seende ud over den Tid, da han ved Hjælp af fransk og engelsk Neutralitet erobrede Abessinien, vendte han allerede Blikket mod Tyskland. Den 24. Maj indeholdt saaledes *Le Temps* et Brev fra sin Korrespondent i Rom, hvori blandt andet læstes: „Efter

en lang Pause begynder den italienske Presse paany at fremhæve Nationalsocialismen som en dyb Manifestation af den tyske Vilje. Dette betyder for at sige det kort, at *dybest set forbliver Italien og Tyskland knyttet sammen ved deres Regimer*“.

Deene Holdning i den italienske Presse kunde naturligvis til Dels forklares som et Tryk paa Frankrig, en Trusel om at springe over til Tyskland, hvis Laval ikke holdt sit Ord. Men den betød ogsaa noget mere. De fremhævede Ord i *Le Temps'* Korrespondance rummer den dybe Sandhed, som man i England indtil det sidste, lige indtil Italiens Krigserklæring i Juni 1940, nægtede at se i Øjnene, den Sandhed, at Hitler og Mussolini som Tidens to lovløse Usurpatorer, de to illegitime Herskere og de to store politiske Forbrydere, var knyttet til hinanden.

*

Hen paa Sommeren spores nu en Ændring i den engelske Regerings Holdning. Det er aldeles utvivlsomt, at denne nye Tendens, der et Par Maaneder senere manifesteredes saa overraskende i Genève, for en stor Del skyldtes den saakaldte Fredsafstemning (*Peace Ballot*) i England.

Det var de samlede engelske Folkeforbundsforeninger, der organiserede den, og de Spørgsmaal, der stilledes, lød saaledes:

1. Skal Storbritannien vedblive at være Medlem af Folkeforbundet?
2. Er De Tilhænger af en almindelig Reduktion af Rustningerne ved international Overenskomst?
3. Er De Tilhænger af en almindelig Afskaffelse af nationale militære og maritime Flyvemaskiner ved international Overenskomst?
4. Skal Fremstillingen og Salget af Vaaben til Fordel for Private forbydes ved international Overenskomst?
5. Hvis en Nation fastholder at ville angribe en anden, mener De saa, at de andre Nationer skal slutte sig sammen for at tvinge den til at standse ved
 - a) økonomiske og ikke-militære Forholdsregler?
 - b) i fornødent Fald militære Forholdsregler?

Formuleringen af disse Spørgsmaal kunde kritiseres. Man kan saaledes sige, at med Undtagelse af det første, forudsætter de alle en vis Forstaaelse og et vist Samarbejde mellem Magterne. Men det var netop det, der manglede og skabte hele Problemet. Endvidere kan man indvende, at det femte Spørgsmaal er urealistisk: Hvorledes alvorligt og

konsekvent anvende økonomiske Sanktioner, men nægte at støtte dem militært?

Afstemningen fandt imidlertid overordentlig Tilslutning. Den 27. Juni 1935 forelaa Resultatet. Over 11½ Million, d.v.s. 37,9 Procent af alle Vælgere over 18 Aar, afgav deres Stemmer. Over 11 Millioner svarede bekræftende paa det første Spørgsmaal og over 10 Millioner paa 2, 4 og 5a, mens der var lidt færre for 3. Derimod svarede kun 6,6 Millioner Ja til 5b; 2,5 Millioner sagde direkte Nej til dette sidste Spørgsmaal.

Hertil kan gøres forskellige Kommentarer, men tilbage bliver altid som en Kendsgerning en meget stærk Tilslutning til Folkeforbundspolitikken fra den engelske Vælgerbefolknings Side. Det gjorde Indtryk baade i Presse og i Whitehall.

Her skal nu ikke dvæles ved Folkeforbundets Forligsbestræbelser i Løbet af Sommeren eller ved Edens Rejse til Rom (24.—26. Juni), hvor han forgæves søgte Mussolinis Tilslutning til en fredelig Ordning. Kun skal nævnes, at da Abessinien i August appellerede til Folkeforbundet for at faa Vaabenimport-Restriktionerne hævet, fastholdt baade England og Frankrig Forbudet. Selv da Krigen var begyndt, da Mussolini af Folkeforbundet var udpeget som Angriber, og da Sanktionerne var sat i Gang, vedblev det engelsk-franske Forbud faktisk at virke, og kun yderst faa Vaaben slap ind i Abessinien.¹²⁾

Men vi springer frem til Folkeforbundsmødet om Efteraaret og til den engelske Udenrigsminister Sir Samuel Hoares Genève-Tale den 11. September. Nogle enkelte Sætninger fra denne berømte Deklaration vil gøre det forstaaeligt, at den fremkaldte det dybeste Indtryk Verden over. Sir Samuel Hoare udtalte blandt andet:

„Naar Folkeforbundet befinder sig i en virkelig vanskelig Time, er det nødvendigt for Storbritanniens Repræsentant at fremstille sit Synspunkt og at gøre det saa klart, han formaar det: For det første, at Hans Majestæts Regering og det britiske Folk opretholder deres Støtte til Folkeforbundet og dets Idealer som den mest effektive Maade, hvorpaa Freden kan bevares, og for det andet, at denne Tro paa Nødvendigheden af at bevare Folkeforbundet er vor eneste Interesse i den nuværende Konflikt ... Hans Majestæts Regerings Holdning har bestaaet i urokkelig Troskab mod Folkeforbundet og alt, hvad det forsvarer, og den Sag, der nu ligger foran os, er ingen Undtagelse, men betyder tværtimod, at vi fortsætter vor Holdning. Den offentlige Me-

nings nylige Svar [*Peace-Ballot*] viser, hvor fuldstændigt Nationen støtter Regeringen i dens fulde Antagelse af de Forpligtelser, der følger med Medlemskabet i Folkeforbundet, og som er dens Udenrigspolitikens ofte proklamerede Grundtone ... I Overensstemmelse med dets [Folkeforbundets] klare og tydelige Forpligtelser, forsvarer Folkeforbundet og forsvarer min Regering den kollektive Opretholdelse af Pagten i dens Helhed og i Særdeleshed vedholdende og kollektiv Modstand mod alle Angrebshandlinger. Den britiske Nations Holdning har klart vist den Kendsgerning, at dette ikke er en skiftende og upaalidelig Stemning, men et Princip for international Optræden, som Nationen og dens Regering fastholder med urokket, varig og universel Vedholdenhed.“

Man kunde med Rette finde det temmelig hasarderet, naar Sir Samuel Hoare erklærede, at Storbritannien aldrig havde vaklet i sin Tilslutning til Folkeforbundets og den kollektive Sikkerheds Principer. Der kunde visselig gøres Anmærkninger hertil. Imidlertid, Talen blev overalt opfattet saaledes, at Storbritannien nu havde valgt, at det gik ind for fuld Folkeforbundspolitik, og at denne Politik vilde blive gennemført i det abessinske Spørgsmaal i den Forstand, at den engelske Regering vilde tage Ledelsen og gennemføre Sanktioner sammen med andre Magter.

Størstedelen af den engelske Presse sluttede sig ubetinget til Udenrigsministerens Tale og forstod den som et Vendepunkt, som „den stærkeste Styrkelse, Folkeforbundsprinciperne har modtaget siden Pagten blev undertegnet“. ¹³⁾ Blandt Kommentarerne var der imidlertid een, som det af Hensyn til de senere Begivenheder er værd at anføre. Det konservative *Yorkshire Post* skrev: „Der er ingen Tvivl om, at hvis Folkeforbundets Anstrengelser for at afværge Krigen nu mislykkes, vil det væsentligt skyldes den maaske overdrevne Tro ikke blot i Italien, men ogsaa andetsteds, at Storbritannien har gjort sig selv militært set næsten magtesløst.“ ¹⁴⁾

Ogsaa i Frankrigs officielle Presse betragtede man Samuel Hoares Tale som et Vendepunkt. Endnu den 10. havde *Le Temps* advaret mod Sanktioner, men den 12. skrev Bladet under et stærkt Indtryk af Hoares Tale: „Aldrig er [Folkeforbunds-]Doktrinen defineret saa klart og oprigtigt ... Ved sin Tale har Sir Samuel Hoare virkelig fremkaldt en Ændring i den internationale Situation, og dette er en Kendsgerning af kapital Betydning.“

Den 15. skulde Laval tale. Hans Stilling havde hidtil været uklar og uigennemsigtig, han vaklede mellem England og Italien, mellem Italien og Folkeforbundet. Nu placerede han sig ved Englands Side:

„Frankrig er tro mod Pagten, det kan ikke svigte sine Forpligtelser ... Denne Doktrin [den kollektive Sikkerhed] er og forbliver Frankrigs. Pagten er vedblivende vor internationale Lov. Frankrigs Politik bygger helt og holdent paa Folkeforbundet ... Intet Land har med større Tilfredshed end Frankrig modtaget den engelske Udenrigsministers Ord. Intet kan bedre vurdere og maale Betydningen deraf.“

Før Verden maatte det da tage sig ud, som om Storbritannien og Frankrig beslutsomt stillede sig paa Folkeforbundets og den kollektive Sikkerheds Grund og agtede at gennemføre denne Politik, saafremt Italien angreb Abessinien.

Verden kendte nemlig ikke de Aftaler, der var truffet Dagen før Samuel Hoares Tale. Den første Oplysning herom blev givet af Laval i Deputeretkammeret den 28. December 1935. Konsejlspræsidenten meddelte da, at han den 10. September havde haft en Sammenkomst med Samuel Hoare og Eden, og herom oplyste han følgende:

„Vi var straks enige om at udelukke militære Sanktioner, ikke at tage nogen Blokadeforholdsregler, aldrig at overveje Suez-Kanalens Lukning, kort sagt udelukke alt, der kunde føre til Krig.“

Denne Erklæring blev den 2. Marts 1936 korrigeret i det engelske Underhus, idet Understatssekretær i Udenrigsministeriet, Viscount Cranborne, som Svar paa et Spørgsmaal erklærede, at man den 10. September var blevet enige om, at den kollektive Aktion mod Italien „til at begynde med skulde begrænses til visse økonomiske og finansielle Forholdsregler.“

Laval paastod altsaa, at England sluttede sig til det Standpunkt, han under hele Konflikten fasholdt: Ingen militære og kun svage økonomiske Sanktioner, mens man fra engelsk Side gjorde gældende, at dette kun var en foreløbig Beslutning. Forskellen er dog ikke stor, og i Praxis eksisterede den ikke, idet der under hele Konflikten kun anvendtes milde Sanktioner.

Det var saaledes ikke Samuel Hoares Tale den 11., der var Genève-Mødets Begivenhed. Det var de private fransk-engelske Aftaler den 10., og det vil være vanskeligt at modsige Professor Toynbees Dom over den engelske Udenrigsministers Tale:

„Da Sir Samuel Hoare talte, som han gjorde i Folkeforbundsfor-

lingen, og da derefter Mr. Baldwin og hans politiske Forbundsfæller gjorde denne Proklamation om Loyalitet over for Folkeforbundet til Hovedprogram i en Valgkampagne, gennem hvilken de opnaaede en ny 4-5 Aars Embedsperiode, vil den venligste Forklaring af deres Optraeden mæne, at de bluffede, mens en haardere Dom vil gaa ud paa, at de bevidst kastede Støv i Øjnene paa deres Vælgere i England og paa alle de Folkeforbunds-Medlemmers Regeringer og Folk, hvem de lovede at deltage i Gennemførelsen af økonomiske Sanktioner.¹⁵⁾

Ingen, der hørte Sir Samuels Tale, kunde forestille sig, at denne uforbeholdne Bekendelse til Folkeforbundet og til kollektiv Sikkerhed skulde efterfølges, som Tilfældet blev, af en Sanktionspolitik, hvis egentlige Indhold bestod i at forbyde Indførsel til Italien af nogle faa Varer, som ikke var af større Betydning for Krigsførelsen, og som Mussolini desuden under sin fleraarige Forberedelse havde sikret sig i tilstrækkelig Mængde, mens Importen af de for Krigen afgørende Leverancer — først og fremmest Olie — ikke standsedes. Endvidere formede denne Sanktionspolitik sig saaledes, at „ikke en af de paa-gældende 49 Medlemsstater nogensinde helt opfyldte deres Forpligtelser i Henhold til Artikel 16's første Stykke“.¹⁶⁾

Den Genève-Politik over for den abessinske Konflikt, som saaledes førtes af England og Frankrig, var hverken Fugl eller Fisk. Man kunde have valgt en af to Fremgangsmaader. Man kunde overlade Abessinien til Italien og holde sig passivt udenfor, eller man kunde sætte Folkeforbundssystemet i Gang for at standse Mussolinis Aggression. For begge Metoder kunde der argumenteres. Man kunde til Fordel for den første sige, at Folkeforbundet burde indskrænke sin Virksomhed til Europa, og at Forholdene her var saa alvorlige, at de ikke tillod Digressioner. Man kunde paapege, at den store og overhængende Fare var den tyske, at alle Anstrengelser burde koncentrereres om den, og at intet burde foretages, som kunde tilskynde Italien til at kaste sig i Tysklands Arme.

Til Støtte for den anden Opfattelse kunde siges, at netop af Hensyn til den tyske Fare maatte Nationerne nu samle sig og vise, at de havde Mod til i Fællesskab at hindre et Angreb. Man kunde henvise til, at netop paa dette Tidspunkt gjaldt det om at hævde den kollektive Politik, og at Abessinien og Folkeforbundet følgelig maatte reddes for enhver Pris.

Dette var de to Synspunkter, der skulde vælges imellem, men man

valgte intet af dem. Man valgte et tredje, der paa Forhaand var dødsdømt, man valgte nogle uskyldige Sanktioner, der vel irriterede Mussolini, men ikke reelt generede ham. Dette var ikke blot en uærlig, det var ogsaa en slet Politik. Den var slet, fordi dens uundgaaelige Resultat maatte blive Folkeforbundets Ruin og en Svækkelse af den Tro og Idealisme, uden hvilke de store Kriser aldrig kan gennemleves sejr- rigt.

Da Samuel Hoare bluffede i sin Genève-Tale, legede han med Værdier, hvis Betydning han ikke anede, og Pierre Laval, der paa hin Tid ledede Frankrigs Politik, var helt uden Overbevisning og dybt korrumperet. Ingen havde Tillid til ham. Han havde — hvad Englænderne vidste¹⁷⁾ — givet Mussolini frie Hænder i Abessinien. Uden Forstaaelse af Hitlers Planer haabede han paa Samarbejde med Tyskland, og han havde Mistillid til England. Denne Mistillid deltes nu — og det maa ikke overses — af mange i Frankrig og havde navnlig faaet Vækst efter den tysk-engelsk Flaadeaftale, hvis Illoyalitet over for Frankrig tidligere er paapeget. Man sagde i disse Dage omtrent følgende i franske Kredse: I Aarevis har vi anmodet England om at deltage i et kollektivt Sikkerhedssystem, om at spille sin Rolle der, hvor den egentlige Fare er, og vi har kun faaet Afslag. Men nu, da vi har opnaaet Venskab med Italien, skal vi sætte det over Styr, fordi London vil praktisere kollektiv Sikkerhed i Abessinien.

En Mand af større Dimensioner og med renere Hænder end Laval havde muligvis med denne Argumentation og i denne Situation kunnet skabe en fransk-engelsk Politik for Europa. Laval var for ringe og for upaalidelig dertil. Samtidig savnede de ledende Englændere — Baldwin og Samuel Hoare — Blik for den store Situations virkelige Indhold. De førte paa bedste Beskub en opportunistisk Politik, de vilde *wait and see*. De ansaa det for nødvendigt at tage Hensyn til den Stemning i det engelske Folk, der var kommet til Udtryk i Fredsafstemningen, de proklamerede Troskab mod Pagten, men de vilde ikke omsætte deres Bekendelse i Handling, og de vilde heller ikke binde sig i Europa. Var deres proklamerede Troskab mod Pagten og den kollektive Sikkerhed kun engelsk Valgpolitik? De var i hvert Fald ikke blinde for, at den vilde gøre sig i en Valgkampagne — saa kunde man altid vente og se.

De Bono oplyser i sin Bog, at han før Felttoget begyndte (den 3. Oktober) og rimeligvis i September, men dette fremgaar ikke klart af Sammenhængen, modtog en strengt fortrolig Skrivelse fra Mussolini. Il Duce meddelte mig, skriver de Bono, at „vi, saafremt vi skulde komme i Kamp med England, naturligvis maatte renoncere paa enhver offensiv Aktion og til at begynde med indskrænke os til defensive Forholdsregler, der kunde sikre Koloniernes Integritet. Det var derfor nødvendigt at reducere vort Forbrug til et Minimum, da Forsyningerne — naar [Suez-]Kanalen blev lukket og den engelske Flaade sandsynligvis vilde være vor Flaade-Eskadre overlegen — vilde blive mere end problematiske. Men selv i dette beklagelige Tilfælde var Il Duce besluttet paa at vove alt.“¹⁸⁾

Hvis dette Dokument er ægte og ikke en Forfalskning, der paa det Tidspunkt, Bogen blev udgivet (den 1. December 1936), skulde gøre Indtryk i England, vilde Mussolini, da han begyndte sit afrikanske Felttog, altsaa end ikke vige tilbage for en Krig med England.

Skønt Mussolini havde forberedt sig i Aarevis og gik i Marken med en moderne udrustet Hær, vel forsynet med Tanks og Flyvemaskiner, og skønt Abessinien kun kunde møde dette Angreb med et ganske primitivt Forsvar, havde den italienske Kampagne endnu i Begyndelsen af December kun opnaaet ringe Resultater. Navnlig Marskal Grazianis Tilbagetog i Harrar med Tab af nogle Tanks vidnede baade om Ledelsens Udygtighed og om Troppernes Sløjhed.

Stemningen var derfor lav i Rom omkring 1. December. Hertil bidrog ogsaa, at Spørgsmaalet om at bringe Olie-Sanktioner i Anvendelse maatte føres til en snarlig Afgørelse, og den 3. December meddelte det velinformerede *Daily Telegraph*, at den engelske Regering vilde yde „fuld Støtte“ til det Forslag om Forbud mod Olieeksport til Italien, som den følgende Uge skulde behandles i den paagældende Kommission i Genève. Bladet fortsatte: „Synspunktet i London har altid været, at naar man engang havde besluttet at anvende Sanktioner, skulde disse gøres saa effektive som muligt for at virke efter deres Formaal. Under [Kabinets-] Forhandlingerne i Gaar var man af den Mening, at der ingen Grund var til at adskille Embargo paa Olie fra de andre økonomiske Sanktioner.“

Af det foregaaende vil være fremgaaet, at man netop ikke i London — som *Daily Telegraph* paastod — altid havde ment, at Sanktionerne burde gennemføres helt ud. Det modsatte var Tilfældet. Men man

fremstillede altsaa Sagen saaledes, man forsøgte paa denne Maade at bluffe Italien, og dette i Forbindelse med den militære Situation gjorde Indtryk i Italicn. *Times'* Korrespondent i Rom meddelte saaledes den 28. November, at „der kan ikke være nogen som helst Tvivl om, at den foreslaacde Embargo har fremkaldt alvorlig Ængstelse og Bekymring“. Han oplyste videre, at man stadig i Rom hører Udtalelser som denne: „Skal vi falde, lad os saa bringe de andre med i Faldet“, og han fortsætter: „Det synes næsten umuligt at tro, at en saadan bevidst Selvmordshandling virkelig kan overvejes af ansvarlige italienske Autoriteter. Det vides imidlertid, at denne Stemning er vidt udbredt, og der er Grund til at tro, at dens Tilstedeværelse har gjort et dybt Indtryk paa mange nøgterne fremmede Iagttagere.“

Hele denne Baggrund maa erindres, naar man stilles over for nogle Oplysninger, den franske Forfatter Jules Romains gav i 1940.¹⁰⁾

Han meddelte, at Yvon Delbos med Herriot som Kilde den 2. December fortalte ham, at den franske Regering samme Morgen havde modtaget en højst fortrolig Meddelelse fra Mussolini. Den indeholdt en Opfordring til straks at bringe Olie-Sanktionerne i Anvendelse, idet Mussolini da over for det italienske Folk kunde erklære fortsat Modstand for umulig og trække sig tilbage.

Romains støtter yderligere disse Oplysninger ved at meddele en Udtalelse fra 1937 af Yotaro Sugimura, der i December 1935 var japansk Ambassadør i Rom. Paa Romains' Spørgsmaal, om Mussolini dengang virkelig følte sig fortabt, svarede Sugimura: „Ja, det er ikke en Hypotese. Det er sikkert. Jeg saa i disse Dage mange Gange Mussolini, til hvem jeg stod i venskabeligt Forhold. Jeg kan bekræfte, at han mente sig fortabt. Han havde stadig i et Etui en Revolver liggende paa sit Skrivebord inden for sine Hænders Rækkevidde — han viste mig den selv. Han var parat til fra Minut til andet at skyde sig en Kugle for Panden.“

Hvad Romains her oplyser, er, saa vidt vides, aldrig tidligere omtalt eller antydet. Hans Kildehenvisninger og direkte citerede Udtalelser er imidlertid af en saadan Art, at man ikke kan se bort fra dem, og hans Oplysninger usandsynliggøres i hvert Fald ikke af Italiens faktiske Stilling paa hint Tidspunkt.

Jules Romains mener nu fremdeles, at Laval ikke lod Mussolinis Meddelelse gaa videre til London, og at han, der jo hele Tiden spillede et Dobbeltspil, nu satte alle Sejl til for at frelse Il Duce. Det var alle-

rede lykkedes ham at sabotere Sanktions-Kommissionens Arbejde i Genève, og faa Mødet om Olie-Sanktionerne udsat til den 12. December. Inden denne Dag maatte han give Udviklingen en ny Tendens. Hans Bestræbelser faldt nu ogsaa sammen med de Ønsker, man nærrede i London. Her virkede — som saa ofte før og senere — Bolchevik-rædslen i Diktatorernes Favør. Man spurgte: Hvad vil der ske, hvis Mussolini falder, og hvis dette Fald ogsaa medfører Hitlers? Og i de gammel-konservative Kredse, i Aristokratiet og i City, hvor den tyske Bolchevik-Propaganda havde sin mest frugtbare Jordbund, svarede man: Saa vil Bolchevismen sejre i Italien og Tyskland, den vil bræde sig over Europa ...

Mussolini og Hitler maatte altsaa reddes.

Paa denne Baggrund blev Hoare-Laval Planen til. Den 7. December kom Hoare til Paris, og den næste Dag var Planen færdig. Toynebe fremstiller Sagen saaledes, at Laval ved Trusler af forskellig Art tvang Samuel Hoare, der tilmed var syg, til at *strike his flag* og acceptere Forslaget.²⁰⁾ Men denne Opfattelse kan ikke opretholdes. Planen var ikke en lavalsk Improvisation. Den var fremgaaet af Drøftelser, der allerede begyndte sidst i Oktober mellem en fransk og en engelsk udenrigsministeriel Ekspert, M. de St. Quentin og Mr. Peterson,²¹⁾ og da Hoare mødtes med Laval, forelaa saaledes en Plan, der var Udtryk for den franske og den engelske Regerings Ønsker og Bestræbelser gennem længere Tid — Bestræbelser, der omkring December blev yderligere tilskyndet ved Oplysninger om Mussolinis vanskelige Situation.

Det er unødvendigt her i Detailler at dvæle ved Hoare-Laval-Planen, der var en Udvidelse af St. Quentins og Petersons Forslag. Dens Hovedtræk var følgende: Abessinien skulde til Italien afstaa store Dele af sit Territorium, betydeligt mere end erobret af Italienerne. Mod Nord omfattede Afstaaelserne en stor Del af Tigre, der førte til det gamle amhariske Land, og mod Syd det meste af Ogaden. Men her til kom, at mod Syd skulde et enormt Omraade etableres som „en Zone for økonomisk Ekspansion og Beboelse reserveret Italien“, hvilket naturligtvis kun var et eufemistisk Udtryk for Ret til senere Indlemmelse i det italienske Imperium.

Abessinien skulde saaledes give Afkald paa over Halvdelen af sit Territorium og som Kompensation skulde det have en lille Korridor ud til det røde Hav. I den officielle Tekst havde Forslaget om disse Afstaaelser Overskriften *Udveksling af Territorier*.²²⁾

Det kunde man godt sige. Hvis en Mand overfaldes og berøves de 500 Kr., han har i sin Tegnebog, og han til Gengæld generøst faar en Sporvognsbillet, for at han kan komme sikkert hjem, kan man ogsaa sige, at en Udveksling af Goder, et Mageskifte har fundet Sted.

Da nu Forslaget var færdigt fra Lavals og Samuel Hoares Side, afsendtes det telegrafisk til de to Landes Gesandter i Rom og i Addis Abeba med Instruktion om at forelægge det for henholdsvis Mussolini og Kejser Haile Selassie. Men til Gesandten i Addis Abeba afgik desuden et særligt Telegram af følgende Ordlyd:

„De maa benytte Deres yderste Indflydelse for at bevæge Kejseren til at give disse Forslag en omhyggelig og velvillig Overvejelse og til paa ingen Maade letsindigt at forkaste dem. Jeg er tværtimod overbevist om, at han vil give yderligere Bevis paa sin Statsmandsevne ved at forstaa den gunstige Lejlighed til Forhandling, der nu tilbydes ham, og at han vil benytte sig deraf.“²³⁾

Jeg er overbevist om — sandsynligvis troede Samuel Hoare virkelig, at Haile Selassie vilde akceptere, og i hvert Fald anede han ikke, at hans og Lavals Plan vilde rejse en Storm af Protest over hele England. Fra Paris tog han til Svejts for at løbe paa Skøjter. Et Par Dage efter maatte Baldwin kalde ham hjem.

To franske Journalister, Pertinax og Madame Tabouis, offentliggjorde Forslagene, og da de blev kendt i England, fremkaldte de en af disse Bevægelser, der ofte møder os i engelsk Historie, og som er Udtryk for en instinktiv moralsk Reaktion, der er dette Folks store Kraft, og som gennem svære Kriser i Aarhundredernes Løb har forlenet det med en større Styrke end alle andre.

Man taler ofte om engelsk Hykleri, og siden Talen her er om den abessinske Konflikt, kunde man godt som et Eksempel nævne Samuel Hoares Genève-Tale den 11. September. Men kun de, der intet ved om England og dets Historie, kan være blinde for, at det egentlige Karaktertræk tværtimod bestaar deri, at naar dette Folk føler sig krænkede i sin Samvittighed og saaret i sine dybeste Overbevisninger, gribes det af Følelser, der er religiøse i deres Vælde, og føler sig som Korstogsridere for en Idé.

Samuel Hoare havde paa Storbritanniens Vegne bekendt sig til Folkeforbundet. Regeringen var gaaet til Valg paa Folkeforbunds-Idéen, fra alle Talerstole Landet over havde det lydt, at Loven skulde holdes i Respekt, at Italiens ulovlige Angreb skulde standses, at Mussolini

ikke maatte høste Løn af sin Voldshandling, og saa — saa pludselig og uventet stod det engelske Folk over for Regeringens Forslag, at Angriberen skulde opnaa en stor Gevinst, skulde have Halvdelen af den Angrebnes Territorium. Mod dette revolterede det engelske Folk. Protestskrivelser strømmede ind — som aldrig før set — til *Times*, til andre Dagblade og til Underhuset. Et enkelt Medlem fik 400 Breve paa een Dag.²⁴⁾ Det var en spontan Folkebevægelse, den var uimodstaaelig.

Den 9. vedtog Kabinettet dog — imod et Mindretal af Ministrene — at støtte Samuel Hoare. Den følgende Dag, da Bevægelsen var naaet ind i Underhuset, holdt Baldwin en kort Tale, hvori han blandt andet sagde: „Jeg har sjældent talt med større Beklagelse, for mine Læber er cudnu forseglede. Hvis disse Bekymringer var forbi, kunde jeg fremstille min Sag, og jeg garanterer, at ikke een Mand vilde stemme imod os.“

Hvad betød disse mærkelige Ord? Der er, saa vidt vides, aldrig givet en officiel Forklaring. Men de kan kun have sigtet til den engelske Flaades Stilling i Middelhavet. Et Par Maaneder efter sagde Lord Winterton det meget tydeligt: „Den nylige Mobilisering af de britiske Styrker i Middelhavet afslørede en alvorlig Mangel paa visse væsentlige Omraader, navnlig Granater.“²⁵⁾

Allerede midt i September havde England ført betydelige Flaadestyrker til Middelhavet og samlet dem, ikke ved Malta, men i Alexandria. I den følgende Tid førtes Forhandlingerne med Frankrig om fransk Støtte, i Fald England skulde blive angrebet i Middelhavet. De Tilsagn, den franske Regering gav, virkede ikke overbevisende i England, hvor man var klar over Lavals Upaalidelighed og Dobbeltspil. Man troede i London, at i givet Tilfælde vilde den franske Mobilisering, hvortil ingen som helst Forberedelser blev truffet, blive trukket ud i det uendelige.²⁶⁾ Dette virkede saa meget mere foruroligende, som den engelske Flaade var slet forberedt til Aktion, ikke mindst hvad Ammunition angik. Toyneby oplyser, at man i engelske Regeringskredse i Tilfælde af en Krig med Italien regnede med at sejre, men med et Tab af 6—7 Krigsskibe, og at et saadant Tab vilde være farligt i Betragtning af eventuelle tyske og japanske Reaktionen.²⁷⁾ Det kan saaledes ikke betvivles, at Baldwin med sin Bemærkning om de forseglede Læber tænkte paa den Situation, der vilde opstaa, hvis Mussolini i Desperation valgte en Krig i Middelhavet, og England da vilde komme til at kæmpe alene.

Kabinettets Beslutning om at støtte Samuel Hoare lod sig nu ikke opretholde. Protestbevægelsen Landet over var saa voldsom, at Baldwin, hvis Ansvar for Planen var lige saa stort som Hoares, bestemte sig til at lade sin Udenrigsminister falde. Anthony Eden, den hidtidige Minister for Folkeforbundsanliggender, blev Samuel Hoares Efterfølger. Under Underhusdebatten den 19. holdt Baldwin en Tale, der ubarmhertigt afslørede hans Karakters svage Sider. Der vil senere i anden Sammenhæng blive Lejlighed til at vende tilbage til den.

*

Samuel Hoare blev altsaa ofret, Planen var død. Men den forblev ikke uden Virkning. Den gav i et kritisk Øjeblik Mussolini en Pause, den viste ham Svagheden baade i Sanktionspolitikken og i Englands politiske og militære Beredskab, og den gjorde det en Gang for alle af med Olie-Sanktionerne.

Tre Dage efter Debatten i Underhuset indledte Mussolini Gaskrigen²⁸⁾ mod de abessinske Tropper og mod forsvarsløse Landsbyers Kvinder og Børn. I et Telegram til *Times* skildrede den amerikanske Sekretær ved Røde Kors-Organisationen i Abessinien, Mr. Lambie, hvorledes „det mest rædselsfulde af alle rædselsfulde Midler *Yperit* eller saakaldt Sennepsgas“ „blindede og lemlæstede Hundreder af hjælpeløse Kvinder og Børn“.²⁹⁾ Som Mussolini sagde: Italien skal først og fremmest bringe Kulturen til Afrika ...³⁰⁾

Den 5. Maj 1936 kunde Mussolini erklære Krigen i Abessinien for afsluttet. Nøjagtig to Maaneder forinden var Hitler marcheret ind i Rhinlandet. Det var Folkeforbundet og Locarno, der samtidigt brød sammen. Alarmklokkerne ringede nu hørligt. Som det tyske Udenrigsministeriums Organ skrev: Abessinien er kun en Etape.³¹⁾

KAP. XIV

7. *Marts 1936*

Næppe nogen fulgte den engelske Sanktionspolitik med større Opmærksomhed end Hitler. En udmærket informeret Iagttager, den polske Journalist Smogorzhevski, har oplyst, at den tyske Kansler sidst i 1935 og i Begyndelsen af 1936 spurgte alle, som han talte med, hvorfor England i December og i den følgende Periode vaklede i sin Sanktionspolitik over for Italien og saa øjensynlig veg tilbage for denne Politik's Konsekvenser. Smogorzhevski skriver: „Hitler kom til den Slutning, at Storbritanniens Beslutsomhed har sine Grænser, og at det for Tiden ikke vil eller ikke kan kaste sit sidste Argument, sin væbnede Styrke, i Vægtskaalen“.¹)

Ogsaa andre Tegn maatte opmuntre Hitler og da særlig den Uro, Japans Politik voldte London.

Japan søgte at løse de Problemer, som Befolkningstilvæksten — ca. en Million om Aaret — fremkaldte, ved Industrialisering, og fra Tyvernes Slutning satte en voldsom japansk Eksport-Offensiv ind over de afrikanske og asiatiske Markeder og naaede endog ind i Europas Hjerte. Navnlig lykkedes det Japan at trænge frem paa de fattige farvede Markeder med sine tre store Standard-Varer: Silke, Kunstsilke og Bomuldsfabrikater. Forklaringen laa ikke blot i Yen'ens Depreciering, der først gennemførtes, da Japans økonomiske Opgang efter Verdenskrisen begyndte i 1931, og heller ikke blot i Befolkningens relativt lave Levestandard. Den egentlige Aarsag var Industris Konkurrenceevne som Følge af en virksomhedsfuld gennemført Rationalisering.²)

Mellem 1929 og 1932 steg Japans Kunstsilkeproduktion fra 6 til 12 Procent af Verdensproduktionen, og paa et Marked som det indiske gik dets Indførsel af denne Vare frem fra 2,1 Mill. Meter i 1928 til

106,9 i 1932. I 1935 naaede Japan foran England som Tekstileksportør. Det er, kommenterede en engelsk Forfatter, en sørgelig Kendsgerning, at for Tiden „er Manchester haabløst slaaet af Osaka“.3)

Samtidig med denne energiske økonomiske Kampagne førte Japan ogsaa en militær-politisk Offensiv ind over det asiatiske Kontinent. I 1930 indlededes en Række af politiske Mord, hvorved Magten gled fra den civile Tokio-Regering over til Hærens og Flaadens Chefer, og den 18. September 1931 benyttedes et — rimeligvis arrangeret — Attentat mod Jernbanelinjen ved Mukden til en japansk militær Aktion i Mansjuriet. Tidspunktet var omhyggeligt valgt. Mukden-Affæren indtraf samtidig med, at den økonomiske Krise i Europa naaede et dramatisk Højdepunkt med England Opgivelse af Guldstandarden (20. September). Uden Frygt for Indblanding fra Nordamerika og Europa, hvis Aktionsevne var lammet under den økonomiske Krises Storme, oprullede Japan det kontinentale politiske Program, der i 1927 blev skildret i General Tanakas berømte Memorandum til Kejseren — et Dokument, der nu i Almindelighed, trods japanske Dementier, betragtes som ægte.4)

I Februar 1932 oprettedes i Mansjuriet en „uafhængig“ Republik Mansjukuo som japansk Vasalstat, og i Januar 1935 — samtidig med Hitlers Magtovertagelse — angreb Japanerne ved selve den store Mur og meddelte kort efter som Følge af Folkeforbundets platoniske Fordømmelse sin Udtræden af Genève-Institutionen. I Løbet af Marts havde Japanerne erobret alle vigtige Positioner ved den store Mur og truede Peking. Resultatet blev foreløbig en Vaabenstilstand (31. Maj), hvorved store kinesiske Territorier Syd for Muren demilitariseredes, og Bestræbelserne for at skille hele det nordlige Kina ud fra det øvrige Land saaledes indlededes.

Opmuntret af Nordamerikas, Englands og Folkeforbundets Magtesløshed vovede Japan en ny politisk Aktion: Sidst i 1934 opsagde det Washington-Traktaten af 6. Februar 1922, hvorved Antallet af Slagskibe og Hangarskibe var fastsat efter disse Forholdstal: 5 for Storbritannien og U. S. A., 3 for Japan og 1,75 for Frankrig og Italien. Senere kunde U. S. A., Storbritannien og Japan — men ikke Frankrig og Italien — ved London-Traktaten af 22. April 1930 vedtage de samme Forholdstal for de øvrige Skibsklassers Vedkommende.

Japans Opsigelse af Washington-Traktaten var en Protest mod Forholdstallet 3 og et Krav om Flaadelighed med U. S. A. og England.

Dette Krav blev ogsaa stillet, da en Flaadekonference traadte sammen i London den 9. December 1935 — altsaa paa den abessinske Krises Højdepunkt. Modsætningerne var uovervindelige. Japanerne vilde ikke vige, og fra amerikansk og engelsk Side gjorde man gældende, at i dette Tilfælde vilde „Lighed i Rustninger betyde Ulighed i Sikkerhed“. Den 15. Januar trak Japanerne sig tilbage fra Konferencen. Til Ekspansionen paa det asiatiske Kontinent kom nu Tokios Forsøg paa at sikre sig Herredømmet i Stillehavet.

*

Det var den internationale Situation — Folkeforbundets Nederlag i Abessinien og Kina, den Opmuntring, der heri laa for Angriberne, Englands Vigen for Italien i Middelhavet, Japans stigende Udfordringer til Amerika og til Europa, den fransk-engelske Disharmoni — det var hele denne Situation, Hitler med Behag anskuede omkring Aarskiftet 1936. Som omtalt foran havde han under Stresa-Konferencen i April 1935 paa Forespørgsel af den engelske Ambassadør ladet vide, at han, selv om der blev undertegnet Traktater om gensidig Hjælp mellem andre Lande [d. v. s. mellem Frankrig og Rusland], var villig til at afslutte en kollektiv Ikke-Angrebspagt i Østeuropa.⁵⁾

Fremdeles havde han en Maaned senere, den 29. Maj — altsaa otte Dage efter den Rigsdagstale, der skulde berolige Europa efter Værnepligtens Indførelse — ladet sin Ambassadør i London overrække den engelske Regering Forslag til en Luftpagt mellem Locarnomagterne.⁶⁾

I den følgende Tid kan man nu iagttage ihærdige engelske Forsøg paa at faa Forhandlingerne i Gang om disse to Spørgsmaal, og lige saa ihærdige Bestræbelser fra Hitlers Side for at undvige og trække Tiden ud. Og det lykkes ham. Det lykkes ham, uden at bryde Traaden til London, ved Udflugter og halve Tilsagn at holde Englænderne hen, indtil den samlede Situation synes ham moden til hans næste Kup: Indmarchen i Rhinlandet.

Den 25. Juli erklærer Ambassadøren i London, at „den tyske Regering havde nu lukket Døren til en Østpagt“,⁷⁾ men i Begyndelsen af August kommer han med Udtalelser i modsat Retning, hvorefter den engelske Regering den 5. August gennem sin Chargé d'affaires stiller en Forespørgsel i Berlin.⁸⁾ Først den 22. lykkes det at faa Svar; det gaar ud paa, at Tyskland først kan definere sin Stilling efter Sommer-

ferien og efter Partidagen i Nürnberg i September — Sagen var, forklarer Hr. von Bülow i det tyske Udenrigsministerium, at man i Tyskland holdt mere fuldstændig Sommerferie end i England ...⁹⁾

16. September er Udenrigsminister v. Neurath tilbage i Berlin efter den fuldstændige Sommerferie og efter Nürnberg-Mødet. Den engelske Ambassadør iler til ham. I Betragtning af den almindelige Situation, mener Ministeren, maa man vist vente med at svare, til der kommer „roligere Tider“.¹⁰⁾ Der ventes, og i December lader Hitler vide, at der daarligt kan forhandles, saa længe den abessinske Krise staar paa. Men nu finder Sir Samuel Hoare det ønskeligt, at Hitler „klart skal forklare Dem [Ambassadøren i Berlin] Grunden til, at han nu har trukket sine tidligere Tilbud tilbage, og de Omstændigheder, under hvilke han vilde være rede til at forny dem“.¹¹⁾ Altsaa gaar Ambassadøren til Hitler, der den 16. December erklærer, at efter den fransk-russiske Pagt kan der ikke blive Tale om nogen Luftpagt. Naar han under Stresa-Mødet havde ment noget andet, kom det af, at han „paa den Tid ikke havde forstaaet den fransk-russiske Alliances fulde Betydning“.¹²⁾

En Maaned senere er Hitler dog „i Principet“ parat til at slutte Luftpagt, men Debatten maa vente paa Grund af det spændte engelsk-italienske Forhold.¹³⁾ Sidst i Januar er i Anledning af Kong Georg V's Bisættelse Udenrigsministeren, Baron von Neurath, i London. Han er venlig, beroligende og tillidvækkende: Vist ønsker Hitler en Luftpagt, den maa blot vente, til den abessinske Krise er overstaaet. Af sig selv giver han sig til at tale om Locarno-Traktaten: Det var Tysklands Hensigt fuldt ud at respektere den. Han vilde finde det meget sørgeligt [*a great pity*], hvis den nogensinde ophørte at eksistere ...¹⁴⁾

28. Februar — Dagen efter det franske Deputeretkammers sene Ratifikation af den fransk-russiske Pagt — indeholder *Paris-Midi* et Interview, som Hitler flere Dage forinden havde givet Bertrand de Jouvenel.

Hitler siger: „Jeg ved, hvad De tænker. De tænker: Hitler giver os Fredserklæringer, men er han virkelig oprigtig?“

Han er oprigtig. Han ser ganske logisk paa Spørgsmaalet og spørger, om en fransk-tysk Krig ikke vilde være en Ruin for begge Lande. Nuvel, — „jeg vil vise mit Folk, at Begrebet Arve-Fjendskab mellem Tyskland og Frankrig er Vanvid ... Jeg vil gennemføre en Entente

med Frankrig ... Jeg tilbyder noget, som ingen anden har været i Stand til at tilbyde. En Entente, som vil blive billiget af 90 pCt. af det tyske Folk. Overvej dette. Der er visse afgørende Øjeblikke i et Folks Liv“.

Samtidig advarer Hitler mod den fransk-russiske Pagt, men tilføjer dog, at trods denne vil hans Anstrengelser for en Tilnærmelse ikke op-høre. Under Interviewet undlader de Jouvenel at spørge Hitler om Be-tingelserne for dette fransk-tyske Venskab, men det nye franske Mini-sterium Sarraut-Flandin bestemmer at stille Spørgsmaalet. Den 29. Februar afgaar da Instruktion til Ambassadøren i Berlin, der den 2. Marts modtages af Hitler og von Neurath. Under Henvi-sning til *Paris-Midi*-Interwievet beder François Poncet Kansleren meddele, paa hvil-ken Basis han anser en tysk-fransk Forstaaelse for mulig. Han faar det Svar, at man netop austiller visse Undersøgelser for hurtigt at kunne sende bestemte Forslag, men han anmodes om at holde sit Be-søg hemmeligt af Hensyn til Forhandlingerne.

Faa Dage efter kaldes François Poncet til Hr. von Neurath, der meddeler ham, at Tyskland har ophævet Locarno-Traktaten og sendt Militær til Rhinlandet. François Poncet spørger, om det er det Svar, man for faa Dage siden stillede ham i Udsigt.

Ja, det er det.¹⁵⁾

*

Saaledes naaede Hitler ved en omhyggelig Forberedelse, ved at holde England hen og stadig stille det Forhandling i Udsigt og ved at berolige Frankrig med venskabelige Forsikringer det Øjeblik, da den samlede Situation syntes ham moden til hans Karrieres hidtil dristig-ste Kup, da han vovede at sprænge den Locarnotraktat, hvorom hans Udenrigsminister 5—6 Uger i Forvejen havde erklæret, at Tyskland fuldt ud vilde respektere den og vilde anse det for meget sørgeligt, om den nogensinde ophørte at eksistere, og hvorom han selv i Rigsdags-talen 10 Maaneder forinden havde sagt, at han pinligt vilde overholde den, og at han ansaa den for „et Bidrag til Europas Beroligelse“.

Vi ved nu, at han handlede mod sine militære og politiske Raad-giveres Advarsler, og at han, hvis Frankrig havde foretaget en militær Aktion, øjeblikkelig havde trukket sine Tropper ud af Rhinlandet. Dog, hans Instinkt var sikkert. Han regnede med, at baade Paris og London vilde bøje sig for den fuldbyrdede Kendsgerning, og han fik

Ret. I dette store og skæbnesvangre Øjeblik i Europas Historie, da Terningerne blev kastet om Krig eller Fred inden for en ikke fjern Fremtid — og dette var Dagens virkelige Indhold —, svigtede Paris og London fatalt. Forstod de ikke, fornemmede de ikke, at de tunge Soldatertramp hen over Rhinbroerne i den tidlige Morgen den 7. Marts bebudede Stortyskland, varslede Erobrertoget mod Syd og Øst nu, da Barrieren blev lagt om Frankrig og den strategiske Adskillelse mellem Vest- og Østeuropa gennemførtes? Der var andre, der forstod. Allerede selv den 7. Marts lod Rusland, Czechoslovakiet, Jugoslavien og Polen meddele i Paris, at de vilde give Frankrig fuld Understøttelse i enhver Beslutning, det maatte tage.¹⁹⁾ Dog, Frankrig bestemte sig ikke til et eneste Skridt, der kunde standse Hitler, det undlod at gribe den eneste Lejlighed, der blev det tilbudt til at slaa Nazismen ned: det marcherede ikke, og fra nu af fulgte europæisk Historie den uundgaaelige Vej mod Krigen.

*

Hitler havde valgt sin Time med sikkert Instinkt. England frygtede han ikke. Han kendte dets østasiatiske Bekymringer — den 10. Marts, alisaa tre Dage efter Indmarchen, sagde Ministerpræsident Sarraut til den czechoslovakiske Gesandt Osusky, at han vidste, „Englænderne tænker paa det fjerne Østen,¹⁷⁾ — han forstod Baldwins forseglede Læber, han havde med Undren og dyb Tilfredsstillelse iagttaget dets Fald fra europæisk Ledelse i Genève til Frygt i Middelhavet, han vidste, at kun ganske faa i England — Stemmer i en Ørken — anede noget om, hvem han, Hitler, var, og hvilke Planer han havde, og han var aldeles klar over den Ukyndighedens Pacifisme, der allerede paa dette Tidspunkt havde tilladt Görings Luftstyrker at overflyve Storbritanniens — „det tyske Luftvaaben er allerede i Dag en stor Bremse paa al antitysk Begejstring“, telegraferede den czechoslovakiske Gesandt i Rom den 11. Marts¹⁸⁾ — for ham var den engelske offentlige Menings Uvilje mod Krig, mod Frankrig og mod Indblanding i Kontinentets Forhold ingen Hemmelighed. Betydningsfulde Stemmer havde forlængst ladet ham vide, hvorledes det vilde gaa, i Fald han gik ind i Rhinlandet. Allerede i 1934 havde det indflydelsesrige Tidsskrift *The Round Table* erklæret, at Locarno-Traktatens „tekniske Bestemmelser“, der garanterede det demilitariserede Rhinland, var forældede, og havde tilføjet: „Ingen tror nu, at Storbritannien ... vil gaa

i Krig med Tyskland for at hindre det i at sende Tropper ind i sit eget Territorium“.¹⁹⁾ Med andre Ord: Ingen tror, at Storbritannien vil opfylde sine klare og uomtvistelige Forpligtelser i Følge Locarno-Traktaten ...²⁰⁾

Et Aar efter meldte Lord Lothian sig og gav — som saa ofte før og siden — Hitler sin Opmuntring. I en Tale i Overhuset den 1. Maj 1935 erklærede han blandt andet: „Man maa ikke indbilde sig, at en stor Nation i Længden vil finde sig i, at et af dets største Omraader ligger aabent for Angreb fra bevæbnede Nationers Side, uden at det har Ret til at forsvare sig. Dette kan ikke vare evigt, og hvis det ikke snart ændres, vil Tyskland selv ændre det og tage Loven i sin egen Haand“.

Hvor langt Lord Lothian kunde gaa i Apologi for Tyskland fremgaar af følgende Passus i et Foredrag efter Rhinbesættelsen: „Tyskland føler, at ogsaa Locarno-Traktaten i *betydelig Grad* (!) var *en dikteret Traktat*, fordi det var den Pris, det maatte betale, og som det frivilligt betalte, som Garanti mod en ny Ruhr-Okkupation“.²¹⁾

I denne Forbindelse kan ogsaa nævnes et Telegram dateret 10. Februar 1936 fra *Le Figaro's* Korrespondent i London. Han omtaler her, at man i engelske Regeringskredse drøfter Muligheden af en tysk Besættelse af Rhinlandet og mener, at man i saa Fald maa nøjes med en Protest og iøvrigt se, hvad der herefter kan opnaas ved Forhandling med Tyskland.

Endeligt drøftedes Spørgsmaalet den 3. Marts, altsaa fire Dage før Hitlers Aktion, under et Raadmøde i Genève. Flandin søgte at sikre sig den engelske Regerings Garanti for, at den i Tilfælde af en tysk Indmarch i Rhinlandet vilde opfylde sine Locarno-Forpligtelser. Flandin skal ved denne Lejlighed have erklæret, at saafremt Tyskland brød Locarno-Traktaten, vilde Frankrig mobilisere tre Aargange af Reserven og besætte tysk Territorium. Paa Spørgsmaalet, om England i saa Fald vilde støtte Frankrig, „snoede“ den engelske Regering sig fra et bestemt Svar,²²⁾ og Dagen før Indmarchen kunde Hitler i *Times* læse, at „specielle britiske Garantier om Hjælp til Frankrig mod tysk Angreb ved Rhinen“ ikke var givet.²³⁾

Saaledes var Hitler rolig med Hensyn til England, og hvad Frankrig angaar, havde han valgt Tidspunktet med Omhu. Paa Grund af den tysk-engelske Flaadeoverenskomst og Abessinien-Konflikten var Stemningen mellem de to Vestmagter kølnet betydeligt i 1935; Laval's Politik, der i stigende Grad havde karakteriseret sig som proitaliensk og

antiengelsk, havde splittet den politiske Opinion i en Retning, der var italienskvenlig, og en anden, der vedblivende var engelskvenlig, og endelig var Landet midt oppe i en Valgkamp, der opslugte al politisk Interesse, og hvis Resultat forventedes at blive Folkefrontens Sejr. Øjeblikket kunde saaledes ikke være Hitler gunstiger.

Men var Tidspunktet valgt med sikkert Instinkt, saa var den Rigsdagstale, Hitler holdt den 7. Marts om Morgenen, og det Memorandum, han tilstillede Locarno-Magterne, formet med genialt Greb.²⁴⁾ Begge Dokumenter var uoprigtige og løgnagtige, strømmende over af Løfter og Tilsagn, som Hitler intet Øjeblik tænkte paa at opfylde. Men disse Løfter og Tilsagn var med psykologisk Sikkerhed valgt saaledes, at de maatte gøre et stærkt Indtryk i det England — og det var næsten hele England — der intet vidste om Tyskland, som aldrig havde forsøgt at forstaa det, og som haardnakket troede, at Hitler var oprigtig.

Baade Rigsdagstale og Memorandum begrundede Indmarchen i Rhinlandet med, at Frankrig havde brudt Locarno-Pagten ved at afslutte Traktaten med Rusland, en Paastand, der var juridisk uholdbar — Flandin havde for øvrigt allerede i sin Kammertale den 25. Februar tilbudt at lade Spørgsmaalet afgøre ved den permanente internationale Domstol i Haag — og hvis politiske Værdi er tilstrækkeligt belyst ved Hitlers tidligere foran nævnte Udtalelse.

Det væsentlige Indhold af Tale og Memorandum var imidlertid den Henvendelse til England, hvori Hitler skitserede en stor Plan til fredeligt Samarbejde i Europa: Nu var for Alvor Timen inde til „en Forstaelse mellem Europas Folk“, thi „med denne Dag kan Kampen for Tysklands Ligeberettigelse anses for afsluttet“. Riget har nu, „da den fulde Suverænitet over det samlede tyske Rigsomraade er genoprettet“, „ingen territoriale Krav i Europa“. Hitlers hele Politik er for øvrigt gaaet ud paa at udrydde Revanche-Tanken i det tyske Folk og at befri „den tyske offentlige Mening for [Forestillingen om] Angreb af denne Art mod vore Nabofolk“. Derfor foreslaar han ogsaa nu en 25-aarig Ikke-Angrebspagt mellem Tyskland, Frankrig, Belgien og eventuelt Holland.

Dog allerede her røber han sit Forslags Uærlighed. Han tilføjer nemlig, at der paa begge Sider den fransk-tyske Grænse bør oprettes en demilitariseret Zone, hvilket vilde betyde Maginot-Linjens Sløjfning!

Hitler er endvidere parat til at afslutte en Luftpagt med Vestmag-

terne, han er rede til Ikke-Angrebspagter med „de til Tyskland grænsende Stater i Øst“, og i et Interview tilføjer han, at dette Tilbud ogsaa gælder Østrig og Czechoslovakiet.²⁵⁾ Endelig er Tyskland nu rede til at indtræde i Folkeforbundet, idet det saa haaber paa „en venskelig Forhandling om den koloniale Ligeberettigelses Spørgsmaal“.

Hele dette Program var gjort for engelsk Smag. Da den tyske Ambassadør i London om Morgenen den 7. Marts meddelte Eden det tyske Memorandum, erklærede han, at den første Del af det næppe vilde behage Englands Udenrigsminister, men den sidste Del „indeholdt et Tilbud af større Betydning end noget, der nogensinde var gjort i nyere Historie“. Han tilføjede med naiv Aabenhjertighed, at „denne Del af Memorandum'et skyldtes Kanslerens Forhaabning om at imødekomme de Ønsker, der ofte var udtalt af mig selv og i Premierministerens Taler“, og han forsikrede, at Tyskland ønskede Tilbagevenden til Folkeforbundet *nu og uden Betingelser*.²⁶⁾

Dagen efter Rhinbesættelsen telegraferede *Times'* Korrespondent i Berlin til sit Blad, at saafremt dette Kup lykkedes, vilde Hitler „opnaa den Frihed til at handle i internationale Spørgsmaal, som han ikke har nu“. Om han fik Held med sig eller ikke, afgang i høj Grad af, „om engelsk offentlig Mening reagerer paa hans Vovestykke, saaledes som han og hans Raadgivere haaber“.²⁷⁾

Hans Haab blev ikke beskæmmet, han havde ikke taget Fejl af England. I engelsk Opinion kunde to Reaktionen iagttages. For det første sagde man, at Rhinlandet jo *after all* var tysk Territorium og Indmarchen saaledes tilladelig, eller i hvert Fald undskyldelig. For det andet gentog man kritikløst den tyske Propagandas Fraser. Naar Hitler erklærede, at hans Fredstilbud var det mest højsindede, der nogensinde var kommet til Orde i Historien, og naar Goebbels udraabte, at det var af et saa vældigt Omfang, at noget lignende aldrig var set i den europæiske Historie,²⁸⁾ mødte der ham et trofast Ekko fra engelske Stemmer.

Der var Biskoppen i London: „Tre-fire Gange har Hitler udstrakt en Oliegren. Jeg haaber ikke, at Overhuset og Regeringen under fransk Indflydelse afviser den fjerde Oliegren ... Jeg haaber, vi vil modtage, hvad jeg tror, er et aldeles sikkert og ærligt Tilbud om 25 Aars Fred“.²⁹⁾

Der var General Smuts: „Naar vi fordømmer Tysklands anmassende Aktion, lad os saa ikke glemme, at Tyskland samtidig har stillet

vidtrækkende Forslag om Fred for Verden ... Hitler har tilbudt 25 Aars Fred i Europa. Et saadan Tilbud er aldrig gjort før.³⁰⁾

Der var endvidere praktisk talt hele den engelske Presse. *News Chronicle* saa i Hitlers Tilbud „Begyndelsen til en ny Haabets Periode for Verdens Folk“, det maa — navnlig fordi det indeholder Tilsagnet om Tysklands Genindtræden i Folkeforbundet — tages op til Drøftelse „uden et Øjeblikks Tøven“, og „ikke en eneste Englænder vil betragte Hr. Hitlers symbolske Besættelse(!) som tilstrækkelig Grund til at støtte franske Sraffeforholdsregler mod Tyskland“.³¹⁾

Var en større Tankens Forvirring mulig? Med Henrykkelse hilste man denne — som *Times* kaldte sin Leder — *Chance to Rebuild*, med bevæget Taknemmelighed over Hitlers ædle og saa utvivlsomt oprigtige Tilbud beredte man sig paa hurtigst muligt at undertegne en ny Traktat med ham, der lige havde sønderrevet den af ham selv anerkendte Overenskomst. Bevidst overhørte man de Stemmer i Tyskland, der — i Modsætning til Hitlers falske Tilsagn og Løfter — raat og oprigtigt proklamerede den nye tyske Politik. Saaledes skrev *Deutsche Allgemeine Zeitung*: „Naar det drejer sig om fundamentale Rettigheder, anerkender ingen Nation anden Dommer end sig selv. Over alle Traktater og Overenskomster staar *das Leben des Volkes*“.³²⁾

Saaledes talte fremdeles Gauleiter Wagner: „Vi har ikke brudt en Traktat, men selv om vi havde gjort det, benægter vi andres Ret til at dømme os. Hvad Hitler siger er Ret og vil til alle Tider vedblive at være Ret. Hvad Hitler gjorde den 7. Marts gavnede det tyske Folk. Alt, hvad der gavner det tyske Folk, er Ret, og alt, hvad der skader det tyske Folk, er Uret.“

Ved samme Møde — der forøvrigt endte med Vedtagelsen af en Resolution, hvori protesteredes mod de fremmede Statsmænd, der havde kaldt Indmarchen i Rhinlandet et Brud paa Locarno-Traktaten! — erklærede Hitler selv: „Tyskland agter ikke at lade sig slæbe rundt til internationale Domstole [en Hentydning til Flandins Forslag om Henviisning til Haag-Domstolen], ingen international Domstol har samme Ansvar som jeg over for det tyske Folk.“³³⁾

Det var i denne Aand, Hitler tilbød at vende tilbage til Folkenes Forbund! Det var i denne Aand, han foreslog nye Traktater, og det var denne Hitler, den sande Hitler, som England i sin Blindhed oversaa og vilde overse.

*

Den franske Regering stod den 7. Marts over for vitale Beslutninger. Der foreligger ingen Dokumenter om denne Dags Forhandlinger i Paris, men ifølge de paalideligste Oplysninger,³⁴⁾ udviklede Situationen sig saaledes: I Ministermødet om Morgenen anbefalede Georges Mandel, Clemenceaus Elev, indtrængende øjeblikkelig Mobilisering. Han opfattede Stillingen realistisk, han mente, at det gjaldt nu eller aldrig. Sarraut og Delbos var ogsaa overbevist om, at hurtig Handling krævedes. At Sarraut selv var ganske klar over den tyske Aktions Betydning, fremgaar af en Indberetning af den czechoslovakiske Gesandt i Paris. Osusky refererer en Samtale med Sarraut den 14. Marts: „Han sagde, at det ikke blot gælder Frankrigs Sikkerhed, men Folkeforbundets Eksistens og Frankrigs Venner i Mellemeuropa. Tyskland vil med Rhinbesættelsen lukke Frankrig inde for at faa frie Hænder i Mellem- og Østeuropa. Hvis Frankrig tillod det, vilde det forraade sine Allierede, og senere selv betale Gildet.“³⁵⁾

Som Helhed var Ministeriet vistnok tilbøjeligt til at beslutte partiel Mobilisering og samtidig opfordre Locarno-Pagtens Garantmagter til at opfylde deres Forpligtelser, d. v. s. bistaa Frankrig militært.

I Løbet af Dagen kom Meddelelserne om, at Rusland, Czechoslovakiet, Jugoslavien og Polen vilde støtte en fransk militær Aktion. Dette maatte naturligvis styrke den mandelske Fløj. Men i modsat Retning virkede General Gamelin, der erklærede, at man kunde mobilisere to Klasser eller gaa til almindelig Mobilisering. En Mellemtag fandtes ikke. Ministeriet begyndte at vakle: Almindelig Mobilisering vilde koste 5 Milliarder Francs, vilde ryste hele Landets økonomiske Liv og medføre Francens Devaluering — lige før Valget!

General Gamelin synes overhovedet at have været temmelig usikker. Udenrigsministeren, M. Flandin, var det i endnu højere Grad, Laval og de fascistiske Politikere, som Taittinger og Oberst de la Rocque, arbejdede mod Sarraut,³⁶⁾ Usikkerheden over for Englands Holdning gjorde sig stærkere og stærkere gældende, og Regeringen bestemte sluttelig at anvende de Bestemmelser i Locarno-Pagten, der angik Brud paa Traktaten, som ikke var „flagrante“: Til dyb Lettelse for England appellerede den til Folkeforbundet ...

Dermed var Slaget tabt for Frankrig og vundet for Hitler. Alt det, der herefter skete — baade det umiddelbare: Folkeforbundets resultatløse og uværdige Raadmøde i London og den hele senere europæiske Udvikling indtil Krigsudbrudet i September 1939 — var de

logiske og uundgaelige følger af Nederlaget den 7. Marts, af Frankrigs Svaghed og Karakterløshed i det Øjeblik, da en dristig fransk Beslutning kunde styrtet Hitler, og af Englands Blindhed og Mangelighed.

Om Aftenen den 8. Marts talte Konsejlspræsident Sarraut i Radio til det engelske Folk. Han erklærede blandt andet, at „den franske Regering er fast besluttet paa ikke at forhandle under Tryk af Trusler.“ De tyske Soldaters Nærværelse ved Rhinen „forbyder enhver Forhandling“. Og endelig: „Jeg erklærer i den franske Regerings Navn, at vi vil opretholde den af den engelske og den italienske Regering undertegnede Garanti for Frankrigs og Belgiens Sikkerhed, som Locarno-Traktaten er. Vi vil ikke tillade, at Straßbourg kommer inden for de tyske Kanoners Rækkevidde.“

Dette var naturlige, endog selvfølgelige Ord for en fransk Ministerpræsident. Men Forudsætningen for dem var jo, at Frankrig agtede at kaste de tyske Tropper ud af Rhinlandet, hvis de ikke selv trak sig tilbage. Naar denne Forudsætning manglede — og det gjorde den — var de anførte Passager i M. Sarrauts Tale kun tomme og virkningsløse Ord, og Herriot havde Ret, naar han erklærede, at det var „overflødigt at indtage et uforsonligt Standpunkt, naar Regeringen ved, at den vil blive nødt til at forhandle med Tyskland.“³⁷⁾

Sarrauts Ord var ikke blot virkningsløse og overflødige, de var direkte skadelige: De kunde kun opmuntre Hitler til nye Udfordringer, de kunde kun styrke hans Tro paa, at Frankrig kunde man byde alt, og at de franske Trusler intet betød.

*

Mandag den 9. tilkendegav den engelske Regering sit Standpunkt, idet Udenrigsminister Eden afgav en Erklæring i Underhuset. Den indeholdt fire Hovedpunkter:

- 1) Hitlers Aktion »har dybt rystet Tilliden til enhver Forpligtelse, som Tysklands Regering fremtidigt maatte paatage sig«.
- 2) Der er dog ingen Grund til at formode, at denne Aktion »indeholder nogen fjendtlig Trusel«.
- 3) Skulde Frankrig eller Belgien i den Periode, der er nødvendig til Overvejelse af den nye Situation, blive angrebet; vil England komme den angrebne til Hjælp.
- 4) Hitlers Forslag til en europæisk Nyordning vil blive omhyggeligt og objektivt undersøgt af den engelske Regering.

Af disse Punkter var naturligvis 2 og 4 vigtigst. Erklæringen, at den tyske Aktion ikke indeholdt nogen „fjendtlig Trusel“, betød, at England ikke vilde betragte denne Aktion som et „flagrant Brud“ paa Locarno-Traktaten og følgelig ikke ansaa sig for forpligtet til at lade Traktatens Garantier spille. Punkt 4 gik videre: Mens Frankrig hævdede, at det var umuligt at forhandle paa Basis af det tyske Memorandum, og at Forudsætning for en Forhandling maatte være Genoprettelse af Respekten for Folkeretten, erklærede den engelske Regering sig rede til „objektiv“ Forhandling med Hitler.

Ganske vist indeholdt Edens Udtalelser ogsaa Bemærkningen om den rystede Tillid til fremtidige tyske Forpligtelser, men mere rystet var Tilliden dog ikke, end at London erklærede sig villig til „omhyggelig og objektiv“ Undersøgelse af de tyske Tilbud om nye Forpligtelser! Endelig var vel Tilsagnet om Hjælp, i Fald Frankrig blev angrebet, mens denne Undersøgelse stod paa, det mindste, som England i denne Situation kunde tilsige det franske Folk.

Efter Edens Erklæring debatterede Underhuset nye Forsvarsbevillinger, og under denne Debat fremsatte Sir Samuel Hoare et Par saare karakteristiske Bemærkninger. Han sagde først, at Rhinlandsbesættelsen „ryster hele Grundlaget for internationale Overenskomster“. Hvilken Konklusion drog saa Sir Samuel af denne nye frygtelige Situation? At „vi skal holde Hovedet koldt og gøre vort yderste for at virkeliggøre en Forsoning mellem de stridende Parter.“

Dette blev præcis engelsk Politik i denne for Europas Fremtid saa skæbnesvangre Situation. Ikke et alvorligt Forsvar mod det begyndende Anarki, ikke en Vilje til at standse den Bevægelse, der allerede „rystede hele Grundlaget for internationale Overenskomster“, men et Forsøg paa at forsone „de stridende Parter“.

De stridende Parter — det var paa den ene Side Tyskland, der uprovokeret sprængte den af England garanterede Locarno-Traktat, og paa den anden Frankrig, der saa Dage forinden havde udstrakt sin Haand mod Berlin og erklæret sig rede til Forhandling om de Spørgsmaal, Hitler kunde have at besvære sig over.

De stridende Parter — England stod udenfor, stod over dem som objektiv Mægler. Under Debatten understregede Baldwin yderligere denne ophøjede Stilling med nogle faderlige Bemærkninger, der i dette Øjeblik var en grov Fortegning af en hel Situation. Han sagde, at i de senere Aar var Englands Haab om at forsone Tyskland og Fran-

krig tilintetgjort — snart af Franskændene, naar de forsømte Lejligheden til at modtage Tilbud, og snart af Tyskerne, naar de — „jeg tror ikke med Overlæg“(!) — brød en Traktat.

Saaledes placerede England sig da i hine kritiske Martsdage: Ikke som Locarno-Traktatens Garant, men som objektiv Mægler mellem de stridende Parter. Det var, som de følgende Aar skulde godtgøre, en ulykkelig Politik, men to Forhold maa her erindres. For det første stod England ikke over for et fransk Krav om Opfyldelse af Locarno-Traktatens Forpligtelser i Tilfælde af et „flagrant Brud“, det stod ikke overfor et beslutsomt og viljestærkt, men et usikkert og vigende Frankrig. Dernæst var den officielle engelske Politik aldeles utvivlsomt et nøje Udtryk for, hvad engelsk Opinion ønskede. Den, der i de Dage opholdt sig i London, kunde ikke et Øjeblik være i Tvivl om, at den brede Offentlighed var mere tyskvenlig end franskvenlig. Men dette var naturligvis i høj Grad Resultatet af en Regeringspolitik, der i de forløbne Aar havde undladt at vejlede Opinionen og give den Indtryk af det nazistiske Regimes virkelige Indhold — og af god Grund, kan man sige: Det officielle England kendte ikke dette Indhold, vilde ikke kende det, vilde ikke lade sig forstyrre af Ubehageligheder, det var slet underrettet og gjorde intet for at skaffe sig Viden, det var selvsikkert, og kom der nu og da Tvivl, skød man den til Side i Tillid til, at det jo nok lod sig arrangere: Selv om Hitler „rystede hele Grundlaget for internationale Overenskomster“, kunde man vel nok faa en fornuftig Overenskomst med ham.

*

Den 10. Marts afholdtes i Paris et Møde mellem Locarno-Magterne med Undtagelse af Tyskland. Eden og Halifax repræsenterede England, og deres Instruktioner gik ud paa følgende: Umiddelbart efter Raadsmødet skulde Forhandlinger med Tyskland indledes, idet man gik ud fra, at Raadet vilde indskrænke sig til en Erklæring om, at Tyskland havde krænket Rhinlands-Pagten, og til Vedtagelsen af en Resolution, der bekræftede Principet om Traktaternes Ukrænkelighed.

Regeringen i London synes fra Berlin at have modtaget Tilsagn om, at man fra tysk Side ikke vilde betragte en saadan Fremgangsmaade som en Hindring for Forhandlinger.

Eden og Halifax mødte imidlertid i Paris en ganske anden Stem-

ning, end de var forberedt paa. I en Indberetning fra Paris den 10. Marts skriver Osusky: „Paa Edens Spørgsmaal, hvad han forstod ved kollektiv Aktion, svarede Flandin: Ethvert Pressionsmiddel; og da han blev spurgt, om dette ogsaa betød militære Skridt, svarede Flandin bekræftende. Eden bemærkede saa, at den engelske Regering og Offentlighed ikke havde tænkt, at den franske Regering vilde tage Sagen saa alvorligt“.³⁸⁾

Denne korte Situationsskildring er ganske nøjagtig. Eden og Halifax blev virkelig højst overraskede, da de hørte, med hvilken Alvor Frankrig bedømte Stillingen og da de blev stillet over for den franske Regerings Standpunkt: denne Gang kunde der ikke være Tale om at indskrænke sig til en Protest, Tyskland skulde opfordres til at rømme Rhinlandet, og hvis det afslog, skulde Sanktioner iværksættes. Først naar Rhinzoneen var evakueret, kunde der blive Tale om Forhandlinger.

Svagheden ved dette Standpunkt var imidlertid, at Frankrig ikke straks havde tilkendegivet sin Vilje ved at mobilisere, at det ikke behandlede den tyske Aktion som et „flagrant“ Brud paa Locarno-Traktaten, og at det følgelig ikke anmodede England om Hjælp, men nøjedes med Traktatens mildere Fremgangsmaade, nemlig Appel til Folkeforbundet. Derved og som Følge af Englands Standpunkt og hele Folkeforbundets kompromisivrige Mentalitet, var Slaget paa Forhaand tabt. Man kunde da ogsaa straks iugttage den Gliden i det franske Standpunkt, der lidt efter lidt skulde føre til fuldstændig Opgivelse. Allerede Dagen efter den fransk-engelske Konference kunde en udmærket informeret fransk Journalist oplyse følgende: „Vi forlanger, at Antallet [af de tyske Soldater i Rhinlandet] skal begrænses, at ingen Befæstninger maa opføres, og at denne Ordning skal garanteres af Tyskland og om muligt af Italien.“³⁹⁾

Denne Oplysning blev kategorisk dementeret af det franske Udenrigsministerium, den var dog utvivlsomt korrekt i hvert Fald i den Forstand, at disse Krav var den franske Regering allerede da parat til at falde tilbage paa.

Skønt Modsætningerne ved Mødet den 10. var saa skarpe, at „de truede med at udvikle sig til en fransk-engelsk Krise“,⁴⁰⁾ og skønt Eden og Halifax var forbavsede og forskrækkede over den franske Holdning, forstod de to engelske Statsmænd Betydningen af Appellen til Folkeforbundet og de Muligheder, den aabnede, og alle deres Bestræ-

belser gik nu ud paa at faa Folkeforbundets Møde henlagt til Londons beroligende Atmosfære, hvor — det var den engelske Tanke — en tysk Repræsentant formodentlig ikke vilde have noget imod at indfinde sig.

*

Mellem 12. og 24. Marts holdtes da i London Møder baade af Folkeforbundsraadet og af Locarno-Magterne. Den bedste Karakteristik af dem er givet af den czechiske Gesandt Jan Masaryk, der i en Indberetning skrev, at de afsluttedes „i Usikkerhed, Forstemthed, Skepsis og Bitterhed“, og „at den kollektive Sikkerheds realistiske Venner efter det sidste Møde forlod St. James-Paladset i Angst og næsten forfærdet ved Tanken om, hvad Fremtiden kunde bringe“.41)

Den, der selv færdedes i Tudor-Slottet, fik Dag for Dag et deprimerende Indtryk af Englændernes Mangel paa Forstaaelse af Mænd og Begivenheder paa Kontinentet, og af den Franskmandenes langsomme Retræte, Skridt for Skridt, der var det fatalistiske Resultat af deres første Vigen. Hvad der skete kan kort sammenfattes saaledes:

Presset af Englænderne, der selv lod sig presse af Tyskerne, opgav Franskmandene Position efter Position. Hitler vandt hele Spillet, og efterhaanden som han lagde det ene Stik ved Siden af det andet, lod han alle de „konstruktive“ Forslag, der skulde bedaare Englænderne og ogsaa havde gjort det, falde. De havde tjent deres Formaal. De havde villedt Opinionen. Derefter var der ikke Brug for dem.

Her skal nu ikke gives Detailler. Blot nogle enkelte Træk fra hine ulykkelige Dage skal omtales. Folkeforbundsraadet indskrænkede sig væsentligt til at konstatere, at Tyskland havde brudt Versailles-Traktaten og Locarno-Pagten, hvad selv den tyske Regering indtil da ikke havde benægtet, og overlod Resten til Locarno-Magterne.

Straks efter sin Hjemkomst fra Paris havde Eden gennem den tyske Gesandt anmodet Regeringen i Berlin om at lette den vanskelige Situation ved selv at yde et Bidrag — *to make a contribution* — Glosen fik efterhaanden en lidt komisk Klang: Under Forhandlingerne bad og bønfuldt Eden stadig om den tyske *contribution*, og hver Gang kom han tilbage med tomme Lommer. Hans første Anmodning gik ud paa, at den tyske Regering skulde reducere Tropperne i Rhinlandet til „et symbolsk Antal“, at dette Antal ikke skulde forøges, og at Tyskland ikke skulde bygge Fæstninger i Rhinlandet — i det mindste ikke saa længe Forhandlingerne stod paa.

Flandin mærkede, da han kom til London, at det skred under ham, og at han havde mistet sit Fodfæste ved ikke straks at paakalde Locarno-Traktatens Bestemmelser om et „flagrant“ Brud. Han gjorde af og til heftig Modstand mod Indrømmelserne, han truede med at forlade Folkeforbundet, han antydede, at Frankrig endnu kunde mobilisere — det hjalp ham intet, han var inde paa den Eftergivelsesernes nedad skraanende Vej, hvorfra ingen Opstigning til en stærk og realistisk fransk Politik var mulig, og den 17. Marts opgav han sit oprindelige Standpunkt (ingen Forhandling før de tyske Troppers Tilbage-trækning) og accepterede Edens Kompromis: Ingen nye Styrker og ingen Befæstninger med den — nu irrelevante — Tilføjelse, at Tyskland skulde erklære sig rede til at forelægge Spørgsmaalet om den fransk-russiske Pagts Forenclighed med Locarno-Pagten for Domstolen i Haag.

Flandins Retræte blev nu muliggjort derved, at England over for Frankrig gjorde en Indrømmelse af stor Betydning. Allerede den 9. Marts havde Eden tilsagt Frankrig Hjælp i Tilfælde af et Angreb, mens Forhandlingerne stod paa. Den engelske Regering gik nu med til, at der med en eventuel Hjælp for Øje skulde afholdes Møder mellem Frankrigs, Englands og Belgiens Generalstabe, og i den endelige Aftale afveg England paa to Punkter fra sin traditionelle Politik: Før det første erklærede det sig rede til at lade Garantien til Frankrig og Belgien gælde ikke blot, mens Forhandlingerne med Tyskland stod paa, men ogsaa saafremt disse Forhandlinger endte uden Resultat, og for det andet blev Garantierne gjort gensidige, saaledes at Frankrig og Belgien lovede England Hjælp, i Fald det blev angrebet af Tyskland.⁴²⁾

Saaledes var det midt under Nederlaget lykkedes Frankrig at knytte et direkte militært Baand mellem England og Frankrig, og en kyndig fransk Observatør meddelte fra London, at Flandin og Paul-Boncour „intet Øjeblik glemte, at dette var det vigtigste Maal, for hvilket enhver anden Betragtning maatte være underordnet“.⁴³⁾ Dette maa naturligvis forstaas saaledes, at da Flandin ved sin Ankomst til London forstod, at Slaget om Rhinlandet var tabt i det Øjeblik, Frankrig den 7. undlod at mobilisere, maatte alt sættes ind paa at opnaa en fransk-engelsk Alliance.

England haabede imidlertid vedblivende paa Overenskomst med Tyskland, hvorved Garantien til Frankrig vilde bortfalde til Fordel

for en omfattende Garantiordning, og den 19. Marts vedtog Locarno-Magterne nogle Forslag til Tyskland. De indeholdt de Punkter, hvorom Eden og Flandin var blevet enige, og gik desuden ud paa, at der, mens Forhandlingerne om en ny Locarno-Pagt stod paa, skulde etableres en af engelske og italienske(!) Tropper besat neutral Zone i Rhinlandet.

Da Flandin den 20. indfandt sig i Paris og afgav en Erklæring i Deputeretkammeret, udtalte han blandt andet om de fransk-engelske Forslag, at „internationalc Styrkers Nærværelse [i den foreslaaede neutrale Rhinzone] er Vidnesbyrdet om, at Folkeretten har sejret“, og *Le Temps* skrev i sin Leder, at Forslagene „ikke, saaledes som visse Folk vil give det Udseende af, er et Diskussionsgrundlag, der indbyder til Modforslag fra tysk Side, men de udgør en fast Overenskomst, der forpligter de Regeringer, der har forhandlet den.“⁴⁴⁾

Visse Folk, skrev *Le Temps*, og de, paa hvem Bladet tænkte, sad i den engelske Regering, i indflydelsesrige engelske Redaktioner, og de fyldte godt op i den almindelige Opinion. *Times* lod saaledes straks Hitler vide, at han ikke behøvede at acceptere disse „overopfindsomme Forslag“, de var ikke et Ultimatum, og navnlig vilde der ikke være nogen Grund til at beklage, hvis den „irriterende Plan“ om en neutral Zone forsvandt.⁴⁵⁾

Paany stod man over for dette stadig tilbagevendende Træk: Engelske Blade og Politikere, der lader Hitler vide, at han behøver ikke at tage alt, hvad der siges, højtideligt ...

Forslagene, skrev *Times* i sin Leder, var *midlertidige*. Den virkelige Betydning af dette Udtryk afsløredes først i Udenrigsminister Edens Underhustale den 26. Marts. Efter at have understreget, at „disse Forslag altid har været Forslag og ikke er et Ultimatum og endnu mindre et Diktat“, erklærede Eden: „Retfærdiggørelsen af disse Forslag ligger ganske simpelt deri, at de i et kritisk Øjeblik standsede Skridt, som, hvis de var taget, kunde ført til Krig. De gav os en Pause til at aandre i“.

Naar nu desuden erindres, at Eden samme Dag, de fransk-engelske Forslag var vedtaget, forklarede von Ribbentrop, der den foregaaende Dag var kommet til London, at det kun drejede sig om Forslag, at den engelske Regering haabede, Tyskland vilde acceptere dem, „men at Hans Majestæts Regering i hvert Fald mente, at den tyske Regering ved at give et eller andet konstruktivt Bidrag

skulde hjælpe med til at forbedre Situationen“⁴⁶) forstaar man Stillingen.

Forslagene var fra den engelske Regerings Side en strategisk Manøvre for at faa Franskændene til at opgive deres oprindelige Krav. Dette lykkedes. Og uden Vanskelighed saa Hitler, at denne engelske Politik overhovedet ikke vilde lægge ham Hindringer i Vejen, og at han ingen Indrømmelser behøvede at gøre. Eden vedblev ganske vist med at tale om Nødvendigheden af en tysk *contribution*. Det var som en Gregers Werle, der stadig mødte med en „ideal Fordring“ og hver Gang maatte konstatere sit Vanheld. Den 26. Marts maatte han saaledes give Underhuset denne Meddelelse: „Af alle vore Forslag [af 19. Marts] lægger vi mest Vægt paa det, der giver os Lejlighed til nye Forhandlinger. Det er den Fase, vi tilstræber. Men skal vi naa det, maa vi have *a contribution* fra den tyske Regering. Men trods alle vore Anstrengelser er der ingen kommet med Undtagelse af, at Kansleren har lovet ikke at forøge Antallet af de Tropper, der er rykket ind i Zonen. Idet jeg indrømmer Betydningen heraf, maa jeg oprigtig sige, at dette ikke er nok. Hvis Tyskland hertil vilde føje en Forpligtelse til ikke at befæste Zonen, *saulønge* Forhandlingerne staar paa [saa beskedne var man nu blevet], vilde vi have noget at arbejde med, men det meddeles mig, at den tyske Regering ikke engang er i Stand til at paatage sig denne Forpligtelse.“

Nej, der kom ingen *contribution*, og allerede i Marts var Arbejdet med Befæstningerne i fuld Gang.⁴⁷)

*

Da Hr. von Ribbentrop kom til London og talte i Folkeforbundsraadet den 19. Marts, var han endnu nogenlunde forsigtig og spillede paa Tysklands brændende Ønske om almindelig Forsoning og Forstaaelse nu, da Riget havde opnaaet „Ligeret“ med de andre Magter, og „den sidste Rest af disse Betingelser, der satte Skel mellem Nationerne og som var fyldt af Hadets Aand,“ var forsvundet. Men da man fra tysk Side var blevet klar over, at Englænderne var parat til at vige over hele Linjen, blev Tonen efterhaanden en anden, og da Hr. von Ribbentrop den 31. Maj igen kom til London, overrakte han et Memorandum, hvori den tyske Regering var naet til det Standpunkt, at Locarno-Traktaten med dens Bestem-

melser om Rhinlandets Demilitarisering [som Tyskland i sin Tid selv havde foreslaaet!] var blevet paatvunget Riget! Begrundelsen var denne: Demilitariseringsbestemmelserne er optaget i Locarno-Pagten fra Versailles-Traktaten, de er da en Følge af det paatvunne Versailles-Diktat, og kan altsaa ikke have nogen „hellig“ Karakter.⁴⁸⁾

Tyskland, der den 7. Marts havde erklæret Kampen for Tysklands Ligeberettigelse afsluttet og meddelt, at det herefter ingen territoriale Krav havde i Europa, forbeholdt sig nu ved dette ribbentropske Argument at ansægte hele den territoriale og anden Orden i Europa, der hvilede paa Fredstraktaterne fra 1919. Dette var, hvad der blev tilbage af det „i al Historie enestaaende Tilbud“, som Hitler gjorde den 7. Marts.

Selv den engelske Regering blev lidt frapperet over denne nye Doktrin og tilstillede den 7. Maj den tyske Regering en Række Spørgsmaal, det saakaldte Spørgeskema.⁴⁹⁾ Hitler værdigede aldrig dette Dokument et Svar og blev forøvrigt den 19. af *Times* informeret om, at han behøvede ikke at tage Hensyn til Edens „Krydsforhør“.

Det mest interessante ved Spørgeskemaet var nu, at det ikke indeholdt saa meget som en Antydning om Ønskeligheden af nogen tysk *contribution*. Det var Slut med Edens ideale Fordring. Med andre Ord: England erklærede sig rede til at forhandle videre med Tyskland paa Basis af Rhinbesættelsens Kendsgerning og alt, hvad dermed fulgte.

Frankrig gled langsomt samme Vej. Efter at det den 7. Marts havde undladt at mobilisere, og den 18. opgivet Kravet om de tyske Troppers Tilbagetrækning, var der ikke længere noget rødt Lys paa Kapitulationens Vej. Den 21.—23. Juli afholdtes i London et Møde mellem den engelske, den franske og den belgiske Regering. Frankrig repræsenteredes nu af den nye Regerings Chef Léon Blum og dens Udenrigsminister, M. Delbos. De tre Regeringer udtalte i et Communiqué Ønskeligheden af „et Møde mellem de fem Locarno-Magter, saa snart det vilde være belejligt“. Ved denne Lejlighed skulde man blandt andet „ved Samarbejde mellem alle de interesserede Parter tage Beslutning om den Situation, der er skabt ved det tyske Initiativ den 7. Marts“.

Den Situation, der er skabt ved det tyske Initiativ -- med saa udøgt en Høflighed talte nu Frankrig og England til Hitler, med disse glatte Gloser anerkendte de Rhinbesættelsens fuldbyrdede Kendsgerning. Den tyske Kansler havde saaledes sejret over hele Linjen, ikke

FORBRYDELSE OG DUMHED

en Indrømmelse havde han gjort, ikke en lille *contribution* havde han givet. Han kunde nu med et Smil henvise alle sine „enestaaende“. „aldrig før i Historien sete“ Forslag til Papirkurven. De havde gjort deres Nytte, de var nu uden Interesse.

Til Papirkurven kunde endvidere henvises Hitlers egen og Ribbentrops højtidelige Erklæringer om, at Tyskland ved Rhinbesættelsen havde opnaaet Ligeret og ikke havde flere Krav at stille. Det blev overladt den lille Kyniker Dr. Goebbels at trække disse Erklæringer tilbage. I en Tale i Potsdam den 21. Juni erklærede han: „Kampen for det tyske Folks fuldstændige Ligeret kræver al vor Styrke og alt vort Mod.“

KAP. XV

Virkningerne

Hitlers Program i *Min Kamp* gaar som allerede tidligere omtalt ud paa først at tilintetgøre Frankrig for derved at faa Ryggen fri til Erobringer i Østeuropa. Da han skrev dette, kunde han ikke forestille sig, at Frankrig selv vilde fritage ham for denne Opgave, det kunde ikke falde ham ind, at Frankrig uden Modstand vilde lade de Forbindelser med det sydøstlige og østlige Europa, hvorpaa det siden 1920 havde bygget sin Udenrigspolitik, overskære. Men det var dette, der skete den 7. Marts 1936. Dagens første store Resultat var den strategiske Adskillelse mellem det østlige og vestlige Europa, thi den befæstede Linie, som Hitler straks begyndte at opføre i Rhinlandet over for Maginot-Linjen, vilde gøre det yderst vanskeligt, hvis ikke umuligt for Frankrig, at komme det østlige Europa til Hjælp, i Fald det blev angrebet af Tyskland.

Europa stod saaledes over for et Frankrig, der uden Sværdslag opgav sine stærkeste udenrigspolitiske Positioner og dermed maatte synes i Færd med at demissionere som Stormagt. Det stod samtidig over for et Tyskland, der efter et Par Aars hemmelig Oprustning, sprængte Versailles-Traktaten og aabenlyst viste Verden sin voksende Krigsmaskine, og som nu endelig vovede Rhinkuppets afgørende Kraftprøve og gennemførte den. Det stod fremdeles over for et England, der ved sin Flaadetraktat med Tyskland havde legaliseret Hitlers Traktatbrud, som endvidere havde maattet vige for Mussolini i Middelhavet og bøje sig for hans Triumf i Abessinien, og som nu i Rhinspørgsmaalet øjensynlig ikke havde anden Politik end høfligt at udbede sig en *contribution* af Hitler og ligesaa høfligt lade Anmodningen falde, naar den blev afvist eller slet ikke besvaret, et England sluttelig, som, skønt man ikke behøvede at være Profeten paa Carmel for at øjne den Sky,

der skulde give en stor Regn, kun oprustede i et foruroligende langsomt Tempo.

Sandelig, dette samlede Billede maatte dybt paavirke den europæiske Situation.

Mussolinis Sejr over England havde givet Hitler Mod til Rhinkuppet, og omvendt paavirkede denne Aktion dybt Mussolini og styrkede ham i hans Forestilling om Vestmagterne som de dekadente Folk og de faldende Riger. I Juli Maaned fremkom gennem den belgiske Regering Forslag om en ny Konference mellem Locarnomagterne med Undtagelse af Tyskland. Italien afslog blandt andet med den Motivering, at Tyskland burde indbydes.¹⁾ Det var det første Tegn paa Berlin-Rom Aksen. Men der var endnu store Vanskeligheder at overvinde.

I 1915 brugte den italienske Udenrigsminister Marquis di San Giuliano om Østrig dette Udtryk: „Vi kan leve sammen i Europa som siamesiske Tvillinger, ellers ryger vi i Haarene paa hinanden.“²⁾ Det samme gjaldt Hitlers Tyskland og Mussolinis Italien. Modsætningerne og Konfliktmulighederne var aabenbare. De fremtraadte navnlig i det sydøstlige og sydlige Europa. Italiens største Gevinst efter Verdenskrigen var det østrig-ungarske Dobbeltmonarkis Opløsning. Arvefjenden, der truede Nordgrænsen, var gjort magtesløs, Italien fik Sydtyrol og Triest-Området og dermed Kontrol over Passene ved Brenner og Tarvis.

Hitlers stortyske Politik, hvis første Maal var Østrig, maatte da vække dyb Bekymring i Italien. Mussolinis hele centraleuropæiske Politik syntes truet, og dette saa meget mere, som tysk økonomisk Ekspansion paa Balkan for Alvor begyndte at gøre sig gældende i 1936 paa Italiens Bekostning. Alligevel, i Oktober svinger Mussolini afgjort over og placerer sig ved Hitlers Side. Hans Udenrigsminister, Grev Ciano, aflægger Besøg i Berlin og i Berchtesgaden, og som første Punkt i de tysk-italienske Aftaler nævner Pressen i Rom „en klar og uforsonlig Holdning over for Kommunismen“, og at „Berlin og Rom tager utvetydig Stilling imod en fransk-russisk Pakt og modsætter sig enhver Udvidelse af Locarno-Diskussionen i østlig Retning.“³⁾ Endnu en Maaned forinden havde den officieuse italienske Presse fastholdt Italiens traditionelle russiskvenlige Politik: Stalin var blevet hyldet som „Realiteternes Mand“, der „har genoptaget russisk Udenrigspolitikens nationale Traditioner“, Italien var enig med Paris og London i, „at et nyt Vest-Locarno bliver Stykværk, saafremt man ikke udvider

det med en østeuropæisk Ordning“, og endelig blev Hitlers og Goebbels formidable Kampagne mod Bolchevismen paa Partidagen i Nürnberg karakteriseret som „en kolossal politisk Komedie“.4)

Nu i Oktober omstyrter Mussolini denne Politik, og i Milano-Talen den 1. November hejser han „den gamle (!) antibolchevikiske Fane“ og træder an ved Tysklands Side, han bruger nu for første Gang Udtrykket Berlin-Rom Aksen.

Hvorledes forklare denne Svingning? Hvilke Motiver dikterede den?

Det spanske Spørgsmaal, der vil blive behandlet i næste Kapitel, havde naturligvis sin Betydning. Men ogsaa dette Problem var et Led i Mussolinis udenrigspolitiske Program, der fra Begyndelsen og i stadig stigende Grad var rettet mod Middelhavet.

Da Mussolini den 9. Maj 1936 proklamerede det italienske Imperium, udtalte han, at Libyen og Abessinien var dets *Kerne*. Ordet blev strøget i det officielle Referat, men benyttedes ikke desto mindre af Il Duce, da han talte fra Venezia-Paladsets Balkon,⁵⁾ og udtrykte præcist hans Tanke, nemlig, at det nye Imperium var usikkert, saalænge Forbindelsen mellem Moderlandet og de afrikanske Besiddelser kunde trues af andre Magter, og det vil igen sige, saalænge Ægypten og Sudan var knyttet til det britiske Verdensrige, og saalænge Storbritannien overhovedet holdt den dominerende Stilling i Middelhavet. Man vil indvende, at Besiddelsen af Libyen ikke medførte en antiengelsk Politik under den første Verdenskrig og heller ikke i Perioden før Mussolinis Magtovertagelse. Men der er den afgørende Forskel, at Mussolini var en Usurpator, en illegitim Hersker, hvis Stilling udelukkende var baseret paa Magt, og som alle Historiens illegitime Diktatorer levede han i bestandig Frygt — i Frygt for ydre og indre Fjender, i Frygt for, at han ikke syntes mægtig nok og hans Rige ikke stort nok, og i Frygt for, at Riget var truet af andre. Han var under den Diktatorernes Lov, der aldrig tillader dem at standse, og den teoretiske Begrundelse for sin Imperialisme fik han af den Pseudo-Videnskab, der kalder sig Geopolitik. Mesteren, Professor Karl Haushofer, erindrede ham om „de evige geopolitiske Motiver, der gennem fire Tusinde Aar stadig fremtræder i Verdenshistorien“, og hvortil hører „Driften til at omrande Havene, til Beherskelse af Kyststrækningerne over for eget Land, til rigtig Vurdering af ubeboede Omraaders Grænseværdi, af Trafikens langtvirkende Tendens og af de jordbestemte og af Jordbunden opvoksede Kræfter, der sammenholder Riget og udelukker

fremmede Herrer“.⁶⁾ En italiensk Elev svarede Haushofer: „Fascismens geopolitiske Grundopfattelse straalere over Havet; den er mediterræn, altsaa dynamisk: Bevidsthed om det ukrænkelige Grænserum. Søvelde, den nødvendige Udvidelse, Erindringen om det antike Imperiums Størrelse er dens Grundbestanddele“.⁷⁾

Den Blanding af Kynisme og Svindel, der er den geopolitiske „Videnskab“s Væsen, stiller sig her som i andre Tilfælde til Raadighed for Diktatorpolitikens nøgne Magtbegær.

At omrande Havene, at beherske Kyststrækningerne paa den anden Side Middelhavet blev navnlig efter Abessinians Erobring Indholdet af Mussolinis Politik. Derfor sagde han ogsaa i 1. November-Talen: Hvis Middelhavet for Englænderne er en Vej [*via*], er det for os Livet [*vita*]. Helt klart udtaltes denne Politik i en Rapport om Italiens Interesser i det østlige Middelhav, der skyldes den italienske Politiker, Professor Biago Pace, og som i Oktober 1936 blev forelagt den Milano-Kongres for Udenrigspolitik, hvis officielle Karakter blev understreget ved Udenrigsminister Grev Cianos Tale. Professor Pace konkluderede saaledes: „Kendsgerningerne synes at vise, at England vil fastholde sin Monopol-Opfattelse, og i saa Fald kan den endelige Løsning kun blive en Krig, som befrier Italien for dets Slaveri i Middelhavet: Det kan blive en Krig, i hvilken Italien støtter Storbritannien mod til Gengæld at opnaa den Stilling, det begærer i Middelhavet; eller det kan blive en sejrrig Krig mod England, det kan blive en Koalitions-Krig mod England, som „Rom paatager sig at lede paa Betingelse af, at man indrømmer det denne Stilling i Middelhavet“.⁸⁾

Dette var, i hvert Fald efter Abessinians Erobring, Mussolinis Politik. Dens Maal var at tilintetgøre Englands og Frankrigs Magt i Middelhavet. Il Duce vidste, at dette kun kunde naas i Samarbejde med Tyskland. Maaske haabede han paa dette Tidspunkt, at det østrigske Spørgsmaal kunde holdes svævende. I hvert Fald valgte han Makkerskabet med Tyskland, valgte den Tvilling-Politik, der efter saa mange Ydmygelser skulde styrte ham og hans Land i Ulykke. Han valgte den, fordi han var imponeret af det Tyskland, der nylig havde manifesteret sig ved Rhinbesættelsen. Han ansaa Tysklands Dynamik for uovervindelig, og han valgte den, fordi han ikke troede paa England og Frankrig — ikke paa det England, der under den abessinske Krise var veget for ham, og ikke paa det Frankrig, der uden Modstand tillod Hitler at gaa ind i Rhinlandet. Han styrkedes yderligere i denne Op-

fattelse, da ogsaa Japan meldte sig hos Hitler, og den 25. November undertegnedes „den tysk-japanske Overenskomst mod den kommunistiske Internationale“, hvorom Ambassadør von Ribbentrop, der underskrev paa Tysklands Vegne, sagde, at den var en „historisk Gerning, som først kommende Generationer vil kunne vurdere i hele dens Rækkevidde“.

Saaledes trak de „unge“ og „virile“ Nationer sig sammen.

Ferwandte sind sie alle starke Seelen ...

Ved det nye Aars Begyndelse præciserede Mussolini i udfordrende Ord den nye internationale Stilling. Til *Völkischer Beobachters* Medarbejder sagde han:⁹⁾ „Vi oplever et Tidehvert, en total Omvæltning af de politiske og sociale Ideologier. Demokratierne er færdige, de er i Dag bevidst eller ubevidst kun Smittekilder, Bolchevismens Bacillebærere og Haandlangere. Det er den ene Gruppe, den anden — det er os.“

Fjorten Dage forinden — den 2. Januar 1937 — var i Rom den engelsk-italienske *Gentlemen's Agreement* undertegnet. Interviewet i det tyske Blad viste, hvorledes Gentleman'en i Rom opfattede den.

Overenskomsten var ret ubestemt i sine Udtryk. Vigtigst var Udtalelsen om, at begge Parter fralagde sig „ethvert Ønske om at ændre eller for saa vidt dem angaar se ændret *status quo* med Hensyn til den nationale territoriale Suverænitæt i Middelhavsområdet“.

Det er ikke vanskeligt at se, hvad der bevægede Mussolini til at undertegne dette Dokument: Den ovenfor citerede Tekst indeholdt en indirekte Anerkendelse af Abessinians Erobring, og dette var for Il Duce en stor og iøjnefaldende diplomatisk Sejr, der baade i Hjemlandet og i hele den nære Orient maatte forlene ham med ny Prestige. De engelske Motiver er heller ikke vanskelige at faa Øje paa. Tysklands og Japans antikommunistiske Overenskomst havde gjort et dybt Indtryk i England. Et anset Tidsskrift kommenterede saaledes: „Hvis disse tre [Tyskland, Italien og Japan] skulde slaa til samtidig — den tyske Luftarm rammende London og Glasgow, den italienske Malta og Aden og den japanske Flaade Hongkong og Singapore — hvorledes skulde vi saa overhovedet have nogen Chance for at afvise et saadant forenet Angreb? Hvad sker der med et Tusindben, hvis tre Myrer i samme Øjeblik stikker i Hovedet, i Halen og midt paa Kroppen?“¹⁰⁾

I denne Situation søgte England Venskab eller i hvert Fald Forstaaelse med Italien. Men dette Venskab var en Fiktion; Mussolini havde valgt. Han havde valgt mod Demokratierne og for Tyskland som den

stærke og stigende Magt, og han havde efter Abessiniens Erobring valgt en Imperiepolitik, der paa Grund af Ægypten maatte bringe ham i permanent Konflikt med England. Men i London savnede man indtil det sidste Forstaaelse af de dynamiske Kræfter i de totalitære Staters Politik og haabede paa Samarbejde og Beroligelse, men glemte den helt afgørende Forudsætning, nemlig selv at fremtræde paa Verdensscenen i stærk Rustning.

Mussolini søgte efter Overenskomsten end ikke at camouflere sin antiengelske Politik: Han fortsatte Interventionen i Spanien, og i de første Maaneder i 1937 satte han den engelskfjendtlige Propagandas Tempo op i alle den nære Orients Lande. Selv tog han i Marts til Libyen, hvor han lod sig overrække Islams Sværd og proklamerede sig som Islams Forsvarer og Beskytter. Men England forblev passiv og søgte stadig Forstaaelse. Hvorledes skulde Orientens Folk vel tyde dette paa anden Maade end som engelsk Svaghed? Elisabeth Monroe fortæller i sin Bog om Middelhavet, at hun i 1937 atter og atter hørte Bemærkninger som denne: „Hvad gør Storbritannien? Sig mig, hvorfor det ikke stopper Munden paa Italien. Naturligvis ved jeg, at Italienerne i Virkeligheden ikke betyder saa meget. Jeg har kendt dem hele mit Liv, for jeg er født i Smyrna. Men paa Ære, jeg er lige ved at maatte tro det modsatte nu.“¹¹⁾

Et af Rhinbesættelsens Resultater var saaledes en fast Etablering af den vertikale Linie Berlin-Rom og den dertil knyttede horisontale fra Berlin til Tokio. Men der kom andre for den europæiske Fred ulykkelige Virkninger. I April 1936 gengav en Korrespondance fra Belgrad den dér herskende Opfattelse saaledes: „I jugoslaviske Regeringskredse erklæres, at det kollektive Sikkerhedssystem ikke antog nogen fast Form i 1935-36, og at Frankrig er for langt borte. De kan kun love at forbeholde sig deres Handlefrihed saa længe som muligt. Skulde det i Fremtiden vise sig, at en Koalition, der er i Stand til at sejre, kan dannes imod den eventuelle Angriber, vil man med Glæde indtræde i denne.“¹²⁾

Nogle Maaneder senere offentliggjorde et fransk Blad nogle Udtalelser af den belgiske Prælat Mgr. J. Schyrgens. Han sagde bl. a.: „Det forekommer os, at den franske Regering i den sidste Tid giver op. Hitler-Tyskland meddeler, at det opruster, og det fremkalder kun en verbal Reaktion. Tyskland besætter Rhinlandet og Frankrig lukker Øjnene.“

Mgr. Schyrgens sluttede med disse Ord: „Alligevel hører jeg til dem, der af Historien har set, hvilke vidunderlige Fornyelser de [Franskmændene] er i Stand til at gennemføre. Man maa aldrig miste Tilliden til Frankrig“.¹³⁾

Frankrig er for langt borte, Frankrig synes at give op ...

Dette var Fastlandsstemningen efter 7. Marts 1936, men man klamrede sig dog til et Haab. I Belgrad sagde man: Skulde det vise sig, saa kommer vi ... Og i Bruxelles: Vi vil ikke opgive Tilliden. Det var Haabet om, at fransk Kultur, fransk Patriotisme og Selvopholdelsesdrift vilde forny sig og rejse sig mod det stigende Barbari. Det var en Angst for Frankrig og et Haab om Frankrig. Men det var ogsaa en Angst for Europa, for vor Frihed og for vor Kultur, og et Haab om, at dette Europa vilde forstaa og samle sig til Værn for vor dyreste Arv.

Fra Belgien og Jugoslavien kom disse to ængstelige Røster, og de var Vidnesbyrdet om, at Frankrigs nordvestlige og sydøstlige Alliancefront vaklede, og at de to Lande var paa Vej bort fra det franske System, frygtende dets svigtende Slagkraft og paa anden Vis søgende Ly for den kommende Storm.

Den 14. Oktober 1936 faldt Belgien fra. Det skete overraskende ved en Tale, Kong Leopold holdt i Statsraadet. Overraskende: Mens London og Paris intet anede, synes Berlin at have faaet Forhaandsmeddelelser om Talens Tendens.¹⁴⁾

Kong Leopolds Deklaration indeholdt følgende Hovedpunkter:

1. Rhinlandsbesættelsen og Locarno-Traktatens Ophævelse »har bragt os i næsten samme internationale Situation som før Krigen«.
2. Vor geografiske Stilling tvinger os til at opretholde et saa stærkt Militærvæsen, at det vil afholde anden Magt fra at benytte vort Territorium til Angreb paa en tredie Stat. Ved at skabe et saadant militært Beredskab sikrer Belgien sig Ret til Hjælp fra andre Stater, hvis Forholdene skulde kræve det.
3. Vore Forpligtelser gaar ikke ud over dette, hvorfor »en Alliance, selv en rent defensiv«, afvises.
4. Belgiens Udenrigspolitik maa da være »udelukkende og fuldstændig belgisk«, tilsigtende at holde Landet uden for dets Naboers Konflikter.

Disse Hovedpunkter betød ganske klart, at Belgien ikke længere vilde opretholde den fransk-belgiske Alliance-Traktat af 1920 og heller ikke de Forpligtelser over for England, som det et halvt Aar forinden — den 1. April — havde paataget sig.

Men de betød endvidere, at Belgien vilde vende tilbage til Neutralitetspolitikken.

Neutralitetspolitikken fra før 1914? I saa Fald maatte det træde ud af Folkeforbundet eller i hvert Fald søges løst fra væsentlige Folkeforbundsforpligtelser f. Eks. Pligten til at yde fremmede Tropper, der vilde hjælpe en angrebet Stat, Ret til Gennemmarch. Heller ikke kunde det deltage i de Generalstabssamtaler, hvorom Aftale var truffet i London i Marts.

Kongen brugte ikke Udtrykket Neutralitet i sin Tale, og i de diplomatiske Forhandlinger erklæredes fra belgisk Side efter Talen, at Belgien vilde opfylde sine Forpligtelser i Følge Pagten og at det end ikke vilde udelukke Generalstabsaftaler. Yderligere præciserede man saaledes: Belgien ønsker at være en garanteret, men ikke en garanterende Stat.

I Tyskland, hvor Kongetalen hilstes med megen Tilfredshed, ønskede man naturligvis en ren belgisk Neutralitet: Kunde det lykkes at faa Belgien til at sige sig løs fra Folkeforbundsforpligtelserne og fra Generalstabssamtalerne, vilde Hitler have opnaaet den fuldstændige Adskillelse mellem Vest- og Østeuropa, som var hans Politik's fornemste Maal, og som var paabegyndt ved Rhinlandsbesættelsen. Hitler gjorde da ogsaa i sin Rigsdagstale den 30. Januar 1937 en Hentydning hertil, og under Samtaler, Talen gav Anledning til, tilbød Tyskland at garantere Hollands og Belgiens Integritet, saafremt de vilde erklære sig neutrale. Holland svarede værdigt: Det hollandske Territoriums Ukrænkelighed var et Aksiom, der ikke kunde diskuteres med nogen fremmed Regering og ikke omtales i en Traktat, da dette vilde tyde paa Tvivl fra Udlandets Side.¹⁵⁾

Under disse Forhold pressede Belgien paa for at faa sit Forhold til Frankrig og England ordnet, og den 24. April 1937 offentliggjordes en fransk-engelsk Deklaration, i Følge hvilken de to Vestmagter i Betragtning af de belgiske Erklæringer om at ville forsvare Landet af al Evne mod Angreb eller Invasion og om at ville opfylde sine Forpligtelser efter Folkeforbundspagten løste Belgien fra alle de Forpligtelser over for dem, som fulgte af Locarno-Traktaten og af London-Arrangementerne fra Marts 1936. Det tilføjedes, at de fransk-engelske Forpligtelser til at hjælpe Belgien opretholdtes.

Saaledes havde Belgien opnaaet Stilling som garanteret, men ikke garanterende Magt.

Tilbage stod Forholdet til Tyskland. Forslaget om en af Riget garanteret Neutralitet afvist, og Resultatet af Forhandlingerne blev en ensidig tysk Deklaration af 15. Oktober 1937.

Den vigtigste Passus lød saaledes: „Den tyske Regering fastslaar, at Belgiens Ukrænkelighed og Integritet er af fælles Interesse for Vestmagterne. Den bekræfter sin Beslutning om ikke under nogen Omstændighed at gøre Indgreb i denne Ukrænkelighed og Integritet, men til enhver Tid respektere belgisk Omraade, undtagen selvfølgelig i det Tilfælde, at Belgien under en væbnet Konflikt, hvori Tyskland er indviklet, vilde medvirke ved en mod Tyskland rettet militær Aktion“.

Det vil ses, at der er en afgørende Forskel mellem den fransk-engelske og den tyske Erklæring. Frankrig og England gaar ud fra og stiller som Betingelse for Garantier, at Belgien vil opfylde sine Folkeforbundsforpligtelser, altsaa bl. a. tillade Gennemmarch i Tilfælde af en Folkeforbundsaktion. Tyskland forudsætter derimod — og det blev udtrykkeligt nævnt i den officielle Kommentar til Erklæringen — at Belgien ikke giver en saadan Tilladelse.

Naar Belgien akcepterede begge disse hinanden modsigende Forudsætninger, skyldtes det, at Landet befandt sig i en uklar Situation, i hvilken det ikke kunde definere sin Stilling. Men det skyldtes ogsaa den Uoprigtighed, der i disse Aar beherskede hele den internationale Diskussion, og som navnlig bestod i, at man anvendte en Række forskellige Begreber som til Eksempel netop „Folkeforbundets Forpligtelser“, der i mange Tilfælde aldrig var blevet klart defineret, og som i hvert Fald nu havde mistet deres reelle Indhold.

I dette Tilfælde var det den tyske Fordring, der gik af med Sejren. Der blev aldrig noget af Generalstabssamtalerne mellem Belgien og Frankrig-England, og reelt — om ikke aabent indrømmet — gled Belgien ind i en Neutralitetspolitik. Tyskland havde vundet Spillet, og i Ly af Erklæringen om under ingen Omstændigheder at ville krænke den belgiske Suverænitet kunde det hitlerske Tyskland i 1940 gentage Ordbrudet fra 1914.

*

Under Raadsmødet i London i Anledning af Rhinbesættelsen talte den 19. Marts den rumænske Udenrigsminister Titulescu. Paa den lille Ententes Vegne protesterede han mod Tysklands Traktatbrud og er-

klærede, at disse Stater kunde ikke „forholde sig ligegyldigt til Frankrigs Sikkerhed, der er en Del af vor egen Sikkerhed“.

Et Aarstid efter, i Juni 1937, aflagde den tyske Udenrigsminister v. Neurath Besøg i Belgrad. I Communiquéet udtaltes, at de to Regeringers Opfattelse af den politiske Situation var identisk, og man konstaterede „den gensidige Overbevisning, at de to Landes Politik tilstræber samme Maal og er et betydningsfuldt Bidrag til Europas Fred.“ Altsaa en Attest til Hitler: Han havde gjort sig fortjent af Freden ...

Mellem disse to Erklæringer laa et Aar, i hvilket Tysklands Bestræbelser gik ud paa at isolere Czechoslovakiet og politisk og økonomisk at gennemtrænge det sydøstlige Europa. Göring førte de politiske Bestræbelser, hvis Hensigt var at skabe en sydslavisk Blok under tysk Indflydelse. Hans første Sukces var Venskabspagten mellem Bulgarien og Jugoslavien den 24. Januar 1937. Allerede nogle Maaneder forinden, i August 1936, faldt i Bukarest Udenrigsminister Titulescu, Folkeforbundets og Frankrigs Ven. Det var det første Tegn paa, at ogsaa i Rumænien skred det under den gamle Politik. Det økonomiske Fremstød førtes af Dr. Schacht. Han opkøbte til Priser, der laa over Verdensmarkedets, Balkans Overskudsproduktion af Tobak, Korn og Levnedsmidler og solgte, hvad han saaledes havde erhvervet, til Rotterdam og London til Priser, der enten var Verdensmarkedets eller laa under dem! I Budapest, Belgrad, Bukarest og Athen solgte man med Glæde uden at tænke for meget paa, hvorledes det skulde gaa med Betalingen. Naar man saa kom og bad om en Afregning, erklærede Dr. Schacht, at det var ham absolut umuligt at finde fremmed Valuta, men at han kunde betale med tyske Varer, navnlig Vaaben. Hans Kreditorer — og det var jo i Virkeligheden de paagældende Landes Regeringer — havde intet Valg. De maatte tage den tyske Produktion, d. v. s. de Varer, Schacht tilbød dem, og til de Priser, han forlangte. Ved dette fiffige økonomiske Diplomati blev Sydeuropa bundet til Tyskland med et dobbelt Baand: Riget var deres vigtigste Marked, og det var samtidig en Debitor, der kun ved Eksport kunde og vilde betale sin Gæld.

Allerede i Perioden 1935—35 steg Tysklands Eksport til Balkan fra 19½ til 35 pCt. og dets Import fra disse Lande fra 16 til 37 pCt. I 1938 forsynede Stortyskland Omraadet med 42 pCt. af dets Import og tog 45 pCt. af dets Eksport.¹⁹⁾

Ogsaa den anden Akse-Partner Italien slog ind paa en aktiv Bal-

kan-Politik, og den 25. Marts 1937 offentliggjordes — uden at den lille Ententes og Balkan-Ententens Medlemmer forud var underrettet — en italiensk-jugoslavisk Venskabstraktat. Det kunde synes, at dette italienske Initiativ var i Strid med Tysklands Bestræbelser for at trække Jugoslavien ind under sin Indflydelse, men det maa erindres, at det første tyske Formaal var at bryde den lille Entente og at isolere Czechoslovakiet. Berlin saa uden Ubehag, at Italien hjalp med i dette Arbejde, og stodelede iøvrigt paa, at det kunde holde de italienske Varer ude fra Jugoslavien, hvilket ogsaa viste sig at holde Stik.

Saaledes rystedes den lille Entente i 1936 og i 1937, og Frankrig — det laa efter 7. Marts 1936 altfor langt borte — saa ogsaa sin sydøstlige Front vakle. Bestandig tydeligere tegnede sig Rhinlandsbesættelsens ulykkelige Virkninger for Frankrigs og for Europas Fred.

*

Da England bestemte sig til at godkende Rhinlandsbesættelsen og at indlede Forhandlinger med Hitler om hans „konstruktive“ europæiske Plan, kunde Regeringen i London ikke være uvidende om, at den tyske Politiks næste Skridt vilde være Ekspansion, ogsaa i territorial Forstand, i det sydlige og sydøstlige Europa. Dette var en fast Bestanddel af Hitlerprogrammet lige fra *Min Kamp* og aldrig opgivet, men tværtimod bestandigt gentaget.

Da Lord Londonderry i Januar 1936 var i Berlin, talte han bl. a. med Göring, der forlangte Ret for Tyskland til at udvide sig mod Øst og til at inkorporere Østrig og Dele af Czechoslovakiet,¹⁷⁾ og kort efter Rhinbesættelsen definerede et tysk Tidsskrift Rigets udenrigspolitiske Maal i disse haandfaste Linjer: „Østrig tager sammen med Schlesien Böhmen i Flanken og giver det tysk-nationale Omraade i Mellemuropa en afgørende geopolitisk Kraft. Østrigs Mission er at være Tysklands Bro, ja dets Springbræt mod Sydøst“.¹⁸⁾

Sit officielle Udtryk fik denne Politik i den tyske Note, som den 14. Oktober 1936 blev overrakt i det engelske Udenrigsministerium og som bragte den Diskussion om en Vespagt til Afslutning, der indlededes med det engelsk-franske Communiqué af den 5. Februar 1935, og som fortsattes gennem Størstedelen af 1936. Den blev aldrig offentliggjort, men fra de bedst informerede engelske og franske Blade kender vi dens Indhold. Det løb ud i et Krav om fransk og engelsk Neutralitet

i Tilfælde af, at Tyskland blev indviklet i en Krig mod Øst eller Syd,¹⁹⁾ og den officøse Rudolf Kircher præciserede: „Ingen Magt i Verden vil nogensinde kunne tvinge det tredje Rige til at erklære Fredstraktatens Grænsereguleringer i det østlige og sydøstlige Europa for antagelige, retfærdige og fornuftige.“²⁰⁾ Saaledes tog Hitlers Marts-Erklæring om, at han ingen territoriale Krav havde i Europa, sig ud henimod Slutningen af Aaret. Forøvrigt havde Hitler paa Partidagen i Nürnberg i September rejst Kolonikravet og erklæret, at Tyskland aldrig gav Afkald derpaa. Og Dr. Schacht havde kort efter ladet vide, at saafremt Tyskland ikke fik sine Kolonier tilbage, „vil det sluttelig ende med *Ekspllosion*“, thi Riget havde et alt for lille *Lebensraum*.²¹⁾ Sandsynligvis var alt dette dog kun taktiske Manøvrer, hvis Mening var at skræmme England til at give Hitler frie Hænder i Europa.

Det var saaledes i 1936 tydeligt nok, at Udviklingen gik mod Ekspllosion. Det laa fra Begyndelsen i selve den nazistiske Anskuelse, det stod i hvert Kapitel i *Min Kamp*, det var i Aarenes Løb blevet den Nødvendighed, der altid er Diktaturernes Lov, og det blev nu efter Rhinbesættelsen bestandig mere truende tilkendegivet fra Tysklands Talerstole og Presse. Ingen kunde betvivle, at Hitler nu forberedte Erobringer i Syd og Øst.

Hvorledes stillede man sig da i England over for dette Perspektiv?

En ganske lille Kreds i Parlament og Presse saa og forstod den dødelige Farc, der nærmede sig. Deres Ordfører i Underhuset var Winston Churchill. Under Trontale-Debatten i 1936 gjorde han sig — som saa ofte før — til Talsmand for „at holde sig til Folkeforbundspagten og forsøge paa under Pagtens Autoritet at samle det størst mulige Antal vel rustede, fredssøgende Magter, for at de kan indgyde en mulig Angriber, hvem han saa end maa være, Frygt, og om nødvendigt holde ham i Ave“. Churchill fortsatte saaledes: „I dette barske Aar 1936 og i endnu højere Grad i det ildevarslende Aar, der følger det, er det ikke vort Maal eller vort Hverv at reducere Rustningerne. Det er noget meget mere paatrængende, noget meget mere vitalt — nemlig at hindre Krig, hvis Krigen ikke kan afværges. Den frygtelige Krig, der med sine Ødelæggelser sprænger Verdens Lykke og Velstand i Luften, kan kun hindres ved at samle overvældende Styrker, der støttes af Verdensopinionen, saa de afskrækker enhver Angriber fra at bryde Freden ... Jeg tror, at vi udsætter os for flere Farer ved ikke at være

med i, hvad der kaldes kollektiv Sikkerhed, end ved at træde til og prøve paa at gøre en Realitet af, hvad der hidtil kun har vist sig at være Spilfægteri“.²²⁾

Men det gik med disse Tanker som med hele den skønne Strid, Churchill førte i disse Aar — han fik Ret i alt, hvad han forudsagde. Ingen vilde følge ham, før det var for sent.

I alle officielle engelske Udtalelser fra denne Tid understreges Forskellen mellem Englands Holdning over for det vestlige og det østlige Europa, og dette kunde ikke andet end opmuntre Hitler i det Haab, at England vilde give ham frie Hænder i Øst eller i hvert Fald vilde være en velvillig Neutral, naar han gik til Aktion.

I den store udenrigspolitiske Debat efter Rhinlandsbesættelsen præciserede Udenrigsminister Eden Englands Interesse i Opretholdelsen af Frankrigs og Belgiens Integritet. Derefter fortsatte han:

„Der er dem, der tænker paa den Situation, som kan opstaa, hvis vore Naboeer paa Grund af Forpligtelser andre Steder indvikles i en Konflikt og saa kalder os til Hjælp i en Strid, *der ikke er vor*. Dette er, tror jeg, en almindelig Frygt. Befolkningen i dette Land er besluttet paa, *at dette ikke skal ske* (Bifald), *og dette er Regeringens Synspunkt*. (Bifald). Vi er fuldstændig enige heri. Vore Forpligtelser er verdensomspændende, det er Pagtens Forpligtelser. Vi staar fast i at opretholde dem, men vi føjer ikke og vil ikke læje et Jota til vore Forpligtelser undtagen i det Omraade, der allerede dækkes af Locarno-Traktaten. Lad os gøre vor Stilling fuldstændig klar. Vi akcepterer ingen Forpligtelser ud over dem, der deles af Folkeforbundet, med Undtagelse af de Forpligtelser, som Locarno medfører for os“.²³⁾

Udtalelsen er saare karakteristisk. Eden taler om de verdensomspændende Forpligtelser, England har i Følge Forbundspagten. Han fremstiller dem som en Kendsgerning, men han definerer dem ikke, han antyder ikke, hvori de bestaar, og han kunde ikke gøre det, for han vidste det ikke selv. „Folkeforbundets Forpligtelser“ var blevet en af de uopslidelige Gloser, der hvert Øjeblik anvendtes letsindigt, men som var uden Indhold.

Videre taler Eden om en Strid, der ikke er vor, og tænker bl. a. paa en Konflikt, hvorunder Frankrig i Følge Alliancetraktaten med Tjecoslovakiet hjælper dette Land, hvis det angribes af Tyskland, og han tilføjer under Husets Bifald, at „dette ikke skal ske“. Hvad skal ikke ske? Det er uklart i den givne Sammenhæng, men det betyder i

hvert Fald, at England ikke har og ikke vil paatage sig nogen som helst Forpligtelse til at deltage i en saadan Krig. Thi en saadan Strid er ikke vor. Hvor kortsynet! Saa var der endelig mere Logik i en Lord Lothians Isolationspolitik, der fandt Udtryk i Udtalelser som denne: „Det bedste Bidrag, vi kan give til Europas Fred, vil bestaa i, at vi trækker os tilbage fra Europa. Den centrale Faktor i Europa er, om Storbritannien kan drages ind paa den ene eller paa den anden Side. Hvis vi gør dette klart, at vi vil ikke inddrages i en Konflikt mellem Kommunisme og Fascisme eller i nogen anden Konflikt, vilde det være det største Skridt, vi kan tage henimod en varig Fred.“²⁴⁾

Dette var en Politik, der umuligt kunde gennemføres, den byggede paa en hel Række falske Forudsætninger, men der var en Konsekvens i den, og netop ved sin Konsekvens viser den Svagheden og Uholdbarheden i det edenske Standpunkt. Thi hvorledes kunde man forestille sig, at en Krig paa Kontinentet, i hvilken Frankrig stod over for dette vældigt oprustende og ekspansionslystne Tyskland, at den ikke var vor Strid, naar man dog erkendte, at Frankrigs Integritet var en vital engelsk Interesse? Hvorledes kunde man med en saadan Situation for Øje — og det var en Situation, som enhver klartscende paa hint Tidspunkt maatte regne med som en Mulighed, ja, som en Sandsynlighed — hvorledes kunde man da proklamere, at „dette ikke skal ske“.

Nu, man proklamerede det, og i Berlin lyttede man med Interesse: Hitlers Ønske om at skille Vest- og Østeuropa havde, maatte man sige, gjort god Fremgang i London. Der ligger et godt Vidnesbyrd om den engelske Politiks Virkninger i Tyskland i en Artikel fra *Times'* udmærkede Korrespondent i Berlin. Han, der i Modsætning til Bladets Lederskrivere og til det store Flertal af engelske Politikere, kendte og forstod Tyskland, formede paa dette Tidspunkt sine Indtryk saaledes:

„Den franske Mistanke om, at Tyskland nu anser det for muligt at faa en isoleret Vestpagt i Stand, saaledes at det østlige Europa kan overlades til en nazistisk-bolchevikisk Slagmark, synes særdeles velbegrunderet ... Jo stærkere Tyskland bliver, des mere aabent, ja, utaalmodigt indrømmes det, at Ekspansion imod Øst, saaledes som den anbefales af Hr. Hitler i *Min Kamp*, betragtes som en naturlig og vital Nødvendighed for Tyskland. Hvad behøver det at vedkomme England, hvis Tyskland „opsluger Czechoslovakiet?“ ... Den forestilling, at ubegrænset tysk Ekspansion og uberegnelig Forstyrrelse i det østlige

og centrale Europa kunde fremkalde berettiget Bekymring andet Steds, forstaaes ganske simpelt ikke i Betragtning af Tysklands paa-trængende „vitale Behov“, Frygten for, at et sejrrikt svulmende Tyskland atter skulde blive en Trusel i Vesteuropa, blev for nylig afvist af en fremtrædende tidligere Demokrat med dette Spørgsmaal, hvorfor ikke til syvende og sidst to saa virile Folk som Tyskere og Englændere skulde dele Verdensherredømmet mellem sig“. ²⁵⁾

Tanker som disse appellerede til forskellige Kredse i England, til hele den protyske Retning i det af tysk Propaganda indspundne Aristokrati, i Overhuset og i Finansverdensu, til Pacifister og endelig til dem, der modsatte sig alle koloniale Indrømmelser, og som mente, at Tyskland vilde give Afkald paa Kolonierne mod at faa fri Haand i Østeuropa.

*

De to virile Nationer, England og Tyskland, burde altsaa, efter hvad man lod forstaa i Berlin, dele Verdensherredømmet. Tanken er, ligesom hele Hitlers Udenrigspolitik, gammel i tysk Politik. Den var lige saa lidt nu som i Wilhelm-Perioden eller i von Schechts Tid eller i *Min Kamp* oprigtig. Dens Hensigt var i Ly af engelsk velvillig Neutralitet at erobre Herredømmet paa Kontinentet for dernæst at knuse det engelske Verdensrige.

Der var dem i England, der gjorde sig til Ordførere for samme Tanke. Det gjorde til Eksempel Castlereaghs Biograf, Prof. Webster, der i et Brev til *Times* mente, at „den logiske Konsekvens af en fuldstændig Fiasko i det abessinske Spørgsmaal er en engelsk-tysk Alliance,“ ²⁶⁾ en Tankegang, der paany viste, at man kan være en stor Historiker, men en slet Politiker.

Websters Forslag, der fandt nogen Genklang paa Overhusets mest protyske Bænke, var dog uden nogen som helst Forbindelse med Realiteterne. Fra Rhinbesættelsens første Dag havde Regeringen understreget Englands traditionelle og selvfølgelige Interesse i et intakt Belgien og Frankrig, og i Brevene af 1. April til den franske og den engelske Ambassadør havde Eden paa Regeringens Vegne forpligtet England til, hvis Forhandlingerne om en ny Locarno-Overenskomst med Tyskland ikke førte til noget Resultat, øjeblikkelig at komme de to Lande til Hjælp mod et uprovokeret Angreb, og havde samtidig meddelt Englands Tilslutning til øjeblikkelig Indledning af Generalstabssamtaler.

Dette indledende Skridt til en fransk-engelsk Alliance mødte en ikke ringe Uvilje i England. Den kom fra de protyske og de pacifistiske Kredse, og Arbejderpartiet erklærede, efter den første store udenrigspolitiske Debat efter 7. Marts, at det ikke kunde acceptere Generalstabssamtalerne, og at „dette Land ikke vil støtte en eksklusiv engelsk-fransk Alliance“.²⁷⁾ Denne Udtalelse er sikkert ikke uberettiget i Marts, men Udviklingen gik sin ubønhørlige Gang. Da det i Løbet af Foraaret og Sommeren blev stadig klarere, at Hitlers Fredsplan var uoprigtig og kun havde haft til Hensigt at berolige og føre England bag Lyset i det kritiske Øjeblik, da Kolonikravet blev rejst, og da Oktober-Noten afslørede Tysklands Politik, var den Time kommet, da den engelske Regering over for Offentligheden kunde tilkendegive den Politik, der var uundgaaelig. Det skete i Edens berømte Leamington-Tale den 20. November. Udenrigsministeren talte om Oprustningen og stillede Spørgsmaalet, for hvilket Formaal disse Vaaben vilde blive brugt. Han besvarede det saaledes:

„De kan og, hvis Situationen skulde komme, de vil blive brugt til vort eget Forsvar og til Forsvar for de britiske Nationers Samfund. De kan og de vil, hvis Situationen skulde komme, blive brugt til Forsvar for Frankrig og Belgien mod et uprovokeret Angreb i Overensstemmelse med vore eksisterende Forpligtelser“.

Hvor langt England var gaaet siden Foraaret, og i hvilken Grad den offentlige Mening havde ændret sig, ses bedst af to Citater. Da Eden den 9. Marts lovede Frankrig og Belgien Hjælp, hvis de skulde blive angrebet i Overgangsperioden, inden en ny Overenskomst med Tyskland kom i Stand, skrev Arbejderpartiets Blad *Daily Herald*:

„Ingen fransk Statsmand maa regne med, at Storbritannien, saafremt en ny Vestpagt af Locarno-Typen ikke afsluttes, da vil gaa med til en ensidig Militæralliance med Frankrig mod Tyskland. Dette er udelukket. Mr. Eden har lovet, at vi i en Overgangsperiode vil hjælpe Frankrig og Belgien mod et tysk Angreb. Løftet vil blive holdt, men under den ganske bestemte Forudsætning, at det kun gælder for en Periode“.²⁸⁾

Efter Leamington-Talen skrev det samme Blad:

„Mr. Eden ydede i sin Tale i Aftes meget værdifuldt. Han ryddede af Vejen britisk Politikks Uklarhed ved at erklære, for hvem og for hvad dette Land vil slaas. Denne Klarhed er prisværdig“.²⁹⁾

Fra fransk Side besvarede Leamington-Talen af Udenrigsminister

Delbos, da han den 4. December afgav denne Erklæring i Deputeretkammeret: „Jeg erklærer i Regeringens Navn, at alle Frankrigs Stridskræfter til Lands, til Vands og i Luften vil blive benyttet spontant og øjeblikkeligt til Forsvar for Storbritannien i Tilfælde af et uprovokeret Angreb“.

1936, Rhinbesættelsens Aar, endte saaledes med „en ny Æra i det fransk-engelske Forhold“ og med „en fast defensiv Alliance mellem Storbritannien og Frankrig“. ³⁰⁾

Den Uklarhed, der eksisterede i 1914, var ryddet af Vejen. Den fransk-engelske Alliance var aabent proklameret.

*

Haldanes Mission i 1912 afslørede, ved Berlins Krav om engelsk Neutralitet under en fransk-tysk Krig, Tysklands virkelige Politik og drev England og Frankrig tættere sammen, selv om Resultatet ikke dengang blev en Alliance. Paa samme Maade virkede nu den tyske Note med dens Forslag om engelsk og fransk Neutralitet i Tilfælde af, at Tyskland blev indviklet i en Krig mod Syd eller Øst. Selv engelske Kredse, der tidligere havde kritiseret fransk Sikkerhedspolitik og nærmest været protysk indstillet, forstod nu, at hvad det drejede sig om var „Sikkerhed mod en enkelt Magts Herredømme i Europa;“ ³¹⁾ og denne Gang drog England Konsekvensen, den hjertelige Entente blev til Alliance.

Dog, en Uklarhed blev tilbage. Det officielle England vilde ikke slippe den Illusion, at en Krig i det sydlige og østlige Europa ikke vilde blive „vor Strid“, og man afviste fortsat enhver engelsk Forpligtelse i disse Egne. For adskillige betød denne Politik endog, at man var villig til at give Tyskland frie Hænder mod Syd og Øst. Dels ansaa man Tysklands Ekspansion i denne Retning for uundgaaelig, og dels, — som Eden med en dybere Erkendelse end i Talen den 26. Marts sagde — bildte man sig ind, at man, uafhængigt af hvad der skete paa de Kanter, kunde leve sikkert videre i et „vøsteuropæisk Glas-hus“. ³²⁾

Disse Synspunkter var, som vi senere ofte skal se, Chamberlain-Kredsens, og i Pressen var *Times* deres Ordfører. I en Leder sidst i 1937 skrev Bladet, at det vilde være „lige saa let at vende Golf-Strømmen“ som at hindre tysk Ekspansion imod Øst. ³³⁾

Saaledes glippede Forstaaelsen af, at tyske Erobringer i disse Egne nødvendigvis vilde bringe det vesteuropæiske Glashus i Fare. Men ogsaa her gentager Historien sig.

Den 27. Juni 1914 førtes en Samtale mellem den permanente Understatssekretær i det engelske Udenrigsministerium og den franske Ambassadør Paul Cambon. Nicolson sagde bl. a.: „Vi er afhængige af den offentlige Mening. Denne vilde blive rystet, hvis Tyskland angriber Frankrig, men den bekymrer sig ikke om Serbien, som Englænderne ikke er interesserede i, og som de ikke vil slaas for. Den europæiske Side af Spørgsmaalet undgaar dem. *Senere vil de forstaa det, lidt efter lidt, maaske for sent*“.³⁴⁾

For sent. Hvor ofte møder vi ikke dette Ord, det frygteligste i Historien.

KAP. XVI

Spanien

Den Krig, der begyndte i Spanien Natten mellem den 17. og 18. Juli 1936, var baade i sin Oprindelse og navnlig i sit Forløb i langt mindre Grad en Borgerkrig end en Invasionskrig, en europæisk Krig paa spansk Jord. Den indre-spanske Konflikt og dens Forudsætninger skal nu ikke behandles i denne Bog, der beskæftiger sig med international Politik. Det skal kun nævnes, at efter Kong Alfons' Flugt i April 1931 og Republikens pludselige Opstaaen raadede i Spanien næsten uafbrudt Krigstilstand mellem Højre og Venstre. Valgene i Februar 1936 uddybede disse Modsætninger, idet Centrum næsten da udryddedes, og Højres og Venstres Styrker stod omtrent lige stærke. Højre opnaaede 4.570.000 og Venstre 4.556.000 Stemmer, men ved Fordeling af Mandaterne opnaaede Folkefronten, der omfattede alle Venstregrupper fra demokratisk Liberale til Anarkister og Kommuniste, en Majoritet paa 57 Stemmer over alle andre Partier. Den anarkistiske Periode, som hermed begyndte, blev til aaben Borgerkrig ved General Francos Oprør den 17.—18. Juli. En Begivenhed, der indtraf 30. Juli, godtgjorde, at denne Krig fra Begyndelsen var mere end et indre spansk Opgør. Den nævnte Dag nødlandede tre italienske Flyvemaskiner i Algier. Af Flyverne dræbtes nogle, andre blev uskadt taget i Forvaring af de franske Autoriteter, og af de officielle Forhør fremgik, at Besætningerne var italienske Officerer, der den 14. Juli — alt-
saa tre Dage før Borgerkrigens Udbrud — var rekruteret til Tjeneste i Spanien. Herved blev det godtgjort for det første, at Mussolini paa Forhaand var underrettet om Francos Oprør, og for det andet, at han vilde intervenere for ham med italienske Styrker. Med Hensyn til dette sidste Punkt maa det nu vel erindres, at General Franco var en Oprører imod Spaniens lovlige Regering, og at følgelig fremmed Stats-

Lad Mussolini, den Gavtyv, bryste sig af sine Ordbrud, tysk Sædelighed derimod vilde tage Skade, hvis man aabent talte om, at Hitler havde undertegnet en Lov med Bestemmelse om Fængselsstraf for Overtrædelse, og at det var ham selv, der var Forbryderen.

Men nu var de kommet hjem fra Spanien, nu kunde der tales. Hitler siger da bl. a. i sin Tale: „I Juli 1936 havde jeg straks [kurz] besluttet mig til at opfylde den Bøn om Hjælp, som denne Mand [Franco] rettede til mig ... Dermed begyndte det nationalsocialistiske Tyskland at tage aktiv Del i Kampen“.

Officielle Publikationer meddelte i de samme Dage udførlige Oplysninger om Hjælpen.⁴⁾ Heraf fremgaar nu, at der, saa snart Krigen udbrød, i Görings Luftfartsministerium dannedes en Stab til at organisere Understøttelsen. Den 31. Juli afrejste det første Kontingent. Det var kamoufleret som „Rejseselskabet Union“ og bestod af 85 Mand og en Rejsfører. Med Skib afgik Selskabet fra Hamburg, og i Cadiz løssede det Ladningen, der bestod af Flyvemaskiner, Bomber, Luftskyts etc. Derefter meldte Selskabet sig i Francos Rækker, hvortil allerede andre var kommet med tyve Transportmaskiner, der var fløjet direkte fra Tyskland. Rejseselskabet blev nu omdannet til et Transportselskab, og de tyske Flyvere ydede Franco en uvurderlig Hjælp ved at føre Marokkanerne over Gibraltar-Strædet. Selskabet bragte 15.000 Mand og 300 Tons Vaaben over. Af de to oprindelige Selskaber dannedes nu Condor-Legionen, der i den følgende Tid fik Forstærkninger af Mandskab, Tanks, Flammekastere og allehaande andre Vaaben. Det opgives, at ialt kæmpede 20.000 tyske Tropper i Spanien. Om deres Kamp udtalte Göring ved Statsakten i Berlin:

„Hvor der under denne treaarige svære Krig blev kæmpet haardst om Spaniens Frihed, stod Legionen Condor altid og overalt i forreste Linje og sloges med heltmodig Tapperhed og med den yderste Indsats for Sejren. Store Slags historiske Navne som Madrid, Bilbao, Santander, Terbuel, Ebro, Catalonien, Barcelona, Valencia er paa det snævrere forbundne med Legionens Sejr“. Endelig blev 56.000 unge Spaniere uddannet af Afdelinger, der lød det officielle Navn „Biavleren“.

Ogsaa Enheder af den tyske Flaade deltog i Krigen. Admiral Ræder nævnte i sin Modtagelsestale „med særlig Anerkendelse“ to Undervandsbaade, der løste „en yderst vanskelig Opgave“.

Af de Dokumenter, der her er anført, fremgaar, at i hvert Fald Mus-

solini paa Forhaand var underrettet om det spanske Oprør og havde lovet Hjælp, at Italien og Tyskland fra første Begyndelse deltog i Krigen med regulære Tropper fra Hær, Flaade og Luftvaaben, at uden den italienske og tyske Hjælp havde det været umuligt at faa Tropper og Vaaben ført over fra spansk Marokko, hvilket var af afgørende Betydning for Krigens Udfald, og endelig at Tyskland og Italien i stigende Tempo fortsatte deres Intervention og opretholdt den, indtil Krigen var afgjort.

*

Straks efter den 17. Juli henvendte den spanske Regering sig om Hjælp i Moskva. Anmodningen blev modtaget køligt. Aarsagen hertil var dels det kommunistiske Partis Stilling i Spanien, dels Italiens udenrigspolitiske Kurs paa hint Tidspunkt. Kommunisterne var i Spanien kun en svag Fraktion. Ved Februar-Valget i 1936 opnaaede de ikke mere end 50.000 Stemmer,⁶⁾ og selv i Catalonien havde Partiet kun 200 Medlemmer.⁹⁾ Det radikale Proletariat var i Følge gammel spansk Tradition anarko-syndikalistisk, og for saa vidt Kommunismen fandt Tilhængere, var det som Trotskisme. De spanske Revolutionære, der allerede før Krigen havde søgt Tilflugt i Moskva, var ogsaa Tilhængere af Trotski og mødte følgelig kun Uvenlighed og Haardhed fra Regimets Side.⁷⁾

Paa det Tidspunkt, da Krigen udbrød, var Trotskismen fuldstændig likvideret inden for Sovjets Grænser, og Statens Holdning er af en fremragende Kender kort og præcist defineret saaledes: „Moskva er modvilligt stemt over for hele det spanske Besvær. I Borgerkrigens første Maaneder gav det absolut ikke den spanske Republik nogen Understøttelse. Det havde paa dette Tidspunkt kun eet Maal: at vise Vestens Magter, at det havde ophørt at være revolutionært og var en ønskværdig Allieret“.⁸⁾

Stalin ønskede med andre Ord ikke en *spansk Oktober*, d. v. s. ikke en Revolution som den russiske i 1917. Han ønskede Folkefront i Madrid som i Paris.

Moskva vilde altsaa oprindelig og gennemførte ogsaa til at begynde med Neutralitet, men blev af den stigende tyske og italienske Intervention tvunget bort fra denne Politik: En tysk-italiensk Sejr i Spanien vilde fra den russiske Stats politiske Synspunkt rumme den alvorlige Fare, at den fransk-russiske Pakt svækkedes. En styrket Fas-

cisme kunde overhovedet befrygtes at udsætte Rusland for Angreb. Dertil kom for Stalin et indrepolitisk Motiv:

Hvis Rusland stadig nægtede den spanske Regering Hjælp, samtidig med at den tysk-italienske Aktion til Fordel for Franco øgedes, maatte Trotski synes at faa Ret i sin stadige Anklage, at „Stalinisme betød Forræderi“.

Den 6. Oktober tilkendegav den russiske Regering da en ny Politik. Det skete ved den Note, som Ambassadøren i London, Maisky, den 7. Oktober overrakte Formanden for Ikke-Interventions-Komitéen. Heri udtaltes, at de Krænkelser af Ikke-Interventions-Overenskomsten, der havde fundet Sted, havde gjort denne „faktisk ikke-eksisterende“, og at den russiske Regering ikke kunde gaa med til „at omforme Overenskomsten til et Skærmbædt, der dækker militær Hjælp til Oprørerne fra nogle af Komité-Deltagernes Side“. Noten sluttede med en Trusel om, at saafremt denne Hjælp ikke øjeblikkelig blev standset, vilde Rusland ikke længere føle sig bundet af Aftalen.

Allerede paa dette Tidspunkt var Russerne nu begyndt at sende Hjælp, men den historiske Kendsgerning er, at det var Italienerne og Tyskerne, der indledede den militære Intervention i Spanien, og at Russerne først kom med senere og som Følge af de tysk-italienske Aktioner.⁹⁾

Russernes Hjælp indskrænkede sig til Vaabenforsendelser.

Disse bestod navnlig af Tanks og Flyvemaskiner, der kom i et ret stort Antal, men dog „mindre massivt end de fascistiske Magters, baade hvad Kvalitet og Kvantitet angaar“. Af Mandskab sendte Russerne kun Teknikere og Instruktører. Paa intet Tidspunkt optraadte i Spanien noget russisk Ekspeditionskorps eller blot svage Infanteristyrker.¹⁰⁾ Men paa Efteraaret 1937 tog Afsendelsen af russiske Vaaben stærkt af, og fra omkring Slutningen af Aaret blev den praktisk talt indstillet.

Da den spanske Borgerkrig var afsluttet, skrev en tysk Officer, Oberst v. Xylander, i en længere Artikel, at Englands Besiddelse af Gibraltar og Frankrigs Stilling i Marokko anviste Spanien dets udenrigspolitiske Plads. „I Forbund med de Magter, der træder ind for Europas og Verdens Fred, kan Spanien afskaffe den store Uretfærdighed, der bestaar i, at Hovedindgangen til Middelhavet spærres af en Magt, der ikke bor ved dette Hav“.¹¹⁾

I disse Linjer angives meget præcist Motiverne til den italienske og

den tyske Intervention i Borgerkrigen: De to Magters Ekspeditions-korps blev sendt ud for — som den tyske Officer skrev — at gøre Spanien til „en værdifuld Forbundsfælle“ og svække Frankrigs og Englands Stilling i Middelhavet.

Mussolinis Middelhavspolitik er tidligere omtalt. Den kom tidligt til Orde i hans Bestræbelser for at opnaa Flaadelighed med Frankrig, hvilket vilde betyde fransk Underlegenhed i Middelhavet, og i hans arabiske Politik, den udfoldede sig i den abessinske Krig, og den bestemte hans Intervention i Spanien. Han var — som en af Regimets officiose Skribenter under det spanske Felttog udtrykte det i en Artikel om „Mussolini, Middelhavs-Mennesket“ — „Imperieskaberens, den kraftige Befordrer af det nationale Spanien, Ægyptens sikre Ven, de arabiske og berberiske Stammers erklærede Beskytter“, der vilde befri Middelhavets Randfolk for fremmede Nationers Herredømme“. ¹²⁾

Det er en af engelsk Politikers store Fejl og Illusioner, at den aldrig forstod, hvor alvorligt dette var ment, og at „Middelhavsmagten“ — *mare nostrum* — var Mussolinis egentlige og reale Politik. Han forfulgte samme Maal i Spanien som i Abessinien: Han vilde gøre Storbritannien mat i Middelhavet ved at spærre den engelske Flaade ude, ved at fravryste Englænderne Herredømmet over de smalle Vandveje ved Gibraltar, Suez og Bab el Mandeb, ved at sætte en Prop i Indgangen baade mod Øst og mod Vest. Derfor sikrede han sig i Overensstemmelse med Laval i Januar 1935 Øen Dumeirau ved Rødehavets Udgang, derfor erobrede han Abessinien, derfor satte han hele sin Propaganda ind for at vinde den arabiske Verden og sluttede allerede i 1926 en Venskabstraktat med Yemen, og derfor var han „Ægyptens sikre Ven“. Derfor, endelig, sendte han sin Hjælp til Spanien i Haab om at faa Englænderne drevet ud af Gibraltar: I Foraaret 1939 kunde man i spanske Butiksvinduer se italienske Kort med Overskriften: „Hvad der skal forandres i Middelhavet“. Tanger og Gibraltar blev her angivet som Omraader, der skulde vende tilbage til Spanien. ¹³⁾

I Oberst v. Xylanders ovenfor nævnte Artikel hedder det bl. a.: „Den kantabriske Kyst er overfor Frankrig et meget gunstigt Op-marchrum for de Pyrenæerne omgaaende Luftstridskræfter“. Her antydes et af de tyske Interventionsmotiver, nemlig en militær Omkredsning af Frankrig. Det maa fremdeles aldrig glemmes, at det sidste Maal i Hitlers Udenrigspolitik var Tilintetgørelsen af det britiske

Verdensrige, og at følgelig en Svækkelse af England i Middelhavet i lige saa høj Grad var hans som Mussolinis Politik.

Endelig laa der bag den tyske Intervention ogsaa Ønsket om at prøve og indøve de nye tyske Vaaben. Det skændigste Eksempel paa de tyske Flyveres Skoleøvelser var den forsvarsløse baskiske By Guernicas Ødelæggelse og Maskinbeskydningen af den flygtende Befolkning.¹⁴⁾

*

I et tidligere nævnt Interview i *Völkischer Beobachter* udtalte Mussolini i Begyndelsen af 1937, at „Demokratierne er idag, bevidst eller ubevidst, kun Bolchevismens Smittekilder, Bacillebærere og Haandlangere“, og da Journalisterne med Henblik paa den engelsk-italienske Gentleman-Overenskomst af 2. Januar 1937 om *status quo* i Middelhavet spurgte, om Oprettelsen af en Sovjet-Republik i Spanien eller i en Del af Landet vilde sætte *status quo* paa Spil, svarede Il Duce: „Selvfølgelig“.¹⁵⁾

Mussolinis Udtalelser af denne Art var i denne Periode hyppige. Saaledes i en Tale i Palermo i August 1937: „Lad det blive sagt paa den mest kategoriske Maade, at vi vil ikke tolerere Bolchevisme eller noget af lignende Art i Middelhavet“.¹⁶⁾ Kort efter talte han om „Fascismens Aarhundrede“.¹⁷⁾

Paa samme Maade begrundede Hitler sin Intervention i Spanien, og ogsaa han identificerede Bolchevisme og Demokrati. Saaledes paa Partidagen i Nürnberg 1936: „Demokratiet er den aandelige Forudsætning for, ja det aandelige Grundlag for al Anarki“.¹⁸⁾

„Demokratiet er den Kanal, hvorigennem Bolchevismen lader sine Giftstoffer flyde ind i de enkelte Lande og lader dem virke saa længe, at disse Infektioner medfører en Lammelse af Indsigt og Modstandskraft.“¹⁹⁾

Konsekvensen af disse Synspunkter ligger lige for Haanden, og Dr. Goebbels drog dem i en berømt Hamburg-Tale den 4. Februar 1937.

Heri udtalte han bl. a.:

„Mr. Eden siger, at han ønsker ikke at se Europa delt i to Lejre ... Europa skal være eet. Det er velment, men to saa modsatte Verdensanskuelser [Bolchevisme og Nazisme] kan ikke bestaa Side om Side. De maa støde sammen, enten magtpolitisk eller aandeligt. Vi ser, at Forholdene i Frankrig udvikler sig som i Tyskland, før vi National-

socialister raabte Holdt. Med den moderne Teknik kan end ikke en Ø forblive upaavirket af de aandelige Bevægelser i Europa. Kun en uansvarlig Stat kan lukke sine Øjne for dette. Et klassisk Eksempel er Spanien, hvis Kampe alle Tyskere følger med den dybeste Sympati. Faren er ogsaa akut for Frankrig og for den vestlige Kultur i Almindelighed. Vi mener, at man skal ikke lukke Øjnene for denne Fare, og at det er vigtigt at støde Nationerne tilbage fra denne truende Afgrund“.²⁰⁾

I disse officielle italienske og tyske Erklæringer, der alle er knyttet til Krigen i Spanien, udtales for første Gang Postulatet om de fascistisk-nazistiske Diktaturens Ret til at gribe ind med Vaabenmagt over for „Bolchevismen, hvor den end maatte vise sig“. Og Bolchevisme er et vidt Begreb. Den spanske Regering, mod hvem Tyskland og Italien intervererede, havde intet som helst med Bolchevisme at gøre. Den var liberal-demokratisk. Og baade Mussolini og Hitler siger det aabent: For dem er Demokratierne kun Bolchevismens Haandlangere, dens Smittekilder og Bacillebærere. Derfor vil de ikke finde sig i Bolchevisme eller „noget af lignende Art“ i Middelhavet, og derfor maa, ifølge Goebbels, Tyskland støde ikke blot det spanske, men ogsaa det franske og andre truede Folk bort fra Afgrunden.

Helt aabent talte Hitler paa Partidagen i Nürnberg 1937:

„Nøjagtig saaledes, som man i England og Frankrig foregiver at være urolige paa Grund af den Tanke, at Spanien maaske kunde besættes af Italien eller Tyskland, nøjagtig lige saa forfærdede er vi over for den Mulighed, at det erobres af Sovjet-Rusland. Denne Erobring behøver ingenlunde at finde Sted som en Besættelse af sovjet-russiske Tropper, men er en fuldbyrdet Kendsgerning i det Øjeblik, da et bolcheviseret Spanien er blevet en Sektion d. v. s. en integrerende Bestanddel af den bolchevikiske Moskva-Central, en Filial, der fra Moskva faar baade politiske Direktiver og materiel Understøttelse. *Vi ser overhovedet i ethvert Forsøg paa en videre Udbredelse af Bolchevismen i Europa en Forskydning af den europæiske Ligevægt.*“²¹⁾

En officios Skribent kommenterede denne Udtalelse saaledes:

„Da i Fjor Bekæmpelsen af Bolchevismen blev opstillet som Partidagens Hovedpunkt, var maaske ikke alle Iagttagere klare over, at dette var Politik i største Stil, Verdenspolitik i Ordets sandeste Betydning. I Aar har Førerens Tale paany formuleret de verdenspolitiske Konsekvenser.“²²⁾

Verdenspolitik, Politik for at etablere en ny Magtbalance i Europa — det var det virkelige Indhold af Hitlers spanske Aktion, og Kampen mod Bolchevismen, Nødvendigheden af at støde Folkene bort fra Afgrunden, det var de Slagord, bag hvilke de to Diktaturer marcherede frem til Angreb, det var den Maske, der skulde tilhylle deres nøgne og raa Magtpolitik, det billigt forgyldte Harnisk, hvori de vilde ikklæde deres Landsknægtsmoral. Men det var Demokratiernes Fejl, at de ikke forstod disse Udfordringer. De var dog ellers tydelige nok, de var, saa alle maatte kunne høre det, Proklamationer om Verdenserobringer, Introduktioner til „Fascismens Aarhundrede“. Dette var den spanske Interventions Betydning, at den ved selve Handlingerne og ved deres Begrundelse bebudede en stor og uundgaelig Krig.

*

Den 1. August 1936 henvendte den nydannede franske Regering Léon Blum sig til den engelske og den italienske Regering og foreslog en Overenskomst om Ikke-Intervention i den spanske Borgerkrig, idet de paagældende Magter skulde forpligte sig til ikke at sende Krigsmateriel til nogen af de to Parter i Krigen. Efter engelsk Forslag blev Forhandlingerne herom udvidet til at omfatte først Tyskland, Rusland og Portugal, derefter samtlige europæiske Lande. I Løbet af Månedens sluttede alle Magter sig til det franske Forslag og forpligtede sig saaledes til ikke at sende Vaaben til Spanien. Den 9. September samledes i London en Ikke-Interventions-Komité med den Opgave for Øje at overvåge Overenskomstens Udførelse.

Det var altsaa Frankrig, der tog Initiativet til Ikke-Interventions-Politiken. En saa vel informeret engelsk Iagttagere i Paris som Alexander Werth paastaar imidlertid, at dette Initiativ blev taget som Følge af et „ubestrideligt“ engelsk Tryk. Han skriver: „Der er naturligvis ikke den fjerneste Tvivl om, at den engelske Regering omkring den 1. August klart lod den franske Regering forstaa, at saafremt Frankrig, som Følge af „Konkurrence“ med Italien og Tyskland om at sende Vaaben til Spanien, skulde blive angrebet af de fascistiske Lande, vilde England ikke betragte Angrebet som uprovokeret, og Locarno-Garantien vilde ikke træde i Kraft.“²³)

Denne Paastand støttedes nu afgørende af en Tale, som Udenrigsminister Delbos holdt i Bergerac den 15. September, og hvori han bl. a.

erklærede: „Vi vidste, at der var vanskelige Nationer, der ikke vilde have billiget Afsendelse af Vaaben, og som følgelig ikke vilde have hjulpet os, men vi kom til at staa over for de mulige Konsekvenser af en saadan Politik.“

Paa den anden Side staur en Erklæring af Eden, gaaende ud paa, at der i Rygtet om, at Regeringen i Paris tog sin Beslutning „under stærkt engelsk Tryk“ „naturligvis ikke er et sandt Ord.“ „Den franske Regering tog dette Initiativ paa eget Ansvar.“²⁴⁾

Maaske er dog Delbos' og Edens Erklæringer ikke aldeles uforenelige. Thi hvis den engelske Regering under de Samtaler, som naturligvis har fundet Sted mellem London og Paris, har ladet vide, at den for sit Vedkommende vilde føre en Ikke-Interventions-Politik, og at Frankrig alene maatte bære eventuelle Følger af en Interventions-Politik, behøver man maaske ikke at tale om et Tryk, selv om den franske Regering her reelt maatte træffe sin Beslutning under haardt Pres. Man tager næppe Fejl i, at Garvin udtrykte det officielle Englands Standpunkt i disse Ord: „Kun en streng [fransk] Tilbageholdenhed fra den spanske Konflikt kan bevare det diplomatiske Forhold mellem Frankrig og England uskadt.“²⁵⁾

Imidlertid, det var — overraskende nok — Frankrig, der tog Initiativet til Ikke-Interventions-Politiken, men da dette var sket, blev England under hele Krigen denne Politik konsekvente og — trods alt — urokkelige Ordfører. Ikke-Interventionen blev en særlig engelsk Politik.

*

Da den franske Regering den 1. August foreslog Ikke-Interventionen, forelaa der allerede Beviser for den italienske Stats Intervention, og det siger sig selv, at baade Frankrig og England under hele Krigen gennem deres Efterretningsvæsen blev holdt underrettet om baade de italienske og tyske Brud paa Overenskomsten. Alligevel forholdt Vestmagterne sig passive. Dette er saa forbavsende, og det er saa betydningsfuldt til Belysningen af hele Stillingen de sidste Aar før Krigen, at vi maa forsøge at analysere den fransk-engelske Politik virkelige Indhold i dette Spørgsmaal.

Da Tyskland og Italien intervererede i Spanien, vendte et af den franske Histories gamle Problemer tilbage. I Begyndelsen af det 18. Aarhundrede førte Ludvig XIV den spanske Arvefølgekrig for at hin-

dre en Habsburger i at bestige den ledigblevne spanske Trone og derved skabe en Karl V-Situation: Et Frankrig indklamret fra Nord, fra Øst og fra Syd af den germanske Magt. 170 Aar senere gentog Historien sig: Da Bismarck stillede Prins Leopold af Hohenzollerns Kandidatur til den spanske Trone, skimtede Frankrig paany et Karl V's Rige og en fjendtlig aggressiv Magt ved Øst- og ved Sydgrænsen. Den ulykkelige Krig 1870—71 førtes for at hindre en saadan Balance-Forskydning. 66 Aar forløb: Afskaaret ved Rhinlandsbesættelsen fra sine østeuropæiske Allierede og svækket paa sin Nordfront ved Belgiens Frafald saa Frankrig paany Pyrenæer-Grænsen truet.

Konsejlspræsident Léon Blum sagde det saaledes i sin Luna Park-Tale den 6. September 1936: „Jeg ved, at Bevarelsen af den spanske Republiks lovlige Regering i Tilfælde af europæisk Konflikt vilde garantere Pyrenæer-Grænsen og vore nordafrikanske Forbindelseslinjers Sikkerhed. Uden at ville tillade mig Forudsigelser om Fremtiden, som ingen nøjagtigt kender, kan jeg om en spansk Militærregering i det mindste sige, at det er os umuligt med Sikkerhed at forudse dens Forpligtelser og Hensigter. Jeg siger, at fra den ene Side er der for os Sikkerhed og fra den anden er der i det mindste en Risiko. Enhver, der ser Sagen fra vort Lands umiddelbare Interessers Synspunkt, maa føle saaledes.“

Et Aar efter talte Krigsminister Daladier saaledes:

„Hvor stort vort ærlige Ønske end kan være om at forblive tro mod Ikke-Interventions-Politiken, kan vi ikke tillade denne Politik at blive en Dødsfælde — d. v. s. at føre til Ødelæggelse af vore Forbindelser med Nordafrika eller at skabe en Trusel ved vor Pyrenæer-Grænse. En Nation, som er besluttet paa at opretholde sin Storhed, møder i sit Liv visse Øjeblikke, hvor den er nødt til at sige Nej.“²⁶⁾

Dog, Frankrig fastholdt Ikke-Interventions-Politiken, fastholdt den trods alle Provokationer og tysk-italienske Brud paa Ovcrenskomsterne — indtil den bitre Ende i Foraaret 1939.

Udenrigsminister Delbos gav straks ved Borgerkrigens Udbrud Begrundelsen:

„Da vi ikke ønsker Krig under noget Paaskud, ønsker vi ikke at blande os i noget som helst andet Lands indre Forhold. For ingen Pris maa det komme til et nyt Korstog for Idealer i Europa, thi et saadant Korstog vilde uundgaeligt have Krigen til Følge.“²⁷⁾

Altsaa, under ingen Omstændigheder Krig, Fred for enhver Pris.

Men at begynde en international Krise, at møde aabne Overenskomstbrud og Trusler mod sit Lands Sikkerhed med det Standpunkt, at man under ingen Omstændighed vil slaas, er at abdicere som Stormagt, og var over for Modstanderen som at give Banen fri for Briganterne og indbyde dem til nyt Hærværk. I denne Forbindelse kan nævnes en barok Passus fra Blums Luna Park-Tale: „Vi har gjort dette, [forbudt Vaabenudførsel] i Haab om ved vort Eksempel at ægge de andre Magters Æresfølelse.“

Ægge Hitlers, ægge Mussolinis Æresfølelse ...

For at forstaa den franske Holdning maa nu erindres ikke blot Englands afgjorte Standpunkt, men ogsaa den hele indre franske Situation.

Frankrig befandt sig paa dette Tidspunkt i en dybtgaaende finansiell og social Krise. Den 4. Juni havde en Folkefrontregering med Léon Blum som Leder overtaget Magten. Paa dette Tidspunkt var den største Strejkebevægelse, Frankrig har kendt, i fuld Gang: Over 1 Million havde nedlagt Arbejdet og holdt mange Steder Fabrikerne besat. Under disse Forhold indledte Blums Regering en Række sociale Reforme, hvoraf nogle var fuldt berettigede — de franske Arbejderses Stilling var baade organisationsmæssigt og økonomisk daarligere end i andre Lande, hvormed en Sammenligning var naturlig — mens en enkelt, Loven om 40 Timers Ugen, fra alle Synspunkter og ikke mindst under Hensyn til den internationale Situation og de Krav, den stillede til Frankrigs tilbageblevne Rustninger, var aldeles uforsvarlig. Til denne sociale Krise, der afslørede, at Fagforeningerne ikke havde Magt over Strejkebevægelsen, kom nu en finansiell: 23. September var Guldreserverne sunket under 50 Milliarder Francs, og 5 Dage efter gennemførte Regeringen en Devaluering.

Til disse Kriser kom nu yderligere en af Krigen i Spanien fremkaldt national Splittelse, der var disse Dages uhyggeligste Tegn, og som aabenbart manifesterede en Stormagtsbevidsthed i Dekadence.

Mens Kommuniste og Socialiste agiterede for Hjælp til Spanien, hvilket ikke forhindrede yderliggaaende Socialiste, som til Eksempel Pivert, i samtidig at forlange Frankrigs fuldstændige Afrustning, fandt et radikalt Omsving Sted i Højre-Bevægelsernes storpolitiske Holdning.

Siden Vaabenstilstanden i 1918 havde Frankrigs Konservative bestandig advaret mod Tyskland. havde aldrig afladet med at paapege

Farerne fra et nyt revancheivrigt Tyskland, havde kritiseret — alt for ofte med Rette — Briands Forsoningspolitik som en Illusion og havde den 7. Marts 1936 følt den franske Passivitet som et frygteligt Nederlag. Nu i denne Time, da Siegfried-Linjen lagde sig som en truende Barrière lige op ad Østgrænsen, og da Tyskland og Italien tog Fodfæste paa den pyrenæiske Halvø for der at opbygge en fascistisk Magt, der under Krig vilde gøre i hvert Fald Frankrigs Sydgrænse usikker, og som lod den siden Ludvig XIV's Dage frygtede Karl den V-Situation genopstaa, i denne Time kastede hele det franske Højre sig ind i Sympati for Franco, til en undertiden endog i Tyskland uovertruffen Agitation mod det republikanske Spanien. *Action Française* meddelte saaledes en Dag, at da den kendte kvindelige kommunistiske Deputerede, La Passionaria, en Dag paa Gaden saa en fattig Munk, kastede hun sig bagfra over ham og bed hans Nakkeaar over, saa han døde.²⁸⁾ Og det franske Højre drev en landsforræderisk Kampagne mod Blums Regering, som man beskyldte for hemmeligt at sende Vaaben til Madrid-Regeringen, og man truede med tyske Repressalier.

Hvorledes var dette muligt, hvorledes forklare det? Det var først og fremmest Hitlers mangeaarige og mest raffineret gennemspillede Propagandastykke, der triumferede. I Frankrig, som i saa mange andre Lande, forstod man ikke, at Nazismen var den eneste store Fare for Europa, og at det var Hitlers Bevægelse, der rummede de dybe destruktive Kræfter, man saa ikke, man vilde ikke se det, man lod sig indfange i den hitlerske Propagandas Net og lod sig forlokke til Troen paa en kommunistisk Fare, der — som Hitler selv sagde til Rauschning — aldrig havde eksisteret. Det var Hitlers mageløse Triumf, at han i Ly af den fiktive Kommunistrædsel, som hans Propaganda udbredte i alle Lande, kunde forberede og gennemføre sine Anslag mod Europa. Han regnede og regnede rigtigt med, at hos Bourgeoisiet i alle Lande vilde Klasse- og Besidderbevidstheden være saa stærk, at Frygten for det røde Spøgelse vilde døve Forstanden og sløve Blikket for, hvem han, Hitler, var, og hvad han vilde. Sympatien for Franco var begrundet baade i Frygt for et rødt Spanien og i Had til Léon Blums Regering. Hos det franske Højre var saaledes Ideologi og Klassefølelse saa stærke, at Nationalfølelsen blegnede. Dette var da den franske Situation! Paa den ene Side kommunistiske og socialistiske Partier, der i Aarevis havde agiteret for Afrustning og vedblivende

gjorde det, samtidig med at de forlangte Intervention i Spanien, og paa den anden en Folkefrontregering, som erklærede, at det aldrig i Europa maatte komme til ideologisk Korstog — som om dette Korstog ikke allerede var startet, som om Hitler ikke allerede med Sværdet ryddede Vej for sit Anfald mod selve det europæiske Kulturgrundlag. En Folkefrontregering endvidere, som paa Forhaand erklærede, at Krig maatte undgaas for enhver Pris, og som derved fraskrev sig Betydning som storpolitisk Magtfaktor. Og endelig i Opposition til denne Regering Højrebewægelser, der af Frygt for den „røde Farc“ svingede ind paa den Vej, som den foragtelige Pierre Laval alt længe havde forberedt: Forstaaelse med de fascistiske Magter og Forlig med Tyskland. Men en saadan Politik var Vidnesbyrdet om, at Stormagtsinstinktets Rødder var i Færd med at visne.

Ogsaa i England blev Regeringens Holdning over for det spanske Spørgsmaal bestemt af ideologiske og klassepolitiske Hensyn. I Maj 1937 var Neville Chamberlain fulgt efter Baldwin som Premierminister, og det mest karakteristiske ved hans Politik var hans bestandige Forsøg paa Forstaaelse med de fascistiske Magter. Ogsaa han, hvis Kendskab til Kontinentets Politik og Mænd var ringest mulig, var blevet et Offer for Hitlers Bolchevikpropaganda. Han var konservativ i Ordets mest insulære Forstand, og det var ikke vanskeligt at indjage ham og hans Kreds Rædsel for Kommunismen og at indgive ham en vis Sympati for Nazismen som „Bolværk mod Bolchevismen“. Denne det konservative Englands Forestilling om Hitler som Beskytter af Europas Kultur mod „asiatisk Barbari“ var disse Aars mest fatale Misforstaaelse og kun mulig paa Grund af fuldkommen Uvidenhed om tysk Historie og da navnlig efter 1935.

Den langt overvejende Del af det konservative Parti, Kirke og City, ønskede fra Begyndelsen Francos Sejr, og af dette Ønske bestemtes den engelske Politik under hele Krigen. Trods alt fastholdtes den med urokkelig Konsekvens. Trods alt — trods Tysklands og Italiens bestandige Ordbrud, trods grove Krænkelser af engelske Rettigheder og trods Englands strategiske Interesser.

For England maatte under en kommende Krig et velvilligt Spanien være ønskeligt og et neutralt Spanien vitalt, og Udsigten til et fascistisk Spanien i mere eller mindre aktiv Forstaaelse med Italien og Tyskland maatte løbe paa tværs af Englands mest aabenbare strategiske Interesser i Middelhavet. Alligevel sympatiserede det herskende

England med Franco og lukkede bevidst Øjnene for at søge over for andre at tilsløre den tysk-italienske Politik og dække over den. I mere end 200 Aar havde Herredømmet paa Havene været Hovedhjørneste-
 nen i engelsk Politik, og fra Gibraltar over Suez til Aden var Position efter Position erhvervet og befæstet for at sikre den britiske Kongevej gennem Middelhavet ud til Østen. I denne lange Periode, da Imperiet blev opbygget, havde London visselig aldrig ladet sig forlede til af sentimentale og ideologiske Aarsager at tilsidesætte strategiske Interesser, og navnlig havde da det konservative Parti altid med Nidkærhed holdt Vagt om Rigets Sikkerhed. Og nu, i 1936, saa man en stærk konservativ Regering med Støtte af Handel og Finans vende sig fra rodfæstede britiske Traditioner, forglemme elementære strategiske Hensyn og med Sympati følge en militær Revolte mod Landets lovlige Regering og Spaniens Kurs imod fascistisk Middelhavspolitik. Dette var i Englands Historie noget i den Grad nyt og paradoksalt, at engelske Historikere og Militærskribenter har fundet det næsten uforstaaeligt.²⁹⁾ De finder ingen anden Forklaring, end at Ideologi og Klasseshensyn her — som i Frankrig — tog Magten over den politiske Forstand. Det var igen Hitlers „røde Fare“, der triumferede. Den besjærede Hensynet til vitale politisk-strategiske Interesser, og den forledte den herskende Klasse til en uengelsk og antikonservativ Sympati for en Armé, der revolterer mod den civile Magt. Paa en Tid, hvor fascistisk Lovløshed og Vold bredte sig over Europa, støttede den engelske Overklasse — ligesom Overklassen i de fleste andre Laude — en illegitim Militærregering mod en legitim folkevalgt Regering. Det var en Tankens Forvirring og Letfærdighed; og til hvilken Inkonsekvens denne Politik førte, ses af et andet Forhold. For Chamberlain-Kredsen var det — vi vender tilbage dertil — ingen fremmed Tanke, at man skulde give Tyskland frie Hænder mod Øst for derved at redde Vesteuropa. Dette var ogsaa den Politik, franske Politikere som Flandin og Laval allerede paa dette Tidspunkt gjorde sig til Advokater for. Men disse samme Politikere, der altsaa naivt haabede at redde Vesten ved at ofre Østen, saa nu med paradoksalt Inkonsekvens roligt paa, at Hitler ogsaa satte sig fast i Spanien og byggede en fascistisk Magt op ved Frankrigs Sydgrænse og ved Indgangen til Middelhavet.

Ideologiske Hensyn vandt saaledes i 1936 en af Førkrigstidens mærkeligste og mest uforstaaelige Sejre i England. Men hertil kom, som i Frankrig, en Pacifisme, der — igen paradoksalt — syntes udbredt i

det konservative Parti. Regeringen begrundede bestandig sin Politik med, at det først og fremmest gjaldt om at undgaa en europæisk Krig. Eden udtrykte det saaledes: „Det er sandt, at det er et stort Bidrag til Europas Fred at bevare Freden i dette Land, og hvad man end kan sige om „Fred for enhver Pris“, hvis det højttærede Medlem [Lloyd George] vil sige „Fred for næsten enhver Pris“, vil jeg næppe være uenig med ham.“³⁰⁾

En farlig Lære for en Stormagt, og maatte Hitler ikke drage den Slutning, at han kunde tillade sig i hvert Fald *næsten* alt? Det blev — igen en mærkelig Situation — ikke en konservativ, men en Arbejderpolitiker, Oberst Wedgwood, der besvarede denne Doktrin i en Formel, som Aarhundreders engelsk Statspolitik vilde have billiget: „Der er noget, der er værre end Krig, Tabet af vor Ære og Tabet af vor nationale Tro.“³¹⁾

Dog, blandt de konservative var der een Mand, som holdt Vagt om de britiske Traditioner og Imperiets strategiske Interesser: Winston Churchill nægtede til at begynde med at tage Parti i den spanske Borgerkrig;³²⁾ men da i Sommeren 1937 Meddelelser fremkom om, at svært Artilleri, ogsaa af tysk Oprindelse, var bragt i Stilling, dels paa det spansk-europæiske Territorium nær Gibraltar, dels i det spanske Marokko, var det ham, der atter og atter fremdrog dette Spørgsmaal og de Farer, det rummede for Gibraltar og for Middelhavslinjen. Man blev saa Vidne til denne paradoksale Situation, at han, naar han talte om Gibraltar og om Herredømmet paa Havet — Grundpiller i Imperiets Rustværn, overvaaget med Nidkærhed i Aarhundreder — fik Støtte af Arbejderparti og Liberale, mens Regeringens Ordførere støttet bl. a. af en af den første Verdenskrigs Admiraler, Sir Roger Keyes, søgte at berolige, at tilsløre og at unddrage sig en oprigtig Redegørelse. Det var i Sandhed foruroligende Tegn paa den Forvirring og den Op-løsning af Grundbegreberne, som Hitlers Bolchevikpropaganda havde fremkaldt hos Storbritanniens herskende Klasser.

Den konsekvente Ikke-Interventions-Politik medførte nu ogsaa for den engelske Regering baade Uoprigtighed og Ydmygelser.

Var det saaledes oprigtigt, naar man fra Regeringens Side bestandig paastod, at det spanske Folk, naar Krigen var forbi, vilde føle mindst Uvilje mod dem, der havde intervenseret mindst, og at Intervention derfor „ikke blot er daarlig Humanisme, men ogsaa daarlig Politik?“³³⁾ Var det ikke snarere et Forsøg paa at camouflere de virkelige ideolo-

giske og klassepolitiske Motiver for Regeringens Politik ved en Paa-stand om, at det netop var britiske politiske Interesser, der bestemte denne Politik?

Paa samme Maade med de stadige Forsøg paa at tilsløre og forringe den tyske og italienske Intervention og omvendt overdrive den russiske. Naar saaledes Eden erklærede „kategorisk“, „at der er andre Regeringer end den tyske og den italienske, som man har mere Grund til at rette Bebrejdelser imod,“³⁴) saa kan dette umuligt kaldes en fair og historisk korrekt Paa-stand.

Naar fremdeles Lord Cranborne paa Regeringens Vegne den 8. Februar 1937 meddelte, at der kun var Frivillige i Spanien, kan dette næppe være sagt i god Tro. Netop i de seks Uger, der gik forud for Cranbornes Udtalelse, afsendtes et italiensk Ekspeditionskorps til Spanien. *Times* oplyste bl. a.: „Fra 1. Januar indtil midt i Februar har Italien til Spanien sendt 40.000 Mand fuldt udstyret med Rifler, Ammunition, Granater, Maskinkanoner og Tanks og Petroleum og betalt fra Fædrelandet. Det er rekruteret og organiseret af det fascistiske Parti. Dette Ekspeditionskorps, der er langt det største i Spanien, er ledsaget af sine egne Vandflyvemaskiner.“ Bladet oplyste videre, at fra Oktober 1936 til ind i Januar 1937 sendte Tyskland 12—15.000 Mand i „stor Hemmelighedsfuldhed“, og at der i alt tjente ca. 60.000 fremmede Tropper under Franco.³⁵) Det er aldeles udelukket, at Regeringen i London ikke var ganske klar over disse Forhold. Lord Cranbornes Erklæring var vildledende.

Men ogsaa Ydmygelser maatte England lide. Den 2. Januar 1937 undertegnedes den engelsk-italienske Middelhavsoverenskomst. To Dage efter forelaa officielt bekræftet Meddelelse om, at Italien den 22. December havde sendt 6.600 og den 1. Januar 4.000 „Frivillige“ til Spanien. En Udfordring, der viste, hvad Overenskomsten var værd. Mussolini fortsatte jo ogsaa sin Intervention. Alligevel gennemførte Neville Chamberlain en ny, mere omfattende Overenskomst den 16. April 1938. I et af de Dokumenter, hvoraf Overenskomsten bestod, udtaltes, at den først skulde træde i Kraft, naar det spanske Spørgsmaal var ordnet, hvilket i Følge et Brev fra Udenrigsminister Ciano til den engelske Ambassadør i Rom vilde sige, naar de italienske „Frivillige“ havde forladt Spanien.³⁶) Dette kunde ske paa en af to Maader: Enten kunde Mussolini akceptere Ikke-Interventions-Komitéens Forslag om gradvis og forholdsmeessig Tilbagetrækning af de „Frivil-

lige“ paa begge Sider, eller ogsaa kunde han vente, indtil Franco havde sejret. Naturligvis valgte Mussolini den sidste Udvej, som England — Ikke-Interventions-Politikens Ordfører — kun kunde være med til ved en flagrant Modsigelse, thi reelt betød den Anerkendelse af den italienske Intervention, indtil det republikanske Spanien var besejret. Endelig gik Chamberlain saa vidt, at han den 18. November lod Overenskomsten træde i Kraft, skønt — som Eden (der da var trandt ud af Regeringen) sagde — „det visseligt er vanskeligt at paa-staa, at fremmed Intervention er blevet effektivt begrænset.“³⁷⁾

Under Debatten i Overhuset om Overenskomstens Ikrafttræden³⁸⁾ fremkom Udenrigsminister Lord Halifax med to betydningsfulde Udtalelser. Han meddelte først, at Mussolini „altid og lige fra de første Samtaler mellem Hans Majestæts Regering og den italienske Regering har gjort det klart, at han af Grunde, vi alle kender, enten vi billiger dem eller ikke, ikke vilde tolerere General Francos Nederlag.“ Det var altsaa under denne Forudsætning, England afsluttede Overenskomsten af 16. April og lod den træde i Kraft. Paany et Udtryk for, at Ikke-Interventionens ledende Magt anerkendte den italienske Intervention. Endelig erklærede Lord Halifax, at Mussolini havde forsikret den engelske Regering om, at „ingen yderligere italienske Tropper vil blive sendt til Spanien, og at den italienske Regering ikke et Øjeblik har tænkt paa at sende Luftstyrker som Erstatning for det Infanteri, der er trukket tilbage.“

Paa samme Maade meddelte Chamberlain i Underhuset: „Vi har af Signor Mussolini modtaget afgjorte Forsikringer om, at ingen yderligere italienske Tropper vil blive sendt til Spanien.“ Paa Forhaand maatte det sige sig selv, at denne Mussolinis Forsikring var lidet værd, naar han samtidig lod England vide, at han ikke vilde tolerere Francos Nederlag, og nogle Uger efter Halifax' Erklæring oplystes, at Italien vel havde trukket 10.000 udmattede Soldater hjem fra Spanien men samtidig afsendt 5.000 friske Tropper, 49 Flyvemaskiner og flere Tusinde Tons Materiel. Regeringen maatte indrømme det. Den 14. December erklærede Understatssekretær Butler i Underhuset: „Vi kan ikke nægte, at der i de sidste to Maaneder er kommet en vis Mængde Hjælp fra italienske Kilder, men jeg vil nødig tro, at det drejer sig om meget mere end Erstatninger, og det betyder ganske sikkert ikke en Forøgelse af de italienske Troppers Styrke.“

Altsaa kun Erstatninger, eller i hvert Fald ikke „meget mere“ ... Men

det var jo Mussolinis Forsikring om, at han intet Øjeblik tænkte paa at sende Erstatninger for tilbagetrukne Tropper, der havde beroliget London-Regeringen i saa høj Grad, at den lod Overenskomsten træde i Kraft ...

En anden Begivenhed skulde yderligere dokumentere, hvad Mussolinis Ord var værd. Ved Traktaten af 16. April gav England og Italien „Afkald paa ethvert Ønske om at ændre *status quo* med Hensyn til den nationale Overhøjhed over Territorier i Middelhavsområdet.“ Den 30. November, altsaa 14 Dage efter at Traktaten var traadt i Kraft, sluttede Udenrigsminister Grev Ciano en Tale i Kammeret i Rom med nogle Ord om den urokkelige Fasthed, hvormed „det italienske Folks Interesser og naturlige Krav“ vilde blive beskyttet. Erklæringen hilstes med en øjensynlig velforberedt Demonstration: Tunis, Tunis! raabte de Deputerede, og i de følgende Dage forlangte den italienske Presse og Radio i stigende Tempo Grænserevisioner af Frankrig — snart Tunis, snart Korsika eller Nice — indtil en foreløbig Kulmination blev naaet den 17. December, da Italien opsagde den fransk-italienske Traktat af 7. Januar 1935 og saaledes — trods Overenskomsten med England — tilkendegav sit Ønske om at ændre *status quo* i Middelhavet. Trods Overenskomsten — javel, erklærede en officiel tysk Skribent, men „al Politik Grundprincip: Nødvendigheden af at forbedre uholdbare Tilstande er ikke afsvækket eller udelukket som Følge af den engelsk-italienske Overenskomst,“ hvorfor „det sidste Ord om Tunis endnu ikke er talt mellem Rom og Paris.“³⁹⁾ Dette var Hitlers og Mussolinis Traktatpolitik. Dog, Chamberlain følte sig, som han sagde under Debatten i Underhuset, overbevist om „Alvoren i den italienske Regerings gode Vilje.“ Dette gjorde han, skønt tyske og italienske Bombeflyvere, der tjente Franco, i Perioden mellem den første engelsk-italienske Overenskomst fra Januar og Ikrafttrædelsen af den anden i November havde angrebet 70 engelske Skibe i Middelhavet og dræbt eller saaret 60 Sømænd. Hermed forholdt det sig saaledes: Skønt Franco selvfølgelig ikke havde nogen Ret til at etablere Blokade af spanske Regeringshavne, søgte han dog ved Hjælp af de italienske og tyske Flyvemaskiners Aktioner baade i spansk territorialt Farvand og paa det aabne Hav at tilintetgøre andre Nationers lovlige Handel, hvilket for den engelske Handelsflaade medførte de ovenfor nævnte Tab af Skibe og Menneskeliv. Spørgsmaalet blev behandlet i to store Debatter i Underhuset den 21. og 25. Juni 1938. Neville Chamberlain

erkendte naturligvis, at disse Aktioner var ulovlige, og at han Gang paa Gang havde protesteret, men han afviste yderligere Skridt, og han udtalte, at engelske Handelsskibe, der „for Profit“ gik ind i territorialt spansk Farvand, maatte gøre det paa egen Risiko.

Tilfældet var enestaaende: Engelske Handelsskibe, der drev en fuldt ud lovlig Handel med et Land, som Storbritannien stod i venskabeligt Forhold til, blev af en oprørske Generals tyske og italienske Hjælpere angrebet, bombet og sænket, og mens Arbejderpartiet og de Liberale forlangte Beskyttelse, havde den konservative Premierminister intet andet at sige, end at han havde protesteret og stadig protesterede, men at Skibene jo desuden sejlede for Profits Skyld!

Lloyd George kommenterede saaledes: „Jeg har i den lange Tid, jeg har været Medlem af dette Hus, set mange Premierministre fra forskellige Partier, men jeg har ikke kendt nogen Premierminister i noget Parti, der vilde have holdt en saadan Tale, og — ganske oprigtigt — jeg har ikke kendt noget Underhus, der vilde have taalt den.“

Fem Maaneder efter denne Debat, og da de Angreb paa engelske Skibe, hvori de italienske Flyvere saa ivrigt deltog, fortsattes, lod Chamberlain sin auden Overenskomst med Gentleman'en i Rom træde i Kraft! Saa langt kunde en konservativ Regering, der var indpodet med ideologiske og klassepolitiske Fordomme, gaa i Tilsidesættelse af britiske Interesser, saa grove Ydmygelser lod den sig byde.

En af de alvorlige Konsekvenser heraf var, at Hitler og Mussolini jo kun kunde bestyrkes i deres Tro paa et abdicerende, et dekadent og et defaitistisk England, og at de derved forledtes til bestandig nye Udfordringer. Det maatte for dem tage sig ud, som om det britiske Vælde var paa Retræte. Et tysk Blad udtrykte det allerede midt i 1937 saaledes: „I Dag forstaar vi, at denne dekorative Livsstil med dens Eton-Opdragelse, dens Godser og Have-Modtagelser, dens gyldne Karosser og Bjørneskindshuer hører til en Verden, der allerede er i Forfald, til en Kultur, der ikke længere passer til et afgørende Aarhundredes indre-europæiske Stridigheder ... Den tidligere Veneration i Tyskland for gamle England forstaas nu som et Symptom paa den Mangel paa Tillid til den tyske Karakter, som nu er kastet bort, siden Tyskland ved Adolf Hitler lærte sig selv og sin egen Styrke at kende.“⁴⁰⁾

Mange tilsvarende Udtalelser fra Tyskland og fra Italien kunde anføres. De viste, at efter Erfaringerne fra Spanien mente Diktato-

rerne at kunne tillade sig alt. De forstod, at de ikke behøvede at lade sig skræmme af enkelte Tilløb til en mere fast Politik som til Eksempel Nyon-Konferencen i September 1937 mod de italienske („ukendte“) Undervandsbuaades Pirateri i Middelhavet.

Ikke-Interventions-Komitéen samledes, som tidligere omtalt, til sit første Møde i London den 9. September 1936. For saa vidt Komitéens Opgave var at hindre den spanske Borgerkrigs Udvikling til europæisk Krig, lykkedes Opgaven. Men for hvilken Pris!

Ikke-Interventions-Politikeren fik allerede den 21. September 1937 sin Karakteristik, da Litvinof i Folkeforbundet udtalte: „Arrangementer blev undertegnet — for straks at blive brudt. Resolutioner blev vedtaget — for ikke at blive overholdt. Planer blev udarbejdet — for at saboteres.“

Saaledes var det fra Begyndelsen indtil Slutningen. Der er ingen Grund til her at dvæle ved Enkeltheder i disse Aars Forhandlinger. Billedet var bestandigt det samme: Fra Tysklands og Italiens Side en mageløs Frækhed og Kynisme og fra de øvrige Magters Side stadige Forsøg paa at tilsløre, at dække over, at skjule og aldrig at nævne Tingene ved deres rette Navn. Disse Politikere var som de gamle Rabinere: De nævnte helst andre Navne end de skrevne, som de ikke turde udtale. De talte saaledes altid om de „Frivillige“, endskønt Alverden vidste og en Folkeforbundsresolution af 2. Oktober 1937 udtalte, „at det idag maa erkendes, at der paa spansk Grund befinder sig regulære fremmede Armékorps, der betyder fremmed Intervention i Spaniens Forhold.“

De var sat til at overvaage, at den Ikke-Intervention, som alle Magter havde forpligtet sig til, blev nøje overholdt, og to Aar igennem blev den ustandselig krænkert, ja mere end dette: Mussolini praalede offentlig af, at han brød de Overenskomster, han havde undertegnet. I en af sine Artikler i *Popolo d'Italia* skrev han — den 26. Juni 1937 —: „I denne store Kamp, som over for hinanden har stillet to Kulturtyper, har Italien ikke været neutral, men har kæmpet, og det vil sejre.“ Et Par Dage efter, den 1. Juli, skrev det samme Blad en Artikel, hvori italienske Tropper — Frivillige kaldes de — pristtes, i Anledning af deres Ankomst til Spanien. Samtidig paastodes, at ogsaa franske og engelske Frivillige var kommet, og der protesteredes indigneret mod dette Brud paa Overenskomsten!

Den 27. August offentliggjorde de italienske Blade Navnene paa

tolv Generaler, der gjorde Tjeneste i Spanien, og samme Dag afsendte Mussolini dette Telegram til den Øverstkommanderende i Spanien: „Sejren [ved Santander,] der kroner de italienske Legionærers kendte Heltemod, vækker Begejstring, ikke alene i Italien, men i hele Verden. Folket har fulgt Slaget med Lidenskab og Vished om Sejren. Jeg sender Eder, Generaler, Kolonnechefer, Officerer og Legionærer, mine begejstrede Lykønskninger, Italien er stolt over at have kæmpet paa spansk Jord.“ I et samtidigt Telegram til General Franco udtalte han, at „dette fremtidigt intime Vaabenbroderskab er en Garanti for den endelige Sejr.“

Men det er unødvendigt at fortsætte og gøre Listen lang. Ordbryderen var nu naaet derhen, at han offentligt gjorde sig til af sin Æreløshed. Men i Ikke-Interventions-Komitéen diskuterede hans Repræsentant, Grev Grandi, alvorligt, hvorledes Komitéens høje Opgave bedst kunde gennemføres.

Hvilken uværdig Maskekomedie. En europæisk Krig blev vel undgaact, men Landsknægt-Politiken blev Trumf, og Modstandskraft og Moral svækkedes i Demokratierne. Hvad skulde vel den jævne Mand paa Gaden tænke, naar han i sin Avis fulgte Ikke-Interventions-Komitéens Forhandlinger om „de Frivillige“ og vidste, at de var regulære tyske og italienske Tropper? Hvad skulde han overhovedet tænke om Ikke-Interventions-Diplomatiet, der fungerede i omtrent to Aar, og i hvis Midte Hr. Grandi og Hr. Ribbentrop sad, samtidig med at tyske og italienske Ekspeditionskorps slog det republikanske Spanien ned? Maatte han ikke udtrende spørge sig selv, om det virkelig var ved at tie og skjule og se gennem Fingre med, at Verden blev frelst fra Diktatorernes Lovløshed?

Men hele dette Hykleri, alle disse officielle Fiktioner og halve eller hele Usandheder maatte vel ogsaa sætte deres Præg paa de demokratiske Politikere selv. En af de store Gaader i Førkrigstidens Historie bestaar i, at de fleste ledende demokratiske Politikere først alt for sent forstod, hvem Mussolini og navnlig Hitler var.

*

Den 5. September 1939 gled Europa fra en uerklæret Krig ind i en erklæret. I Virkeligheden var Krigen begyndt længe før. Den begyndte allerede i Juni 1936. Italiens og Tysklands Hjælp til Spanien var dens

første Operationer. Det var Vestmagternes, og det var især det konservative herskende Englands frygtelige Fejl, og det blev Europas Tragedie, at de ikke saa og forstod dette, og det er i al moderne Historie et af de mærkeligste og vanskeligst forklarlige Træk, at Baldwins og Neville Chamberlains England svigtede Rigsinteresser, hvorm 250 Aars engelsk Statskunst havde staaet Vagt.

Lykkeligvis var der, da den afgørende Prøve blev stillet, et andet England end det, der havde dækket Baldwins og Chamberlains Politik. Lykkeligvis skulde det bekræfte sig, hvad et stort engelsk Blad, i hvis Spalter konservativ Rigspolitikens Traditioner blev hævdet uplettet, skrev under Rhinlandskrisen.

Den 18. Marts 1936 mindede *Morning-Post* i sin ledende Artikel om det Epigram, som Baldwin formede i 1934, men ikke efterlevede, at Englands Grænse ligger ved Rhinen, og tilføjede, at det vilde være at gøre Freuden en daarlig Tjeneste, hvis britiske Statsmænd og britisk Presse nu opmuntrede Tyskland i den Tro, at Rhinlandsspørgsmaalet ikke interesserede England, og saa sluttede *Morning Post* med disse Ord: *England will always swing to her true bias in the end.*

Det varede længe, men det kom.

KAP. XVII

Baldwin

1936 var Rhin-Besættelsens og det spanske Krigsudbruds Aar. Det var de første Operationer i Hitlers Krig, og vor Fremstilling nærmer sig nu det store Aar 1938, da Hitler erobrer Østrig og Sudeterlandet og saaledes sikrer sig nye Positioner til det Øjeblik, da efter hans Vilje den uerklærede Krig skal blive en erklæret. Men 1938 var ogsaa det Aar, der bragte en frygtelig Afsløring: Under September-Krisen viste det sig, at baade Frankrig og England var uforberedte, var ude af Stand til at vove en Krig, var tvunget til at føre Politik efter Doktrinen „Fred for enhver Pris“. Mest rystende var Afsløringen af Englands Svaghed. Hvorledes var dette kommet, hvor var det muligt?

Naar en Brand hærger Skoven, sker det, at nogle Træer fortæres eller styrter sammen, mens andre bliver staaende ranke, efter at Flammerne er hendøet. Men har de undgaaet Skæbnen? Selv om de sætter frisk Løv om Foraaret, kan det hændes, at Stammerne indvendigt er forkullet og hule, og at den første barske Vinterstorm kaster dem til Jorden.

Da i 1918 Flammeskæret slukkedes over Slagmarkerne, laa fire stolte Imperier — Hohenzollernes, Habsburgernes, Romanøvernes og Osmannernes — sammenstyrtet og knust, mens det britiske Verdensriges Stammer rankede sig kongeligt. Hitler mente, at denne stolte Skov kun illuderede, han var overbevist om, at Træerne var forkullet indvendigt, og at de en Dag vilde styrte. De, der kendte og elskede England med dets sunde parlamentariske System og dets stærke Fagforeninger, med dets religiøse Traditioner og dets Humor, vidste, at Hitler tog Fejl. Men de var ængstelige. De vidste, at England var Europas eneste virkelige Bolværk mod moralsk og social Nihilisme, og at vor Verdensdels Frelse fra Undergang i Barbari beroede paa Englands Modstandskraft, men de kunde ikke lukke Øjnene for, at

denne Modstandskraft Aar for Aar svækkedes ved en kortsynet, undertiden en blind Politik, og at Storbritannien, der i 1919 stod med alle de moralske, politiske og militære Magtmidler i sin Haand, havde ladet sig denne dyre Sejrs Frugter spille af Hænde i de Aar, da et nyt germansk Vælde var ved at rejse sig. Hvorledes havde dette kunne ske? For at forstaa det, maa vi dvæle lidt ved den Mand, der i disse Aar havde Ansvaret for Imperiet.

Stanley Baldwin blev første Gang Premierminister i 1923 og anden Gang i 1924 efter Mac Donalds Valgnederlag. Han havde da Magten indtil 1929, da han afløstes af Mac Donalds anden Regering. I 1931 dannedes et nationalt Kabinet med Mac Donald som Premierminister og Baldwin som Lord President of the Council, og, paa Grund af det konservative Partis stærke Stilling, som egentlig Magthaver. 1935 overtog Baldwin Stillingen som Premierminister i det nationale Kabinet, i Maj 1937 traadte han tilbage. De 14 Aar fra 1923 til 1937 er saaledes en Baldwin-MacDonald-Periode, og inden for denne har Baldwin Magten fra 1924 til 1929, fra 1935 til 1937, mens han, som den egentlige Herre i Huset, deler den med MacDonald fra 1931 til 1935. Ansvaret for engelsk Politik i de Aar, da paa Kontinentet Bølgen stiger og tager Land, er da hans. Hvem var han; hvilken Politik var hans?

*

En politisk Skribent tegnede allerede i 1924 dette Portræt af ham: „Han er en jævn, ligefrem, enfoldig Landmand, der tilbringer arbejdsomme og trættende Dage i den stygge Atmosfære, der kun kan have ringe Tiltrækning for en uegennyttig Mand, hvis hele Hjerte hungre og tørster efter Landet ... Han kan gøre Fejl, han kan lade en god Lejlighed gaa forbi sig. Han mangler den professionelle Politikers lønnende Smarthed. Men han drømmer en stor Drøm, han følger et sandt Lys, og hans Hjerte er rent ...“¹⁾

Her har vi allerede paa et saa tidligt Tidspunkt det klassiske Baldwin-Billede, her ser vi i faa Linjer Legenden om Baldwin: den jævne, ærlige og hæderlige Landmand ude fra Worchestershire, som er alt for god til det smudsige politiske Liv. Portrættet er gjort over Cincinnatus, der reddede Rom og efter seksten Dages Forløb vendte tilbage til sin Plov. I moderne Politik har denne legendariske Romer ofte været et tilstræbt Forbillede. Den moderne Cincinnatus er en Maske, en

Rolle, der spilles og bidrager til at give sin Aktør det Præg af Hæderlighed og Troværdighed, der i Mængdens Øjne løfter ham op over et smudsigt politisk Milieu. Den jævne, ærlige Mand midt mellem Gavtyve — det er et virkningsfuldt Billede, et værdifuldt politisk Aktiv. Den ovennævnte Biograf skriver om Baldwin, at Reklame forstaar han sig ikke paa: *He is not a good advertiser.*

Man maa dog ellers sige, at han selv i sine Taler Træk for Træk opbyggede den Baldwin-Legende, der i saa høj Grad bidrog til at skabe hans politiske Karriere, og som førte ham frelst gennem Nederlag, der havde slaaet mange andre ned.

Det er bekendt, at Baldwin i 1919, da han endnu var en temmelig ukendt Understatssekretær i Finansministeriet, gav Staten 120.000 Pund, en Femtedel af sin Formue. Han meddelte *Times'* Redaktør sin Beslutning og lod i Bladet fremkomme en anonym Erklæring derom, idet han haabede, at andre vilde følge hans Eksempel og saaledes bidrage til at nedbringe Statsgælden. Der er ingen Grund til at tvivle om, at Baldwin virkelig ønskede at forblive anonym. Paa den anden Side er det en Selvfølge, at Anonymiteten hurtigt blev røbet. Det Brev, Baldwin dengang offentliggjorde i *Times*, indeholder bl. a. disse Sætninger: „Jeg har tænkt over dette Spørgsmaal i næsten to Aar, *men min Hjerne arbejder langsomt, jeg afskyer Offentlighed*, og jeg har haabet, at en anden vilde gøre Begyndelsen.“

De fremhævede Ord er forbavsende. Baldwin var paa dette Tidspunkt 52 Aar, han havde i elleve Aar været Medlem af Underhuset, havde i 1917 faaet en Statssekretær-Stilling, var altsaa godt paa Vej ind i det store politiske Liv — hvad vil det saa sige, at han afskyer Offentlighed, og endnu mere: hvad vedkommer det Sagen, at hans Hjerne arbejder langsomt?

Men netop denne Selvkaraktærisik vender atter og atter tilbage i hans senere Taler. Han ved godt, siger han, at han ikke er en fiffig [*clever*] Politiker, at han kun er en jævn og hæderlig Mand [*plain and honest*]. Han ved ogsaa, at han ikke er særlig begavet: han fortæller, at han ingenlunde hørte til de dygtigste i Skolen.

Atter og atter fremhæver han, at det politiske Liv i London, hvor han er *landflygtig* eller en Trækfugl, egentlig slet ikke er noget for ham, og at han kun længes efter at ryge sin Pibe ude paa Landet og passe sine Grise for ud paa Aftenen at læse de romerske Klassikere —

med Grammatik og Leksikon, for mere har han nu ikke kunnet drive det til.

Disse klassiske Studier har nu været ham til stor Værdi, de har hjulpet ham til Respekt for *Ordenes Sundhed*, til ikke at *boje sig for Torvets Afgudsbilleder* og til at vogte sig for *Veltalenhedens tropiske Vækst*, men i Stedet stræbe efter en *jævn og utvetydig Tale: plain and unambiguous.*²⁾

Da i 1950 de konservative Parlamentsmedlemmer samledes for at diskutere Partiets Ledelse, var der adskillige, der ønskede en ny Fører. En af dem, der anbefalede Baldwins Genvalg, Lord Hailsham, sagde bl. a.: „Det er sandt nok, at Mr. Baldwin ikke er en glimrende Oppositionsfører. Han hører ikke til dem, der med et Øjeblikks Varsel kan springe op og holde en brillant Tale.“

En brillant Taler, en Orator var Baldwin altså ikke. Men han gør en Dyd af Nødvendigheden. Han kaldte engang Talekunsten for „Skøgen blandt de skønne Kunster“. Ogsaa dette hører med til Billedet: af ham skal man ikke vente blændende Tribunekunst, han vil ikke forføre Folket ved oratoriske Præstationer, han siger kun jævnt og enfoldigt, uden Hensyn til Taktik, Sandheden.

Det kan være vanskeligt nok for en enfoldig og hæderlig Mand at klare sig igennem Londons politiske Liv, hvor Uærlighed og Taktik og demagogisk Talekunst spiller saa stor en Rolle, dog, Ærligheden betaler sig. Efter sit store Valgnederlag i 1924 taler han saaledes: „Vi blev slaaet haardt. Mange af mine Venner mener, at jeg holdt for fast ved det Løfte, jeg havde givet. Det er muligt (!), men jeg beklager det ikke, thi ingen kan nu sige, at mit Løfte ikke blev ærligt holdt. Vælgerne ved nu, at paa os kan de stole, hvor de maaske ikke stoler paa andre.“

Overhovedet bliver han aldrig træt af at fremhæve sin egen Hæderlighed og de høje moralske Krav, han stiller sig selv og sit Parti: „Vi maa se Kendsgerningerne i Øjnene. Vi kan ikke sjakre med Sandheden for Stemmers Skyld.“³⁾ Eller tag denne Replik fra den indiske Debat i 1951: „Det er den politiske Leders højeste Pligt at fortælle Folket Sandheden; thi Sandheden er større end Taktik.“⁴⁾

Nogle Aar efter gentager han: „Den største Forbrydelse mod vort Folk er ikke at sige det Sandheden.“⁵⁾ Det er en ædel Doktrin, men det er ogsaa en lidt ubehagelig Platitude, det er en saadan Selvfølgelighed, at man bliver mistænksom over for den, der udraaber den.

Overhovedet er hans Tale fuld af slige Banaliteter, hvis eneste Fjendommelighed er, at de barokt kontrasterer med hans egen Karakter og Politik, som naar han til Eksempel siger: „Det er væsentligt, at vi ledes med Kraft, Beslutsomhed og Fremsyn.“⁶⁾

En Dag saa jeg Baldwin ankomme til Modtagelse paa Buckingham Palace. Han steg ud af Vognen — i Uniform, med Kaarde og trekantet Hat, saa standsede han et Øjeblik og bankede Piben ud mod Muren. Dette lille velberegnede Trick, hvis Genialitet beroede paa, at det syntes saa aldeles naturligt, udløste Mængdens Jubel: *Good old Stanley ...*

Til Legendens Teknik hører baade hans Grise hjemme i Worcestershire og hans Pibe. De er for ham, hvad Orkideen var for Joseph Chamberlain, Lokkerne for Disraëli og Cigaretten for Briand. De forlener ham med noget jævnt og ligefremt og folkeligt. De fuldkommengør Billedet, de føjer de sidste Træk til Indtrykket af den enfoldige, langsomt tænkende Landmand, der midt mellem Røvere og Gavytve gør sit hæderlige Arbejde.

Lad os imidlertid forsøge at gaa bag om Legendcn, lad os se, hvad der skjuler sig bag Masken.

*

Lad os tage vort Udgangspunkt i Baldwins Underhustale den 12. November 1956. Winston Churchill havde den Dag ført et straalende Angreb mod Regeringen og blottet dens viljeløse og ubeslutsomme Holdning i Forsvarsspørgsmaalet:

„Regeringen kan ikke tage Standpunkt og kan ikke faa Premierministeren til at tage Standpunkt. Den er besluttet paa intet at beslutte, den har bestemt intet at bestemme, den er urokelig i ikke at lade sig drive af Sted, den er fast i udflydende Form, den er almægtig, men impotent.“

Saa tog Baldwin Ordet. Nu vilde han, som han sagde — og som han altid sagde, naar hans Sager stod slet — nu vilde han tale med den yderste, ja med en forfærdende Oprigtighed, — *with the utmost frankness, with an appalling frankness*. Han indrømmede da, at han siden 1935 havde været bekymret over Situationen i Europa, men hvad skulde han gøre? England var dengang grebet af en pacifistisk Stemning, og:

„Min Stilling som Leder af et stort Parti var slet ikke behagelig.

Jeg spurgte mig selv, hvad Mulighed der var for, at denne Stemning i Løbet af et Aar eller to kunde ændres. saa at Landet vilde give Regeringen Mandat til at genopruste. Lad os tænke os, at jeg var gaaet til Landet og havde sagt, at Tyskland oprustede, og at vi maatte opruste. Tror nogen, at dette fredeligtsindede Demokrati vilde have fulgt dette Feltraab? *Jeg kan ikke tænke mig noget, der med større Sikkerhed havde ført til, at vi havde tabt Valget [i November 1935].*“

Havde Baldwin ikke afsløret sig før, saa gjorde han det her een Gang for alle. Han, den hæderlige mellem Gavtyvene, de høje og moralske Doktriners Mand — vi kan ikke sjakre med Sandheden for Stemmers Skyld, det er den politiske Leders højeste Pligt at fortælle Folket Sandheden, for Sandheden er større end Taktik — han vidste, at Tyskland rustede, han kendte Faren, men turde ikke forurolige Landet, han var bange for at tabe Valget.

Ingen Diktator har nogen Sinde sagt noget værre om Demokratierne end Baldwin hin Dag.

Eller lad os tage en anden, tidligere omtalt Episode fra hans politiske Liv. Vi tænker paa Begivenhederne omkring den abessinske Krise i December 1935. Den 8. December enedes Laval og Samuel Hoare om en Plan, hvorefter Abessinien praktisk talt skulde deles mellem Negus og Italien. Dagen efter røbedes Forslaget ved en Indiskretion; Kabinettet i London vedtog det imidlertid, men dets Offentliggørelse rystede den engelske Offentlighed, som fandt det aldeles uforenligt med Regeringens Folkeforbundspolitik. Den følgende Dag, altsaa den 10., talte Baldwin i Underhuset:

„Jeg har sjældent talt med større Vanskelighed end i Dag, for mine Læber er forseglede. Hvis det ikke var Tilfældet, kunde jeg sige noget, som vilde faa enhver Mand i dette Hus til at stemme for Regeringen.“

Forfærdende virkede denne Tale, for hvad andet kunde disse dunkle Ord vel betyde, end at den britiske Flaade i Middelhavet havde vist sig for daarligt udrustet til en eventuel Kamp?

Dog, trods disse gaadefulde Antydninger voksede Modstanden mod Hoare-Laval-Planen, og den 8. December bragte Baldwin den offentlige Mening et Offer, han lod Samuel Hoare falde. Dagen efter talte han paany i Huset: Otte Dage forinden havde farlige og uudsigelige Hemmeligheder gjort Planens Vedtagelse nødvendig, nu opgav Baldwin den — den er, sagde han. „absolut og fuldstændig død“ — opgav

den uden at forklare, hvorfor den nogle Dage forinden var en vital Statsnødvendighed, og nu uden Risiko kunde sendes til de Dødes Rige — opgav endvidere Hoare og *blev* selv, idet han paany præsenterede sig som den hæderlige Mand, („Jeg taler med fuldkommen Oprigtighed“, „jeg vil være helt ærlig“), der egentlig var for sin til det politiske Liv.

„Hvilken forbandet Beskæftigelse [*a cursed trade*]“, sagde han, „er dog ikke Politik?“

Forbandet, fordi han maatte lade Samuel Hoare falde, maatte fritage sin Kollega for denne beskidte Beskæftigelse, men selv fortsætte i den, skønt han jo kun ønskede at blive fri.

Legendens Træk begynder at falde fra hinanden, som naar Bladene paa en Artiskok afrives.

*

Ifølge Novembertalen i 1936 forstod Baldwin og hans Venner allerede i 1935, hvor alvorlig den europæiske Situation var, men naar han lod Aarene gaa uden at gøre noget som helst for Englands Forsvar, var det af Frygt for de pacifistiske Vælgere. Han, der havde slaaet sig for Brystet og proklameret, at „den største Forbrydelse mod vort Folk er ikke at sige det Sandheden,“ han turde nu ikke fortælle, at Tyskland rustede, han var bange for at tabe Valget.

Men er nu denne hans egen Forklaring, at han vel kendte Tysklands Oprustning og frygtede den, men at han af indrepolitiske Grunde ikke turde oplyse Folket derom, er den rigtig? I hvert Fald ikke helt.

*

Baldwin var ingenlunde, som han altid selv fremstillede sig, enfoldig, langsomt tænkende, en Mand, der ikke forstod sig paa „Politik“ Tværtimod, han var en dreven og behændig Taktiker, der med enestaaende Talent forstod at spille Rollen som Amatør i et Stykke, hvor han selv var Professionel. Store Kredse nærede Tillid til ham som Politiker, fordi de troede, at han ikke var Politiker. Han var ikke jævn og enfoldig, men han var doven, han var indolent og magelig, han gik uden om Vanskelighederne, lukkede Øjnene for dem, selv om de var vitale, for ikke at blive revet ud af sin Letargi. Dertil var han ganske uvidende om europæiske Spørgsmaal og gjorde intet for at forstaa

dem. Ingen samtidig Politiker har udtalt sig saa selvmodsigende og saa dilettantisk om udenrigspolitiske Spørgsmaal.

Man kan eksempelvis gennemgaa de Taler, hvori han ytrer sig om „kollektiv Sikkerhed, et fundamentalt Problem, saasandt som det navnlig efter 1933 virkelig var det store europæiske Spørgsmaal, om der kunde opbygges en Front af fredeligt sindede Magter imod Angriberne.

Lad os anføre nogle af disse Udtalelser. Da i Efteraaret 1934 den store „Fredsafstemning“ forberedtes, udtalte Baldwin sig meget skarpt imod den. Han erklærede, at „et saakaldt kollektivt Fredssystem er aldeles uigennemførligt“, at det overhovedet „næppe er værd at overveje, og at han i hvert Fald, saa længe han har Ansvaret, ikke vil have noget med det at gøre.“⁷⁾ Et Par Maaneder efter staar han imidlertid op og erklærer, at han „efter mange Aars Studier“ var kommet til den Overbevisning, at kollektiv Sikkerhed er „det store Maal, hele Europa maa tilstræbe.“⁸⁾

Mens han i Foraaret 1934 havde erklæret: „Hvis man gaar til Anvendelse af Sanktioner, maa man være forberedt paa Krig. Hvis man anvender Sanktioner uden at være i Krig, er man ikke Nationens hæderlige Tillidsmand,“⁹⁾ gennemførte han i Efteraaret 1935 Sanktioner mod Italien og var saa slet forberedt til Krig, at han ikke, da Ydmygelsen kom, vovede at bryde Seglet for sine Læber og sige Sandheden om Flaadens Udrustning.

Men endnu i November 1935 gik han til Valg paa den kollektive Sikkerhed og erklærede, at „Folkeforbundspagten er britisk Politik Nødanker“,¹⁰⁾ og at „Regeringen har taget sin Beslutning med Hensyn til den klogeste udenrigspolitiske Kurs: den hedder kollektiv Sikkerhed og Folkeforbundet.“¹¹⁾ Valgmanifestet udtalte yderligere: „Vor Stilling til Folkeforbundet er bestemt af Overbevisningen om, at kollektiv Sikkerhed gennem kollektiv Handling alene kan frelse os.“

Den 7. Marts 1936 besatte Hitler Rhinlandet. Paa det Tidspunkt var Sanktionspolitikken mod Italien allerede brudt sammen, og nøjagtigt to Maaneder senere, den 5. Maj, erklærede Mussolini Krigen i Abessinien for afsluttet. Den 9. Marts talte Baldwin i Underhuset, men trods Rhinlandet, trods Abessinien, trods den sprængte Locarno-Traktat, erklærede han frimodigt: „Maalet for Regeringens Udenrigspolitik er at sikre Freden. Midlet dertil er den kollektive Sikkerhed.“ Dog, et Par Maaneder efter gav han op. Han var nu atter blevet klar over, at

„der endnu ikke eksisterer noget, der nærmer sig det, man kalder kollektiv Sikkerhed.“¹²) Denne nye eller om man vil gamle Opfattelse hindrede ham dog ikke i et halvt Aar efter at begrunde sit Oprustningsprogram med, at England maatte kunne gøre sin Pligt under det kollektive System ...

Jeg sad i Underhuset den 9. Marts 1936, da Baldwin bekendte sig til den kollektive Sikkerhed, og jeg spurgte to fremtrædende konservative Politikere og Chefredaktøren af et af Londons store Blade, hvad denne Udtalelse praktisk betød. Jeg fik i de tre Tilfælde nøjagtigt det samme Svar: *Nothing*. De to sagde det med et Smil, som om det ikke var noget at bekymre sig om, den tredje tilføjede nogle forbitrede Ord om Baldwins ruinerende Politik. Men de var som sagt enige om, at Baldwin overhovedet ikke havde ment noget, men blot brugt en Glose, han ansaa for hensigtsmæssig. Kan man, naar man har gennemlæst de foregaaende Referater, betvivle, at de havde Ret?

Tilfældet er ikke blot karakteristisk for Baldwin som Politiker, men det er samtidig typisk for en Periode i Demokratiernes Politik, da man letfærdigt brugte en hel Række Gloser og Slagord uden at klargøre sig, hvad de betød, eller hvad man ønskede, de skulde betyde. Perioden mellem de to Verdenskrige er for Demokratiernes Vedkommende ejendommeligt bl. a. derved, at de Ord og Formler, man brugte, ofte var ganske uden Forbindelse med Virkeligheden. Baldwin var maaske i denne Henseende Periodens mest outrerede Skikkelse. Man finder alle Tidens billige Gloser i hans Taler og aldrig noget Forsøg paa at give dem Indhold. Selv da i Marts 1936 Folkeforbundet og den kollektive Sikkerhedspolitik laa i Ruiner foran ham, gentager han sin Bekendelse til den kollektive Sikkerhed og gør overhovedet i dette kritiske Øjeblik intet Forsøg paa at klargøre for sig selv og for andre, hvad denne Politik betød, og hvilket Indhold man kunde give den. At et Par fremtrædende Politikere med et overbærende Smil kunde sige, at det naturligvis ingen Ting betød, var et Vidnesbyrd om den Karakterløshed og Ansvarsløshed, der var det almindelige Resultat af den baldwinske Deklamation.

Det er ogsaa karakteristisk for Baldwin, at han Aar efter Aar tilbragte sine Ferier i Aix-les-Bains lige i Nærheden af Genève, hvor Folkeforbundets Delegeretforsamling samtidig holdt sine Møder. Det faldt ham aldrig ind at tage blot en Dag over til Genève. Han holdt smukke Taler om Folkeforbundet, han deklamerede veltalende om

Verdensfreden, men han gad ikke gøre sig den mindste Anstrengelse for at undersøge, hvad Folkeforbundet da var, hvorledes det arbejdede, og hvorledes dette Arbejde muligvis kunde styrkes og forbedres. Han talte om Freden, men arbejdede ikke for den.

*

Altsaa ikke enfoldig, men indolent og skydende Vanskeligheder og Ubehageligheder fra sig. Naturligvis er det rigtigt, at Baldwin — som han sagde — siden 1935 vidste, at Tyskland oprustede. Hvorledes skulde han være uden Viden om det, som Alverden vidste? Men det er ikke rigtigt, at han frygtede denne Oprustning. Han skød den i hvert Fald fra sig som noget ubehageligt, han helst ikke vilde beskæftige sig med, og det er sandsynligt, at de Instanser, der arbejdede under ham, ikke blot kendte denne Tendens hos ham, men ogsaa tog Hensyn til den.

Man har ofte med Undren spurgt, om det sædvanlige ypperlige engelske Efterretningsvæsen i Baldwin-Perioden virkelig svigtede i den Grad, at det var langt daarligere underrettet end alle de mange Journalister og politiske Skribenter, der i disse Aar gav ofte forbløffende nøjagtig Oplysning om Tysklands Oprustning. Det kan næppe være Tilfældet, og Churchill er et Par Gange i sine Taler inde paa Emnet. Han siger f. Eks. i 1935: „Øjensynlig har der et eller andet Sted mellem Efterretningsvæsenet og Ministeriets Chef fundet en Udvandning eller en Beskæring af Kendsgerningerne Sted“.¹³⁾ Senere, i 1939, gentager han det meget bestemt:

„Jeg spørger mig selv, om der ikke findes en Haand, som blander sig i Spillet og sorterer eller tilbageholder Oplysninger, der er bestemt for Ministeriet. Aldeles sikkert var dette Tilfældet, da det gjaldt de tyske Luftforberedelser for fire Aar siden. Man tillod ikke, at Kendsgerninger naaede frem til de mest betydningsfulde Medlemmer af Regeringen, før de var blevet i den Grad modificeret, at de ikke kunde gøre noget foruroligende Indtryk“.¹⁴⁾

Baldwin skød den tyske Oprustnings ubehagelige Kendsgerninger fra sig, han vilde nødigt høre om den, og han beroligede i hvert Fald sig selv med, at den ikke var nogen Fare for gamle England. Selv da han sidst i 1936 forberedte et større Oprustningsprogram, kommenterede han saaledes: „Jeg er rede til at vie alle mine Kræfter, hvad det

end skal koste i Penge og Mennesker, til at gøre det nødvendige, *men jeg er mig hele Tiden vor Daarskab bevidst.*"¹⁵⁾

Man kan ikke paastaa, at sligt skulde inspirere til store Anstrelgelser, og da saa endelig Programmet var forelagt i Foraaret 1937, holdt Baldwins udpegede Efterfølger, Finansminister Neville Chamberlain, en Tale, hvori han klagede over „den Frygt for Angreb fra en anden, som raader næsten overalt, men *maaske ikke har nogen mere sikker Grund end Indbildningens*“.¹⁶⁾

I Sandhed, Regeringen gjorde intet for at vække „dette fredeligt sindede Demokrati“, intet for at overbevise det om Faren og om Nødvendigheden af det forsømte Forsvars Genoprettelse. Den nærede Illusionerne: Maaske er al denne Frygt kun Indbildning, eller som Baldwin sagde i hveranden Tale: Lad os ikke handle i Panik ...

Naar derfor Baldwin sagde, at han af Hensyn til Valgresultatet ikke turde fortælle Landet Sandheden om den tyske Oprustning, maa denne Udtalelse suppleres med, at han overhovedet ikke følte nogen Trang til det. Han vilde ikke drives ud af sin søvnige Politik, han vilde ikke forstyrres, men holde sig Kendsgernerne et Stykke fra Livet. Han overtalte sig selv til med Chamberlain at tro, at Frygteu var Indbildning. Hans Erklæring om, at han tav for at undgaa et Valgnederlag, er paa den ene Side den usleste Undskyldning, en engelsk Minister har overladt Historien, men den er paa den anden Side aldeles uholdbar: Saa stærk var Regeringens og Partiets Stilling og saa sundt det engelske Folks Instinkt, at en aaben Tilkendegivelse af Tidens Alvor, en Redegørelse, der viste, at Staten var i Fare, kort sagt, en ærlig Oplysningskampagne fra Regeringens Side ganske selvfølgelig havde sikret Folkets Tilslutning til Landets Forsvar.

Hertil kommer nu, at ogsaa hos Baldwin finder man de pacifistiske Tendenser, den Svækkelse af Rigsinstinkt og Magtvilje, som overhovedet kan iagttages i store Dele af det konservative Parti, og som er en af de mest uforklarlige Foreteelser i Englands Historie. Lad os eksempelvis erindre om den taabelige Tale, hvori Baldwin bl. a. erklærede: „Jeg tror, at det er godt, om Manden paa Gaden bliver klar over, at der ikke findes nogen Magt paa Jorden, der kan beskytte ham mod at blive bombarderet. Hvad Folk end vil fortælle ham, vil Bombemaskinen alligevel altid komme igennem ...“¹⁷⁾

Altsaa et konservativt engelsk *Hvad kan det nytte?* og Baldwin tilføjede disse uværdige Ord:

„Naar den næste Krig kommer, og den europæiske Civilisation ud-slettes, som den vil blive det, og ved dette Vaaben mere end ved noget andet, da bør de [de unge Mænd] ikke dadle de gamle. Lad dem huske, at det først og alene er dem, der er ansvarlige for de Rædsler, der er kommet over Jorden“.

Hansards Parlamentsreferat tilføjer, at disse utrolige Sætninger blev modtaget med højtideligt og langvarigt Bifald.

*

Den baldwinske Doktrin fik kort efter et praktisk Udslag deri, at Budgettet for Luftvæsenet i 1935 — Hitlers første Regeringsaar! — reduceredes med £ 540.000 i Forhold til 1932 og var 1 Million Pund lavere end det, der blev vedtaget i Arbejderregeringens sidste Aar, 1931. Da Understatssekretæren for Luftvæsenet, Sir Philip Sassoon, forelagde det reducerede Budget for 1935 — Reduktionen medførte bl. a., at en af de fire Træningsskoler blev nedlagt — oplyste han, at Storbritannien, der ved Krigens Afslutning i 1918 var den stærkeste Magt i Luften, nu kun indtog den 5. Plads med Frankrig, Nordamerika, Japan og Italien foran sig. Grunden var, udviklede han, at mens England siden 1925 havde nedrustet, havde andre Magter øget deres Forsvar. Imidlertid, „mens vi venter paa Nedrustnings-Konferencens Resultat, er vi rede til endnu en Gang at akceptere den alvorlige Ulighed, der nu eksisterer mellem vor og andre store Nationers Luftvæsen“.¹⁸⁾

Et Aar senere var Storbritannien nede paa 6. Plads med Rusland langt foran sig.

Paa dette Tidspunkt er det Churchill, der allerede i 1932 havde sagt Sandheden om Tyskland, øger Tempoet i sin store Kampagne. I Tale efter Tale opruller han i brede og magtfulde Træk og samtidig i omhyggelige Detailler det truende centraleuropæiske Billede. Men han gør det over for et trægt og indolent Underhus. Han gør det over for en Politiker, der har hele Magten i sin Haand og derfor kunde give det Signal, der frelste Europa og Verden for Hitler-Truslen.

Men Baldwin giver intet Signal, og i disse Aar skriver han selv Dommen over den ringeste Statsmand i Imperiets Historie.

*

Allerede i Begyndelsen af 1934 formulerede Churchill de afgørende Krav til Englands Forsvar, der bør gennemføres „straks og uden Tøven“. Han forlanger for Hærens Vedkommende — „der er ikke en Time at spille“ — Reorganisation af de civile Fabriker, saa at de hurtigt kan omdannes til Krigsbrug. Han mener, at England maa frigøre sig for Flaadetraktaten af 1935, saa at det paany kan give Flaaden store Skibe til Konvojering. Han kræver, „at vi skal have en *Luftstyrke*, der er mindst lige saa stærk som den, en hvilken som helst Magt kan sende imod os“, og i Forbindelse hermed et „aktivt og virksomt Hjemmeforsvar“. Endelig paapeger han Nødvendigheden af de tre Vaabens Koordination, og han slutter sin Appel saaledes: „Jeg skælver for den Dag, da Tysklands nuværende Herskere faar Midler til at true selve det britiske Imperiums Hjerte ... Den er ikke kommet endnu, det tror jeg i det mindste ikke. Men den er ikke langt borte“.19)

Baldwin besvarer Churchills Appel: „Hvis alle vore Bestræbelser for at faa afsluttet en Overenskomst mislykkes, og hvis det ikke er muligt at opnaa Lighed paa de Punkter, jeg har nævnt, vil enhver Regering i dette Land — en national Regering mere end nogen anden — sørge for, at dette Land i Luftstyrke og i Luftmagt ikke længere vil være ringere stillet end noget Land, der er inden for vore Kysters Rækkevidde“.20)

Midt i Juli præciserer Churchill sine Advarsler: „Det kan meget vel ske, at det tyske Luftvaaben ved denne Tid næste Aar vil være definitivt stærkere end vort, hvad vi saa end gør“.21)

Den 30. Juli — fem Dage efter Dolfuss' Mord — kommer der endelig et lille forsigtigt Tilløb fra Baldwins Side: Han meddeler i Underhuset, at der i de følgende fem Aar skal anvendes 20 Millioner Pund ekstra til Forøgelse af Luftstyrken. Det vil betyde, at Kampareoplavernes Antal om to Aar vil være steget fra 550 til ca. 600. Disse 20 Millioner Pund, tilføjer Baldwin, „medfører ikke Paritet, som er vort sluttelige Maal i Løbet af fem Aar“.

Churchill kritiserer samme Dag „denne diminutive, ængstelige, prøvende, forsinkede Forøgelse af Luftvaabnet“, og henviser igen til, at Tyskland, skønt det officielt intet Luftvaaben har, i Virkeligheden haler stærkt ind paa England.

Sommerferien kommer, og da Parlamentet hen paa Efteraaret samles, konstaterer Churchill, at trods Programmet for Juli er der overhovedet intet udrettet, og nu forelægger han præcise Tal for den tyske

Oprustning, han hævder, at „den illegale tyske Luftstyrke hurtigt nærmer sig Lighed med vor egen“, at den, saafremt Tysklands og Englands Byggetempo bevares, „ved denne Tid om et Aar faktisk vil være mindst lige saa stærk som vor og muligvis endnu stærkere“, og endelig at den — stadig under den nævnte Forudsætning — i 1936 vil være 50 pCt. og i 1937 100 pCt. stærkere end den engelske. Han kommenterer: „Det burde betragtes som en alvorlig Forbrydelse mod Staten, hvis denne [engelske Luft-]Styrke blot en Maaned fik Lov til at synke væsentlig ned under den Styrke, hint Land paa den anden Side Havet muligvis maatte have.“²²⁾

Straks efter Churchills Tale replicerer Baldwin: „Det er ikke Tilfældet, at Tyskland hurtigt nærmer sig Lighed med os ... Dets virkelige Styrke er ikke 50 pCt. af vor Styrke i Europa i Dag ... Hvad angaar Stillingen til næste Aar ved denne Tid ... regner vi med, at vi stadig alene i Europa vil have en Margin paa næsten 50 pCt. ... De Undersøgelser, jeg har været i Stand til at foretage, faar mig til at tro, at hans [Churchills] Tal er betydeligt overdrevent.“ Baldwin slutter dette Afsnit af sin Tale med disse betydningsfulde Ord: „Alt, hvad jeg kan sige er, at Hans Majestæts Regering er besluttet paa under ingen Omstændigheder at taale en ringere Stilling, ligegyldigt hvilken Luftstyrke Tyskland end i Fremtiden maatte opstille.“

Vi kommer nu ind i 1935. Regeringen beroliger stadig. Den 19. Marts erklærede Sir Philip Sassoon i Underhuset, at med Hensyn til Luftvaabenet „har vi en væsentlig stærkere Styrke [end Tyskland]“. Men fire Dage efter rejser Udenrigsminister Simon til Berlin, hvor Hitler meddeler ham, at Tyskland nu har naaet Paritet i Luften med Storbritannien — og da den engelske Regering efter Simons Hjemkomst anstiller nærmere Undersøgelser, viser det sig, at Hitler ikke blot har tænkt paa det engelske Hjemmeforsvar, men ogsaa paa Flyvemaskiner i Kolonierne og Dominions.²³⁾ Altsaa Tyskland har Paritet med det britiske Verdensrige. Storbritannien er afgjort — maaske 50 pCt. — svagere, og de Maskiner, det har, er ældre end Tysklands.

Den 22. Maj tilstaar Baldwin i Underhuset: „Hvad angaar det Tal paa de tyske Aeroplaner, jeg angav i November, er der intet kommet mig for Øre, som faar mig til at tro, at dette Tal var galt. Jeg troede dengang, at det var rigtigt. Hvor jeg havde Uret, var i min Vurdering af Fremtiden. Der havde jeg fuldstændig Uret. Vi blev fuldstændig vildført paa dette Punkt“.

„Med min 40-aarige parlamentariske Erfaring erindrer jeg ikke en lignende Udtalelse af Regeringens Chef om et fundamentalt Forsvarsspørgsmaal“, kommenterer Sir Austen Chamberlain.²⁴⁾

Dog, Baldwin taber ikke Humøret. Efter at have aflagt Tilstaaelsen erklærer han, at der ikke — stadig ikke — „er nogen Grund til Panik“, men Regeringen vil nu forøge Luftstyrken til Hjemmeforsvaret med 71 Eskadriller, saaledes at det samlede Antal bliver 124 eller omtrent 1500 Maskiner i første Linie. Dette Program skal være fuldført den 31. Marts 1937. Regeringen vil ruste „med al den Fart, vi kan præstere“, og han selv, denne vagtsomme Patriot, vil ikke forblive en Dag i en Regering, der „er mindre beslutsom, end vi er idag“.

Churchill tager de 1500 Maskiner til Efterretning. Men paapeger særligt, at den eksisterende Industri ikke vil være i Stand til at løse Problemet, den kan ikke bygge en saadan Luftstyrke.

Men Baldwin er beslutsom, han vil handle. Ved et stort Møde i Albert Hall den 27. Maj erklærer han: „Ingen Regering i dette Land kunde leve en Dag, hvis den var tilfreds med at have en Luftstyrke, der var ringere end nogen inden for vore Kysters Rækkevidde“.

Paa den anden Side — nu nærmer sig Novembervalget. Baldwin skal ud til „dette fredeligt sindede Demokrati“ i en Valgkampagne, hvor han, som nævnt, ikke tør fortælle Folket Sandheden om Tysklands Oprustninger. Han er bange for at miste Vælgere, og mens han i Maj har forsikret Underhuset, at der skal oprustes „med al den Fart, vi kan præstere“, erklærer han nu lige før Afstemningen: „Frygt ikke og misforstaa ikke, naar Regeringen siger, at den overvaager Forsvaret. Jeg giver Dem mit Ord paa, at der ikke vil blive Tale om store Rustninger“.²⁵⁾ Dette er paa Tærskelen til Valget hans Kommentar til, hvad han otte Dage forinden har sagt i Underhuset: „Jeg vil ikke have Ansvar for Regeringen, hvis den ikke giver mig Magt til at forbedre de Mangler, der findes i vort Forsvarsvæsen“,²⁶⁾ og det er samtidig med, at Churchill giver Underhuset de første nøjagtige Tal om Tysklands Oprustning: „Udviklingen er naadcløst gaaet videre. I Løbet af det nuværende Aar anvender Tyskland det utrolige Tal af mere end 800 Millioner Pund paa direkte og indirekte militære Forberedelser. Hele Tyskland er en væbnet Lejr“.²⁷⁾

Baldwin vinder Valget, og nu kommer i December Hoare-Laval-Tilfældet med Baldwins Opgivelse af Hoare og hans frygtelige Tale om de forseglede Læber. Med den afslører han for de Seende sin Karak-

ter, skønt et indolent og docilt Underhus følger ham; men i Tyskland „gaar Udviklingen naadeløst videre“: Den 7. Marts 1936 besattes Rhinlandet. Tre Dage efter ringer Churchill paany i Underhuset med Alarmklokken: Han nævner, at Tyskland siden Hitlers Magtovertagelse har anvendt 1½ Milliard Pund til Krigsforberedelser, han paaviser, at med „en Dommedags Uundgaaelighed“ vil Riget blive tvunget til at vælge mellem en indre og en ydre Katastrofe, og idet han minder om Englands frygtelige Uforberedthed i 1914, bønfalder han Baldwin om nu, da allerede tre Aar er spildt, „saa snart som muligt at skabe Skellet af et Forsyningsministerium“, thi hvis det ikke sker, „vil vi ikke engang faa de begrænsede Leveringer, vi under den nuværende Plan haaber at faa“.²⁸⁾

Efter disse Dages Debat i Underhuset er alle overbevist om, at nu maa Baldwin bøje sig og oprette det Organ, der skal koordinere de tre Forsvarsgrenes Behov, og som Churchill stadig har forlangt. Alle nævner det Navn, der alene i denne Time har Myndighed og Erfaring og Vilje: Winston Churchill. Den 15. Marts kommer Udnævnelsen: Valget er Rigsadvokat Sir Thomas Inskip.

*

Det fortælles, at da en berømt Politiker hørte Nyheden, udbrød han straks: „Det er en Trykfejl“, og at han senere erklærede, at en lignende Udnævnelse ikke havde fundet Sted, siden den romerske Kejser Caligula gjorde sin Hest til Konsul!²⁹⁾ I konservative Kredse og inden for Underhusets træge og lydige Blok begyndte man at forstaa. Garvin skrev saaledes, at dette ikke kunde være sket i noget andet Land og under nogen anden Premierminister, og at „med Hensyn til Forsvaret kan der nu ikke mere være noget Overskud af Tillid til ham [Baldwin]; det er usikkert at stole paa ham“.³⁰⁾

Valget af Sir Thomas Inskip var nu ikke nogen Tilfældighed.

De tre Forsvarsministerier havde altid været Modstandere af Forslaget om en Forsvarsminister, der skulde koordinere Arbejdet. De vaagede med Nidkærhed over hver sit Omraade, de vægrede sig mod fremmed Indblanding. Baldwin var nødt til at gøre noget for at imødekomme de almindelige Krav om et Koordinations-Organ, paa den anden Side vilde han ikke have Ubhageligheder, han vilde undgaa Vanskelighederne, han var for fejj og for karakterløs til at gen-

nemføre de radikale Reformer, som Rigets Interesser krævede. Derfor valgte han, ikke en Forsvarsminister med Magt og Myndighed til at organisere det samlede Forsvar, han valgte en Koordinationsminister, der skulde forsøge at mægle, og for at gøre ham aldeles ufarlig, tildelte han ham saa mange vidt forskellige Opgaver, at ingen Mand havde været i Stand til at løse dem. For endelig at være aldeles sikker paa, at intet skete, som kunde irritere de tre Forsvarsministerier, lod han den nye Minister være ene om Arbejdet. Han fik akkurat et Kontor, men han fik ingen Embedsstab.

At Sir Thomas Inskip modtog Embedet paa disse Vilkaar var Udtryk for, at han overhovedet ikke — lige saa lidt som næsten alle Konserverative i Parlamentet — forstod Situationen og de Farer, der truede. Han var den rette Mand i Baldwin-Kredsen — *a supreme example of the non-executive temperament.*³¹⁾

*

Naadcløst gaar Udviklingen sin Gang. Hitler forbliver i Rhiulandet, rastløst arbejdende paa Sigfried-Linjen og Oprustning, og Baldwin i Downing Street, ubekymret, upaavirket, skydende Ubehagelighederne fra sig.

„Vi driver og smøler stadig, mens kostbare Maaneder rinder bort,“ siger Churchill, og han paapeger Nødvendigheden af, at der træffes en Aftale med Fagforeningerne, og at Industrien ikke fortsat kan arbejde som under Fredsforhold, hvis de Planer, der er meddelt, skal virkeliggøres.³²⁾ Han paaviser i en ny Tale, at Baldwins Oprustningsprogram „allerede er haabløst bagud“, han kræver atter et Forsyningsministerium, og han stiller det Spørgsmaal, om en Invasion fra Luften ikke vil være mulig.³³⁾ Fremdeles omtaler han, at endnu i Maj Maaned er de for Oprustningen nødvendige Værktøjsmaskiner ikke leveret, de bestilles først nu. „Jeg er lamslaaet derover“, siger han, og han fortsætter: „Det er et System og en Sindstilstand, der for en stor Del raader og hersker idag, og som, hvis den ikke standses og galvaniseres til Handling i Tide, let kan bringe os til en Katastrofe, der vil være skæbnesvanger for vor Race og for vort Rige.“

Saaledes taler Churchill Gang paa Gang, han advarer, han oplyser, hans Taler er fulde af konkrete Detailler, og lige som Baldwin maatte indrømme, at det var ham, Churchill, der havde haft Ret med Hensyn

til den tyske Flyveproduktion, saaledes maa nu ogsaa Finansministeren erkende, at Churchills Opgivelse af Tysklands Rustningsudgifter i 1935 — 800 Millioner Pund — svarer til Virkeligheden.³⁴⁾ Men det rystende, det forfærdelige nu, da man paany gennemlæser denne mægtige og overbevisende Kampagne, er, at dette sløve Underhus, at denne nationale Samling, der syntes en Koncentration af alle Partiers mest indolente og selvtilfredse Elementer, ikke lod sig rokke i sin Træghed. Hvis Baldwin er den engelske Histories ringeste Statsmand i en kritisk Periode, saa er dette Underhus det mest pligtforsømmende i Parlamentets store Aarbøger.

Vi kommer nu til den store Debat i November, da Churchill og nogle af hans Venner — de bør nævnes med Hæder: Sir Robert Horne, Mr. Amery, Captain Guest, Oberst Gritton og Lord Winterton — forelægger et Ændringsforslag i Henvendelsen til Kongen, hvori det nationale Forsvars Utilstrækkelighed omtales. De har faaet en ny Baggrund, idet Hitler i August har forhøjet Tjenestetiden i Hæren til to Aar. I sin store Ordførertale³⁵⁾ for dette Forslag lader Churchill hele Forsvarssituationen passere Revy. Hvorledes er det i Hæren? Den „mangler næsten alle de Vaaben, der behøves til den nyeste Form for moderne Krig. Hvor er Antitankskytset, hvor er Radiosenderen til kort Afstand, Felt-Antiluftskytset mod lavtflyvende, pansrede Aeroplaner?“ Paa samme Vis er Tankkorpset ringe og forældet.

To Dage før Churchills Tale har Marineministeren, Sir Samuel Hoare, erklæret, at „der er intet som helst Grundlag for en Paastand om, at vi er uhyggeligt langt bagud med vort [Luft-]Program“, Stillingen er „tilfredsstillende“.

Churchill paaviser, at den Plan, Baldwin forelagde i Maj Maaned, kun i ganske utilstrækkelig Grad er gennemført, og at den britiske Luftstyrke kun er to Trediedele saa stærk som den tyske.

Da Churchill har talt, svarer Baldwin: det er den ulykkelige Tale, hvori han „med rystende Aabenhjertighed“ erklærer, at han før Valget i 1935 af Frygt for at tabe Stemmer havde undladt at fortælle Folket, at Tyskland genoprustedede — en Tilstaaelse, en Undskyldning, der ikke hindrer ham i i samme Aandedræt at sige, at han altid vil stole paa Folkets Instinkt!! Det er den samme Tale, hvori han erklærer, at „et Demokrati altid er to Aar bag efter Diktatoren“, en Sentens, som Goebels ikke kunde gjort haardere, men som ulykkeligvis var træffende, naar Demokratiet havde en Leder som Stanley Baldwin.

Men hvad har Baldwin nu at sige til Churchills Kritik?

Som den belæste Klassiker han er, har han et latinsk Ord, som han oversætter saaledes: „De Ting, man ikke ved noget om, er altid Skræmmebilleder.“

De Ting, man ikke ved noget om — et Par Dage efter fortsætter han dette Argument: „De Informationer, der fra forskellige Kilder staar til Raadighed for Regeringen, er mere paalidelige end nogen privat Persons Slutninger.“

Altsaa, Churchill har ingen paalidelige Oplysninger, han kender ikke noget til de Ting, han taler om ...

Og dette vovede Baldwin at sige halvandet Aar efter den enestaaende Dag, da han maatte erkende, at han i sit Svar til Churchill og i sin Beregning af den tyske Luftstyrke havde taget fuldstændig fejl. Han, hvis Informationer havde vist sig latterligt urigtige, vovede nu igen at paaberaabe sig sin ministerielle Viden: „Jeg er i Stand til at erklære, at Churchills Opgivelse af Tysklands Luftstyrke afgjort er for høj.“ Han er ogsaa i Stand til at berolige Underhuset med Hensyn til den engelske Oprustning: „Jeg forsikrer Huset, at jeg er rigtig godt tilfreds [*reasonably satisfied*] med de Fremskridt, der er gjort.“

*

Baldwin er altsaa ved Indgangen til 1937, et Par Maaneder før sin Afgang som Premierminister, rigtig godt tilfreds med de Oprustningsfremskridt, der er gjort. Det var i Maj 1935 han havde lovet, at England den 31. Marts skulde have 1500 Flyvemaskiner i første Linie. Hvorledes er da Stillingen ved Aarskiftet?

Det viser sig ved den store Underhusdebat den 27. Januar 1937.

Koordinationsminister Sir Thomas Inskip oplyser som Svar paa et ypperligt Indlæg med solide Oplysninger af den konservative Mr. Simmonds, at der den 31. Marts vil være, ikke de lovede 124, men 100 Eskadriller, og at af disse vil kun 22 bestaa af en Patrouille hver. Han forklarer Grunden, og Forklaringen er en Retfærdiggørelse af alt, hvad Churchill havde forudsagt: Regeringen havde „undervurderet Vanskelighederne ved en Produktion i stor Maalestok“, det havde vist sig vanskeligt at faa faglærte Arbejdere, ogsaa med Værktøjsmaskinerne havde det knebet, Fremstilling af nye Typer havde voldt Vanskeligheder, „der ikke var forudset“. endelig maatte man erindre *the ambi-*

tious nature of the expansion programme — Udvidelsesprogrammet, (som Regeringen havde forpligtet sig til), var virkelig meget fordringsfuldt . . .

Efter Inskip taler Churchill. Han paaviser, at det rette Antal Eskadriller, der den 31. Marts vil være færdige, d. v. s. rede til Kamp, vil være ikke 100, men 78. Der vil altsaa mangle 46 i det lovede Tal. I Løbet af tyve Maaneder er der kun bygget 25—26 Eskadriller. (I Marts 1935 havde man 52—58). Skal Programmet opfyldes, vil det altsaa være nødvendigt i ni Uger at producere dobbelt saa mange Maskiner som i tyve Maaneder. Men selv om 124 Eskadriller stod rede den 31. Marts, „vilde det ikke have givet os Paritet med den tyske Styrke eller noget i den Retning“. Churchill vender sig dernæst direkte til Baldwin i Anledning af dennes Udtalelse under Novemberdebatten, at Churchills Meddelelser om den tyske Luftstyrke var betydeligt overdrevne. Han paastaar, at Premierministeren igen er blevet vildledt, og at hans egne Opgivelser i November — 1500 Maskiner — var et Minimum. Man maa nu regne med 2000 Maskiner.

Baldwin svarer ikke. Han forsegler paany sine Læber.

16. Februar offentliggør Regeringen en *Hvidbog*, i Følge hvilken der i en Periode paa fem Aar skal anvendes 1,5 Milliard Pund til Forsvaret. Churchill peger straks paa det afgørende Spørgsmaal — Fremtiden skulde give ham uhyggelig Ret:

„Det eneste Spørgsmaal, der fra Sikkerhedssynspunktet har Interesse, er ikke, hvilket Beløb Ministrene vil kræve eller Parlamentet vil bevilge, men hvor meget Leverandørerne kan levere i de næste to Aar, og det eneste Bevis for vor tiltagende Sikkerhed ... er de Vaaben, der virkelig fra Maaned til Maaned kan gives uddannede Afdelinger i Hænde ... *Det eneste Tal af virkelig Interesse er ... det Beløb, der kan bruges i 1937 og i 1938. Dette Tal kender vi endnu ikke ...*“

Churchill henviser til Londons aldeles utilstrækkelige Luftforsvar, og han vender stadig tilbage til det Spørgsmaal, som 1938 og 1939 skulde besvare saa frygteligt:

„Kan vi være sikre paa, at alle de Oprustningsprogrammer, der er vedtaget saa sendrægtigt, virkelig vil blive udført i rette Tid?³⁰⁾“

Under denne Debat er Baldwin tavs. Et Par Maaneder efter, den 28. Maj, trækker hun sig tilbage som Premierminister. Som Earl Baldwin of Bewdley tog han Sæde i Overhuset.

*

Da Baldwin traadte tilbage som Premierminister, var der en Udtalelse, som stadig høretes og fra de forskelligste Sider. *Times* udtrykte den saaledes: *He is so essentially English*,³⁷⁾ og ovre i den anden Lejr mente Arbejderbladet *Daily Herald*, at „i visse fundamentale Spørgsmaal føler han, som den store Masse i dette Folk føler, og han udtaler dets Mening.“³⁸⁾ John Simon karakteriserede ham som „den højest elskede af samtidige Statsmænd, den Mand, der læser i sine Landsmænds Hjerter som i en aaben Bog, og undertiden har udtrykt Tanker for dem, som de ikke selv kunde udtrykke“.³⁹⁾

Ganske naturligt er der heri noget af den Overdrivelse, som følger med Afskeden, og dette gælder i endnu højere Grad en Tale, som den nye Premierminister, Neville Chamberlain, holdt, og hvori han blandt andet sagde, at Baldwin nu var „ført op til et andet Sted [Overhuset], om ikke i en Ildvogn, saa ihvert Fald i Hæderens Glorie — *in a blaze of glory*.“⁴⁰⁾

Alligevel, trods de lyriske Overdrivelser, der skyldtes baade Afskedstimen og den demissionerende Premierministers mesterlige Behandling af det kongelige Abdikationsproblem, er det sikkert nok, at man i Almindelighed i England ansaa Baldwin for typisk engelsk. Han var den engelske *Everyman*.

Det er heller ikke vanskeligt at se de Egenskaber hos Baldwin, der appellerede saa stærkt til det engelske Folk. Man tag eksempelvis den Tale, hvori han tog Afsked med sine Vælgere.⁴¹⁾ Den er et smukt Udtryk for det engelske Folks Liberalisme, dets Instinkter for Frihed og Tolerance, dets dybe Tilknytning til frie Mænds Institutioner og dets Trofasthed over for gamle Traditioner.

Baldwin taler om de nye politiske Ideologier, om Kommunisme og Fascisme:

„Hvad jeg ønsker nu er, at ingen af disse Idéer nogen Sinde kan gøre noget for at hjælpe vort Land til at løse dets egne konstitutionelle Problemer. De er eksotiske, de er fremmede for os ... Jeg kritiserer ikke, hvad de udretter [i andre Lande], men jeg vil gentage min Overbevisning om, at de vilde være en frygtelig Fare for vort Land. Jeg tror ikke, at der er nogen Fare for en Masse-Bevidsthed i dette Land, men lad os ikke ved, som vi ofte plejer, at lade det gaa paa bedste Beskub [*in our happy-go-lucky way*], tro, at noget saadant ikke kan ske i Storbritannien ... Jeg tror ikke, at der er noget vigtigere for vort Folk og for dem, der danner vor officielle Mening, end at bevare vort

Folk. saa vidt de kan det, mod baade Kommunismens og Fascismens Gift ... Lad os bruge al den Indflydelse, vi raader over, til at værne den Frihed, som vi tror paa, som vi søger at virkeliggøre, og uden hvilken vi ikke tror, Livet er værd at leve.“

Dette er Englands Stemme. Det er det humane, det liberale og det frie England, der taler. Naar Baldwin henvendte sig saaledes til en offentlig Forsamling, var der meget faa, der ikke følte, at han var deres Ordfører.

I Baldwins Tale forekommer imidlertid nogle mærkelige Ord: Lad os ikke, siger han, ved at lade det gaa paa bedste Beskub tro, at noget saadant ikke kan ske i Storbritannien. De er mærkelige, for det første, fordi han lige i Forvejen har sagt, at han ikke tror paa nogen Fare i England. Men de er navnlig mærkelige, fordi de rummer en prægnant Karakteristik af Baldwins egen Politik: *In our happy-go-lucky way.*

Den var netop en Politik paa bedste Beskub. Det ejendommelige ved Baldwin var, at hans Teorier, hans politiske Filosofi, var beundringsværdig, men han gjorde intet Forsøg paa at omsætte den i Handling. Han kendte meget godt det politiske Spils Hemmeligheder, han var en yderst dreven Taktiker, men saa snart det gjaldt Udenrigspolitik og Forsvarspolitik, lod han staa til og lod det gaa paa bedste Beskub.

Han forsikrede bestandig, at Folkeforbundet var hans Udenrigspolitiks Hjørnesten, men han gjorde intet for at drive Folkeforbundspolitik eller for blot at forstaa, hvad hermed mentes. Han nævnte altid Freden som sin Politiks Maal, men han gjorde intet for at befæste og værne Freden. Han erklærede sin Kærlighed til Frihed og Demokrati, men han gav dem aldrig Styrke til at forsvare sig. Han sagde, at han vilde ikke en Dag forblive i en Regering, der forsømte Landets Forsvar, og han forsømte det, som ingen engelsk Premierminister har gjort det. Han lovede atter og atter — *my words stand!* — at Englands Luftstyrke ikke skulde være svagere end nogen inden for dets Kysters Rækkevidde, og han gjorde intet for at opfylde Løftet. Han indrømmede i 1935, at han havde ladet sig vildføre med Hensyn til den tyske Oprustning, men dette foranledigede ham ikke til Aarvaagenhed — tværtimod, han lod sig igen vildføre, fordi han overhovedet ikke alvorligt undersøgte. Han erklærede sidst i 1935, at en Statshemmelighed, der ikke kunde røbes, nødvendiggjorde Hoare-Laval-Planen. Men ti Dage efter lod han Planen falde og sagde ikke noget om den frygtelige Hemmelighed.

Saaledes var hans Udenrigspolitik. Da han traadte tilbage paa et Tidspunkt, hvor Freden allerede var i synlig Fare, efterlod han sit Land uforberedt og uforberedt til at forberede sig.

Er der ogsaa heri noget typisk engelsk?

Foran er nævnt, at England altid var slet forberedt foran sine store Krige. Det kunde tilføjes, at det altid efter disse Krige satte mange af Sejrens Fordele over Styr.

Begge disse Forhold hænger sammen med visse engelske Karaktertræk: Megen Selvtilfredshed, megen Selvtillid og en udpræget Ø-Bevisthed, hvilket i denne Forbindelse vil sige Mangel paa Interesse og Uvilje til at beskæftige sig med kontinentale Forhold. Der er derfor noget typisk i, at Baldwin lod sig aldeles overraske af Udviklingen paa Fastlandet.

Churchill karakteriserede i 1935 denne Side af engelsk Væsen saaledes: „Vi er bag den britiske Flaades Skjold de vantro, ligeglade Børn af Aarhundreders Sikkerhed, der endnu ikke er i Stand til at vaagne op til den moderne Verdens sørgeligt ændrede Forhold.“⁴²)

Baldwin og det Underhus, han beherskede, var de ekstreme Udtryk for denne Ligegladhed. Men der er i det engelske Folk saa stærkt et Instinkt og saa megen sund Sans og saa megen Patriotisme og Idealisme — det viste sig eksempelvis i Oprøret mod Hoare-Laval-Planen — at en Fører, der i disse skæbnsvangre Aar havde haft Vilje og Energi og Evne til at forstaa Tiden og den sig hastigt nærmende Fare, uden Vanskelighed havde kunnet kalde dette store Folk sammen om en europæisk Politik, der havde frelst Freden. Det er Baldwins frygtelige Eftermæle, at han lod denne Opgave ligge. I Stedet for at føre til Indsigt og til Handling valgte han at pleje den Selvsikkerhed og Magelighed, der hører med til de engelske Karaktertræk. I Stedet for at drive frem til Forstaaelse af Virkeligheden beroligede han og gav sit Folk en falsk Sikkerhedsfølelse. I Stedet for at advare mod de netop i denne Situation saa farlige Sider i engelsk Mentalitet opelskede han og plejede dem.

Paa ham mere end paa nogen anden enkelt Mand hviler derfor Ansvaret for de Ulykker, der ramte det engelske Verdensrige.

In a blaze of glory, sagde Neville Chamberlain. Ingen Dom kunde falde fjernere fra Historiens. Den sagde visselig intet blivende om Baldwin, men den sagde en Del om den, der udtalte den.

KAP. XVIII

Chamberlain og Beroligelsespolitiken

En Scene, som den, der var til Stede, aldrig vil kunne glemme: Det er Torsdag den 17. November 1958. Underhuset debaterer Trontalen, nogle liberale og konservative Medlemmer har stillet et Ændringsforslag til Svaret, de ønsker udtalt en Beklagelse af, at „den naadige Tale“ ikke nævner Oprettelsen af et Forsyningsministerium.

Aar efter Aar har Winston Churchill og den lille Kreds af kloge og forudsæende Politikere, der samler sig om ham, forlangt et saadant Ministerium og paavist, at uden dette vil Oprustningen være spredt og tilfældig og ikke sikre Landet den i Krigstid nødvendige Produktion og Organisation.

Nu, ved den ny Parlamentssamlings Begyndelse føres da Spørgsmaalet frem til en Generaldebat, og hen paa Aftenen, da adskillige Talere har haft Ordet, rejser Winston Churchill sig fra sin Plads yderst ude paa den første Række neden for Sidegangen. Han begynder ofte med Lune, med et Par vittigt pointerede Sætninger, der faar Husset til at le, stemmer det, gør det lydhørt. Men i Dag er han straks meget alvorlig: „Tre Aar i Træk er vi sorgløse og selvtilfredse drevet med Strømmen, og det var ikke Aar, i hvilke vi var uvidende og intet kunde se, nej, bestandig mere truende Kendsgerningers Aasyn stirrede mod os. Men vi drev frem og tilbage, og det Spørgsmaal, der nu i Aften stilles skarpt og brutalt er, om vi skal fortsætte paa denne Vis eller i Fællesskab gøre en ny Anstrengelse, der løfter os op i Begivenhedernes Plan.“

Churchill bønfalder det konservative Parti, han beder om, at i hvert Fald 50 Medlemmer vil stemme for Ændringsforslaget: Dette vil ikke true Regeringens Liv, men det vil tvinge den til at handle.

Churchill naar Slutningen af sin Tale, han træder et Par Skridt frem paa Gulvet, staar nu henne ved Bordet med Scepteret, og med

hævet Stemme og talende langsomt henvender han sig saaledes til Regeringsbænken:

„Er ikke det Øjeblik kommet, da alle maa høre Alarmklokkens dybe, gentagne Slag, og da vi alle bør beslutte, at dette skal være et Kald til Handling og ikke Døds klokken, der ringer over vor Race og vort Ry?“

Bleg, meget bevæget, øjensynlig en Afmagt nær synker Churchill sammen paa sin Plads. I nogle Sekunder er der meget stille i Westminster's lille brune Sal med de høje spidsbuede gotiske Vinduer, Huset er grebet, det er, som en Skygge glider forbi ...

Men Debatten fortsættes, og sent hen paa Aftenen faar Premierministeren Ordet. Neville Chamberlain afviser Forslaget, han er som sædvanlig aldeles upaavirket, kølig, undertiden iskold, meget selvsikker.

Han henvender et Par direkte Bemærkninger til Churchill:

„Jeg nærer den største Beundring for Mr. Churchills mange glimrende Egenskaber. Men jeg husker, at jeg engang spurgte en Dominion-Statsmand, der i mange Aar havde beklædt et højt Embede, hvilken Egenskab han satte højest hos en Statsmand. Han svarede: „Omdømme“. Hvis man nu spørger mig, om Omdømme er først blandt Mr. Churchills mange beundringsværdige Egenskaber, maa jeg bede Huset ikke presse mig alt for stærkt for et Svar.“

De tætte konservative Rækker bag Regeringsbænken ler larmende. De havde følt sig usikre og lidt ilde til Mode, da Churchill afsluttede sin Tale, men nu er de lettet og befriet: Neville Chamberlain er sikker, han ved Besked, der er ingen Fare for gamle England, det er kun denne Ulykkesprofet Winston Churchill, der mangler Omdømme ...

Den Fremmede gaar i Novembernatten hjem langs Themsen grebet af Uhygge.

*

I Repliken til Churchill hin Novemberdag findes væsentlige Træk i Neville Chamberlains Karakter: Han var først og fremmest overordentlig selvtillidsfuld. Denne Selvtillid gjorde ham stædig og arrogant. Han var stædig i en saadan Grad, at han, naar han havde faaet en Idé, naar han havde planlagt en bestemt Politik, lukkede sig af for alle Indvendinger og betragtede dem, selv naar de kom fra Meningsfællers Side, næsten som personlige Fornærmelser, som Insubordina-

tion. Om ham kan man virkelig sige, at han gik med Skyklapper for Øjnene. Han var blottet for den Smidighed og Elasticitet, der faar den følsomme Politiker til i det rette Øjeblik at ændre Marchretning. Hvad han tænkte, var rigtigt, og han vilde ikke opgive det. Derfor var der ogsaa over ham en vis *flavour* af Diktator. Naturligvis ikke i den Forstand, at han foretrak diktatoriske Systemer for engelsk Demokrati og Parlamentarisme. Han var en saa ærlig *House of Commons' man* som nogen. Men i sin Selvtillid taalte han ikke Opposition, og næppe nogen anden engelsk Premierminister har behandlet Underhuset med en saadan Overlegenhed som han. Han var, naar han mødte Modsigelse, affejende, undertiden haanende. I Spørgetimen svarede han næsten altid, som om der til Spørgsmaalene kun knyttede sig en polemisk Interesse. Af denne Indstilling fulgte det paradoksale, at han, der trods den ene Lektion efter den anden vedblev — indtil den bitre Ende — at have Tillid til Hitler og Mussolini, ingen Tillid havde til de engelske Politikere, „der ikke var aldeles enige med ham“. Han foretrak i Kredsen om sig Mænd, der var loyale og lydige fremfor Politikere med selvstændige Synspunkter og eget Initiativ. De sidste behøvede han ikke, det var for ham tilstrækkeligt at have Ministre, der fulgte hans Direktiver. Til Belysning er det tilstrækkeligt at erindre om Lord Stanhopes Udnævnelse først til Undervisningsminister og dernæst til — Marineminister! De unge Mænd, han anbragte som Understatssekretærer, var alle af samme Type: Det var ikke Underhusets Talenter, ikke Mænd, i hvem der var en politisk Fremtid, det var altid hans Politiks lydige og uselvstændige Tjenere.

Der skal visselig stort moralsk Mod til i den Grad, som Neville Chamberlain gjorde, at føre en rent personlig Politik og trods Kritik fra politiske Modstanderes og Advarsler fra Meningsfællers Side at fastholde den. Det for England og for Europa, ja for Verden, skæbnesvangre var, at han i ganske særlig Grad paatrykte engelsk Udenrigspolitik sin rent personlige Opfattelse, og her maa man sige, at hans moralske Mod blev til en næsten sygelig Stædighed og til en sørgeligt ubegrundet Selvtillid.

Sørgeligt ubegrundet, thi da han, nær de 70, skød Udenrigsministerium og Sækkundskab til Side og selv overtog Ledelsen af sit Lands Udenrigspolitik, savnede han baade Erfaring og Vidn. Sent — som 50-aarig — var han kommet ind i Politik. Han kom med Forretningsmandens Forudsætninger, og han var og vedblev at være det typiske

Udtryk for det 19. Aarhundredes velhavende engelske Mellemlasse. Han betragtede ethvert Problem som et Forretningsanliggende, der skulde afgøres paa forretningsmæssig Vis. Derfor nærrede han dyb Mistillid til Diplomaterne og deres Metode. Han glemte eller rettere han vidste ikke, at Folket ikke altid er som Forretningsmænd, der kun ser paa deres egne Interesser, men at de ofte ledes af en vis Determinisme og af de Kræfter, som Bismarck havde et saa aabent Blik for, og som han kaldte Imponderabilierne. Halvandet Aar efter, at Japan havde paabegyndt sin Krig med Kina, erklærede han, at der var ingen Grund til at se altfor pessimistisk paa Situationen i Østen. Hvorfor ikke? Fordi Kina efter Krigen vilde trænge haardt til fremmed Kapital, som Japan ikke kunde yde — „det er fuldkommen sikkert, at naar Krigen er afsluttet, og Kinas Rekonstruktion begynder, kan denne overhovedet ikke finde Sted uden Hjælp fra os.“¹⁾

Altsaa ingen Anelse om det vældige magtpolitiske Skred, der var i Gang i Østasien, og som allerede da truede med at begrave de britiske Stillinger, og ingen anden Interessce for det kinesiske Spørgsmaal end Bevidstheden om, at Pengene laa i London og vilde gøre gode Forretninger, naar Kina engang skulde genopbygges.

En engelsk Historiker har om hans Fader, Joseph Chamberlain, skrevet, at han manglede Fantasi „saa fuldstændigt, som en Englænder kan mangle den.“²⁾ Det er en haard Dom, men anvendt om Neville Chamberlain næppe for haard. Hans Mangel paa Fantasi virkede navnlig ulykkeligt i den diplomatiske Metode, han valgte og haardnakket troede paa, den personlige Kontakts. Ikke blot skulde der omfattende Kendskab til international Politik, til Kontinentet og dets Personer, men ogsaa psykologisk Fantasi til for at anvende denne Metode med Udbytte og navnlig da, naar det gjaldt saa drevne Modspillere som Hitler og Mussolini. Men Neville Chamberlain anede intet om Europa og dets Politik og intet om de Mænd, han søgte Kontakt med. Han forstod ikke engang Tysk. Og her blev hans Selvtillid til en næsten overjordisk Naivitet. Meget omtalt i Londen i Efteraaret 1938 var en Ytring af ham, da han kom hjem fra München. En af Udenrigsministeriets Embedsmænd mindede ham meget forsigtigt om, at Hitler mange Gange havde brudt sit Ord. Fornærmet svarede han: Ja, men denne Gang gav han mig sit Ord.³⁾ Bemærkningen udtrykker ikke blot hans Hovenhed og hans Overvurdering baade af sig selv og af Englands Premierminister, men ogsaa hele hans Begrænsning: hans

Uvidenhed om Spillet, han var med i, hans Fantasiløshed og hans Naivitet.

Han kom fra det velhavende engelske Bourgeois, og han var i sin Politik Forretningsmanden med de snævert begrænsede forretningsmæssige Synspunkter. Derfor var han ogsaa i højere Grad end nogen anden engelsk Premierminister Forretningsverdenens og Citys Mand. Disse Kredses udenrigspolitiske Opfattelse kan i Korthed sammenfattes saaledes: Man saa med Bckymring og Uvilje paa Oprustningen, den var dyr, og den kunde standses ved en „forstandig“ og „realistisk“ Politik, d. v. s. ved en Forstaaelse med Tyskland. En saadan Forstaaelse vilde være saa meget mere tiltalende, som City var tyskvenlig. For det første tænkte man stadig paa at redde de indefrosne Laan og ønskede overhovedet Forretninger paa det tyske Marked, for det andet — og her fandt man Tilslutning i højkonservative og aristokratiske Kredse — var Tyskland jo Ordenens og Roens Land, det stærke Bolværk mod Bolchevismen. Heraf fulgte, at man i disse Kredse — ligesom i de tilsvarende franske — var sympatisk stemt overfor Diktatorerne, hvad enten de hed Hitler, Mussolini eller Franco. Navnlig i de udenrigspolitiske Debater i Overhuset finder man atter og atter dette Synspunkt. Kort efter Østrigs Erobring i Foraaret 1938 erklærer f. Eks. Lord Glasgow, at England har ingen Grund til at forlange de italienske Trøppers Tilbagetrækning fra Spanien; „Tyskland og Italien er det europæiske Bolværk mod Bolchevismen, og deres Aktion [i Spanien] er forstaaelig og berettiget. De har ingen yderligere Hensigter.“⁴⁾)

Man forstod ikke, at Nazismen og Fascismen var det samme radikale Onde som Bolchevismen, og at de raadede over langt mere virkningsfulde destruktive Midler. Man troede, naivt og uvidende, at Nazismen var et Værn for Ejendom og Kapital, og fordi man overhovedet ikke havde sat sig ind i dens Væsen, begreb man ikke, at den kulturpolitisk og moralsk betød den fuldkomne Nihilisme og paa alle Livets Omraader var en Virkeliggørelse af Nietzsches Princip om *die Bejahung des Vernichtens*“. For disse Kredse var Neville Chamberlain den forstandige, den koldblodige og den „realistiske“ Politiker. Han delte deres Opfattelse af Afrustningen. Naturligvis overtog han den forrige Regerings Oprustningsprogram. Men sin virkelige Holdning over for det havde han allerede, dengang det blev vedtaget — det var et Par Uger før han blev Premierminister — tilkendegivet i den foran anførte

Udtalelse om, at den almindelige Frygt for Angreb „maaske ikke har nogen mere sikker Grund end Indbildningens.“ To Aar senere — og det var tre Uger før Hitlers Invasion i Bøhmen og Mähren og paa et Tidspunkt, da den Krig, der udbrød syv Maaneder senere, var klart i Sigte — sagde han det samme og endnu stærkere: „Hvis det er sandt, at andre tænker lige saa lidt paa Angreb, som vi gør, kommer vi til den Slutning, at vi alle samler disse ødelæggende Rustninger under en Misforstaaelse. Jeg er meget tilbøjelig til at tro, at der er en god Del Sandhed i dette.“⁵⁾

Det var ikke mærkeligt, at England syv Maaneder senere stod helt uforberedt til Krigen, ikke mærkeligt at Neville Chamberlain, naar han dog mente, at det hele rimeligvis var Indbildning og Misforstaaelse, kun lunkent, uden Energi og uden at tage de virkelig afgørende Forholdsregler, førte Oprustningsprogrammet fra 1937 videre.

*

Den 7. Marts 1938 — altsaa omtrent et Aar efter at Neville Chamberlain var blevet Premierminister — var der Forsvarsdebat i Underhuset. Der var til Chamberlain rettet det Spørgsmaal, hvorledes det forholdt sig med Baldwins Løfte fra 1934, at England i Luftstyrke aldrig vilde blive ringere stillet end noget andet Land, der er inden for de engelske Kysters Rækkevidde.

Premierministerens Svar gik ud paa, at Luftstyrken ikke alene kunde maales efter Styrken i første Linje. Mange andre Faktorer gjorde sig gældende: Reserver af Maskiner, af Bomber og Udstyr, Antiluftskyts, hele den potentielle Styrke, Piloternes Træning, deres Karakterstyrke og Moral o. s. v.

Med andre Ord, Chamberlain opgav det Kriterium for Luftstyrken, som Regeringen hidtil havde fastsat, og erstattede det med en Række vage og til Dels aldeles uberegnelige Faktorer. Det var naturligvis Udtryk for, at Baldwins Løfte ikke var holdt, og at England var langt overfløjet af Tyskland.

I Debatten efter Premierministerens Tale henviste Churchill til, at Tyskland i 1938 anvendte dobbelt saa mange Penge til Luftværnet som England og mente, at Rigets Luftflaade allerede var dobbelt saa stærk som den engelske, og altsaa dertil udvidedes i et dobbelt saa hastigt Tempo. Han paapegede fremdeles, at de 124 Eskadriller, der i

1935 blev lovet færdige til 31. Marts 1937, ikke vilde være fuldført før i Marts 1939.

Et Par Maaneder efter, den 25. Maj, foreslog Arbejderpartiet i Underhuset en uafhængig og omhyggelig Undersøgelse af Luftvaabnets Tilstand. Dalton var Ordfører, og i en ypperlig Tale afslørede han Oprustningens Planløshed og Utilstrækkelighed. Han henviste til, at England nu efter den mest optimistiske Beregning havde 750 Maskiner færre i første Linie end Tyskland, at Produktionen ikke oversteg 200—250 Maskiner om Maaneden, at nye Spitfire-Maskiner blev bestilt i 1936, men at ikke en var leveret, at der for Tiden kun fandtes seks moderne Anti-Luftkanoner i London og ingen i den øvrige Del af Landet, og at disse Forhold og overhovedet den hele utilfredsstillende Tilstand gjorde et Forsyningsministerium nødvendigt.

Churchill supplerede: „Tilliden til Regeringens Erklæringer,“ sagde han, „er blevet rystet efter det, der er sket. Huset er i lang Tid ført bag Lyset med Hensyn til Flyvevaabnets Effektivitet.“⁹⁾

Premierministeren svarede. Han veg uden om alle de konkrete Detailler i Angrebet. Men to af hans Bemærkninger er Erindring værd. Til dem, der sammenlignede det engelske og det tyske Luftvaaben, erklærede han: „Jeg vil i høj Grad bede mig fritaget for, at man, naar man beskæftiger sig med vort Luftforsvar, fremdrager et enkelt Land til stadig Sammenligning.“

Som om der var andre Lande end netop Tyskland, der havde Interesse i denne Forbindelse, som om ikke denne Sammenligning og ingen andre var Livsspørgsmaalet for England.

Fremdeles, i Begyndelsen af sin Tale, sagde Chamberlain disse mindeværdige Ord:

„Jeg nærer ingen Betænkeligheder ved at sige, at Landet i den Luftstyrke, det ejer idag, har et Forsvar, som ethvert andet Land vilde være stolt af, og skulde det blive sat paa Prøve imorgen, vover jeg at erklære, at det, hvilke Magter det end kan være, vil vise sig at være en af de frygteligste Kampmaskiner i Verden.“

Hvem skulde vel ane, at da Chamberlain talte med denne letfærdige Optimisme, havde han allerede i flere Maaneder haft foran sig en Indberetning skrevet i Begyndelsen af Januar af Ambassadøren i Berlin, Sir Nevile Henderson, hvori denne advarede ligesaa alvorligt som Dalton og Churchill. Henderson skrev: „Luftstyrken udvides stadig med foruroligende Hast, og der er intet Tegn paa, at man vil standse.

Vi kan meget snart komme til at staa over for en 4—5000 Maskiner i første Linje. Det tyske Luftvaabens Styrke er yderligere forøget ved den intensive Udvikling af Luftforsvaret, der har naaet en Effektivitet, som sandsynligvis er ukendt i noget andet Land.“⁷⁾

.... Huset er i lang Tid blevet ført bag Lyset ...“

Som i Baldwin-Perioden hørtes i Chamberlains Ministertid Maaned efter Maaned den samme utrættelige Stemme: Winston Churchill advarede og hønfaaldt, han ræsonnerede og argumenterede, han fremlagde Kendsgerninger af vældig Vægt, han besvor sine Landsmænd at agte paa den ubønhørligt skridende Tid, og i alle Lande lyttede man til denne Stemme, der talte ud fra en Viden og Indsigt, som ingen anden i Storbritannien. Han mangler Omdømme, sagde Neville Chamberlain, han er Bussemand Nr. 1⁸⁾, sagde Premierministeren, og han sagde det tre Uger, før Hitler tog Bøhmen og Mähren ...

*

City ønskede ikke en forceret Oprustning, den var for dyr, og navnlig advarede Bankerne, der repræsenterede det store Erhvervsliv, mod at stille Industrien paa Krigsfod. Det vilde desorganisere hele Erhvervslivet, det vilde hæmme Eksporten og derved forringe Landets Indtægter og gøre Skatten mere trykkende.

Neville Chamberlain var af samme Mening. Derfor vilde han ikke høre Tale om et Forsyningsministerium, han vilde ikke gribe ind i Industriens Forhold, og han vilde ikke føre de Forhandlinger med Fagforeningerne, der var nødvendige, i Fald Oprustningen skulde blive effektiv og planmæssig. Han holdt altsaa igen, og mens Krigen nærmede sig med sikre Skridt, beroligede han, ligesom Baldwin havde gjort det, det gjaldt først og fremmest om ikke at gøre Befolkningen forskrækket, ikke at fremkalde Panik. Et karakteristisk Eksempel paa, hvorledes man undgik at nævne Tingene ved deres rette Navn og hellere gav Landet en falsk Følelse af Sikkerhed, har man i Spørgsmaalet om Beskyttelse af den civile Befolkning mod Luftangreb. Fra 1935 til 1937 blev der overhovedet intet gjort i denne Henseende. Opgaven tilfaldt Indenrigsministeriet, men de Aar (Juni 1935 til Maj 1937), da Sir John Simon var dets Chef, var aldeles spildt. Endelig i November 1937 forelagde den nye Indenrigsminister, Sir Samuel Hoare, et Lovforslag om Luftbeskyttelse. Ordet Evakuering var imidlertid

end ikke nævnt, og Begrundelsen var, at det vilde gøre Folk nervøse!⁹⁾

Da September-Krisen i 1938 kom, viste det sig, at London praktisk talt var en fuldstændig ubeskyttet By.

Neville Chamberlain holdt altsaa igen, og han gjorde det i den Tro, at naar Udenrigsministeriet blev skudt til Side, og han selv overtog Ledelsen af den ydre Politik, vilde det lykkes ham ved personlig Kontakt og Forhandling med Diktatorerne at komme til en almindelig europæisk Forstaaelse og sikre Freden. Dette var hans *appeasement* — Beroligelsespolitik. I Virkeligheden var det ingen Politik, i hvert Fald ingen gennemtænkt Politik med ganske bestemte Maal for Øje. Det var en Glose, der ikke betød meget andet, end at Chamberlain var villig til at gøre de to Diktatorer Indrømmelser. Den bundede ikke i nogen Anstrengelse for historisk og psykologisk at forstaa Hitler og Mussolini. Chamberlain gik uden videre og uden Undersøgelse ud fra, at disse to Mænd ikke løj mere end andre Statsmænd, og at man kunde stole lige saa meget paa dem, som paa en hvilken som helst anden Statsmand.

Berlin-Ambassadøren, Sir Nevile Henderson, der baade havde en fascistisk Hældning og en svag lagttagelsesevne, siger det rent ud og naivt i sine Erindringer: „Indtil 15. Marts 1939 ... var det endnu muligt at haabe, at Hitler var oprigtig, og at han mente omtrentlig, hvad han sagde!“¹⁰⁾

Chamberlain mente, at naar han gennem personlig Forhandling med dem traf en Aftale, naar de som Forretningsmænd undertegnede en Kontrakt, saa var Problemet løst, saa holdt Underskriften. Diplomatene kunde tages ved Næsen, men ikke han, der undgik den diplomatiske Facon og talte som Forretningsmand til Forretningsmand. „Denne Gang gav han mig sit Ord.“

Men hans saakaldte *appeasement*-Politik bundede heller ikke i en bestemt Plan, der indeholdt, hvor langt han vilde gaa, og hvad han vilde gøre, hvis denne Grænse blev naaet.

Et Replikskifte i Underhuset den 22. Februar 1938 belyser dette Træk virkningsfuldt. Man diskuterede Chamberlains Forsøg paa at opnaa en ny Overenskomst med Mussolini.

Sir Archibald Sinclair: „Før vi gaar ind paa en ny Overenskomst, bør den Overenskomst, vi sluttede for omtrent et Aar siden, føres ud i Livet.“

Chamberlain: „Overenskomst om hvad?“

Sir Archibald Sinclair: „Om at standse Propagandaen [mod England] og at trække de Frivillige bort fra Spanien.“

Chamberlain: „At trække de Frivillige bort. Det vil sige, at de [Italienerne] skulde indrømme de Synder, de har begaaet ... Hvis man virkelig vil føre Samtaler, kan man ikke stille sine Betingelser i Forvejen.“

Man kan ikke stille sine Betingelser!

Som om Storbritannien ikke, naar det forhandlede en Overenskomst, kunde og burde stille den ufravigelige Betingelse, at de flagrante Brud paa den gældende Overenskomst ophørte.

Chamberlain stillede ingen Betingelser, han stillede dem ikke en Gang for sig selv, han vidste ikke, hvor langt han vilde gaa. Derfor førte hans Politik til den ene Indrømmelse efter den anden og endte i Katastrofe.

I hans *appeasement*-Politik møder vi fremdeles dette forbavsende Træk, at den engelske Konservatisme med ham som Ordfører argumenterede rent pacifistisk. Da han forsvarede München-Overenskomsten, indrømmede han, at der var meget i den, „vi ikke holder af“. men gentog atter og atter: „*What was the alternative?*“¹¹⁾

Ja, naturligvis var Alternativet Krig. Men hvis en Statsmand i et stort Land erklærer, at dette Krigens Alternativ vil han for enhver Pris undgaa, anbringer han sig i en haabløs Forhandlingssituation, ikke mindst over for Hitler og Mussolini. Dette stadige forskræmte Spørgsmaal: Hvad var Alternativet, kunde kun bekræfte Hitler i hans Overbevisning om, at dette England hverken vilde eller kunde slaas.

*

Appeasement betød altsaa personlige Forhandlinger med Hitler og Mussolini, men uden at Chamberlain havde gjort sig klart, hvor langt han vilde gaa, hvilke Indrømmelser han vilde gøre, og hvilke Krav han vilde afvise.

Under disse Forhold kom Ambassadøren i Berlin, Sir Nevile Henderson, til at spille en betydelig Rolle. Han var i Januar 1937 blevet kaldet fra Buenos Aires til Sir Eric Phipps' Efterfølger i Berlin, og da han i April kom til London, forhandlede han navnlig med Neville Chamberlain, der kort efter skulde overtage Premierministerens Embede.

Henderson var den rette Mand for en Chamberlain-Politik i Berlin. Kort efter sin Ankomst til Berlin holdt han ved en Middag i Tysk-englensk Selskab en Tale, hvori han bl. a. erklærede:

„Alt for mange Mennesker i England har en fuldstændig fejlagtig Opfattelse af, hvad det nationalsocialistiske Regime i Virkeligheden kæmper for. I modsat Fald vilde de lægge mindre Vægt paa det nazistiske Diktatur og i langt højere Grad understrege det store sociale Eksperiment, som forsøges her. De vilde da kritisere mindre og til Gengæld faa en gavnlig Lære ...

Vi forstaa fuldt ud Tysklands store Mission i Verden. Tysk Kultur, tysk Filosofi og tyske Idealer hører til de ædleste i Verden ...“¹²⁾

Indtrykket af Nevile Henderson suppleres af hans egne Erindringer.

Han kom til Tyskland med visse, man kunde næsten sige klassiske, engelske Misforstaaelser: Versailles var ikke en forhandlet, men en dikteret Fred, og det var den, der „skabte Hitler.“¹³⁾ Men ikke blot syndede England i Versailles, selv i Perioden 1933—1939 (!) „var vi efter min Mening ikke altid fair over for Tyskland.“ Den engelske Presse var ogsaa undertiden „forud indtaget og unfair,“ afspejlende „uansvarlige Personers“ Synspunkter.¹⁴⁾

En god amerikansk Iagttagere i Berlin fik af Henderson det Indtryk, at han vilde „sælge Czechoslovakiet for 25 Øre.“¹⁵⁾ Det er næppe for meget sagt. Han lader atter og atter i sin Bog forstaa, at Sudeterlandet og Østrig allerede i Versailles burde være indlemmet i Tyskland, og han paaberaaber sig naturligvis Folkenes Selvbestemmelsesret, — „et Princip, paa hvilket det britiske Rige selv var grundlagt.“¹⁶⁾ I Virkeligheden interesserer dette Princip ham naturligvis ikke, hans Synspunkt er almindelig Stormagt-Kynisme. Det viser han bl. a. ved at erklære, at Tyskland med Rette kunde beklage sig over den polske Korridor.¹⁷⁾ Hvorfor: Ikke fordi Korridorens Befolkning var tysk, den var polsk. Meningen maa altsaa være, at geografiske og strategiske Grunde talte til Fordel for de tyske Krav. Altsaa: I det czechoslovakiske Tilfælde skal Selvbestemmelsesretten gælde, selv om Henderson maa indrømme, at Sudeterlandets Afstaaelse gjorde Landet forsvarsløst, ude af Stand til at modstaa en tysk Invasion,¹⁸⁾ mens den i det polske skydes til Side til Fordel for økonomiske og militære Synspunkter. Med andre Ord: Man kan vælge Selvbestemmelsesretten, og man kan vælge „geopolitiske“ Hensyn — det kommer an paa, hvad der gavner Stormagten.

Ligesom Neville Chamberlain havde Henderson en instinktiv Foragt for smaa Stater, og ligesom Premierministeren havde han en vis Forkærlighed for Diktaturet, hvilket udtryktes ved, at Englænderne ikke bør hæfte sig ved Diktaturet i Tyskland, men vende Blikket mod de store sociale Præstationer, og saa naturligvis mod tysk Filosofi, tysk Kultur, tyske Idealere — i Hitlers og Himmlers og Goebbels Rige! Hvis engelske Blade ikke havde et tilstrækkeligt aabent Blik for denne Kultur, ledes og skrives de af „uansvarlige Personer“. Uansvarlige — det er den aristokratiske Diplomat — med hans Krav om bedre Viden, hans dégoût for det frie Erhverv og hans Irritation over en Presse, der kan genere ham.

*

Da Neville Chamberlain straks efter sin Tiltræden som Premierminister paabegyndte sine Forsøg paa at komme til „en Forstaaelse“ med Hitler, maatte baade han og Henderson være ganske klare over de Maal, Tyskland tilstræbte paa Kontinentet: De vidste, at Betingelsen for tysk-engelsk Forstaaelse var fri Haand for Tyskland i det centrale og sydøstlige Europa, d. v. s. tysk Herredømme paa Fastlandet.

Inden Sir Eric Phipps i Begyndelsen af 1937 forlod Tyskland, tilstillede han Udenrigsministeriet i London en afsluttende og samlende Indberetning. Han skrev heri, at Hitlers Ønsker var „først Østrig, dernæst Sudeterlandet; og, efter at det var sket, Likvidationen af Memel, Korridoren og Danzig, sluttelig de mistede Kolonier.“ Efter at have refereret dette, tilføjer Henderson i sine Erindringer: „Fra min Missions første Dage fandt jeg aldrig nogen Grund til at tage Afstand fra denne Dom, hvis Rigtighed jeg fuldstændig bekræftede.“¹⁹⁾ Han gentager ofte denne Antagelse: „Jeg nærede aldrig nogen som helst Tvivl om, at hans [Hitlers] Maal var Inkorporation af Østrig, Sude-terlandet, Memel og Danzig.“²⁰⁾

Fra officiel tysk Side lagde man heller ikke Skjul paa, hvad man vilde. Paa Partidagen i Nürnberg i September 1937 traf Henderson v. Neurath og Göring. De erklærede begge, at *Anschluss* vilde finde Sted, det var, sagde Göring, uundgaaeligt. Han tilføjede, at hvis England „nægtede at samarbejde med Tyskland“, hvormed han naturligvis mente: nægtede at give Tyskland fri Bane i Øst- og Sydeuropa, havde Tyskland intet Valg, det maatte tilintetgøre det britiske Ver-

densrige.²¹⁾ I Oktober udviklede Göring disse Tanker nærmere. Han foreslog da en Forstaaelse mellem Tyskland og England med to Hovedpunkter. For det første vilde Tyskland anerkende Storbritanniens herskende [*supreme position*] Stilling paa Havene og „i fornødent Fald stille alle sine Midler til Raadighed for det britiske Verdensrige.“ For det andet skulde Storbritannien „anerkende Tysklands kontinentale herskende Stilling i Europa og forpligte sig til ikke at gøre noget for at hindre dets berettigede Ekspansion.“²²⁾

Tysklands Betingelser for at gaa med til den chamberlainske *appeu- sement* var saaledes aldeles klare. Men de skræmmede ikke Neville Chamberlain eller hans Ambassadør i Berlin.

Premierministeren selv havde ingen Viden om og ingen Interesse for de nye europæiske Stater, han havde heller ingen Tillid til dem, han ansaa Spillet i disse Egne for tabt paa Forhaand, og han var fra Begyndelsen parat til at ofre dem. Efter München-Overenskomsten udtalte han det temmelig aabenhjertigt i Underhuset:

„Hvorledes er fra et økonomisk Synspunkt Tysklands Stilling til disse Stater i det centrale og sydlige Europa? Geografisk set maa dets Stilling her være dominerende.“

Fra et økonomisk Synspunkt? Paa dette Tidspunkt havde Tyskland erobret Østrig og Sudeterlandet. Der kunde saaledes ingen Tvivl være om, at den dominerende økonomiske Indflydelse i disse Egne, som Tyskland begærede, og som Chamberlain rundhaandet indrømmede, var ensbetydende med politisk Magtstilling. At omtrent en Million Czecher samtidig indlemmedes i det tyske Magtomraade, spiller for Chamberlain ingen Rolle. Med den fantasiløse Materialisme, der er karakteristisk for ham, og som ikke tillader Plads for de irrationelle Momenter, der i Historien oftest er de afgørende, har han kun den Bemærkning, at ganske vist er Czechoslovakiet berøvet sin Ekspor- Industriegn, men „jeg kan ikke se nogen Grund til, at dets industrielle Stilling skulde blive forringet. Vareudvekslingen mellem Tyskland og Czechoslovakiet vil sandsynligvis være til Gavn for begge Parter.“²³⁾

Dette var Chamberlains Stilling til politiske og nationale Problemer i det sydøstlige Europa. Man mindes en Bemærkning af Lloyd George. Da Chamberlain i sin første udenrigspolitiske Tale som Premierminister havde sagt, at det gjaldt om „at holde Hovedet koldt“ — en Pendant til Baldwins stadige Opfordring til at „undgaa Panik“ — repli- cerede Lloyd George, at det kunde enhver Fisk gøre.²⁴⁾

Chamberlains Mening om mindre Stater og om europæisk Politik kom klart til Orde i Februar 1938 under Debatten efter Edens Afgang som Udenrigsminister. „Europas Fred“, sagde Premierministeren, „afhænger af den Holdning, de fire større Magter — Tyskland, Italien, Frankrig og vi selv — indtager.“²⁶) Denne Udtalelse er karakteristisk i to Henseender. For det første, fordi den aldeles bortser fra Rusland, hvad man i hvert Fald ikke kan kalde „realistisk“ Politik. For det andet og navnlig fordi den er et Forsøg paa at vende tilbage til Mussolinis Plan om de fire Stormagters Direktorium med Tilsidesættelse af Folkeforbund og kollektive Sikkerhedsidéer. Dette sidste understregede Chamberlain yderligere i denne Erklæring: „Er der nogen, der tror, at Folkeforbundet, som det er idag, kan yde kollektiv Sikkerhed? ... Vi maa ikke prøve at forlede smaa svage Nationer til at tro, at de vil blive beskyttet af Folkeforbundet imod Angreb, og til at handle i denne Tro, naar vi ved, at intet af denne Art kan ventes.“²⁶).

FremSAT to Dage efter den Rigsdagstale, hvori Hitler nævnte de ti Millioner Tyskere, der levede under fremmed Aag ved Rigets Grænser, og saaledes bebudede den østrigske og den suderterske Aktion, maatte Chamberlains Udtalelse forstaas som et Vink til Hitler om, at han uden Fare kunde gaa til sit Forhavende. Eller kunde Hitler maaske efter denne sin hidtil mest udfordrende Tale, hvori han for første Gang offentligt bebudede Revision af Fredstraktatens territoriale Bestemmelser, faa andet Indtryk af Chamberlains Ord, end at Østrig og Sudeterlandets Skæbne var uden Interesse for England?

Dette skæbnesvangre Øjeblik, da Hitler udstrakte sin Haand til Erobring og Omstyrtelse af Balancen ved Donau, valgte Neville Chamberlain til at kuldkaste hele Englands hidtidige Udenrigspolitik og proklamere en ny Kurs.

Det kan vel med Rette siges, at Folkeforbundet paa hint Tidspunkt var magtesløst. Men var dette en Grund til at kaste over Bord den Politik, der bestod i at befæste Lovens Ret i Europa ved at støtte regionale Pagter? Var dette en Grund til at berøve de fredeligt sindede Magter, der søgte at opbygge effektive Midler mod Angreb, Haab og Tillid? Var dette endelig det Øjeblik, da Storbritanniens Premierminister skulde udstrække sin Haand mod Hitler, alt paa Vej mod Wien og Bøhmens Randbjerge?

I denne Tale fremtraadte Neville Chamberlain helt, som den han var: en snævert begrænset engelsk Mellemlassepolitiker, uden fan-

tasi, uden Instinkt, uden historisk og psykologisk Viden om Europa, og med den let kyniske Materialisme, der karakteriserede hele hans Udenrigspolitik. Allerede midt i 1936, i Baldwin-Perioden, havde han i Anledning af Mussolinis Sejr i Abessinien erklæret en Fortsættelse af Sanktionspolitikken for det lyse Vanvid — *the very midsummer madness*.²⁷⁾ Hvad var dette andet end et Udtryk for, at den Folkeforbundspolitik, som Chamberlain selv saa ofte havde erklæret sig en varm Tilhænger af, kunde være nok, naar der ingen Risiko var forbunden med den, men resolut maatte opgives og med Haan skydes til Side, naar der kom Alvor med i Spillet?

Chamberlain brugte engang det Udtryk, at hans Modstandere levede „i en uvirkelig Verden“,²⁸⁾ og selv troede han, at han var den realistiske Politiker, og det var, hvad hans Tilhængere altid priste ham for. Men var det ikke en baade fantasiløs og upraktisk Politik at skyde Folkeforbunds- og kollektive Sikkerhedsidéer til Side i Stedet for at benytte og styrke de Muligheder, der endnu var tilbage, for paa den Maade at vinde Tillid til England og Venner af England paa Kontinentet? Havde det ikke været en realistisk Politik at gribe de gamle Solidaritetsidéer og forsøge at samle, hvad der var i Europa af frihedselkende Folk og danne Barricrer imod de rovlystne Diktatorer? Havde dette endelig ikke været Fortsættelsen af en gammel Tradition i britisk Politik, karakteriseret saaledes i Sir Eyre Crowes berømmelige Memorandum af 1. Januar 1907: „Faren [for en fjendtlig Kombination] kan i Praksis kun afværges — og Historien viser, at den er blevet afværget saaledes — paa Betingelse af, at den insulære og maritime Stats nationale Politik ledes saaledes, at den er i Harmoni med de almindelige Ønsker og Idealer, der er fælles for alle Mennesker.“²⁹⁾

Chamberlains Politik var den stik modsatte. I sit forfængelige Haab om „Forstaaelse“ med Hitler og Mussolini og skønt han hver Gang kun mødte Skuffelser og Haan, afbrød han Forbindelsen med det Europa, der var vant til at se hen til London som Ordfører og som Værg for den liberale Anskuelses højeste Goder. Han isolerede derved England fra de mest værdifulde Kræfter paa Kontinentet, og hans Politik fyldte i Land efter Land Sindene med Haabløshed og med Fortvivlelse over Fremtiden.

I November 1938 var Kong Georg af Grækenland i London. Han havde forklaret i ledende Kredse, at under Septemberkrisen havde fem Millioner Mand kun ventet paa et Signal fra London, og nu —

udtalte Kongen — nu „skrider Begivenhederne, der er ingenting at stille op, her forstaar de ingenting“.³⁰⁾

Hier — det var Chamberlains England, der jagede efter et *appeasements* Fata Morgana og overskar den Politiks Nerver, der havde bygget og befæstet Imperiet.

Et Par Bemærkninger i Hendersons Bog viser, at den chamberlainiske Udenrigspolitik var parat til at gaa meget langt i Indrømmelser til Hitler. Henderson skrev, at hvis Hitler blot havde været taalmodig, „kunde han sikkert have naaet sine Maal [i Polen] uden Tab af Menneskeliv.“³¹⁾ Et andet Sted læses: „Hvis Hitler derefter [efter München] havde ført en hæderlig, fair og konstruktiv Politik i det centrale og østlige Europa, var Storbritannien rede til at yde uegennyttig Hjælp“.³²⁾ Begge Udtalelser siger det samme: Hvis Hitler havde været taalmodig og rimelig og havde undladt at bruge voldsomme Metoder, kunde han for Englands Skyld have faaet det omtrent, som han vilde i Øst- og i Sydeuropa.

Man ser bedst dette i det østrigske Tilfælde. I 1936 — og efter Rhinbesættelsen — da Baldwin var Premierminister, og Neville Chamberlain som Finansminister havde en afgørende Indflydelse, udtalte Indenrigsminister Sir Samuel Hoare: „Fra Tid til anden har vi fremstillet vort velovervejede Synspunkt, at Østrig strategisk indtager en Nøglestilling i Europa, og at en Ændring i dets Status vilde ryste den europæiske Freds Grundvold. Vi vil derfor vedblivende med den mest omhyggelige og sympatiske Interesse følge dets Regerings og dets Folks modige Anstrengelser for at opretholde og styrke dets uafhængige Eksistens“.³³⁾ Ryste den europæiske Freds Grundvold — meget stærkere kunde Baldwin-Chamberlain-Regeringen ikke godt udtrykke sig. I Chamberlain-Perioden blev der ganske vist ikke afgivet nogen tilsvarende Erklæring, men umiddelbart før den tyske Invasion i Østrig — og til Trods for den indirekte Opmuntring, Chamberlain i Tallen den 22. Februar havde givet Hitler — meddelte Udenrigsministeren, Lord Halifax, den tyske Udenrigsminister, Hr. v. Ribbentrop, „en alvorlig Advarsel angaaende den østrigske Situation“, og da Invasionen havde fundet Sted, afleverede Ambassadøren i Berlin „en Protest i stærke Udtryk mod Anvendelsen af Tvang, støttet af Magt, mod en uafhængig Stat i den Hensigt at skabe en Situation, der er ufornelig med dens Uafhængighed“, og Chamberlain selv udtalte „sin strenge Fordømmelse“ af den tyske Aktion.³⁴⁾

Naar nu Forholdet var det, at den engelske Regering, navnlig gennem Hendersons Indberetninger, fra Foraaret 1937 var aldeles klar over Hitlers østrigske Planer, at den havde akcepteret disse Planer som uundgaaelige og betragtet Indlemmelsen som en af de Indrømmelser, der i hvert Fald maatte gøres Hitler, og at Henderson aldrig i sine Samtaler med Hitler, v. Neurath eller Göring lod skinne igennem, at England vilde modsætte sig *Anschluss* — man tør tværtimod mene, at Henderson har udtalt sin sympatiske Forstaaelse: en vel informeret Iagttager paastaar, at han i Efteraaret 1937 spurgte den østrigske Minister i Berlin, hvorfor Østrig saa ihærdigt modsatte sig *Anschluss*³⁵⁾ — saa var disse „alvorlige Advarsler, stærke Protester og strenge Fordømmelser“, som det ikke paa nogen Maade var Hensigten at omsætte i Handling, Udtryk for en forvirret og selvmodsigende Politik. I Baldwin-Perioden havde man vænnet sig til et Inflations-Diplomati, til at bruge en Del Formler og Udtryk, der i Virkeligheden var uden Indhold og uden alvorlig Mening, og som kun svækkede Tilliden til engelske Erklæringer. Chamberlain, der vilde føre en ny „realistisk“ Politik, indviklede sig i samme Misbrug af Formler, Ord, som, hvis de var blevet anvendt af det gamle Diplomati, havde været ensbetydende med Ultimata, men som nu blev brugt den ene Dag og glemt den næste. Saaledes kom denne Politik til at se ud. Først den 22. Februar 1938: som Svar paa Hitlers Trusler mod Østrig og Czechoslovakiet en Chamberlain-Tale om, at smaa og svage Nationer ikke kan vente nogen Bistand fra Folkeforbundets — d. v. s. fra Englands og Frankrigs Side. Saa den 10. Marts: en alvorlig Advarsel til Tyskland om ikke at forgribe sig paa Østrig. Dernæst den 11. Marts: Da Advarslen ikke hjælper, og Østrig erobres, en skarp Fordømmelse. Og endelig den 12. og de følgende Dage og Maanedre: Ugenert *appeasement* og *personlig Kontakt* ...

Desuden var fra Beroligelsespolitikens Synspunkt denne „realistiske Politik“ kun skadelig. Paa den ene Side kunde disse offentlige alvorlige Advarsler og strenge Fordømmelser Side om Side med den private Forstaaelse og Overbærenhed blot irritere, og paa den anden Side maatte de nødvendigvis, da de viste sig kun at være tomme Ord, svække Englands Anseelse og gøre dets Premierminister daarligst muligt egnet til med Vægt og Myndighed at forhandle med Berlin.

Sine første Erfaringer som *appeasement*-Politiker gjorde Chamberlain med Italien. Sidst i Juli 1937 modtog Chamberlain gennem den italienske Ambassadør et venligt Budskab fra Mussolini, og han besvarede det med et personligt Brev til Il Duce, hvori han udtalte sin Overbevisning om, at det gode Forhold mellem de to Lande kunde genoprettes, saafremt „visse Misforstaaelser og ubegrundede Mistanker“ fjernedes, hvorfor han var parat til Forhandlinger. Mussolini svarede imødekommende. Det var Mening, at Samtalerne skulde begynde i September. Det blev nu ikke til noget, „thi uheldigvis indtraf visse Episoder i Middelhavet, som efter vor Opfattelse umuliggjorde, at Samtaler paa det Tidspunkt kunde have nogen Udsigt til et godt Resultat“.

Med disse Ord sigtede Chamberlain naturligvis til „de ukendte Undervandsbaades“ Piratvirksomhed mod spansk og neutral Skibsfart i Middelhavet. Det er værd at bemærke, at Chamberlain gav sin Erklæring en Form, der ikke tillod Tvivl om, at han ansaa „de ukendte Undervandsbaade“ for italienske.³⁶⁾

De italienske U-Baades ulovlige Søøvervirksomhed i Middelhavet var altsaa Mussolinis Svar i Praksis paa Chamberlains Invitation til Forhandlinger. Men den italienske Diktator gik videre. Han gav sig yderligere nu til at glorificere de italienske Sejre i Spanien, d. v. s. til at prale af sine Brud paa Ikke-Interventions-Overenskomsten. Endvidere fortsattes uden Afbrydelse og trods Forpligtelsen i den engelsk-italienske Overenskomst af Januar 1937 Propagandaen mod England i hele den nære Orient.³⁷⁾ Fremdeles lod Mussolini i Tiden efter Chamberlains Henvendelse klart forstaa, at hans Valg var truffet: Han vilde gennemføre sin Imperiepolitik i Forstaaelse med Tyskland. I September aflagde han et Besøg i Berlin, i Oktober erklærede han i en Tale i Rom, at Fredstraktaterne maatte revideres, at Tyskland maatte have en Plads i Afrikas Sol, at Demokrati og Parlamentarisme var forældet, og at det ny Aarhundrede var Fascismens. Den 16. November sluttede Italien sig endvidere til Anti-Kominternpagten, og den 12. December meddelte Mussolini Italiens Udtræden af Folkeforbundet: Italien, sagde han, har intet at gøre i „Genèves Raad af Taa-ber“, Genève „passer ikke vor Doktrin, vor Stil og vort krigerske Temperament“.

Dette var Chamberlains første Erfaringer i Beroligelsespolitikken. De næste blev gjort i Tyskland.

Kort efter at Chamberlain var blevet Premierminister, lod han Ambassadøren i Berlin, Nevile Henderson, indbyde Udenrigsminister v. Neurath til et Besøg i London. Indbydelsen stødte paa mange Vanskeligheder og megen Tøven, men blev til sidst modtaget. v. Neurath skulde komme til London mellem den 25. og 28. Juni. Den 19. Juni aflyste v. Neurath imidlertid. Som Paaskud anførtes *Leipzig-Tilfældet*: Man paastod fra tysk Side, at Krydsceren *Leipzig* havde været udsat for et — ganske vist mislykket — Torpedoangreb af en spansk Undervandsbaad. Der blev aldrig bevist noget om dette Angreb, og sandsynligvis havde det ikke fundet Sted. Men det benyttedes som Paaskud til at aflyse v. Neuraths Besøg, som Hitler ikke ønskede. Han havde ingen Interesse i Forhandlinger med England. Dette viste sig yderligere, da den tyskvenlige Lord Londonderry i September af lagde sit andet Besøg i Tyskland. Göring beklagede sig over, at England ikke vilde indrømme Tyskland militært Herredømme paa Kontinentet og modsatte sig Rigets Ønske om at indlemme Østrigs og Tschoslovakiets tysktalende Befolkning. Tyskland var nu, sagde han, „blevet tvunget til at søge Venner andetsteds. Deraf kom dets Tilnærmelse til Italien og Japan“.³⁸⁾

Göring sagde her Sagen som den var. Italien og Tyskland havde besluttet sig: de vilde i Fællesskab føre imperialistisk Aksepolitik mod Demokratierne i Europa og i Middelhavet. Derfor interesserede Realitetsforhandlingerne med England dem ikke. Men skønt de begge tilstrækkeligt tydeligt tilkendegav det, forstod man i Chamberlains England intet af denne Politiks Dynamik. Man regnede stadig med, at de to Diktatorer var lige saa „forstandige“ som andre Mennesker. Navnlig ønskede man at vide, hvad Tyskland „egentlig vilde“ og mente, at dette lod sig opklare ved personlig Kontakt. I Juli afleverede Nevile Henderson saaledes en skriftlig Forespørgsel til Göring. Han ønskede Oplysning om „Tysklands konkrete Klager over Englands paastaade Forsøg paa at indespærre det“ samt om Rigets „sluttelige Maal“.³⁹⁾ Naturligvis fik han aldrig Svar.

Chamberlain bestemte sig da til et nyt Forsøg. Han sendte Lord Halifax til Tyskland. Denne Rejse blev foretaget mod Udenrigsminister Edens Vilje,⁴⁰⁾ bag den stod den tyskvenlige aristokratiske Klike i London: Lord Londonderry var i hvert Fald, skriver han, med til „at sætte denne Idé i Hovedet paa Halifax“, til hvem han, hjertelig naiv som han var, sagde: Jeg vil gerne se Tyskerne afgjort

naglet til deres Program, og jeg tror, De kan faa det ud af dem.“⁴¹⁾)

Den 17. November ankom Halifax til Berlin. Nogle Dage forinden havde et Londonblad meddelt, at det engelske Kabinet fra Berlin havde modtaget Underretning om, at Hitler vilde være rede til at lade Kolonispørgsmaalet hvile i ti Aar, saafremt England vilde give Tyskland frie Hænder i Central-Europa.⁴²⁾ Denne Meddelelse fremkaldte megen Forbitrelse i Tyskland, hvor bl. a. den officielle *Partekorrepondenz* erklærede det for „en skændig Bagvaskelse“, at Hitler tænkte paa at ofre Kolonierne for Indrømmelser i Europa.⁴³⁾ Andre engelske Blade gentog imidlertid i kategorisk Form disse Oplysninger. *Manchester Guardian* mente saaledes at kunne konstatere, at disse Punkter „er og vedbliver at være en autoritativ Sammenfatning af tysk Udenrigspolitik, uafhængig af, hvad Lord Halifax' Pilgrimsrejse fører til“. Det er blevet paastaet, fortsætter Bladet, at „intet Dokument“, der rummer disse saaledes sammenfattede Punkter, har naaet England. „Vi er i Stand til kategorisk at erklære, at disse Punkter har man ikke lært at kende ved Telepati eller Clairvoyance paa denne Side Nordsøen.“⁴⁴⁾)

De engelske Blades Oplysninger var rigtige. Hvad de meddelte, var jo ikke andet, end hvad Göring og v. Neurath gentagne Gange havde sagt til Henderson, og selve den Dag, Halifax kom til Tyskland, skrev Görings Blad: „Tyske Livsinteresser trues af England, saa længe man ikke viser mere Forstaaelse for tyske Livsnødvendigheder og politiske Realiteter end hidtil.“⁴⁵⁾ Hvad var tyske Livsnødvendigheder andet end Erobringer i Central-Europa? Og at Hitlers helt friske Krav om de „røvede og stjaalne“ Koloniers Tilbagegivelse⁴⁶⁾ kun var et Presionsmiddel, mens Spørgsmaalet i sig selv ikke interesserede ham, viste han i en Samtale med Henderson efter Halifax' Besøg: Koloni-Problemet, sagde han, kunde vente i seks, otte eller endogsaa ti Aar.⁴⁷⁾)

I Tyskland havde Halifax Samtaler med Hitler, Göring og Goebbels. Herom foreligger ingen officielle Meddelelser, men de Kendsgerninger, der foran er omtalt, tillader visse Slutninger. Utvivlsomt har Halifax ladet forstaa, at England var desinteresseret i Centraleuropa.

Den tysk-engelske Situation efter Halifax' Besøg i Tyskland blev meget klart defineret i en Artikel i *Manchester Guardian*. Bladet skrev: „Hovedformalet for Tysklands vesteuropæiske Politik er at neutralisere Storbritannien, saa at Tyskland kan faa fri Haand i det

østlige eller centrale Europa. Skulde denne Politik lykkes, vil Tyskland være i Stand til at holde Frankrig i Skak ... Tysklands Politik støttes fra indflydelsesrig Side her i Landet. Det er disse Kredses Hensigt at gøre de første Skridt i denne Politik — nemlig fri Haand for Tyskland i det østlige og centrale Europa og en kolonial Vaabenhvile — til Basis for Forhandlingerne mellem Hr. Hitler og Lord Halifax.⁴⁸⁾

De indflydelsesrige Kredse, *Manchester Guardian* her nævner, kan temmelig præcist angives: Det var Neville Chamberlain selv, og han var Ministeriet. Han havde Haand i Hanke med næsten alle dets Medlemmer. Det var endvidere City, Bank- og Forretningsverdenen, det var fremdeles alt, hvad der var af Højkonservative og Aristokrati. Netop den Dag, den 17. November, da Halifax ankom til Tyskland, manifesterede Overhusets Lorder deres Politik. Jarlen af Glasgow udtalte da med største Aabenhjertighed de Tanker, der paa dette Tidspunkt bevægede Englands Aristokrati. Han erklærede: „Den Tid er nu kommen, da vi maa sige til Frankrig, at vi vil ikke gaa paa Linje med Rusland. Lad os glemme al Ideologi og huske, at Tyskland er et stort og venligtsindet Land. Vejen til Fred bestaar i at give Tyskland Haanden og raade Frankrig til at gøre det samme.“

Raade Frankrig, sagde Lord Glasgow elskværdigt. Han og hans Kredse mente naturligvis nøjagtigt det samme som et tysk Blad, der netop da opfordrede England til at arrangere sig med Tyskland uden at bekymre sig om Frankrig: „Hvorfor opretholder England stadig den hjertelige Entente, hvis Eksistens kun kan forgifte Forholdet mellem de to Lande?“⁴⁹⁾

Endelig maa nævnes, at særlig koloniinteresserede Kredse gjorde sig Forhaabninger om at kunne bevare de tidligere tyske Kolonier, hvis man viste Tyskland Forstaaelse i Europa.⁵⁰⁾

Blandt de betydende Blade var *Times* førende i Forstaaelsespolitikken over for Tyskland og skrev netop paa dette Tidspunkt en Række Ledere, der i forbavsende Grad var ude af Kontakt med den europæiske Virkelighed. Lad os citere:

„Der er liden Sympati her i Landet for den Mening, som undertiden synes at have været raadende paa Kontinentet, at den rigtige Maade at behandle Tyskland paa er at omringe det med vagtsomme allierede Stater, der undertiden forklæder sig som Folkeforbund og ligner dreserede Elefanter rundt om en Tiger i Junglen, for at hindre dets Eks-

pansion i alle Retninger ud over de Grænser, der blev paalagt det for 20 Aar siden.“⁵¹⁾ Altsaa, giv Tigern fri Passage! Eller Bladet mindede i Anledning af Halifax' Besøg om Haldanes Rejse til Berlin 1912. Ja, den Gang var der Flaaderivalitet mellem de to Lande, men — nu: „Hvad er for Tiden den fremstaaende Kendsgerning i det engelsk-tyske Forhold? Det er Flaadeoverenskomsten af 1935, som Storbritannien i Almindelighed har skænket langt mindre Opmærksomhed, end den fortjener. Der kan næppe tænkes en mere afgjort Opgivelse af fjendtlige Hensigter over for England, eller en mere praktisk og mere varig Tilkendegivelse af Ønsket om at fjerne Konfliktaarsager. Vi glemmer ofte, at hele det tysk-engelske Forhold vilde være skrøbeligt uden dette Grundlag, som vi skylder Hr. Hitlers egen vidtskuende Beslutning.“ Bladet slutter med at erklære, at det tyske Krav om Ligeret (!) „forstaas meget vel i London“.⁵²⁾

Al Chamberlain-Politikens Uvidenhed om Tyskland og alle dens Illusioner rummes i Artikler som disse. Plads for Tigern — i Europa! Med Tilfredshed fulgte Hitler den engelske Udvikling. Samme Dag — den 21. November — Lord Halifax forlod Tyskland, holdt han i Augsburg en sejrssikker Tale: „Vort Folks Livsrum er for snævert. Verden søger at undgaa en Prøvelse af disse Problemer og et Svar paa disse Spørgsmaal. Men det vil ikke lykkes. Verden vil en Dag blive nødt til at tage Hensyn til vore Krav.“

*

I Bogen om sin Mission i Tyskland skriver Nevile Henderson i Tilknytning til Lord Halifax' Besøg:

„Hitler havde ingen Hast. Han var snu nok til at forstaa, at han først maatte overskride den østrigske og andre Bække ... Et godt Forhold til England betød for ham kun Englands Godkendelse af hans Planer om en Revision af det centraleuropæiske Kort.“⁵³⁾

Det er rigtigt set, men desværre lang Tid bagefter. Havde Henderson i Tide forstaaet det og kunnet faa Chamberlain til at forstaa det, havde Europas Historie formet sig anderledes. Men der mangler i denne Hendersons Senreflektion et Moment. Det er rigtigt, at Hitlers Politik gik ud paa at neutralisere England og holde det i Ro, mens han erobrede Herredømmet paa Kontinentet. Men dette var for ham kun første Akt. Den næste bestod i at knuse det engelske Verdensrige. Dets Undergang var og maatte være Hjørnestenen i Hitlers po-

litiske Bygning. Maatte være det, thi fra de Dage, da han i 1924 afsluttede *Min Kamp*, endte hans Krigs Perspektiver i Verdensherredømme. Men at dette var Tilfældet, gik aldrig op for Baldwins og for Chamberlains England. Dertil var dette England for selvtilfreds og for fantasiløst, dertil manglede det al Evne til at tænke sig ind i de vældige Baner, hvori den hitlerske Revolution bevægede sig. Og dog var denne Tanke om, efter at have besejret Europa under engelsk Passivitet, at slaa det engelske Verdensrige ned, ikke en original Hitler-Politik, den var arvet fra Fortiden, den var for Kejser Wilhelm og for Tirpitz deres *Weltmachts* sidste Konsekvens, og i Weimar-Tyskland var, som vi har set, for General von Seeckt hans hemmelige Oprustning og hans russiske Planer „Springbrædtet mod England“. Der var da intet originalt i disse Planer, de havde i mere end et halvt hundrede Aar levet i de mest ærgerrige tyske Sind, de var det evige Tysklands dristigste Drøm. Men det originale var den fantastiske Lidenskab, den uhæmmede Hensynsløshed, den aldrig hvilende Planlægelse, hvormed Hitler forfulgte Maalet. Og det originale, det helt nye i denne Situation var, at for første Gang i Storbritanniens Historie svigtede Rigsinstinktet og Rigsviljen i de politiske og økonomisk herskende Kredse. For første Gang vandt Defaitisme og Pacifisme og smaaborgerlig Materialisme Plads i det konservative England, hvis Fædre havde bygget og værnet Riget. Det var fra Arbejderpartiet og Fagforeningerne, fra Liberalismen og fra de enkelte stærke, men isolerede konservative Aander under Ledelse af Winston Churchills Geni, at Modstanden mod denne Selvopgivelse kom. Derfor førte Baldwin og Neville Chamberlain med det uduelige konservative Underhusflertal og det politisk og socialt forstenede Overhus bag sig Riget frem til den største og farligste Krise i dets Historie. De indledede ogsaa en social Omvæltning ved at manifestere deres Klasses Utilstrækkelighed.

Den blev i disse Aar vejret og fundet for let.

KAP. XIX

Ved Aarsskiftet 1938

Den 28. November 1937 — altsaa umiddelbart efter Lord Halifax' Besøg i Tyskland — kom Konsejlspræsident Chautemps og Udenrigsminister Delbos til London. Næste Morgen bragte *Times* en Leder, hvori Chamberlains Politik fik et klart Udtryk. For det første bad Bladet erindre, at det tredie Rige „i klare, eftertrykkelige og gentagne Erklæringer har benægtet at nære Planer, som man har tillagt det, om med Vold at søge en Løsning i Sudeterlandet eller i Østrig“. Altsaa Tillid til Hitler. Dernæst skrev *Times*:

„Hvis der ikke er nogen, der vil prøve paa at standse Tyskland i Østen, hvorledes skal saa, spørger man, et tysk „Hegemoni“ i disse Egne hindres? Ja — netop — hvorledes? Men selv under de nuværende Forhold er Omkredsningspolitikken brudt sammen. Det er stadig en Konfliktkilde, men den omkredser ikke mere. Omtrent 70 Millioner Menneskers af Tyngdeloven bestemte Drejning kan ikke afvises. Det vilde være lige saa let at vende Golfstrømmen.¹⁾ Det vilde være en mere sikker Politik at være forberedt paa og tillade de tyske Interesses Ekspansion ad Linjer, som de klart nok er bestemt til at følge, end at møde en normal historisk Proces med en Opposition, der baade er frygtsom og virkningsløs.“ Altsaa et Vink til Hitler om, at den fransk-engelske Entente ingenlunde betød engelsk Billigelse af Frankrigs Alliancepolitik i det sydlige og østlige Europa. Endog den tyske Propagandaglose om denne Politik som „Omkredsning“ af Tyskland benytttes i *Times*' Velkomst til de franske Ministre.

Neville Chamberlain havde fra Baldwin-Perioden arvet en Entente-Politik, der i Efteraaret 1936 i Taler af Eden og Delbos var udformet som en Alliance-Politik. Denne Alliance havde for Chamberlain baade Fordele og Svagheder. Den franske Armé var en afgjort Fordel: Den friede England for at indføre tvungen Værnepligt, den var en Bar-

riere mellem Tyskland og England. Vel troede Chamberlain paa sin *appeasement*, men saa blind var han ikke, at han ikke indsaa den vældige Magt, Tyskland vilde opnaa paa Kontinentet, naar det fik frie Hænder i Sydøsteuropa. For Balancens Skyld var den allierede franske Hær en Nødvendighed, og Frankrig behøvede England ikke at frygte: Det var en statisk Magt, der ingen anden Ærgerrighed havde end at bevare Landet.

Paa den anden Side rummede Alliancen ogsaa den Ubehagelighed, at Frankrig havde Venner og Allierede i Syd og Øst, og disse Vensker kunde komme til at spille mod Englands Interesser, de gjorde det allerede, idet de løb paa tværs af Chamberlains Ønske om frit Løb for den „normale historiske Proces“, som Tysklands Ekspansion i disse Egne var for ham og for *Times*.

Om Ministermødet i London skrev en fransk Iagttagere, „at temmelig ubestemte Idéer synes at have bølget [*flotté*] paa Konferencen“.²⁾ Det lyder sandsynligt, naar man erindrere, at paa den ene Side forbedrede Delbos en Rejse til Frankrigs østlige og sydøstlige Allierede og Venner, og paa den anden var England faktisk allerede i Færd med at tilbyde Hitler en nogenlunde fri Haand i de samme Egne. Dette fremgaar tydeligt af Nevile Hendersons Bog: I Januar blev han kaldt til London for at modtage Instruktioner til en Samtale med Hitler, og da han opnaaede den — det var den 5. Marts 1938 — meddelte han Englands Villighed til at drøfte „en fredelig Løsning af det czechiske og det østrigske Problem“.³⁾ Baade han og Regeringen i London vidste præcist, at et saadant Tilsagn overhovedet ingen Mening havde, med mindre det betød Tilslutning til Østrigs og Sudeterlandets Annektion.

Udadtil gav man nu Indtryk af den fuldstændigste fransk-engelske Harmoni. Dog, om det brændende Spørgsmaal udtalte *Communiquéet* kun, at man var glad over „at fastslaa begge Regeringers fælles Interesser i Opretholdelsen af fredelige Forhold i disse Dele af Europa [Mellem- og Østeuropa]“. Naturligvis, men hvorledes opretholde Freden, med hvilke Midler og paa hvilke Betingelser?

Den 2. December forlod Udenrigsminister Delbos Paris for — ligesom Barthou i 1934 — at begive sig ud paa — som han sagde — *un voyage de ralliement*: Hensigten var at trække Tropperne sammen. Ved Besøg i Øst- og Mellemeuropa vilde Delbos undersøge Stillingen blandt Frankrigs Venner og danne sig et Indtryk af Alliancernes

Holdbarhed og de forskellige Staters Holdning overfor kollektiv Sikkerhedspolitik. Dog, den mægtigste af Frankrigs Allierede — Rusland — undgik Delbos.

Rejsens samlede Resultat var ikke alt for opmuntrende. Skyggerne fra det store Nederlag den 7. Marts 1936 hvilede nu tungt over fransk Politik. Delbos' Forsøg paa at mægle mellem Polen og Czechoslovakiet strandede fuldstændigt, og i Bankettalerne i Warszawa blev intet Forsøg gjort paa at skjule Modsætningerne: Delbos talte om det politiske Samarbejde mellem de to Lande „i Folkeforbundspagtens Aand“, mens Udenrigsminister Beck undlod at nævne Genève og i Stedet talte om de to Landes „bilaterale Samarbejde“, under hvilket begge „kan forfølge vore egne Maal og forsvare vore egne Interesser“.

Det var paa den ene Side fransk Sikkerhedspolitik, d.v.s. Idéen om et politisk System, der skulde forene alle fredeligt sindede Nationer mod den eventuelle Angriber, og det var paa den anden Side en polsk Tilkendegivelse til Hitler om Rejsens Betydning: Vel bestod den fransk-polske Alliance, men den var kun et tosidet Instrument, Tyskland behøvede ikke at frygte Polens Indtræden i en større Front. I Bukarest blev der ganske vist af begge Parter talt om Folkeforbund og kollektiv Sikkerhed, men Stillingen i Rumænien var usikker og under Udvikling: *Le Temps'* Korrespondent, der ledsagede Delbos, telegraferede, at Udenrigsminister Antonescu „giver i fuld Enighed med Kong Carol denne Politik et mindre levende Præg [end Titulescu havde gjort], hvilket synes ham at stemme bedre med den internationale Situation, navnlig siden den 7. Martz 1936“.4)

Fjorten Dage efter dannedes den antisemitiske og fascistiske Regering Goga. Delbos forstod, at ogsaa her vaklede Grundlaget for den franske Politik.

Fra Bukarest tog han til Belgrad, hvor Ministerpræsident Stoyadinovitch vel talte om det „fundamentale“ Venskab med Frankrig, men undlod at nævne baade Folkeforbundet og — værre endnu — den lille Entente.

Indtrykkene fra de tre Lande var saaledes omtrent det samme — navnlig i Jugoslavien — Befolkningen var overalt profransk og antifascistisk, men det herskende Regime hældede mod en ny Politik. Man erklærede ganske vist at ville opretholde Venskabet med Frankrig, men tvivlede øjensynligt om dette Venskabs militære Værdi og holdt sig alle Genève- og kollektive Sikkerhedsidéer fra Livet. Man var

afgjort russisk-fjendtlig, og af Frygt for den stigende Berlin-Rom-Akøe var man allerede i Færd med at søge over i et Reassurance-Diplomati: Om Foraaret den 25. Marts havde Stoyadinovitch saaledes undertegnet en Venskabstraktat med Italien. Fronten vaklede. Dog, i Prag holdt den. Her talte Delbos og Krofta samme Sprog.

*

Den 11. December meddelte Mussolini Italicens Udtræden af Folkeforbundet. Nyheden naaede Delbos, da han opholdt sig i Belgrad. Den maa have været ham højst ubehagelig, thi netop paa dette Tidspunkt maatte den italienske Aktion forstaas som et Kontrastød fra Aksens Side mod Delbos' Bestræbelser for at puste nyt Liv i Folkeforbundets Solidaritets-Politik. Den Jubel, hvormed Mussolinis Beslutning blev modtaget i Tyskland, og den officielle Meddelelse, der Dagen efter fremkom i Berlin, og hvori erklæredes, at Tyskland aldrig vilde vende tilbage til Genève, tilkendegav klart nok, at der her var Tale om et storpolitisk Skridt med Konsekvenser. Det var forberedt ved Mussolinis Besøg i Berlin i September og ved Italiens Tilslutning til den antikommunistiske Pagt den 6. November. Ved denne sidste Handling havde Mussolini afgjort og offentligt truffet sit Valg. Da anbragte han sig i Kampstilling ved Hitlers Side. De Motiver, der bevægede ham, blev utvivlsomt rigtigt angivet i en Artikel i Görings Blad. Heri læstes:

„Mussolini vidste, at hans Krav paa Abessinien kunde opfattes som en Trusel i London, Paris og dermed ogsaa i Genève. Det var fra Begyndelsen et dristigt *ou banque*-Spil, som Il Duce kun kunde tage Ansvar for, fordi han med verdenspolitisk Klarhed havde erkendt, at det britiske Rige vel vilde være haardnakked og ubønhørligt, men at det ikke længer besad moralske og heller ikke materielle Reserver til at lade det komme til en aaben Kamp om Afgørelsens Hav, Middelhavet ...

Det verdenspolitiske Skakspils nye Parti om Afgørelsens Hav nærmer sig sin Afslutning ... En ny verdenspolitisk Situation tegner sig med stor Klarhed ... De beslutsomme unge, realpolitiske Stormagter har bevist Muligheden af en ny Solidaritet. Thi den verdenspolitiske Trekant, Tyskland-Italien-Japan, har stillet sig en universel Opgave — den Opgave at gøre Ende paa forældede Monopolstillinger, at

skabe en Verdensorden, i hvilken der sikres de virkelige livskraftige et Liv ved hverandres Side.“⁶⁵)

Saaledes tænkte Mussolini. Han saa det stigende, selvbevidste og stærke Tyskland, og han saa en defaitistisk engelsk Overklasse, der aabent erklærede, at den vilde Fred „for næsten enhver Pris“, og som trods alle Ydmygelser vedblev at søge Forstaaelse baade i Berlin og i Rom.

Han saa desuden hele det franske Alliancesystem baade paa den nordlige, den østlige og den sydøstlige Front vakle paa Grund af den samme Mistillid til Vestmagternes militære Styrke og politiske Vilje, som han selv følte, og han saa endelig Tegn til, at en Del af den franske Opinion begyndte at skride og mistvivle om Frankrigs hele hidtidige Udenrigspolitik.

Et overraskende Vidnesbyrd herom fik man i en Leder om „Frankrigs Situation“, som selve *Le Temps* offentliggjorde den 27. December, altsaa umiddelbart efter Delbos' Hjemkomst. Denne Artikel begyndte med at konstatere, at Freden i 1919 hvilede paa et stærkt og næsten universelt Folkeforbund, men at Japans, Tysklands og Italiens Opbrud fra Genève aldeles havde ændret Stillingen. Ganske vist var Sovjet-Rusland kommet til, men denne Tilslutning havde „ikke blot haft lykkelige Virkninger“, thi for Omverdenen tog Sovjetunionen sig ud som „en Arne for Verdensrevolutionen“, og dens Tilstedeværelse i Genève havde „ikke undladt at forurolige mange Regeringer, der er heftige Modstandere af Kommunismen“.

De samme Forhold, som havde undergravet Folkeforbundet, havde nu ogsaa svækket det franske Alliancesystem: „Det er aldeles klart, at fra den Dag, da Tyskland, efter at have genopbygget en mægtig Hær, solidt befæstede sin Stilling paa venstre Rhinbred langs selve den franske Grænse, blev denne Mekanisme til Dels ødelagt.“ Thi „i givet Tilfælde virkningsfuldt at række vore Venner i Øst- og i Sydøst-Europa Haanden, er et strategisk Problem, der stiller sig ganske anderledes end tidligere“. Disse Realiteter „dominerer deres Kimærer, som ønsker, at Frankrig overalt skal stille sig i Spidsen for en kraftig Aktion mod de Magter, der gør Oprør mod Genève“. En saadan Politik vilde føre Frankrig sikkert til Krigen og dermed til en Gentaelse af Ulykkerne i 1870.

Hvilken Politik bør Frankrig da føre? *Le Temps* svarer, at „vort Land kan, hvis det fører en forstandig Politik, regne med Storbritan-

niens aktive Støtte“ og med U. S. A.s Sympati. Det bør ikke tænke paa „en forvirrende, internationalistisk og urovækkende Politik“, men benytte sin Indflydelse til at skabe „en retfærdig Ligevægt, der fremkaldes ved, at enhver faar sine Krav tilfredsstillet, samtidig med, at der sørges for andres Rettigheder og Sikkerhed“.

Et Par Dage før denne Artikel fremkom, havde Flandin aabent tilkendegivet sin Politik. Han stod i nær Forbindelse med de tyskvenlige Kredse i City og i Overhuset. Den 15. December aflagde han paa Vej fra København Besøg hos Goebbels i Berlin, og nu tog han Ordet i et engelsk Blad. Frankrig, skrev han, maatte opgive Tanken om at være „Europas Politibetjent“, og spille Rollen som „en europæisk Don Quichote“, en saadan „ideologisk Politik“ var ikke mulig, „efter at de kollektive Garantiers Virkningsløshed var blevet demonstreret i Praxis“. Den vilde ikke blot medføre „en maksimal Oprustnings- og Militariserings-Anstrengelse“, men Frankrig maatte ogsaa være rede til „en offensiv Krig, i hvilken det maatte intervenere mod en paastaet Angriber i Kraft af et Alliancesystem, der er langt mere indviklet og almindeligt end i Førkrigstiden“.⁹)

I disse to Artikler omkring Aarsskiftet 1958 hørtes for første Gang fra indflydelsesrig fransk Side de Toner, der ti Maanedes senere skulde føre til München. Her blæstes allerede den store Retrætes første Signaler. Thi hvad stod der i *Le Temps'* Artikel? Før det første, at Frankrig burde kvittere Alliancen med Rusland. Før det andet, at en Opfyldelse af Allianceforpligtelserne i Øst og Sydøst ikke længere var mulig. Og for det tredje, at Frankrig for at vinde Englands Bifald burde føre „en forstandig Politik“, d. v. s. en Politik, der rummede de to foran nævnte Momenter, og desuden anerkendte Nødvendigheden af Koncessioner til Hitler, de „legitime Kravs Tilfredsstillelse“. Helt tydeligt sagde Flandin dette sidste. Thi hvad betød hans Afvisning af „en offensiv Krig mod en paastaet Angriber“ andet end en Tilkendegivelse til Hitler om, at han uden Risiko for fransk Intervention kunde paabegynde sin østlige og sydøstlige Ekspansionspolitik, og uden at befrygte den franske — eller den engelske⁷⁾ — „Politibetjent“, kunde bryde gennem Folkeret og internationale Forpligtelser?

Le Temps' og Flandins Anskuelser deltes af betydende Kredse. Efter fransk Politiks Nederlag i 1956 mente en Del Politikere — navnlig Mænd som Laval, Flandin, de Monzie, Bonnet, der iøvrigt alle hørte til Deputeretkammerets mest korrumperede Skikkelser — at det øst-

lige og sydøstlige Alliancesystem var svagt og upaalideligt, og at Frankrig ikke vilde være i Stand til at føre en Krig med Tyskland. Rusland vilde disse Kredse ikke tage i Betragtning som Allieret, og mange iblandt dem — f. Eks. Laval og de Monzie — var engelskfjendtlige eller ansaa i hvert Fald England for en svag og usikker Støtte. Konklusionen blev, at man skulde søge at arrangere sig med Tyskland ved at give det frie Hænder i Øst og Sydøst for til Gengæld at opnaa Sikkerhed i Middelhavet. Derfor arbejdede disse Kredse ogsaa for Tilknytning til Italien og gjorde sig skyldig i den samme Illusion, som saa mange engelske Kredse laa under for: Man forstod ikke, at Mussolini tilstræbte et Imperium, at dette Imperium skulde opbygges omkring Middelhavet paa Frankrigs og Englands Bekostning, og at Aksen betød Hitlers Støtte til disse Planer.

Der var naturligvis Politikere i Frankrig, der forstod dette. Deres første Repræsentant var Paul Reynaud. Ligesom Churchill i England indsaar han, at det var ramme Alvor med den tyske og den italienske Dynamik, og at *Min Kamp* ikke var en Ungdomsforvildelse, men et Program, der blev fastholdt. Han vidste, at intet Kompromis med Tyskland var muligt, og at Hitler efter at have erobret Mellemeuropa vilde knuse Frankrig. Imod dette Perspektiv stillede han derfor Oprustning, Fastholdelse af Alliancerne i Mellemeuropa, Alliance med Rusland og snævert Samarbejde med England.

Dette var de to Retninger i Frankrig, og imellem dem svingede Opinionen usikkert.

Visse indre- og klassepolitiske Forhold støttede nu den tysk- og italienskvenlige Retning. Ogsaa i Frankrig havde Hitler haft Held med sin antibolchevikiske Propaganda og givet Bourgeoisiet og de besiddende Klasser Gaaschud. Dertil kom nu yderligere det „borgerlige“ Frankrigs Rædsel for Léon Blum, hans Folkefront, der gjorde hans Regering afhængig af Kommunisternes Støtte, og hans sociale Lovgivning.

Af disse Stemninger fremgik i Frankrig, som i mange Lande, en vis Sympati for Diktaturet, for Nazismen og Fascismen, hvor der, som man sagde, var „Ro og Orden“, hvor man ikke kendte Vrøvl med Fagforeningerne, og hvor Arbejderne var „stillet paa Plads“.

Under den spanske Borgerkrig voksede disse Stemninger; de gik langt ind i Hæren, i Kirken og i Embedsmandskredse. Karakteristisk var et Manifest, som den 16. December blev offentliggjort af en

Gruppe Intellektuelle. Heri udtaltes „Haab om Sejr i Spanien for den Sag, der kæmper for Kulturen mod Barbariet, for Orden og Retfærdighed mod Vold, for Tradition og imod Ødelæggelse og for Respekt for Individet imod vilkaarligt Styre“.

Blandt Underskriverne var General Weygand.

For Hitler og Mussolini tegnede sig saaledes ved Udgangen af 1937 et splittet, uenigt og svækket Frankrig, hvor antidemokratiske og mere eller mindre fascistiske Tendenser gjorde sig gældende, og hvor korrumperede Politikere som Laval, de Monzie og Flandin arbejdede for „Forstaelse“ med Tyskland og Italien.

Midt i Januar 1938 faldt Ministeriet Chautemps. Det efterfulgtes den 18. Januar af Chautemps' anden Regering, der fra Begyndelsen var svag og dødsdømt. Den faldt den 10. Marts. Saa fulgte Blums andet Kabinet. Det faldt den 8. April ...

Dette var Frankrig ved Indgangen til Diktatorernes store Aar.

*

Mussolinis Tilslutning til den antikommunistiske Pagt fandt Sted fire Maaneder efter, at Japan havde paabegyndt sin Krig mod Kina.

Da i September 1931 den økonomiske Krisens Storme gik over Nordamerika og Europa og lammede deres politiske Aktionsevne, havde Japan, uden Frygt for Indblanding fra anden Side, oprullet sit kontinentale politiske Program og angrebet i Manchuriet. Nu benyttede det den 7. Juli 1937 et nogenlunde ligegyldigt Paaskud til i Ly af den voksende europæiske Usikkerhed — den internationale Krig i Spanien, det lovløse Søroveri i Middelhavet og Berlin-Aksens Virkninger over hele Kontinentet — at aabne en stor Krig mod Kina.

Om denne Krig skrev hen paa Efteraaret et liberalt japansk Blad, at Japans egentlige Fjende var Storbritannien. Krigen i Kina, udtalte Forfatteren, er ikke en tilfældig Begivenhed, men et Stadium i en Verdensbevægelse, der kan sammenlignes med det romerske Riges Opløsning. En Verdens *status quo*, der for faa Aar siden syntes uforanderlig, er nu ved at ændres.⁹⁾

Naturligvis rummede Japans Krav om „en ny Orden“ i Østasien ikke blot Kinas Underkastelse, men ogsaa Erobring af de britiske Positioner. Den var et Led i den Optakt til totalitær Koalitionskrig mod

Verdensriget, som nu tydeligt markeredes i Slutningen af 1937. Saaledes skulde ogsaa Italiens Tiltrædelse af den antikommunistiske Pagt forstaaes. *Le Temps'* Korrespondent i Rom saa det klart. Dette italienske Skridt, telegraferede han, „er af fundamental Betydning i den Forstand, at det for Italien betyder Afslutning paa Tanken om en mere akcentueret Tilmærmelse, en mere aaben Forstaaelse, kort sagt en Entente med England“.⁹⁾ Officiøse Kredse i Tokio sagde det samme: Italiens Beslutning betyder „Opgivelsen af en 50 Aar gammel Politik om god Forstaaelse med England“.¹⁰⁾

Den officielle japanske Begrundelse for den østasiatiske Krig gik ud paa, at det for Kulturens og Ordenens Skyld var nødvendigt at slaa Bolchevismen ned i Kina — i det Kina, hvor Chiang Kai-Shek i 10 Aar havde ført en sejrrig Krig mod Kommunismen! Dog, med dette Slagord var Japan traadt ind paa den hitlerske Linje og havde antaget den Propagandaformel, der var hans geniale Opfindelse, og hvormed det var lykkedes ham at skræmme hele det vesteuropæiske Borgerskab og faa sig selv — ham, Destruktøren og Nihilisten, den europæiske Kulturs Graver — til at fremtræde som Ordenens og Civilisationens Værge.

Forblindet og haardnakket nægtede man i England at se den Verdensfront, der var under Dannelse, man vilde ikke erkende, at de tre totalitære Magter gjorde Skel mellem Nationerne, og at dette var Krigspolitik.

Den engelske, stadigt gentagne Doktrin, blev til Eksempel udtrykt saaledes af Eden i Begyndelsen af 1937:

„Hans Majestæts Regering har atter og atter paa offentlige Talerstole her i Landet erklæret, at vi afviser enhver Deling af Europa i Tilhængere af rivaliserende Ideologier. Ikke blot vilde den vidt spredte Tilslutning til en saadan fatalistisk Doktrin være i høj Grad farlig for Freden, men efter vor Mening svarer den ikke til Virkeligheden. Den menneskelige Natur er altfor rig og mangfoldig til at lade sig indespærre af disse Grænser.“¹¹⁾

Hans Majestæts Regering afviser — ja, men hvad nyttede det at afvise, naar andre foretog Delingen, og den skred hastigt frem? Hvad nyttede det at hænge sig fast i rivaliserende Ideologier, naar disse kun var det gyldne Harnisk, som Oprøret mod Europa, Anarkiet og Rovlysten ikklædte sig, naar Ideologierne kun var de bedrageriske Kuliser, bag hvilke erobringstøtterne Hære marcherede op?

Fem Dage efter, at Eden havde talt, fik han Svar. Det første kom fra Mussolini, der udtalte sig saaledes i et Interview: „Vi oplever et Tidehverv, en fuldstændig Omvæltning i de politiske og sociale Ideologier. Demokratierne har udspillet deres Kort. De er idag bevidst eller ubevidst kun Bolchevismens Infektionsarner, Bacillebærere og Haandlangere. *Det er den ene Gruppe — den anden, det er os.*“¹²⁾

Kort efter kom Hitlers Replik. I sin Rigsdagstale den 30. Januar 1937 erklærede han, at Edens Ønske om ikke at se Europa delt i to Lejre „kun er en Illusion“, thi „ikke blot Europas, men Verdens Splitelse i to Halvdele er en fuldbyrdet Kendsgerning“. Den begyndte med Versailles-Traktaten og den fortsættes „ved Proklamationen af den bolchevikiske Lære, hvis integrerende Bestanddel det er, ikke at indskrænke sig til et enkelt Folk, men at ville paatvinge sig alle Folk“.

Ogsaa Goebbels besvarede Edens Tale. Han erklærede det for et meget kønt Ønske, at Europa ikke skulde deles, men være eet. Imidlertid, Tyskland kunde aldrig tolerere Bolchevismen: „To saa heterogene Ideologier kan ikke bestaa ved hinandens Side. De maa støde sammen enten fysisk eller aandeligt“. Desuden kunde Smitten fra Rusland allerede iagttages i Frankrig, „hvor Udviklingen nu gaar i samme Retning som i Tyskland, før vi Nationalsocialister raabte Stop“, selv „en Ø kan ikke længere forblive upaavirket af de aandelige Bevægelser i Europa“. Der er altsaa Fare for Frankrig og for den vestlige Kultur i Almindelighed — „det er af væsentlig Betydning at støde Folkene tilbage fra den truende Afgrund“.¹³⁾

Mussolini og Goebbels gaar længst. Il Duce anbringer Demokratierne sammen med Bolchevismen i den Gruppe, der er bestemt til Undergang, og Goebbels proklamerer en ny Mission for Tyskland, Italien og Japan: De skal støde de demokratiske Folk tilbage fra Afgrunden ...

Det var det, Japan besørgede i Kina ved at bekriige den Chiang Kai-Shek, hvis Værk netop bestod i Bolchevismens Overvindelse, og det var, hvad Tyskland og Italien foretog sig i Spanien, da de inter-venerede til Gunst for Franco-Oprøret mod en Regering, der bestod af borgerlige liberale Politikere, og i hvilken der hverken var Kommuniste eller socialistiske Arbejderpolitikere.

De totalitære Magter forbeholdt sig med andre Ord Ret til militært at gribe ind overalt, hvor et Demokrati efter deres Mening var udsat for bolchevikisk Smitte. Der var saaledes kun faa Steder, hvor en Aktion

ikke kunde retfærdiggøres med Nødvendigheden af at redde Folket fra at styrte i Afgrunden. Allerede paa dette Tidspunkt forberedte man da ogsaa i Tyskland Czechoslovakiets Erobring. Saaledes talte Dr. Viererbil i Efteraaret 1937 ved nogle Kursus over tysk Kultur og Politik i det østlige Europa om „Kulturbolchevisme og Tyskerhad i Czechoslovakiet“. Han gav her sine Tilhørere den Oplysning, at Czechernes „Kunst, Teater, Film, Radio og Presse er stillet i Moskva-Idéernes Tjeneste og virker tilsvarende paa alle Omraader“.¹⁴⁾ Her var altsaa et oplagt Tilfælde, hvor det gjaldt om „at støde Folket tilbage fra den truende Afgrund“. Eller lad os nævne en Radiotaler den 8. November af den italienske Presses officielle udenrigspolitiske Ordfører, Signor Gayda. Han erklærede frækt, at den „halvbolchevikiske“ Folkefronts Frankrig ikke vilde undgaa væbnede Repressalier fra Italiens og dets Forbundsfællers Side!

Endelig skal anføres et Par Udtalelser ved Nytaarsskiftet 1938. Den første skyldtes Giovanni Ansaldo, Chefredaktør af *Telegrafo* og nært knyttet til Udenrigsminister Ciano. Han skrev:

„Ligesom det hellige romerske Rige var det store Forsøg paa at fremstille social, politisk og international Orden i det kaotiske middelalderlige Europa, der truedes af slavisk Anarki og af keltisk Uro, saaledes er Berlin-Rom-Aksen et Forsøg paa at skabe Orden i Dagens kaotiske Europa, der paa ny foruroligedes af det evige slaviske Anarki og den evige keltiske Ærgerrighed.“

Der skal altsaa skabes Orden i det Kaos, som Russerne og Englænderne fremkalder i Europa. Fremgangsmaaden skildrer Ansaldo saaledes:

„Det er klart, at Tyskland før eller senere maa have den Stilling i Mellem- og Østeuropa, der tilkommer det. Ligeledes er det ogsaa klart, at Italien i Middelhavet maa udfolde den Virksomhed, der tilsigter at begunstige de Folks Uafhængighed, der bor ved dette Indhavs Kyster. Disse Maal er absolut forbundet med hinanden.“

Ansaldo's Konklusion er da, at Tyskland og Italien maa arbejde Skulder ved Skulder. I saa Fald, slutter han, vil de blive „ikke blot Europas Akse, de vil ideelt og praktisk repræsentere Europa. Som for 1000 Aar siden“.¹⁵⁾

Den anden Udtalelse er fra Görings Blad. Den lyder saaledes:

„Naar vi Tyske taler om Mellemeuropa, er det hint Mellemeuropa, der engang som politisk Enhed strakte sig fra den franske til den tyr-

kiske og den russiske Grænse, fra Nordsøen og Østersøen til Adriaterhavet.“¹⁰)

I disse to Udtalelser defineres altsaa Berlin-Rom-Aksens politiske Maal som Genoprettelse af det hellige romerske Rige. Dog sprænges endog disse vide Rammer, thi mens Tyskland ifølge denne Plan skal udstrække sit Herredømme over hint gamle Mellemeuropa, tildeles der Italien den Opgave at befri de Folk, der bor ved Middelhavets Kyster, d. v. s. at tilintetgøre de franske og de engelske Middelhavsinteresser og skabe et romersk Imperium, der behersker Nordafrika fra Marokko til Ægypten og desuden de forasiatiske Lande.

*

Ved Udgangen af 1937 laa den europæiske Situation blændende klar. Hitler og Mussolini, ledende Politikere og Pressen i begge Lande havde uden Tvetydighed proklameret den tysk-italiensk-japanske Gruppe i uforsonlig Kampstilling over for baade Kommunisme og Demokrati. De havde erklæret, at deres Maal var Etableringen af et tysk Hegemoni paa Fastlandet, et italiensk Imperium omkring Middelhavet og et japansk Vælde i Østasien. Interventionen i Spanien viste, hvad Hitler og Mussolini var beredt til. Det burde paa dette Tidspunkt ikke været muligt for nogen at misforstaa de totalitære Magters Hensigter. De vilde Krigen, den førtes allerede i Østasien og i Spanien, og rundt om i de demokratiske europæiske Lande lagde Hitlers aldrig hvilende Propaganda Petarderne an for at forvirre Aanderne og splitte Folkene. Triumferende konstaterede Görings Blad den adskillende Linje mellem den falske demokratiske Ideologi og „den folkelige Selvhævdelse i Tyskland, Italien og Japan“, og fortsatte saaledes: „Denne Linje løber ikke forbi de demokratiske Staters Grænser, *men den gaar midt gennem deres Folk* og stiller dem foran Valget, om de vil besinde sig paa den folkelige Selvhævdelse, eller om de ved at følge den demokratiske Ideologis Lygtemænd vil hjemfalde til Bolchevisme.“¹¹)

Midt gennem deres Folk — udfordrende meddelte det tyske Blad Paris og London, hvad Femte Kolonne, hvad hele det mægtige Propagandaværk alt havde udrettet.

Men Regeringerne troede ikke paa Krigen, skønt Hitler og Mussolini og deres Presse hvert Øjeblik deklarererede den, og skønt den i Virkeligheden allerede var udbrudt.

Ved Nytaarstid 1938 var Tiden inde til kun at tænke paa Krigen, til at ruste saa stærkt, man orkede, og til at samle dem, der vilde bære Sværd for Friheden. Men Neville Chamberlain mente, at den stadig var inde til „Beroligelse, til Forstaaelse“ og til Indrømmelser til Tyskland og nye Samtaler med Italien.

Vistnok aldrig i Historien har et Verdensriges Skæbne ligget i Hænderne paa en Mand, der saa lidet forstod at agte paa Tidens Tegn.

*

London forstod ikke, det herskende Englands Rigsinstinkter syntes lammet, Paris var splittet i indre Kamp, inden for dets Borgerskab og blandt dets Embedsmænd trængte fascistiske Tendenser synligt frem. Men i Washington var der en Mand, der forstod. Den 6. Oktober holdt Præsident Roosevelt sin berømmelige Chicago-Tale:

„Tro, Frihed og Sikkerhed for 90 pCt. af Jordens Befolkning udsættes for Fare fra de øvrige 10 pCt.s Side ...

De fredselkende Nationer maa gøre en forrenet Anstrengelse for at modsætte sig de Traktatkrænkelser og den Ligegyldighed over for menneskelige Værdier, der nu skaber internationalt Anarki og Usikkerhed, som man ikke kan unddrage sig blot ved Isolering og Neutralitet.“ Med denne Tale indledede Præsidenten sin Kamp for at føre den amerikanske Nation, der med op imod 100 pCt. var for Neutralitet og for Ikke-Indblanding i Europas Anliggender, til Bevidsthed om Krigsdeltagelsens Nødvendighed.

Det var en Kamp, der hører til de største strategiske Bedrifter i den politiske Historie.

KAP. XX

Danzig

C'est là une question de confiance —
Göring til Marskal Smigly-Rydz.
Den polske Hvidbog, S. 60.

Foran er paapeget, at Hitlers Kampagne mod Østrig i 1933 og 1934 rummer alle hans udenrigspolitiske Elementer, og at denne Demonstration af hans Gangstermetoder, hans Løgnagtighed og hans Ordbrud en Gang for alle burde aabnet de vestlige Demokraters Øjne for hans Regimes Karakter og dets Maal. Men ogsaa Nazipolitiken i Danzig var et Vidnesbyrd, der skulde være tilstrækkeligt.

Danzig med et omliggende Territorium (ialt 1895 Kvadratkilometer med 407.000 Indbyggere) var ved Versailles-Traktatens Artikel 102 etableret som en suveræn *Fri Stad* under Folkeforbundets Beskyttelse og i Toldunion med Polen. Ved den nye, af Folkeforbundet garanterede, Forfatning indførtes en Rigsdag [*Volkstag*], bestaaende af 72 (oprindelig 120) for fire Aar valgte Medlemmer samt et Senat, der valgtes ved almindeligt Flertal og paa ubestemt Tid af Rigsdagen. Dette Senat var paa en Gang en Art Første Kammer og den udøvende Magts Organ, altsaa Regering. Ændringer i Forfatningen kunde kun gennemføres, saafremt de vedtoges i Rigsdagen med to Trediedels Flertal. Folkeforbundet repræsenteredes i Fristaden ved en Højkommissær. Det nazistiske Regimes Forhold til Danzig var bestemt af to forskellige Forhold. Ved den polske Deklaration af 26. Januar 1934 havde Hitler skaffet sig Ro ved sin Østgrænse for at løse andre europæiske Problemer. Den var for ham — som han sagde til Rauschnig — en rent provisorisk Løsning, som han kun agtede at respektere, indtil han var stærk nok til at gøre sine polske Krav gældende. Men indtil

dette var Tilfældet, vilde han gennemføre et venligt Forhold mellem de to Lande. Der maatte altsaa ikke i Danzig ske noget, som kunde udfordre Polen og vække dets Mistillid.

Paa den anden Side ønskede han i Tide og omhyggeligt at forberede Danzigs Forening med Riget, og det skulde ske ved at gøre Danzig nazistisk og udrydde al Opposition og overhovedet alle Partier.

Det var ikke helt let at kombinere disse to Formaal. Det skete imidlertid ved atter og atter at afgive de mest bindende Forsikringer om Tysklands Respekt for Polens Grænser og dets Privilegier i Danzig samt fremstille Deklarationen af den 26. Januar 1934 som et principielt og blivende Udtryk for Tysklands østeuropæiske Politik.

Den 24. Januar 1935 har den polske Gesandt i Berlin, M. Lipski, en Samtale med Hitler, som udvikler, at de, der i Tyskland agiterede mod Polen, var Kredse, som med Uvilje saa hans Udenrigspolitik sejre. Før hans Magtovertagelse ønskede Regeringen og i Særdeleshed Rigsværnet med General Schleicher en tysk-russisk Alliance rettet mod Polen, hvad han, Hitler, betragtede som „en politisk Absurditet“.¹⁾

Faa Dage efter er Göring i Warszawa.

I en Samtale med Understatssekretæren i Udenrigsministeriet, Grev Szembek, nævner ogsaa han Rigsværnet og Schleichers Politik. Den var, sagde han, „umulig“, Tyskland „trænger til et stærkt Polen som en Barriere mod Rusland“. Deklarationen af Januar 1934, fortsætter han, skulde ikke blot gælde i ti Aar, men bestandig, og Göring gaar videre: han erklærer, at „store Muligheder aabnede sig for Polen i Ukraine“.²⁾ Da han senere taler med de polske Generaler, foreslaar han dem „næsten“ en antirussisk Alliance og lader forstaa, at Ukraine i saa Fald skal være „polsk Indflydelseszone“. Han gør endelig Marskal Pilsudski det samme Forslag.³⁾

Den 25. Maj 1935 modtages Ambassadør Lipski af Hitler, der igen underholder ham med Rigsværnets og Schleichers Planer, der for den sidstes Vedkommende var af en saadan Art, „at man kunde rødme ved at tænke paa dem“! Tyskland, fortsætter Hitler, trænger til Rum for sin Befolkning, men dette kan Polen ikke give. Korridoren er ganske uden Betydning, den skaber ikke Forbindelse med Østersøen, og om nogle Aar vil man i Tyskland have glemt, at den eksisterer. Her tilføjer Hitler imidlertid nogle Ord, der er af Interesse i Betragtning af de senere Begivenheder. Lipski refererer saaledes: „Han, Kansleren, havde en Idé, som man endnu ikke kunde tale om, men som maaske

kunde virkeliggøres om en femten Aar, og som navnlig vilde gaa ud paa af Hensyn til Trafiken at oprette en særlig Jernbanelinje og en Autostrada tværs gennem Pommern“.⁴⁾

Den 7. Marts 1936 taler Hitler i Rigsdagen. Han nævner Danzig: „Det er umuligt at nægte et saa stort Folk [som det polske] Adgang til Havet.“ Den 11. Januar 1937, da — som vi skal se nedenfor — Forsegene paa ved Terror og Forfatningsbrud at nazificere Danzig er under Udvikling — taler Hitler med Ambassadør Lipski, og da Polen naturligt foruroliges af Voldspolitikken i Danzig, har han fundet paa en ny Finesse: „En Styrkelse af National-Socialismen i Danzig vil“, siger han, „være en Garanti for Freden og for et godt Forhold til Polen“.⁵⁾ En Maaned efter er Göring i Warszawa, han afgiver meget bestemte Erklæringer over for Marskal Smigly-Rydz: „Tyskland har intet Ønske om at berøve Polen noget som helst af dets territoriale Status. Tyskerne har anerkendt denne Status, som den er. Tyskerne vil ikke angribe Polen og har ingen Tanke om at berøve Polen Korridoren. Vi vil ikke have Korridoren, jeg erklærer det kategorisk og i fuld Oprigtighed. Korridoren er ikke nødvendig for os. Kansleren kan ikke give Beviser for sine Ords Oprigtighed, men det er et Tillids-spørgsmaal“.⁶⁾

I November Maaned er Grev Szembek i Berlin. Danzigs Nazificering er nu praktisk talt fuldbyrdet, og Greven giver i en Sanitale med Göring Udtryk for de polske Bekymringer. De er aldeles overflødige, erklærer Göring, han forstaar dem ikke, og Greven refererer saaledes: „Danzig kan ikke blive en Hindring [for en Fortsættelse af Politiken fra 1934], og Hr. Göring bekræfter med hele sin Autoritet — *ich stehe dafür ein* — at der intet vil blive foretaget i Danzig imod Polen“.⁷⁾ Dagen efter giver Hitler selv Lipski lignende Forsikringer. Overenskomsten med Polen vil blive holdt: „Det Ord, som han [Hitler] giver, holdes og vil blive holdt. Der vil ikke blive Tale om nogen overraskende Handling. Kansleren har alene ønsket, at den tyske Befolkning i Danzig selv vælger det Regeringssystem, der passer Tyskerne bedst“.⁸⁾

Dette var Metoden. Ved Erklæringer som disse lykkedes det at berolige Polen, at trække det bort fra Frankrig og at knytte den franskfjendtlige Udenrigsminister Beck bestandig tættere til den tyske Politik. I Ly heraf kunde Hitler gennemføre sin Politik i Østrig og Czechoslovakiet, og ved en lang Række Forfatningsbrud og Voldshand-

linger kunde han gøre Danzig parat til med Times Varsel at indtræde i Riget. Det sidste krævede naturligvis Frankrigs, Englands og Folkeforbundets Passivitet. Men den var ikke vanskelig at opnaa.

*

Da Hitler overtog Magten i Tyskland, havde Nazisterne i Danzig 13 af Rigsdagens 72 Mandater. En Koalition af Tysk-nationale og Centrum dannede Regering, men denne var afhængig af de 15 Nazisters Støtte, og da denne nu blev nægtet, blev nye Valg udskrevet til den 28. Maj 1933. Under Valgkampagnen kom to tyske Ministre, Goebbels og Kerrl, til Danzig, hvor de afholdt Møder, hvilket var en lige saa grov Krænkelse af fremmed Stats Suverænitet, som hvis Goebbels under en dansk Valgkampagne havde holdt Møde i Sønderborg. Forud for Valget gav Danzigs *Gauleiter*, Hr. Forster, og Senatspræsidenten — paa det Tidspunkt Dr. Rauschnig — den Erklæring til Højkommissær Rosting, at det nationalsocialistiske Parti vilde respektere de bestaaende Traktater og Polens Rettigheder samt loyalt overholde Fristadens Forfatning. Valgets Resultat blev, at Nazisterne fik 58 Pladser i Rigsdagen, de havde saaledes absolut Majoritet og kunde danne Regering, men de opnaede ikke de to Trediedele af Stemmerne, der krævedes til en Forfatningsændring.

De følgende Aar i Danzig karakteriseredes nu af Nazisternes bestandige Forfatningsbrud og deres Forsøg paa ved hvilke Midler som helst at skaffe sig de to Trediedeles Flertal i Rigsdagen. Udviklingen skal her skitseres kort, da den giver et saare oplysende Bidrag til Forstaaelse af Nazismens Metoder.

Trods den officielle Erklæring om loyalt at ville respektere Forfatningen, begyndte den nye nazistiske Regering straks efter Valget, i Strid med Forfatningen, at undertrykke Ytringsfriheden, at forbyde socialistiske og katolske Blade og overhovedet at give nazistiske Organisationer Monopolstilling. Da disse Bestræbelser ikke skred hurtigt nok frem — baade i 1933 og i 1934 beskæftigede Folkeforbundets Raad sig adskillige Gange med Klager fra Danzig — bestemte Senatspræsidenten, Hr. Greiser, sig i Februar 1935 til at søge Forfatningen ændret ad legal Vej, nemlig ved Erobring af en to Trediedels Majoritet. Nye Valg blev altsaa udskrevet. Valgkampen førtes under grove Forfatningsbrud: Ikke blot indkaldtes Göring, Goebbels og Streicher

som Talere, men de fra Riget kendte Midler — Censur af Oppositionens Presse, Forbud mod dens Møder, Slagsmaal og Voldshandlinger — bragtes i effektiv Anvendelse. Dog, ved Valget den 7. April opnaaede Nazisterne kun omtrent 60 pCt. af Stemmerne og forhøjede derved deres Mandater i Rigsdagen fra 58 til 45.

Skuffelsen var stor i Berlin, og ikke mindst fordi Resultatet med Tydelighed tilkendegav, at de enorme Majoriteter ved Folkeafstemningerne i Riget kun havde været mulige ved Terror og Bedrageri. Ved Folkeafstemningerne i Tyskland den 19. August 1954 og den 29. Marts 1956 blev der for Hitler og hans Politik afgivet henholdsvis 90 og 99 pCt. af Stemmerne. Mellem disse to Afstemninger laa Valget i det næsten rent tyske Danzig — ved de første Valg efter Fristadens Oprettelse fik de tyske Lister godt 94 pCt. af Stemmerne (Maj 1920) — og Resultatet blev, at Oppositionen mod Hitler opnaaede 40 pCt. af Stemmerne. Trods Terror og Vold gjorde Byens internationale Stilling det dog muligt for Hitlermodstanderne at samle et stort Mindretal. De Slutninger, der heraf kunde drages med Hensyn til Valgene i Tyskland, laa lige for Haanden. Men endnu værre blev det, da Danzigs Højesteret efter at have undersøgt Oppositionens Klager over Nazisternes illegale Metoder, erklærede, at der havde fundet Ulovligheder Sted under Valget, og at der fra Nazisternes Stemmetal burde fradrages 5 pCt. i Byerne og 10 pCt. i Landdistrikterne. Dette medførte, at de nazistiske Mandater reduceredes fra 45 til 59.¹⁾

Hr. Greiser fortsatte imidlertid ugenert med at fornærme Højkommissæren og bryde Forfatningen, og mens han i Januar 1956 optraadte medgørligt i Folkeforbundsraadet, indtraadte der en afgørende Forandring hen paa Sommeren. Det var den storpolitiske Situation, der virkede: Folkeforbundets Prestige var da undergravet paa Grund af Mussolinis Sejr i Abessinien, Tyskland havde uhindret besat Rhinlandet, og Berlin-Rom-Aksen var under Dannelselse. Da Greiser i Juli kom til Raadmøde i Genève, var han mere udfordrende end nogen Sinde før. Han overvældede Højkommissær Lester med Fornærmelser, han anmodede Raadet om at trække Lester tilbage og til helst ikke mere at sende nogen Repræsentant til Danzig, og han „ønskede det forstaaet“, at han talte „ikke blot paa Danzig-Befolkningens, men paa hele det tyske Folks Vegne“. Han var grov og brutal, han sluttede sin Tale med at kaste Manuskriptet hen ad Bordet: *So muss man hier sprechen!* Og da han endelig forlod Salen og kom forbi Pressebænken,

gav han en Opvisning i nazistisk Kultur: Han rakte Næse og pegede Fingre.

Fra dette Tidspunkt lod Folkeforbundet i Virkeligheden sine Forpligtelser i Danzig falde og opgav sine Forsøg paa at udøve en effektiv Kontrol.

Det viste sig umiddelbart efter Greisers Hjemkomst fra Genève. Den 16. Juli udstedte Senatet en Række Dekreter, hvorved de fleste af de borgerlige Rettigheder, som Ikke-Nazister i Danzig endnu nød, afskaffedes. Saaledes ophævedes væsentlige Afsnit i den af Folkeforbundet garanterede Forfatning, og politiske Modstandere af Greiser og Forster udleveredes til nazistisk Klapjagt. Allerede forinden havde et Dekret bestemt, at alle Embedsmænd skulde være Nazister, og i Kraft heraf afsattes de Dommere, som Partiet ikke fandt tilstrækkeligt nidkære. Yderligere ophævede et Dekret Retten til at appellere Politiets politiske Ordre — til Eksempel Fængsling uden Dom — til Domstolene. For at hindre Klager til Højkommissæren anbragtes Politiet uden for dennes Embedsbolig!

*

Folkeforbundet var nu ganske passivt. Det maa her crindres, at paa dette Tidspunkt bestræbte Vestmagterne sig for at opnaa en Overenskomst med Tyskland og vilde derfor ikke irritere Hitler ved at gribe ind i Danzig, der betragtedes som et ringe Spørgsmaal i Sammenligning med de store europæiske Problemer, som Diskussionen om „et nyt Locarno“ rummede. Synspunktet er forstaaeligt, naar man akcepterer Vestmagternes, og navnlig Englands psykologiske og uhistoriske Opfattelse af Hitler som en Mand, der maaske nok havde nogle vilde og forskruede Idéer fra sin Ungdom, men med hvem man alligevel kunde forhandle paa samme Maade som med andre Statsmænd. Man forstod øjensynlig ikke, at Passiviteten i Danzig kun kunde have een Virkning paa Hitler: Den fyldte ham med Foragt for Genève og London og Paris. Eller var ikke Danzig det bedste Bevis for, at Metoderne fra den indre Kamp i Riget lod sig gennemføre i Europa, og at Sejren ventede den, der hensynsløst lagde Love og Overenskomster og Løfter under sin Magts Hæl?

Østrig i 1933 og i 1934 havde bekræftet Hitlers Opfattelse af, hvad han kunde byde Europa, Danzig gav ham et nyt Bevis.

ismen, som vi endnu har set". Hensigten var, „en Fremskyndelse af Sammensmeltningssprocessen mellem Parti og Værnemagt“.²⁾ Førerbeslutningen var et Udtryk for, at nu „skal det tredje Riges Soldat være en dybt overbevist Nationalsocialist“.³⁾

I denne Aand skrev hele den tyske Presse indtil den 11. Da blev der slaact haardt kontra. Over for den udenlandske Presse, der paa denne Dag var indkaldt til et Møde i Propagandaministeriet, dementerede en Embedsmand, Hr. Berndt, en Række Rygte, hvoraf i hvert Fald en Del ikke havde fundet Vej til Pressen. Han erklærede desuden, at der ikke var Tale om, at Hæren skulde gøres politisk, at de personelle Forandringer ikke havde anden Betydning end tilsvarende Begivenheder i England og Amerika: Man ønskede et yngre Officerskorps. Den 12. uddybede den tyske Presse denne nye Forklaring. Eksempelvis skrev nu Görings Blad, *Nationalzeitung*: „Hvad er der sket? Der er indtraadt nogle Personaleforandringer i den tyske Hær, og dette er sket for at forynge den.“ Alle Udtalelser om, at den 4. Februar havde politisk Betydning, afviste Bladet som ubegrundede Rygte og bemærkede ironisk, at man fremtidig i Tyskland maatte overveje, om man turde fjerne „en lille Fanebærer i Hitler-Jugend fra hans Post“, uden at udsætte sig for ondsindede Forklaringer i den demokratiske Verdenspresse.

Mens det altsaa var den tyske Presse selv, der til at begynde med lod Verden forstaa, at den 4. Februars historiske Betydning bestod i Nazismens Sejr i Arméen, gik efter et Par Dages Forløb Forklaringerne ud paa, at intet andet var sket end nogle politisk set aldeles betydningsløse personelle Ændringer, og at alle andre Formodninger skyldtes en ondsindet demokratisk Presse. Hvorledes forklare denne Usikkerhed og disse Modsigelser? Hvad var det, der skete den 4. Februar?

*

Den 19. Februar, Dagen før Hitlers Rigsdagstale, offentligjorde et uaset schweizisk Blad, *Nationalzeitung* i Basel, en anonym Artikel, hvorom Redaktionen oplyste, at den stammede fra den tyske Værnemagt. Forfatteren selv præsenterede sig som tysk Officer. Der er ingen Grund til at tvivle om Rigtigheden heraf. Vi har her et betydningsfuldt Dokument om de Begivenheder, der gik forud for den 4. Februar.

Forfatteren oplyser, at i de sidste Dage af Januar — altsaa umid-

delbart før den Kanslertale, der var ventet den 30. — henvendte Generalitetet med Generaloberst v. Fritsch sig til Hitler og stillede ham forskellige Spørgsmaal af inden- og af udenrigspolitisk Art. Man spurgte saaledes, om Hitler i sin forestaaende Tale vilde henvise til den Erklæring, han afgav i Rigsdagstalen den 15. Juli 1934, og som lød saaledes:

„Mit til Generalfeltmarskal og Rigspræsident Hindenburg givne Løfte at bevare Arméen som Rigets upolitiske Instrument er bindende for mig paa Grund af min inderste Overbevisning og mit givne Ord.“ I denne Forbindelse spurgte man endvidere Kansleren, om han vilde fjerne Krigsminister Blomberg fra hans Embede, da han „beviseligt ikke blot undlader at yde tilstrækkelig Modstand mod, men til Dels ganske aabent støtter Partiets og dets Organisationers Bestræbelse for at føre Partipolitik ind i Hæren, og dermed handler mod det af Rigskansleren givne Æresord“. Fremdeles ønskede man oplyst, om Hitler var rede til at standse „den stadig stærkere fremtrædende kirkefjendtlige Kurs inden for Partiet, S.A., S.S. og Hitler-Jugend“ og til at hindre „de fuldstændig vilkaarlige Forfølgelser af katolske og evangeliske Præster“?

Endelig oplyser Forfatteren, at de udenrigspolitiske Spørgsmaal, som Generalitetets Mænd ønskede klaret og besvaret før Rigsdagsmødet, angik „først og fremmest Kravet om omgaaende Likvidering af det spanske Eventyr.“

Det var altsaa en Opposition fra Generalitetet, der tvang Hitler til at løse de Problemer, den havde fremkaldt, før han holdt sin Rigsdagstale. De konservative Generaler gjorde Indsigelse mod Bestræbelsen for at gøre Hæren nazistisk, mod Partiets kirkefjendtlige Tendenser og mod Hitlers Udenrigspolitik, navnlig i Spanien.

Til dette sidste kan nu føjes, at det østrigske Spørgsmaal paa hint Tidspunkt var end mere brændende end det spanske. Vi ved det bl. a. fra Hitlers Rigsdagstale den 30. Januar 1939, hvori han sagde: „I Januar 1938 traf jeg den definitive Beslutning i Løbet af dette Aar paa den ene eller den anden Maade *(so oder so)* at tilkæmpe de 6½ Mill. Tysk-Østrigere Selvbestemmelsesretten.“

Naturligvis var — som vi senere skal se nærmere — Østrigs Erobring forberedt før Januar 1938. Men naar Hitler meddeler, at han paa dette Tidspunkt traf sin definitive Beslutning, betyder det bl. a., at han da har diskuteret Spørgsmaalet med den øverste Hærledelse og her mødte

han afgjort Modstand hos Generaloberst v. Fritsch, der skal have givet den østrigske Generalstabschef, General Jausa, sit Æresord paa, at den tyske Hær vilde respektere Østrigs Uafhængighed.⁴⁾ Det konservative Generalitet opponerede altsaa baade mod Hitlers spauske og mod hans østrigske Politik.

Den anonyme tyske Officer nævner Kravet om Blombergs Tilbagetræden som Følge af hans Begunstigelse af Nazipropagandaen i Hæren. Derimod omtaler han ikke den Rolle, som v. Blombergs Ægteskab spillede.

Den 12. Januar meddelte Pressen, at Krigsministeren havde indgaaet Ægteskab med en Frøken Eva Gruhn, og at kun Hitler og Göring havde været til Stede ved Bryllupshøjtideligheden. Det viste sig nu, at Himmlers hemmelige Politi paa sine Lister havde Frøken Gruhn opført som en smuk, men noget letsindig Dame. Naar Himmler ikke i Førvejen havde underrettet Hitler om Frøken Gruhns moralske Standard, var Grunden muligvis den, at han ønskede v. Blomberg kompromitteret og en Konflikt mellem ham og Kansleren. Det var hans Ærgerrighed — hvad han ganske vist ikke opnaaede — at rykke ind ogsaa i Krigsministeriet og saaledes faa alle Statens Magtmidler i sin Haand. Generalitetet fandt nu, at Ægteskabet med Frøken Gruhn var uværdigt for Generalfeltmarskallen og Krigsministeren og lod Hitler dette vide. Hitler selv følte sig ført bag Lyset af v. Blomberg.

Denne lille Affære havde sin Betydning, men naturligvis var de andre Spørgsmaal, der stod Hitler og Generalerne imellem, langt vigtigere, og det er helt urimeligt, naar Ambassadøren, Nevile Henderson i sine Erindringer gør den til Hovedpunktet og oven i Købet vil mene „at der er god Grund til at tro, at den radikalt ændrede hele hans [Hitlers] Livssyn. Siden da blev han mindre menneskelig og hans Raserianfald, virkelige eller simulerede, blev hyppigere“.⁵⁾ Hitlers Livssyn var nok lidt mere haandfast, end denne maadelige Psykolog antager.

Hitler bøjede sig i Blomberg-Affæren for Generalitetet. Krigsministeren blev afskediget. Men Dagens betydningsfuldeste Indhold var Udrensningen blandt de konservative Generaler og i Diplomatiets. Den betød, at Hitler gjorde Vejen klar til sin dramatiske Storpolitik. I 1934 maatte han vige for Hæren og bekræfte sit Æresord til Hindenburg, at Arméen skulde forblive upolitisk. Han havde som Jago „for Øjeblikkets Nødtørfts Skyld“ maattet tone Venskabs- og Hengiven-

hedsflag over for det gamle Officerskorps og dets Traditioner. Nu følte han sig stærk nok til at bryde ogsaa dette Æresord til *der verewigte Reichspräsident* og til at etablere Nazismens Hegemoni over hele Tyskland. Da han den 20. sammenkaldte Rigsdagen, talte han om „den ny nationalsocialistiske Værnemagt“ og erklærede:

„Der gives ikke i Tyskland noget Problem nationalsocialistisk Stat og nationalsocialistisk Parti og ikke noget Problem nationalsocialistisk Parti og nationalsocialistisk Forsvarsmagt. I dette Rige er enhver, der staar paa et ansvarligt Sted, Nationalsocialist. Hver Mand bærer det nationalsocialistiske Højtegn paa sit Hoved.“

Dette var den totalitære Stat paa March. Hitlers Konflikt med v. Fritsch og det konservative Generalitet har sin Parallel i Stalins Opgør i 1937 med Tuchatsjevski og de andre Generaler. Ogsaa her drejede det sig om haade indre- og udenrigspolitiske Modsætninger og desuden om Arméens Selvstændighed. Parallelen understreges yderligere ved, at lige som v. Fritsch ønskede Venskab med Rusland, var Tuchatsjevski Ordfører for Forstaaelse med Tyskland.

Den 4. Februar betød Nazismens Magtudvidelse til alle Magtomraader inden for Riget. Og den sidste Konsekvens blev taget den 21. December 1941, da Hærens Øverstbefalende, Generalfeltmarskal v. Brauchitsch, blev afskediget og Hitler i sin Person forenede Ledelsen af hele Krigsmagten og Armékommandoen.

Naar Goebbels efter først at have givet Sejrens Frugter fri lod sin Presse afsvække Betydningen, var det, fordi man vilde dæmpe en Uro i Udlandet, som hin Magtudfoldelse paa det militære og diplomatiske Omraade havde fremkaldt.

Imidlertid, Hitler var endnu ikke klar til Rigsdagsmødet. Han havde først noget at snakke med Schuschnigg om.

*

Det var Mussolini, der i 1934 havde hindret Nazismen i at annektere Østrig, og Hitler forstod, at skulde hans europæiske Ekspansionspolitik, som han vilde begynde mod Sydøst, lykkes, var et fast Venskab mellem Tyskland og Italien nødvendigt, saaledes som han allerede havde forudset det i *Min Kamp*. Derfor erklærer han ogsaa i Rigsdagstalen den 21. Maj 1935:

„Den tyske Regering beklager den Spænding, der er opstaaet som

Følge af Konflikten med Østrig saa meget mere, som der herved er opstaaet en Forstyrrelse i det før saa gode Forhold til Italien, en Stat, hvis Interesser ellers ikke paa nogen Maade strider mod vore.“ For at berolige Verden og navnlig Mussolini afgav han da denne Erklæring: „Det er hverken Tysklands Hensigt eller Vilje at blande sig i de indre østrigske Forhold, annektere Østrig eller sammenslutte det med os.“ [Hertil knyttedes nu ganske vist en Bemærkning om, at Tyskland kun nærrede „det forstaaelige Ønske, at der ikke alene gives fremmede Nationer, men ogsaa det tyske Folk Selvbestemmelsesret overalt. Jeg tror selv, at intet Regime, der ikke er forankret i Folket, baaret af Folket og ønsket af Folket, i Længden vil bestaa“].

I Løbet af 1936 ændredes Situationen imidlertid aldeles. Vestmagternes Svaghed under Hitlers Rhinkup, Krigen i Abessinien og den spanske Borgerkrig overbeviste — som tidligere paapeget — Mussolini om, at Tyskland var Kontinentets stigende og vilde blive dets sejrende Magt, og at hans egen Middelhavspolitik maatte gennemføres med Tyskland og mod Vestmagterne. Aksens begyndte at tegne sig i det europæiske Billede.

Den 11. Juli 1936 offentliggjordes samtidig i Berlin og Wien en tysk-østrigsk Overenskomst. Om dens Forhistorie vides, at Hitlers Mesterintrigant i Wien, Ambassadør v. Papen, allerede i Maj tilraadte Hitler en *modus vivendi* mellem Riget og Østrig, at Forhandlingerne herom kort efter paabegyndtes, og endvidere at Mussolini blev holdt nøje underrettet: Han erklærede senere, at han havde kendt og billiget Overenskomsten „saa tidligt som den 5. Juni“.⁹)

I Følge det officielle Communiqué rummede Overenskomsten i Henhold til Hitlers Tale den 21. Maj 1935 følgende Punkter:

1. Tyskland anerkender Østrigs fulde Suverænitet.
2. Begge Regeringer erklærer hverken direkte eller indirekte at ville øve nogen Indflydelse paa de indrepolitiske Forhold i det andet Land. Til Østrigs indrepolitiske Forhold henregnes udtrykkeligt Spørgsmaalet om den østrigske Nationalsocialisme.
3. Den østrigske Regering vil basere sin Politik i Almindelighed og i Særdeleshed over for Tyskland paa Principer, der svarer til den Kendsgerning, at Østrig bekender sig som tysk Stat.⁷)

I den officielle Kommentar uddybedes dette Punkt yderligere: Østrigs Udenrigspolitik skulde „føres under Hensyntagen til det tyske Riges fredelige udenrigspolitiske Bestræbelser“.

Til Overenskomsten var føjet en Tillægsprotokol, der ikke blev offentliggjort, og hvis to vigtigste Bestemmelser gik ud paa, at Forbundskansler Schuschnigg skulde give Amnesti til alle Nazister (indbefattet Fanger, som endnu ikke var forhørt), med Undtagelse af dem, der var skyldige i meget alvorlige Forbrydelser, og at han „er rede til ved passende Lejlighed, som han har i Sinde skal indtræffe i den nærmeste Fremtid, at indkalde Lederne af den saakaldte „Nationale Opposition“ i Østrig [d. v. s. Nazisterne] til at tage Del i det politiske Ansvar“.⁸⁾

Det vil ses, at disse hemmelige Bestemmelser var i aabenbar Strid med det Tilsagn om Ikke-Indblanding i Østrigs indre Anliggender, som Tyskland havde givet i den offentliggjorte Teksts Punkt 2.

Troede Schuschnigg selv, at han havde opnaaet en Gevinst, at han endog havde frelst Østrig ved at faa Hitlers Anerkendelse af Østrigs fulde Suverænitæt? Troede han, ligesom Chamberlain, at „denne Gang sagde han det til mig“?

Eller auede han, at det var det frie Østrigs Dødsdom, han underskrev, da han i Overensstemmelse med de hemmelige Aftaler gjorde Dr. Guido Schmidt til Udenrigsminister og Dr. v. Glaise-Horstenau til Minister uden Portefeuille? De var begge Halv- eller Helnazister, og vi skal senere møde dem som Forrædere mod Schuschnigg og Østrig.

Maaske haabede Schuschnigg paa at vinde Tid, maaske troede han, at Mussolini vilde frelse ham. Men Il Duce havde taget sit Parti. Da han billigede Overenskomstens Punkt 3, der betød, at Østrigs Udenrigspolitik skulde dirigeres fra Berlin, var han naturligvis klar over, at tyske og ikke italienske Interesser nu blev dominerende i Central-europa.

Mens man i England udtalte idel Tilfredshed med og Tillid til Overenskomsten — „de direkte Fordele synes opnaact næsten udelukkende af Østrig“⁹⁾ — forstod man baade i Czechoslovakiet og i Frankrig, hvorhen Vejen nu gik, „Østrigs Uafhængighed,“ skrev Pertinax, „vil inden længe være prisgivet det hitlerske Rige.“¹⁰⁾

Den italienske Politiks første Retrætesignal fra Østrig blev givet sidst i Februar 1937, da den officøse Signor Gayda erklærede, at „Italien betragter Spørgsmaalet om Restauration i Østrig som utidig og farlig“.¹¹⁾ Mussolini havde ellers med Sympati set paa Monarkiets Genoprettelse i Wien, som et Middel til at bevare Landets Uafhængighed. Endnu i November 1936 havde han udtalt sig meget afgjort i saa

Henseende overfor Ærkehertug Ottos Repræsentant, Baron Wiesner.¹²⁾ At han nu skiftede Mening kunde kun betyde, at han var i Færd med at opgive sin Interesse i Donau-Republikens Selvstændighed, fordi han ikke mente at kunne undvære Tysklands Hjælp.

Da Schuschnigg forstod, at Mussolini var ved at svigte ham, vendte han sig mod Czechoslovakiet, hvis Ministerpræsident, Dr. Hodza, allerede arbejdede ivrigt for en Donauplan, der omfattede et snævert Samarbejde mellem hans eget Land, Østrig og Ungarn. Men en Politik, der tilsigtede Østrigs og Czechoslovaikiets Styrkelse, var i ikke ringere Grad end en Habsburg-Restaurations imod Hitlers Planer. Han lod ogsaa denne Gang Mussolini tage Affære.

Den 22. April mødtes Schuschnigg og Il Duce i Venedig: Idet Communiquéet ikke nævnte Italiens Interesse i Østrigs Uafhængighed, markerede det tydeligt den fuldbyrdede Sceneforandring: Mussolini var rede til at ofre Østrig, han havde knyttet sig fast til Hitlers Politik. Et Par Dage senere blev det almindelig kendt, at Il Duce havde gjort alvorlige Indvendinger mod Donauplanen og i Særdeleshed med Hensyn til Czechoslovakiet, og at han endvidere havde forlangt endnu en østrigsk Nazist, udpeget af Berlin, optaget i Regeringen. Mussolini havde nævnt Dr. Seyss-Inquarts Navn. Il Duce havde nu klart taget Parti mod Østrig og mod Czechoslovakiet. Han vidste paa dette Tidspunkt, at Hitlers Erobringspolitik først gjaldt disse to Lande, og han signalerede Vejen fri for saa vidt Italien angik. Det har næppe været ham ubekendt, at ogsaa Nevile Henderson i Berlin viste grønt Lys. Stolende paa Italien og sikker paa Forstaaelse i Chamberlains England vovede Görings Blad ved Aarsskiftet at oprulle hele Programmet:

„Naar vi Tyskere taler om Mellemeuropa, er det hint Mellemeuropa, der een Gang strakte sig som et politisk Hele fra den franske til den tyrkiske og den russiske Grænse, fra Nordsøen og Østersøen til Adriaterhavet, og hvis Hovedstad Wien var.“¹³⁾

Paany averterede Tyskland Europa.

Seyss-Inquart blev nu trods Mussolinis Ønske ikke Minister lige med det samme, men Schuschnigg udnævnte ham til Leder af den *patriotiske Fronts* „National-politiske Komité“. I Virkeligheden var denne Organisation en nazistisk Celle inden for den patriotiske Front, der var det nationalsocialistiske Parti i Østrig. Den østrigske Nazist Dr. Hugo Jury oplyste senere, at Seyss-Inquart inden for Komitéen „gennemførte sit Arbejde i Overensstemmelse med Partiet“.¹⁴⁾ I den Bygning

i Teinfaltstrasse, hvor Komiteen havde Kontorer, laa ogsaa de illegale østrigske Nazisters Hovedkvarter. En tidligere Kaptajn i Folkevæbnet, Dr. Leopold, var deres Leder, hans Sekretær var en vis Dr. Taus. I disse Herrers Kontorer fandt Politiet ved en Undersøgelse den 26. Januar en ny Plan for et nazistisk Kup. De paagældende Papirer, der er kendt under Navnet *Taus-Dokumenterne*, blev aldrig offentliggjort, men deres Indhold er kendt fra autoritative Kilder, hvoriblandt særlig skal nævnes Guido Zernatto, der var Medlem af Schuschniggs første Kabinet.¹⁵⁾ I et af Dokumenterne paaavises, at Tidspunktet for en Aktion i Østrig er gunstig paa Grund af den samlede europæiske Situation, England er optaget af Konflikten i det fjerne Østen, hverken Abessinien-Krisen eller den spanske Konflikt er endnu løst. Frankrig er paa Grund af Spanien, sociale Konflikter og økonomiske Vanskeligheder ude af Stand til at handle. Czechoslovakiet befinder sig som Følge af Frankrigs svage Stilling og den sudetertyske Agitation i en meget vanskelig Situation, og Italien er paa Grund af Abessinien og Spanien i den Grad svækket og henvist til Forbundet med Tyskland, at det ikke vil gøre alvorlig Modstand. Timen er altsaa inde, og Planen gaar nu ud paa følgende: En ny Bølge af Terror og Attentater skal bryde ind over Østrig, og paa et vist Tidspunkt skal den tyske Legation i Wien stormes og Ambassadøren, Hr. von Papen, myrdes af Nazister, der er forklædt som Medlemmer af den patriotiske Front. Det vil da blive fremstillet, som om det er Schuschnigg-Tilhængere, der har stormet Legationen og myrdet Hr. v. Papen, og i retfærdig Harme over disse Ugerninger intervenerer Tyskland „for at beskytte den tyske Ære og den nationaltsindede Del af den østrigske Befolkning“. Store Afdelinger af S.A. og S.S. samt Dele af den tyske Værnemagt — det 18. Armékorps, der var garnisoneret i Württemberg, nævnes — skal da overskride Grænserne og besætte det østrigske Territorium. Alle Dokumenterne var signeret R.H., d. v. s. Rudolf Hess, Hitlers Stedfortræder. Det var den snævrreste Banditkreds omkring Førereren, der havde lagt Planen.

*

Hr. v. Papen havde altsaa, ligesom den 30. Juni 1934, undgaaet den Skæbne, der var ham tiltænkt. Men nu som dengang slog Døden ned i hans Nærhed: I 1934 faldt hans to Sekretærer i „de lange Knives Nat“, og nu forsvandt, nogen Tid efter Opdagelsen i Teinfaltstrasse,

Hr. v. Papens Sekretær, Hr. v. Ketteler. Hans Lig fandtes i Donau neden for Wien. Hr. v. Ketteler hørte til dem, der kendte Taus-Dokumenterne, maaske var det ham — det var i hvert Fald Kredse omkring den tyske Ambassade — der havde givet det østrigske Politi et Vink — et ubehageligt Vidne blev fjernet. Men Ligheden med 1934 gaar endnu videre: Ligesom dengang, saaledes stillede ogsaa nu Hr. v. Papen sig gelassen til Mordernes Disposition.

Som nævnt foran hørte v. Papen til de Ambassadører, der blev afskediget den 4. Februar. Den 5. forlod han nedbøjet og lignende en Olding Wien. To Dage efter vendte han tilbage „fuldstændig forvandlet og atter meget munter“.¹⁶⁾ I Mellemtiden havde han besøgt Hitler i Berchtesgaden — tilkaldt af Føreren, der havde bestemt sig til at give den gamle, samvittighedsløse Intrigant en sidste Chance. I Berlin havde Hitler ved sin Udrensning i Militær og Diplomati gjort Vejen klar til østrigsk Aktion. Han bestemte sig nu til, inden han sammenkaldte Rigsdagen, at gøre sin Vilje klar for Schuschnigg. Von Papen fik den Opgave at lokke den østrigske Forbundskansler til Berchtesgaden.

„Meget munter“ gik Hr. v. Papen i Gang med Arbejdet. Han traadte i intim Forbindelse med Guido Schmidt, i hvem han fandt et beredvilligt Redskab, der lod vigtige Oplysninger fra Kabinetetsmøderne gaa videre til Berlin, og han forklarede Schuschnigg, at denne aldrig havde været i en bedre Stilling over for Hitler: Taus-Dokumenterne gjorde ham stærk, han skulde lægge dem foran Hitler, og han vilde da kunne opnaa betydelige Indrømmelser. Han havde overhovedet intet at frygte af Samtalen, da Østrigs Uafhængighed under alle Omstændigheder vilde forblive garanteret af Riget og da Hitler ikke vilde stille nogen Fordring, der var uforenelig med Østrigs Suverænitet og Forfatning. Ordret erklærede Hr. v. Papen: „De vil komme til at tale som Broder til Broder.“¹⁷⁾

Den 11. Februar forlod Schuschnigg sammen med v. Papen og Guido Schmidt Wien. Paa Vejen kunde de iagttage store tyske Troppesamlinger ved Grænsen. Den næste Dag indledede Hitler i Berchtesgaden den Serie af politiske Sammenkomster i 1938 og 1939, der er uden Sidestykke i den diplomatiske Historie. Vi følger nu i det væsentlige Zernattos Fremstilling, saaledes som den blev givet ham af Schuschnigg selv.

Straks efter Ankomsten til Berchtesgaden fandt en Samtale Sted mellem Hitler og Schuschnigg alene. Hitler overfusede Schuschnigg

med Bebrejdelser, med Fornærmelser og Grovheder. Han var, som ved lignende Lejligheder, hysterisk, han raabte og skreg og larmede, og gav knap Schuschnigg — Dværg, Planetta-Morder og Jesuitslyngel, som han kaldte ham — Lejlighed til at sige et Ord. Det østrigske Regime, sagde han, var et Voldsregiment, der ingen Berettigelse havde. Schuschnigg havde ingen Ret til at voldføre Landet med en Haandfuld Folk. Han kaldte Dolfuss' Mordere Martyrer. Men nu var ogsaa det østrigske Folks Befrielsestid inde. Han havde besluttet sig til at løse det østrigske Spørgsmaal *so oder so*. Oprindeligt havde det været hans Hensigt at marchere ind i Østrig den 26. Februar, men han havde ombestemt sig, — det var første Gang i hans Liv, han havde ændret en Beslutning — han havde nu en Plan, som Schuschnigg havde at akceptere. Hvis ikke skulde han faa Konsekvenserne at føle. „Vil De,“ sagde han, „at Østrig skal blive et andet Spanien?“

En Maaned efter Mødet refererede Hitler selv en af sine Udtalelser til Schuschnigg saaledes: Han havde ladet ham forstaa, at Udviklingens Resultat vilde blive det stortyske Rige. „Jeg sagde ganske aabenhjertigt til Hr. Schuschnigg, at jeg betragtede mig selv som bestemt af Forsynet til at løse dette Problem. Hvad anden Mening kunde vel mit Liv have?“¹⁸⁾

Hitler erklærede sig ogsaa om den europæiske Situation: Det engelske Verdensrige var en Kolos paa Lærfødder [*tönern*]. I Tilfælde af Krig vilde Dominions ikke staa paa Englands Side, og Verdensrigets Sammenbrud var sandsynligt. Frankrig var afmægtigt. Mussolini var henvist til Tysklands Venskab, og gjorde han Vrøvl, vilde 100.000 tyske Soldater være nok til at feje hele den italienske Hær til Side.

Ved Frokosten efter denne første Samtale blev Schuschnigg præsenteret for et stort tysk Selskab, der var bl. a. Udenrigsminister v. Ribbentrop, Pressechef Dietrich, og der var de Generaler, som kommanderede Arméerne og Luftstyrkerne ved den østrigske Grænse: von Reichenau, der i Taus-Dokumenterne omtaltes som: „Øverstbefalende for Interventionsarméen i Østrig“, Keitel og Sperrle ...

Om Eftermiddagen fortsattes Forhandlingerne om en Række Punkter, som Hitler havde formuleret, og som tilsammen betød, at alle Veje til Østrigs Okkupation aabnedes for Riget. Den lange Diskussion endte med, at Schuschnigg akcepterede tre Punkter, men afviste de øvrige.

De tre Punkter gik ud paa følgende: Indenrigs- og Sikkerhedsministeriet (med Kontrol over Politiet) skulde overgives en fremtrædende

Nazist, der skulde gives fuldstændig Amnesti til alle Nationalsocialister, heri indbefattet Terrorister, Bombekastere og Mordere, og endelig skulde Nazister have Adgang til alle Administrationens Grene og til Fædrelandsfronten, d. v. s. den Forsvarsorganisation, Schuschnigg havde opbygget mod Nazisterne. Til Gengæld lovede Hitler, at alle illegale Organisationer i Østrig skulde opløses, og at de østrigske Nazister fremtidig skulde holde deres Ideologi inden for Fædrelandsfrontens og de østrigske Loves Rammer. Han gav desuden sit Ord paa, at han i sin kommende Rigsdagstale vilde gentage Garantien for Østrigs Uafhængighed.

Schuschniggs Akcept af de tre Punkter var skæbnsvanger. Det var Dødsdommen. Naturligvis gjorde Schuschnigg sig ingen Illusioner med Hensyn til Æresord af den Mand, der med den slimede Hr. v. Papens Hjælp havde lokket ham til Berchtesgaden og optraadt som Bandit over for ham. Men — som hans nære Ven og Medarbejder, Zernatto, skriver — han vidste, at han stod alene, at han intet kunde vente af England, at Frankrig var svagt, og at Italien og Ungarn havde affundet sig med Hitlers østrigske og billiget hans czechoslovakiske Politik. Han satte sin Lid til en ny europæisk Situation, han troede, at de indre Forhold i Tyskland vilde ændres, han haabede at slippe ud over en overordentlig vanskelig Tid, og at der saa vilde „vise sig noget“. Denne Fremstilling stemmer iøvrigt med en Oplysning, som Hitler en Maaned senere gav i sin Königsberg-Tale den 25. Marts. Han erklærede her, at man havde fundet Breve, hvori Schuschnigg forklarer sin Politik som taktiske Skaktræk, hvis Hensigt var „at vinde Tid og vente, indtil den udenrigspolitiske Situation blev gunstigere“. Schuschnigg undervurderede derved Hitlers Magtvilje, og han forstod endnu ikke, i hvilken Grad Vesteuropa var parat til at svinge baade andre og sig selv. Schuschnigg kom tilbage til Wien, og efter tre Dages Krise vedtog Kabinetet og Forbundspræsidenten at bøje sig: Onsdag Morgen den 16. dannedes det nye Kabinet. Indenrigs- og Sikkerhedsminister blev Dr. Seyss-Inquart. Udenrigspolitikken blev lagt i Guido Schmidts Hænder og Amnestien blev straks virkeliggjort, to Tusinde politiske Forbrydere og Terrorister blev frigivet. Ud fra Fængslerne strømmede alle de Deltagere i Kupforsøget og Dolfuss-Mordet Juli 1934, der ikke dengang var blevet henrettet. Dr. Rintelen og Kaptajn Leopold blev fri og ligeledes den Dr. Taus, hvis Oprørs- og Mordplaner en Maaned forinden var afsløret. Et Par Timer efter sin Udnæv-

nelse havde Seyss-Inquart Sammenkomster med nazistiske Ledere, der i Hast var sammenkaldt fra hele Østrig, og i en særlig Bygning organiserede han en Filial af det hemmelige tyske Politi: Alt blev gjort klart. *Die Strassen frei ...*

Sent paa Aftenen tog Seyss-Inquart Toget til Berlin for at berette, hvad alt var sket, og for at modtage yderligere Instruktioner af Himmler og Frick.

*

Schuschnigg følte sig ensom, han vidste, at hvorhen han end udstrakte sin Haand, var der ingen Hjælp at finde. Da han kom hjem til Wien, søgte han telefonisk Forbindelse med Mussolini. Det var umuligt at finde Il Duce. Han stod paa Ski, mens Vandene slog sammen om Wien.

De store engelske Blades centraleuropæiske Korrespondenter forstod klart, at i Berchtesgaden gik Østrigs Uafhængighed under, og de skrev tydeligt hjem:

Seyss-Inquarts Udnævnelse vil betyde „Østrigs fuldstændige Underkastelse under Riget, hvis ikke dets Annektion“¹⁰⁾, den „kan ikke resultere i andet end Afslutningen paa Østrigs Uafhængighed.“²⁰⁾ Alligevel gratulerede Chamberlain-Kredsens Organ, *Times*, „de to Hovedforhandlere i Berchtesgaden ... til et Resultat, der menes at sikre begges Behov.“²¹⁾ Dog kun et Par Dage søgte man at opretholde Fiktionen. Allerede den 17. erklærede *Times*, at „en af de mindst forstandige, mindst holdbare og mest provokerende kunstlede Bestemmelser i Fredstraktaten var Forbudet mod Østrigs Indlemmelse i Riget.“

Heraf kunde enhver — ogsaa i Berlin — drage sin Slutning, men, sagde *Times* med hævet Pegefinger, hvad der skulde ske, maatte naturligvis ske „paa fredelig Maade“ ...

Garvin var ganske aabenhjertig. Naturligvis, skrev han, betød dette *Anschluss*, men „vi vil roligt passe vore egne Sager.“²²⁾ Dette var det herskende Englands Synspunkt, det var dets insulære Illusion. I Berlin vidste man med Sikkerhed, hvad man turde vove uden Risiko: Under Overskriften *Das ganze Deutschland soll es sein* erklærede Görings Blad, at Tyskerne nu stod over for „deres Længslers Drøm: det stortyske Rige,“²³⁾ og Hr. v. Papen, der havde forklaret Schuschnigg, at han i Berchtesgaden vilde faa en enestaaende Lejlighed til at sikre Østrigs Uafhængighed, skiftede nu Maske og forklarede i et Interview

den amerikanske Presse, at den tysk-østrigske Overenskomst kun var et første Skridt henimod Oprettelsen af „de central-europæiske Nationers Samfund under Tysklands Ledelse.“⁽²⁴⁾

Lad os sluttelig i denne Forbindelse til Karakteristik af tysk Politiks Løgnagtighed og Kynisme anføre følgende Erklæring, udsendt den 16. Februar af det officielle tyske Telegrambureau:

„Skønt man i herværende politiske Kredse længe har været vant til, at adskillige udenlandske Blade betragter de europæiske Begivenheder mindre under Hensyn til det faktiske end ud fra Trangen til Sensationsreportage, har det dog vakt nogen Forbavselse, naar det nu paa-
staas, at den nye tysk-østrigske Overenskomst til Tilvejebringelse af fredelige Forhold og af en Afspænding skulde være blevet indgaaet under militært Pres. Disse Paastande, erklærer man her, kan kun føres tilbage til Erfaringer, som man maaske har vundet ved andre Magters Metoder, men ingen Sinde ved Metoder, benyttet af det tyske Rige. Det fremhæves samtidigt, at efter herværende Kredses Opfattelse udgør disse Paastande et Overgreb mod den østrigske Regerings Værdighed og Anseelse, hvorfor Paastandene paa det skarpeste maa tilbagevises.“

Der skulde i Sandhed en helt usandsynlig Foragt for den internationale Opinion til for at præsentere Nazi-Tyskland, Dolfuss-Mordets Inspirator, Taus-Planens Ophavsmand, den østrigske Terrors Anstifter, som Vogter og Beskytter af den østrigske Regerings Værdighed og Anseelse.

*

Søndag den 20. Februar var Situationen endelig moden til Rigsdagsmødet i Berlin. Hitlers Tale var denne Gang mere brutal og mere uforsonlig og mere aabenhjertig, end naar han ellers stod i Kroll-Operaen. Selv *Times* kaldte denne Tale raa [*truculent*]. Kansleren afviste i Realiteten al Diskussion om internationalt Samarbejde og om chamberlainske Konversationer, han stode kun paa „Staal og Jern“. Han krævede Kolonier, han erklærede, at Tyskland aldrig vilde vende tilbage til Folkeforbundet, han omtalte to Gange Eden ironisk, han øste sine voldsomste Gloser ud over Rusland. Han stillede sig ved Japans Side og anerkendte Manchukuo, og han afgav den første offentlige Erklæring om Spanien: Tyskland vilde betragte en „Bolchevisering“ af Spanien som „en Ændring af den europæiske Ligevægt“. Overenskomsten med Schuschnigg omtalte Hitler kun kort og ufyldstgørende, og han

undlod at afgive den lovede Erklæring om Østrigs Uafhængighed. Ja, mere end dette. Et Par Steder i Talen stillede Hitler med al Tydelighed det stortyske Program: „Alene to ved vore Grænser liggende Stater,“ sagde han, „omfatter en Masse paa over ti Millioner Tyskere,“ som i Strid med Wilsons Principer blev udelukket fra Riget i 1918. Tyskland skulde imidlertid nu vide at varetage sine Interesser, „og til disse det tyske Riges Interesser hører ogsaa Beskyttelsen af hine tyske Folkfæller, der ikke med egen Kraft er i Stand til ved vore Grænser at sikre sig Ret til almindelig, menneskelig, politisk og verdensanskuelig Frihed.“

Disse Udtalelser betød for det første, at Hitler gjorde Krav paa Protektoratet over alle Tyskere uden for Riget,²⁵⁾ og dernæst rummede de en aaben Tilkendegivelse af, at han agtede at indlemme Østrigs 6.7 og Sudeterlandets 5.2 Millioner Tyskere i Riget. Med Talen den 20. Februar proklamerede Hitler saaledes, at hans Revision af Versailles-Traktaten nu var naaet til de territoriale Bestemmelser, med denne Erklæring gik den stortyske Politik paa March, og kun de, der intet andet om Hitlers Planer og om Nazismens Væsen, og som naivt — eller alt andet end naivt — saa bort fra den i officiose Udtalelser og i et voksende Skred af inspirerede Avisartikler og Taler proklamerede kontinentale Hegemonipolitik, der altid havde været Nazismens udenrigspolitiske Program, kun de kunde nu i letfærdig Uvidenhed glæde sig over Udsigten til „Selvbestemmelsesrettens“ Sejr, til et pacificeret Europa, kun de kunde med den Godtroenhed, der altid var en af Hitlers mægtigste Forbundsfæller, indbilde sig, at Nazismens Erobringstog vilde standse ved Donau.²⁶⁾

Fra tysk Side har man heller aldrig lagt Skjul paa, hvad 20. Februar-Talen betød. I en officiel Fremstilling fra Foraaret 1939 læses saaledes: „Den 20. Februar begynder et Hjul at trille, som ingen mere kan standse, og det sudetertyske Spørgsmaal gaar ind i en Udvikling, der uundgaeligt fører til den 29. September 1938, og som finder sin Afslutning den 16. Marts 1939.“²⁷⁾

Og Hitler selv, der i Berchtesgaden lovede Schuschnigg Garanti for Østrigs Uafhængighed, og som efter Østrigs Erobring mere rundhaandtet end nogen Sinde lod rulle med Æresord om, at han ingen Planer havde med Hensyn til Czechoslovakiet, meddelte senere i et Par Taler, at disse fredelige Forsikringer og Beroligelser naturligvis var løgnagtige — han havde alt da besluttet sig til Erobringerne.

I sin Tale i Saarbrücken den 9. Oktober 1938 erklærede han saaledes: „I Begyndelsen af dette Aar traf jeg den Beslutning at genforene med Riget de ti Millioner, som var skilte fra os“, og i Rigsdagstalen den 30. Januar 1939 oplyste han som før nævnt: „I Januar 1938 tog jeg den endelige Beslutning i Løbet af dette Aar paa den ene eller anden Maade [so oder so] at tilkæmpe de 6½ Million Tyskere i Østrig Selvbestemmelsesretten“.

Til de Løfter og Ærcersord, hvorpaa Hitler saaledes selv satte Løgnagtighedens Stempel, bør maaske yderligere føjes et Par karakteristiske Udtalelser til den engelske Journalist Ward Price umiddelbart efter Østrigs Erobring. Hitler sagde:

„Jeg forsikrer Dem oprigtigt, at jeg for fire Dage siden ikke havde nogen Anelse om alt, hvad der skulde ske her i Dag, eller at Østrig skulde indlemmes, som det er Tilfældet fra i Dag, i det øvrige Tyskland. Jeg har gjort det, fordi jeg blev narret af Hr. Schuschnigg, og Bedrageri er noget, jeg ikke vil finde mig i. Naar jeg giver min Haand og mit Ord i en eller anden Sag, saa indestaar jeg derfor, og jeg venter af enhver, der slutter Aftale med mig, at han gør det samme.“²⁸⁾

Umiddelbart efter at Hitler den 20. Februar havde afsluttet den Rigsdagstale, i hvilken han for første Gang offentlig proklamerede sin Erobringspolitik, samlede det engelske Kabinet til et Møde. I dette forelaa Udenrigsminister Edens Demission.

I sin Underhustale den næste Dag understregede Eden, at Uenigheden mellem ham og Premierministeren dels drejede sig om bestemte og aktuelle internationale Spørgsmaal, og dels om principielt forskellige Synspunkter angaaende internationale Problemer og de Metoder, ved hvilke de skulde løses.

Debatten kom nu væsentlig til at dreje sig om, hvad Eden kaldte „det øjeblikkelige Emne“, der skilte ham fra Ministeriet, nemlig Forhandlingerne med Italien. Dette Spørgsmaal er allerede berørt foran. Trods alle Mussolinis Ordbrud, trods hans Praleri med disse Ordbrud og trods hans frække Provokationer ønskede Chamberlain nye Forhandlinger. Eden gjorde gældende, at saafremt Forhandlinger blev optaget, var de slet forberedte, og at Forberedelse ad traditionel diplomatisk Vej var mere paakrævet end nogen Sinde, fordi det var et nødvendigt engelsk Krav at faa Sikkerhed for, at Forpligtelserne fra den foregaaende Overenskomst og da navnlig de, der angik den italienske Propaganda mod England og de italienske Troppers Tilbagetrækning

fra Spanien, opfyldtes, inden man styrtede sig ud i nye Aftaler. Mussolini krævede ganske vist — saaledes maatte hans sidste Henvendelse forstaaes — Forhandling „nu eller aldrig“, men det kunde ikke være i Englands og ikke i Fredens Interesse. „hvis vi tillader det Indtryk at fæstne sig i Udlandet, at vi viger for bestandige Tryk“. Tværtimod, da „vi staar over for en voksende Svækkelse af Respekten for internationale Forpligtelser“, er det Øjeblik kommet, „da England maa staa fast“.

For Chamberlains Standpunkt er der gjort Rede ovenfor. Han vilde have Forhandlinger. Skønt Hitler to Dage forinden brutalt havde ladet ham forstaa, at han ikke saa nogen Grund til nye Samtaler, erklærede Chamberlain nu ydmygt, at han haabede paa en Fortsættelse af de Tankudvekslinger, Lord Halifax havde paabegyndt i Tyskland. Han haabede det „i Ly af de Informationer, vi dengang opnaaede“! Som bekendt gik Informationerne — gengivet i Rigsdagstalen den 20. — ud paa, at Tyskland maatte have Østrig og Sudeterlandet ...

Hans Stilling over for Mussolini var den samme: Ingen nok saa stor Ydmygelse fra den italienske Diktators Side holdt ham tilbage fra hans amatøragtige, uværdige Jagen efter den ubestemmelige Kimære, han kaldte *appeasement*.

I Edens Tale forekom nu en Ytring, der mærkelig nok slet ikke blev berørt under Debatten. Den tidligere Udenrigsminister sagde: „Jeg vilde ikke være oprigtig over for Huset, hvis jeg paastod, at dette [det italienske Spørgsmaal] er en isoleret Uoverensstemmelse mellem min højtærede Ven, Premierministeren og mig selv. Det er ikke Tilfældet. I de sidste Par Uger var Uoverensstemmelsen mellem os fundamental angaaende en yderst vigtig udenrigspolitisk Afgørelse, som overhovedet ikke angik Italien“.

Hvortil sigtede Eden?

Mens man, som nævnt, ikke drøftede dette Spørgsmaal i den offentlige engelske Debat, løftede i Paris Pertinax Slørct, idet han oplyste, at Frankrig havde foreslaaet England en Henvendelse i Berlin angaaende det østrigske Spørgsmaal, og at Eden den 17. havde givet sin personlige Tilslutning, men den 18. havde mødt Modstand hos Chamberlain.²⁰⁾ De i 1941 offentliggjorte Prag-Dokumenter bekræfter dette: Den czechiske Gesandt i Paris, Osusky, indberetter saaledes den 21. Februar: „Frankrig har foreslaaet England ved en Demarche i Berlin at erklære, at de ikke kan anerkende den tyske Tese, at det tysk-østrigske Forhold er et Familieanliggende. Frankrig foreslaar, at de vestlige

Stormagter siger, at Mellemeuropas Fremtid interesserer dem som Stormagter, og at de ikke kan tillade, at en Stormagt vilkaarligt tager politiske Initiativer og benytter et hensynsløst politisk Tryk, der ikke skaaner Europas politiske Status.³⁰⁾ Et Par Dage senere oplyser Osusky, at Chamberlain er Modstander af det franske Forslag.³¹⁾

Det østrigske Spørgsmaal spillede altsaa en stor Rolle i Krisen. Det kan maaske betvivles, om den franske Udenrigsminister Delbos netop paa det Tidspunkt havde haft Mod og Kraft til at gennemføre et alvorligt Skridt i Berlin. Men det kan ikke betvivles, at Chamberlains og Halifax' LigeGYldighed over for det østrigske Spørgsmaal og Nevile Hendersons Virksomhed i Berlin kun kunde opmuntre Hitler til Røveri, og da Chamberlain i Underhuset den 22. gjorde den berygtede Bemærkning om Folkeforbundet, der ikke længere kunde beskytte smaa og svage Nationer, kunde disse Ord — udtalt umiddelbart efter Hitler-Talen om de ti Millioner Tyskere, der skulde befries — kun opfattes som et engelsk Fripas til den forestaaende tyske March.

Eden understrogede i sin Tale, at de konkrete Tilfælde, han nævnte, kun var Eksempler og Udtryk for principiel Uenighed mellem ham og Premierministeren. Lord Cranborne, der samtidig demissionerede som Understatssekretær, sagde det kortest saaledes: „Det er ikke et Spørgsmaal om Detailler, men om et fundamentalt Princip“, og han definerede det saaledes: „Det drejer sig om Principet om god Tro i internationale Spørgsmaal“.

Edens Demission var saaledes en Protest mod Chamberlains bestaaende Given efter og Tolerance over for Diktatorernes Ord- og Traktatbrud, den var en Indsigelse mod en Politik, der kaldte sig *appeasement*, men hvis Indhold bestod i at gøre Indrømmelser uden Modkrav eller i hvert Fald uden Vilje til at fastholde Modkrav, og den var et Krav om en fast og karakterfuld engelsk Politik, der varetog det britiske Imperiums Interesser.

Dog, intet Argument rokkede Chamberlains stædige Selvtillid, og han lod uden Tvivl med Lettelse og Glæde Eden falde. Han havde i November 1937 imod Edens Ønske³²⁾ sendt Halifax til Tyskland, han lod Nevile Henderson, „der aldrig skjulte sin personlige Uvilje over Edens Politik“³³⁾, virke i Tyskland efter hans, Premierministerens, personlige Opfattelse, og han havde nu sidst et Par Dage før den 20. Februar i Virkeligheden selv overtaget Forhandlingerne med den italienske Gesandt, Grandi.

Og dog burde det britiske Riges Værdighed standsset Chamberlain og hindret en Demission netop den 20. Februar — et Par Timer efter, at Hitler havde sendt Eden et Par spottende Gloser, og kun ni Dage efter, at en af Fascismens Ordførere, Roberto Farinacci, havde skrevet: „Vor Opfattelse vil ikke ændres, saalænge Londons Udenrigspolitik ledes af Mr. Eden.“³⁴⁾

At lade Eden falde umiddelbart efter disse Trusler var at svække Storbritanniens Prestige, var et nyt Vidnesbyrd om, at Chamberlain paa sin Jagt efter *appeasement*-Kimæren ikke lod sig standse af Ydmygelser.

Men for Edens Fremtid var Demissionen lykkelig. Den kom ogsaa i yderste Øjeblik, og man tør antage, at f. Eks. den spanske Politik, han maatte dække, undertiden tyngede ham haardt.

*

London viste saaledes fri Bane for Hitler paa Vejen til Wien.
Hvorledes var Stillingen i Frankrig?

Træt og dybt skuffet var Delbos vendt hjem fra sin østeuropæiske Rejse, og baade i Pressen og paa anden Maade viste der sig tydelige Tegn paa Defaitisme og paa Mistillid til Frankrigs Alliancepolitik. Delbos havde ikke være hjemme længe, før han — i Januar — modtog en højst foruroligende Indberetning fra Ambassadøren i Berlin. M. François Poncet oplyste, at Hitler over for ham havde erklæret, at han var absolut bestemt paa, ligegyldigt ved hvilke Midler og hurtigst muligt, at skaffe sig af med Schuschnigg.³⁵⁾

Delbos gjorde da — men næppe med megen Tro og Overbevisning — sit foran omtalte Forsøg paa at faa Englaud med til en Henvendelse i Berlin. Det mislykkedes. Søndag Eftermiddag den 20. forelaa den Hitler-Tale, der kun alt for vel bekræftede François Poncets Meddelelser, og ud paa Aftenen kom Edens Demission. Det var et frygteligt Slag for Delbos. Under disse Forhold førtes i Deputeretkammeret den 25.—26. Februar en stor udenrigspolitisk Debat, under hvilken to Retninger i fransk Politik for første Gang manifesteredes med al Tydelighed. De Tendenser, der et halvt Aar senere skulde føre til München, aabenbarede sig nu utvetydigt.

Den katolske Politiker, Ernest Pezet, indleder Debatten med en Tale, hvori Problemerne stilles med Klarhed, Alvor og Oprigtighed. Han omtaler Hitlers Ultimatum til Schuschnigg i Berchtesgaden. „Og hvad

nu? Vi vandrer i Mørke. Vi ved ikke, hvor vi gaar hen. For vi kender ikke Englands Hensigter. Det franske Folk er uroligt. Dets Regering taler fast, men den handler med mindre Autoritet. Er fransk Udenrigspolitik ved at gaa ind i en ny Periode, og i saa Fald, hvad vil denne Periode indeholde? ... Men hvis vi tvinges til fuldstændig at ændre vor Udenrigspolitik, har jeg Ret til at sige: Denne Ændring vil være Resultatet af Lord Halifax' Rejse til Berlin, af M. Stoyadinovitchs Rejse til Berlin, af M. Flandins Rejse til Berlin."

Pezet stiller det østrigske Spørgsmaal:

„Nu er *Anschluss* blevet en alvorlig og en reel Fare, og den kan næppe hindres, hvis Frankrig og England kommer for sent til at hjælpe Østrig med alle de fredelige Midler, der staar til vor Raadighed, til at bevare dets Uafhængighed.“

Man kan ikke længere regne med Italien; Pezet oplyser, at Mussolini i December Maaned havde sagt til Stoyadinovitch: „Jeg er stadig mod *Anschluss*, men mine Hænder er bundne“, og han paapeger, at de tyske Plauer gaar langt længere end til *Anschluss*: Den polske Udenrigsminister Beck har allerede talt med sin ungarske Kollega, Kanya, om en fælles polsk-ungarsk Grænse i Karpato-Rusland: Opløsningen af Czechoslovakiet er allerede planlagt ...

Pezet stiller derfor Regeringen det Spørgsmaal, om den, i Fald Czechoslovakiet udsættes for samme Tryk som Østrig nu, vil opfylde sine Forpligtelser i Henhold til den fransk-czechiske Traktat.

Den katolske Deputerede taler til sidst om Chamberlains Politik: Hvor blind er dog England! Han citerer Chamberlains Ord om, at de smaa Nationer ikke længere maa tro, at Folkeforbundet kan gøre noget for dem, og han tilføjer: „Disse smaa Nationer er blevet narret i 19 Aar. Det er blevet sagt til dem, at de skulde holde ud og gøre Modstand og organisere sig selv. Det er blevet sagt dem, at de vilde faa Hjælp, hvis der blev Brug for det. Og nu, da Øjeblikket er der, skal vi opgive dem? Det er dette, jeg tænker paa, naar jeg siger, de er bedraget.“

Andre Politikere taler paa samme Maade, men i Modsætning til Pezet, der forstod, at Mussolinis Hænder var bundne, har de fleste af dem italienske Illusioner og vil have Forhandling med Il Duce. Det gælder f. Eks. Ybarnégaray, der ellers er præcis i sin Fremstilling:

„Er det sandt, som Mr. Chamberlain sagde forleden, at den kollektive Sikkerhed er død? Hvis det er sandt, saa sig det. Det er bedre at

være oprigtig end at klynge sig til Illusioner. Mit Spørgsmaal er simpelt: Vil De frelse Østrigs Uafhængighed? Kan De det? Vil De det? Naar jeg stiller dette Spørgsmaal om Østrig, er det, fordi vi nu er i en langt bedre Situation end maaske om kort Tid, naar det drejer sig om Czechoslovakiet.“

Midt under Debatten faar Flandin Ordet. Han giver straks Neville Chamberlain sin Tilslutning, han erklærer Versailles-Traktaten for døde, og han spørger, hvad Værdi Frankrigs Alliancer, der blev afsluttet i Tilknytning til Folkeforbundspagten, har, naar Folkeforbundet er afgaaet ved Døden.

„Først den Dag, da vor Krigsproduktion svarer til vor Risiko, da vi har rekonstrueret vore Finanser, vor Økonomi, vor Moral, og først den Dag, da den engelske Oprustning er øget, kan vi sammen med England intervenere paa Fæstlandet ... Spar os derfor for heroiske Attituder i Anledning af Østrigs Ensretning [*mise au pas*].“

Hvilken Politik burde Frankrig følge?

Det bør holde sig til Maginotlinjen. Det tør, hvis det angribes, vente bag den, indtil dets Vener iler det til Hjælp. Det hjælper ikke at fortsætte Kaprustningen. Thi den Dag, da Diktaturerne ikke kan følge med, kommer Krigen. Derfor bør Frankrig ogsaa — som England — søge Forstaaelse med Italien og med Tyskland.

Paul Reynaud svarer Flandin:

„Alle ønsker en virkelig Forstaaelse med Tyskland, en Forstaaelse, som frelser Freden. Men efter Lynnedslaget over Østrig, maa vi vælge mellem Opretholdelse af den europæiske Ligevægt og vor Retræte til Maginotlinjen — til at begynde med. Der er dem, der hævder, at hvis Frankrig opgiver at spille en Rolle i Europa, vil det frelse Freden. Jeg mener, at hvis Frankrig „demissionerer“, forlader Central-europa, betyder det Krig. Der er kun een Metode, hvorved man kan gøre det af med Frankrig: Det er ved at isolere det, og det er denne Metode, der forudses i *Min Kamp*. I Dag er der nogle her, der forstaar den!“

Reynaud slutter med en Appel: Det gælder nu om, at hele Frankrigs Styrke — politisk, økonomisk og militært — genopbygges ...

Hvorledes er nu Regeringens Stilling i denne Debat? Udenrigsminister Delbos afviser Flandins Forslag: „Der er nogle, der anbefaler, at vi skal trække os tilbage og holde os til Vesten, men de glemmer, at Frankrig ikke blot har en materiel, men ogsaa en moralsk Arv at for-

svare. Skulde vi kaste til Side vore Forpligtelser, Loyaliteten over for vore Venner, vor Erkendelse af den europæiske Solidaritet?"

Udenrigsministeren taler om den fransk-engelske Entente og Solidaritet, han yder Eden sin Hyldest, men minder samtidig om „den fuldstændige Enighed, der altid har raadet mellem Neville Chamberlain og den franske Regering,“ og han erklærer, at Frankrig forbliver tro mod Folkeforbundet. Delbos kommer til det østrigske Spørgsmaal, som han omtaler meget forsigtigt:

„Frankrig kan ikke desinteressere sig i Østrigs Skæbne. Det erklærer i Dag, at Østrigs Uafhængighed er et uundværligt Element i den europæiske Ligevægt.“

Derimod er Udenrigsministeren kategorisk i sin Erklæring om Czechoslovakiet. Den lyder saaledes:

„Jeg bekræfter paany Frankrigs Sympati for det modige czechoslovakiske Folk, og jeg erklærer, at Frankrigs Forpligtelse over for Czechoslovakiet i paakommende Tilfælde vil blive trofast opfyldt.“

Konsejlspræsident Chautemps giver udtrykkelig denne Erklæring sin Tilslutning.

*

Februar-Debatten i det franske Kammer er her refereret ret udførligt, fordi den tydeligere end i tidligere Tilfælde viser det Skred, der var under Udvikling i fransk Politik, og som i Løbet af et halvt Aar skulde føre til München.

Flandin var ikke en ensom Stemme. Hans Indlæg i Debatten blev hilst med Bifald baade i Salens Centrum og i dens højre Halvdel. Der var ogsaa Talere, der mere eller mindre tilsøret gav ham deres Tilslutning. Det kunde vel se ud, som om Regeringen fastholdt den gamle Politik og havde Flertallet med sig, men bag det tilsyneladende Flertal var de nye Tendenser i Virksomhed, og idet Delbos erklærede, at Østrigs Uafhængighed var et uundværligt Led i den europæiske Ligevægt, men samtidig lod forstaa, at Frankrig ikke aktivt vilde træde ind for denne Uafhængighed, karakteriserede han Situationen, som den var: Den europæiske Ligevægt stod lige foran sin Sprængning, Frankrig og England vilde ikke modsætte sig denne Magtforskydning. Men ved at tolerere Balancens Omstyrtelse forberedte de kun nye uundgaelige Kriser med øget tysk Magt paa den ene Side og med svækkede Vestmagter paa den anden. Det gav Flandin-Politiken Vind i Sejlenc.

Østrigs Erobring

Naturligvis brød Hitler øjeblikkelig Overenskomsten med Schuschnigg. Et Par Dage efter at den østrigske Kansler var vendt hjem til Wien, blev den tidligere østrigske Kaptajn Klausner kaldt til Berchtesgaden, hvor Hitler — til Trods for Overenskomstens klare Bestemmelse om, at alle illegale Organisationer skulde opløses — udnævnte Klausner til Leder af det illegale Parti i Østrig og desuden udpegede en *Gauleiter* for hvert af de østrigske Forbundslande.¹⁾ I Østrig indfandt sig nu ogsaa Kaptajn Leopold og Dr. Taus. De var blevet løsladt fra Fængslet i Henhold til Amnestibestemmelsen i Berchtesgaden-Overenskomsten og sendt til Tyskland. Nu kom de tilbage og med dem kom store Pengebeløb til det ulovlige Parti.²⁾ Nazistiske Demonstrationer fandt Sted over hele Landet, og Politiet, der nu var i Seyss-Inquarts Hænder, viste dem en helt ny Tolerance. Schuschnigg havde, som nævnt, akcepteret Berchtesgaden-Overenskomsten for at vinde Tid. Hitlers Ordbrud og Demonstrationsbevægelsen, der blev iscenesat fra Tyskland, viste ham imidlertid, at han havde gjort for store Indrømmelser, at han i hvert Fald ikke kunde gaa længere og at han ingen Tid havde at spilde, hvis han skulde gøre sig Haab om at redde sit Land. Dette kom til Udtryk i den Tale, han holdt i Forbundsdagen den 24. Februar, og hvis Indhold kan formuleres i Ordene: „Hertil og ikke længere“. Det var en Tale, der klang ud over Europa som et Raab om Fred og Frihed, det var en stolt Bekendelse til et selvstændigt Østrig, som han erklærede, at han vilde staa eller falde for: *Bis in den Tod Rotweiss-Rot* ...

Virksomheden i Østrig var overordentlig, et Haab syntes tændt. Schuschnigg syntes for første Gang virkelig populær. Men ogsaa den nazistiske Propagandas Bølge steg, og mens Kansleren søgte at samle Wien, tog Seyss-Inquart til Provinsen for at forraade ham og Østrig. Den 2.

Marts kom Schuschniggs Minister og Hitlers Tillidsmand til Gratz. Han havde forbudt Demonstration, men om Aftenen marcherede 20.000 Nazister, anført af uniformerede Stormtropper og med Fakler og Hagekorsbannere gennem Byens Gader til det Hus, hvor Seyss-Inquart spiste til Middag. Han nægtede først at vise sig, men gav til sidst efter, traadte frem i Vinduet og hilste den af ham selv forbudte Demonstration med den forbudte Hitler-Hilsen, mens Raabene gjaldede gennem Byen: *Heil Hitler! Ein Volk, ein Reich, ein Führer*, og mens det rungede fra Tusinder:

*Heute gehört uns Deutschland.
Morgen schon die ganze Welt.³⁾*

Oprørets og Forræderiets Baal lyste da nu ude fra de nazistiske Provinsbyer, Stillingen var uholdbar. Spændingen uudholdelig, og i denne Situation bestemte Schuschnigg sig — vistnok navnlig under Paavirkning af Forbundspræsident Miklas og Wiens Borgmester Smitz⁴⁾ — til Folkeafstemningen.

Kansleren traadte i Forbindelse med den wienste Arbejderbevægelse, som Dolfuss og han havde drevet under Jorden, og fra dens Førere fik han Tilsagn om fuld Støtte i Kampen mod Nazismen. I det Øjeblik, da Dødsklodderne allerede ringede over Østrigs Frihed, søgte Schuschnigg saaledes Forbindelse med de Arbejdermasser, som han og hans Forgængere i Uforstand eller — hvis man hellere vil sige det saaledes — drevet dertil af tragiske Forhold havde stødt fra sig og forfulgt. Forhandlingerne om de Indrømmelser, Schuschnigg skulde gøre som Gengæld for Støtte under Folkeafstemningen, blev ganske vist aldrig ført til Ende, men Arbejderførerne gik alligevel ind for et *Ja* til Schuschnigg under Afstemningen, som, hvis den var blevet gennemført i Frihed, i Følge alle neutrals Iagttagere havde givet Kansleren en Majoritet paa omkring 70—75 pCt.

Kun ganske faa var indviet i Schuschniggs Plan. Onsdag den 9. Marts tog Kansleren til Innsbruck. Her holdt han om Aftenen den Tale, hvori han tilkendegav, at en Folkeafstemning vilde blive afholdt Søndag den 13. Spørgsmaalet, der skulde stilles, lød saaledes: „Er du for et frit og tysk, et uafhængigt og socialt, et kristeligt og forenet Østrig?“ Fædrelandsfrontens to Slagord „autoritær“ og „korporativ“ var altsaa ikke medtaget.⁵⁾

Næppe nogen, der hin Aften i Radioen hørte Schuschniggs Tale, vil glemme denne hektisk lidenskabelige, denne patetisk bevægede, men undertiden ogsaa angstfulde Stemme. Lidenskabeligt bevæget: En Mand, der vover det yderste *bis in den Tod*. Men ogsaa andagtsfuld: Han vidste, han til Modstander havde Tidens største og mest hensynsløse Bandit, han vidste, at bag denne Hitler stod en frygtelig Krigsmaskine og utallige Flokke af de Barbarer, der havde myrdet Dolfuss og i Aarevis spredt Død og Terror over hans Land. Han vidste det, og han maatte spørge, hvor Europa i denne Time var.

Fra Innsbruck skulde dette Spørgsmaal naa Paris og London, og det europæiske Problem om Østrigs Frihed og Herredømmet ved Donau maatte da finde sin endelige Klaring. Han haabede vel endnu den Aften med Haab imod Haab, men anede maaske ogsaa, at hans Østrig skulde blive de smaa europæiske Nationers første Martyr under Nazismens Hæl, og at Vesteuropas Sløvsind vilde lægge Vejen aaben for Barbarernes mellemeuropæiske Planer.

Var Folkeafstemningen saa en klog eller uklog, en rigtig eller urigtig Beslutning?

Mussolini, der blev raadspurgt af Schuschnigg den 7. Marts, erklærede, at Afstemningen vilde blive „en Helvedesmaskine, der eksploderer i Schuschniggs Hænder“, men han tilføjede ogsaa, at en mere forsigtig Holdning fra den østrigske Kanslers Side „maaske havde kunnet forhale Løsningen, men i det lange Løb kunde den ikke forhindre den.“⁴⁾ Saaledes var det. For saa vidt det er Resultatet, der afgør, og Verdenshistorien — med Schillers Udtryk — er Verdensdommen, er Schuschniggs Folkeafstemning dømt, men hvad andre Udveje havde han vel end dette desperate Forsøg? Naar Vesteuropa og de Daarer, der indbildte sig at opleve Selvbestemmelsesrettens Sejr, ikke forstod disse Timers tragiske Betydning for Europas Fremtid, var Østrig med eller uden Schuschniggs Afstemningsplan fortabt.

*

Innsbruck-Taleu fremkaldte Forvirring mellem de østrigske Nazister. Seyss-Inquart var klar over, at Schuschnigg vilde opnaa en Majoritet paa 68—75 pCt. Efter at have stillet nogle Betingelser af teknisk Art og faaet dem opfyldt, erklærede han imidlertid i en Samtale med Schuschnigg Torsdag den 10., at han den følgende Dag vilde tale

i Radio for Folkeafstemningen, og at han som Sikkerhedsminister garanterede for dens rolige Forløb.

Fredag den 11. griber Tyskland imidlertid ind.⁷⁾ Allerede den foregaaende Aften var General Dr. Glaise-Horstenau rejst til Tyskland. Næste Morgen er han tilbage i Wien med Instruktioner fra Tyskland, og om Formiddagen modtager Schuschnigg et af Seyss-Inquart og Glaise-Horstenau undertegnet Brev, der har et Ultimatus Karakter. Heri forlanges, at Afstemningen skal udsættes, og de to Ministre erklærer, at i Tilfælde af Afslag demissionerer de og fralægger sig ethvert Ansvar for, hvad der kan ske. Der forlanges Svar inden Kl. 13.

De to oprørske Ministre, der handler paa Hitlers Vegne, indfinder sig imidlertid i Forbundskancelliet, hvor Schuschnigg lader dem vide, at Afstemningen vil blive opretholdt, men at han er villig til at ændre Afstemningsspørgsmaalet og lade det klart fremgaa, at der skal stemmes for eller imod ham personlig. Dette Forslag afvises.

Noget senere paa Dagen gaar Schuschnigg under Indtryk af truende Borgerkrig og tysk Invasion ind paa at opgive Folkeafstemningen, saafremt der gives Garanti for, at Roen i Landet ikke vil blive forstyrret af Nazisterne. Efter en Telefonsamtale mellem Seyss-Inquart og Göring afvises dette Forslag som utilstrækkeligt, nu forlanges det, at Schuschnigg skal demissionere og Seyss-Inquart udnævnes til Kansler. Saafremt disse Betingelser ikke accepteres, vil de tyske Arméer Kl. 19,30 paaabegynde Indmarchen i Østrig. Der forlanges Svar inden Kl. 16. Schuschnigg anmoder da om sin Demission, men Præsident Miklas nægter at modtage en Begæring, der er fremkaldt af Trusler fra Udlandet. Klokken nærmer sig nu 16, men endnu inden Fristen er udløbet, kommer der et tredje tysk og denne Gang vistnok skriftligt Ultimatum. Det overrækkes af Hitlers Fortrolige, Statssekretær Kepler, der kommer flyvende direkte fra Berlin. I dette Dokument gentages Truslen om Indmarch og det kræves, at Præsident Miklas skal udnævne et rent nazistisk Ministerium. Igen afviser Præsident Miklas forbitret, men kort efter indfinder den tyske Militærattaché i Wien, General Wulff, sig med det fjerde Ultimatum: Saafremt alle de tidligere Krav ikke er opfyldt Kl. 19,30, vil en tysk Armé paa 200.000 Mand overskride Grænsen. En Stund endnu gør Miklas Modstand mod denne oprørende Fremfærd, men lidt før Kl. 20 faar Østrig at vide, at Præsidenten og Regeringen har bøjet sig for de overmægtige Voldsmænd:

Schuschnigg taler i Radioen. Han giver Meddelelse om de tyske ultimative Krav og Truslen om tyske Troppers Indmarch. Han erklærer, at alle Paastande om blodige Uroligheder og om Regeringens Magtesløshed over for Situationen i et og alt er opfundne, men at „vi viger for Magten“, da vi „for ingen Pris, heller ikke i denne alvorlige Time. agter at lade tysk Blod flyde“. Hvis derfor Indmarchen gennemføres, vil den østrigske Armé trække sig tilbage uden Modstand.

Schuschnigg slutter saaledes: „Saa tager jeg da i denne Time Afsked med det østrigske Folk, med et tysk Ord og et Ønske, der kommer fra mit Hjerte: Gud beskytte Østrig.“

*

Hektisk og lidenskabeligt, nervøst og angstfuldt havde Stemmen fra Innsbruck spurgt, hvor Europa var. Men Europa var ikke at finde, og Østrig veg for Overmagten. Alle de tyske Krav akcepteredes i Løbet af den frygtelige Fredag. Alligevel marcherede den tyske Armé, der allerede i længere Tid havde staaet beredt ved Grænsen. Den officielle tyske Forklaring gaar ud paa, at Indmarchen fandt Sted Lørdag Morgen. Dette er urigtigt. Allerede Fredag Aften mellem Kl. 21,05 og 21,25 brød de første motoriserede Tropper ind over Østrig.

Lørdag Formiddag oplæste Goebbels i Radioen et Budskab fra Hitler. Heri dyngedes Løgn paa Løgn. Han, som havde ladet Dolfuss myrde, som gennem Aar havde spredt Død og Terror over det østrigske Land, og hvis sidste infame Mord- og Kupplaner var blevet afsløret for en Maanedes Tid siden, han, som havde brudt baade Overenskomsten af den 11. Juli 1936 og Berchtesgaden-Aftalerne fra den 12. Februar, og som med Vaabenmagt havde hindret Folkeafstemning, fordi han vidste, at dermed et overvældende Flertal vilde gaa ham imod, han proklamerede nu Schuschnigg som Ordbryderen og Folkeafstemningen som „bestemt til definitivt at berøve dette Lands [Østrigs] Flertal dets Ret“, han erklærede, at det var det tyske Folk i Østrig, der nu endelig havde rejst sig og tilkaldt ham for at befri det for Schuschnigg, der vilde „slaa Protestbevægelsen ned med brachiale Midler“ — derfor: „Siden i Morges marcherer Soldater af den tyske Værnemagt over alle Tysk-Østrigs Grænser. Pansertropper, Infanteridivisioner og S.S.-Afdelinger paa Jorden og det tyske Luftvaaben i den blaa Himmel vil — selv tilkaldt af den nye nationalsocialistiske Regering i Wien —

være Garanter for, at der nu endelig i Løbet af den korteste Tid gives det østrigske Folk Mulighed for ved en virkelig Folkeafstemning selv at forme sin Fremtid og dermed sin Skæbne ... Verden skal overtøde sig om, at det tyske Folk i Østrig i disse Dage oplever Timer af den saligste Glæde ...“

Som man vil se, paastaar dette Dokument blandt andet, at det var den nye nationalsocialistiske Regering i Wien, der havde tilkaldt de tyske Styrker. Allerede Fredag Aften havde *Deutsches Nachrichten-Bureau* — dog uden Tidsangivelse for Afsendelsen — offentliggjort dette Telegram, som Scyss-Inquart skulde have afsendt til Hitler: „Den provisoriske østrigske Regering, der efter Regeringen Schuschniggs Demission ser sin Opgave i at genoprette Ro og Orden i Østrig, retter den indtrængende Anmodning til den tyske Regering at understøtte den i denne Opgave og hjælpe den til at forhindre Blodsudgydelse. I dette Øjemed beder den den tyske Regering om hurtigst mulig Afsendelse af Tropper“.

Det er nu konstateret, at dette Telegram er et falsum. Det blev fabrikeret i Berlin. Hverken Scyss-Inquart eller nogen af hans Medarbejdere har afsendt det. Intet østrigsk Telegrambureau har eksperderet det. Sent Fredag Aften dementerede iøvrigt Scyss-Inquarts Kontor, at et Telegram om Tilkaldelse af tyske Tropper var afsendt.⁹⁾ Et Aar senere indrømmede Tyskland nu ogsaa officielt, hvorledes det forholdt sig med Indmarchen. Det skete i en Bog af Goebbels første Medarbejder, Rigssendeleder Hadamovsky. Heri oplyses, at Hitler efter at have hørt Schuschniggs Innsbruck-Tale Onsdag Aften den 9. gav Ordre til Mobilisering. Hadamovsky skriver: „Da befalede Føreren hemmeligt i Natten mellem Onsdag og Torsdag“ Mobilisering af et vist Antal tyske Infanteri- og Panserdivisioner med Ordre til Lørdag den 12. Marts Kl. 8 om Morgenen at træde an til øjeblikkelig Indmarch over Grænserne for at befri Østmarken.“¹⁰⁾ Altsaa tre Dage før den paastaaede Afsendelse af Scyss-Inquarts Telegram beordrede Hitler Mobilisering og Indmarch ...

Til de mange andre Løgne, som Hitler i disse Dage benyttede sig af, hører ogsaa den, at Tyskland overhovedet ikke havde tilstillet Østrig noget Ultimatum, Føreren kom kun, fordi han ikke kunde modstaa de hjerteskræende Opfordringer fra det østrigske Folk. Den 11. udsendtes en Række officielle Dementier fra Berlin, og Benægtelserne indeholdes ogsaa i et officielt Statsdokument, nemlig i Baron v. Neuraths Brev til

den engelske Ambassadør i Anledning af dennes Protest den 11. mod Begivenhederne i Østrig. „I Sandhedens Interesse“, som han skrev, maatte Baronon oplyse følgende om, hvad der skete i Østrig den 11.: „Det er ikke sandt, at disse Begivenheders Forløb skyldes Tvang eller Tryk fra Rigets Side. Navnlig er det ren Fantasi, naar den tidligere Forbundskansler har udspreedt den Paastand [i Radiotalen Fredag Aften], at den tyske Regering har overleveret Forbundspræsidenten et Ultimatum med Tidsfrist, hvorefter han til Kansler skulde udnævne en af visse foreslaaede Kandidater og danne en Regering i Overensstemmelse med den tyske Regerings Forslag; i Tilfælde af Afslag maatte der regnes med tyske Troppers Indmarch i Østrig.

Det er en Kendsgerning, at Spørgsmaalet om Afsendelse af militære Styrker og Politi først blev rejst, da den nydannede østrigske Regering i et Telegram, der allerede er blevet offentliggjort i Pressen, rettede en indtrængende Opfordring til Rigets Regering om at genoprette Fred og Orden og hindre Blodsudgydelse ved hurtigst muligt at afsende Tropper. Stillet over for den direkte truende Fare for en blodig Borgerkrig i Østrig, bestemte Rigets Regering sig til at følge den Appel, der var rettet til den.“

Dette eneste Dokument kendes fra Neville Chamberlains Meddelelse i Underhuset den 14. Marts. Den engelske Premierminister kommenterede ikke direkte disse Paastande. Han nøjedes med at give en kort historisk Fremstilling af den Række Ultimata, Tyskland den 11. havde tilstillet Østrig.

Den politiske Historie kender næppe noget tilsvarende Tilfælde, hvor et Lands Premierminister i Fredstid saa koldt og præcist dokumenterer Løgnagtigheden i et andet Lands officielle Fremstilling.

*

Baron v. Neurath paastod, at først da den nye østrigske Regering havde bedt om Hjælp, bestemte den tyske Regering sig til at gribe ind. Bortset fra, at der paa det paagældende Tidspunkt overhovedet ingen østrigsk Regering var — hele Schuschnigg-Kabinettet havde demissioneret og Seyss-Inquart var endnu ikke udnævnt til Kansler — og endvidere bortset fra, at det paagældende Telegram først blev fabrikeret i Berlin, samtidig med at Indmarchen begyndte, siger det sig selv, at en Operation, som den, Talen er om, var forberedt Maaneder i Forvejen. Hitler har, som allerede omtalt, selv meddelt, at han traf

sin definitive Beslutning i Januar, og *Times'* Korrespondent, der den 15. rejste gennem Østrig, fremhæver, at Besættelsen var organiseret og klappede i de mindste Detailler: „Hver Mand og hver Enhed havde sit tildelte Kvarter og sin Funktion — lige ned til Grænsopolitiet og dets Hunde.“¹⁰⁾ Alt var parat. Parat var ogsaa Proskriptionslisterne. Allerede den 11. Marts om Aftenen begyndte i Wicu og i Provinserne de organiserede Plyndringer. Den tyske Statskasse var tom, Rigsbanken hungrede efter Guld, og den østrigske Nationalbanks 400 Millioner Schilling i Guld førtes hastigt til Riget. Men ikke nok med dette. De unge Knægte fra Stormtropperne og fra Himmlers Politi stjal fra private Hjem Penge og Smykker, ryddede Jøders og Schuschnigg-Tilhængerers Hjem, og slæbte Vognladning efter Vognladning af Malerier og Kunstskatte over Grænsen — en utøjlet Plyndring, der varede i Uger, et Barbarernes Hærtog ledet fra Berlin og udført af det tredje Riges Gangster-Ungdom. De plyndrede og de myrdede, og i Tyskland stod Koncentrationslejrene parat til at modtage Jøder og Socialdemokrater, Katolikker og Schuschnigg-Politikere — i Tilfælde efter Tilfælde modtog Hustruer, hvis Mænd sporløst var forsvundet, efter nogle Dages Forløb fra Wiens Postvæsen en kort saalydende Meddelelse: „At betale 150 Mark for Deres Mands Ligbrænding — Asken medfølger fra Dachau.“¹¹⁾

Øjenvidner har beskrevet disse Dages Helvede, og de har fortalt, hvorledes jødiske Kvinder, usselt klædte og pelsklædte, af de unge Banditter under Nazi-Pøbelens Haan og Latter blev tvunget til det mest nedværdigende Arbejde, som med deres bare Hænder at rense W. C.-Kummer i S.S.-Kasernen.

Selvmodene steg hurtigt, de naaede snart tre-chifrede Tal hver Dag, mange forsøgte at flygte, de gemte sig i Skovene og i Bjergene, nogle slap bort, andre blev fundet, og Børn, gamle Mænd og Kvinder, Krøblinge og Syge blev stuvet sammen paa et gammelt Skib og i en Storm sendt ud paa Donau eller anbragt ene og uden Hjælp paa en Bølgebryder i Floden.

Dette var det tyske Foraar over Østrig. Docile Korrespondenter fortalte om Hitlers Triumftog og om Jubelen, hvormed han blev modtaget. Men der var ogsaa hæderlige Mænd, der skildrede de sanseløse Sidegaders Rædsel, og som har overgivet Efterverdenen Dokumenter om de nazistiske Banditter.¹²⁾

Lørdag den 12. ankom Hitler til Linz, og om Mandagen holdt han sit Indtog i Wien. Det er uklart, under hvilke Forhold Forbundspræsident Michlas den 13. nedlagde sit Embede, i hvert Fald overtog Seyss-Inquart hans Beføjelser og udnævntes af Hitler til Rigsstatholder. Samme Dag, altsaa den 13., offentliggjorde Seyss-Inquarts Regering en Lov, hvis første Artikel havde denne Ordlyd: „Østrig er et Land i det tyske Rige“.

En tilsvarende tysk Lov udstedtes samme Dag fra Linz. Herfra offentliggjorde Hitler yderligere et Dekret, ifølge hvilket „den østrigske Forbundshær fra i Dag indtræder som et Led i den tyske Værnemagt under min Befaling“, og samtlige dens Medlemmer „uførtøvet skal aflægge Troskabsed til mig som Øverstbefalende“.

Anschluss var saaledes gennemført. Var dette Seyss-Inquarts og hans Venners Formaal, da de forraadte Schuschnigg og gik i Hitlers Tjeneste? Det var det ikke. Da Udenrigsministeren i Seyss-Inquarts Regering, Dr. Wilh. Wulf, den 12. overtog sit Embede, erklærede han i sin Tale bl. a.: „Vi vil klart og beslutsomt føre vor Udenrigspolitik som *den anden tyske Stat*“. Saaledes stod der Dagen efter i *Neues Wiener Tageblatts* Referat.¹³⁾ Dette i Forbindelse med andre Træk viser, at de østrigske Nazister endnu ikke Lørdag Aften den 12. kendte Hitlers virkelige Hensigt, de troede, at under deres Ledelse skulde et nazistisk, men uafhængigt Østrig dannes. De kom imidlertid til at gøre samme Erfaring som Prinsen af Augustenborg i 1864. Prøjsens og Østrigs Krig mod Danmark førtes i Nationalitetsprincipets Navn for at give Elb-Hertugdømmernes tyske Befolkning Ret til, om de vilde det, at danne en lille tysk Stat under Prinsen af Augustenborg. Men da Krigen var vundet, blev Prinsen uden Ceremoniel fejtet til Side, den Befolknings Ønsker, for hvis Skyld Krigen paastodes ført, agtet for intet, og Hertugdømmerne indlemmedes i Bismarcks Prøjsen for at øge dets Vælde med nye Erobringer. Nøjagtigt paa samme Vis gik det nu Seyss-Inquart. Hans Illusion om „den anden tyske Stat“ overlevede ikke et Døgn de tyske Troppers Indmarch, Østrig blev en Del af det tyske Rige for at danne nye Erobringers Udfaldsport, og han selv maatte træde i Skygge for den fra Riget sendte Rigskommissær Bürckel. Den Skuffelse, den Harme og Forbitrelse, der greb Østrigs Nazister, da det blev dem forbudt at tale ved store Møder, og kun Talere fra Riget fik Ordet, og da alle Embeder blev overtaget af tyske Nazister, fik bl. a. sit Udtryk i et af de østrigske Nazister illegalt trykt

Flyveblad, der sidst i April uddeltes ad hemmelige Veje i Wien, og som ogsaa naaede til Udlandet.¹⁴⁾ Det blev indledet saaledes: „Har vi i Aarevis baaret Forfølgelse, Nød og Savn og kæmpet og blødt for Frihed, for at vi nu pludselig, til Trods for den fuldbyrdede Magtovertagelse, skal opleve et Formynderskab, der for enhver frihedselskende Folkefælle ikke blot er utaaleligt, men ogsaa i højeste Grad uværdigt?“

Ingen hørte dem, ingen bekymrede sig om dem. De var dog ellers Nazister — ja, men Østrigere, og alt det, der en Gang var østrigsk, forsvandt og gik under. Borte med Blæsten, borte med Barbarstormen fra Nord. Men rundt om i Europa deklarerede tyske Agenter og naive Sjæle, at det var Selvbestemmelsen, der havde sejret. Eller meddelte maaske ikke den generøse og ærlige Hitler allerede den 15., at der den 16. April skulde afholdes „en fri og hemmelig“ Folkeafstemning i Østrig om Genforeningen med det tyske Rige?“

En Folkeafstemning? Paa et Tidspunkt, hvor Genforeningen var gennemført ved Lov, og hvor den østrigske Armé havde aflagt Troskabsed til Hitler, og hvor altsaa et Nej ved Stemmeafgivningen vilde have været Højforræderi! Paa et Tidspunkt endvidere, hvor Terror og Vold var Herrer i Landet, hvor Jøder og Anti-Nazister blev jaget som Dyr og sendt til Rigets Koncentrationslejre, hvor Posten bragte de Efterlevende Asken fra Dachau, og hvor man gysende hviskede, at nu var Selvmordene i Wien steget til 100, til 200, til 300 om Dagen ...

En fri Folkeafstemning? Alle kendte Metoderne fra de tyske Valg, og da Dagen kom, fik man Syn for Sagn. Det meddeltes da officielt, at en Gruppe af Vælgere, der kom først til Stemmestedet, havde Ret til at forlange aaben Afstemning. S.A.- og S.S.-Mænd og unge Naziknægte mødte, som man kan tænke sig, de fleste Steder med Kravet, og alle maatte da aabent, mens Afstemningens nazistiske Funktionærer saa derpaa, sætte deres Kryds.

Dette var Hitlers Folkeafstemning og Selvbestemmelsesret.

Ved Afstemningen den 16. April var der 99,75 pCt. af 4.284.795 afgivne Stemmer for *Anschluss*. Dette Tal var paafaldende: Hvorledes forklare, at dog virkelig 10.911, en af 400, havde Mod til at stemme Nej? Den rimeligste Forklaring er, at Nazisterne forfalskede ogsaa dette Tal og skrev de 100 pCt. en Smule ned i deres frække Haab om, at Resultatet derved vilde gøre et tillidvækkende Indtryk.

Ved Østrigs Erobring voksede Riget med 84.000 km² og 6,8 Millioner Mennesker. Den østrigske Nationalbanks Guldbeholdning — 420 Millioner Schillings eller 200 Mill. Mark, d. v. s. tre Gange den tyske Rigsbanks Reserver — gik til Berlin, hvor den i høj Grad tiltrængtes: I Januar 1938 havde Riget et Importoverskud paa 33 Mill. Mark, mens der et Aar tidligere havde været et Eksportoverskud paa 79 Mill. Riget overtog fremdeles meget værdifulde industrielle Anlæg, bl. a. de strategiske Jern- og Staalværker. Paa Debetsiden stod Østrigs udenlandske Gæld.

Produktionsmæssigt leverede Østrig et stort Overskud af Tømmer, det havde uhyre Jernreserver og som Verdens største Producent af Magnesia, der er af væsentlig Betydning ved Fremstilling af Flyvemaskiner, forvandlede det Tysklands Importoverskud til et Eksportoverskud. Paa den anden Side øgedes nu Tysklands Import af Levnedsmidler. Østrig indførte baade Korn og navnlig Svin.¹⁵⁾ Til den tyske Svineimport — 457.000 Tons — søjedes nu den østrigske, der var nøjagtig lige saa stor. Langt vigtigere end de finansielle og økonomiske Fordele var de politiske og strategiske. Naar Görings Blad erklærede, at „det centraleuropæiske Rum nu staar under uindskrænket tysk Ledelse“,¹⁶⁾ var der heri ingen Overdrivelse. Østrig var den strategiske Nøgle til Donau-Bassinets, og som Wiens Herre fik Tyskland den militære og økonomiske Kontrol med alle Sydøst-Europas Kommunikationslinjer af Veje, Floder og Jernbaner.

Endvidere naaede Stortyskland nu frem til Italien, den nye tysk-italienske Grænse fik næsten samme Længde som den tysk-franske. Overhovedet betød Østrigs Annektion, at Italien nu blev saa afhængig af Tyskland, at en selvstændig italiensk Politik i Betydning af en fri Stilling over for de europæiske Magtgrupper ikke længere var mulig. Italien plejede saaledes at tage mellem 30 og 50 pCt. af Østrigs Træeksport og desuden betydelige Mængder af Jern, Staal, Papir o. s. v. Det blev derfor nu økonomisk end mere afhængig af Tyskland, hvilket yderligere understregedes ved, at Triest, Italiens vigtige Havn ved Adriaterhavet, fik en saare vanskelig Stilling: dens Handel var nu faktisk under tysk Kontrol. I 1937 kom 33 pCt. af de Varer, der fra Triest førtes videre over Havet, fra Østrig. Samme Aar tog Østrig 20 pCt. og østrigske Jernbaner til Viderebefordring 25 pCt. af de Varer, der fra Triest gik ind over Land. Tysklands Greb om Italien strammedes herved, og straks efter Østrigs Annektion begyndte

de nordtyske Byer — navnlig Hamburg og Bremen — at notere meget lave Fragter for at drive den centraleuropæiske Handel bort fra Triest.¹⁷⁾

Ogsaa med Jugoslavien fik Tyskland fælles Grænse paa omtrent 200 km's Længde. Og den nye tysk-ungarske Grænse gennem ganske fladt Land gjorde enhver Tanke om et ungarsk Forsvar mod Tyskland haabløst: mellem Wien og de transsilvanske Alper i Rumænien er der ingen Bjerge. Det store ungarske Lavland, der fører ned til det rumænske Transsilvanien, laa nu aubent for Tyskland.

Men endnu vigtigere: militært, politisk og økonomisk omklamrede Tyskland nu Czechoslovakiet. Den czechiske Handelsforbindelse med Havet gik baade mod Nord og Syd gennem tysk Territorium og kunde, hvad Øjeblik det skulde være, afskæres. Militært ændredes Czechoslovaikiets Stilling fuldstændigt derved, at et tysk Angreb nu kunde sættes ind paa Sydgrænsen. Militært og økonomisk blev Czechoslovakiet saaledes isoleret den 15. Marts.

Et nyt europæisk Landkort var da opstaaet. Tyskland — og det vil sige den hitlerske Nazisme — beherskede nu hele det sydøstlige Europa, og af Frankrigs østeuropæiske Alliancer var, naar der skulde tales om Realiteter, kun Erindringen tilbage. Ogsaa den lille Entente var herefter kun et Navn. Billedet af et Europa, der indviedes til uendelige Lidelser, tegnedes i tydelige Omrids den 15. Marts.

*

Et velkendt Træk fra den hitlerske Teknik gentog sig efter Østrigs Erobring. Paa den ene Side frække og udfordrende Erklæringer om, at dette kun var Begyndelsen, og at mere kunde ventes. Paa den anden højtidelige, officielle Udtalelser og Æresord om, at Riget nu havde naaet sine Maal, og at ingen Nationer behøvede at nære Bekymringer.

At det kun var Begyndelsen, havde Hitler jo proklameret allerede i Rigsdagstalen den 20. Februar, hvor han sidestillede Sudetertyskerne med Østrigerne. Under Valgkampagnen gentog han det samme. Han talte om de ti Millioner Tyskere, der var gjort hjemløse (*staatenlos*) i 1918, eller om de Lidelser, der var overgaaet ti Millioner, „hvoraf 6.5 levede i Østrig.“¹⁸⁾ Han erklærede: „Vi har endnu nogle Uretfærdigheder at beklage os over. Maaske vil de ...“ Referatet meddeler, at de følgende Ord druknede i en Bifaldsorkan, der varede ti Minutter.¹⁹⁾

Og Goebbels supplerede: Raabene i Udlandets Presse vil ikke hindre os i at skabe fuldbyrdede Kendsgerninger.²⁰⁾

I England, hvor man i Virkeligheden for længst havde afskrevet Østrig, beklagede man sig navnlig over Metoden, der var anvendt ved Østrigs Erobring. Man kan ikke sige, at Bebrejdelseerne gjorde Indtryk i Tyskland. „Man kritiserer Metoden“, sagde Goebbels, „men hvad er Vold? Det er kun Resultatet, der betyder noget.“²¹⁾ Og *Frankfurter Zeitungs* inspirerede Chefredaktør, Rudolf Kircher, skrev disse sande Ord, der desværre blev oversat eller ikke forstaaet i England: „Denne Jamren i Paris og London er os fuldkommen ligegyldig. Netop Metoden, den suveræne Metode, og Mesterskabet i Improvisationen finder vi Tyskere et ganske særligt Behag i.“²²⁾

Saaledes blev det klart bebudet, at Østrig vilde blive efterfulgt af Sudeterlandet, og at Nazismen derved vilde anvende de Voldsmetoder, som det tyske Folk forstod og satte Pris paa.

Men samtidig med disse Bebudelser afgav man officielle Forsikringer om, at Tyskland ikke havde flere territoriale Krav. Hitler beroligede i et Interview Polen: „Jeg er fuldstændig rede til at indrømme, at Polen, et Land med 35 Millioner, maa have Adgang til Havet, og at denne Adgang maa iværksættes ved Hjælp af en Korridor gennem tysk Omraade.“²³⁾ Dog vigtigere var Erklæringen om Czechoslovakiet.²⁴⁾

Ved en Modtagelse om Aftenen den 11. Marts henvendte Göring sig til den czechoslovakiske Gesandt i Berlin, Mastny, og erklærede, at han kunde give sit Æresord paa, at Czechoslovakiet ikke havde den ringeste Grund til at føle sig foruroliget. Østrig var et rent Familieanliggende, over for Czechoslovakiet nærrede Tyskland kun Ønske om fortsat Tilmærmelse. Senere hen paa Aftenen erklærede Göring yderligere over for Mastny, at det personlige Æresord, han allerede havde givet ham, kunde han nu gentage i Rigskanslerens Navn. Erklæringen — sagde han — var altsaa en Erklæring af Statsoverhovedet.

Den 12. om Morgenen telefonerede Göring til Mastny og gentog sine Forsikringer. Senere hen paa Dagen blev Mastny anmodet om et Besøg hos den fungerende Udenrigsminister, Baron v. Neurath. Von Neurath udtalte, at han paa Kanslerens Vegne kunde afgive den Forsikring, at det østrigske Spørgsmaal var et Familieanliggende, og at Czechoslovakiet ikke havde den fjerneste Grund til Uro. Kansleren ønskede oprigtigt en Forbedring af det tysk-czechoslovakiske Forhold

under Forudsætning af, at Forholdet til Sudetertyskerne forbedredes, men dette var et Spørgsmaal, „som Tyskland ikke vilde blande sig i.“

Yderligere udtalte v. Neurath paa Hitlers Vegne, at Tyskland følte sig bundet af den tysk-czechiske Voldgiftstraktat af 1925.²⁶⁾

Paa Initiativ af den czechoslovakiske Gesandt i London, Hr. Masaryk,²⁶⁾ henvendte den engelske Gesandt i Berlin, Sir Nevile Henderson, sig til Göring og gjorde denne opmærksom paa den Betydning, man i London tillagde Erklæringen til Mastny, samt spurgte, om den engelske Regering kunde benytte den offentligt.²⁷⁾ Da Tilladelsen blev givet, gav Chamberlain og Halifax henholdsvis i Underhus og Overhus Meddelelse om Görings og Neuraths Løfte.

Altsaa en ny Serie af Hitlers Æresord. Som vi har set foran, havde Føreren et Par Maaneder forinden definitivt besluttet at løse ogsaa det czechiske Spørgsmaal ...

KAP. XXIII

Det fraværende Europa

Fra Innsbruck havde Schuschnigg kaldt paa Europa, men Europa var ikke at finde, det var fraværende, da Hitler nedbrød den første af Versailles-Traktatens Grænser og marcherede frem til Brenner.

Til Brenner. Den 15. Marts sendte Hitler dette Telegram til Mussolini: „Mussolini, dette vil jeg aldrig glemme Dem.“ Ordene røber for det første, at Hitler, da han skred til Angreb mod Østrig, ikke var sikker paa Italiens Holdning, og for det andet, at Italiens Passivitet for ham var en stor Befrielse, en enorm politisk Sejr. Telegrammet har en interessant Parallel. Da Bismarck i 1866 under Forberedelsen til Krigen mod Østrig fik Alliancen med Italien afsluttet, skrev han i et Brev: „Da jeg havde Italien med, havde jeg alting“.¹)

Disse Følelser maa ogsaa have været Hitlers i Martsdagene 1938. For ham var Spillet vundet, da Mussolini ikke sendte Tropper til Brenner som i 1934. Dengang var Il Duce parat til at forsvare Sejrens Frugter fra 1919. Italien, der ofte, men aldeles med Urette, har beklaget sig over et for ringe Udbytte ved Fredsslutningen efter den første Verdenskrig, opnaaede, hvad det aldrig havde kunnet drømme om ved sin Indtræden i Krigen, at dets nordlige og mægtige Nabo, den habsburgske Stormagt, opløstes. Trykket veg fra Italiens eneste Landgrænse. Nu da Tyskland naaede frem til Brenner, kom det mangedobbelte tilbage. Den italienske Presses Stilling umiddelbart efter Indmarchen viste, at Regeringen var usikker, at Mussolini tøvede.²) Sent Fredag Aften den 11. modtog Mussolini fra Hitler et Brev, der i Flyvemaskine blev bragt til Rom af Prins Filip af Hessen. Føreren skrev for at meddele Il Duce „en Beslutning ... der fra nu af er uforanderlig“. Han skildrede „de umenneskelige Lidelser“, som Østrigs Ty-

skere i Aarevis havde været udsat for. I Berchtesguden havde han forklaret Schuschnigg, at disse Forhold var uudholdelige, han havde forelagt den østrigske Kansler en Overenskomst, hans Krav havde været „mere end moderate“. Schuschnigg gav „højtidelige Forsikringer“ og afsluttede Overenskomsten, men „fra første Øjeblik“ brød han den. Et nyt Slag imod den rettede han ved at anordne en Folkeafstemning, „der vilde blive en sand Karikatur“. Hvad Hitler „havde befrygtet“, skete nu: Det østrigske Folk rejste sig, og „siden i Forgaars driver dette stadig mere hen mod Anarkiet“. Dette kunde han, Hitler, „som det tyske Riges Fører og Kansler og som Søn af denne Jord [Østrig]“ ikke uvirksomt se paa. Derfor havde han besluttet sig til „at genoprette Ro og Orden“. Det var ham nu magtpaaliggende „paa den højtideligste Maade“ at erklære:

1. Dette Skridt er foretaget i „nationalt Nødværge“ og er „en Handling, som enhver Mand med Karakter i mit Sted havde udført paa samme Maade“.
2. „I en for Italien kritisk Time har jeg bevist Dem mine Følelsers Fasthed. Tvivl ikke om, at der i Fremtiden ikke vil blive ændret det ringeste deri.“
3. „Hvilke Følger de kommende Begivenheder end vil faa, har jeg trukket en klar Grænselinje over for Frankrig og trækker nu en lige saa klar over for Italien. Denne Grænse er Brenner: Denne Grænse vil aldrig blive betvivlet eller anfægtet. Jeg har ikke fattet denne Beslutning i Aaret 1938, men straks efter Verdenskrigen, og jeg har aldrig gjort en Hemmelighed deraf.“

Brevet slutter med en Undskyldning for den Hast, hvormed det er skrevet: „Begivenhederne kom for os helt uventet“, og „jeg havde lige til i Dag bestandig haabet“ paa „en anden Løsning“.³⁾

Naar Hitler i dette Brev holder en Vælgermødetale til Mussolini — hans Fremstilling af Erobringens Forhistorie indeholder alle de løgagtige Paastande, som han i den følgende Maaned gentog i sine offentlige Taler — var det naturligvis, fordi Brevet skulde offentliggøres og gøre Indtryk paa det italienske Publikum.

Hvor megen Vægt Mussolini lagde paa Garantien for Brenner-Grænsen, faar staa hen. I hvert Fald har han vel ment og kunde med Rette mene, at foreløbig var der ingen Fare. I Virkeligheden var han i en Tvangssituation, han var allerede bundet til Aksen, og Schusch-

niggs Referat af Berchtesgaden-Mødet med Hitlers Bemærkning om, at 100.000 tyske Soldater var tilstrækkelige til at kaste den italienske Hær over Ende, havde gjort sit Indtryk:⁴⁾ Mussolini havde siden da holdt sig fri af Begivenhederne. Efter Berchtesgaden søgte Schuschnigg forgæves at faa telefonisk Forbindelse med ham: Il Duce stod paa Ski! Paa den anden Side haabede han, at en definitiv Afgørelse kunde udskydes. Der foreligger bl. a. en Meddelelse om, at den italienske Ambassadør i Wien, Signor Ghigli, den 28. Februar henvendte sig til Schuschnigg og fremhævede Betydningen af at vinde Tid.⁵⁾

Imidlertid, den 11. blev Mussolini uventet stillet over for fuldbyrdede Kendsgerninger, og efter Modtagelsen af Hitler-Brevet tog han den Beslutning, som var Situationens logiske Realitet, og som hele Tiden havde været uundgaelig ... Han akcepterede, og han foretog hurtigt et usædvanligt Skridt: Sent om Aftenen den 12. kaldte han Repræsentanter for den italienske og fremmede Presse til Palazzo Venezia, hvor det fascistiske Storraad holdt Møde, her meddeltes der dem et Communiqué.⁶⁾

Dette Aktstykkets Antydning af, at Mussolini var underrettet om og billigede den tyske Aktion, tør sikkert afvises. Den italienske PresSES Usikkerhed straks efter Indmarchen, det fascistiske Storraads pludselige Møde om Lørdagen, skønt det havde været samlet om Torsdagen, og Pressens Indkaldelse for straks at høre Communiquéet var tilsammen Vidnesbyrd om en for Rom uventet Situation og om Nødvendigheden af at berolige den italienske Offentlighed, der var nervøs over de tyske Troppers Ankomst til Brenner.

Realiteten var imidlertid, at Situationen blev akcepteret: „Det fascistiske Storraad betragter Begivenhederne i Østrig som Resultat af en forud eksisterende Situation og som det frie Udtryk for det østrigske Folks Vilje, der tydeligt er kommet til Udtryk i de imponerende folkelige Demonstrationer, der har ledsaget dem.“

*

Italien var nu fastere end nogen Sinde knyttet til Aksepolitiken. I en Artikel i *Deutsche Allgemeine Zeitung* blev dennes Indhold set fra et tysk Synspunkt karakteriseret meget aabenhjertigt. Det tyske Blad skrev: „Italien kan nu anvende sin Kraft til at genopbygge Østafrika og fremme sin Handel med det nære Østen, først og fremmest med

Ægypten, Tyrkiet og Iran. Den italienske Kraftlinje løber i sydøstlig Retning, men den krydser ikke den tyske, den gaar snarere parallelt med den, den sætter sydligere ind og har langt sydligere Maal. Italiens Livs- og Handlsaare er ikke kontinental, men maritim, hvilket følger af dets Stilling som Halvø og central Middelhavsmagt. Den gennemstrømmer Middelhavets østlige Rum og dets sydlige Vedhæng, det Røde Hav, medens den tyske kontinentale Livs- og Handelsakse begynder nordligere og parallelt med den italienske sigter mod Donaurummet og det nordlige Balkan. Ingen af dem jager paa den andens Enemærker, og det saa meget mindre som den sydlige Balkanhalvø med Albanien og Grækenland støder op til den italienske Udstraaingszone. Efter Imperiets Oprettelse er Middelhavet blevet dobbelt vitalt for Italien.“⁷⁾

Aksens Interessesfærer skulde altsaa deles og saaledes, at Italiens mellem- og sydøsteuropæiske Politik blev likvideret. Det var Situationens Logik, men det faldt ikke let for Italien at akceptere den. Det ser man bl. a. af en Afhandling, som Virginio Gayda skrev i et tysk Tidsskrift, hvori han erklærede, at den italienske Udenrigspolitikens Centreer i Europa altid havde været og fremdeles vilde være Donaurummet, Balkan og Middelhavsrummet,⁸⁾ og da Hitler i Begyndelsen af Maj kom til Rom, fremhævede Gayda, at Italiens „ene Arm var udstrakt mod Centraleuropa og mod Balkan og den anden mod Afrika og den nære Orient“.⁹⁾ Det var et tydeligt Svar til den tyske Udtalelse om den italienske Kraftlinjes Grænser og en Tilkendegivelse af, at Italien betragtede eller rettere gerne vilde betragte Østrigs Erobring som Afslutningen paa den tyske Ekspansion mod Sydøst. Denne fortsattes imidlertid med Stormskridt baade kulturelt og økonomisk: I 1938 tog Tyskland over 40 pCt. af Jugoslaviens Eksport og leverede over 40 pCt. af dets Import, mens de tilsvarende Tal for Italiens Vedkommende var 7—8 pCt. mod 15 pCt. for Importens og 20 for Eksportens Vedkommende i 1934. Samtidig steg den tyske Kapital i Jugoslavien, der to-tre Aar tidligere havde været betydningsløs, til 800 Mill. Dinarer, d. v. s. over 10 pCt. af den fremmede Kapitalanbringelse.

Udviklingen gik saaledes sin givne Gang. Mussolini var sin Udenrigspolitikens Fange, og Hitler blev i Rom modtaget som en Triumfator. Kort efter Besøget (5.—8. Maj) holdt Mussolini en Tale, hvori han erklærede, at Begivenhederne i Østrig ikke havde overrasket ham, han

havde forudset dem i deres logiske Udvikling. Talte man til ham om, hvad han havde gjort i 1934, vilde han minde om Situationen, „som vi endnu ikke har glemt“, og han tilføjede: „Hele det diplomatiske og politiske Indhold, som gik under Navnet Stresa, er nu dødt og begravet og vil for vort Vedkommende aldrig genoplives ... Den germanske og den romerske Verden er nu i direkte Kontakt med hinanden. Deres Venskab er varigt“. ¹⁰⁾

Mussolini vidste, han var trængt bort fra Donaurummet, han saa Tyskland arbejde sig ned gennem Jugoslavien, han maatte anlægge sin Politik efter de „Kraftlinjer“, Tyskland henviste ham til, han maatte med andre Ord føre en Middelhavs- og Afrikapolitik mod Frankrig og England. Dette var allerede Konsekvensen af den abessinske Erobring, det fremtraadte nu helt klart, det var det elementære i Foraarsituationen 1938. Men baade i Paris og London savnede man Blik for denne foruroligende Realitet.

*

Frankrig var i aller egentligste Forstand fraværende, da Hitler marcherede ind i Wien: Der var ingen Regering i Paris. Torsdag den 10. demissionerede det svage Chautemps-Kabinet, og først Søndag den 13. dannede Léon Blum et Ministerium bestaaende af Socialister og Radikale og med Paul Boncour som Udenrigsminister. Den demissionerede Regering henvendte sig den 12. i Rom og foreslog i Henhold til Stresa-Resolutionen et fransk-engelsk-italiensk Fællesskridt i Berlin. Mussolini afviste.

Dagen efter, at Léon Blum havde dannet sin Regering, gentog han og Paul Boncour over for den czechoslovakiske Minister i de mest kategoriske Udtryk Frankrigs tidligere Forsikringer om, at det vilde opfylde sine Forpligtelser over for Czechoslovakiet. ¹¹⁾

Den 17. indeholdt *Le Temps* en ledende Artikel, hvori bl. a. læstes: „Frankrig har en solid Grænse; det besidder et Kolonirige, der tæller 60 Millioner Indbyggere, og hvorfra det kan hente umaadelige Hjælpkilder. Gaar man ud fra disse to sikre Forhold, kunde man, synes det, skride til en *ny Tilpasning af vor Udenrigspolitik. [une réadaptation de notre politique extérieure]*; For dem, der har Frankrigs Skæbne i deres Hænder, er det nu den første Pligt at gøre denne Grænse urørlig og at sikre dette Riges Forsvar og Integritet.“

Saaledes var ogsaa det officiose Pariserblads første Reaktion efter Østrigs Erobring: *Le Temps* skrev ikke, at nu, da den østrigske Bation var faldet, gjaldt det for Frankrig at holde de øvrige sydøstlige Barriærer, ikke at Alliancerne i disse Egne nu maatte styrkes — Bladet nævnte overhovedet ikke Tjeckoslovakiet — og ikke, at Pagten med Rusland maatte styrkes politisk og militært — om Sovjetunionen skrev *Le Temps* kun, at dens „Ideologi forurolicher Verden“, og at den var lammet af „frygtelige indre Vanskeligheder“. I Stedet anbefaldea Bladet at opgive den sydøsteuropæiske Alliancepolitik, at trække sig tilbage bag Maginot-Linjen og iøvrigt samle sig om de Opgaver, Koloniriget stillede.

Den reaktionære Presse gik langt videre: I Marts og April førte Blade som *Candide*, *Gringoire*, *Jour og Action Française* en hadefuld Kampagne mod Tjeckoslovakiet, der blev beskrevet som „overhovedet ikke et Land“, og mod „Frimureren“ Benes.¹²⁾ Denne Kampagne naaede endog ind i *Le Temps*, hvor den anerkendte Autoritet paa Folkerettens Omraade, Prof. Joseph Barthelémy, den 12. April udviklede, at da den fransk-tjeckiske Alliance var knyttet til Folkeforbundspagten og var en Del af Locarno-Systemet, og da Tyskland havde sagt sig løs fra Locarno, havde Frankrig ikke længere nogen juridisk Pligt til at hjælpe Tjeckoslovakiet. Barthelémy sluttede sin Artikel saaledes: „Er det Omkostningerne værd at sætte Ild paa hele Verden blot for at frelse den tjeckoslovakiske Stat, en Hob forskellige Nationaliteter? Er det nødvendigt, at tre Millioner Franskmand, vore Universiteters, vore Skolers, vort Landbrugs og vore Fabrikers Ungdom, skal ofres for at bevare tre Millioner Tyskere under tjeckisk Soverænitet?“

Barthelémys juridiske Argumentation var uholdbar, bl. a. fordi Tysklands Brud paa Locarno-Traktaten ikke fritog de andre Locarno-Magter for deres Forpligtelser, hvilket udtrykkeligt blev fastslaaet i London under de fransk-engelske Forhandlinger efter Rhinbesættelsen i 1936. Den franske Folkeretseksperts Paastande blev imidlertid flittigt anvendt under Septemberkrisen og et halvt Aar senere.¹³⁾

Den direkte anti-tjeckiske Kampagne i Marts og April var ganske vist begrænset til de mest reaktionære Blade, men dog af saa stor Betydning, at Henry de Kérillis den 17. April slog Alarm i *Époque*. Han kaldte sin Artikel: „Genér Dem ikke, Hr. Hitler, tag kun Prag“, og

skrev, at „dette er Meningen med utallige Artikler, der i den sidste Tid er fremkommet i en vis pro-tysk og pro-nazistisk Presse i Frankrig“.

I Artiklen læstes endvidere disse mærkelige Sætninger:

„Jeg kan, skønt jeg er uenig i et saadant Synspunkt, forstaa, at der kan være dem, som siger til sig selv: „Lad os lige indtil den bitre Ende prøve at redde Czechoslovakiet. Lad os bluffe. Men lad os ikke indtages i en Krig, der vilde være det samme som Selvmord. *I sidste Øjeblik maa vi overlade det til dets sorgelige Skæbne og fornægte vor Underskrift.*“ Men hvad skal vi mene om dem, som i Ord og Handling koldt opfordrer Tyskland til at myrde en lille Nation, som har sat sin Tillid til os?“

Til hvem sigtede Kérillis med de fremhævede Ord? Først Suarez' Apologi for Bonnet, der udkom i 1942, har givet os Svaret. Her oplyses, at Bonnet, der var blevet Udenrigsminister i det Kabinet, Daladier dannede den 10. April 1938, kort efter sin Tiltrædelse lod baade Benes og Osusky vide, at „Frankrig og England endnu i deres offentlige Erklæringer bekræftede deres Solidaritet med Czechoslovakiet. Men naturligvis maa Benes ikke hengive sig til Illusioner. Det sker kun for at give ham en stærkere Stilling under en fredelig Forhandling“. Suarez vil ogsaa paastaa, at Bonnet og Daladier gjorde dette Synspunkt gældende under deres Besøg i London den 27.—29. April og fandt Forstaaelse hos den engelske Regering.¹⁴⁾

Da nu Suarez er lige saa upaalidelig og uvederhæftig som hans Bogs Genstand, tør man betvivle, at denne virkelig har ladet Benes og Osusky tilgaa Meddelelser, som de omtalte. Havde han gjort det, vilde Prager-Akterne sikkert indeholde noget derom, da de tyske Udgivere ingen Interesse kunde have i at slette Udtalelser af den Art. Men der findes intet. Tværtimod. Osusky meddeler, at han den 11. April blev kaldt til Bonnet, der „erklærede, at med Paul Boncourts Afgang havde intet ændret sig i Frankrigs Holdning overfor Czechoslovakiet, og at han havde bedt mig som den eneste Gesandt komme Dagen efter hans Overtagelse af Ministeriet for at vise hele Verden, at den franske Politik paa ingen Maade var forandret“.¹⁵⁾

Af Kérillis' Artikel og Suarez' Bog kan man imidlertid slutte, at Bonnet straks efter Østrigs Erobring hørte til de Politikere, der mente, at Frankrig ikke burde opfylde sine Traktatforpligtelser og støtte Czechoslovakiet militært. Han har utvivlsomt udtalt sig saaledes i

franske politiske og journalistiske Kredse, men samtidig med den Uærlighed, der karakteriserede hele hans Politik, afgivet modsatte Erklæringer til Osusky.

Den direkte anti-czechiske Kampagne i den reaktionære Presse flovede af og døde hen i Løbet af Maj Maaned. Den havde imidlertid været oplysende, den indeholdt Spirerne til München-Politiken et halvt Aar senere, og dens Motiver var traadt klart frem. Hvis den russiske Revolution tiltrak store Dele af det franske Proletariat, gjorde den fascistiske og den nazistiske Revolution et stærkt Indtryk i betydende Kredse inden for Bourgeoisiet. Tysk Propaganda — og tyske Penge (vi vender senere tilbage hertil) — hjalp med til at forme den Anskuelse, at i Tyskland og i Italien var der Ro og Orden og Disciplin, der var — hvilken Illusion! — Sikkerhed for de besiddende Klasser og Værn mod „Bolchevismen“. I dette Selskab, der omfattede Dele af det velhavende Borgerskab, af Finans og Industri, af Officerer og Embedsmænd, var man antidemokratisk og mere eller mindre accentueret fascistisk. Blade som *Gringoire*, *Candide* og *Jour* var det aabent, og i *Action Française*, der havde en ikke ringe Indflydelse paa den akademiske Ungdom, spændte Daudet og Maurras alle antidemokratiske og antirepublikanske Kræfter foran deres royalistisk-reaktionære Politik.

Hvorfor slaas for Czechoslovakiet? For disse Kredse betød dette Spørgsmaal: Hvorfor slaas for en demokratisk Republik med Folkeforbundsprogram?

Det betød ogsaa meget, at Léon Blum blev Konsejlspræsident samtidig med Østrigs Fald. Ham hadede og frygtede man, og hans Politik, ogsaa hans Udenrigspolitik, bekæmpedes med alle Midler. Hvis han og Boncour afgav Solidaritetserklæring over for Czechoslovakiet, angreb man Benes og hans Land.

Til disse halv- eller helfascistiske Tendenser kom nu yderligere pacifistiske og defaitistiske Stemninger i forskellige Kredse. *Le Temps'* ovenfor nævnte Artikel var et foruroligende Vidnesbyrd om, at Østrigs Erobring saa langt fra at hærde Viljen til Modstand mod den nazistiske Trusel fik toneangivende borgerlige Kredse til at anbefale, hvad Reynaud i Februar havde kaldt „Frankrigs Demission“, d. v. s. dets Trækken sig tilbage fra Europa for at lade Hitler fortsætte sine østlige og sydlige Erobringer. Dette var, hvad Mænd som Bonnet og de Monzie vilde, og en Konjunkturpolitiker som Flandin arbejdede nu

aabenbart paa at blive den fransk-tyske Forsonings Konsejlspræsident. Det var en fransk Seyss-Inquart-Politik.

Defaitismen naaede nu ogsaa ind blandt Socialisterne, blandt hvem Paul Faure var dens Talsmand, og i Fagforeningsledelsen var f. Eks. den moderate Bélin grebet af den utilstrækkelige industrielle Rustning. Frankrig, sagde han, trænger til 25 Aars Fred.¹⁶⁾

Der var heri den Sandhed, at med den raadende Organisation kunde Frankrig ikke lave en virkelig Oprustning. Léon Blums 40-Timers Uge havde virket slem, men de grundlæggende Fejl gik langt dybere.

Før det første var Frankrig ikke i Stand til Masseproduktion, hvilket særlig viste sig i Flyvemaskineindustrien. Før Krigen i 1914 eksporterede Frankrig navnlig Luksusartikler. Efter Krigen rykkede Tekstil, Kemikalier, Jern og Staal frem i første Linje, men disse Industrier fulgte slet ikke med i den moderne Udvikling og gled langt bagud, mens Tyskland rationaliserede over hele Linjen.

Nu, da Oprustningens Krav meldte sig, skulde der bruges Penge til Maskiner og Rationalisering. Men her aabenbarede sig den anden dybtgaaende Defekt: De besiddende Klassers Mangel paa Loyalitet over for Staten og deres svigtende Samfundsfølelse. Allerede i 1934 og 1935 under Flandin og Laval begyndte den store Kapitalflugt, og i Løbet af nogle Aar udviklede Situationen sig saaledes, at der bogstavelig ingen Kapitalanbringelse fandt Sted i Frankrig. Men før Pengene vendte hjem fra Udlandet, var ingen Rationalisering mulig, og uden Rationalisering maatte Oprustning gaa spredt og langsomt.

Om et andet alvorligt Svaghestegn i Frankrigs økonomiske og sociale Struktur, Flugten fra Landet, fremkom i 1938 en hel Literatur af Nationaløkonomer og Politikere.¹⁷⁾

I 1851 var 74,5 pCt. af Befolkningen bosat paa Landet. I 1931 var Procenten 48,8, hvilket var fatalt, naar Fødsler og Dødsfald omtrent holdt hinanden i Balance. En Undersøgelse af tretten udprægede Agrar-Departementer viste, at Befolkningen i Perioden 1856—1931 var faldet fra 4.722.667 til 3.219.901, altsaa formidabelt, med 31,7 pCt. Det oplystes da ogsaa eksempelvis, at i et enkelt Departement (Gers) var 70.000 Hektar forladt og laa uudnyttet hen.

Det er ikke vanskeligt at se, hvad den farlige Udvikling, der navnlig tog Fart efter den første Verdenskrig, betød socialt, politisk og ogsaa militært.

Disse svære Mangler i Frankrigs Industri og Landbrug bidrog naturligvis sit til at udbrede den Defaitisme, der var den første Reaktion efter Østrigs Fald.

*

En czechisk Agent, Ovornik, der i Dagene lige før Østrigs Erobring opholdt sig i Prag, refererer i en Indberetning en Samtale med Generalsekretæren i det franske Udenrigsministerium. M. Leger „beklagede Englands Standpunkt i det østrigske Spørgsmaal — Lord Halifax skal være overbevist om, at Østrig ikke kan reddes“.¹⁸⁾

Naturligvis, Hvorledes skulde Østrig kunne reddes, naar Englands Ambassadør i Berlin, Sir Nevile Henderson, stadig lod Tyskerne forstaa, at man i London ikke havde noget at indvende mod *Anschluss*, blot det skete paa fredelig Vis. Endnu den 5. Marts — altsaa kun 8 Dage før Indmarchen — meddelte Henderson Hitler, at den engelske Regering ønskede „en fredelig Løsning af de czechiske og østrigske Problemer“.¹⁹⁾ Derfor var det heller ikke Sagen selv, men Maaden, hvorpaa den var blevet gennemført, man beklagede i London, og derfor var de engelske Protester i Berlin lige saa overflødige som virkningsløse. De blev ogsaa afleveret uden Overbevisning. Sir Nevile Henderson skriver, at Hitler „utvivlsomt havde forudset“, at England kun vilde protestere i Ord, og desuden maatte man jo ogsaa indrømme, tilføjer han, at „Sagen mod Hitler endnu ikke var bombesikker /a cast-iron one/“.²⁰⁾

London var altsaa forarget over Metoden; og derved tænktes vel ikke blot paa selve Erobringen, men ogsaa paa de ledsagende Omstændigheder, som de højtidelige Forsikringer den 10. og 11. Marts om at ingen Mobilisering fandt Sted og Neuraths frække og løgnagtige Brev til Henderson. Melankolsk konstaterede Udenrigsminister Lord Halifax, at „Verden staar over for den yderst uhyggelige Sandhed, at hverken Traktater eller Folkene har nogen Indflydelse, naar man har at gøre med Magtpolitik, og at det her er Magt og Magt alene, der bestemmer“;²¹⁾ og Chamberlain selv maatte mene, at „det, der er sket, kan ikke andet end svække Hans Majestæts Regerings Haab om at fjerne Misfornøjelsen mellem Nationerne og fremme internationalt Samarbejde.“²²⁾

Hvilke Konsekvenser drog man saa af denne sørgelige Situation? At de fredelskende Magters Kreds nu skulde samles til Forsvar mod

det Tyskland, hvor „hverken Traktater eller Folkeret har nogen Indflydelse“? Ingenlunde. Ærkebiskoppen af Canterbury konstaterede pligtskyldigt, som de fleste af disse Dages Talere, at „den voldelige Annektion af Østrig har rystet den internationale Tillid“, men fortsatte dernæst med uovertruffen Logik: „Hvor dadelværdig end den Maade er, hvorpaa Sagen blev gennemført, saa kan dog den Kendsgerning, at den blev gennemført og gennemført definitivt, bringe Europa nogen Stabilitet.“²³⁾

Altsaa, ret beset, en Gevinst for *appeasement* og en Opmuntring til Hitler, hvis han skulde tænke paa at skabe mere Stabilitet ved definitivt at gennemføre endnu en Sag, nemlig den czechiske.

Og derpaa var man fuldt forberedt i London. Det officielle engelske Standpunkt blev tilkendegivet i Underhuset den 25. Marts af Neville Chamberlain. Premierministeren afviste Tanken om, at England skulde forpligte sig til at yde Frankrig Bistand, saafremt dette Land som Følge af sine Forpligtelser over for Czechoslovakiet blev indviklet i Krig med Tyskland. Han afviste endvidere den Mulighed, at Storbritannien paa Forhaand skulde erklære sig rede til at forsvare Czechoslovaikiets Uafhængighed og Integritet og anmode andre Nationer om at tiltræde en saadan Deklaration. I begge Tilfælde vilde nemlig Bestemmelsen om, hvorvidt Storbritannien skulde indtræde i Krigen, „automatisk fjernes fra Hans Majestæts Regerings Skøn [*discretion*]“. „Men,“ tilføjer Chamberlain, „hvis Krig udbræder, er det usandsynligt, at den begrænses til dem, der har paataget sig den Art Forpligtelser. Det vil være umuligt at sige, hvor den ender og hvilke Regeringer, der vil blive inddraget. Kendsgerningernes ubønhørlige Tryk kan meget vel vise sig mægtigere end formelle Udtalelser, og det vil ikke ligge uden for Sandsynlighedens Grænser, at andre Lande end de, der deltog i den oprindelige Strid, næsten øjeblikkelig vil blive inddraget. Dette gælder,“ sluttede Chamberlain, „i Særdeleshed to Lande, der er saa nært knyttet til hinanden som Frankrig og England.“

Erklæringen rummede altsaa ingen Forpligtelse, men dog altid en Advarsel. Det var nu imidlertid andre Tanker, der beskæftigede Regeringskredsene.

Den 19. April indberetter den czechiske Gesandt i Paris, Osusky: „Hvad Englands Standpunkt angaar, er alle Meddelelser fra Fransk-mænd og Englændere enige om, at Englænderne ikke tror, at Frau-

krig mener det alvorligt med Czechoslovakiet. De tror nemlig ikke, at Frankrig vil gaa i Krig paa Grund af Czechoslovakiet.“²⁴⁾

Et Par Dage efter at denne Indberetning var afsendt, kom Daladier og Bonnet den 27. til London. Den 28. og 29. forhandlede de med Chamberlain og Halifax, og i det officielle Communiqué udtaltes, at Ministrene med Hensyn til Centraleuropa „var almindeligt enige om [*in general agreement on*] den Aktion, der sandsynligvis vil vise sig at være bedst egnet til at løse Problemerne i denne Egn paa fredelig og retfærdig Maade“.

I denne Udtalelse fornemmes allerede det Tryk, som Vestmagterne Sommeren igennem udøvede paa Prag, og som sluttelig førte til München. I den skimter man endvidere Mægleren Lord Runciman.

Men dette var det officielle Communiqué. I Konferencekredse sagde man allerede noget andet. Den czechiske Gesandt i London, Masaryk, meddeler saaledes, at Krigsminister Hoare-Belisha den 28. — alt-saa paa den første Konferencedag — udtalte sig fortroligt til „førende Repræsentanter for U.S.A.“. Masaryk refererer Hoare-Belisha saaledes: „Intet vil øjensynligt beskytte Czechoslovakiet for det tyske Herredømme, som maaske ogsaa vil blive oprettet uden direkte Invasion.“ Ordret sagde han: „Czechoslovaikiets Skæbne er beseglet.“²⁵⁾

Det er nu ikke mærkeligt, at man i London fik Indtryk af fransk Defaitisme i det czechiske Spørgsmaal. Vi har foran skildret franske Stemninger i denne Periode, vi kender Bonnets Standpunkt. Chamberlain og Halifax kunde visselig ikke faa Indtryk af en stærk fransk Holdning. Det beroligede dem.

Hvad Chamberlain virkelig mente om den samlede Situation, oplystes nu i en Artikel, som *New York Herald-Tribunes* Korrespondent i London, Mr. Joseph Driscoll, den 5. Maj offentliggjorde i amerikanske Blade.²⁶⁾

Sammen med andre Journalister fra Nord-Amerika og Kanada var Mr. Driscoll i Begyndelsen af Maj Lady Astors Gæster ved en Frokost, hvori Neville Chamberlain deltog.

I sin Artikel oplyser Driscoll, at han var i Stand til „at kaste, hvad man har Ret til at kalde officielt Lys over den virkelige engelske Holdning“, og sige, hvad „autoritative Englændere“ mente.

De mente for det første, at der var ringe Fare for en europæisk Krig, idet hverken Rusland eller Frankrig af geografiske Grunde kunde kæmpe for Czechoslovakiet. „Intet siger,“ skrev Driscoll, „klarere,

at Englænderne ikke tænker paa at slaas for Czechoslovakiet og ikke venter, at hverken Frankrig eller Rusland vil gøre det. Naar dette forholder sig saaledes, maa Czecherne give efter for de tyske Krav, hvis de er rimelige.“ Man var dog ikke klar over, om en kantonal Ordning i Czechoslovakiet burde gennemføres. „I Stedet for et Kantonsystem, kunde en Grænserevision være tilraadelig. Dette vilde betyde, at Grænserne flyttedes nogle miles tilbage, saa at den ydre Frynse [*fringe*] adskiltes fra Prag og knyttedes til Berlin. Et mindre, men sundere Czechoslovaki vilde blive Resultatet.“

Her har vi Spiren til hele München-Politiken. Vi har selve Ordet *fringe*, som benyttedes i den berygtede *Times*-Artikel af den 7. September, som vi nedenfor vender tilbage til, og vi har Chamberlains Argument om det mindre, men sundere Czechoslovaki.

*

Man kan da sammenfatte saaledes: i Frankrig erklærede man officielt at ville opfylde sine Forpligtelser over for Czechoslovakiet, den nye Minister, M. Bonnet, skyndte sig straks efter sin Tiltrædelse at afgive denne Forsikring til den czechoslovakiske Gesandt. Bonnets virkelige Politik var en ganske anden. Han vilde under ingen Omstændigheder tage en Krig for Czecherne Skyld. *Il faut lâcher les Tchèques* — vi maa lade Czecherne i Stikken, som han sagde.²⁷⁾

I England erklærede man officielt ikke at ville binde sig, men advarede Tyskland: En Krig, hvori Frankrig indblandedes, vilde meget let føre til Englands Deltagelse. I Virkeligheden følte man sig overbevist om, at Frankrig ikke vilde slaas, man var tilfreds med dette, og man indstillede sig uden Bekymring paa czechiske Landafstaaelser til Tyskland.

Saa tvetydig, saa uoprigtig var Vestmagternes Politik. Det forblev ikke skjult for Hitler. Hvad Hoare-Belisha sagde til amerikanske Kredse i London, hvad Bonnet talte højlydt om i Paris, og hvad Chamberlain fortalte amerikanske Korrespondenter, naaede straks Berlin. Hitler følte sig sikker paa sit næste Bytte.

*

Efter Østrigs Erobring fik Mussolini travlt med at faa de Forhandlinger med England afsluttet, som Chamberlain havde paabegyndt

straks efter Edens Demission, og den 16. April undertegnedes i Rom en ny engelsk-italiensk Overenskomst. At Mussolini pressede paa, er ikke saa mærkeligt, mindre forstaaeligt er det, at Chamberlain havde saa meget Hastværk med at faa undertegnet en Overenskomst, der var „en uindskrænket Triumf for den italienske Diktator“, idet „han har sejret over os [England] paa ethvert omstridt Punkt“.²⁸⁾

Efter det store Prestigetab ved Brenner styrkede Mussolini ved denne diplomatiske og politiske Sejr sin Autoritet i Italien og anbragte sig samtidig i en gunstigere Stilling over for Hitler.

Overenskomsten var et stort og kompliceret Værk, der omfattede 22 diplomatiske Akter.²⁹⁾ Betydningsfulde var Bestemmelserne om, at de to Parter skulde give hinanden Meddelelser om nye Fordelinger af Land-, Luft- og Søstridskræfter i de oversøiske Territorier i det østlige Middelhav [heri dog ikke indbefattet den centrale og vestlige Del af Libyen] og omkring det Røde Hav, samt forpligte sig til ikke uden foregaaende Meddelelse at konstruere nye Flaade- og Luftbaser i Middelhavet Øst for 19. Længdegrad. Dette var udelukkende til Fordel for Italien, der herefter frit kunde udbygge sine Stillinger paa Sicilien og Sardinien, mens England maatte afstaa fra at opføre en moderne Base paa Cypern og heller ikke kunde befæste f. Eks. et saa vigtigt strategisk Punkt som Haifa.

I et af Overenskomstens Dokumenter erklærede England, at Overenskomsten først kunde træde i Kraft, naar en Løsning [*a settlement*] af det spanske Spørgsmaal var opnaaet, men meddelte samtidig, at det ved det forestaaende Folkeforbundsmøde „vilde tage Skridt til at klargøre Medlemsstaternes Stilling“ med Hensyn til Anerkendelse af Abessinians Erobring — med andre Ord, at det ved sin egen Anerkendelse vilde stille de andre Stater frit.

Dette sidste skulde altsaa ske uafhængigt af det spanske Spørgsmaals Stilling, men ellers skulde som sagt Overenskomsten først træde i Kraft, naar *a settlement* var opnaaet i Spanien.

Hvad forstod man derved?

Da Chamberlain den 2. Maj forelagde Overenskomsten i Underhuset, blev dette Spørgsmaal ganske naturligt stillet. Premierministeren erklærede imidlertid, at han foretrak ikke at give en Definition. Altsaa Englands Premierminister anmoder Underhuset om at billige en Overenskomst, der skal træde i Kraft under en bestemt Forudsætning, men afslaar at oplyse, hvori denne Forudsætning bestaar!

Med *a settlement* sigtedes naturligtvis til de italienske Troppers Tilbagetrækning. Men af Overenskomstens Ordlyd fremgaar, at England tilbød Mussolini Valget mellem to Maader, hvorpaa Rømningen kunde finde Sted. Han kunde gennemføre Ikke-Interventionskomitéens Forslag om gradvis og forholdsmæssig Tilbagetrækning af Frivillige paa de spanske Fronter, eller han kunde vente, indtil Franco havde sejret. Denne anden Udvej kunde England som Ikke-Interventionspolitikens Ordfører kun gaa med til ved en flagrant Modsigelse, thi reelt betød den en Anerkendelse af Mussolinis Intervention, indtil det republikanske Spanien var besejret. Senere hen paa Aaret bekræfter Lord Halifax dette ved denne aabenhjertige Udtalelse: „Signor Mussolini har stadig og lige fra de første Samtaler mellem Hans Majestæts Regering og den italienske Regering gjort det klart, at af Grunde, vi alle kender, enten vi billiger dem eller ikke, vilde han ikke se General Franco besejret.“³⁰⁾ Paa dette Grundlag, d. v. s. anerkendende Mussolinis Intervention, førte England altsaa Forhandlingerne med Italien og undertegnede Overenskomsten. Da Lord Halifax talte saa aabenhjertigt, glemte han maaske, at han, fjorten Dage før Overenskomsten blev undertegnet, havde erklæret i Overhuset, at han vel kendte Paa-stande om italiensk Hjælp til Spanien, men Beviser havde han aldrig set!³¹⁾ Han havde dog ellers faaet dem leveret fra bedst mulig Kilde, fra Mussolini selv ...

Den engelske Politik's Tvetydighed stod nu i Forbindelse med en almindelig Forventning om, at Krigen i Spanien paa dette Tidspunkt var sin Afslutning nær. Den 15. April var Franco naaet ud til Havet og havde saaledes afskaaret Forbindelsen mellem Barcelona og Valencia: I London ventede man „de Røde“s hastige Nederlag, og Chamberlain vogtede sig vel for at definere *a settlement*: Mussolinis Legioner kunde vel have naturlige Opgaver i Spanien ogsaa efter de egentlige militære Operationers Afslutning, naar Landet skulde „renses“, og dets Enhed gennemføres!

Men alle Forventninger slog fejl. Det republikanske Spaniens heroiske Modstand tilintetgjorde Forventningen om den nære Franco-Sejr. Krigen trak øjensynlig ud, og Mussolini maatte saaledes vælge mellem Overenskomst med England eller fortsat Intervention i Spanien. Han valgte det sidste, og med sit Kendskab til Neville Chamberlain haabede han maaske, at han alligevel vilde opnaa det første. Hans Tillid til Chamberlain blev ikke bedrøget. Et halvt Aar efter

satte Chamberlain, som vi senere skal se, Overenskomsten i Kraft, skønt den italienske Intervention fortsatte for fuld Kraft i Spanien!

*

En Maaned efter Undertegnelsen af den engelsk-italienske Overenskomst samledes Folkeforbundsraadet i Genève. De, der overværede dette Møde i den nye overdaadigt udstyrede Raadsaal, vil endnu erindre de uhyggelige Indtryk af Tomhed, af Ord uden Oprigtighed, af gamle Genève-Gloser, der nu brugtes paa samme Maade, som Boghandlerne undertiden anvender Bogbind i Udstillingsvinduerne: der staar en prangende Ryg med Titel, men bagved er der ingen Blade, Indholdet mangler. Den, der især bidrog til dette Indtryk, var Englands Udenrigsminister, Lord Halifax, en paradoksal, men i England ikke ukendt Blanding af chamberlainsk Realisme og Kynisme, af insulær Selvfølelse, af højkirkelig Religiositet, der ikke udelukker behændig Kasuistik, og samtidig af en oprigtig, men ogsaa naiv Idealisme. Som Sørgepile paa henfarne Idealers Grave rejste sig paa een Gang omkring Raadsbordet alle de svigtede: den kollektive Sikkerhed, det kinesiske Spørgsmaal, det spanske Spørgsmaal, det abessinske Spørgsmaal, og om dette sidste talte Lord Halifax, mens med uforlignelig kongelig Værdighed Haile Selassie ubevægeligt lyttede, indhyllet i sin lange sorte Kappe og med sit bøjede Hoved som en fint skaa-ret Camée mod de gyldne Vægflader — det døende Folkeforbunds stumme Samvittighed. Saaledes talte Englands Udenrigsminister:

Han kunde ikke se, sagde han, at Anerkendelsen af den italienske Erobring „stred mod Principet“, „i denne ufuldkomne Verden, hvor ondt og godt er saa besynderligt sammenblandet, er det en ubønhørlig og haard Lov, at Valget ofte maa træffes mellem det, der ideelt set er rigtigt, og det, der praktisk set, er muligt ... Vort Valg staar nu mellem to Idealers, der er i Konflikt med hinanden: urokkelig, men upraktisk Hengivelse til visse høje Formaal eller praktisk Sejr for Freden. Jeg kan ikke betvivle, at Fredens Krav er stærkest.“

For dette stærke Krav faldt Abessinien, faldt den spanske Republik og faldt Østrig, mens det fraværende Europa lod de høje Formaal fare til de Dødes Rige og til Verdens Ulykke døde helt elementære Kendsgerningers Røster med ringe Mænds Tro paa de praktiske Sejre for Freden.

KAP. XXIV

Russisk Politik

Det er i det foregaaende ofte fremhævet, at man hverken i London eller Paris tog Hitler tilstrækkeligt alvorligt. Man savnede Fantasi til at forstaa og forestille sig en revolutionær Førerskikkelse og en aldeles hæmningsfri Forbryder i et moderne europæisk Niveau. Man var saa indspundet i den lille Machiavellisme, at man ikke kunde fatte den store og dybe Machiavellisme, og man var saa vant til ikke at mene, eller i hvert Fald ikke fuldt ud dække, hvad man sagde, at man ikke troede, en Mand virkelig og bogstavelig mente, hvad han sagde. Det var den samme Psykologi, der bevirkede, at man ikke troede paa Krigen, selv da den var udbrudt, og den udbrod i Spanien 1936.

Kun to Landes Statsledelser var ganske klare over, hvad Hitlers Magtovertagelse betød. Roosevelt forstod det, og den russiske Regering, gjorde det.

I Begyndelsen af 1937 sendte Roosevelt Joseph E. Davies til Moskva som Ambassadør. Davies opholdt sig kun et Aar i Rusland, men hans Udgivelse af Indberetninger til Udenrigsministeriet i Washington, af Breve og Dagbogsoptegnelser,¹⁾ aflægger Vidnesbyrd om en politisk Iagttagelsesevne, en Observationskunst og en indtrængende Forstaaelse af et fremmed Milieu, der løfter denne Bog højt over den meste „diplomatisk“ Literatur og gør den til et Kildeskrift af høj Rang om russisk Politik i Aarene efter Krigen.

Det var oprindeligt Roosevelts Mening, at Davies efter et Aars Forløb skulde gaa fra Moskva til Berlin, men sidst i 1937 skiftede Præsidenten Mening. „Det var,“ sagde han til Davies, „fuldstændigt klart, at der ikke var nogen Mulighed for at gøre noget, der kunde bortlede [divert] de tyske Kræfter, som med Hitlers Tanker om Erobring og Beherskelse af Verden uundgaaeligt drev mod Krig.“ Under disse For-

hold ønskede Roosevelt kun en rent formel og konventionel Repræsentation i Berlin.²⁾

Allerede i April 1937 — altsaa en Maaned før Chamberlain blev Premierminister og begyndte sin hovedløse *appeasement* — havde Roosevelt udtalt sig paa samme Maade til Davies om Krigens Uundgaaelighed,³⁾ og nu ved Aarsskiftet var han saa overbevist derom, at han ansaa dette Forsøg paa politisk Indflydelse i Berlin for hensigtsløst. Med sin Realitetssans og ved nøgtern Analyse undgik han de vesteuropæiske Demokratiers *wishful thinking*, forstod de destruktive Kræfter, Hitler havde sluppet løs, vidste derfor, at Krigen kom og fortsatte i Tale efter Tale sin verdenshistoriske Kampagne for at føre Nationen fra Isolation og Pacifisme til Forstaaelse af det amerikanske Demokratis Pligter i Verdensopgøret med det nazistiske Barbari.

*

Den 10. Maj 1935, altsaa godt tre Maaneder efter Hitlers Magtovertagelse, skrev *Pravda* i en ledende Artikel: „Rusland har definitivt opgivet sin tidligere fjendtlige Holdning mod Frankrig og Versailles, da det tror, at en Revision af Traktaterne paa det nuværende Tidspunkt vilde fremkalde en ny Verdenskrig, som vilde medføre ødelæggende Resultater for Sovjetunionens økonomiske Program.“

Sovjets Udenrigspolitik — hidtil havde den været fransk-engelskfjendtlig og forlangt Fredstraktaternes Revision — som herved markeres, havde sin Aarsag i de realistiske og revolutionære Sovjetlederes Forstaaelse af den hitlerske Revolutions Dynamik. Hitler havde lært meget af den russiske Revolutions Metoder og navnlig af Trotskis revolutionære Teknik.⁴⁾ Med deres Indsigt i Revolutionernes Historie og Psykologi forstod Politikerne i Moskva instinktivt Forbryderen Hitler. De vidste, at han mente det helt alvorligt, de havde gjort sig den Ulejlighed at studere *Min Kamp*, og de skød den ikke til Side som Literatur, de forstod den og dens Krav om østeuropæisk Ekspansion som et Program, og efter dette Program indstillede de deres Politik.

Denne Politik tilsigtede først og fremmest Fred. Fred var det Maal, russisk Udenrigspolitik maatte tilstræbe, thi Fred var nødvendig, hvis Femaarsplanerne skulde gennemføres. Ideologiske Hensyn spillede slet ingen Rolle i denne Politik. *Isvestia* ventede længe med at kommentere Hitlers Magtovertagelse. Det skete først, efter at Føreren i sin Tale i

Sportspaladset den 5. Marts skildrede Rusland, „der kunde være et Kornkammer for hele Verden“, som et Sultens og Pinslernes Helvede. *Isvestia* svarede skarpt, men indflettede dog i sin Leder disse Ord: „Selv Tysklands Fjender kan ikke forstaa, hvorfor den nationalsocialistiske Fører ... har tilladt sig en saadan Optræden mod den eneste Stat, som ikke har nærret fjendtlige Følelser over for Tyskland *uanset den Form og Sammensætning, dette Lands Regering har.*“⁵⁾ Paa samme Maade understregede Molotov den 29. December i Sovjetunionens Eksekutivudvalg, at Regeringsforandringen i Tyskland ikke havde haft nogen Indflydelse paa den russiske Regerings Holdning, og naar han efter Afslutningen af den tysk-russiske Venskabspagt af 25. August 1959 talte om „den indskrænkede anti-fascistiske Ideologi“⁶⁾ udtrykte han kun en Grundtanke i Sovjets bestandige Udenrigspolitik: det er Interesserne og ikke Ideologierne, det kommer an paa.

Det hitlerske Diktatur i sig selv fremkaldte altsaa ikke i Sovjetunionen noget Ønske om en Ændring i det tysk-russiske Forhold. Tværtimod, Moskva ønskede at følge den Linje, der var anlagt ved Rapallo-Traktaten af 16. April 1922 og bekræftet og kompletteret ved Berlin-Overenskomsten af 24. April 1926, der bl. a. indeholdt en Forpligtelse til gensidig Neutralitet, hvis en af Parterne skulde blive angrebet af Trediemagt.

Ikke at man gjorde sig Illusioner i Moskva. Men i sin fredspolitiske Bestræbelse understregede man over for Hitler, at ideologiske Hensyn ikke vilde hindre Sovjet i at fortsætte Rapallo-Politiken, men man var ganske klar over den nazistiske Politiks Tendens, og da Hitler den 5. Maj fornyede Berlin-Overenskomsten fra 1926 og hans Blad erklærede, at i Forholdet til Sovjet spillede indrepolitiske Hensyn ingen Rolle,⁷⁾ forstod man meget godt i Moskva, at Hitler maatte konsolidere sig ved en tilsyneladende fredelig Udenrigspolitik, men man lod sig ikke vildlede. Det russiske Regeringsblad kommenterede saaledes: „Den offentlige Mening i Sovjet forstaaer udmærket godt, at Traktaten har den Betydning, som de kontraherende Parters konkrete praktiske Virksomhed giver den,“⁸⁾ og allerede et Par Maaneder forinden havde Karl Radek stillet det afgørende Problem. Han citerede Hitlers Program i *Min Kamp* om Tysklands Ekspansionspolitik mod Øst og konstaterede, at disse Udtalelser ikke var ændret i Bogens senere Udgaver — lad da Tyskland nu aabent sige, hvorhen det gaar.⁹⁾

Man fandt i Moskva et Svar paa dette Spørgsmaal, da Hitlers Øko-

nomiminister, Hugenberg, den 16. Juli 1935 paa den verdensøkonomiske Konference i London forelagde et Memorandum, der bl. a. krævede tyske Koloniseringsomraader mod Øst, og man bestyrkedes yderligere i sin Forstaaelse af den tyske Politik Indhold, da Dr. Goebbels hen paa Efteraaret i et Interview til *Sunday Times* betegnede Rapallo-Traktaten som „Jøden Rathenaus Forbrydelse imod Tyskland“. „En saa aabenlys Bekendelse,“ skrev *Isvestia*, „af et autoritativt Medlem af den tyske Regering skal vi huske og deraf drage alle nødvendige Slutninger.“¹⁰⁾ Det er ogsaa paa denne Tid, man i den russiske Presse konstaterer de første Tegn paa den nationalpatriotiske Indstilling, der i de følgende Aar blev saa karakteristisk for Stalins Politik. *Isvestia* skrev saaledes, at „russiske Arbejdere og Bønder i fuld Rustning vil være parat til at møde et hvilket som helst imperialistisk Eventyr, der rettes mod dem.“¹¹⁾ *Isvestia* fremhævede stærkt disse Ord, og det var vistnok første Gang, Bladet talte saaledes: ellers læste man jo altid om *sovjetiske* Arbejdere og Bønder.

Under Litvinofs Ledelse begyndte Sovjetunionen nu ogsaa en Omlægning af sin Udenrigspolitik, det begyndte med London-Konventionen om Begrebet Angriber.

Den 26. Januar 1934 holdt Stalin paa den russiske kommunistiske Partidag en betydningsfuld Tale om Sovjets Udenrigspolitik. Han udtalte da bl. a.:

„Mange tyske Politikere taler om, at Sovjetunionen nu orienterer sig mod Frankrig og Polen, at den nu er blevet en Tilhænger, mens den tidligere var en Modstander af Versailles-Traktaten, og at denne Ændring skyldes Oprettelsen af det fascistiske Regime i Tyskland. Dette er ikke rigtigt. Naturligvis er vi langt fra henrykte over det fascistiske Regime i Tyskland. Men her gælder det ikke Fascismen, allerede af den Grund, at f. Eks. Fascismen i Italien ikke har hindret Sovjetunionen i at oprette de bedste Forbindelser med dette Land. Det gælder heller ikke de paastaaede Forandringer i vor Stilling til Versailles-Traktaten. Det er ikke vor Sag at prise Versailles-Traktaten, vi der har oplevet Brest-Litovsk-Fredens Skam. Vi vil blot ikke være med til, at Verden styrtes ned i en ny Krigs Afgrund for denne Traktats Skyld. Det samme maa man sige om Sovjetunionens paastaaede Nyorientering. Vi er lige saa lidt orienterede mod Tyskland som mod Polen og Frankrig. Idag som i Fortiden orienterer vi os mod Sovjetunionen og alene mod Sovjetunionen, og hvis Sovjetunionens Inter-

esse kræver en Tilnærmelse til dette eller hint Land, som er interesseret i Fredens Bevarelse, saa foretager vi uden Tøven den nødvendige Tilnærmelse.“

Fra denne præcise Definition gik Vejen direkte til Sovjetunionens Indtræden i Folkeforbundet den 18. September 1954.

I sin Tale erklærede Litvinof bl. a.:

„Fredens Organisation, som der hidtil er gjort meget lidt for, maa sættes op mod den overordentlig aktive Organisation af Krigen.“

Disse Ords Oprigtighed kan ikke betvivles. Fra Verdensrevolutionen, fra Voldshandlingerne og de internationale Klassekampe var Sovjet naaet til Genève og den kollektive Sikkerhedspolitik som de mest effektive Midler mod de Farer, der fra Nazi-Tyskland truede Sovjetstaten. Fred var Sovjets Maal. Moskva havde indset, at det kun kunde naas ved internationalt Samarbejde, og Vejen gik konsekvent videre til den fransk-russiske Pakt om gensidig Hjælp af 2. Maj 1935 og den tilsvarende russisk-czechoslovakiske Traktat.

*

Fredens Organisering, sagde Litvinof i Genève. Men samtidig med at Sovjet traadte ind i Folkeforbundet og undertegnede Traktaten med Frankrig, viste sig beständig tydeligere Vestmagternes — til at begynde med særlig Englands — Eftergiveness og Tolerance over for Hitler. Denne Tendens, den chamberlainske *appeasements* Forløber, kom navnlig til Udtryk i Marts 1935, da Hitler indførte den almindelige Værnepligt, og i de Begivenheder, der gik forud, og under hvilke England fandt sig i den ene Ydmygelse efter den anden. *Isvestia* offentliggjorde da en Artikel,¹²⁾ som sagde hele Sandheden, og som vidnede om en ganske anden realistisk Forstaaelse end de halve og hele Undskyldninger, hvormed man i England dækkede Hitler.

Isvestia stillede Spørgsmaalet: Hvad er det, der har givet det tyske Diplomati Vinger til en saadan Politik? Bladet svarede: „Denne Politik er kun blevet mulig som Følge af de Stormagters — i første Række Storbritanniens — Politik, der har været eftergivende over for Tyskland og fremkaldt den Overbevisning hos dets politiske Ledere, at man blot behøver at vove, saa er alt tilladt.“

Bladet fortsatte: „Hvad skulde Tyskland nu genere sig for? Hvilke Grunde har det til at gemme sig? Ikke alene slaar det alle Modstandernes Trumfer ud, men det vinder ogsaa indrepolitisk ved stadig højere

at rejse Nationalismens Bølger og derved styrke den fascistiske Regering, der forbereder Krigen.“

Den 28. Marts, omtrent fjorten Dage efter denne Artikel blev skrevet, kom Eden til Moskva og blev overrasket ved at møde en dyb Mistillid til engelsk Politik. Denne Mistillid blev aldrig overvundet, den blev kun styrket i den følgende Periode, hvor Vestmagterne Skridt for Skridt veg for Hitler. Den 7. Marts 1936 kom den store Katastrofe, der blev afgørende for Europas ulykkelige Historie: Hitler, hvis militære Rustning endnu var svag over for den samlede fransk-engelske Magt, brød Locarno-Traktaten og besatte Rhinlandet, mens en svag og uduelig fransk Regering uden Modstand lod sig lukke inde bag Maginot-Linjen og saa sine livsvigtige Forbindelser med det østlige og sydøstlige Europa overskæres, og mens man i England nærmest fandt denne hitlerske Aktion naturlig og isøvrigt med Tillid saa hen til Diskussion med Traktatbryderen om en ny Traktat.

Ved Raadsmødet i London var det Litvinof, der i en Kreds af vankelemodige og forvirrede Statsmænd sagde alt det, som Situationen indeholdt. Hans Tale den 17. Marts kalder Toynbee „*the outstanding speech in the debate*“,¹³⁾ og et konservativt engelsk Blad skrev, at Litvinof „i Virkeligheden krystalliserede de Følelser, der har samlet Raadet“. ¹⁴⁾ Rettest skulde der vel have staaet: de Følelser, der burde samlet Raadet, eller: de Følelser, som samlede Raadet, men som det flygtede fra. Litvinof definerede Rhinlandsbesættelsens Formaal som Indledning til „Oprettelsen af Tysklands Hegemoni over hele det europæiske Kontinent“, og han stillede Dagens, han stillede Tidens og Fremtidens Spørgsmaal: „Skal Folkeforbundet billige, at dette Maal naas?“ Han besvarede selv Spørgsmaalet saaledes: „Vi mener, at man ikke kan kæmpe for Freden uden samtidig at forsvare de internationale Forpligtelsers Integritet. Man kan ikke kæmpe for kollektiv Organisering af Sikkerheden uden at tage kollektive Forholdsregler mod Brud paa internationale Forpligtelser. Til saadanne Forholdsregler regner vi imidlertid ikke kollektiv Kapitulation over for Angrebene og over for Traktatbrud eller kollektiv Opmuntring til slige Brud og endnu mindre kollektiv Enighed om en Præmie til Angriberen, ved at man antager en Basis for Overenskomst eller andre Planer, der kun gavner ham. Vi kan ikke bevare Folkeforbundet, hvis det ikke gennemfører sine Beslutninger, men tværtimod værner Angriberne til at ignorere dets Opfordringer, dets Paamindelser, dets Advarsler.

Ingen vil nogen Sinde tage et saadant Folkeforbund alvorligt. De Beslutninger, et saadant Folkeforbund tager, vil kun blive til Latter. Et saadant Folkeforbund er ikke nødvendigt, og jeg vil gaa videre og sige, at et saadant Forbund endog vil være skadeligt, fordi det vil svække Nationernes Aarvaagenhed og skabe Illusioner blandt dem, som vil hindre dem i at tage rettidige Forholdsregler til Selvforsvar.“

Til disse Udtalelser knyttede Litvinof en tilintetgørende Kritik af de tyske Forslag: Tilbud om en Vestpagt, sagde han, havde til Hensigt at berøve Frankrig og Belgien visse Garantier i Locarno-Traktaten og bevare alle de Fordele for Tyskerne, den rummede. Formaålet med dette Forslag var endvidere „at dele Europa i to eller flere Dele for at garantere Ikke-Angreb i den ene Del og opnaa frie Hænder til at tage sig af andre Dele.“ Hitlers Tilbud om tosidige Ikke-Angrebstraktater med Tysklands østlige Naboer havde til Formaal „at lokalisere Krigen“, da enhver Stat, som havde undertegnet en saadan Traktat med Tyskland, „ville være demobiliseret i Tilfælde af, at Tyskland angreb en tredie Stat“.

Litvinof sluttede sin Tale med at erklære, at han sidst af alt vilde fremkalde det Indtryk, at Sovjetunionen kun vilde fordømme og kræve strenge Forholdsregler. Ingenlunde, men:

„Vi er afgjort imod alt, der kan bringe os Krigen blot en Maaned nærmere, men vi er ogsaa imod hastige Beslutninger, der dikteres mere af overdreven Frygt og andre Følelser end af nøgtern Vurdering af Realiteterne — Beslutninger, som foregiver at fjerne Aarsagerne til en imaginær Krig i Dag, men skaber alle Forudsætninger for en virkelig Krig i Morgen ... Vi er Modstandere af den Tanke, at Udmeldelse af Folkeforbundet, brutal Krænkelser af internationale Traktater og Sabelraslen skal give en Stat det Privilegium at diktere hele Europa sine Betingelser for Forhandling, at udvælge efter sit Behag Deltageren i disse Forhandlinger og at paatvinge sin egen Plan om en Overenskomst.“

Litvinofs Tale er refereret ret udførligt, fordi den var en uovertruffen Analyse af Hitlers Forslag, af hele den internationale Situation, Rhinlandsbesættelsen havde fremkaldt, og af den Fremtid, der ventede Europa, hvis den tyske Diktator igen fik sin Vilje. Det var det borgerlige Vesteuropas Skam, at det blev Sovjetunionens Repræsentant, der sagde Sandheden, og som blandt Stormagterne var ene om at forstaa og fremstille Situationens elementære Indhold. Og saa-

ledes var det ikke ved denne Lejlighed alene. I de Aar, da Hitler og Mussolini gik fra Sejr til Sejr og Vesteuropa fra Ydmygelse til Ydmygelse, var det bestandigt det kommunistiske Rusland, der sagde alt det, som de vesteuropæiske Demokratier skulde sagt, og som derfor i Folkenes Øjne maatte staa som den eneste Talsmand for den europæiske Orden imod de anarkistiske og destruktive Kræfter. Saaledes var det, naar det gjaldt Abessinien, Spanien, Østrig og Czechoslovakiet. Det var saaledes hver Gang, Diktatorerne i Berlin og Rom udfordrede.

*

Den franske Regjering havde ikke Hastværk med at ratificere Traktaten med Rusland af 2. Maj 1935. Først i Februar 1936 blev den forelagt Deputeretkammeret, som den 28. vedtog Ratifikationen med 353 Stemmer mod 164. 22 afholdt sig fra at stemme. Senatets Tilslutning blev givet den 12. Marts med 226 Stemmer mod 48. 54 stemte ikke. Den Dag, Debatten begyndte i Kammeret, bragte *Le Temps* en meget kølig Leder, der utvivlsomt var Udtryk for store konservative Kredses Mening. Traktaten, skrev Bladet, var ikke „Udgangspunktet for en virkelig militær Alliance“, fra et følelsesmæssigt Synspunkt maatte man betragte den „uden Begejstring“, men „efter en Ventetid paa ti Maaneder vilde det være en politisk Fejl ikke at ratificere“, da i modsat Fald en ny tysk-russisk Tilnærmelse vilde være mulig.¹⁵⁾

Køligere kunde det ikke være, og denne Tone i det officieise Blad kunde visselig ikke indgyde Moskva Tillid til Traktatens politiske og militære Værdi. Et Aar efter Ratifikationen bragte da ogsaa *Isvestia* en stor Artikel, hvori hvert Ord røbede Skuffelse over Resultatet: Traktaten blev ganske vist ratificeret, men det var ogsaa alt, den blev ikke „Udgangspunktet for en Organisering af Freden“ — tværtimod. „fra de vestlige Demokratiers Side har Aggressorerne kun modtaget Opmuntringer“.¹⁶⁾

Det var omtrent paa denne Tid, den nye amerikanske Ambassadør Davies havde sin første Samtale med Litvinof, der udtalte sig temmelig pessimistisk: Han kunde ikke forstaa, hvorfor England og Frankrig „stadig ulejligede sig“ [*continually bothering*] med Hitler, og hvorfor de ved Noter og Spørgeskemaer vedblev at understrege Hitlers Betydning og fodre hans Forfængelighed. Hitlers Politik havde ikke ændret sig siden *Min Kamp*. han var behersket af Magtbegær, han vilde

herske over Europa, og han, Litvinof, begreb ikke, at England ikke kunde se, at naar først Hitler beherskede Europa, vilde han ogsaa sluge de britiske Øer.¹⁷⁾

Det var den første af mange indgaaende Samtaler mellem Sovjets Udenrigsminister og U.S.A.'s Ambassadør. Men Davics nøjedes ikke med at besøge de officielle Kontorer i Moskva. Han studerede Rusland, han foretog lange Rejser til de nye Industricentre og til Oliefelterne, og han knyttede til sig fremragende Medarbejdere. Navnlig arbejdede han i nær Kontakt med de ypperlige amerikanske Journalister. Han var vistnok den eneste Diplomat, der forstod de enorme industrielle Præstationer under Femaarsplanerne og Sovjets militære Styrke. Derfor indsaa han ogsaa allerede i Foraaret 1957, at „det eneste virkelige Haab om Fred er en London-Paris-Moskva Akse“.¹⁸⁾

Men Udviklingen gik en helt anden Retning. Østrig falder — det er, skriver *Isvestia*, England, der „spiller Rollen som Jordemoder for den tyske Aggression i Centraleuropa“¹⁹⁾ — og denne Erobring forstaas klart i Moskva. Man forstaar for det første, at det kun var Indledningen til nye Angreb: Allerede den 14. Marts udtalte Litvinof til Davics, at han ventede „en tysk Aggression inden Aarets Udgang“.²⁰⁾ Og man forstod endvidere, at den fransk-engelske Passivitet vilde medføre det kollektive Systems fuldstændige Sammenbrud og Ruslands Isolering fra Vesteuropa.

Dog, Litvinof gjorde et Forsøg paa i denne sidste Time at etablere en Fredsfront mod Hitler. Den 17. Marts tilstillede han den fremmede Presse en Erklæring, hvori udtaltes, at Erobringen af Østrig truede alle de europæiske Stater, at Sovjet var „rede til nu som før at deltage i kollektive Aktioner ... for at standse Aggressionens videre Udvikling og fjerne den forøgede Fare for en ny Verdensmassakre“, og at Sovjet vilde opfylde sine Forpligtelser over for Czechoslovakiet, hvis Frankrig ogsaa gjorde det.²¹⁾ Den 18. Marts sendte han fremdeles en Note til London, Paris og Washington, hvori foresloges, at Statsmænd fra de fire Lande skulde mødes for at drøfte, hvad der kunde gøres for at hindre yderligere Angreb.

Et Par Dage efter kom Chamberlain's Svar: den engelske Regering vilde med Glæde deltage i en Konference, som samlede alle europæiske Nationer, men desværre var der jo ingen Udsigt til et saadant Møde. Premierministeren fortsatte: „Sovjetregeringens Forslag synes i mindre Grad at tilsigte Raadslagning om en Ordning end Enighed om

en Aktion imod en Eventualitet, der endnu ikke har vist sig(!) Dets Formaal synes at være Forhandling om fælles Forhaandsforpligtelser til at modsætte sig Angreb, Forpligtelser som H.M.'s Regering ikke vil paatage sig." Sovjets Forslag. sluttede Chamberlain, vil desuden øge Tendensen til at skabe eksklusive Grupper af Nationer, hvilket er farligt for den europæiske Fred.²²⁾

Hele den chamberlainske Politik's Vildfarelser rummes i disse Ord, og der skulde kun gaa et Par Aar, inden Chamberlain styrtede sig ud i et for sent Forsøg paa at etablere en Fredsfront. Paa ny var det Churchills Klarsyn og Indsigt, der blev vraget af den selvbevidste Dilettant, der var Englands Premierminister. Allerede i 1934 havde Churchill fremhævet Betydningen af at faa Rusland, hvis Interesse var at bevare Freden, med i et gensidigt Sikkerhedssystem,²³⁾ og i Foraaret 1938 efter Østrigs Erobring udtalte han: „Hvor kortsynet, hvor daarligt vilde det ikke være, hvis vi i den nuværende farlige Situation uden Nødvendighed skulde hindre den store russiske Kolos i sammen med os at gøre Front mod nazistiske Overgreb.“²⁴⁾

Det var netop dette, der var ved at ske. I Moskva sagde Litvinof til Davies, at det eneste, der kunde hindre et fuldstændigt fascistisk Herredømme i Europa, var et Regeringsskifte eller en ny Politik i England. Han frygtede iøvrigt, at Czechoslovakiet vilde give efter for Tyskland, da det ingen Tillid havde til Frankrig, og for øvrigt, tilføjede han, „Frankrig har ingen Tillid til Sovjetunionen, og Sovjetunionen ingen til Frankrig.“²⁵⁾

Omtrent samtidig indeholder *Isvestia* en meget tydelig Advarsel til Paris og London. Bladet skriver, at hvad Isolering angaar, „kan der kun være Tale om, at andre Stater isoleres fra Sovjetunionen og udleveres til Aggressorernes Naade og Unaade.“²⁶⁾ Dette er et Signal til Frankrig og England om, at Sovjet, i Fald Vestmagterne fortsætter deres Politik, forbeholder sig fuld Handlefrihed. Den kloge amerikanske Ambassadør forstaar dette Signal. Det er de samme Toner, han har hørt i Samtaler med Litvinof, og i Marts 1938 skriver han i en Indberetning: „Af en eller anden Grund eller af ingen Grund synes Europas Demokratier ikke at ville styrke deres Stilling paa realistisk Maade ved at benytte sig af den Styrke, der er her, som et Led i deres fælles Front, for at gennemføre en *modus vivendi* mod Mussolini og Hitler. England og Frankrig synes at gøre nøjagtig det modsatte her og at spille til Fordel for de nazistiske *[play into the hands of the Nazis*

aims] og fascistiske Maal. Sovjetunionen drives hurtigt ud i fuldstændig Isolering og endog Fjendskab til England og Ligegyldighed over for Frankrig. Dette kan i en ikke fjern Fremtid udvikle sig til en realistisk Union mellem Styrken her og Tyskland. Dette kan synes søgt [far-fetched]. Men det ligger virkelig inden for Mulighedens Grænse“.²⁷⁾

Davies gentager stadig disse Betragtninger. Saaledes i en Indberetning af 1. April: „Rusland kunde, hvis man vilde bruge det, blive et nyttigt Bolværk til Beskyttelse af international Fred“, men Demokratierne synes „fuldstændigt at ville isolere den store Kraft, der er her, fra Resten af Verden, og særlig fra Frankrig og England. Det er en Skam, men det er sandt.“²⁸⁾

Fjorten Dage efter skriver han profetisk i et Brev: „Ruslands Isolering er sandsynligvis alvorligere for Europas Demokratier end for Sovjetunionen ... Som Forholdene er i denne gale Verden, er jeg ikke sikker paa, at Demokratierne ikke en Dag vilde være Fandens glade [damned glad] ved at have det Venskab, den Magt og den Hængivenhed for Freden, som Sovjetregeringen her kan yde i Tilfælde af en ny Verdenskrise“.²⁹⁾

Davies er saaledes allerede i Foraaret 1938 aldeles klar over, at Paris' og Londons stupide Politik kan føre Rusland og Tyskland sammen, og at den Dag vil komme, da Vestmagterne forgæves strækker Haanden ud mod russisk Hjælp. Han er naturligvis ogsaa for klog en Iagttaget til at lade sig fange af den tyske Propaganda om den kommunistiske Farc. Det er det rene Sludder [plain bunk] skriver han,³⁰⁾ og han kommenterer: „Kommunismen duer ikke, den har ikke duet her. Denne Regering er ikke kommunistisk. Den er socialistisk. Og denne Socialisme er blevet modificeret og drives til mere og mere at gaa med til Kapitalismens og Individualismens Metoder for at faa Maskinen til at gaa.“³¹⁾

*

Tre Dage efter at Hitler i Juni 1941 havde aabnet Krigen mod Rusland, holdt Davies et Foredrag i Chicago. Der blev da bl. a. stillet dette Spørgsmaal til ham: „Hvordan er det med Femte Kolonne i Rusland?“ Han svarede: „Der er ingen Femte Kolonne — de skød dem“.³²⁾

Dette er i faa Ord Davies' Opfattelse af de fire store russiske Processer i Aarene 1936—1938. I Maj 1937, et Par Maanedg efter den an-

den Proces [mod Radek, Piatakof, Sokolnikof o. a.] var afsluttet, var Davies i London og spiste Frokost hos Churchill. Han gav her Oplysninger om Processen og forklarede, hvorfor efter hans Mening de dømte var skyldige. „Dette var,“ skriver han, „en stor Overraskelse for de diplomatiske Gæster. Det er ikke passende at tale saaledes her, saa voldsomme er Fordommene“. Kun Churchill var levende interesseret, han havde, sagde han, faaet en helt ny Opfattelse af Situationen. „Det er sørgeligt,“ skriver Davies, „at den Mand ikke har mere Indflydelse i Regeringen. Freden vilde saa være sikrere.“³³⁾

Fordommene var for stærke i London. Det var de overhovedet i Vest-europa, hvor man i Almindelighed gjorde en Række taabelige Forklaringer gældende: de Anklagede tilstod under Paavirkning af narkotiske Midler o. s. v. Den, der læste de stenografiske Retsforhandlinger igennem, kunde dog ikke være i Tvivl om, at Tilstaaelserne var ægte, og at de Anklagede i deres Kampe mod Stalin havde benyttet gammel leninsk Konspirations- og Revolutionsteknik.³⁴⁾

Spørgsmaalet skal nu ikke drøftes her. Det tør i Dag betragtes som en Kendsgerning, at de Anklagede havde indgaaet en Sæmsværgelse om at styrte Regimet, at de handlede i Forstaaelse med Tyskland og Japan, at de fik Instrukser fra den tyske Generalstab og stod i Forbindelse med den tyske og japanske Spionage. Hensigten var at aabne Grænserne for et militært Angreb paa Rusland, og efter Kupets Gennemførelse overlade Tyskland og Japan visse Territorier og store Koncessioner. Det var en Oprørsbevægelse mod Stalin, men det var ogsaa i alle Detailler — saaledes saa man senere efter Erfaringerne under Krigen — en Femte Kolonne-Virksomhed. Litvinof havde Ret, da han efter Udrensningen i Hæren i 1937 til Davies sagde, at det en Dag vilde blive erkendt, at man ved Processerne havde gjort Verden en stor Tjeneste: Man havde udryddet alle Forrædere, der kunde samarbejde med Berlin og Tokio og derved bevaret Sovjetunionen som et Bolværk mod Nazi-Truslen.³⁵⁾

*

Saaledes var da Ruslands Stilling efter Østrigs Erobring og i Tiden før den store czechiske Krise: Sovjet-Politikerne gjorde sig ingen Illusioner med Hensyn til Hitler. Som de Realister, de var, forstod de, at *Min Kamp* var Alvor, at Programmet opretholdtes, og at Nazismens Maal var Erobring og Verdensherredømmet. Ideologiske

Hensyn spillede ingen Rolle for dem, og da alle deres Interesser krævede Fred, førte de en oprigtig Fredspolitik: de lod Hitler forstaa, at de ønskede Rapallo-Linjen fortsat, men den tyske Politik overbeviste dem hurtigt om, at denne Vej ikke var farbar. De opbyggede derfor med magesløs Energi og saa hemmeligt som muligt en enorm Krigsindustri, og de satte alt ind paa at styrke Hær og Flaade og Luftværn: i 1937 brugte Rusland til Forsvar to Gange saa meget som Frankrig og England tilsammen, og i 1938 anvendtes 25 Milliarder Rubler (2—2.5 Milliarder Dollars) til Krigsvæsenet. Der uddannedes aarligt 1,2 Mill. Rekruter.

Dertil indledede Sovjetunionen en ny Udenrigspolitik: den gik ind i Folkeforbundet og sluttede gensidige Hjælpetraktater med Frankrig og Czechoslovakiet og arbejdede for kollektiv Sikkerhedspolitik. Men meget hurtig konstaterede Moskva, at denne Politik ikke fandt nogen alvorlig Støtte i Paris og London, og at navnlig Chamberlain havde helt andre Maal og søgte Forstaaelse med Nuzismen. I 1937 og 1938 var man da i Moskva klar over, at Rusland maatte stole paa sig selv og i en Krise ikke kunde vente Samarbejde med Paris og London. Saaledes modarbejdedes ved Vestmagternes kortsynede og navnlig Chamberlains lige saa stædige som dilettantiske Politik den Situation, som Davies saa tidligt forudsaa, da Hitler kunde gaa til Moskva og sikre sig Ryggen fri til sin Krig.

I denne Krigs diplomatiske Forhistorie er Vestmagtpolitiken over for Rusland et af de jammerligste Kapitler.

Det czechoslovakiske Spørgsmaal

Den østrigske Krise fremkaldte, som vi har set, to Sæt forskellige Erklæringer af Hitler. Han meddelte for det første, at han agtede at indlemme i Riget de ti Millioner Tyskere — altsaa Østrigere og Sudertyskere — der levede Syd for Grænsen. For det andet gav han gennem Göring Czechoslovakiet og England sit Æresord paa, at han ikke havde uvenlige Planer over for Czechoslovakiet, han ønskede kun et venskabeligt Forhold mellem Berlin og Prag. Det er karakteristisk for Hitler og for hans Foragt for Politikerne og Opinionen i Vesteuropa, at han samtidig afgav disse to modstridende Erklæringer. For hans Skyld kunde man tage hvilken af dem, man vilde, for gode Varer, og for Resten var der vel altid, mente han, en Del, der hoppede paa Æresordet. Sin Beslutning, at indlemme Østrig og Sudeterlandet i Løbet af 1938, havde han definitivt taget i Begyndelsen af Januar.

*

Den czechoslovakiske Stat, der opstod efter den første Verdenskrig var 140.000 km² stor. Dens Nationalitetsforhold var meget komplicerede: Intet andet Land i Europa havde saa store nationale Mindretal. Efter sidste Folketælling (1930) var det samlede Antal Indbyggere 14,479,565. Af disse var 33 pCt. ikke Czechoslovaker. Følgende Tabel illustrerer Forholdet:

Czechoslovaker	9,688,770	66,91 pCt.
Tyskere	5,251,668	22,52 -
Ungarere	691,923	4,78 -
Russere og Ukrainere	549,169	3,79 -
Jøder	186,642	1,29 -
Polakker	81,737	0,57 -
Andre	49,656	0,34 -

Med over 22 pCt. var Tyskerne langt den største Minoritet. De boede væsentlig samlet i de böhmiske, mähriske og schlesiske Grænseegne. Var det ikke en Fejl af Fredskonferencen at indlemme saa mange Tyskere fra det gamle habsburgske Monarki i den nye Stat?

Man har senere paastaet, at Czecherne med deres Memoranda vildledte Fredskonferencens engelske og amerikanske Statsmænd, som intet vidste om Centraleuropa. Dette er urigtigt. I sit fremragende Værk om Czechere og Tyskere meddeler Elisabeth Wiskemann paa Grundlag af Oplysninger fra Harold Nicolson, der paa Konferencen var Medlem af den czechoslovakiske Kommission, at de engelske og amerikanske Eksperter høfligt, men hurtigt kikkede de czechiske Memoranda igennem og derefter lod dem ligge. De tog deres egne forbedrende Arbejder og Førkrigstidens østrigske Arbejder frem, og uafhængigt af hinanden naaede de næsten nøjagtigt identiske Slutninger.¹⁾ Man bestemte sig til at fastholde Czechernes gamle historiske Grænser — „ikke fordi de var historiske, men fordi ingen anden Løsning var praktisk mulig.“²⁾

Hvorfor var det den eneste mulige Løsning?

I de to amerikanske Delegerede Haskins' og Lords' Bog om Fredskonferencen besvarer Lord Spørgsmaalet saaledes: „Böhmen [det særlig omtvistede Territorium] har en usædvanlig fysisk Enhed — større end noget andet Lands i Centraleuropa. Dette viser sig i dets usædvanlige Flodsystem med dets straaleformede Sammenløben [*radial convergence*] af alle Vandløb ind mod Landets Centrum; og det viser sig i ikke mindre Grad i Bjergkæderne, som beskytter dette naturlige Citadels fire Sider, navnlig de Sider, der vender mod Tyskland. Skulde den politiske Grænse fjernes fra disse Bjerge og føres ned paa Sletten, hvor den etnografiske Grænse ligger, vilde det være at bytte en Grænse, der er fortrinlig fra det geografiske, økonomiske og strategiske Synspunkt, med en, der er lige det modsatte.“³⁾ Endelig sammenfattes i det af den engelske Historiker Temperley udgivne store Værk om Fredskonferencen Problemet kort og præcist saaledes: At skære Randbjergene bort „vilde have gjort Czechoslovakiet saa fuldstændigt forsvarsløst, at det havde været ude af Stand til at føre et uafhængigt Liv.“⁴⁾

Om disse Spørgsmaal var alle enige. Kun den amerikanske Udenrigsminister Lansing gjorde Indvendinger mod strategiske Betragtninger, „men det var ikke blot Franskmændene, men alle paa det euro-

pæiske Kontinent, der fandt den amerikanske Idealisme haabløst uanvendelig i den Verden, de skulde leve i.“⁶⁾

Det er nu ogsaa værd at bemærke, at en fremtrædende tysk Geopolitiker endnu i 1936 skriver: „En ægte gammel geopolitisk Grænse er den tysk-bøhmiske. Den „bøhmiske Fæstning“ har, begunstiget som næppe nogen anden af Naturen, vist sig holdbar ned gennem Aarhundreder ... Riesengebirge, Erzgebirge og Böhmerwald er konstant, hvad enten det var under habsburgsk eller czechisk Herredømme, vedblevet at være Grænserne mod Schlesiens Sachsen og Bayern.“⁶⁾

Det tyske nazistiske Tidsskrift anerkender saaledes — lige som Bismarck gjorde det i 1866 — Böhmens og Mährens Enhed. I Tusinde Aar havde Tyskere og Tyskere levet sammen inden for Randbjergenes Grænser, og naar nu Tyskerne generhvervede deres Frihed, fastsatte Natur og Historie Grænserne. Simple økonomiske og forsvarspolitiske Hensyn umuliggjorde enhver Tanke om at indlemme Bjergene i det tyske Rige og lægge Sletterne aabne for Germanerne.

Spørgsmaalet for Fredskonferencen var, om tre Millioner Tyskere skulde leve uden for Rigets Grænser, eller om ti Millioner Tyskere og Slovakere skulde opluges i et fremmed politisk Samfund. Dette var de to eneste mulige Alternativer. Fredskonferencen kunde kun træffe eet Valg. Men dette Valg medførte alvorlige Mindretalsproblemer for den nye Stat.

*

Det paastaas nu ofte, at Tyskerne paa Fredskonferencen forpligtede sig til at indføre en kantonal Ordning efter svejtsisk Mønster. Der sigtes hermed til den czechiske Delegations Note af 20. Maj 1919, hvis første Paragraf lyder saaledes:

„Det er den czechoslovakiske Regerings Hensigt at organisere Staten ved som Basis for nationale Rettigheder at akceptere de Principer, der er anvendt i den svejtsiske Republiks Forfatning, d. v. s. at gøre den czechoslovakiske Stat til en Slags Svejts, idet der naturligvis tages Hensyn til Böhmens særlige Forhold.“

Det var nu uden Tvivl ubetænksomt og vildledende at nævne den svejtsiske Analogi, som ikke kunde finde Anvendelse i Tyskiet, fordi det forudsætter visse fælles politiske Anskuelser. Saafremt de franske og tyske Svejtsere bekendte sig til fjendtlige politiske Ideologier, var et føderativt System umuligt. I Tyskiet var det

uigennemførligt, saa længe der i Staten fandtes et tysk Parti, der bekæmpede Regeringens politiske Grundopfattelse. Nu tager det omtalte Memorandum ogsaa væsentlige Forbehold. Paragraf 1 erklærer, at „der skal tages Hensyn til Böhmens særlige Forhold“, og i Paragraf 8 siges, at det officielle Sprog skal være Czechisk, og Landets Navn skal være den czechoslovakiske Republik. Dette fører langt ud over den svejtsiske Parallel, og tager man disse Forhold i Betragtning, vil man se, at Henvisningen til Svejts i Virkeligheden kun omfatter et Tilsagn om demokratiske Grundprinciper og liberal Nationalitetspolitik.

Blev nu disse Tilsagn overholdt? Spørgsmaalet kan ogsaa stilles saaledes: Blev det strengt ortodokst opbyggede og sammenførte czechiske Demokrati ogsaa et Demokrati for Befolkningens ikke-czechiske Elementer, altsaa først og fremmest for Tyskerne?

Her skal nu først kort erindres om, at den nationalsocialistiske Bevægelse eksisterede i Østrig, før Hitler stiftede sit Parti, og at det *tysk-national-socialistiske Arbejderparti*, der blev stiftet i Wien i 1918, efter Fredsslutningen fortsatte sin Virksomhed i Böhmen og Mähren. Af Parlamentets 240 Mandater havde det i 1920 fem og i 1929 otte. Dets Betydning var dog svindende og stadig større Kredse inden for den tyske Befolkning blev Tilhængere af en *aktivistisk* Politik, d. v. s. Samarbejde med Regeringen i Prag.

Omkring 1930 var alle de større tyske Partier aktivistiske.

I 1932 indlededes en Proces mod *Folkspart*, en national-socialistisk Organisation, der bar Uniform og var dannet med Hitlers Stormtropper som Mønster. I Oktober faldt Dommen, en Række Personer idømtes forholdsvis korte Fængselsstraffe for Konspiration mod Republikken og dens Forfatning. Resultatet blev, at Partiet opløste sig selv.

Paa denne Tid havde Hitler sejret i Tyskland, og hans Revolution var ikke blot en tysk, den var ogsaa en centraleuropæisk Revolution. Den var en stortysk Bevægelse, hvis Virkning den czechoslovakiske Ministerpræsident Hodza en Gang karakteriserede saaledes: „I alle de Territorier, hvor der lever Befolkning af tysk Race eller Sprog, har Hitler skabt en Slags Psykose.“⁷⁾

Under disse Forhold opstod med Konrad Henlein som Fører den *Sudetertyske Hjemmefront*, der snart antog Navnet det *Sudetertyske Parti* (S. d. P.), hvis Program til at begynde med gik ud paa at samle Sudetertyskerne til loyal Hævdelse af de sudetertyske Interesser inden for den czechoslovakiske Republiks Rammer. men som hurtigt kom i

fuld Afhængighed af Berlin og blev et statsfjendtligt Parti i den stortyske Bevægelses Tjeneste. Denne Udvikling befordredes af den svære økonomiske Krise, der ramte de sudetertyske Industriegne, og som skyldtes Tabet af det gamle Østrig-Ungarns vide Markeder og den tyske Afspærrings- og Selvforsyningspolitik.

Parlamentsvalgene den 19. Maj 1935 gav Henlein en enorm Sejr: af de tyske Stemmer fik Aktivisterne 605.000, Kommunisterne 150.000 og Henlein-Partiet 1,250.000, altsaa 65 pCt. 44 Mand af det sudetertyske Parti rykkede ind i Parlamentet.

Hvorledes stillede nu Regeringen sig til det sudetertyske Parti? Det kan aldrig bestrides, at det czechiske Demokrati over for Bevægelsen indtog en forbavsende, man kunde undertiden endog mene en overdreven liberal Holdning. Her havde man et klart statsfjendtligt Parti, der var Redskab for en anden Magt, og dog fik det uhindret Lov til ved Møder, i Presse og i Parlament at drive voldsom Propaganda mod Staten og agitere for dens Sprængning.

Paa samme Maade som Hjemmetyskerne i Nordslesvig og bag dem den rigstyske Propaganda benyttede sig af den liberale danske Lovgivning til at undergrave de danske Positioner. udnyttede Hitler og Henlein alle de Rettigheder, som et liberalt demokratisk Regime gav og førte en Kampagne, som i Tyskland øjeblikkelig havde bragt Deltajerne ind bag Koncentrationslejrenes Pigtraad.

Fra sudetertysk Side hævdede man imidlertid, at denne Tolerance og Liberalisme kun var en Facade, og at Virkeligheden tog sig anderledes ud, naar man saa bag om den. Her kan det nu konstateres, at den Mindretalsbeskyttelse, som Czecherne forpligtede sig til i 1919, og som kom til Udtryk i en Række Love, fuldt ud blev ydet.

Betød saa dette, at alle sudetertyske Klager var aldeles grundløse? Det gør det ikke. Forfattere, der sagligt har studeret Spørgsmaalet,⁸⁾ fremhæver, at lokale Embedsmænd — *Nebenregierungen*, som Tyskerne sagde — utvivlsomt ofte var intolerante og saboterede Mindretalsordningen. Denne Sabotage var „det værste Hul i den czechoslovakiske Rustning.“⁹⁾

Statistikken godtgjorde, at Tyskerne med Hensyn til Skoler og højere Undervisningsanstalter, Ansættelser i Statstjeneste o. s. v. opnaaede alt, hvad de kunde forlange i Henhold til deres Antal, men det forhindrede ikke, at Benes-Politiken i nogen Grad blev undergravet og modarbejdet af lokale Embedsmænd i de Egne, hvor Tyskerne og Cze-

cherne i Aarhundreder havde staaet mod hinanden, og hvor Tyskerne hidtil havde været det hovmodige Herrefolk, og hvor den særlige Mentalitet, der er Grænselandenes, raadede.

At Prag anerkendte disse Klager fik sit Udtryk i den Mindretals-overenskomst af 18. Februar 1937, der blev sluttet mellem Ministerpræsident Hodza og de yngre tyske Aktivister, og som betød en Regeringsgaranti for, at alle Mindretalsrettigheder skulde gennemføres, og at visse Misbrug skulde afskaffes.

I en vis Forstand var denne Overenskomst et Vendepunkt, men den var ganske ude af Stand til at paavirke Henlein-Partiet, der allerede paa det Tidspunkt var en Filial af den stortyske Bevægelse, og hvis Maal ikke var Mindretalsrettigheder, men Statens Sprængning. Men ved en behændig Propaganda lykkedes det Henlein at faa vide Kredse i Europa til at betragte det sudetertyske Problem som et Spørgsmaal om human og liberal Politik. Kun faa af Vesteuropas ledende Kredse forstod, at det var en stortysk Opmarch. Det var paa en Gang dybt tragisk og komisk rundt om i Europa at se brave Venner af Menneskeheden, Humanister og uvidende liberale filosoferende Politikere og Skribenter sympatisere med de sudetertyske Krav uden at ane, at det, der skulde ske, var Barbarernes Indbrud i Centraleuropas mest demokratisk og dygtigst ledede Stat, var Nazismens Tilintetgørelse af al menneskelig Frihed og Værdighed. I Menneskerettighedernes Navn beredte man Vejen for Frihedens Mordere.

*

Den 24. April 1938 holdt Konrad Henlein paa det sudetertyske Partis Aarskongres i Karlsbad en stor Tale — den trykte Tekst var paa ca. 12.000 Ord¹⁰⁾ — hvori han fremsatte sit Krav til Regeringen i Prag, der gaar under Navnet „De otte Karlsbad-Punkter“.

Der er ingen Grund til at referere alle disse Punkter, da adskillige af dem indeholdt Fordringer, der allerede var opfyldt. Andre gik langt videre og viste ganske klart, hvad Henleins virkelige Maal var. Naar han saaledes krævede, at den sudetertyske Folkegruppe skulde anerkendes som „en juridisk Person“, at dens Bosættelsesomraade skulde „fastlægges og anerkendes“, og at der skulde gives den „fuld Frihed til at bekende sig til tysk Nationalitet og til den tyske Verdensanskuelse [*Weltanschauung*]“. var dette ensbetydende med Krav

om, at der inden for den demokratiske Stat skulde oprettes en totalitær nazistisk Stat. Selv *Times* forstod, hvad dette betød. Bladet skrev i sin ledende Artikel: „Den logiske Konsekvens af Anerkendelsen af den nazistiske *Weltanschauung* i Czechoslovakiet vilde blive Agitation for en Sammenslutning mellem de tysktalende Dele og Tyskland.“¹¹⁾

Men Henlein gik endda ud over disse otte Punkter. Han forlangte endvidere i Talen „en Revision af den czechoslovakiske Udenrigspolitik's Aand“ og Opgivelse af ethvert Forsøg paa at gøre Czechoslovakiet til „et Bolværk mod Tyskland“. Meningen hermed var utvetydig: Czechoslovakiet skulde opgive sine Alliancer med Frankrig og Rusland. Talen var saaledes et afgørende Vidnesbyrd om, at for Henlein drejede det sig ikke om Mindretalsspørgsmaal i den czechoslovakiske Stat, men om stortysk Politik paa Bekostning af Czechoslovaikiets Integritet.

En Maaned senere sagde han det endnu skarper: der var, erklærede han til en engelsk Journalist, tre Muligheder:

1. at give Sudetertyskerne alt, hvad de forlangte.
2. at indrømme dem en *Folkeafstemning for eller imod Tyskland*, eller
3. at tage en Krig, hvilket vilde være „endnu simple“.¹²⁾

Samtidig hermed talte man mere eller mindre aabent i Tyskland. Saaledes erklærede f. Eks. Goebbels: „Ret længe endnu vil vi ikke se paa, at 5,5 Millioner Tyskere mishandles ... Vi har set i Østrig, at en Race ikke kan skilles i to Lunde. *Vi vil snart faa det at se andet Steds*“.¹³⁾

Paa Baggrund af Henleins Karlsbad-Tale og hans Interview samt Goebbels' Erklæring er den lange Debat mellem Sudetertyskerne og Regeringen i Prag og de to Parters forskellige Forslag og Planer nu af temmelig ringe Interesse, thi Henleins Hensigt — eller rettere hans Herre, Hitlers Hensigt — var kun at drive Czecherne fra Position til Position for at ende med Statens Sprængning.

Dette forstod man fuldt ud i Prag. Den franske Fagforenings Generalsekretær, Léon Jouhaux, offentliggjorde efter München en Samtale, han allerede i April havde haft med Præsident Benes. Jouhaux bad Benes gøre Sudetertyskerne alle de Indrømmelser, der var mulige inden for Fagforeningernes Rammer, og Præsidenten svarede:

„Vi er rede til at gøre dette, vi er allerede begyndt, og jeg har det

meget bestemte Indtryk, at dette ikke vil tilfredsstille Hr. Henlein, som ikke bryder sig om Forbindelse med Mindretallet, men som handler paa Hitlers Vegne.¹⁴⁾

Skønt Benes og hans Regering saaledes ikke gjorde sig nogen Illusion, men realistisk opfattede Henlein som et Redskab for stortysk Politik, afviste de ikke Karlsbad-Kravene og slog ikke det sudetertyske Oprør ned. De undlod at beskytte de loyale og demokratiske Borgere i Grænseegnene mod Henlein-Partiets Terror, undlod det, for ikke — som Paris og London stedse advarende sagde — at „skabe Tilfælde“. De indlod sig i Stedet paa Forhandlinger, der kun undergravede deres Myndighed, og som maatte føre til München, og dette gjorde de som Følge af stadig voksende Tryk fra London og Paris. Hele Foraaret og Sommeren igennem indfandt den engelske og den franske Gesandt sig hvert Øjeblik i Udenrigsministeriet i Prag, hvor de opfordrede til nye Indrømmelser, hvor de truede, og hvor de — uden blot at forsøge „at opretholde et Skin af normal diplomatisk Høflighed“¹⁵⁾ — fandt paa de latterligste Besværinger.

Samtidig hermed blev Prag holdt i Usikkerhed om, hvorledes Frankrigs og Englands Stilling vilde blive i Tilfælde af et tysk Angreb. Der kom ganske vist hyppigt i Sommerens Løb betryggende offentlige Erklæringer fra Paris, men baade Bonnets og Chamberlain-Kredsens Indstilling var naturligvis — vi ved det ogsaa fra de ofte citerede Prag-Akter — velkendt i Prag. Hvad vilde Frankrig, hvad vilde England?

I sin ovenfor anførte Samtale med Jouhaux rejste Benes Spørgsmaalet. Han sagde: „Hvis jeg nu gør dette [gaar med til Indrømmelser], og hvis saa Situationen vedbliver at være som i Dag, hvilken Stilling vil saa den franske Regering indtage, og hvad vil saa den engelske Regering gøre, som jo ikke har paataget sig nogen Forpligtelse over for os? Hvis man ikke vil gøre noget, hvis man ikke kan gøre noget, saa lad det dog blive sagt. Situationen vil saa være helt klar.“

Spørgsmaalet gjaldt særlig Frankrig, der jo havde en Alliance med Czechoslovakiet, men var Englands Forpligtelser saa meget mindre?

Efter München skrev det store Empire-Tidsskrift *The Round Table* med Rette: „Baade i April og igen saa sent som i September erklærede vi vor Interesse i det czechoslovakiske Problem i Udtryk, der ikke kunde have nogen fornuftig Forklaring, med mindre Regeringen

havde besluttet, at under disse Forhold vilde dette Lands Skæbne blive *casus belli*.¹⁰⁾

Fremdeles: naar England, der hele Tiden havde Føringen i det czechoslovakiske Spørgsmaal, pressede Prag og stillede Fordringer, betød det saa, at England var rede til at give Czechoslovakiet fuld Støtte, saafremt det gjorde de krævede Indrømmelser? Var det en urimelig Forventning, at London, naar det blandede sig saa stærkt op i et czechoslovakisk Spørgsmaal, saa ogsaa vilde gøre hele sin Indflydelse gældende, saafremt dets Raad blev fulgt?

Det var det øjensynligt.

Den 19. Juli stillede Dalton i Underhuset dette Spørgsmaal: „Hvis den czechoslovakiske Regering stiller rimelige højmodige Forslag til en Ordning af de Spørgsmaal, der nu diskuteres, kan vi saa være sikre paa, at H. M.s Regering vil støtte Czechoslovakiet i Modstand mod overdrevne Krav, der tilsigter en Sprængning af den czechoslovakiske Stat?“

Koldt og hovent svarede Chamberlain: „Det kan altid diskuteres, hvad der er rimeligt eller urimeligt.“

*

Tre Dage efter Karlsbad-Taleen kom Daladier og Bonnet til London. Vi har foran set, hvad man i Londons og Paris' ledende Kredse tænkte om Czechoslovakiet. Vi har set, at Chamberlain allerede regnede med Sudeterlandets Afstaacelse, og at Bonnet var parat til et hvilket som helst Forræderi, og vi ved, at den engelske Ambassadør i Berlin, Neville Henderson, der var lige saa dum, som han var uærlig, paa denne Tid søgte at overbevise den franske Ambassadør om, at Ribbentrop „virkelig er oprigtig“, og at „Tyskland anstrenger sig for at berolige Sudetertyskerne og ingenlunde ophidser dem“.¹⁷⁾ Det er den samme Neville Henderson, der i sin efter Krigsudbrudet udgivne Bog meddelte, at han, fra det Øjeblik han kom til Berlin — det var i April 1937 — var klar over, at Hitler vilde tage først Østrig og saa Sudeterlandet.¹⁸⁾

Resultatet af Daladiers og Bonnets London-Besøg viste sig snart. Den 7. Maj indfandt den engelske Gesandt i Prag, Mr. Basil Newton, sig i det czechiske Udenrigsministerium for at afgive en Erklæring: den engelske Regering ventede, at Czechoslovakiet vilde gaa til Indrømmelsernes yderste Grænse for at tilfredsstille Sudetertyskerne. Lidt

efter arriverede den franske Gesandt, M. de Lacroix, med samme Besked.

Hermed var det fransk-engelske Samarbejde i det czechoslovakiske Spørgsmaal paabegyndt. — Var man virkelig saa naiv, at man troede, det drejede sig om at løse et Mindretalsspørgsmaal paa retfærdig Vis? Var man uvidende nok til ikke at indse, at „Indrømmelser indtil den yderste Grænse“ Skridt for Skridt uundgaeligt vilde føre til Czecho-slovakiets Sprængning og Undergang?

Bonnet og Chamberlain var det i hvert Fald ikke. De regnede fra Begyndelsen med et München. Men offentlig sagde de noget andet. Naar Opinionen i Frankrig og England ikke revolterede mod de to Regeringers selvmorderiske Politik, var det bl. a. fordi den lod sig vildføre og troede, det hele drejede sig om retfærdige Mindretalskrav — saaledes fremstillede Henlein naturligvis Sagen under sine Besøg i London, f. Eks. den 14. Maj,¹⁹⁾ — og ikke forstod de frygtelige Konsekvenser, den czechiske Bastions Fald vilde medføre. Forstod Regeringerne dem heller ikke? Vi vender i et senere Kapitel tilbage til dette Spørgsmaal. Her skal kun understreges, at fra hin 7. Marts og lige indtil Katastrofen i München vedblev Paris og London at drive Prag fra Indrømmelse til Indrømmelse.

*

Søndag den 21. Maj skulde der afholdes kommunale Valg i en Række Kommuner i Böhmen og Mähren.

Torsdag den 19. rejste Henlein til Tyskland, hvor han havde et Møde med Hitler, og i Løbet af Dagen fik Efterretningsvæsenet i Prag Meddelelse om, at krigsberedte tyske Divisioner koncentreredes langs den czechoslovakiske Grænse. Denne Meddelelse blev om Fredagen bekræftet af den hemmelige britiske Tjeneste,²⁰⁾ og om Fredagen indkaldtes en Aarsklasse fuldt uddannede Reservister. Om Lørdagen henvendte den engelske Ambassadør sig i det tyske Udenrigsministerium, hvor Ribbentrop naturligvis benægtede „unormale“ Troppebevægelser. Om Søndagen var Sir Nevile Henderson to Gange i Udenrigsministeriet, hvor han efter Instruktion fra London advarede Ribbentrop: Frankrig, sagde han, havde bestemte Forpligtelser over for Czecho-slovakiet, og saafremt Situationen krævede dem opfyldt, kunde Regeringen i London ikke garantere for, at England ikke blev inddraget.²¹⁾

Ogsaa den franske Gesandt henvendte sig til Ribbentrop, og i Paris erklærede en Talsmand for Udenrigsministeriet: „Hvis Tyskland overskrider den czechiske Grænse, vil det automatisk medføre Krig. Hvis Czechoslovakiet bliver Offer for et Angreb, vil Frankrig give det sin fuldeste Hjælp.“

Endogsaa den polske Regering lod vide i Berlin, at i Tilfælde af en almindelig Konflikt, vilde Polen ikke garantere sin Neutralitet.²²⁾

Krisen drev over, men dens Virkninger var store. I sin Nürnberg-Tale den 12. September erklærede Hitler, at alle Rygterne om tyske Troppebevægelser den 21. Maj var Løgn og Bedrageri, men at han den 28. Maj paa Grund af Czechernes Paastunde derom, den internationale Kampagne i den Anledning mod Tyskland og de fransk-engelske Interventioner havde besluttet sig til, at „de bebudede Forstærkninger af Hæren og Luftvaabenet“ skulde „forøges overordentligt og øjeblikkeligt indledes og udføres“. Desuden havde han givet Ordre til „øjeblikkelig Udbygning af vore Fæstningsanlæg i Vest“. Han kunde da forsikre, at „siden den 28. Maj var Bygningen af alle Tidens mest gigantiske Befæstningsværker i Gang“.

I en senere Tale — Rigsdagstalen den 30. Januar 1939 — oplyste Hitler yderligere, at han hin 28. Maj „gav Befaling til at forberede militær Indskriden mod denne Stat [Czechoslovakiet] med den 2. Oktober som Termin“.

Var det nu sandt, hvad Hitler sagde, at der den 21. Maj ikke skete Troppebevægelser i Retning af Czechoslovakiet, og at der ikke var nogen Tanke om et Angreb?

Nevile Henderson mener det i sine Erindringer og meddeler, at de to engelske Militærattachéer under lunge Bilture den 21. ikke kunde opdage noget Spor af usædvanlig Militæraktivitet.²³⁾

I modsat Retning peger de Meddelelser, som Bonnet, der dog ikke skulde være forud indtaget, gav Deputeretkammerets udenrigspolitiske Kommission i Begyndelsen af Juni: Den 21. Maj telefonerede den franske Ambassadør i Berlin, at man maatte regne med en delvis Mobilisering af den tyske Hær. Lidt senere bekræftedes dette, „idet ti Divisioner paa Krigsfod koncentreredes i Dresden“. Den 22. Maj afholdtes et Krigsraad i Berchtesgaden. Og Resultatet blev, at de tyske Tropper den følgende Dag blev trukket 50 km tilbage fra den czechoslovakiske Grænse.²⁴⁾

Med det nuværende Kildemateriale kan Spørgsmaalet næppe afgø-

res sikkert. Sandsynligt er det vel, at de første Rygter var overdrevne, selv om Hitler i hvert Fald har næret visse Planer om et Kup, men at han blev holdt tilbage dels af Czechernes rolige Beslutsomhed og dels af Frankrigs og Englands Holdning, som kunde synes paafaldende nok, om dog ikke stridende mod den almindelige Tendens i Paris og London: Man ønskede store Indrømmelser af Czecherne, eventuelt Sudeterlandets Afstaaelse, men det skulde ske ad Forhandlingernes Vej, og man var overbevist om, at Hitler ikke vilde vove en Krig, hvis der var nogen Udsigt til fransk og engelsk Deltagelse.

Dette var ogsaa paa hint Tidspunkt rigtigt. Den vældige Oprustning og Mobilisering, som Hitler gav Ordre til den 28. Maj, var Udtryk for, dels at han ikke følte sig stærk nok endnu, og dels at han — som han ogsaa meddelte i Rigsdagstalen den 30. Januar 1939 — havde besluttet sig til i Løbet af Aaret at løse det czechiske Spørgsmaal eventuelt ved Vaabenmagt.

*

Sidst i Juli tog det engelske Parlament Sommerferie, og Chamberlain gav det et lyst Billede med hjem. I Underhusets Møde den 26. Juni afgav han denne forbløffende Erklæring: „Jeg tror, at vi alle føler, at Atmosfæren er lettere, og at den Følelse af Spænding, som raadede paa Kontinentet for seks Maaneder siden, nu er taget af.“

Forbavsende var i Sandhed disse Ord, thi det var klart for Verden, at i Juli Maaned skærpedes stadig Krisen omkring Czechoslovakiet.

Faa Dage forinden havde Daladier i stærkere Ord end nogen Sinde tidligere bekræftet Frankrigs Forpligtelser over for Czechoslovakiet. Premierministeren udtalte: „De højtidelige Forpligtelser, vi har paataget os over for Czechoslovakiet, er hellige og urokkelige. Den franske Regering er lige som hele det franske Folk fast besluttet paa ikke at tage det givne Ord tilbage“²⁵)

Var dette paa hint Tidspunkt Daladiers oprigtige og gennemtænkte Standpunkt? Vi ved, at i Ministeriet stod to Retninger over for hinanden. Reynaud og Mandel forstod Hitlers Politik og vilde standse den foran Czechoslovaikiets stærke Bastion. Bonnet og de Monzie (der først blev Minister i August) var Pacifister, de var parat til at ofre Czechoslovakiet, og deres Indflydelse paa Pressen var voksende. Med den Viden, vi senere har faaet om Daladier, er det rimeligt at antage,

at han ubeslutsomt svingede mellem de to Standpunkter, mens han offentligt viste sig med den stærke Mands Maske.

I Czechoslovakiet offentliggjordes den 19. et Henlein-Memorandum til Regeringen. Det indeholdt nye Krav, der gik ud over Karlsbad-Programmet, og hvis Virkeliggørelse vilde betyde, at Regeringen i Prag overlod hele Sudeterlandet til de tyske Beboeres Kontrol. Kort efter — den 26. — publicerede Regeringen i Prag sit Forslag til en Nationalitetsstatut, der gjorde nye store Indrømmelser. Alligevel maatte Kløften mellem de to Forslag synes uoverstigelig.

Samme Dag Hovedlinjerne i denne Nationalitetsstatut blev offentliggjort, gav Neville Chamberlain i Underhuset Meddelelse om Runciman-Missionen. Han erklærede, at den engelske Regering „som Svar paa en Anmodning fra den czechoslovakiske Regerings Side har foreslaaet, at en Person med den nødvendige Erfaring og de fornødne Egenskaber skal undersøge dette [sudetertyske] Spørgsmaal paa Stedet“.

Denne Udtalelse var ikke korrekt. Initiativet til Runciman-Missionen kom ikke fra Prag, men fra London, og da den engelske Gesandt den 20. Juli forelagde Planen for Præsident Benes, var dennes første Reaktion meget skarp.²⁶⁾

I sin Meddelelse fremhævede Chamberlain, at Runciman skulde være „Undersøger og Mægler“ og „naturligvis“ aldeles uafhængig af den engelske Regering. Premierministeren følte sig overbevist om, at han var i Besiddelse af netop de Egenskaber, som Opgaven krævede. Lord Runciman var alt andet: en rig Forretningsmand og Politiker uden Anelse om Mellemeuropa, uden Kendskab til Czechoslovakiet, dets Problemer og dets Sprog. Hans Mission var et overmaade karakteristisk Udtryk for Chamberlain-Englands hovmodige og kyniske Behandling af mellemeuropæiske Spørgsmaal, og naturligvis var det en Fiktion, at Lord Runciman skulde være helt uafhængig af den engelske Regering. Lord Halifax gik endnu videre end Chamberlain. Han oplyste, at Runciman om sin Mission havde sagt: „De sætter mig altsaa ud i en lille Baad midt paa Atlanterhavet“. *Exactly*, svarede Halifax.²⁷⁾ Det var lige saa naivt, som det var komisk. Iøvrigt oplyste et særdeles velinformeret fransk Blad, hvilket maa synes sandsynligt, at den franske Ambassadør i London den 28. Juli indstændigt anmodede om, at den franske Regering paa Forhaand blev raadspurgt, hver Gang Lord Runciman vilde give Raad, og at Regeringen i London

gav sin Tilslutning.²⁸⁾ Med andre Ord: Den aldeles uafhængige og i sin lille ensomme Baad forladede Lord Runciman handlede efter nøje og af Paris billigede Instruktioner fra London.

Der er nu ingen Grund til at gaa i Detailler med Hensyn til Runciman-Missionen. Den var ulykkelig i sin Planlæggelse, i sit Forløb og i sit Resultat. Fra Begyndelsen spillede Lord Runciman — bevidst eller ubevidst, vel overvejet eller uvidende — Hitlers Spil. Han placerede sig saaledes, at ingen kunde tage Fejl af hans Sympatier. Han var taktløs nok til at tilbringe sin første Week-end hos en tidligere østrigsk Adelsmand, Grev Radoslou Kinsky, der ejede store Godser i Böhmens og Mährens Grænseegne, og til at føre sin første Samtale med Henlein paa Fyrst Max Egon von Hohenlohe-Langenburgs Familiegods. En Jagttager skriver, at Runcimans Forbindelser „med Henleinisterne var lange og dybe, med Regeringen korte og afgjort kølige“.²⁹⁾

I sin „lille Baad“ navigerede han hele Tiden i de hitlerske Interessers Kølvand.

*

Den 19. Juli faldt Kurserne paa Berlins Børs stærkt. Samme Dag offentliggjordes en Lov om, at enhver tysk Borger i fornødent Fald skal stille sin Ejendom til Raadighed for Staten og melde sig til personlig Tjeneste. I de følgende Dage voksede de tyske Forberedelser synligt og hastigt Tempo: Alle Lastbiler paa over to Tons rekvireredes, i visse Ministerier udstedtes Forbud mod Bortrejse. Lægers og Sygeplejerskers Adresser indregistreredes, 750.000 Reservister indkaldtes til Manøvrer i stor Stil. Store Armeer blev trukket sammen fra alle Dele af Landet. Churchill advarede: Denne tyske Mobilisering kunde ikke koste mindre end 10—12 Millioner Mark om Dagen.³⁰⁾

Saaledes forberedte Hitler militært sin Aktion, og diplomatisk prøvede han sig frem. Den 14. August skrev Kircher i *Frankfurter Zeitung*, at intet nu var vigtigere, end at man i London, Paris og Prag forstod, „at Czechoslovaekiets Problem ikke udtømmes i et Statut om en ny Ordning for de i denne Stat indesluttede Nationaliteters Livsstilling, men at det i ganske særlig Grad drejer sig om et udenrigs-politisk Problem“.

Hitler selv markerede dette ved sidst i August at lade foretage Demarche i Moskva, Belgrad og Bukarest. De tyske Ambassadører her

meddelte, at saafremt en Løsning af det sudetertyske Spørgsmaal trak ud, kunde Tyskland se sig tvunget til at intervenere og haabede i saa Fald at kunne regne med de paagældendes Neutralitet. De Svar, der blev givet i Belgrad og Bukarest, kendes ikke. Moskvas Reaktion var imidlertid aldeles utvetydig: Den tyske Ambassadør fik at vide, at i Tilfælde af et tysk Angreb paa Czechoslovakiet, vilde Sovjetunionen opfylde sine Forpligtelser.³¹⁾

Saaledes gik under stigende Uro og under Larmen fra tysk Mobilisering og Fæstningsbyggeri Europa ind til den store, historiske September.

KAP. XXVI

München

Den 1. September tog Henlein til Berchtesgaden, hvor han traf Hitler, Göring, Goebbels og Hess. Den næste Dag afholdtes et Møde — Hr. v. Ribbentrop var nu ogsaa kommet — og et Communiqué meddelte, at Henlein „efter Lord Runcimans Ønske“ havde givet Føreren en Skildring af Forhandlingssituationen mellem Sudetertyskerne og Regeringen i Prag. Efter Lord Runcimans Ønske ... Manden i den lille ensomme Baad optraadte nu ikke blot som Mægler mellem Henlein og Prag, han søgte ogsaa at etablere sig som Mægler mellem Hitler og Prag. „Fuldstændig Uafhængighed“ af hans Hans Majestæts Regering? Naturligvis ikke !

Virkningerne af Mødet i Berchtesgaden spores øjeblikkelig. Den 4. September taler den Deputerede Woelner i Asch. Om Partiets Krav erklærede han: De er ikke de sidste, men de første Krav, som Sudetertyskerne fremsætter. Men vigtigst er, at Sudetertyskerne ikke længere er alene i deres Kamp. Bag dem staar 76 Millioner Tyskere.

Skønt disse Ord tydeligt lader forstaa, at ny Eftergiveness kun vil medføre nye Krav, presser Runciman paa i Prag: der maa gøres nye Indrømmelser. Den 5. udformer da Regeringen i Prag — givende efter for „et helt usædvanligt Tryk fra sine fremmede Venners Side“⁽¹⁾ — sit „absolut sidste Tilbud til Sudetertyskerne, og disse Forslag — den saakaldte „fjerde“ Plan, som „baade London og Paris har givet deres Velsignelse“⁽²⁾ — overrækkes den følgende Dag det sudetertyske Partis Ledelse.³⁾

Præsident Benes og hans Ministre er virkelig her gaaet til den yderste Grænse, saafremt Problemet skulde løses inden for Statens Rammer. Selv Runciman indrømmer dette. I sin senere Rapport (af 21. Sep-

tember) skriver han, at denne fjerde Plan „rummede næsten alle de Krav, der var fremsat i de otte Karlsbad-Punkter, og ved at tydeliggøres og udvides lidt kunde den bruges til at dække dem fuldstændigt.“ Han tilføjer, at „selv den Kendsgerning, at de var saa gunstige, virkede imod dem hos de mere ekstreme Medlemmer af det sudetertyske Parti“, hvem denne Politik „ikke passede“.4)

Paa dette Tidspunkt og lige før Partidagen i Nürnberg skal samles den 7., hænder der nu baade i London og Paris noget, som styrker Sudetertyskernes Modstand, og som giver Hitler den faste Overbevisning, at han uden militær Indgriben fra Frankrigs og Englands Side kan bemægtige sig Sudeterlandet.

Den 4. September holder Bonnet, ganske vist i Pointe-de-Grave, en Tale, som for Czecherne skulde synes betryggende. Han erklærer nemlig, at „Frankrig i hvert Tilfælde vil forblive tro mod de Pagter og Traktater, det har afsluttet. Det forbliver tro mod sine Forpligtelser“.

I Virkeligheden var Bonnet paa dette Tidspunkt fast besluttet paa at ofre Czechoslovakiet og arbejdede i de politiske Kulisser og i Pressen for dette Synspunkt. Hvorfor da de citerede Ord fra Pointe-de-Grave-Talen? Vi ved nu, at de ikke stod i den Tekst, der var givet Ministeriet og at en af Ministrene, de Monzie, forgæves hos Bonnet selv søgte en „rimelig Forklaring“ paa, hvorfor han tilføjede dem.5)

Men hvis en ukendt Indflydelse havde faaet Bonnet til den 4. at love Czechoslovakiet en Hjælp, som han for enhver Pris vilde hindre, tog han hurtig Revanche.

Den 6. September offentliggjorde *République's* Chefredaktør, Emile Roche — ledende radikal Politiker og nær forbundet med Caillaux og Bonnet — en Artikel, hvori han bl. a. skriver:

„Der skal findes en fredelig Løsning. Kan Prag stadig regne de 3.200.000 Tyskere blandt sine loyale Undersaatter? Hvis det er Tilfældet, er alt godt. *Men i modsat Fald maa de to Racer*, som ikke kan enes om at leve sammen inden for en centraliseret czechisk Stats Rammer, *skilles*.“

Næste Dag følger Chamberlains og Cliveden-Kredsens devote Blad *Times* efter. I den mest berygtede Leder i sin Historie skriver Bladet, at det, saafremt Sudetertyskerne ikke vil gaa ind paa et Kompromis, „vilde være Umagen værd for den czechoslovakiske Regering at overveje, om den helt skal udelukke et i nogle Kredse gunstigt modtaget Forslag om at gøre Czechoslovakiet til en mere homogen Stat ved at

afstaa den Frynse af fremmede Befolkninger, som grænser op til en Nation, med hvem de er racemæssigt forbundne“.

Denne *Times*-Artikel er den definitive Sabotering af Prag-Regeringens „fjerde Plan“. Den engelske Regerings Advarsler til Tyskland i Sir John Simons Lannart-Tale den 27. August og Nevile Hendersons Henvendelser til Baron v. Weizsäcker og til v. Ribbentrop den 31. August og den 1. September er i sig selv forsigtige og dæmpede — man maa ikke „irritere Hitler“ — og ved *Times'* Artikel undergraves de og gøres betydningsløse. Scenen er nu klar. Nu ved Sudetertyskerne, hvad de kan tillade sig, nu ved Hitler, hvad han tør vove, det er Geniet Ribbentrop, der har Ret: hverken Paris eller London vil slaas.

Sudetertyskerne: Et ubetydeligt Sammenstød i Moravska Ostrava i det nordlige Mähren benyttes „som et Paaskud til at udskyde Forhandlingerne“, hedder det i Runcimans oven for nævnte Rapport om „den fjerde Plan“, og i de følgende Dage, den 11. og den 15., „provokerer og anstifter“ — det er stadig Runcimans egne Ord — Sudetertyskerne Sammenstød, indtil deres Fører den 15. afbryder alle Forhandlinger med Prag.

Og Hitler: Den 5. aabnes Partidagen i Nürnberg, hvor ogsaa Henlein er til Stede. Stemningen piskes Dag for Dag op, Goebbels og Göring forbereder Førerens store Angreb.

I Paris trænger Bonnet-Politikken langsomt og sikkert frem. Man ser det navnlig af *Le Temps'* Leder den 10. — det er Chastenets selv, der skriver den — hvori siges, at den fjerde Plan maaske nok kan ændres paa visse Punkter. Bladet tilføjer: „Det kunde, hvis det bliver nødvendigt, tilfalde Lord Runciman at sige dette. Hans beundringsværdige Virksomhed antager mere og mere Karakter af Mægling. Men i Øjeblikket er det umuligt, uden at beskyldes for ond Tro, at tale om Prags Umedgørlighed.“

Umedgørlighed — saa simpelt fortagnes Virkeligheden i en fascistisk Politiks Tjeneste, og den 11. lader *Frankfurter Zeitungs* inspirerede Rudolf Kircher vide, at nu er Tiden inde, og at det er Czechoslovakiets Eksistens, det drejer sig om. Den czechoslovakiske Stat, skriver han, „ryster nu i sin Grundvold“. „Opløsningsprocessen er vidt fremskreden,“ der maa skaffes „fuldstændig klare og utvetydige Afgørelser“. „Sudetertyskerne vil ikke længere leve sammen med Cecherne“, „Udviklingen har taget et stormende Forløb“.

Saa taler Hitler den 12. Han angriber voldsomt Demokratierne, han

polemiserer i raa Tone mod Statspræsident Benes, hvem han beskylder for Løgn, selv giver han frækt en løgnagtig Skildring af Sudetertyskernes Lidelser paa Grund af Czechernes Undertrykkelse og Vold, han kræver „den frie Selvbestemmelsesret“ for Czechoslovaekiets Tyskere. Han lader sluttelig Verden vide, „at det tyske Folk staar i Vaaben bag en Mur af Staal og Beton“.

Efter denne Tale stiger de sudetertyske Provokationer, den 14. offentliggør Henlein en Proklamation: De otte Karlsbad-Punkter gælder ikke mere, nu drejer det sig om Selvbestemmelsesretten. Samme Dag flygter Henlein til Tyskland. Samtidig fører den tyske Presse en Kampagne, der i Gemenhed og barbarisk Vildskab er helt uden Sidestykke i Historien. Her skal kun som Eksempel nævnes nogle Passager fra en Artikel i *Völkischer Beobachter* den 18. September. De lyder saaledes: „I Maaneder har den czechiske Mordterror raset gennem de sudetertyske Byer og Landsbyer. Fra Dag til Dag forøges de Grusomheder og den Brutalitet, der udøves af det czechiske Blod-Demokratis Politibetjente. Intet Menneske er sikker paa sit Liv. Utallige er de Ofre, der er faldet for det hussitiske Tilintetgørelsesvanvid, der har styrtet Czecherne ud i en sanseløs Ødelæggelsesrus. Med en Kynisme, som end ikke findes hos Kriminalhistoriens mest dyriske Morderc, har de czechiske Blodhunde allerede for lang Tid siden forkyndt deres Tilintetgørelsesarbejde i de sudetertyske Egne. Med et tilfreds Smil har Overbanditten paa Hradschin modtaget Beretningerne om de fremadskridende Forberedelser til Ødelæggelsesarbejdet i de sudetertyske Egne, der er truffet planmæssigt og med djævelsk Overlæg. Og nu kommer den gamle Presses Skøge, *Prager Presse*, fra den politiske Alfons Benes' journalistiske Halvverden og vil pludselig fingere Czechernes Uskyldighed.“

*

Den 13. og 14. September var Situationen yderst spændt. I de europæiske Hovedstæder frygtede man, at Hitlers Indmarch i Czechoslovakiet var umiddelbart forestaaende.

I denne Situation sejrede Bonnets Politik i Paris, og i Natten mellem den 13.—14. telefonerede Daladier til London — han fik vistnok ikke Chamberlain selv i Tale — og lod vide, at der efter hans Mening maatte gøres noget ekstraordinært for at redde Freden.

I Stedet for Noter foreslog han „direkte Møde mellem de ansvarlige Mænd“.°)

Den 14. bestemte Chamberlain sig da til at virkeliggøre en Plan, som han „allerede i temmelig lang Tid havde haft i Tankerne.“⁷⁾ Han foreslog Hitler et Møde for at søge en fredelig Løsning, og da Forslaget blev modtaget, fløj han den 15. om Morgenen til München og fortsatte med Bil videre til Berchtesgaden, hvor Hitler — staaende oppe paa Trappen — modtog ham.

Det er sandsynligt, at Daladier i nogen Grad overdrev sin Rolle „i Redningsaktionen“, i hvert Fald fløj Chamberlain til München uden nærmere Konference med den franske Regering.

Den engelske Premierminister, der savnede væsentlige Betingelser for at kunne forhandle med Hitler, og som navnlig i Følge sine Anlæg og sin Opdragelse var aldeles utilgængelig for Forstaaelse af den tyske Førers Forbrydernatur, skød ved denne Lejlighed Udenrigsministeriet til Side og tog med sig som første Raadgiver sin personlige Ven, Sir Horace Wilson, en Embedsmand fra Finansministeriet uden nogen som helst Erfaring om internationale Spørgsmaal og dertil — som den czechiske Loudon-Gesandt, Jan Masaryk, indberettede — „vor udtalte Fjende“.°) Saaledes startede Neville Chamberlain sine Forsøg paa *appeasement* gennem Forsøg paa personlig Kontakt.

Om Mødet i Berchtesgaden meddelte Chamberlain i sin Underhus-tale den 28. September, at han under den første tre Timers lange Samtale blev klar over, „at Stillingen var langt mere akut og langt mere presserende, end jeg havde forstaaet“.

I Følge en af de daværende Kabinetsministre, Duff Cooper, rejste Chamberlain til Hitler med „mange udmærkede og forstandige Alternativer“, men han blev stillet over for et Ultimatum.⁹⁾ Hans naive Forestillinger om „Diskussion“ med Hitler blev saaledes tilintetgjort: Førerens Ultimatum gik — efter Chamberlain — ud paa, at han for Sudetertyskerne krævede Selvbestemmelsesret, d. v. s. Ret til at „vende tilbage til Tyskland“, hvis de ønskede det. Han vilde hellere risikere en Verdenskrig end vente. Mens Samtalen fandt Sted, indløb en stadig Strøm af Telegrammer om czechiske Overfald paa Sudetertyskerne. I et Tilfælde oplystes, at 40 Tyskere var dræbt. En engelsk Observatør konstaterer, at kun een var død.

Den 16. vendte Chamberlain tilbage til London for at forelægge Kabinettet det hitlerske Ultimatum. I Kabinetmødet, der afholdtes

om Aftenen, deltog Lord Runciman, der samme Dag havde forladt Tjcechoslovakiet. Runciman forelagde her de Synspunkter, der kendes fra hans foran nævnte Memorandum af 21. September.

Dette Aktstykke er helt enestaaende i den politiske Historie. Som omtalt ovenfor erkender Runciman, at Prager-Regeringens fjerde Plan praktisk talt imødekommer alle Sudetertyskernes Ønsker, og at det var de sudetertyske Ekstremister, der ved Provokationer fremtvang en Afbrydelse af Forhandlingerne. Umiddelbart efter at have konstateret disse Kendsgerninger, erklærer Runciman, at han „har megen Sympati for“ Sudetertyskerne, og at Henleins Flugt til Tyskland gør „drastisk Aktion nødvendig“, hvorfor han foreslaar, at der skal gives de Grænseegne, hvor Sudetertyskerne er i *betydelig* Majoritet, „fuld Ret til Selvbestemmelse“, og at „disse Grænseegne straks skal afstaaes af Tjcechoslovakiet til Tyskland“. Der maa handles „hurtigt og uden Udsættelse“, og der er ingen Grund til at spille Tiden med „en ren Formalitet“ som Folkeafstemning.

Man læser videre i Runcimans Memorandum og støder nu paa disse Sætninger: „Økonomiske Forbindelser [mellem czechiske og tyske Egne] er saa tætte, at *en absolut Adskillelse* hverken er ønskelig eller tænkelig“. Runciman henviser til, at i fredelige Tider har de to Folk levet venskabeligt sammen, han mener, at det baade er i Tyskernes og Tjcechernes Interesse, at disse Forhold genoprettes, og han er overbevist om, at „dette er den gennemsnitlige Tjcechers og Tyskers virkelige Ønske“.

Hvorledes skal disse i Kontrasten forbløffende Ord forstaaes? Stammer de fra en tidligere Rapport, da Runciman endnu forsvarede Tjcechoslovaekiets Integritet, og er de ved en Tankeløshed kommet med? De stemmer med Runcimans Indledning, hvor han giver Prags fjerde Plan sin Tilslutning, og erkender, at det er de yderliggaaende Sudetertyskere, der ikke vil forhandle, men de er i flagrant Strid med Forslaget om øjeblikkelig Afstaaelse af Sudeteregnene.

Man kan kun stille Spørgsmaal. Modsætningen mellem de forskellige Partier i dette forvirrede og slet gennemtænkte Aktstykke unddrager sig Forklaring.

Runciman gaar nu videre. Naar, skriver han, Grænsedistrikterne er afstaaet, vil en Del Tyskere blive tilbage i Tjcechoslovakiet, og en Del Tjcechere vil komme til Tyskland. Han er yderst omhyggelig for Tyskerne, der bliver tilbage i Tjcechoslovakiet, og han tillader sig at

anbefale, at en Repræsentant for Sudetertyskerne skal have et permanent Sæde i det czechiske Kabinet! Men om de tyske Socialdemokrater og Liberale, om de Jøder og de Czecher, der skal overlades til det nazistiske Barbaris Tortur, om dem siger Lord Runciman ikke et Ord, for dem har han ikke en Tanke. Alene dette Træk viser den Tankeløshed og den Kynisme, hvormed Lord Runciman vilde ordne de største mellemeuropæiske Problemer.

Og ubekymret gaar Lord Runciman videre. For Czechoslovakiets og for den europæiske Freds Skyld anbefaler han:

1. At Regeringen i Prag skal forbyde „de Partier og Personer i Czechoslovakiet, som bevidst har opmuntret til en fjendtlig Politik mod Czechoslovakiets Naboer, at fortsætte deres Virksomhed“.
2. At Regeringen skal ændre sin Udenrigspolitik og forpligte sig over for sine Naboer til ikke at angribe dem og ikke at paatage sig Forpligtelser over for andre Stater, der kunde føre til Angreb.
3. At „de vigtigste Magter“ skal garantere Czechoslovakiet mod et uprovokeret Angreb, og
4. At Czechoslovakiet med Tyskland skal afslutte en Handelstraktat paa Basis af Præference.

Med andre Ord: Czechoslovakiet skal ophæve politisk Frihed og Ytringsfrihed, skal afskaffe sit demokratiske Regime, skal opsiges Traktaterne med Frankrig og Rusland, udtræde af Folkeforbundet og tilslutte sig Tysklands økonomiske System ...

Det har været nødvendigt at referere ret udførligt dette skandaløse Aktstykke, fordi det er typisk. Saa letfærdigt, saa overfladisk, saa kynisk mente en engelsk Aristokrat og Forretningsmand efter nogle Ugers Ophold i et Land, om hvis Forhold han før sin Rejse intet anede, at kunne dømme Mellemeuropas sidste demokratiske og liberale Stat til Døden. Hvad enten man betragter dette Dokument fra politiske eller fra humane Synspunkter, er det ikke muligt at skrive om det uden Bitterhed.

Efter at det engelske Kabinet havde besluttet at akceptere Hitlers Ultimatum, kom Daladier og Bonnet Søndag den 18. til London. Samme Dag holdt Mussolini i Triest en Tale, hvori han erklærede, at saafremt det skulde komme til „en almindelig Opmarch for eller imod

Prag, maa alle vide, at Italiens Stilling allerede er givet“. Resultatet blev de fransk-engliske Forslag til Czechoslovakiet.

De to Regeringer, udtales det, er kommet til den Overbevisning, at „Fredens Opretholdelse og Sikringen af Czechoslovaikiets vitale Interesser“ kræver de overvejende tyske Distrikters Afstaaelse til Tyskland uden Folkeafstemning. Afstaaelsen „vil formodentlig omfatte Omraader med mere end 50 pCt. tyske Beboere, men vi haaber ved Forhandling at kunne sørge for en Regulering af Grænserne, hvor Forholdene gør det nødvendigt, gennem en international Organisation med en czechisk Repræsentant som Medlem“. Da man erkender, at en czechoslovakisk Regering herefter har Krav paa en Slags Garanti for sin fremtidige Sikkerhed, erklærer den engelske Regering sig rede til at deltage „i en international Garanti for den czechoslovakiske Stats nye Grænser mod uprovokeret Angreb“ paa Betingelse af, at Czechoslovaikiets nuværende Traktater erstattes med en saadan Garanti. Man anmoder om Prags Svar „hurtigst muligt“, da Chamberlain skal træffe Hitler igen „ikke senere end Onsdag og muligvis før“.

Man skal lægge Mærke til, at mens selv Runcimans Rapport foreslog Afstaaelse af Egne med en *betydelig* tysk Majoritet, gaar det fransk-engliske Forslag ud paa, at Czechoslovakiet skal opgive de Territorier, hvor der er 50 pCt. tyske Beboere. Den naive Forudsætning for disse Krav var, at hele den tyske Befolkning i de nævnte Distrikter var nazistisk og ønskede Indlemmelse i Hitlers Rige. Forslaget, der helt igennem bærer Præget af at være Dilettanters Værk, blev udarbejdet, uden at nogen Repræsentant for Czechoslovakiet blev hørt, skønt Gesandten i London, Jan Masaryk, efter Ordre fra Prag lod vide, at den czechiske Regering „ansaa det for givet, at den vilde blive raadspurgt, før en Beslutning blev taget“, og skønt *Times* i sin Leder den 19. erklærede, at Chamberlains Intervention „naturligvis ikke med et Haarsbred formindsker den Rolle, som Regeringen i Prag endnu skal spille“. ¹⁰⁾

Den 19. var Daladier og Bonnet tilbage i Paris, hvor et Ministermøde afholdtes. Daladier var usikker, mens Bonnet med militære og diplomatiske Argumenter, der var „fuldstændig overbevisende“¹¹⁾, henviste til, at Frankrig umuligt kunde føre Krig. Oppositionen i Ministeriet repræsenteredes navnlig af Reynaud, Mandel og Champetier de Ribes. De synes — men helt sikkert er dette ikke — at have forlangt og opnaaet Bonnets Tilsagn om, at der ikke maatte lægges

noget Pres paa Regeringen i Prag.¹²⁾ I hvert Fald blev den fransk-engelske Plan vedtaget enstemmigt og meddelt Regeringen i Prag. Erindringen søger forgæves i Historien et lignende Tilfælde. Hvor ellers har to Stormagter forlangt af en lille venligt sindet Magt, som de selv havde oprettet og ved Oprettelsen garanteret, at den — endog uden at være hørt — skulde underskrive sin egen Dødsdom og gøre det med et Varsel, der endog var kortere end det, der i Aaret 1914 blev givet Serbien i Østrig-Ungarns berygtede Ultimatum?

*

Den 19. September Kl. 14 blev de fransk-engelske Forslag overrakt Regeringen i Prag. Og efter Forhandlinger, der ogsaa strakte sig over hele Natten, meddelte Udenrigsminister Krofta den engelske og den franske Gesandt Svaret. Dette skete den 20. September om Eftermiddagen. Den czechoslovakiske Svarnote, som Chamberlains Regering paa Grund af sin skrantende Samvittighed var unfair nok til at udelade af sin *Hvidbog*,¹³⁾ erklærer, at Regeringen ikke uden at bryde Forfatningen kan træffe Beslutning om Landets Integritet, og at Grænser som de foreslaaede vilde betyde „en Lemlæstelse af Staten i enhver Henseende“, det økonomiske Liv og Kommunikationsvæsenet „vil blive fuldstændig lammet“, og i strategisk Hensende vil Landet „befinde sig i en overordentlig vanskelig Situation“ og „snart komme under Tysklands fuldstændige Indflydelse“.

Regeringen ser sig derfor ikke i Stand til at acceptere disse Forslag, men erklærer sig rede til Voldgift i Henhold til den tysk-czechoslovakiske Voldgiftstraktat og beder sluttelig de to Regeringer tage Spørgsmaalet op til fornyet Overvejelse. Da Krofta afleverede denne Note til de to Gesandter, erklærede Mr. Newton, at den engelske Regering vilde desinteressere sig i Czechoslovakiet, saafremt det ikke accepterede de fransk-engelske Forslag. Den franske Gesandt, M. Lacroix, sluttede sig hertil. Efter et Ministermøde kaldte Krofta Lacroix til sig og stillede ham det bestemte Spørgsmaal, om Czechoslovakiet kunde regne med Frankrigs Hjælp eller ikke. Med Taarer i Øjnene erklærede Lacroix ikke at kunne svare straks, men han vidste, Regeringens Svar vilde blive negativt. Krofta forlangte da et klart og utvetydigt Svar fra Regeringen i Paris.

Kl. 11 om Aftenen naaede det czechoslovakiske Svar Paris og Lon-

don. og Kl. 2.15 om Morgenen den 21. indfandt Mr. Newton og M. Lacroix sig hos Præsident Benes. Den engelske Gesandts Instruktioner gik ud paa følgende: Han skulde meddele, at det czechiske Svar „paa ingen Maade opfylder den kritiske Situations Krav“, og han skulde indtrængende opfordre Regeringen til at give et nyt Svar, „der tager Hensyn til Realiteterne“. Saafremt dette ikke sker, vil Chamberlain aflyse sit Besøg hos Hitler, og der kan saaledes opstaa en Situation, „som vi ikke kan paatage os Ansvar for“. Sluttelig nægter den engelske Regering at forelægge Berlin det czechiske Forslag om Voldgift.¹⁴⁾

Dog, dette var ikke nok. Den engelske Historiker Seaton-Watson og Udgiverne af det amerikanske Tidsskrift *Foreign Affairs* modtog senere fra „særdeles autoritativ Kilde“ i Prag Oplysninger om de to Ministres mundtlige Udtalelser til Benes.¹⁵⁾ Disse Udtalelser gik ud paa følgende:

1. England og Frankrig er forpligtet til at gøre alt for at forhindre en europæisk Krig.
2. Saafremt Czechoslovakiet ikke akcepterer de fransk-engelske Forslag uden Betingelser, vil det over for Verden staa som eneansvarligt for den Krig, der vil blive Resultatet.
3. Czechoslovakiet vil ogsaa da bære Ansvar for, at den engelsk-franske Solidaritet brydes, da Storbritannien under ingen Omstændigheder vil marchere, selv om Frankrig yder Czechoslovakiet Hjælp.
4. Hvis Prags Afslag medfører en Krig, ønsker Frankrig officielt at notificere, at det ikke vil opfylde sine Traktatforpligtelser.

Dr. Benes forlangte at faa disse Meddelelser skriftligt, og navnlig krævede han et officielt Dokument, hvori Frankrig tilkendegav, at det ikke vilde opfylde Alliancetraktaten. Senere hen paa Morgenen indløb den saaledes begærede franske Note,¹⁶⁾ der fastholdt Kravene og erklærede, at hvis de blev afvist, vilde Frankrig være berettiget „til at drage sine Slutninger deraf“.

Under Mødet med Benes forlangte de to Ministre øjeblikkeligt Svar, da Chamberlain stod umiddelbart foran sin Rejse til Hitler. Tidligt om Morgenen afholdtes da Ministermode i Prag, og efter mange Forhandlinger forelaa Svaret hen paa Eftermiddagen:¹⁷⁾

„Tvunget af Omstændighederne og et vedholdende, usædvanligt

Tryk“ akcepterer Regeringen „med Smerte“ de fransk-engelske Forslag, „idet den gaar ud fra, at de to Regeringer vil gøre alt for at gennemføre dem paa en saadan Maade, at den czechoslovakiske Stats Interesser bevares“. Regeringen akcepterer Forslagene „*som en Helhed, idet den understreger Principet om Garanti, som formuleret i Noten, og den akcepterer dem, idet den gaar ud fra, at de to Regeringer ikke vil tillade tysk Invasion paa czechoslovakisk Territorium, som skal vedblive at være czechoslovakisk, indtil Overdragelsen kan finde Sted, efter at den i Forslagene omtalte internationale Kommission har fastsat den nye Grænse*“.

Den 22. September fløj Chamberlain til Møde med Hitler i Godesberg. Samme Dag demissionerede Hodzas Regering, og General Sirovy dannede det nye Kabinet. Krisen var nu udvidet med nye Momenter: allerede den 21. havde Ungarn og Polen stillet Krav angaaende deres Minoriteter i Prag. Polakkerne sendte Tropper i Retning af Teschen, og den 21. var Ungarns Premierminister. Udenrigsminister og Generalstabschef hos Hitler i Berchtesgaden.

Om Eftermiddagen den 22. mødtes Chamberlain og Hitler. Den engelske Premierminister havde ventet, at han og Hitler „roligt skulde diskutere“¹⁸⁾ de fransk-engelske Forslag, men da han havde forelagt dem, sad Hitler tavs et Øjeblik, saa sagde han: *Es tut mir furchtbar leid, aber das geht nicht mehr.*¹⁹⁾ „Dybt rystet“, udtrykte Chamberlain sin Overraskelse og sin Indignation, men Hitler nægtede overhovedet at overveje de fransk-engelske Forslag. Han henviste til de nye polske og ungarske Krav, og han forlangte, at de tysk-talende Egne øjeblikkeligt skulde overdrages til Tyskland og besættes af tyske Tropper. Samtalen endte uden Resultat. Næste Formiddag, altsaa den 23., sendte Chamberlain Hitler et Brev.²⁰⁾ hvori han ganske vist erklærede sig rede til at forelægge den czechiske Regering de nye Forslag, men samtidig udtalte, at en øjeblikkelig Indrykning af tyske Tropper vilde blive fordømt af Verdens offentlige Mening, og at „den czechiske Regering uden Tvivl ikke vilde have andet Valg end at give deres Styrker Ordre til Modstand“. Der maa sikkert, skriver Chamberlain, kunne findes andre Alternativer.

Hen paa Eftermiddagen svarede Hitler.²¹⁾ Han erklærede, at Cze-

chernes „Tyranni“ og „brutale Ødelæggelsesvilje“, der i de sidste Dage var blevet til „Galskab“, gjorde det umuligt for ham „at afstaa fra øjeblikkelig Beskyttelse af dette Territorium“. Han er villig til at lade afholde Folkeafstemning „i hele Omraadet“.

I et nyt Brev²²⁾ anmoder Chamberlain Hitler om et Memorandum med Forslagene samt et Kort over de Omraader, der skulde afstaas i Overensstemmelse med den foreslauede Folkeafstemnings Resultater. Chamberlain erklærede da at ville forelægge Forslagene for den czechiske Regering, men tilføjede, at han agtede at vende tilbage til England, da han øjensynligt intet yderligere kunde udrette i Godesberg.

Alligevel kom et nyt Møde i Stand Kl. 22,30 om Aftenen. Heri deltog foruden Hitler og Chamberlain v. Ribbentrop, Sir Horace Wilson og Sir Nevile Henderson. Hitlers Memorandum²³⁾ blev her overrakt Chamberlain. I dette Dokument forlangtes, at hele det store Omraade, hvor Folkeafstemningen skulde holdes, overdrages Tyskland 1. Oktober. Inden denne Dato skulde det være fuldstændigt rømmet af Czecherne. Alle militære, økonomiske og trafikale Anlæg og Materialer skulde efterlades ubeskadigede. Levnedsmidler, Varer, Kvæg, Raamaterialer o. s. v. maatte ikke bortføres. Med andre Ord, over Hals og Hoved skulde Czecherne forlade deres Hjem uden Ret til at tage deres Ejendomme med sig. Dette var en uhørt Brutalitet, det var Rov og Plyndring, og i sin Underhustale den 28. September oplyste Chamberlain, at han over for Hitler havde karakteriseret Dokumentet „som et Ultimatum snarere end et Memorandum“, og at han „bittert bebrejdede“ Kansleren hans Umedgørlighed. Senere i Talen erklærede han dog, at Samtalen „førtes i mere venskabelig Form end nogen af de tidligere“, hvori tør ses et Udtryk for, at den engelske Premierminister dog ikke lod sin Bitterhed og Indignation ytre sig i saarende Ord ...

Nevile Henderson oplyser iøvrigt, at Hitler under Samtalen foretog et Par uvæsentlige Rettelser i sit Memorandum og i den Anledning gentog sit Trick over for Schuschnigg. „De er,“ sagde han til Chamberlain, „den eneste Mand, jeg nogen Sinde har gjort en Indrømmelse“. ²⁴⁾ Som nævnt afslog Chamberlain ikke at bringe Hitlers Memorandum videre til den czechiske Regering, og da Journalisterne i Nat-ten mellem den 23. og den 24. September spurgte ham, om Situationen var haabløs, svarede han: „Det vil jeg ikke sige. Alt kommer nu an paa Czecherne“. Baade denne Replik og Beredvilligheden til at viderebefordre et Dokument, han selv havde kaldt et Ultimatum, tydede

paa, at den engelske Premierminister haabede at kunne faa Prag med til yderligere Indrømmelser.

I Underhustalen den 28. gav Chamberlain yderligere et Par Oplysninger, der er yderst karakteristiske for ham og hans Naivitet og Utilstrækkelighed som Forhandler med Hitler.

Først havde Hitler erklæret, at den Grænse, han nu tilbød Czecho-slovakiet, var „meget forskellig“ fra den, han vilde have taget som Resultat af militære Erobringer. Dernæst sagde Hitler ved Afskeden „med megen Alvor, hvad han allerede havde sagt i Berchtesgaden, at dette var hans sidste territoriale Krav i Europa, og at han ikke ønskede at indlemme Folk af andre Racer i Tyskland.“

Disse to Udtalelser meddelte Chamberlain i umiddelbar Forbindelse med hinanden øjensynlig uden at forstaa Modsigelsen. Den første betød jo nemlig, at Hitlers egentlige Ønske var at gaa et godt Stykke ud over Godesberg-Linjen og erobre rent czechiske Egne. Han sagde „igen meget alvorligt, at han ønskede at være Venner med England, og at han, hvis blot dette Sudeterspørgsmaal blev skaffet af Vejen paa fredelig Vis, med Glæde vilde genoptage Samtalerne“. „Dette er,“ tilføjede Chamberlain, „Ord, der maa regnes med i det lange Løb [*which count in the long run*], og som alvorligt maa overvejes.“

Det kan ikke betvivles, at Chamberlain, skønt han i Godesberg havde været udsat for Hitlers Gangster-Diplomati og — som han paa- staar — var blevet „dybt rystet“ deraf, dog i Hitlers „meget alvorlige Ord“ fandt Opmuntring til at fortsætte sin *appeasement*-Politik og var besluttet paa at føre den videre, selv om det skulde kræve yderligere Lemlæstelse af Czechoslovakiet, og det er aldeles uhistorisk baade for Chamberlains og for Neville Hendersons Vedkommende, naar denne sidstnævnte i sine Erindringer skriver, at Godesberg, hvor Hitler „bedrog og svigtede Englands Premierminister“, „var det virkelige Vendepunkt i det engelsk-tyske Forhold.“²⁵ Aldetes ikke! De fortsatte begge to bravt deres *appeasement*-Bestræbelser, og seks Dage efter proklamerede Chamberlain, at München betød „Fred i vor Tid“!

*

Den 23. om Aftenen gav Præsident Benes Ordre til fuld Mobilisering. Dette skete, efter at den franske og engelske Gesandt havde meddelt i Prag, at deres Regeringer „ikke længere kunde paatage sig

Ausvaret for at fraraade Mobilisering".²⁶⁾ Den 24. vendte Chamberlain tilbage til London. Der sammenkaldtes straks et Kabinetmøde. Herom meddelte Duff Cooper i sin Underhustale den 3. Oktober: „Vi havde en lang og indgaaende [*anxious*] Diskussion angaaende Modtagelse eller Forkastelse af Godesberg-Forslagene. *Det blev vedtaget at forkaste dem, og Meddelelse herom blev givet den tyske Regering*“.

Der foreligger, saa vidt vides, ingen andre autoritative Oplysninger om dette Kabinetmøde, men det tør formodes, at navnlig de yngre Ministre gennemførte Forkastelsen, og at Pressens Holdning gjorde et stærkt Indtryk paa Chamberlain. Selv *Times* skrev i sin Leder om Morgenen, at saafremt den tyske Presse med dens Krav om Angreb virkelig udtrykte tysk Politik, „saa foreligger her et Spørgsmaal, hvor alle engelske Borgere uden Undtagelse ved, hvor de staar“. Den næste Dag, den 25., var Garvin i *Observer* ganske kategorisk: „Dersom vi ikke tager meget fejl, er det Landets faste Beslutning, at der med Hensyn til Ære og Sikkerhed ikke kan gives efter. Ingen Kryben i Skjul vil blive tilgivet. Ikke en Tommes eller et Haarsbrøds Tilbagegang vil blive billiget“.

Ogsaa i Paris svingede Stemningen — naturligvis ikke Flandin, Bonnet, de Monzie og hele den betalte Presse -- men Daladier meddelte allerede den 25. om Aftenen, at Frankrig vilde opfylde sine Forpligtelser, hvis Czechoslovakiet blev angrebet.²⁷⁾ Samme Dag blev det østlige Grænsforsvar förstærket med ti Divisioner. Den 25. holdt Kabinettet Møde. Mens det stod paa, udkom *Le Temps*, i hvis — af Chastenets skrevne — Leder man hørte Bonnets Stemme: Man maatte haabe, at Prag ikke forkastede Godesberg-Kravene „uden efter moden Overvejelse“. Der bestod stadig en Basis for Diskussion, „der er her et Lysskær, omkring hvilket alle gode Kræfter maa samle sig“. Alligevel vedtog Kabinettet imod Bonnets Standpunkt²⁸⁾, at man maatte modsætte sig Godesberg-Kravene „for enhver Pris“.²⁹⁾

Om Aftenen den 24. havde Lord Halifax meddelt den czechoslaviske Minister i London Hitlers Godesberg-Krav. Den engelske Udenrigsminister nøjedes med at overrække dem, han anmodede ikke Prag om at akceptere dem. Den næste Dag forelaa det czechoslovakiske Svar.³⁰⁾ Regeringen i Prag erklærer, at Godesberg-Dokumentet „i Virkeligheden er et Ultimatum af samme Art, som man plejer at forelægge en besejret Nation, og ikke et Forslag til en suveræn Stat“.

Disse Krav „berøver os enhver Sikkerhed for vor nationale Eksistens“. og de er „absolut og ubetinget inakceptable“.

En Indberetning fra den czechoslovakiske Gesandt, Masaryk, i London viser, at under en Samtale, der knyttede sig til denne Notes Overrækkelse, var Chamberlain meget forbavset over, at Czecherne ikke vilde trække deres Militær bort fra Fæstningslinjerne. „Jeg betonedede,“ skriver Masaryk, „at i Gaar blev Fæstningerne bemanded efter engelske og franske Raad, og at vi ikke kunde rømme dem igen i Dag. Det kunde han ikke begribe.“

Man kan ikke undre sig over, at Masaryk tilføjer denne Karakteristik af Chamberlain: Dum og utrolig slet informeret.

Imidlertid viser Masaryk-Beretningerne, at Chamberlain stadig tænkte paa nye Forhandlinger og paa nye Krav til Czecherne.

Søndag den 25. kom Daladier og Bonnet til London. Konferencerne med de engelske Ministre fortsattes Mandag Morgen, og nu med General Gamelin som Deltager. Om Resultatet af disse Møder oplyste Chamberlain i sin ofte citerede Underhustale, følgende: „De franske Ministre meddelte os, at saafremt Czechoslovakiet blev angrebet, vilde Frankrig opfylde sine Traktatforpligtelser, og vi svarede, at saafremt franske Styrker som Følge af disse Forpligtelser blev aktivt indviklet i Fjendtlighederne med Tyskland, vilde vi føle os forpligtet til at hjælpe dem“.

For første Gang under Krisen forelaa der saaledes en Erklæring om, at England i givet Fald vilde staa ved Frankrigs Side.

Indtrykket heraf svækkedes imidlertid øjeblikkeligt, idet Chamberlain endnu samme Dag — altsaa Mandag den 26. — sendte en af sine private Venner, Sir Horace Wilson, til Berlin med „et personligt Budskab“ til Hitler. Dette var enten Udtryk for, at Chamberlain vilde have Fred for enhver Pris og var parat til nye Ofre — af Czechoslovakiet, eller ogsaa var det en taktisk Fejl, der røbede den engelske Premierministers fortsatte Naivitet over for Hitler. Brevets Hovedindhold var et Forslag om direkte Forhandlinger mellem Tyskland og Czechoslovakiet angaaende de paagældende Territoriers Overdragelse til Riget. Om Mødet mellem Wilson og Hitler fortæller Nevile Henderson, der var til Stede, at det var meget vanskeligt at overtale den tyske Fører til at høre Chamberlains Brev. Han var ganske umedgørlig: „*Es hat keinen Sinn weiter zu verhandeln,*“ raabte han.³¹⁾

Et Par Timer efter at have modtaget Wilson, talte Hitler i Sports-

paladset. Ingen, der i Radio hørte denne Tale, vil nogen Sinde glemme den. Det var ikke en Tale, det var hæslige Brøl, det var en gal Mands Rasen; var det et Menneske, eller var det et vildt Dyr, der glammede i Junglen? Og det uhyggeligste Indtryk fra denne forfærdelige Time var maaske Tilhørernes Holdning. Disse 20—50.000 svingede i Takt med denne skrigende Barbar, de raabte og skreg med ham, det var som Vanvidets Bolig eller snarere var det som et kæmpestort Bur, hvis vilde Bæster var slagne med Galskab.

De Sjofelheder og Beskyldninger, Hitler væltede over „denne Bænes“, skal ikke her refereres. Talens politiske Indhold bestod i to Gentagelser af Samtalerne med Chamberlain. For det første: Sudeterlandet skulde overgives til Tyskland 1. Oktober. For det andet: Naar dette Problem er løst, gives der for Tyskland intet territorielt Problem i Europa. „Jeg har forsikret ham [Chamberlain], at naar det czechoslovakiske Spørgsmaal er løst ... er jeg ikke længere interesseret i den czechiske Stat. Det garanteres ham. *Wir wollen gar keine Tschechen*“.

Mens Hitler altsaa i Talen nævnte Lørdag den 1. Oktober som Tidsgrænse, havde han et Par Timer forinden meddelt den italienske Ambassadør, at han ikke vilde vente til Lørdag, men marchere Onsdag den 28. Kl. 14.³²⁾

Mandagen den 26. bragte endnu en vigtig Begivenhed. Om Aftenen offentliggjordes i London en Erklæring, hvori autoritativt meddeltes, at „saafremt Tyskland trods alle den engelske Premierministers Anstrengelser skulde angribe Czechoslovakiet, vil Frankrig være nødt til straks at komme Czechoslovakiet til Hjælp, og Storbritannien og Rusland vil sikkert staa ved Frankrigs Side.“

Dette var første Gang, Rusland officielt blev nævnt under Krisen. Ved dette Punkt skal vi dog ikke her opholde os, da vi straks i Sammenhæng skal belyse Ruslands Stilling i denne Periode.

Fra hvem stammede denne Udtalelse?

Werth oplyser „med bedst mulig Autoritet som Kilde“, at den var skrevet af Lord Halifax selv.³³⁾ Bortset fra Omtalen af Rusland gik den jo blot Meddelelsen til de franske Ministre under Møderne i London Søndag og Mandag Morgen. Denne Meddelelse og den offentlige og officielle Bekræftelse, der nu forelaa, var af vital Betydning for Frankrig. Det var den Meddelelse, Frankrig forgæves kæmpede

for at fravriste England i Juli-August Dage 1914. Nu kom den: England vilde kæmpe med Frankrig!

Men i det Øjeblik Telegrammet naacde Paris, rejste alle de pacifistiske Kræfter sig til Modkamp. Thi dette var farligt. Det var farligt, hvis det franske Folk blev overbevist om, at Englands og Ruslands Hjælp var sikret, man kunde da risikere, at Krigsstemningen vandt Terræn, og at Bonnets Politik blev lamslaaet. Altsaa greb Udenrigsministeren ind: Bonnet lod vide, at London-Meddelelsen stammede fra „en underordnet Embedsmand“, og at den „savnede Bekræftelse“. Daladier lod sin Udenrigsministers Oplysning gaa videre, og hele den pacifistiske Presse — *Jour, République, Liberté, Matin, Oeuvre, Action Française* — erklærede, at Telegrammet fra London var falsk, en „behændig Løgn“. ³⁴⁾

Daladier og Bonnet, der Dagen forinden og samme Dags Morgen havde faaet London-Kabinetkets Tilsagn om engelsk Hjælp til Frankrig i Tilfælde af Krig, og som følgelig vidste, at Aftentelegrammet var korrekt, spredte øjeblikkelig Tvivl om dets Ægthed. Mod bedre Vidende lod de det franske Folk forstaa, at denne Oplysning var mistænkelig og ikke til at bygge paa. For Daladiers Vedkommende understregede Episoden kun hans bestandige Svingen fra faste Erklæringer og mandig Holdning til Raadvildhed, Karakterløshed og Ubeslutsomhed. For Bonnet var det et velovervejete Led i hans Politik. Hans Metode bestod i at give London og Paris det Indtryk, at Prag i Virkeligheden ønskede et fransk-engelsk Tryk for saaledes lettere at kunne give efter, endvidere i at lade Englænderne vide, at Frankrig ikke kunde slaas, og at forsikre Franskmændene om, at England ikke vilde røre sig. Med et Væv af Upaalidelighed og Perfidi omspandt M. Bonnet i disse Dage sin Politik.

Ogsaa i London fortsattes trods alt Fredsbestræbelserne. Da Chamberlain havde læst Hitlers Tale, offentliggjorde han sent om Aftenen en Erklæring, der paany godtgjorde hans totale Uegnethed til at forstaa en Skikkelse som Hitler og til at forhandle med ham.

Chamberlain, for hvis Politik Hitler haanende og hovmodigt havde slaaet Døren i, takkede Føreren for den venlige Henvisning til hans Fredsbestræbelser (der forekom en saadan Passus i Talen). Han var klar over, at Hitler ingen Tillid har til, at „de [tsechoslovakiske] Løfter vil blive holdt“, og erklærede derfor, at England følte sig moralsk ansvarlig for, at det skete, og vilde sørge for, at de førtes ud i Livet

saa hurtigt som muligt, forudsat at den tyske Regering er enig i, at Overdragelsen skete „ved Diskussion og ikke ved Magt“.

Altsaa nærmest en Anerkendelse af, at der kunde være Grund til at tvivle paa Prags Ord. Som om ikke enhver kunde se, at Hitler kun søgte Paaskud. Men Englands Premierminister havde ikke et Ord om de Ofre, Czechoslovakiet allerede havde bragt, ikke en Stavelse om den Selvbeherskelse, som dets Regering og Folk havde paalagt sig selv, han kom i Stedet atter med sin Fiktion om „Diskussion og Magt“. Som om Hitler overhovedet havde diskuteret, som om London og Paris havde gjort det i Prag, og som om Czechoslovakiet fra Frankrigs og Englands Side havde modtaget andet end Magtbud.

Men nu kommer vi til Tirsdag den 27. Om Formiddagen blev Sir Horace Wilson paany modtaget af Hitler, der under „Samtalen“ to-tre Gange brølede vildt: *Ich werde die Tschechen zerschlagen*. Da det saaledes syntes givet, at Hitler vilde Krig, erklærede Horace Wilson, at han havde Ordre til at afgive følgende Meddelelse fra Chamberlain: Hvis Frankrig paa Grund af sine Traktatforpligtelser kom i Krig med Tyskland, vilde Storbritannien føle sig forpligtet til at hjælpe det. Hitlers Svar gik ud paa, at det var ham aldeles ligegyldigt.³⁵⁾

Hørefter forlod Horace Wilson Berlin; Kl. 0.50 om Natten kom han til London medbringende Hitlers Svar paa Chamberlains Brev, hvis Indhold da naturligvis forlængst var kendt i London.

Hitler meddelte her sit „endelige Standpunkt“, der gik ud paa følgende: De tyske Troppers umiddelbare Besættelse af Sudeterlandet var nødvendig. Hitler havde ingen Tillid til Løfter fra Prag. Dernæst erklærede Kansleren, at det er „fuldstændig ukorrekt“ at paastaa, at Czechoslovaikiets politiske og økonomiske Uafhængighed vilde lammes. Han var rede til formelt at garantere Resten af Czechoslovakiet. Der kan derfor „overhovedet ikke være Tale om, at Czechoslovaikiets Uafhængighed er i Fare“, og det er „et velkendt Faktum, at Czechoslovakiet efter Afstaaelsen af det sudetertyske Territorium vil være en sundere og mere sluttet økonomisk Organisme end før“.

Disse Paastande var saa mageløs frække og saa uforskammet hykleriske, at man virkelig spørger, hvorledes Hitler vovede at skrive dem. Ak, han kendte Neville Chamberlain og hans grænseløse Uvidenhed om Kontinentet, og vi skal senere se den engelske Premierminister benytte disse samme Argumenter, som Føreren havde forsynet ham med. Men end videre drev Hitler sin Frækhed i denne Note. Han er for-

havset over, at Regeringen i Prag synes bekymret for de Czechere, der bliver tilbage i Sudeterlandet, og han forsikrer, at intet vil ske dem, som ligner den Skæbne, Czecherne havde beredt den sudeter-tyske Befolkning!

Noten slutter med en Opfordring til Chamberlain om „at bringe Regeringen i Prag til Fornuft i den sidste Time“.

I sin Underhustale den 28. September fremhævede Chamberlain disse Hitler-Forsikringer og tilføjede: „Jeg betænker mig ikke paa efter den personlige Kontakt, jeg har oprettet med ham [Hitler], at udtale, at jeg tror, han mener, hvad han siger.“

Var dette muligt efter Godesberg, hvor Chamberlain i Følge Henderson følte sig „sveget og bedraget“ af Hitler — var det muligt, at den engelske Premierminister kunde være saa grænseløs naiv? Eller er det saaledes, at da han Onsdag den 28. holdt sin Tale, tænkte han først og fremmest paa at forberede Stemningen for de nye Indrømmelser, som han allerede havde gjort?

*

Vi kommer nemlig her til et i hele Krisens Historie saare vigtigt Punkt. Man erindre de første Begivenheder Tirsdag den 27.: Wilsons anden Samtale med Hitler Kl. 12,15, ved hvilken Lejlighed Kanslerens Svar til Chamberlain overrækkes. Svaret telegraferes naturligvis øjeblikkelig til London, hvor Chamberlain maa have kendt det hen paa Eftermiddagen. Her kommer nu et afgørende Initiativ fra Chamberlains Side, hvorom ingen Oplysning findes i Premierministerens Tale den 28., og som heller ikke er antydnet i de to engelske Hvidbøger, der indeholder Krisens Dokumenter. Vi har tidligere set, at disse Hvidbøger udelader saa vigtige Dokumenter som to Noter fra den czechiske Regering. Den Udeladelse, vi nu kommer til, er end mere betydningsfuld. Vor Viden om det nævnte chamberlainske Initiativ stammer fra en saa autoritativ Kilde som Ambassadøren i Berlin, Sir Nevile Henderson. Han skriver:

„Sent om Eftermiddagen den 27. September meddelte Udenrigsministeriet [i London] mig telefonisk, at Instruktioener angaaende endnu en Meddelelse til Kansleren var undervejs. Jeg aftalte derfor et Møde med Understatssekretæren [Hr. Weizsäcker] i Udenrigsministeriet Kl. 11 om Aftenen, og her overrakte jeg ham en Note, som

straks skulde oversættes og meddeles Hitler. Den indeholdt Forslag, som var billiget af den franske Regering og meddelt Prag, og lagde et Tryk paa [pressing] den czechiske Regering for at faa den til at gaa med til Sudeterterritoriernes øjeblikkelige Afstaaelse paa Basis af en Dato-Plan, der garanteredes af H.M.'s Regering. De første Omraader skulde afstaaes den 1. Oktober. Der blev ogsaa foreslaaet Opretelse af en international Grænsekommision til Afgørelse af Detaljer. Forslagene imødekom i vid Udstrækning Hitlers Krav, og til sidst blev de Hovedbasis for den endelige Ordning i München.

Videre moddeler Henderson, at han næste Morgen [altsaa den 28.] Kl. 7 blev ringet op af den franske Ambassadør, der oplyste, „at hans Instruktioner om at afgive en lignende Henvendelse som min havde naaet ham Kl. 4 om Morgenen, at de i visse Henseender endogsaa gik videre end mine, og at han var blevet anmodet om at se Hitler selv“.³⁰⁾

I en Cirkular-Skrivelse af 5. Oktober 1938 til Frankrigs diplomatiske Repræsentanter i Udlandet oplyser Bonnet, at det franske Forslag „væsentlig udvidede den Zone, der kunde besættes af Tyskerne allerede den 1. Oktober.“³¹⁾ Hvad disse Londons og Paris' nye Forslag gik ud paa, fik Verden saaledes først at vide, da den franske Gulbog udkom i Vinteren 1939 og Henderson i Foraaret 1940 udgav sine Erindringer.

Forslagene betød den fuldstændige Kapitulation fra engelsk og fransk Side og et skændigt Forræderi mod Czechoslovakiet, der den 21. September, tvunget dertil af Trusler om at blive overladt til sig selv, var gaaet med til de første fransk-engelske Forslag „under Forudsætning af, at de to Regeringer [i London og Paris] ikke vilde tillade en tysk Invasion paa czechoslovakisk Territorium, der skal vedblive at være czechoslovakisk, indtil det Øjeblik, da Overdragelsen kan finde Sted, efter at den foreslaaede internationale Kommission har fastlagt den ny Grænse“.

Dette var det forpinte, det mishandlede og af sin Allierede i Paris og sin Ven i London svigtede Czechoslovakis Betingelse. Det var Betingelsen, som London og Paris akcepterede, og da Chamberlain i Godesberg uventet stod over for Kravet om øjeblikkelig tysk Indmarch, erklærede han, at det vilde ryste Verdensopinionen, og selv Times erklærede i sin Leder den 26., at alene Kravet om Evakuering den 1. Oktober „er en Fordring, som er aldeles umulig at opfylde“.

Og nu — om Eftermiddagen den 27. September meddelte Chamberlain Hitler nye Forslag:

„Øjeblikkelig Afstaaelse af de sudetertyske Territorier“ og saaledes, at de første Omraader skulde overgives den 1. Oktober. Desuden vilde London lægge et nyt Tryk paa Regeringen i Prag for at faa den til at akceptere.

Er det mærkeligt, at Chamberlain ikke vovede at nævne denne Note — Krisens vigtigste Dokument — i sin store Redegørelse den 28. September, og at han ikke offentliggjorde den i Hvidbøgerne?

Notens Betydning var klar: Den oplyste Hitler om, at han kunde faa det, aldeles som han vilde, og at intet Hensyn til Czechoslovakiet og ingen Bekymring om dets fortsatte Bestaaen eller Ikke-Bestaaen vilde afholde London og Paris fra at undgaa Krigen. Det var altsaa rigtigt, hvad Ribbentrop havde sagt ham om England, og det var rigtigt, hvad visse Kredse i London stadig lod ham vide, at England og Frankrig ikke mente det alvorligt. Med Chamberlains Note i sin Haand vidste han, hvad han kunde byde Paris og London.

Denne Note er da Krisens vigtigste Dokument. Hvad der endnu skete, maa ses i Belysning af den. Adskillige af disse Begivenheder faar dermed et Præg af Komædie over sig.

Her skal blot tilføjes, at en telegrafisk Appel til Hitler og Benes om at bevare Freden, som Præsident Roosevelt afsendte den 26., har — lige saa lidt som en ny Roosevelt-Appel den 27. — nogen Indflydelse paa Begivenhedernes Gang, da der ikke staar Sanktioner bag, og da det iøvrigt er Londons og Paris' Kapitulation, der afgør Sagen.

*

Men nu vender vi tilbage til det Tidspunkt om Eftermiddagen Tirsdag den 27. September, da Chamberlain har afsendt sit skæbnesvangre Kapitulationstelegram.

Om Aftenen taler Chamberlain i Radio til det engelske Folk.

Han gaar ud fra, hvor „frygteligt fantastisk og utroligt“ det er, at man i London graver Skyttegrave og træffer andre lignende Forholdsregler „paa Grund af en Strid i et fjernt Land mellem Folk, som vi intet kender til“. Han forstaar, at Czecherne ikke har kunnet akceptere det tyske Memorandums Krav, og han selv blev fuldstændig overrasket, da Hitler i Godesberg forlangte, at de sudetertyske Territorier

skulde overlades ham straks. Han beklager at maatte kalde denne Holdning „urimelig“ [*unreasonable*]. Naar Hitler tvivler paa, at Czecherne vilde opfylde deres Løfter, vil den britiske Regering garantere Opfyldelsen. Han vil ikke betænke sig paa at aflægge et tredie Besøg i Tyskland, hvis det kan nytte, men i Øjeblikket kan han ikke se det.

Efter paany at have henvist til visse Forsigtighedsforholdsregler i England erklærer Premierministeren, at hvor meget man end sympatiserer med en lille Nation, der staar over for en stor Nabo, kan England ikke alene af den Grund indlade sig i Krig, der maa større Spørgsmaal til, og „hvis jeg var overbevist om, at en Nation havde besluttet sig til at beherske Verden ved Frygt for dens Magt, vilde jeg mene, at der skulde ydes Modstand“.

Det var i mange Henseender en mærkelig Tale. Navnlig ved dens Kulde over for Czechoslovakiet. Vi kender i England ikke noget til det Land, sagde Englands Premierminister. Han lod videre forstaa, at han ikke fandt Hitlers Mistillid til Prag uberegtiget. Hvilken kynisk Omvurdering af Værdierne! Hitlers Godesberg-Krav, hvorm Chamberlain selv et Par Dage i Forvejen havde sagt, at de vilde ryste Verdensopinionen, kaldte han nu *urimelige* — svagere kunde det ikke godt være. Men vi forstaa nu, da vi fra Nevile Hendersons Memoirer ved, at Chamberlain et Par Timer i Forvejen havde ladet gaa Bud til Hitler, at han akcepterede den øjeblikkelige Besættelse af czechoslovakisk Territorium. Først paa Baggrund af denne Oplysning forstaaes Talen. Den betød, at Chamberlain var parat til at gennemtvinge et hvilket som helst Offer af Czechoslovakiet, men den antydede til sidst en Frygt for, at Hitler maaske havde større Planer og vilde en europæisk Krig. I saa Fald, men kun i saa Fald, vil vi slaas. Dette var, kan vi nu se, Talens Indhold. Det var ogsaa denne Frygt, der fik Premierministeren til sent om Aftenen at mobilisere den engelske Flaade.

Efter Midnat eller maaske tidligt om Morgenen den 28. sendte Chamberlain et nyt Budskab til Berlin.³⁸⁾ Han erklærede, at Hitler kunde „opnaa alt væsentligt uden Krig og uden *Forsinkelse*“, og at han var rede til at komme til Berlin for at diskutere Ordningen „med Dem og Repræsentanter for den czechiske Regering sammen med Repræsentanter for Frankrig og Italien“.

Ogsaa dette Telegram forstaaes først paa Baggrund af det dengang hemmeligholdte forudgaaende, der akcepterede den øjeblikkelige Besættelse.

Men Underkastelsesbestræbelserne var endnu ikke forbi. Mussolini havde under Krisen holdt adskillige storpralende Taler; det var imidlertid tydeligt nok, at han ikke ønskede Krig. Natten mellem den 27. og 28. September foretog Vestmagterne da forskellige Henvendelser til ham. Initiativet syntes at være kommet fra fransk Side,³⁰⁾ idet Bonnet telegraferede til den franske Chargé d'Affaires i Rom og anmodede ham om at foreslaa Udenrigsminister Grev Ciano en italiensk Mægling. Samtidig instruerede Bonnet den franske Ambassadør i London om at opfordre den engelske Regering til at støtte dette Forsøg. Det vilde, skulde han tilføje, være endnu fordelagtigere, hvis England vilde tage Initiativet. Om Natten sendte da Chamberlain et personligt Budskab til Mussolini,³¹⁾ hvori han gav denne Meddelelse om sit Konference-Forslag og udtalte sin Tillid til, at Il Duce indtrængende vilde opfordre Hitler til at akceptere.

Endnu et Moment fra den 27. skal nævnes: Mens den franske Mobilisering skred frem, og Evakueringen af Paris var i Gang, lod Flan-
din rundt om i Byen opslaa en Plakat, der opfordrede Soldaterne og deres Familier til at undgaa Protestadresser mod Mobiliseringen. Saa langt i Stupiditet og Landsforræderi var denne uværdige Skikkelse i fransk Politik nu naaet!³²⁾

Tidligt om Morgenen den 28. kom fra Berlin det første Tegn paa, at den fransk-engelske Underkastelse havde gjort Indtryk paa Hitler: Det dementeredes officielt, at Føreren havde udstedt Mobiliseringsordre til om Eftermiddagen Kl. 2.

Kl. 11,15 modtog Hitler den franske Ambassadør, François Poncet, der — som nævnt — kom med „endnu videregaaende“ Forslag end Chamberlain om visse Egenes Rømning den 1. Oktober. Under Samtalen blev Hitler Kl. 11,40 kaldt ud. Det var den italienske Ambassadør, der kom med et Budskab fra Mussolini. Kl. 12,15 modtog Hitler Nevile Henderson, der paa dette Punkt i sin Fremstilling naar en uovertruffen Naivitet: Han fortæller, at en god Ven lige før Audiensen hviskede til ham: *Das geht besser. Hulden Sie nur fest!*³²⁾ Chamberlains Ambassadør, Nevile Henderson, skulde være standhaftig! Denne hviskende tyske Ven har formodentlig været en vittig Ironiker, for hvem Hendersons aandelige Evner ikke var ukendt.

I Virkeligheden var Sagen ordnet i Samtalen Kl. 11,40 mellem Hitler og den italienske Ambassadør. Det er derfor et Spørgsmaal, om Chamberlain ikke var klar over dette, da han henved Kl. 15 begyndte

den Tale i Underhuset, hvortil der ofte er henvist i det foregaaende. Han maa da i hvert Fald gennem Nevile Henderson have faaet Underretning om, at „*das geht besser*“. Det er rimeligt at antage, at Talen med Vilje blev trukket ud, indtil det Øjeblik kom Kl. godt 16, da et Stykke Papir blev overrakt Premierministeren, der nu meddelte Huset, at Hitler havde indbudt ham, Daladier og Mussolini til et Møde i München den næste Dag. Om de Scener, der da udspillede sig i Underhuset, sagde Harold Nicolson det afgørende Ord: Masse-Hysteri.

*

Kl. 15 den 29. September samledes i Münchens *Führerhaus* Hitler, Mussolini, Daladier og Chamberlain. Desuden deltog Ribbentrop og Ciano, men hverken den engelske eller den franske Udenrigsminister. Czechoslovakiet blev ikke indbudt, Chamberlain havde, som det vil erindres, foreslaaet, at Repræsentanter for den czechiske Regering skulde deltage i Konferencen. Dette var vel ogsaa det mindste Hensyn, der kunde vises den Stat, som nu skulde forraades og plyndres, men uden nogen som helst Modstand lod Chamberlain denne Del af sit Forslag falde. Om Aftenen den 28. telefonerede den czechiske Minister Masaryk til ham og udbad sig Meddelelse om Czechoslovaekiets Deltagelse. Senere sendte Gesandten yderligere et Brev til Chamberlain.⁴³⁾ Svaret er aldrig offentliggjort. Det hørte til de Dokumenter, som Chamberlain udelod fra Hvidbogen. Dets Indhold er imidlertid givet: Det czechiske Ønske, der støttede sig til Chamberlains eget Forslag, blev blankt afvist. Saaledes blev da i München Mussolinis Fire-Magts Plan, som Chamberlain allerede tidligere havde udtalt sin Sympati for, virkeliggjort: Rusland blev udelukket, og heller ikke den Stat, der skulde ofres, fik Adgang.

Tidligt om Morgenen den 30. undertegnede Hitler, Mussolini, Chamberlain og Daladier München-Overenskomsten, der er dateret den 29.⁴⁴⁾

Dens Indhold kan gengives kort: De tyske Troppers Besættelse af „de Omraader, der har overvejende tysk Befolkning“, skal paabegyndes den 1. Oktober (altsaa Dagen efter Overenskomstens Undertegnelse), og fortsættes, saaledes at fire paa et Kort angivne Zoner er evakueret og besat den 7. En femte Zone skal „ufortøvet“ fastsættes af en international Kommission, hvori de fire Overenskomstmagter

samt Czechoslovakiet er repræsenteret, og skal besættes inden 10. Oktober. Den czechiske Regering bærer Ansvar for, at Evakueringen sker „uden Ødelæggelse af nogen Art af bestaaende Anlæg [*existing installations*] — et, som man vil se, saare elastisk Udtryk. Den internationale Kommission fastsætter de Omraader, i hvilke Folkeafstemning skal finde Sted senest sidst i November. I Perioden inden Folkeafstemningen skal disse Omraader besættes af internationale Tropper. Den endelige Fastlæggelse af Grænsen skal foretages af den internationale Kommission, der „i visse Undtagelsestilfælde“ skal være berettiget til at foreslaa „mindre Afvigelser fra den strengt etnografiske Regulering af Zoner, der skal overdrages uden Folkeafstemning“. I Indledningen til Overenskomsten erklærede de fire Magter sig „hver især ansvarlig for de til dens Opfyldelse nødvendige Skridt“. Med andre Ord, Indvendinger fra Prag blev paa Forhaand mødt med en Trusel om nødvendige, eventuel militære Skridt fra de fire Overenskomstmagters Side, og blandt dem var jo Czechoslovaikiets Allierede.

Til Overenskomsten var føjet et Par Annekser, ifølge hvilke de fire Magter vilde mødes igen, saafremt Czechoslovakiet ikke inden tre Maaneder havde truffet en Overenskomst angaaende de polske og ungarske Mindretal. I et andet Anneks gentog den engelske og franske Regering deres Tilsagn af 19. September om at deltage i en international Garanti for Czechoslovaikiets nye Grænser. Tyskland og Italien erklærede at ville give Czechoslovakiet en Garanti, saa snart Spørgsmaalene om de polske og ungarske Mindretal var løst.

Endnu maa omtales den Behandling, der blev det officielle Czechoslovakiet til Del i München. Kl. godt 16 ankom i Flyvemaskine til Konferencebyen Gesandten i Berlin, Dr. Mastny og Kabinetschef i Udenrigsministeriet i Prag, Dr. Masaryk, hvis Fremstilling⁴⁵⁾ her følges.

Kl. 19 lykkedes det de to Herrer at faa en kort Samtale med en af Chamberlains Ledsagere, Mr. Gwatkin. Af hans meget reserverede Antydninger forstod de, at en Plan allerede i Hovedsagen var færdig, de forsøgte at diskutere visse Spørgsmaal med ham, men hans Svar gik ud paa, at de ikke syntes at forstaa „hvor vanskeligt det havde været at forhandle med Hitler“.

Kl. 22 blev de to czechiske Herrer af Mr. Gwatkin ført ned til Sir Horace Wilson, der i store Træk meddelte dem Planen og paa et Kort viste dem de Egne, der straks skulde rømmes. Da de gjorde Indvendinger, erklærede Wilson to Gange meget bestemt, at han ikke havde noget at tilføje. Wilson forlod dernæst Værelset, og Mr. Gwatkin, der blev tilbage, talte igen om Vanskeligheden ved at forhandle med Hitler og tilføjede iøvrigt, at Czecherne ikke kunde vente sig nogen Hjælp fra Franskændene, „de desinteresserer sig“.

Endelig Kl. 2 om Natten blev de to czechiske Diplomater kaldt ind i Konferencsalen, hvor Chamberlain, Daladier, Horace Wilson, Léger og Gwatkin var forsamlet. Chamberlain omtalte kort Overenskomsten og overgav Mastay Teksten, for at han kunde læse den højt. Nogle Spørgsmaal fra de to czechiske Diplomaters Side blev besvaret upræcist, men med Forsøg paa at berolige. Under Samtalen „gabede Chamberlain uafbrudt og uden i mindste Maade at genere sig“. Da Masaryk spurgte Franskændene, om man ventede en Erklæring eller et Svar fra Regeringen i Prag, tav Daladier forlegent, men Léger meddelte, at „man ikke ventede noget yderligere Svar fra vor Side, da man ansaa Planen for antaget, og da vor Regering samme Dag senest Kl. 17 skulde sende en Repræsentant til den internationale Kommissions Møde i Berlin“. Masaryk skriver: „Han — en Franskmand — havde temmelig heusynsløst meddelt os, at det drejede sig om en Dom uden Ret til Appel.“

Dette var det tredje Ultimatum, der i Løbet af ti Dage blev tilstillet Czechoslovakiet af dets Allierede Frankrig og dets Ven England, og denne sidste Gang tilføjedes det, at et Svar var unødvendigt. Sagen var afgjort. Det var ikke blot et dygtigt Folk, en demokratisk Stat, det sydøstlige Europas stærkeste Bastion mod Hitlerismen, der gik under. Det var heller ikke blot et frygteligt politisk Nederlag for Vestmagterne. Det var Vanære, der nu knyttede sig til Frankrigs og Englands Navn.

Den czechiske Regering havde intet andet Valg end at „underkaste os den i München uden os og mod os trufne Beslutning“.

Den 5. Oktober demissionerede Dr. Benes som Republikens Præsident.

*

Da Neville Chamberlain den 5. Oktober forsvarede sin München-Politik i Underhuset, udtalte han bl. a., at Dommen over Regeringens

Politik maatte være afhængig af Forskellen mellem Hitlers Godesberg-Memorandum og München-Overenskomsten. Premierministeren søgte — lige som Daladier i Deputeretkammeret den 4. — at paavise Forskellen.

Der skulde ikke gaa mange Dage, før det viste sig, at dette Defensorat var som trøsket Træ, der smuldrede bort: München-Overenskomsten blev fra et czechisk Synspunkt værre end Godesberg-Kravene. Men det er heller ikke tænkeligt, at Chamberlain og Daladier var i god Tro, da de forsvarede deres Politik. Thi hvad var München-Overenskomsten? Den var ikke et Resultat af Forhandling. Den var Hitlers Diktat, og den var Chamberlains og Daladiers Akcept af hans mest yderliggaaende Krav. Saa taabeligt naive kunde dog vel heller ikke de to vesteuropæiske Statsmænd være, at de oversaa, at naar først de tyske Tropper var rykket ind i Czechoslovakiet, og Faren for en fransk-engelsk Intervention var fjernet, kunde ingen international Kommission, ingen Ambassadører, ingen Observatører, kort sagt ingen Magt i Verden hindre Hitler i at lægge sine Grænser i Czechoslovakiet, som han ønskede det. Da Neville Chamberlain i den Meddelelse til Hitler, som han afsendte den 27. om Aftenen, men som han — skønt det var Krisens vigtigste Dokument — ikke vovede at nævne i nogen af sine Taler eller at offentliggøre i Hvidbøgerne, gik ind paa Hitlers Fordring om at paabegynde Czechoslovaikiets Besættelse den 1. Oktober, og da Frankrig samtidig gjorde endnu mere vidtgaaende Indrømmelser, fraskrev Vestmagterne sig al Indflydelse paa Czechoslovaikiets fremtidige Skæbne. Hitlers Soldater i Czechoslovakiet — det var Besiddelsen, det var Loven. Alt det andet — den internationale Kommission, Observatørerne og Folkeafstemningen — det var Fiktioner, det var et uoprigtigt Defensorats pjaltede Kostyme. Eller kunde Chamberlain og Daladier et Øjeblik tænkt sig, at Hitler, naar han først stod i den czechoslovakiske Maginotlinje og raadede over alle dens Hemmeligheder og hele dens mægtige Udstyr, at han saa skulde tage Hensyn til, hvad et Par Ambassadører mente paa en Konference i Berlin? Selvfølgelig ikke.

*

Overenskomsten eller Diktatet — og her kan dette Udtryk for Alvor anvendes — i München fastsatte fire Zoner, der skulde rømmes af Czecherne og besættes af Tyskerne i Dagene den 1. til 7. Oktober.

En femte Zone „af overvejende tysk Karakter“ skulde fastsættes af den internationale Kommission i Berlin, hvis Medlemmer var Statssekretær Weizsäcker, Englands, Frankrigs og Italiens Ambassadører samt en Repræsentant for Czechokoslovakiet, hvortil udpegedes Gesandten i Berlin, Dr. Mastny.

Grænserne for den femte Zone blev dikteret af Hr. Weizsäcker. Han forlangte Folketællingen fra 1910 lagt til Grund, og hans Grænselinje betød, at Distrikter, hvor Tyskerne kun udgjorde 1—10 pCt. af Befolkningen, skulde afstaas. Forgæves protesterede Czecherne og henviste til München-Løftet om, at femte Zone kun skulde omfatte Egne af overvejende tysk Karakter. De tre Ambassadører var docile og støttede de tyske Krav, og i sin Fortvivlelse henvendte den czechiske Regering sig direkte til Chamberlain,⁴⁰⁾ men naturligvis uden Resultat. Et kortfristet tysk Ultimatum tvang Czecherne til at give efter.

Allerede denne femte Zones Grænse betød, at Hitler opnaaede endnu mere, end han havde forlangt i Godesberg. Her skal kun nævnes et Par Eksempler paa den Skamløshed, hvormed den nye Grænse blev fastlagt. I Distriktet Policka afstodes tre Kommuner med 2229 Beboere, hvoraf 320 var Tyskere. Selve Byen Policka, der ogsaa gik til Tyskland, beboedes af 5891 Czechere og 149 Tyskere. To andre afstaaede Kommuner i samme Distrikt havde 3619 Czechere og 34 Tyskere. Samtlige disse Kommuner havde czechisk Flertal i 1910. I Distriktet Lanskroun afstodes ni Landsbyer, der beboedes af 7410 Czechere og 179 Tyskere.

Efter at Kommissionen modstandsløst havde bøjet sig for Hitlers Diktat om femte Zone, skulde den nu fastsætte de Omraader, i hvilke Folkeafstemning skulde afholdes. Deraf blev dog intet. Den 15. Oktober meddelte den czechiske og den tyske Regering Kommissionen, at man var enedes om at opgive Folkeafstemningen, og at de Spørgsmaal, der endnu stod tilbage, vilde blive ordnet ved direkte Forhandling mellem de to Parter. Midt i November forelaa disse Forhandlingers Resultat. Det drejede sig paany om et tysk Ultimatum: Hitler krævede og fik nye Omraader, der var beboet af 60.000 Mennesker, hvoraf praktisk talt ingen var Tyskere. Endelig blev Prag presset til at give Tyskland Tilladelse til at bygge en 60 km lang og 60 km bred Korridor tværs ned gennem Czechoslovakiet fra Breslau til Wien. Korridoren skulde være tysk Territorium, overvaaget af tysk Militær og Polit. Man kender intet Eksempel paa, at en lignende Indrømmelse er gjort

af en nominelt set suveræn Stat. Ifølge *Times* forlangte Hitler i Godesberg denne Korridor, men maatte opgive den paa Grund af engelsk Modstand.⁴⁷⁾ Nu fik han den, uden at nogen saa meget som rørte et Øjenbryn.

Om de Principer, der anvendtes ved Grænsedragningen, kan siges, at overalt, hvor der var en strategisk eller økonomisk Interesse — uanset Nationalitetsforholdene — blev Sagen afgjort til Tysklands Fordel. Endvidere blev Grænsen draget saaledes, at czechiske militære, økonomiske og trafikale Interesser blev lammet i videst muligt Omfang. Her skal kun nævnes et Par Eksempler. Choden-Omraadet i det sydvestlige Böhmen, der i Czechernes Historie er Symbolet paa Kampen mod de Fremmede, blev forlangt afstaaet, skønt det var rent czechisk. Det var imidlertid rigt paa Træ. Paa samme Maade maatte Prag opgive det rent czechiske Nyrang. Her laa nemlig det Elektricitetsværk, der forsynede Skodas Vaabenfabriker. Tilsvarende gik de Stationer, der leverede Elektricitet til Prag og Brno, over paa tyske Hænder. Fremdeles kan nævnes den nøje gennemtænkte Desorganisation af Jernbanenettet derved, at Hovedlinjen nu kom til at løbe gennem tysk Territorium. Paa ikke mindre end 58 Steder blev Banenettet overskaaret. Økonomisk set blev Czechoslovakiet lamslaaet: det beholdt vel de fleste af Sværindustriens Anlæg, men det mistede Størstedelen af disse Industriens Raastoffer (Kul og Jern). Financielt ramtes Republiken overvældende, baade Staten og Bankerne tabte enorme Beløb, der paa forskellig Vis var anbragt i de afstaaede Territorier. Dertil kom uoverskuelige Udgifter til den stadige Strøm af Flygtninge, der panikslagne forlod Hus, Hjem og Ejendomme. Den 7. Oktober havde Henlein belært alle politiske Opponenten om deres Skæbne: han vilde, sagde han, fængsle dem, „indtil de bliver sorte“.

Det var et af de mest infame Træk ved München-Overenskomsten, at de vesteuropæiske Demokrater intet som helst gjorde for at værne de erobrede Egenes Socialdemokrater, Liberale og Jøder mod Gestapo-Barbarerne.

Skal vi sluttelig i Tal gøre München-Resultatet op, tager det sig saaledes ud:⁴⁸⁾ til Tyskland afstod Czechoslovakiet 28,680 km² med en Befolkning paa 3,655,292, hvoraf 2,822,899 var Tyskere, 758,502 Czechere og Slovakker, 51,578 Jøder plus et Par Tusind af forskellig Nationalitet. Tilbage i forskellige Øer inde i Landet blev 577,850 Tyskere, d. v. s. 5,9 pCt. af hele Befolkningen.

Men hermed var Rovet ikke forbi. Til de modbydelige Episoder i disse Dages Historie hører den polske, d. v. s. Oberst Becks, Politik. Da Czechoslovakiet laa værgeløst og af sine Allierede og Venner blev prisgivet Hitlers naadeløse Greb, svigtede Polen kortsynet og skændigt den slaviske Sag: fra Warszawa steg de sorte Ravne op for at stjæle et billigt Bytte. I Dagene fra 1.—10. Oktober besatte polske Tropper Bohumin og Teschen i det nordøstlige Mähren. Der var ikke mange Polakker, men til Gengæld en Rigdom af Kul. Desuden var Bohumin det østlige Europas vigtigste Jernbaneknudepunkt. I deres Blindhed oversaa Polakkerne, at dette netop nødvendigvis maatte fremkalde en Konflikt med Tyskland. Til Polen afstod Czechoslovakiet da 1,086 km² med en Befolkning paa 241,698, hvoraf 76,303 var Polakker, 154,311 Czecher og Slovakker, 17,351 Tyskere. Et Par Tusind tilhørte andre Nationaliteter.

Da en Ordning af det ungarske Spørgsmaal ikke kunde opnaas ved Forhandling mellem Prag og Budapest, blev den czechoslovakiske Regering tvunget til at lade Spørgsmaalet afgøre ved — tysk-italiensk Voldgift. Dette var atter i direkte Strid med München-Aftalen, hvorefter det ungarske Spørgsmaal, lige som det polske, i Fald det ikke kunne løses ved direkte Forhandlinger mellem de paagældende Stater, skulde ordnes paa en Konference mellem de fire München-Magter. Uden Modstand lod Paris og London sig udelukke og overlod Tyskland og Italien at ordne disse vitale sydøsteuropæiske Problemer.

Den Voldgift derom, der blev paatvunget Prag af v. Ribbentrop og Grev Ciano, var da ogsaa mere skandaløs end München-Resultatet. Den var lige uanstændig fra et etnografisk som et økonomisk Synspunkt. Den afskar Czechoslovakiet og Ruthenien [Karpato-Rusland] fra det flade Agerbrugsland, der overhovedet gjorde Livet i Bjergene muligt for dem. Den fratog Ruthenien dets tre vigtigste Byer og alle dets Jernbanelinjer af nogen Betydning.

Til Ungarn afstodes ialt 11,830 km² med 1,027,450 Indbyggere, hvoraf 288,803 var Czecher og Slovakere, 587,692 Ungarere, 15,608 Tyskere, 51,578 Jøder, 35,261 Ruthenere, hvortil kom godt 15.000 af andre Nationaliteter.

Czechoslovakiet mistede da ialt 30 pCt. af sit tidligere Territorium og 33 pCt. af sin Befolkning. Af de 4,799,497 tidligere czechoslovakiske Borgere, der nu førtes ind under ny Suverænitet, var paa den ene Side 2,853,850 Tyskere (deriblandt et ukendt Antal Anti- eller Ikke-Nazi-

ster), 591,544 Ungarere og 97,589 Polakker og paa den anden 1,611,616 Czecher og Slovaker samt 36,880 Ruthenere, der saaledes kom til at leve under fremmed Herredømme. Dertil udleveredes 58,257 Jøder til tysk og ungarsk Ret.

I Deputeretkammeret udtalte Daladier den 4. Oktober, at München vel „har formindsket Czechoslovakiets Territorium, men den czechoslovakiske Republik kan fortsætte sit frie Liv, og vi vil hjælpe den dermed“. Tilsvarende erklærede Neville Chamberlain i Underhuset den 6. Oktober sit Haab om, at den ny Stat fremtidig vilde leve „et Liv i Neutralitet og Sikkerhed som Svejts i Dag“.

Dette kunde ikke være ærligt, thi det vilde forudsætte en saa grænseløs Uvidenhed, at den end ikke for Chamberlains Vedkommende er antagelig. Naturligvis maatte Chamberlain og Daladier være klar over, at de ved at gøre Czechoslovakiet forsvarsløst, ved at lamslaa det økonomisk og finansielt, ved at give Tyskland Kontrollen med hele dets Jernbanesystem, ved at tillade Opførelsen af en tysk Hærvej midt ned gennem Landet og ved at berøve Slovakiet og Ruthenien Muligheden for at leve havde ofret Republikens Selvstændighed og Uafhængighed og havde gjort Vejen klar for Hitler, hvis han en Dag vilde røve mere.

I Prag saa man denne Situation uden at gøre sig Illusioner. En officiel Erklæring udtalte allerede den 9. Oktober, at Ambassadørkonferencens Resultater „er ensbetydende med en Opgivelse af Czechoslovakiets uafhængige Eksistens. Vort Land vil blive absolut afhængigt af Tyskland“.

KAP. XXVII

Efter München

Hvorledes var det muligt?

Her tænkes ikke paa det moralske, ikke paa Frankrigs Løfter lige ind til det sidste om at opfylde sine Allianceforpligtelser og dets Ordbrud, da Timen kom, ikke paa Chamberlains for Offentligheden hemmeligholdte Kapitulationsnote om Aftenen den 27., ikke paa Londons og Paris' eksempelløse Brutalitet over for Czechoslovakiet og ikke paa den Kynisme, hvormed alle de, der ikke var Nazister, og som ikke naaede at slippe bort, blev overladt til den hitlerske Tortur.

Nej, der tænkes paa det rent magtpolitiske: hvor var det muligt at de to Sejrherrestater, som ejede store afrikanske og asiatiske Riger, som var sikre paa den amerikanske Økonomis Støtte i en Krig, som ved Traktaten af Maj 1935 var knyttet til Rusland med dets enorme Reserver og Raastoffer, som direkte eller indirekte beherskede Størstedelen af Verdens Rigdomme, og som endelig repræsenterede den borgerlige og politiske Frihed, der var de fleste europæiske Mennesker dyrebar. hvorledes var det muligt, at den gav Afkald paa Sejrens Frugter, og at Frankrig og England staaende over for Hitlers nu klart tilkendegivne Erobringsplaner og hans Voldsmetoder, kunde overgive den naturlige Fæstning, som Czechoslovakiet var, kunde ofre dets 30—40 fortrinligt udrustede Divisioner, kunde — og det skulde synes en Statsforbrydelse mod Frankrig — tillade Hitler øjeblikkelig Besættelse af den czechiske Fæstningslinie og dermed overgive ham alle dens Hemmeligheder, der igen var den franske Maginot-Linjes Hemmeligheder, hvor var det muligt, at Vestmagterne i den Grad kunde omstyrte den europæiske Balance og uden Modstand gaa med til et omvendt, et tysk Austerlitz?

Da Kejser Wilhelm i 1901 besøgte det engelske Hof, sagde han bl. a. til Udenrigsminister Landsdowne, at nu vilde han ikke længere finde

sig i de engelske Bestræbelser for at opretholde Ligevægten paa Fastlandet, det var forbi med denne Balancepolitik, den var *exploded*: „Nu er det mig og mine 25 Armékorps, der er Balancen.“ Kejseren naaede ikke sit Maal, Vestmagterne førte med dyre Ofre en sejrrig fireaarig Krig for at hindre det. Men hvad Wilhelm II's Aergerrighed drømte om, blev nu virkeliggjort af Hitler. Han blev Balancen, han erobrede Hegemoniet, og han gjorde det — hvilket savner Parallel i Historien — uden Krig. Hvorledes var det muligt?

En udmærket engelsk Historiker mener, at det for Chamberlains Vedkommende drejede sig om „en bestemt og velovervejset Politik“, og at det ikke var „de utilstrækkelige Krigsforberedelser“, der bestemte hans Holdning.¹⁾ Det ene behøver nu ikke at udelukke det andet, og de Oplysninger, der nu foreligger, bekræfter, at baade Frankrigs og Englands aldeles utilstrækkelige Rustning var et af de afgørende Motiver. Da Præsident Benes for første Gang modtog Lord Runciman, meddelte denne, „at England vil være forberedt til Krig i Foraaret.“²⁾ Denne Oplysning kan have haft forskellige Formaal, men efter alt foreliggende er der ingen Tvivl om, at Regeringen i London var sig fuldt bevidst, at den var uforberedt i Efteraaret. Af Debatter i Underhuset fremgik, at Londons Luftforsvar havde været i den Grad utilstrækkeligt, at det praktisk talt ikke eksisterede. Krigsminister Hoare Belisha gav til Eksempel i Mødet den 5. November denne Skildring af Luftforsvarets Stilling under September-Krisen:

„Kanoner, der var sendt til Øvelseslejre, var i nogle Tilfælde skilt fra deres Ildledelsesapparater, hvilket medførte Forsinkelser. Endvidere blev de afsendt uden det Eftersyn, der er af væsentlig Betydning. Nogle af Kanonerne manglede Skiver, fordi det Firma, der skulde levere dem, var gaaet fallit. Nogle af Korrektørerne var i Uorden ... Akkumulatorbatterierne var i flere Tilfælde opbrugt ... Der var Enheder, der ikke havde tilstrækkelige Depoter. Nogle Depoter var mangelfulde ... Vi bruger to Typer af Ammunition, og det er af væsentlig Betydning, at hver Kanonstation har et Udstyr, der svarer til Ammunitionen. Undertiden er dette ikke Tilfældet.“

I Frankrig var Stillingen den samme eller værre endnu. I en Tale i Deputeretkammeret den 9. December vendte Daladier sig mod dem, der bebrejdede ham, at han ikke i det czechiske Spørgsmaal havde ført „en fast Politik“. „Det havde,“ sagde han, „under de tragiske Omstændigheder dengang i Virkeligheden været en Krigspolitik, en Po-

litik, der havde ført Frankrig til Krigen under Betingelser, der var de værste mulige for Krigsforelse“.

Daladier kan ikke derved have tænkt paa politiske Betingelser. Hans Udtalelser sigter til Frankrigs Forsvar. Og om dettes Tilstand foreligger en Udtalelse fra 20. September, altsaa Dagen efter at den første fransk-engelske Konference var afsluttet i London. Den czechiske Gesandt i London, Masaryk, skriver i en Rapport: „Et Medlem af Regeringen meddelte mig, at den franske Generalstab har erklæret, at den er fuldkommen uforberedt, navnlig med Hensyn til Luftvaabenet, og at en europæisk Krig vil blive et *Débacle*“.³⁾

Der er næppe nogen Grund til at tvivle om Meddelelsens Paalidelighed. Her rejser nu Spørgsmaalet sig om den Beretning, General Gamelin aflagde under Krisen. Den er aldrig offentliggjort, og der er udbredt mange forskellige Rygter om den. Øjensynlig har — i hvert Fald indtil det franske Sammenbrud i Sommeren 1940 — kun een Mand foruden Modtageren, Premierminister Daladier, set den, nemlig de franske Fagforeningers Generalsekretær, Léon Jouhaux. Jouhaux har oplyst, at han efter München-Overenskomsten havde en Samtale med Daladier, hvori han bebrejdede Premierministeren hans Politik under Krisen. Daladier havde da læst for ham Gamelins Rapport, hvori paavises de store Vanskeligheder for Frankrigs Forsvar efter Saars Tilbagevenden til Tyskland, Militariseringen af Rhin-zonen og Østrigs Erobring. Men, spurgte Jouhaux, hvilke er saa Gamelins Konklusioner. Daladier oplæste da Slutningen af Rapporten: „Trods disse Vanskeligheder er det nødvendigt, at vi intervenserer“.⁴⁾

Dette var altsaa Gamelins Standpunkt. Men det er utvivlsomt, at mange Officerer i den franske Generalstab ikke delte hans Opfattelse, og at navnlig Chefen for Flyvevæsenet, General Vuillemin, var sig sit Vaabens Svaghed fuldt bevidst.

Iøvrigt er det unødvendigt at diskutere Spørgsmaalet udførligt: det forfærdelige franske Sammenbrud i 1940 siger nok om Frankrigs Krigsberedskab.

Men naturligvis spillede Vestmagternes rene politiske Overvejelser ogsaa en afgørende Rolle, og det kan næppe betvivles, at naar de lod Østrig falde og ofrede Czechoslovakiet, skete det i Haab om, at Hitler nu, da Vejen var ham jævnet, vilde vende sig mod Ukraine. *Appease-*

ment-Politikens Indhold var paa dette Tidspunkt frie Hænder for Hitler i Østeuropa i Tro paa, at man derved kunde pacificere ham i Vesteuropa. Det siger sig selv, at disse Planer end ikke blev antydet offentligt fra officiel Side. Der foreligger dog gode Vidnesbyrd herom.

Allerede i Maj 1935 skrev Lord Lothian til den amerikanske Ambassadør, Mr. Dodd, at han ønskede en Koalition af Demokratierne for at standse Tysklands Bevægelse mod Vest og i Stedet „*lede den mod Øst*“. Dodd tilføjer: „At dette kunde føre til en tysk-russisk Krig, syntes ikke at forurolige ham alvorligt. Tværtimod syntes han at mene, at dette vilde være en god Løsning af de Vanskeligheder, Tyskland var kommet i ved Versailles-Traktaten“.⁵⁾

Lothian hørte som bekendt til Chamberlain-Politikens *inner circle* og var en af dens mest indflydelsesrige Medlemmer. Vi tør betragte hans Udtalelse som typisk for Kredsen, og ganske samme Opfattelse mødte den ypperlige Gedye, da han efter Sammenbrudet i Østrig kom hjem til London. Han skriver, at han i mange Kredse mødte denne Opfattelse: Ser De, vi er ikke i Stand til at forsvare os. Vort Luftforsvar eksisterer simpelt hen ikke, og London er prisgivet ethvert fjendtligt Indfald. Sandsynligvis haaber Chamberlain og hans Venner, at Tyskland, hvis det tilintetgør Czechoslovakiet, vil gaa ned gennem Balkan og videre østpaa som Forberedelse til et Angreb paa Rusland. Naar Tiden er inde, og det er parat til dette, stoler det paa, at vi og Frankrig vil være saa stærke, at vi vil være i Stand til at sige: „Hvis du angriber os, vil du angribe en stærk Modstander, og du ved, at Rusland vil angribe dig i Ryggen, hvorimod vi, hvis du angriber Rusland, kan love ikke at angribe dig og ønske dig Held“.⁶⁾

Udtalelser som disse og Lothians Brev var jo kun Udtryk for samme Opfattelse, som Chamberlains Ambassadør i Berlin, Sir Nevile Henderson, frimodigt udtalte.

Vi ved nu ogsaa, at Vestmagterne efter München ventede et tysk Angreb paa Ukraine. Karakteristisk er den franske Berlin-Ambassadørs Indberetning af 15. December 1938. M. Coulondre skriver: „At det tredie Rige vil udvide sig mod Øst, er, mener jeg, lige saa sikkert som det, i hvert Fald for Tiden, giver Afkald paa al Erobring mod Vest; det sidste er en Følge af det første ... Med Undtagelse af Hitler har alle de, som jeg har talt med, under forskellige Former og altid med en bevidst Ubestemthed, sagt, at Tysklands Udvidelse i Europa var en Nødvendighed ... Den afgørende Plan, der nu er antaget af de na-

zistiske Ledere og utvivlsomt af Hitler selv, synes at gaa ud paa følgende: Man vil gøre sig til Herre over Centraleuropa ved at underlægge sig Czechoslovakiet og Ungarn som Vasaller og derefter skabe et Stor-Ukraine under tysk Herredømme“.)

Alle Tegn tydede nu ogsaa paa Stor-Ukraine som Tysklands første Maal. Efter München førte Ungarn og Polen en stor Kampagne for Ungarns Ret til Ruthenien (den østligste Del af den gamle czechoslovakiske Stat) med dets ukrainske Befolkning paa lidt over en halv Million. Tyskland modsatte sig dette, og ved Voldgiftskendelsen i Venedig den 2. November blev Ruthenien vel beskaaret, men dog opretholdt som en Del af det nye Czechoslovakiet. Den almindelige europæiske Opfattelse var, at man fra tysk Side ved given Lejlighed ønskede at benytte Ruthenien som Udgangspunkt for et Stor-Ukraine. Agitationen tog ogsaa straks fat, og henholdsvis den 15. og 18. December protesterede Sovjet og Polen i Prag mod den storukrainske Propaganda i Ruthenien.⁸⁾ Man kan ikke sige, at den ruthenske Premierminister Volosin, der havde Tyskerne i Ryggen, lod sig skræmme: tre Uger senere holdt han en Tale, hvori han bl. a. erklærede: „Jeg har god Grund til at tro, at et Stor-Ukraine vil blive skabt i en nær Fremtid, og at alle Ukrainere vil kunne vende tilbage til deres befriede Fædreland, til deres Brødre, som nu undertrykkes grusomt af Polakkerne og Russerne.“⁹⁾

Det er muligt, at de nazistiske Kredse ved at tale saa meget om Stor-Ukraine og ved at give Propagandaen frit Løb søgte at vildlede og berolige Vesteuropa. Sikkert er det i hvert Fald, at man baade i London og Paris troede paa Hitlers Ukraineplaner og følte sig beroliget med Hensyn til Vesteuropa. Et af de væsentlige fransk-engelske Motiver med Hensyn til München-Overreuskomsten har da utvivlsomt været Overbevisningen om, at man ved at ofre Czechoslovakiet og derved bane Hitler Vej til Ukraine kunde redde Vesteuropa. Udsigten til en tysk-russisk Krig var virkelig ikke ubehagelig for Chamberlain-Kredsen og for alle de mere eller mindre fascistiske og anti-parlamentariske Grupper i Frankrig.

*

Efter München paastod man ofte fra engelsk og fransk Side, at Rusland under den czechoslovakiske Krise havde forholdt sig passivt og ikke havde villet tage et klart og bestemt Standpunkt, og at dette

Forhold havde svækket de militære Muligheder for en effektiv Hjælp til Tjechoslovakiet.

I en Tale den 10. Oktober erklærede saaledes et Medlem af den engelske Regering, Lord Winterton, at Rusland under Krisen „kun fremsatte meget vage Løfter som Følge af sin militære Svaghed“.

Dagen efter Wintertons Tale protesterede den sovjetrussiske Ambassadør, Maisky, i Udenrigsministeriet. Yderligere offentliggjorde den russiske Ambassade en Erklæring: Lord Wintertons Udtalelse var, hed det, „en fuldstændig Forvrængning af U.S.S.R.'s virkelige Holdning“.

Med det Materiale, der staar til vor Raadighed, tør det allerede nu siges, at Lord Wintertons og andre tilsvarende Udtalelser var uden Forbindelse med Virkeligheden.

I et foregaaende Kapitel er der gjort Rede for Ruslands Politik op til München-Krisen og for den Mistillid, som Moskva i stigende Grad nærrede til engelsk og fransk Politik. Om München skriver en udmærket amerikansk Iagttagere i Moskva, at det „var den største Ydmygelse for Sovjet siden Brest-Litovsk“.¹⁰⁾ Ikke blot blev Sovjet holdt ude fra en Konference, der angik det Lands Skæbne, som det havde Alliance med, og som etablerede en ny europæisk Balance, men under Krisen fandt hverken London eller Paris — bortset fra et Par Samtaler uden større Betydning — Anledning til at raadsføre sig med det russiske Rige, skønt dette med al Tydelighed tilkendegav sin Holdning.

Allerede den 26. Maj — altsaa efter „Maj-Krisen“ — indeholdt den sovjetrussiske Presse en Erklæring om, at Sovjet i Tilfælde af Angreb vilde opfylde sine traktatmæssige Forpligtelser mod Frankrig og Tjechoslovakiet, og under September-Krisen holdt Litvinof den 21. i Genève en Tale, hvori han kritiserede Folkeforbundets fejge Politik og de vestlige Stormagters Opgivelse af det kollektive Sikkerhedssystem. Han gav desuden disse Oplysninger: et Par Dage, før han havde forladt Moskva, havde den franske Regering forespurgt om Ruslands Holdning i Tilfælde af et Angreb paa Tjechoslovakiet og faaet det „utvetydige Svar“, at Rusland agtede at opfylde sine Forpligtelser i Henhold til den fransk-russiske Pakt, og at Krigsministeriet i Moskva var parat til øjeblikkeligt at deltage i en Konference med det franske og det tjechoslovakiske Krigsministerium. Yderligere meddelte Litvinof, at den tjechoslovakiske Regering for to Dage

FORBRYDELSE OG DUMHED

siden havde spurgt, om Rusland var rede til i Overensstemmelse med den czechoslovakiske Pagt at yde Czechoslovakiet øjeblikkelig og effektiv Hjælp, hvis Frankrig gjorde det samme. Den russiske Regering havde givet „et klart bekræftende Svar“.¹¹⁾

To Dage efter oplyste Litvinof i 6. Kommission, at det var den czechoslovakiske Regering, der under Forhandlingerne om Pagten med Rusland havde insisteret paa, at Ruslands Hjælp skulde være afhængig af Frankrigs. Hvis derfor Frankrig ikke opfyldte sine Forpligtelser, bortfaldt de russiske, og Rusland kunde i saa Fald kun hjælpe Czechoslovakiet i Kraft af en Beslutning, som det enten frivilligt tog, eller som var Folkeforbundets. Yderligere meddelte Litvinof, at Regeringen i Prag ikke havde rejst Spørgsmaalet om russisk Hjælp uafhængig af fransk. Men Gedyc, der støtter sig til sine første Klasses Kilder i Prag, meddeler, at Russerne selv følte sig for. Det skete i en Samtale Søndag den 18. mellem Benes og den russiske Minister i Prag, Alexandrovsky, hvor denne tydeligt lod forstaa, at han ventede Benes' Spørgsmaal om, hvorvidt Czechoslovakiet, hvis baade Frankrig og Folkeforbundet svigtede, kunde paaregne Ruslands Hjælp. Men Benes, der vidste, at russisk Hjælp alene vilde blive benyttet mod hans Land af hele det borgerlige Europa, spurgte ikke. Han paakaldte ikke Ruslands direkte Hjælp, som han sandsynligvis havde kunnet faa.¹²⁾

Sin Holdning understregede Rusland yderligere ved i en Note af den 25. at meddele Polen, at det vilde erklære Ikke-Angrebstraktaten af 1932 for ugyldig, saafremt polske Tropper trængte ind paa czechoslovakisk Omraade.

Det kan saaledes ikke bestrides, at Ruslands Holdning under Krisen var klar og konsekvent og i nøje Overensstemmelse med dets Traktatforpligtelser. Men Vestmagterne holdt sig Russerne langt fra Livet. Den 10. September aabnede Folkeforbundets Delegeretforsamling sit Møde, og den 11. havde Litvinof en Samtale med Bonnet. Naturligvis sagde den russiske Udenrigsminister ved denne Lejlighed nøjagtig, hvad han havde sagt før og ogsaa senere gentog, nemlig at Rusland øjeblikkeligt vilde marchere, hvis Frankrig gjorde det. Men da Bonnet kom hjem til Paris, sagde han noget andet i Ministermødet. *Times'* højt ansete Korrespondent i Paris meddelte sit Blad, at der var gode Grunde for den Antagelse, at Bonnet ikke havde givet sine Kolleger nøjagtig Besked om Russernes Beredvillighed til at marchere.¹³⁾ Den

i 1942 udkomne officielle Bonnet-Apologi bekræfter fuldt ud disse Indtryk.¹⁴⁾

Hvad Englænderne angaar, søgte de først efter tretten Dages Op- hold i Genève Kontakt med Litvinof. Den 25. fandt en Samtale Sted mellem paa den ene Side Lord de la Warr og Mr. Butler og paa den anden Side Litvinof og Maisky. Om Samtalen vides kun, „at Litvi- nof med tydelige Ord gentog Ruslands Beredvillighed til at opfylde sine Forpligtelser, men ogsaa Nødvendigheden af øjeblikkelige For- sigtigheds-Forholdsregler“.¹⁵⁾ Naturligvis blev dette meddelt London, men uden Virkning. Kontakten med Litvinof blev ikke genoptaget.

Saaledes isoleredes Rusland, dets politiske og militære Hjælp afvistes. Den kloge Ambassadør Davies ser klart Konsekvenserne. I et Brev af 18. Januar 1939 til Harry Hopkins skriver han profetisk: „Englands og Frankrigs Reaktionære vil inden længe i deres Despe- ration bønfalde Sovjet om Hjælp, men det kan blive for sent, hvis Sovjet yderligere mister Tilliden“.¹⁶⁾

Paa den 18. Partidag i Marts 1939 holdt Stalin en Tale, hvorom Davies siger, at den var „en definitiv Advarsel til Frankrig og Stor- britannien om, at Sovjet var ved at blive træt af deres Politik over for Aggressorerne“.¹⁷⁾

I denne berømte Tale kritiserede Stalin Vestmagternes Ikke-Inter- ventionspolitik. „I denne Politik,“ sagde han, „tilkendegives Bestræ- belserne for og Ønsket om ikke at hindre Angriberne i deres dunkle Gerning, f. Eks. ikke hindre Japan i at inddade sig paa en Krig med Kina og navnlig med Sovjet-Unionen, ikke at hindre lad os sige Tysk- land i at rode sig ind i de europæiske Anliggender og inddade sig paa en Krig med Sovjet-Unionen.“ Hvorledes, spurgte Stalin videre, forstaa Vestmagternes Opgivelse af Østrig og Tjeckoslovakiet, hvis Menin- gen ikke var „at drive Tyskerne længere mod Øst og at love dem et billigt Bytte: Slaa løs paa Rusland, og alt vil gaa godt“. Sluttelig for- mulerede Stalin sin Udenrigspolitik i nogle Sætninger, bl. a. denne: „Vi skal være forsigtige og ikke give Krigsprovokatøren, som gerne vil lade andre rage Kastanierne ud af Ilden for sig, nogen Mulighed for at føre vort Land ud i Konflikter“.¹⁸⁾

Disse sidste Ord indeholdt et Neutralitetstilbud til Hitler, og heri er intet mærkeligt, naar Moskva havde gennemskuet den Vestmagt- politik, som er skildret ovenfor, og som gik ud paa at aabne Hitler Vejen til Ukraine. Der kan ikke være Tvivl om, at Rusland i den

foregaaende Periode, drevet dertil af sine egne Interesser, førte en oprigtig Fredspolitik og mente, at Vejen dertil var en kollektiv Sikkerhedspolitik, og at denne med sikkert Resultat kunde gennemføres ved et fransk-engelsk-russisk Samarbejde. Nu saa Moskva denne Politik styrte uhjælpeligt sammen, det skintede endvidere Vestmagternes Ukraine-Planer, og med Stalins Tale gøres det første Forsøg paa at redde Rusland fra Faren ved at antyde Sovjet-Neutralitet, saafremt Hitler skulde vælge Opgøret med Vesteuropa.

Stalins Tale blev holdt et Par Dage før Czechoslovaekiets fuldstændige Udslettelse, og kort efter denne Begivenhed noterer Davies i sin Dagbog, at han under et Ophold i London har bedt den amerikanske Ambassadør der sige til Chamberlain, at „hvis Vestmagterne ikke passer paa, vil de drive Stalin i Armene paa Tyskland“, da man i Moskva ikke har den fjerneste Tillid til London og Paris og er bange for, at England og Frankrig vil manøvrere saaledes, at Russerne kommer til at slaas alene med Tyskland. Davies tilføjer imidlertid, at det er umuligt „at gøre Indtryk paa denne London-Atmosfære“. „Winston Churchill er næsten den eneste Mand, som virkelig forstaar, hvor truende nær Faren er“. ¹⁰⁾

*

Før Chamberlain forlod München, undertegnede han og Hitler et Dokument, som den engelske Premierminister selv havde forfattet. ²⁰⁾ Heri udtaltes, at de to Statsmænd betragtede München-Overenskomsten og den tysk-engelske Flaadeaftale „som symbolske for vore to Folks Ønske om aldrig mere at føre Krig med hinanden“. Erklæringen sluttede med disse Ord: „Vi er fast besluttet paa, at Raadslagningsmetoden skal anvendes i alle yderligere Spørgsmaal, som kan berøre vore Lande, og vi agter at fortsætte vore Bestræbelser for at fjerne mulige Kilder til Konflikt og saaledes bidrage til at sikre Europas Fred“. ²¹⁾

Naturligvis havde Hitler ikke noget imod at sætte sit Navn under disse nydelige Banaliteter. Maaske kunde de endog tjene hans Politik, som jo gik ud paa at holde England neutralt, mens han erobrede Kontinentet. Maatte han ikke sige til sig selv, at Chamberlains Underkastelsespolitik i München og dertil Dokumentet tydede paa, at den engelske Premierminister var godt paa Vej?

Ved sin Hjemkomst til London, hvor han blev modtaget med en

Jubel, der undertiden antog helt ekstatiske og hysteriske Former, fremkom Chamberlain med et Par Udtalelser, der maaske mere end noget andet viste denne kolde og kølige, usentimentale, og let kyniske og meget selvbevidste Forretningsmands og Finanspolitikers fuldkomne Mangel paa Forstaaelse af Hitler og hans — i Betragtning af hans øvrige Egenskaber — besynderlige og uforklarlige Naivitet over for hele det udenrigspolitiske Felt. Til de jublende Folkeskarer sagde han, idet han viftede med sin og Hitlers Erklæring, og idet han hentydede til Disraëlis berømte Ord, da han i 1878 kom hjem fra Berlin-Kongressen: „Dette er anden Gang i vor Historic, at en Fred med Ære er kommen fra Tyskland til Downing Street. Jeg tror, det betyder Fred i vor Tid“. I Underhuset tilføjede han: „Jeg tror, at begge Parter med denne Erklæring har vist Oprigtighed og god Vilje“.²²⁾

Man betænke nu, at saa Dage forinden havde Hitler i Berchtesgaden afskaaret enhver Forhandling og mødt Chamberlain med et Ultimatum. I Godesberg havde den tyske Fører brudt sit Ord, havde narret og bedraget Chamberlain og dernæst afpresset ham alle de Indrømmelser, som den engelske Premierminister til at begynde med havde modsat sig under Henviisning til Verdensopinionen, og alligevel — nu mødte Chamberlain og gav Hitler Attest for Oprigtighed og god Vilje. Og mere end dette: efter at have udleveret Hegemoniet paa Kontinentet, meddelte Chamberlain det engelske Folk, at nu troede han paa Fred i vor Tid. Fred i vor Tid paa et Tidspunkt, da man kunde forudse Krigens Komme næsten med samme Sikkerhed, som man ser i Køreplanen, hvornaar Toget er inde.

Og alligevel, ikke nok med dette: Fred med Ære, sagde Neville Chamberlain. Dette var ikke sømmeligt. Lord Cranborne sagde derom de rigtige Ord: „At beskrive den Overenskomst, der nu er afsluttet, med et saa ædelt Navn, synes mig en ondskafuld Spot“.²³⁾

*

Det vil ikke være muligt her at referere den store Debat om München-Overenskomsten, som førtes i Underhuset den 5.—6. Oktober. Sit Præg fik den derved, at nu voksede Erkendelsen af Nederlaget i München, af Krigens Uundgaaelighed og af de radikale Fejl i Chamberlains Politik. Under denne Debat forenede nye Stemmer sig med Winston Churchill, og man fornemmede den Vilje og den Stemning.

hvoraf en ny Tid skulde fremgaa, afløsende den lange elendige Baldwin-Chamberlain-Periode. Det vilde være vanskeligt at nævne nogen vesteuropæisk udenrigspolitisk Debat, i hvilken Forsvarets Jammerlighed og Fattigdom var større og Angrebets Salver af Kendsgerninger og Argumenter var mere virkningsfuld. Chamberlains egen Tale er flere Gange nævnt i det foregaaende, her skal kun omtales, at hans frydefulde „Fred i vor Tid“ fik sin ejendommelige Kommentar derved, at han forlangte Oprustningen gennemført. Ogsaa i Sir John Simons Tale vil man finde et mærkeligt Udtryk for Regerings-Optimismen. Han opfordrede Huset til med Shelleys Ord

... *to hope till Hope creates
From its own wreck the thing it contemplates.*

At Haabet af sit eget Skibbrud skulde skabe, hvad det begærede — det var, maa man sige, en mærkelig Epilog til den gloriøse Fred og Tillid i München. Angrebet blev ikke blot ført af Oppositionen med udmærkede Bidrag af Dalton, Sir Archibald Sinclair, Herbert Morrison, Sir Stafford Cripps og Noel Baker, men fik sin særlige Vægt ved en Række fremragende konservative Indlæg: der var først og fremmest Churchill, hvis Analyse og Klarsyn paany rejste ham et Monument, der var Duff Cooper, som i stor Stil begrundede sin Demission som Marineminister, der var Eden, Lord Cranborne, Harold Nicolson, Amery og Richard Law. Da disse Taler blev holdt, blev de overalt i Europa af dem, der endnu haabede paa vor Verdensdels Redning fra Barbariet, læst med Bevægelse som et Tegn paa, at et nyt England kæmpede sig frem, eller rettere, at det gamle England, Frihedens Borg, var i Færd med at bryde igennem Aartiets Dilettanteri og Sløvhed.

Fra Debatten skal kun et enkelt Punkt fremhæves. Paa dens anden Dag, den 4. Oktober, erklærede Ministeren for Forsvarets Koordination, Sir Thomas Inskip, at den Garanti for det nye Czechoslovakia, som Frankrig og England havde lovet, „teknisk set“ endnu ikke var traadt i Kraft, men, tilføjede han, „Hans Majestæts Regering føler sig imidlertid moralsk forpligtet til at betragte Garantien som værende i Kraft nu“, og „til at sørge for, at Czechoslovaikiets Integritet bevarer“.²⁴⁾

Paa samme Maade erklærede Lord Halifax, at „et af de væsentlige Led i Garantien for Czechoslovaikiets nye Grænser vilde blive Be-

varelsen af *Czechoslovakiets Uafhængighed*“.²⁵) Alle disse skønne Ord viste sig snart at være kun Ord uden oprigtige Hensigter. I Underhusdebatten den 1. November erklærede Chamberlain, at Garantispørgsmaalet først kunde klares, naar alle Minoritetsproblemer i Czechoslovakiet var løst. Han var derfor ude af Stand til at sige, hvilken Form Garantien fik, og hvem der blev Deltagere, men han maatte gøre opmærksom paa, at der *aldrig havde været Tale om en Garanti for Grænserne*: „Hvad vi gjorde var, at vi gav en Garanti mod uprovokeret Angreb, *hvad der er noget ganske andet*“. Sir Thomas Inskips moralske Forpligtelser, hans Tilsagn om at værne Czechoslovakiets Integritet og Lord Halifax' om at bevare dets Uafhængighed fordamper her i Chamberlains Kølighed, og dermed forsvinder Garantien fra engelsk Politik ...

Den, der i November opholdt sig i England, fik et stærkt Indtryk af, at Opinionen var i Skred, og at München i vide Kredse nu opfattedes baade som et Nederlag og en Skam. Som en af de konservative Oppositionstalere fra München-Debatten sagde i en Samtale: „Hvis jeg var fremmed, vilde jeg rejse hjem med det Indtryk, at for seks Maaneder siden forstod England ingenting, nu begynder det at forstaa“.

Tyskland selv bidrog nu ogsaa afgørende til den antityske Stemnings Vækst i England. Der var først Hitlers Tale i Saarbrücken den 9. Oktober. Den oplyste, at Vestvolden nu skulde udvides ved Inddragelse af Aachen- og Saarbrücken-Områderne, men hvad der krænkede Englænderne var nogle Bemærkninger, der, omend uden Navns Nævnelser, henviste til Chamberlain. Hitler amodede Storbritannien om at aflægge visse Vaner fra Versailles-Perioden, „vi vil ikke længere finde os i guvernanteagtig Hovmesterering“. Dette var Førerens første offentlige Replik til Berchtesgadens, Godesbergs og Münchens Chamberlain, og den ramte engelsk Sans for *fairness*, mere end mange andre af Hitlers Taler afslørede den for den jævne Englænder hans sjofle Karakter.

En Maaned efter kom en ny Tale, hvori Hitler rejste Kravet om de Kolonier, „som er taget fra os under uretfærdige Paaskud“. Naturligvis fulgte den klassiske Beroligelse: „Ud over Kolonispørgsmaalet har Tyskland ingen Krav til Frankrig og Storbritannien“.²⁶) Hertil kom nu yderligere andre tyske Kommentarer. Paa selve München-Dagen, den 29. September, skrev det officielle Partiblads, *Das Schwarze*

Korps, at den czechoslovakiske Stat selv i sin amputerede Form maatte forsvinde. „Czecherne“, skrev Bladet, „har mistet ethvert Krav paa nogensinde atter at optræde i Historien som statsdannende Element“. Det var en klar Bebudelse af, at München kun var et Skridt paa Vejen til Czechoslovakiets fuldstændige Erobring.

Andre Stemmer skjulte ikke deres Foragt for Vestmagternes Svag-hed. Goebbels ironiserede saaledes: „Moskva sagde: vi vil handle, hvis Paris handler. Paris sagde: vi vil handle, hvis London handler. London sagde: vi vil handle, hvis Moskva handler. Og de blev alle sammen siddende og — snakkede. De forhandlede. Men eet stod fast: Berlin-Rom-Aksen“. ²⁷⁾ *Frankfurter Zeitung* udtrykte sin Haan og sin Tillid, til nye Erobringere saaledes: „Den Krise, der nu er overstaaet, gav os meget nøjagtige Oplysninger om forskellige, store og smaa Staters Værdi og Betydning. Først og fremmest om deres Standhaf-tighed“. ²⁸⁾

Endelig lod Signor Guyda meget klart Chamberlain vide, hvad hans Beroligelsespolitik var værd. „Der findes endnu,“ skrev han, „alt for mange moralske og politiske Uretsfærdigheder, der foranledi-ger Italien og Tyskland til at vise den største Tilbageholdenhed og Mistillid med Hensyn til en almindelig Vurdering af den europæiske Situation“. ²⁹⁾

Hvad der imidlertid mere end noget andet gjorde Indtryk paa den engelske Befolkning var November-Pogromen 1958. ³⁰⁾

En ung 17-aarig Jøde, Herschel Grynszpan, var flygtet til Frankrig. Hans Far, der i 30 Aar havde levet roligt som Købmand i Hannover, blev pludselig en Dag fængslet paa Gaden og ført til en polsk Kon-centrationslejr. Drengen søgte sin Redning i Frankrig, men blev ud-vist af Politiet. Nogle Slægtninge gemte ham dog, og en Dag gik denne fortvivlede og forvirrede Dreng op i den tyske Legation og skød Legationssekretær v. Rath. Denne Handling, for hvem ingen andre end denne ensomme og desperate Yngling havde Ansvar, blev af den tyske Regering benyttet til en i al moderne Kulturhistoric eksempelløs Udryddelseskrig mod Jøderne.

Natten mellem den 9. og 10. November blev Ødelæggelsens og Mis-handlingernes forfærdelige Nat. Overalt i Riget brød S.S.'s og S.A.'s sadistiske Pøbel ind i Jødernes Lejligheder, Butiker og Magasiner, og med Økser og andre Vaaben ødelagde de alt. Malerier og Møbler blev splintret, Tæpper flaaet og fra de store Magasiners Vinduer blev Va-

terne kastet ned paa Gaderne til en hujende og skraalende Hob. Korrespondenter skildrede, hvorledes Kurfürstendamm i Berlin Morgenen efter saa ud som efter et Luftbombardement. Tysklands 500 Synagoger blev brændt den Nat, og Tusinder af Jøder slæbtes under Pryglen og Pinsler til Koncentrationslejren, hvor Hundreder døde af deres Lidelser. Naar Bohave og Varer ikke blev ødelagt, blev det stjaalet og kørt bort paa Lastvogne. Og da dette var sket, udstedte Generalfeltmarskal Göring — denne Bandit, som man i visse Kredse i Udlandet regnede for moderat og „dannet“, men om hvem Rauschning med Rette skriver, at hos ham „er den totalitære Amoralisme blevet hans anden Natur“³¹⁾ — en Forordning, der paalagde det tyske Riges Jøder en Kontribution paa 1 Milliard Mark. Og dette var vel Pogromens egentlige Motiv, den skulde financiere Görings Fireaars-Plan. For at faa Penge til Oprustning og fortsat Mobilisering iværksatte det tyske Riges Forbryderregering November-Pogromens Rovmord og Tyveri.

At det var planlagt længe i Forvejen, indrømmedes bl. a. af *Berliner Börsen-Zeitung*, der skrev, at „man i lang Tid roligt havde truffet Forberedelser, saa at den politiske Konsekvens i Stillingen over for Jøderne kunde efterfølges af den økonomiske og paa den Maade blive total ogsaa i dette Spørgsmaal“. Idet Bladet yderligere henviste til en Forordning af 26. April 1938, ifølge hvilken alle Jøder skulde anmelde deres Formuer til Myndighederne, skrev det, at Hensigten hermed var „at inddrage den jødiske Ejendom til produktivt Formaal“³²⁾

Men det var ikke nok med Kontributionen paa 1 Milliard Mark. En anden Forordning — ogsaa af 12. November — bestemte, at al den Skade, som „paa Grund af Folkets Forbitrelse“ var forvoldt jødisk Ejendom, skulde „øjeblikkeligt afhjælpes af de jødiske Indehavere“ og paa deres egen Bekostning. Saafremt der forelaa Forsikringskrav, skulde disse beslægtedes til Fordel for Riget.

Dog, end ikke her standsede Göring. En tredje Forordning bestemte, at i Fremtiden maatte ingen Jøde have egen Forretning. Saaledes saa da dette Kapitel i Fireaars-Planens Financiering ud: først blev al jødisk Ejendom ødelagt eller stjaalet, og Jøderne idømtes en Kontribution paa 1 Milliard Mark. Dernæst fik Jøderne Ordre til at reparere deres Butiker og købe nye Varer, og da det var gjort, fik de Besked om, at de ikke maatte drive egen Forretning: Staten overtog de reparerede og paany fyldte Butiker og Magasiner!

Hvorledes skulde saa Jøderne leve? De skulde uetop ikke leve. Partiets officielle Organ *Das Schwarze Korps* meddelte stolt, at som Følge af de Forholdsregler, der var taget, vilde Jøderne paa Grund af Sult og Nød „synke ned i Kriminaliteten“ og fortsatte: „Under en saadan Udvikling vil vi blive stillet over for den haarde Nødvendighed at udrydde de jødiske Undermennesker paa nøjagtig samme Maade, som vi i vor Ordensstat plejer at udrydde Forbrydere: med Ild og Sværd. Resultatet vil blive Jødedommens faktiske og definitive Ophør i Tyskland, dens fuldstændige Tilintetgørelse.“³³⁾

Det er Vesteuropas evige Skam, at det ikke forstod, hvilke Barbarhorder, Nazismen havde sluppet løs, hvilken dødelig Fare, der truede den hele europæiske Kultur, og hvor haabløs og meningsløs og stupid i sin Blindhed Forsøg paa Forstaaelse med denne nihilistiske og sataniske Magt var.

Men i City, i Finansverdenen, i Aristokratiet og i Parlamentets tætte konservative Rækker stod endnu stærke Kræfter bag Chamberlain, der stædig og med Skyklapper for Øjnene var besluttet paa at føre sin *appeasement*-Politik videre, og paa at faa „discussion“ med Hitler. Det viste sig f. Eks., da den tyske Økonomiminister, Dr. Funk, i Oktober foretog sin Balkan-Rejse for at fortsætte og udvide den økonomiske Politik, Dr. Schacht to Aar tidligere havde indledet. Dr. Funks Stilling var dog langt stærkere end Schachts: efter Czechoslovaakiets Sprængning var det den herskende Opfattelse i Balkanlandene, at Modstand mod tyske Interesser i det sydøstlige Europa var opgivet. De følte sig værgeløse, og Dr. Funk var i Belgrad aabenhjertig nok til at erklære, at økonomisk Politik ikke kunde skilles fra almindelig Politik.³⁴⁾ Han understregede dette yderligere ved sin Hjemkomst, da han i et Interview karakteriserede Jugoslavien, Bulgarien og Tyrkiet som en Balkan-Akse, der strakte sig fra den tyske Grænse til Sortehavet.³⁵⁾

Chamberlain fandt alt dette ganske i sin Orden. Han erklærede i Underhuset, at i det centrale og sydøstlige Europa „maa Tyskland paa Grund af sin geografiske Stilling indtage en herskende Position. Det gør det ogsaa nu“.³⁶⁾

For saa vidt kan man ikke kalde dette overraskende, som Chamberlains Politik jo netop gik ud paa over Czechoslovaakiets Ruiner at aabne Hitler Vejen mod Øst: dog, en lille Maaned efter, at Premierministeren havde talt, tog Ministeren for oversøisk Handel, Mr. Hud-

son, Ordet og skildrede med Eksempler de tyske Metoder, der gik ud paa at betale Producenterne i det centrale og sydøstlige Europa langt højere Priser end Verdensmarkedets for at sikre sig et fast Greb om disse Lande. Han erklærede, at saafremt Tyskland fortsatte med disse Metoder, vilde den engelske Industri blive organiseret med det Formaal „at beskæftige og slaa“ denne Form for tysk Ekspansion.³⁷⁾

Saa forvirret og saa splittet var nu Opfattelserne inden for Ministeriet. Man finder et andet Eksempel i Chamberlains Tale den 15. December ved den internationale Presses Banket. Trods Talerne i Saarbrücken og München og trods Jødepogromen kom han igen her med den engelsk-tyske Deklaration og gentog sin ridikule Paastand, at i München var det lykkedes at revidere Versailles-Traktaten ikke „ved Magt, men ved Diskussion“. Halvanden Maaned forinden havde dog Udenrigsministeren, Lord Halifax, i en Tale erklæret, at de tyske Krav „blev fremsat og paatvunget under en overvældende Magtopvisning, som det er umuligt at forsone med den Aand, som vi mener maa være vor Basis for internationale Forhold“.³⁸⁾

Skal vi da samle Indtrykket fra England i Maanederne efter München, kan man sige, at i den brede Befolkning mærkedes som Følge navnlig af Hitlers Taler og Jødepogromen et Stemningsskred over for Tyskland og at vide Kredse følte — som en konservativ Politiker udtrykte det overfor Forfatteren — en *uneasiness*, et Ubehag, en daarlig Samvittighed, der baade skyldtes selve Resultatet og Følelsen af, at Indrømmelserne havde været forgæves, og at Fremtiden var mere usikker og truende end nogen Sinde. Inden for det konservative Parti stod de bedste Hoveder nu i Opposition til Chamberlain-Politiken, og i Ministeriet selv gjorde forskellige Tendenser sig gældende. Men endnu stod Partiets store Flertal, støttet af Finans og Handel og Aristokrati, tæt og urokket bag Premierministerens Illusionspolitik.

*

I Frankrig ytrede Tilfredsheden med München sig endnu mere overstrømmende end i England. Her maa det nu erindres, at Frankrig, bortset fra enkelte Undtagelser, ikke havde nogen uafhængig Presse. Mange betydningsfulde Blade var købt af Bonnet-Interesser, af tyske eller af italienske Penge. Der var i Efteraaret 1938 megen Tale om en Indbretning til Regeringen i Washington, hvori den amerikanske

Ambassadør i Paris, William Bullitt, skal have oplyst, at Tyskland under den czechoslovakiske Krise brugte ikke mindre end to Mill. Pund Sterling til Bestiktelser i Frankrig. Kerillis, der lidenskabeligt søgte at trænge ind i disse Spørgsmaal, mener, at Bullitts Oplysninger var korrekte.³⁹⁾

Den 4. Oktober forelagde Daladier München-Overenskomsten i Kammeret. Hans Tale var uværdig. I de foregaaende Aar og i 1938 helt ind i September Maaned havde Frankrigs officielle Talsmænd atter og atter højtideligt erklæret, at Republikken vilde opfylde sine Allianceforpligtelser. Daladiers Tale nu nævnte overhovedet ikke disse Forpligtelser, søgte at fremkalde Indtrykket af et sikret Czechoslovakisk inden for dets nye Grænser og af München som en Triumf for fransk Diplomati. Det var ikke anstændigt. Dog, i Deputeretkammeret stemte, med Undtagelse af Kommunisterne og den tapre Patriot Henry de Kerillis, alle Partier, ogsaa Socialisterne, for Regeringen.

Udenrigsminister Bonnet gik endnu videre. Han nævnte virkelig Frankrigs Forpligtelser, men saaledes:

„Der er een Kritik, som jeg nægter at akceptere, og det er, at Frankrig svigtede sin Underskrift. Frankrigs Underskrift er hellig. Men Czechoslovakiet blev ikke angrebet.“⁴⁰⁾ Saa langt ned kunde man gaa. Og et meget nedslaaende Vidnesbyrd om Forvirringen i Frankrig fik man, da Jules Romains udgav et lille Skrift, hvori han forsvarede München.⁴¹⁾ Denne store Digter sagde mange kloge Ting om Forhold i Frankrig, men i hele sit Defensorat nævnte han ikke en Linje om Frankrigs traktatmæssige Forpligtelser over for Czechoslovakiet. Fransk Aand led derved et stort Nederlag.

Daladier gav ikke Chamberlain meget efter i naiv Optimisme. „Freden i München har afsluttet 20 Aars Krise,“ sagde han.⁴²⁾ Man var dog klar over, at den europæiske Balance var radikalt ændret, og at Frankrigs udenrigspolitiske Stilling dermed var helt forandret. Straks efter München skrev *Le Temps*, at Czechoslovaekiets Udslettelse [*effacement*] „bryder Ligevægten i det centrale og østlige Europa, og som Følge heraf vil et helt politisk System forsvinde.“⁴³⁾ Et Par Dage efter var *Le Martin* endnu tydeligere. „Frankrig,“ skrev Bladet, „har først og fremmest intet at gøre med at være Gendarm i det centrale og østlige Europa.“⁴⁴⁾

Den Politik, som hermed antydedes, og som var Bonnets, fik helt klare Udtryk paa den social-radikale Kongres i Marseille sidst i Ok-

tober. Mens Bonnet selv nøjedes med at forsvare München og i Almindelighed paapege Nødvendigheden af et nært Samarbejde med Tyskland og Italien, kom Sensationen i M. Aimé Berthods Rapport om Udenrigspolitikken.⁴⁵ De paagældende Passager er saa betydningsfulde, at de her skal citeres udførligt. Berthod erklærede:

„Utvivlsomt tør Frankrig ikke give Afkald paa nogen af sine Venskaber; men et Venskab er ikke nødvendigvis en Militæralliance ... Vilde det være en daarlig Politik, hvis vi, følgende den engelske Tradition, begrænsede vore mest præcise og mest bindende Forpligtelser til de Steder alene, hvor det drejer sig om vort Lands vitale Interesser, uden iøvrigt derved at binde os til aldrig at intervenere andre Steder, hvis Omstændighederne kræver det, men saaledes at vi reserverer os den Frihed, som en Nation ikke letsindigt tør berøve sig selv til, før den handler, at vurdere Betydningen af de Interesser, der staar paa Spil, af den mulige Hjælp, Arméernes Tilstand, Sejrens Chancer og den Pris, som maaske skal betales derfor? Og vil man anklage os for at være Tilhænger af et lille Frankrig og at finde os i „Frankrigs Demission“, hvis vi konstaterer, at som Vestmagt, som maritim, afrikansk og kolonial Magt betyder Udnyttelsen af vort pragtfulde Imperium mere for vor Skæbne end den utaknemmelige Rolle som Gendarm eller som Bankier, som vi i Sejrens Beruselse troede at være kaldet til at spille overalt, hvorhen vore Arméers Prestige kunde føre os.“

Og stadig tydeligere blev de franske Stemmer. Den 29. November omtalte Bonnets Organ, *Le Temps*, de Vanskeligheder, det ukrainske Spørgsmaal, „der nu er stillet“, kunde medføre, og sluttede sin Artikel saaledes: „Det er sikkert ikke urigtigt at anføre, at den øst-europæiske Situations særlige Karakter ikke paa nogen Maade vil kunne paavirke Sikkerheden i Vesteuropa, og at de Skred, der er sket i Centraluropa, vil have den naturlige Konsekvens mere snævert end hidtil at begrænse de vesteuropæiske Magters aktive Interesse i de Kriser, der kan opstaa i denne Del af Kontinentet.“ Tydeligere kunde det ikke siges, at det Alliancesystem, som fransk Politik i de tyve Efterkrigsaar, følgende gamle Traditioner, havde opbygget i det østlige og sydlige Europa, nu var sprængt.

Meget haandgribelige Kendsgerninger talte samme Sprog. I December solgte saaledes Schneider-Czeusot-Gruppen sine Aktier i Skodaværkerne til et Konsortium, der repræsenterede Regeringen i Prag.

Times mente med Rette, at „denne Transaktion er endnu et Tegn paa Frankrigs Retræte fra Centraleuropa og sætter Punktum for et Kapitel i fransk politisk Ekspansion“. ⁴⁶⁾

Tysk Presse fremhævede skarpt denne Frankrigs nye europæiske Stilling. Man erklærede, at Tyskland og Frankrig „nu, naar de retter Blikket fremad, staar med Ryggen til hinanden“, ⁴⁷⁾ og Dr. Fr. Sieburg, hvem mange Danske vil erindre fra hans Ophold i København i Tyverne som ultra-radikal Demokrat, men som nu ved sin Karakters Behændighed var blevet en af Hr. v. Ribbentrops Agenter, skrev, at „ved den fransk-tyske Grænse ender ogsaa Frankrigs europæiske Ærgerrighed“, at „Frankrigs udenrigspolitiske Grænse i Europa falder sammen med dets geografiske“, at „Frankrig ikke længere har den Opgave at sætte Grænser i Europa for det tyske Væsens naturlige Vækst“. ⁴⁸⁾

Altsaa en helt ny fransk Udenrigspolitik. Det var Bonnets og alle Højreretningernes Politik, det var den store Illusion om *repliement impérial*, om et Frankrig, som lagde Øst- og Sydeuropa aabent for Hitler, og som i sin Forvirring troede, at det derefter trygt kunde gaa bag om Maginot-Linjen og bygge sin Fremtid paa de afrikanske Besiddelser. Det var den Politik, som er Grundlaget for den fransk-tyske Deklaration af 6. December 1938.

*

Det var Bonnets store Ærgerrighed baade af almindelige politiske og personlige Grunde at faa en fransk-tysk Deklaration i Stand svarende til den, Hitler og Chamberlain havde undertegnet i München, og allerede den 4. Oktober meddelte François Poncet fra Berlin, at man der intet havde at indvende, idet man dog som første Betingelse stillede, at Frankrig førte „en realistisk Politik“ og drog Konsekvensen af de Begivenheder, som lige havde vendt op og ned paa Europa. ⁴⁹⁾ Ud over denne Bemærkning, der iøvrigt er talende nok, ved vi intet konkret om de Forhandlinger, der gik forud for Ribbentrops Besøg i Paris og Undertegnelsen af 6. December-Deklarationen. ⁵⁰⁾ I denne udtaler de to Regeringer deres Overbevisning om

- 1) „at fredelige og nabovenlige Forbindelser mellem Frankrig og Tyskland“ er af væsentlig Betydning for Fredens Bevarelse.

- 2) anerkender højtideligt Grænsen imellem deres Lande som definitiv og lover
- 3) „— med Forbehold af deres særlige Forhold til Trediemagt — at raadføre sig med hinanden i Tilfælde af, at Spørgsmaal, der berører deres to Lande, truer med at føre til internationale Vanskeligheder.“

Om Bonnets og Ribbentrops Forhandlinger i Paris fik man ingen Oplysninger før Krigsudbrudet. Den franske Gulbog bragte de første Afsørlinger. Den 1. Juli 1939, altsaa da den polske Krise var i fuld og farlig Udvikling, overrakte Bonnet den tyske Gesandt Grev v. Welczeck, en Note, hvori han — øjensynlig i Tilknytning til tidligere Samtaler mellem de to Herrer — erklærede, at han i December „klart havde præciseret over for Hr. v. Ribbentrop, at den fransk-tyske Deklaration ... ikke kunde betragtes som i Stand til at paavirke Frankrigs særlige Forhold til de østeuropæiske Lande“.⁵¹⁾ Den 13. Juli svarede Ribbentrop i et personligt Brev til Bonnet. Han paastod heri, at det under Paris-Samtalerne „var fuldstændig klart, at Forbeholdet [i Deklarationens Punkt 3] gjaldt Frankrigs særlige Forhold til England, og Italiens til Tyskland“, og at der ikke var Tale om, at det indeholdt nogen tysk Anerkendelse af den fransk-polske Forbindelse. Videre skriver Ribbentrop, at han „klart udtrykte, at det østlige Europa var en tysk Interessesfære, og De fremhævede dengang i Strid med, hvad der nu paastaas i Deres Note, at Frankrigs Stilling over for det østlige Europas Problemer var undergaaet en radikal Ændring siden München-Konferencen“.⁵²⁾

Bonnet svarede med et Brev, hvori han erklærede, at „paa intet Tidspunkt, hverken før eller efter 6. December-Deklarationen, har den tyske Regering kunnet tænke, at Frankrig havde bestemt sig til at desinteressere sig i Østeuropa“. Yderligere henviste Bonnet til en Tale, han den 26. Januar 1939 havde holdt i Deputeretkammeret, og hvori han bl. a. havde sagt: „Man maa nu gøre en Ende paa den Legende, at vor Politik skulde have tilintetgjort de Forpligtelser, vi har paataget os i Østeuropa over for Sovjet og over for Polen.“⁵³⁾

Til dette Afsnit i den franske Gulbog tog en officiel tysk Publikation Stilling. Heri aftrykkes Gesandt Schmidts Optegnelser om Ribbentrops og Bonnets December-Samtaler med den tyske Udenrigsministers Bemærkning, at Frankrigs østlige Militæralliancer var et Levn fra Versailles-tiden, og med Bonnets Replik, at i den Henseende

havde Forholdene ændret sig afgørende siden München. Endvidere meddeltes i samme Publikation en Indberetning til Ribbentrop fra Grev Welzeck, der over for Bonnet havde udtalt Ribbentrops Forbavelse over Talen i Deputeretkammeret den 26. Januar. Welzeck refererer Bonnets Svar saaledes: „Naar en fransk Udenrigsminister gennem Storm og Brænding gennemfører vort, efter hans Opfattelse berettigede, Krav paa de sudetertyske Omraader og dernæst i sit Sind [*innerlich*] drager Konsekvenserne af den ændrede Stilling i Central-europa, kan man ikke godt forlange af ham, at han ogsaa i Kammeret skal abdicere paa hele Linien. Hvis han vilde gøre det, vilde Krigsop-hidserne, som bebrejder ham Slaphed, vinde Overhaand ...“⁵⁴)

Efter alt forcliggende og navnlig efter de foran anførte franske Udtalelser fra Efteraaret 1938 kan der ikke være Tvivl om, hvor Sandheden ligger: Bonnets Politik gik efter München ud paa at likvidere fransk Politik i Central- og Østeuropa, og naar han i Juli 1939 benægtede det, var det, fordi Frankrig da var ført ud paa andre Veje, hvor han var nødt til at følge, men — som vi skal se — parat til ny Troløshed, naar Øjeblikket kom.

Den polske Ambassadør i Paris, Lukasicwicz, tog i Tiden omkring den tysk-franske Deklaration heller ikke fejl af Bonnets Upaalidelighed og Dobbeltspil. I en Indberetning af 17. December⁵⁵) skriver han, at Bonnet før Undertegnelsen meddelte ham, at Forbeholdet i Deklarationens Punkt 5 ogsaa omfattede Polen. Lukasicwicz tilføjer, at han „ikke nærer ringeste Tvivl om, at han [Bonnet] hverken over for Regeringen, Pressen eller Parlamentet vil indtage samme Holdning med Hensyn til Forbundet med os, som han har givet Udtryk for i Samtalen med mig“, og han finder, at den franske Udenrigsminister „ikke er meget langt borte fra en bevidst Tvetungethed i Politiken over for os“.

Den polske Ambassadør slutter sin Indberetning med den Opfattelse, at den franske Politik viser „fuldstændig Passivitet og Defaitisme“ over for Tysklands ekspansive Bestræbelser. „Som det fremgaar af de Informationer, Minister Bonnet meddelte mig, blev der givet Ribbentrop den Forsikring, at Frankrig ikke vil modsætte sig en tysk økonomisk Ekspansion i Donauebækkenet. Men endvidere kunde Ribbentrop paa ingen Maade bringe det Indtryk med hjem fra Frankrig, at en politisk Ekspansion i denne Retning vilde møde nogen som helst besluttet Holdning fra fransk Side.“ Baade blandt Politikerne og

i den offentlige Mening hersker der med Hensyn til østeuropæiske Spørgsmaal „et fuldstændigt Kaos“.

Ingen objektiv Iagttagelse vil betvivle, at Lukaszewicz' og for saa vidt ogsaa Ribbentrops Opfattelse var rigtig. Bonnet gentog ind i September Maaned egne og tidligere Udenrigsministres Erklæringer om, at Frankrig vilde opfylde sine Forpligtelser over for Czechoslovakiet. Samtidig arbejdede han mere end nogen anden paa Forræderiet over for den Allierede. Han var München-Politikens ivrigste Talsmand. Efter München vilde han føre „forstaaelsespolitik“ over for Tyskland og Italien og med dette Formaal for Øje give Hitler fri Haand i det centrale og østlige Europa. Han lod sin Presse sige dette, og han bandt sig til denne Politik over for Ribbentrop. Men han gav Polen stærke Tilsagn. Upaalidelighed og Troløshed var hans Væsens Grundtræk.

*

Lukaszewicz taler om „et fuldstændigt Kaos“ i fransk Udenrigspolitik. Dets Elementer var daarlig Samvittighed og Skamfølelse hos nogle, Mangel paa Mod fra Regeringens Side til at vælge en bestemt Kurs — man turde hverken aabent bryde med Fortiden eller bekende sig til den — og først og fremmest Usikkerhed og Frygt over for Fremtiden, en voksende Følelse af, at München havde været forgæves, og at „Fred i vor Tid“ var et Fantom.⁵⁶⁾

Den 24. November kom Chamberlain og Lord Halifax til Paris. Deres Besøg synes at have været uden større Betydning, og fuld Oprigtighed kan ikke have præget Samværet, idet de to engelske Statsmænd ikke røbede, at de agtede at aflægge Besøg i Rom i Januar, men først efter deres Hjemkomst lod officiel Meddelelse derom udgaa den 28.

Virkingen i Rom var øjeblikkelig. Den 30. talte den italienske Udenrigsminister, Grev Ciano, i Kammeret. Han sluttede med nogle Ord om den urokkelige Fasthed, hvormed „det italienske Folks Interesser og naturlige Krav“ vilde blive beskyttet. Erklæringen hilstes med en øjensynlig velforberedt Demonstration: de Deputerede sprang op og raabte Tunis, Korsika, Nicc, og i de følgende Dage gentog i stigende Tempo Presse og Radio disse Krav.

Det var naturligvis Tunis, det først og fremmest gjaldt. Det var den givne Konsekvens af Abessinians Erobring, det var Fascismens

Middelhavs- og Imperiepolitik, der nu manifesteredes, og Tyskland gav sin hjertelige Tilslutning. Hr. Ribbentrops Fortrolige, Chefredaktør Kircher, skrev saaledes: „Med al venskabeligt Sindelag over for Trediemand betyder Aksens, at Tyskland viser alle Italiens berettigede og vitale Krav en lige saa stor Forstaaelse, som Mussolini har vist alle Tysklands berettigede og vitale Krav.“⁴⁷⁾ Det var tydelig Tale: Mussolini hjalp Tyskland til at erobre Østrig og sprænge Tjecoslovakiet, han har nu et berettiget Krav paa tysk Støtte til sin Middelhavspolitik. Og i en ny Artikel præciserede Kircher: „Tysklands store Partner, det fascistiske Italien, er forudbestemt til at blive en førende Magt i Middelhavet, og det engelske Krav om Verdensindflydelse [*Weltgeltung*] i Middelhavet, det røde Hav og det Indiske Ocean begrænses af et stærkt Italiens naturlige Rettigheder. Endelig maa Frankrig, hvis Forbindelseslinje med Nordafrika kun behøver Beskyttelse, hvis den trues af en ufornuftig fransk Politik, indse, at de nye Magtforhold i Middelhavet lige saa lidt som i Østeuropa kan omstyrtes ved Alliancer. Kort sagt: den hidtidige *status quo* i Europa er vejet for en fuldstændig ny, og dette maa erkendes som uigenkaldeligt.“⁴⁸⁾

Man kunde vel troet, at disse Aksens nye Krav havde gjort Chamberlain noget betænkelig. Den 16. November havde han ladet den engelsk-italienske Traktat træde i Kraft, skønt Mussolini ikke blot ikke havde opfyldt Betingelserne derfor, men endog handlet direkte imod dem. Denne Traktat indeholdt en Artikel, hvori de to Magter „giver Afkald paa ethvert Ønske om at ændre *status quo* med Hensyn til den nationale Overhøjhed over Territorier i Middelhavets Omraade“.

Men det var jo denne Status, som Aksens nu officielt forlangte ændret. Hr. Kircher trøstede Chamberlain: man behøver ikke at tage Traktaten alt for højtidelig, thi „al Politik Grundpolitik: Nødvendigheden af at forbedre uholdbare Tilstande, er ikke afsvækket eller udelukket som Følge af den engelsk-italienske Overenskomst“, hvorfor „det sidste Ord om Tunis endnu ikke er talt mellem Rom og Paris“.

Hvilket Kursus i Dynamik og i Lyntempo!

Den 16. November: Italiens Underskrift under en Traktat, der garanterer *status quo* i Middelhavet, og fjorten Dage efter det samme Italiens Krav om Ændring af *status quo* — Tilstandene havde nemlig vist sig „uholdbare“ ...⁴⁹⁾

Dog, Chamberlain lod sig ikke gaa paa. Fjorten Dage efter De-

monstrationerne i det italienske Kammer omtalte han sit og Halifax' forestaaende Besøg i Rom. „Det kan være,“ sagde han, „at der atter er nogle, der vil spekulere over, *hvem der taber, og hvem der vinder* under disse Samtaler. Det er ikke i den Aand, vi agter at foretage vor Rejse.“⁶⁰⁾

Ikke uden Grund spekulerede Fransk mændene. De fik saa meget mere Grund dertil, som den italienske Regering tre Dage senere — 17. December — officielt opsagde den fransk-italienske Pagt af 7. Januar 1935, hvad Bonnet, skønt han talte i Kammeret den 19., fortav og først gav Meddelelse om den 22., da et Blad i Paris havde faaet fat i Nyheden.⁶¹⁾ Bonnets Motiv var ganske klart: Det franske Folk maatte ikke foruroliges, det skulde bevare Tilliden til Forstaaelsespolitiken over for Tyskland og over for Italien. Men Tilliden var forsvundet, og henimod Aarets Slutning var den almindelige Stemning længere nede end nogen Sinde før. Desillusioneret gik Frankrig ind i 1939.

Selv *Le Temps* skjulte ikke sit Mismod. I sin Nytaarsartikel skrev Bladet: „Med Omstyrtelsen af Centraleuropa, saaledes som det blev skabt ved Traktaterne af 1919, er et helt politisk System styrtet sammen, hele Opfattelsen af den organiserede Fred er opgivet, det er, kan man sige, Efterkrigstids-Verdenens moralske Rustning, der er tilintetgjort. uden at man, end ikke nu, nøjagtigt ved, ved hvilke mere sikre og mere virkningsfulde Midler en ny europæisk Orden kan skabes ... Alle de Problemer, som hidtil har givet Anledning til saa lidenskabelige Uoverensstemmelser, er vedblivende lige komplicerede.“⁶²⁾

Det var i Frankrig Münchens Efterhøst. „Forgæves, forgæves“, syntes der nu skrevet over Septembers Ydmygelser. Tilbage var kun de bristede Illusioners bitre Kalk.

I Januar 1939 var det dog, som vendte en Smule Selvtillid tilbage i Frankrig. Nytaarsdag tiltraadte Daladier sin Rejse til Korsika, Tunis og Algier. Det blev et Triumftog, og da Premierministeren kom hjem, bredte den Følelse sig, at Frankrig endnu kunde tale med klar Røst. Umiddelbart efter Daladiers Hjemkomst stoppede Chamberlain og Halifax op i Paris paa Vejen til Rom. De fik her at vide, at man i Paris ikke ønskede engelsk Mægling mellem Frankrig og Italien, eftersom Frankrig intet territorielt Spørgsmaal havde at diskutere.

Hvad havde Chamberlain egentlig forestillet sig at faa ud af Rom-Rejsen? En af de politiske Skribenter, der hørte til Premierministe-

rens Penneførere, sagde det meget tydeligt: „Italien maa gøre op med sig selv, om det foretrækker at være Tysklands Redskab i Middelhavet eller en Partner paa lige Vilkaar med Storbritannien og Frankrig. Redskabet kan til enhver Tid kastes bort, men Partnerskabet vil bestaa.“⁶³⁾

Italien havde forlængst gjort op med sig selv, og Rom-Rejsen var den sidste Udløber af en Politik, der byggede paa Illusioner og paa Chamberlains radikale Ukendskab til Kontinentet. Resultatet var „fuldstændig negativt“.⁶⁴⁾

Daladiers Rejse havde lettet lidt paa de franske Mindreværdskomplekser, men sidst i Maaneden vendte Uroen tilbage i mange Sinds: den 26. Januar faldt Barcelona, og Francos Sejr var derefter inden for Synsvidde. „Et samlet Tryk paa Pyrenæergrensen vil nu være tilstrækkeligt til at tvinge Frankrig til en forstandig Holdning,“ skrev et italiensk Blad.⁶⁵⁾

De italienske Imperiekrav tindrede nu af Hovmod.

Men München udstraalede ikke blot sine Virkninger i Rom, de kunde ogsaa iagttages i det fjerne Østen, hvor japanske Aktioner nu, lige som tidligere, nøje fulgte Rytmen fra Europa. Allerede den 12. Oktober landsattes japanske Tropper i Sydkina, og den engelske Kronkoloni Hongkong isoleredes. Den 10. Februar kom et nyt japansk Panterspring: Øen Hainau i det sydkinesiske Hav blev besat af japanske Tropper.

„Dette er,“ sagde Chiang Kai-shek i et Interview. „Begyndelsen til Japans Flaadeherredømme i det vestlige Stillehav.“⁶⁶⁾ Det var det. Under Krigen blev Hainau for Japan et Springbræt til Indo-Kina og ned til Singapore.

Saaledes ser vi Münchens Virkninger over hele det storpolitiske Felt, og baade i Frankrig og England breder den Opfattelse sig, at München ikke blot var et Nederlag, men at de Ofre af Prestige og af Magt, der var bragt, havde været nytteløse.

KAP. XXVIII

Czechoslovakiet udslettes

Den 15. Februar 1939 — altsaa nøjagtig en Maaned før Czechoslovakiets Udslettelse — holdt Ambassadøren, Sir Nevile Henderson, ved en Middag i tysk-engelsk Selskab i Berlin en Tale, hvori han bl. a. sagde: „Jeg paastaar, at trods alle Misforstaaelser blev Grundlaget for Fred og god Forstaaelse mellem de to Lande lagt i München af Deres Fører og af den engelske Premierminister. Paa det Grundlag vil Bygningen til sidst, og sikkert, blive rejst. Der kan være mange Misforstaaelser, men Logik og sund Sans vil til sidst sejre, for det strider mod sund Fornuft at betragte England og Tyskland som politiske Modstandere. *De to Magter, den maritime og den kontinentale, supplerer hinanden*, og i Politik er det den geografiske Faktor, der er afgørende“.¹⁾

Det interessante ved Talen er naturligvis de fremhævede Ord. De gentog, hvad denne svagt begavede og halvnazistiske Diplomat øjensynligt fortalte til højre og venstre, nemlig at Tyskland og England efter hans Mening skulde dele Verdensherredømmet, idet Tyskland beherskede Kontinentet og England Havene. Det var endvidere, hvad Göring havde udviklet for ham kort efter hans Ankomst til Berlin 1937,²⁾ og det var den store Idé i Hitlers Politik: Venskab med England, mens Nazismen sikrede sig det kontinentale Hegemoni, for dernæst, hvad Henderson i sin Enfoldighed ikke forstod, at slaa det britiske Rige ned og skride til Verdensherredømmet.

Imidlertid, en Ambassadør holder ikke en betydningsfuld politisk Tale uden sin Regerings Billigelse. Vi kan altsaa gaa ud fra, at endnu i Februar 1939 var Idéen om et Samarbejde mellem et Tyskland, der beherskede Europa, og et England, der var Herre paa Havene, det egentlige Indhold i Chamberlains Politik.

Hvorledes var nu den internationale Situation paa dette Tidspunkt,

rummede den Elementer, hvortil Chamberlain med nogen Fortrøstning kunde knytte sin Politik?

Den 30. Januar holdt Hitler sin traditionelle aarlige Tale til Rigsdagen. Dagen efter udtalte Chamberlain i Underhuset, at han „havde det meget bestemte Indtryk,“ at dette ikke var „en Tale af en Mand, som forbereder sig paa at kaste Europa ind i en ny Krig,“ og tre Uger senere erklærede han, at naar Arbejdsløsheden vedblivende var stor, skyldtes det væsentlig Ængstelse for den internationale Situation. Imidlertid var der Fremgang i Handelen. „efter at den tyske Kansler ved at udtale sit Haab om Fred havde lettet den internationale Situation“.3)

For saa vidt var denne Optimisme ikke overraskende, som man i Vøsteuropa og navnlig i England var vænnet til at fremstille en Tale af Hitler som moderat og pacifistisk, hvis den ikke ligefrem truede med Krig eller proklamerede en ny territorial Fordring.

Ellers maa man sige, at Hitlers Rigsdagstale visselig ikke gav Anledning til Lyssyn. Det er rigtigt, at han et Sted sagde, at han troede paa en lang Fred, men hans øvrige Udtalelser indeholdt intet, der begrundede en saadan Tro. For det første sluttede han ubetinget op bag Italien. „Eu Krig,“ sagde han, „der føres med det nuværende Italien, vil, ganske uanset Motiverne, kalde Tyskland frem ved dets Vens Side.“ Tyskland, tilføjede han, ønsker ikke Krig, men „vi forstaar, at ogsaa andre Folk vil sikre sig den Andel i Verdens Goder, der tilkommer dem paa Grund af deres Antal, deres Mod og deres Værdi“, og „idet vi anerkender disse Rettigheder, er vi besluttet paa i Fællesskab at træde ind for fælles Interesser“.

Paa det Tidspunkt, disse Ord udtaltes, førtes den italienske Kampagne mod Frankrig med stigende Voldsomhed, og i de mest officielle Blade blev nu det Synspunkt gjort gældende, at Afvisningen af Italiens Krav paa Tunis var en Krigstrusel og en Provokation,4) og at Italien mere end nogen anden havde „en hellig Ret til at erklære sig angrebet“.5) Det var Taktiken fra Czechoslovakiet, der blev gentaget, og naar Tyskland saa ubetinget stillede sig bag hele denne italienske Kampagne, var der visselig ingen Grund til optimistiske Fremtidsbetragtninger. Fra et engelsk Synspunkt var der saa meget mindre Grund dertil, som de italienske Revisionskrav i Middelhavet jo direkte og aubent udtalt sigtede ikke blot mod Frankrig, men ogsaa — og som det egentlige Maal — mod det britiske Verdensrige.

Videre erklærede Hitler ikke at ville finde sig i, „at vestlige Stater prøver paa at blande sig i visse Forhold, der kun angaar os, for ved en saadan Indblanding at hindre fornuftige Løsninger“, og han lod forstaa, at Overenskomsten i München kun var en Begyndelse; den maa, sagde han, betragtes som et Eksempel, der viser, „at en almindelig fornuftig Behandling og Løsning af bestemte livsvigtige Problemer er mulig“.

Endelig var der den Ejendommelighed ved Talen, at den i Modsætning til næsten alle Hitlers tidligere, ikke nævnte Rusland.

Kun en overfladisk Betragtning kunde saaledes i Hitlers Tale finde Anledning til Optimisme, og samtidige Begivenheder og Udtalelser i Tyskland kunde kun fylde Sindene med Uro og Ængstelse for Fremtiden. Karakteristisk for den Selvsikkerhed og det Hovmod, hvormed Nazismen gik ind i det nye Aar, var en Artikel, der fremkom den 26. Januar i *Das schwarze Korps*, hvori Partiets Standpunkt gerne udtryktes baade med Autoritet og med Hensynsløshed. Overskriften lød saaledes: *Immer noch radikaler*, og Bladet bad „alle Demokrater fra Mr. Chamberlain og nedefter“ samt „alle engelske Guvernanter“ opgive enhver Forhaabning om, at i Tyskland en Bølgedal vilde afløse en Bølgetop, og at efter det stormfulde 1938 en moderat Politik skulde føres i 1939. „Verden maa,“ fortsatte Artiklen, „affinde sig med, at vi, — i dens Forstand — bliver stadig mere radikale. Vor Radikalisme vil altid være større end den Modstand, hvormed man møder os. Hvad der i Dag anses for radikalt, vil i Morgen være moderat. De moderate fra i Dag bliver Morgendagens Radikale, ligegyldigt om de indskrænkede Demokrathjerner kan forstaa det eller ikke“.

Immer noch radikaler — den 20. Januar afskedigedes Dr. Schacht som Rigsbankpræsident. Det var den sidste modererende Indflydelse inden for Regimet, der forsvandt. Schacht tilhørte den gamle borgerlige kapitalistiske Orden, der nu maatte vige for Statens Almagt over hele det økonomiske Liv. Samtidig med Schachts Afskedigelse udstedte Hitler en Anordning, i Følge hvilken alle unge Mænd før eller efter den egentlige Militærtjeneste skal deltage i Stormtroppernes Værneopdragelse, [*Wehrerziehung*], der omfatter dels en rent militær, dels en verdensanskuelig Uddannelse. Herefter begynder den tyske Ungdoms militære Opdragelse med det tiende Aar i Hitlerjugend. Saa følger den førmilitære Uddannelse blandt Stormtropperne fra det 16. til det 19. Aar, dernæst Arbejdstjeneste og selve Militærtjenesten, der

strækker sig over 2½ Aar, og endelig kommer saa den eftermilitære Uddannelse, der varer, indtil ingen praktisk talt er i Stand til at marchere længere.

Dette er hele Livet indspændt i Soldatens Gerning og fyldt af Rosenbergs Race- og Blodmyte. Ikke siden Spartas Dage er den enkeltes Liv i den Grad, aandeligt og materielt, gjort til Instrument for Staten.

I stadig stigende Grad beslaglægger Staten alle tilgængelige Midler til Oprustning og strategiske Arbejder. Ved Aarsskiftet 1938—39 oplyser de tyske Rigsbaner, at Antallet af Jernbanevogne er faldet fra 661.000 i 1929 til 595.00. Og ogsaa Byggevirksomheden er faldende. I de første ni Maaneder af 1938 opførtes 21 pCt. færre Huse end i den tilsvarende Periode i det foregaaende Aar. Man regner med en Mangel paa 1.500.000 Lejligheder.⁶⁾ Oprustningen beslaglægger fremdeles en saa stor Del af Tysklands produktive System, at Eksporten falder; mens der siden 1929 havde været en positiv Handelsbalance (med Undtagelse af et enkelt Aar, 1934), var der i 1938 et Importoverskud paa 192 Mill. Mark. Det var ogsaa derfor Hitler i Rigsdagstalen den 30. Januar udbød: „Tyske Folk lev, d. v. s. eksporter, eller dø!“ Han paapegede dog ogsaa en anden Metode, nemlig Udvidelse af det tyske *Livsrum*. Da Eksporten nu ikke kunde hæves, naar Industrien i stigende Grad blev omlagt til Krigsindustri, var det ikke vanskeligt at forstaa, at det var Livsrummets Udvidelse, Hitler tænkte paa som eneste Udvej. Statssekretær Neumann sagde det iøvrigt rent ud i Finansplanens Tidsskrift: „Det er vanskeligt at indrømme, at Tyskland ved rent økonomiske Midler kan genvinde hele den Styrke, det mistede som Følge af Krigens ulykkelige Udgang. Problemet kan ikke løses alene ved en økonomisk Plan, ogsaa *politiske Midler* er nødvendige.“⁷⁾ Dog, Chamberlain fandt Talen beroligende ...

Heller ikke syntes det at forurolige den engelske Premierminister, at Tyskland meddelte den engelske Regering, at det agtede at bygge lige saa mange Undervandsbaade, som det britiske Verdensrige havde, og at forsyne to nye Krydsere med 21 cm Kanoner i Stedet for 15 cm. Ifølge den tysk-engelske Flaadetraktat af 1935 havde Tyskland ganske vist Ret hertil efter *forudgaaende* Henvendelse til England, men da Forhandlingerne herom førtes i Berlin i Januar, blev de britiske Eksperter hurtig klar over, at de var blevet fuldstændig vildledt med Hensyn til Krydserne, og at Tyskland paa dette Punkt for længst

havde brudt Flaadetraktaten.⁸⁾ Naturligvis var der herefter ingen Kyndig, der tvivlede paa, at Tyskland, da det gav Meddelelse om sin Hensigt at bygge Undervandsbaade, der gav Paritet med det engelske Rige, allerede for lang Tid siden havde paabegyndt dette Arbejde og var nogenlunde klar til at sætte Baadene i Sæen.

Trods alle disse og — som vi skal se — endnu flere foruroligende Momenter, steg Chamberlains Optimisme mange Grader i Løbet af Februar og første Halvdel af Marts.

*

Den 15. Marts 1939 indeholdt *Times* en lille saalydende Notits: „Den Paraply, som Mr. Chamberlain har haft med sig paa sine Fredsmissioner i Europa, er 40 Aar gammel. Den er en Gave fra hans Hustru, og den er blevet overtrukket fire Gange. Dette blev meddelt i Søndags ved et Lanboforeningsmøde for Kvinder i Peeblee af Lady Eli-bank, der oplyste, at hun, da hun for nylig drak The med Mrs. Chamberlain, havde udtalt sit Ønske om at kende Paraplyens Historie“.

Denne Notits var et Udtryk for den Tillid, hvormed man i England paa dette Tidspunkt dyrkede Paraplyen som den internationale Forstaaelses Symbol, den personlige Kontakts og Beroligelsespolitikens Sindbillede. Man var i London mere optimistisk end i mange Aar. Allerede midt i Februar havde Sir John Simon erklæret, at man nu havde en voksende Følelse af, at Fredsudsigterne stadig blev mere sikre.⁹⁾ Den 9. Marts offentliggjorde alle ledende Blade næsten enslydende Artikler, hvori udtaltes, at den internationale Situation i høj Grad havde bedret sig i den sidste Tid. Disse Meddelelser fremkom efter et Pressemøde i Downing Street, hvorved Journalisterne oplystes om, at *appeasement*-Politiken aldrig havde haft større Succes end nu, og at en Fredsæra var ved at sænke sig over Europa.¹⁰⁾ Bladenes Meddelelser understregedes yderligere ved en officios Erklæring, der oplyste, at Neville Chamberlain paa Grund af den tillidvækkende internationale Situation beskæftigede sig med Tanken om en international Rustningsbegrænsning. „Den nuværende Atmosfære i Europa,“ hed det i Erklæringen, „er utvivlsomt en saadan, at der kan gøres et Forsøg allerede nu, og det konstateredes, at Forholdet mellem Tyskland og England var under lovende Udvikling. Det var i de samme Dage Ministeren for oversøisk Handel, Hudson, over for den

polske Minister mente, „at vi allerede befinder os næsten bag Farens Stadium“. „Til Efteraaret“, sagde han endvidere, „faar vi Göring til London, og i Løbet af et Aar har vi gennemført en Nedrustningstraktat“. ¹¹⁾

Om Aftenen den 11. holdt Indenrigsminister Sir Samuel Hoare — der *Dritte im Bunde* ved Siden af Chamberlain og Simon — en Tale, der stillede „en ny Fredens Guldalder“ i Udsigt. Der krævedes blot, sagde Samuel Hoare, at fem Mænd i Europa, nemlig de tre Diktatorer (Hitler, Mussolini og Stalin) samt Premierministrene i England og Frankrig i Fællesskab og i gensidig Tillid udarbejdede en Femaarsplan, de vilde da „i utrolig kort Tid“ kunne „omforme hele Verdenshistorien“, og skabe „en Guldalder, i hvilken Fattigdom kunde reduceres til Betydningsløshed og Levestandarden hæves til hidtil ukendte Højder!“

Saa let og saa nær for Haanden var det: kun et lille Møde mellem Hitler, Mussolini, Stalin, Daladier og Chamberlain ...

Den 12. kunde et af Søndagsbladene give yderligere Oplysninger om den nye Chamberlain-Plan: Premierministeren paatænkte Sammenkaldelsen i London af en Verdensfred-Konference „i det Haab, at man kunde naa til en definitiv Løsning af alle svævende internationale Problemer. Man mener, at denne Konference vil blive efterfulgt af en anden, hvor fuldstændig Nedrustning vil blive foreslaaet“.

Dagen efter, den 13., bragte *Times* foruden Paraplyartiklen en Leder, hvori den store Forskel mellem 1938 og 1939 konstateredes. Den bestod i „vor Viden om, at Tyskland nu ikke har flere Krav til sine Naboer“. Alene denne Kendsgerning, erklærede *Times*, er „et nyt udenrigspolitisk Udgangspunkt“.

Dette læstes i London den 13. ... 48 Timer efter havde de tyske Tropper besat Prag.

*

I de Aar, der gik umiddelbart forud for Krigen, hører denne London-Optimisme i Februar og første Halvdel af Marts 1939 til et af de forunderligste og mest uforstaaelige Momenter. Garvin skrev dengang med Rette, at det syntes umuligt, at disse tillidsfulde Synspunkter kunde meddeles, „med mindre Ministrene sidder inde med private Informationer, der sætter dem i Stand til at udtale sig, som de gør.“ ¹²⁾ Det er imidlertid gaadefuldt, hvorfra Informationer af denne Art

skulde være kommet. Thi bortset fra Berlin-Ambassadøren, Sir Nevile Henderson, der paa denne Tid som sædvanlig misforstod alt, hvad der skete,¹³⁾ var der ikke et Sted i Verden, hvor Londons Tillidsfuldhed blev delt. I Nordamerika havde Præsident Roosevelt aabnet Kongressen den 4. Januar med en yderst alvorlig Tale. Han begyndte med at sige, at det var ikke nødvendigt at advare mod Stormsignalerne fra den anden Side Havet, thi selv om en Krig, der truede med at omfatte hele Verden, var blevet afværget, var det blevet „bestandig klarere, at Verdensfreden ikke er sikret“, og han fortsatte: „Rundt om os raser uerklærede Krige, militære og økonomiske. Rundt om os truer nye Angreb, militære og økonomiske“. I en klar Analyse udviklede han, hvad den sig nærmende Krig betød: de nye Magtdoktriner rettede deres Angreb mod tre Institutioner, der var uundværlige for Amerikanerne: Religionen, Demokratiet og international god Tro, og Præsidenten fortsatte: „Der kommer en Time, da Mænd maa berede sig paa at forsvare ikke blot deres Hjem, men ogsaa de Troens og Humanitetens Grundsætninger, hvorpaa deres Kirker, deres Regering og hele deres Kultur er grundlagt. Forsvaret for Religionen, Demokrati og god Tro blandt Folkene er den samme Kamp. Vi maa bestemme os til at frelse disse Værdier.“

Her proklameres aabent den kommende Krig, som de frie og demokratiske Folks Befrielseskrig mod Hitlers barbariske Nihilisme. Her anskues med Klarhed Nazismens Væsen som Kulturmorder. Hvilken Modsætning til Neville Chamberlains kyniske og stupide Materialisme, til denne den engelske Premierministers fuldkomne Mangel paa Anelse om de aandelige Værdier, der stod paa Spil for hele Verden, hvad dog ellers Jødepogromerne sidst i 1938 burde indprentet tilstrækkelig skarpt. Nej, det var en nær forestaaende „Guldalder“, Triumvirerne i London troede paa.

Men fra Amerika kan de altsaa ikke have faaet opmuntrende Informationer.

Kom de fra Østen? Umuligt, thi den 14. Januar havde den japanske Udenrigsminister modtaget en Note fra Regeringen i London, hvori denne udtalte „sin store Bekymring“ i Anledning af nylige officielle Udtalelser om, at Japan vilde danne en østasiatisk Blok med Kina og Manchukuo som Vasaller. Den kort efter foretagne Besættelse af Øen Hainau kunde visselig ikke svække Londons Bekymring. Altsaa, heller ikke fra Østen kunde de beroligende Informationer komme. Og

visselig kom de ikke fra det europæiske Fastland. I Paris, hvor dyb Pessimisme igen raadede, skrev *Le Temps* i sin Nytaarsartikel: „Til alle Bekymringer, som har optaget Sindene de sidste tolv Maaneder, har føjet sig nye og ikke mindre alvorlige Ængstelser.“¹⁴⁾ Og nogle faa Dage efter supplerede Bladet: „Situationen i det centrale og østlige Europa synes, langt fra at blive klarere, at kompliceres for hver Dag, der gaar, som Følge af de nye moralske og politiske Faktorer“.¹⁵⁾ Ogsaa den franske Regering var pessimistisk. I sin Kammertale den 24. Februar sagde Daladier, at han følte sig overbevist om, „at vi i det Aar, der kommer, vil faa mangan farlig Pynt at klare,“ og „at frygtelige Strømhvirvler kan opstaa i de nærmeste Maaneder eller Uger“.

Og mere end dette: den 11. Marts modtog den franske Regering alarmerende Meddelelser om tyske militære Forberedelser mod Tjecoslovakiet og satte sig straks i Forbindelse med Regeringen i London.¹⁶⁾ Der var saaledes ikke det Hjørne i Verden, hvorfra opmuntrende Indberetninger kan tænkes sendt til London. Hvilket Grundlag havde da Chamberlain, Samuel Hoare og John Simon for deres Guldalderfantasier?

Gaaden er indtil videre uløselig.

Den er det saa meget mere, som Opløsningsprocessen inden for den tjecoslovakiske Stat allerede var begyndt, da Optimistkampagnen stod i sit fulde Flor.

Det var allerede betegnende, at Tyskland nægtede at opfylde sin i München paatagne Forpligtelse til at garantere det nye Tjecoslovakis Grænser, naar de ungarske og rumænske Minoritetsspørgsmaal var løst. I Begyndelsen af Februar henvendte den franske og den engelske Regering sig i Berlin angaaende dette Spørgsmaal.¹⁷⁾ Kort efter kunde den franske Gesandt i Prag meddele en Række politiske, militære og økonomiske Betingelser, som Tyskland stillede for at give Garantien.¹⁸⁾ Tilsammen vilde de betyde Tjecoslovaikiets Omdannelse til et tysk Lydrige. I en Note af den 28. Februar besvarer den tyske Regering den fransk-engelske Forespørgsel. Kort sammenfattet siger dette Dokument, at en Vestmagtgaranti vil gøre mere Skade end Gavn, og at Vestmagterne overhovedet ikke har nogen Ret til at

blande sig i centraleuropæiske Forhold. Den franske Berlin-Ambassadør fandt, som naturligt var, at dette lovede ilde med Hensyn til Hitlers forestaaende Planer i Czechoslovakiet.¹⁹⁾ Men i London forstyrrede det ikke Guldalderstemningen.

Det er nu vanskeligt at vide, naar Hitler lagde Planen til Czechoslovaikiets Udslettelse. Muligvis tænkte han paa det allerede i München eller lige efter, da han var forbitret over, at han ikke havde faaet Lejlighed til at bruge sin Hær til en hastig Krig mod „denne Benes“. Hans Plan var i hvert Fald nøje gennemtænkt, han benyttede sin almindelige Taktik: det gjaldt om at opløse den Stat, han vilde erobre, indfra. Hertil benyttede han Slovakiet og Ruthenien, der efter München havde opnaaet fuld Autonomi, og hvor hans Agenter meget hurtigt begyndte at oparbejde en separatistisk Bevægelse. Sidst i Februar fik Hitlers Tillidsmænd i Østrig, Scyss-Inquart og Bürckel, Ordre til at sætte Fart paa den separatistiske Agitation i Slovakiet, og Wiens Radio gjorde, hvad den kunde.²⁰⁾ Det er sandsynligt, at Hitlers længe nærrede Planer netop paa dette Tidspunkt, altsaa i Slutningen af Februar, fik fast Form, og at han da bestemte Datoen den 15. Marts. To Dage efter Prags Erobring meddelte saaledes *Times'* diplomatiske Medarbejder, at han havde Beviser for, at baade Hitlers Protektorats-Erklæring og Fortegnelsen over Massearrestationer længe havde ligget færdig i Berlin; „men ogsaa selve Invasionsdatoen“, fortsætter han, „blev fastsat for mindst tre Uger siden. Paa Dokumenter, der blev skrevet sidste Maaned, saas Datoerne 15.—16. Marts.“²¹⁾ Ogsaa fra anden Side hører vi om denne bestemte Dag. Coulondre hørte den nævnt i vel informerede Berlin-Kredse sidst i Februar,²²⁾ og den 6. Marts meddelte Minister Edwards, Medlem af de engelske Minearbejderes Eksekutivkomité, lige hjemkommen fra Prag, at man der ventede tysk Besættelse den 15. Marts.²³⁾

*

Den 10. Marts — Dagen før Samuel Hoare forkyndte sit Tusind-aarsrige — blev det i hvert Fald klart for alle, at den czechoslovakiske Republiks Opløsning var begyndt.

Dagen forinden havde Regeringen i Prag faaet Meddelelse om, at den fra Berlin ledede Separatistbevægelse nu havde skabt en Situation, hvor den slovakiske Premierminister, Fader Tiso, var klar til Op-

rør; den slovakiske Regering nægtede at offentliggøre en Erklæring om Loyalitet mod Republiken. Derefter afskedigede den czechoslovakiske Præsident, Dr. Hacha, Fader Tiso og en Del andre Ministre, arresterede adskillige separatistiske Ledere og erklærede Undtagelses-tilstand i Bratislava og andre Byer.

Et Blad i Wien erklærede aabent den czechoslovakiske Stats Opløsning for umiddelbart forestaaende.²⁴⁾

Dr. Hacha haudlede her i nøje Overensstemmelse med Forfatningen og — som det senere er blevet afsløret — først efter at have raadspurgt Berlin.²⁵⁾ Hans Aktion var ogsaa nødvendig, saafremt Prag skulde hævde sin Autoritet og have Myndighed til at holde Staten sammen. De Betæneligheder, han kunde have, forsvandt, da Berlin billigede hans Beslutning. Men han regnede ikke med Hitlers modbydelige Spil. Den tyske Kansler tilraadte Hacha Afskedigelsen for derved at skabe en Situation, som han kunde udnytte til at sprænge Republiken.

Samme Dag Fader Tiso blev afskediget, henvendte han sig da ogsaa planmæssigt til Hitler og bad om Rigets Beskyttelse, og samtidig begyndte Wiens Radio en voldsom anticzechisk Kampagne. Den 13. blev Fader Tiso af Hitler kaldt til Berlin og modtaget som Regeringschef. Dette er vistnok et Tilfælde uden Præcedens i Historien. Et Stats-overhoved tilkalder en revolutionerende Minister fra et andet Land, tilmed en Minister, hvis Afskedigelse han har billiget, modtager ham officielt som Minister og giver ham sine Ordre. Besøgets Karakter understregedes yderligere derved, at Tiso blev ledsaget af Dr. Karmasin, Leder af Slovakiets tyske Minoritet, 5,6 pCt. af Befolkningen.

Dagen efter var Tiso tilbage i Bratislava, hvor han udførte de ham pualagte Ordre, og hvor Landdagen — bl. a. under Indtryk af tyske Bomber, der var eksploderet i Byen den foregaaende Dag²⁶⁾ — vedtog Slovakiets Uafhængighed. Samme Dag erklærede Ruthenien sig uafhængig, men paa dette Tidspunkt havde ungarske Tropper allerede overskredet Grænsen.

Den 14. er saaledes Republikens Opløsning i fuld Gang.

Samtidig med disse Begivenheder begyndte tysk Presse en Kampagne mod Czechoslovakiet: „Forfærdet og oprørt staar det tyske Folk over for den Kendsgerning, at den czechiske Terror skærpes fra Time til Time. Med alle mulige Vaaben og med alle mulige Midler gaar militære Gendarmer løs paa de ikke-czechiske Nationaliteters

fortvivlede Befolkninger ... Igen er Tyskerne Ofre for deres Had og Brutalitet.“²⁷⁾

Det er vanskeligt at forestille sig, at ret mange i Tyskland troede paa saa latterlige og saa groteske Paastande.

Under disse kritiske Forhold bestemte den czechoslovakiske Republiks Præsident, Dr. Hacha, sig til sammen med Udenrigsminister Chvalkovsky at appellere direkte til Hitler. Den 14. om Eftermiddagen forlod de Prag. Mens de endnu var undervejs, overskred tyske Tropper forskellige Steder den böhmisk-mähriske Grænse og besatte flere Byer. De to czechiske Statsmænd blev modtaget af Hitler, Göring og Ribbentrop Natten mellem den 14. og 15. Kl. 1,10. Det blev straks meddelt dem, at Riget vilde annektere Böhmen og Mähren, at Prag vilde blive besat om Morgen, og at al Modstand vilde blive brudt hensynsløst. De havde derfor kun at underskrive et Dokument, hvorefter Böhmen og Mähren vilde blive taget i Beskyttelse af Riget som Protektorater. Der blev — som Lord Halifax udtrykte det²⁸⁾ — „forelagt dem et Ultimatum under Trusler om Vold“, og „de kapitulerede for at frelse deres Folk fra et hurtigt og ødelæggende Luftbombardements Rædsler“. Den franske Berlin-Ambassadør meddelte yderligere, hvad der iøvrigt var almindelig kendt i Berlin i de Dage, at Truslerne om at ødelægge Prag fra Luften og den Brutalitet, hvorved de to czechiske Statsmænd overhovedet blev behandlet, bevirkede, at Hacha flere Gange faldt i Afmagt og maatte behandles af Læger, der holdtes parat.²⁹⁾ Hen paa Morgentimerne faldt Afgørelsen. For at frelse Prag fra Tilintetgørelse satte de to udmattede czechiske Statsmænd deres Navne under det dem forelagte Dokument. I dette løgnagtige Aktstykke udtaltes:

„Fra begge Sider blev der givet Udtryk for den Overbevisning, at Maalet for alle Bestræbelser maa være Sikring af Ro, Orden og Fred i denne Del af Mellemeuropa. Den czechoslovakiske Statspræsident erklærede, at han var at tjene dette Maal og for at naa til en endelig Fredeliggørelse tillidsfuldt lagde det czechiske Folks og Lands Skæbne i det tyske Riges Haand. Føreren modtog denne Erklæring og gav Udtryk for sin Beslutning om at ville tage det czechiske Folk under det tyske Riges Beskyttelse og at sikre det czechiske Folks autonome Udvikling.“

Samtidig udstedte Hitler en Proklamation til det tyske Folk. Her var der ikke Tale om, at det var Czecherne, der havde anmodet om at

blive taget under Beskyttelse. Forklaringen gik nu ud paa, at Cze-
chernes tidligere „utaalelige Terroristregimente“, der havde nødven-
diggjort München, nu syntes at ville gøre sig gældende paany. Der
havde fundet „afskyelige Eksccsser“ Sted, „som ogsaa havde krævet
mange Ofre blandt Tyskerne“. Som Reaktion herimod havde „Folke-
grupperne nu løst sig fra Prag, og Czechoslovakiet har dermed op-
hørt at eksistere“. For da at fjerne Truslerne imod Freden havde Hit-
ler bestemt at sende tyske Tropper til Böhmen og Mähren „og dermed
sikre Grundlaget for Indførelse af en principiel Ordning, der svarer
til en tusindaarig Historie og til det tyske og czechiske Folks prak-
tiske Behov“.

Det vigtigste Aktstykke er dog den Forordning, som Hitler, efter
den 16. at være ankommen til Prag, udstedte fra de gamle böhmiske
Kongers Slot.³⁰⁾ Det indledes saaledes:

„Et Aartusinde igennem hørte de böhmisk-mähriske Lande til det
tyske Folks *Lebensraum*. Vold og Uforstand har vilkaarligt revet dem
bort fra deres gamle historiske Omgivelser og endeligt gennem deres
Indlemmelse i det kunstigt dannede Czechoslovaki skabt en stadig
Uroens Arne.“ Fremdeles læses: „Før eller senere maatte det tyske
Rige som den ved Historien og den geografiske Beliggenhed stærkest
interesserede og ramte Magt bære de tungeste Byrder. Det stemmer
derfor med *Selvopholdelsens* Bud [*Gebet der Selbsterhaltung*], naar
det tyske Rige er fast besluttet paa at gribe afgørende ind for at gen-
oprette Grundlaget for en fornuftig mellemeuropæisk Ordning ... thi
det har allerede i sin tusindaarige historiske Fortid bevist, at det paa
Grund af det tyske Folks Størrelse og dets Egenskaber alene er kaldet
til at løse disse Opgaver.“

I denne Proklamation bruges for første Gang i et officielt Doku-
ment Udtrykket *Lebensraum*. Det er fremdeles i et saadant Aktstykke
første Gang, det historiske Princip og *Selvopholdelsens* (ikke *Selv-*
bestemmelsens) Ret fremføres. Man kan sige, at *Selvbevarelsen* er en-
hver Stats første Opgave. Men i dette Tilfælde, hvor det drejede sig
om Indlemmelse af omkring syv Millioner Mennesker af fremmed
Race, og hvor enhver Paastand om Trusler mod Riget kun var latter-
lig, fik Udtrykkene *Lebensraum* og *Selbsterhaltung* ubegrænset Om-
fang. Dette var den virkelige Nazisme i March mod det kontinentale
Herredømme og mod Verdenserobringen.

Mange Mennesker i Europa sagde i de Dage, at nu havde Hitler

svigtet sin store Idé om Samling af alle Tyskere i et Rige, nu var han slaaet ind paa en skæbnsvanger Vej, der førte bort fra hans rent nationale Ideal. Hvilken Naivitet, hvilken Misforstaaelse og hvilken fuldkommen Mangel paa Kendskab til Hitlers og Nazismens Idéverden. Aldrig nogen Sinde havde Hitler tænkt sig at standse ved nationale Grænser. I *Min Kamp* havde han med al Tydelighed proklameret sin Hensigt at erobre fremmed Jord, og han havde erklæret Verdenserobringen som sit sluttelige Maal. Hele den nazistiske Litteratur var gennemtrængt af disse Tanker. Som Partiets autoritative Organ, *Das schwarze Korps*, aldeles træffende skrev: Det er et Grundelement i den nationalsocialistiske Verdensanskuelse, der nu [ved Böhmens og Mährens Erobring] for første Gang anvendes paa en fremmed Nationalitets Livsnødvendigheder.³¹⁾ Erobringsidéen var altid Nazismens Væsen. Intet Øjeblik havde Hitler tænkt paa at bøje af fra Opstillingen mod Verdensdiktaturet.

De, der nu stod og gned Øjnene i Forbavselse og Forfærdelse ved hans, som de troede, ny Politik, havde aldrig gjort sig den Ulejlighed at studere Nazismens Væsen og stædigt havde de indbildt sig selv, at man kunde stole paa de Løfter, som Hitler med Foragt for Menneskenes Dumhed stræede omkring sig.

Til sin Proklamation føjede Hitler en Forordning, der i tretten Artikler definerede Grundlaget for Böhmen og Mährens fremtidige Status. De to Lande skulde fremtidig „tilhøre det stortyske Rige“ som Protektoratet Böhmen og Mähren. De skulde nyde lokal Autonomi, dog — „i Overensstemmelse med Rigets politiske, militære og økonomiske Betydning“. Böhmens og Mährens tyske Beboere blev Rigsborgere [*Reichsbürger*], men den øvrige Befolkning blev Statsborgere [*Staatsangehörige*] i Protektoratet. Kun Tyskerne fik saaledes fuld Borgerret i det tredie Rige. Paany udtrykker for første Gang et officielt Aktstykke en af de nazistiske Grundidéer: Tyskerne er Herrefolket, og de Nationer, de underlægger sig, er Borgere af lavere Rang, bestemt til at trælle for Nazismens herskende Elite.

Böhmen og Mähren var altsaa som Protektorater indlemmet i Riget. Paaskudet til at sønderlemme Republiken var, som fremstillet, Tysklands Forstaaelse af Slovakiets Frihedstrang. Riget kunde ikke sidde disse Raab om national Selvstændighed overhørig. Den Frihed, Hitler saaledes skænkede Slovakiet, varede imidlertid kun 48 Timer, saa tilkendegav Føreren sine virkelige Hensigter, og Fader Tiso maatte

telegrafere til Berlin og anmode Hitler om at stille den slovakiske Stat under Rigets Beskyttelse. Anmodningen blev modtaget!

Ruthenernes Selvstændighed fik et endnu kortere Liv. Samme Dag, den 14. Marts, Uafhængigheden proklameredes, brød ungarske Tropper ind over Grænsen, og den 16. meddelte den ungarske Premierminister Rutheniens Indlemmelse i Ungarn.

*

Lebensraum, sagde Hitler, og et tysk Blad forklarede, at herved maatte forstås et Omraade, „der svarer til det tyske Folks Antal og dets Dygtighed“.³²⁾ Hvor meget tænkte man saa, at dette Antal og denne Dygtighed krævede for at kunne leve anstændigt? Svaret blev bl. a. givet af S.S.-Organet *Das Schwarze Korps*,³³⁾ hvor Partiets Standpunkt gerne fandt autoritativt Udtryk. Dristigt erklærede Blade, at „kun et fuldstændig udannet Menneske eller en ondskabsfuld Idiot vil hævde, at der nogen Sinde har eksisteret en czechisk Stat“, og dernæst offentliggjorde det et Kort over „det første Riges Østgrænse i dets største Magtudfoldelsesperiode 1250—1400“.

At genskabe dette Rige, det hellige tysk-romerske Rige, var, som ogsaa andre Blade fremhævede, Nazismens første Maal. I sin videste Udstrækning omfattede det første Rige ganske vist ikke Polen, Ungarn og Slovakiet, men Holland, Belgien, Svejts, Dele af Frankrig og rakte mod Syd over den nordlige Del af Italien med Venedig. Det var saaledes nye og store Erobringer, Partiets første Organ stillede i Udsigt. Slige Erobringer var, forklarede Dr. Goebbels,³⁴⁾ naturlige og logiske, og de havde dertil den juridiske Ret med sig. De var logiske, thi ved Erobringen af Böhmen og Mähren blev der skabt en Orden, „i hvilken den stærkeste af de to i dette Livsrum ved Siden af hinanden boende Partnere sørger for Freden, mens den svagere begiver sig ind under den Stærkeres Beskyttelse“. Logiken var saaledes uangribelig, og „Tysklands Retsstandpunkt er alt for klart til, at nogen overhovedet kan bestride det“.

Udenrigsministeriets særlige Organ var dog i bedre Overensstemmelse med Nazismens Idéer end den frække Dr. Goebbels, naar det skrev, at „med Folkeretten eller de formelle demokratiske Opfatters traditionelle Begreber lader Forhold og Problemer i det tyske Rum sig hverken forstå eller ordne“,³⁵⁾ og et andet Blad lod for-

staa, at det var helt andre Kræfter end Goebbels saakaldte Logik, der spillede, det var „den tyske Myte, som kun en Tysker kan forstaa“. Med Magten var forbundet den „Mission [*Sendung*] at ordne og yde Beskyttelse“.³⁶⁾

I disse to Udtalelser finder man den klarcest mulige Tilkendegivelse af tysk Magtnihilisme. Nu falder alle Hæmninger, nu svulmer Erobrerstatens Magtbegær, og nu taler Pressen aabent om Nazismens amoraliske Grundidéer.

I Tilkuytning hertil kan det være af Interesse at minde om, hvorledes den geopolitiske „Videnskab“ stillede sig. Foran er anført selve *Zeitschrift für Geopolitik* fra 1936: „En ægte gammel geopolitisk Grænse er den tysk-bøhmiske.“ Den „bøhmiske Fæstning har, begunstiget af Naturen, som næppe nogen anden, vist sig holdbar gennem Aarhundreder“. Efter München mente det samme Tidsskrift, at ved Sudeterlandets Indlemmelse var „en geopolitisk Synd gjort god igen“, og at man „netop fra en geopolitisk Betragtning“ maatte konstatere, „at der ikke kan være Tale om, at Sudeterlandets tyske Randlandskaber er henvist til det af Czecherne beboede Indre, da Bjergene forlængst [d. v. s. siden Januar 1938] har ophørt med at være adskillende Mure mellem forskellige Livsrum“.³⁷⁾

Da saa Böhmen og Mähren blev indlemmet, vendte Tidsskriftet frimodigt tilbage til Czechoslovakiets geopolitiske Enhed og de Love, der gælder for „Rummet“.³⁸⁾

Saaledes saa den ud, denne „Videnskab“, der ublufærdigt stillede sig i den politiske Propagandas Tjeneste. Endog Københavns Universitet blev plettet, ved at en af dets Professorer kastede sig ud i de geopolitiske Synspunkter. Hvor langt Prof. Gudmund Hatt vovede sig ud i denne med Videnskabens Navn smykkede tyske Agitation ses af Slutningsbemærkningerne i en Bog fra 1941. Hatt skriver: „Og medens Napoleon ved sine Sejrstog var blevet de europæiske Nationers Undertrykker, har Tyskland en Mulighed for at optræde som de europæiske Nationers Frigører, især ved Sovjetunionens Vestgrænse. Ved at fjerne den russiske Trusel fra Finland og Rumænien og frigøre Øster, Letter, Litauere, Hvide-Russere og Ukrainere fra Moskvas Voldsherredømme vil Tyskland kunne blive Nationalismens Fører i Europa.“³⁹⁾

Nu er det klart, at om der noget Sted i Europa er en tragisk Konflikt mellem Geografi og Nationalitet, saa er det vel i de tre smaa baltiske Stater, der lukker Rusland ude fra Østersøen. Ud fra de tysk-hattiske geopolitiske Synspunkter kan der overhovedet ikke være Tvivl om, at disse tre Lande hører med til det russiske Rum.

Men lad nu dette være. Professor Hatt forbigaar i sin næste Sætning med en Propaganda-Journalists behændige Pen, at det var Hitler, der i 1939 sanktionerede Ruslands Erobring af de tre baltiske Bælter og Grænsereguleringen i Finland. Men værre endnu: at fremstille Hitlers Tyskland som Nationalismens Fører i Europa paa et Tidspunkt, da Danmark var besat, da Norge kæmpede mod tysk Vold og et af Tyskerne paatvunget Forræderstyre, da Czechoslovakiet laa stønnende under nazistisk Terror, da Hitlers Barbarer systematisk søgte at myrde den polske Befolkning, da tyske Arméer lagde Jugoslavien og Grækenland øde, da Tyskerne netop i de baltiske Stater havde indført et Voldsregime, der var end værre end Russernes i 1940, og da Nazismens Presse, Politikere og Videnskabsmænd aabent erkendte, at Maalet var den tyske Elites Herredømme over Slavenationer — det var at gøre Videnskaben til en Skøge.

*

Czechoslovariets Udslettelse betød en væsentlig Styrkelse af Tysklands militær-strategiske Stilling. For det første forkortedes Rigets strategiske Grænse med omtrent 500 km, idet de fremspringende böhmisk-mähriske Territorier inddroges i Riget. Endvidere paabegyndtes Omklamringen af Polen, idet Riget overtog Beskyttelsen af Slovakiet og forbeholdt sig Ret til militære Anlæg i dette Land.⁴⁰) De slovakiske Karpaterbjerge dannede nu over for Polen en ypperlig Grænse, let at forsvare. Paa den anden Side aabnedes fra det sydlige Slovaakis og fra Ungarns Lavland Vejen direkte mod Rumænien.

Financielt set høstede Hitler lige som ved Østrigs Erobring et rigt Udbytte. I Nationalbanken i Prag stjal han ca. 200 Mill. Guldmark og Deviser, hvortil kom Devisebeløb, hvis Størrelse er ukendt, hos andre Banker og Privatpersoner.

Foruden Guld og Deviser erhvervede Tyskland Sværindustriens kostbare Fabriker og Anlæg. Af særlig Betydning var det, at Riget kom i Besiddelse af Czechoslovariets Rustningsindustri — Skoda-Vær-

kerne, Vaabenfabrikerne i Brünn og Staalværkerne i Vitkowitz — der var paa Højde med Englands og Tysklands, og som forsynede andre østeuropæiske Lande. Hertil kom hele den czechiske Hærs Vaaben og Udstyr, bl. a. 1582 Flyvemaskiner, 501 Anti-Luftkanoner, 2175 lette og svære Kanoner, 469 Tanks, 45.876 Maskingeværer samt „store Mængder“ af Motorvogne, Søgelys, Brobygningsudstyr o. s. v.⁴¹⁾ Et tysk Blad kommenterede: „I Rustningskapløbet mellem os og den demokratiske Lejrs krigslystne Fredsapostle har vi gjort et mægtigt Spring fremad, hvorved den af London og Paris længselsfuldt ventede Rustningsudligning eller endog Overlegenhed indhylles i Uvishedens Taage.“⁴²⁾

Endelig faldt i Tysklands Hænder Raastoflagre til en Værdi af 250 Millioner Pund Sterling.⁴³⁾

Paa den anden Side kunde Czechoslovakiet ikke — med Undtagelse af Kul og Magnesit — dække sit Raastofbehov og indførte i stor Udstrækning Svin og vegetabilsk Olie, saa at det tyske Raastofproblem snarest blev vanskeliggjort ved Böhmens og Mährens Erobring.

*

Den vesteuropæiske Reaktion fik sit første officielle Udtryk i Premierminister Chamberlains Erklæring i Underhuset den 15. Marts. Maaske findes der blandt alle Neville Chamberlains Taler ingen, der i højere Grad end denne røber hans fuldkomne Mangel paa Forstaaelse af Begivenhederne i Europa, hans Forstokkethed og dette snævre køligt-kyniske Forretningssynspunkt, der bevirkede, at han endog ved denne Lejlighed ikke fandt Anledning til et Par konventionelle Ord om Sympati for det czechiske Folk. Ikke en Antydning af Medfølelse for de Lidelser, der nu forestod Czecherne, hørtes den Dag fra Englands Premierminister. Han erklærede derimod, at han ikke nærrede nogen Tvivl om, at han i München havde valgt den rette Kurs, hvortil han koldblodigt tilføjede: „Denne Ordning [i München] har vist sig ikke at være endelig ... Forsøget paa at bevare en Stat, der omfatter Czecher, Slovaker og andre nationale Minoriteter var udsat for de samme Muligheder for Ændringer som den Forfatning, der blev skrevet, da Staten blev oprettet ved Versailles-Traktaten. Den har ikke kunnet leve, hvad enten dette saa var uundgaeligt eller ikke.“

Dette var, hvad Prag fik at høre fra Englands Premierminister: den

Mand, der havde stillet Czecherne en Garanti for den nye Stat i Udsigt, som havde ladet en af Regeringens Ordførere, Sir Samuel Hoare, erklære, at Tjechoslovakiet nu var „saa sikker som Svejts kunde være det i mange Generationer“, som havde ladet en anden Minister, Sir Thomas Inskip, meddele, at Storbritannien nu [4. Oktober 1938] „følte sig moralsk forpligtet til at betragte Garantierne som allerede traadt i Kraft“, han vovede nu at fremstille München-Overenskomsten som et Eksperiment, som var udsat for at mislykkes, og som altsaa ogsaa mislykkedes, hvilket muligvis var uundgaeligt. Politisk var dette en Stupiditet, menneskeligt set var det saare ringe.

Premierministeren fortsatte med at erklære, at han saa ofte havde hørt utilstrækkeligt begrundede Beskyldninger for Brud paa god Tro, at han ikke nu vilde paastaa noget saadant, men „jeg kan ikke tro, at noget af den Art, som nu er sket, blev forudset af München-Overenskomstens Underskrivere, da de satte deres Navne under Dokumentet“. Og videre: „Jeg kan ikke betragte den Maade og den Metode, hvormed disse Forandringer [Böhmen-Mährens Indlemmelse i Riget] er gennemført, som værende i Overensstemmelse med München-Overenskomstens Aand“. Disse Begivenheder maatte nødvendigvis „ryste Tilliden, hvad der er saa meget mere beklageligt, som Tilliden var begyndt at faa nyt Liv“. Imidlertid, selv om han „bittert beklagede“, hvad der var sket, „lad os ikke af den Grund bøje af fra vor Kurs“, men arbejde videre for „Diskussion i Stedet for Magt, naar Konflikter skal ordnes“.

Neville Chamberlain anede saaledes ikke den 15. Marts, at hans Politik laa i Ruiner foran ham. Han mente, at han med en ny Beklæggelse af „Mandens Metoder“ kunde fortsætte sin Kurs. Dog dette blev den sidste „Beroligelsestale“ i England.

Kun to Dage efter talte Chamberlain i Birmingham, og her erkendte han i Virkeligheden sin Politiks Forlis. Hele *appeasements*-Tidens Fraseologi var forsvundet, og Premierministeren stillede nu England over for disse Spørgsmaal:

„Er dette Afslutningen paa et gammelt Eventyr [*adventure*] eller er det Begyndelsen til et nyt? Er dette det sidste Angreb paa en lille Stat, eller vil der følge andre efter? Er dette i Virkeligheden et Skridt i Retning af et Forsøg paa at beherske Verden ved Vold?“

Med denne Tale indledede Chamberlain den radikale Ændring af hele den engelske Udenrigspolitik, som fuldbrydedes i Løbet af faa

Dage. Den nye Politik's Indhold og Aarsagen til den vil blive skildret i et følgende Kapitel.

*

Det er ikke ganske klart, hvorledes man reagerede i Paris og navnlig i de forskellige ministerielle Cirkler. De Monzie, der ellers er snakkesalig nok, har intet at meddele om Dagene fra 10.—20. Marts, og Suarez' Apologi for Bonnet indeholder intet af Betydning ud over den Bemærkning, at „i Virkeligheden var der ingen, der havde gjort sig Illusioner om den czechoslovakiske Stats Holdbarhed“.⁴⁴⁾ Ogsaa andre Meddelelser tyder paa, at saaledes tænkte man i Bonnet-Kredsen.⁴⁵⁾

Paa den anden Side er det en Kendsgerning, at det var Bonnet, der tog Initiativet til en fransk-engelsk Protest i Berlin. Den 16. Marts telegraferede han til Ambassadøren i London og anmodede ham om at henlede Lord Halifax' Opmærksomhed paa, at de to Vestmagter skyldte baade den internationale Opinion og sig selv at protestere mod „den flagrante Krænkelser af München-Overenskomsten“, som havde fundet Sted, og mod den „voldelige Handling, hvorved Tyskland med Foragt for et Folks Ret har tilintetgjort det kontraktmæssige Grundlag paa det første Forsøg paa Forstaelse mellem de fire Stormagter“.⁴⁶⁾

Protesten blev ogsaa afleveret baade fra fransk og engelsk Side,⁴⁷⁾ skønt Statssekretær Weizsäcker (i Ribbentrops Fravær) gentagne Gange nægtede overhovedet at modtage Dokumenterne.⁴⁸⁾ En officiel tysk Meddelelse oplyste, at man officielt havde meddelt den franske og den engelske Diplomat, „at Rigsregeringen ikke er i Stand til at modtage en saadan Protest, da den savner ethvert politisk, retsligt og moralskt Grundlag“.

Böhmen og Mähren var saaledes gjort til tysk Protektorat med Koncentrationslejre og Gestapo-Terror. Slovakiet var blevet et af tysk Militær besat Halvprotektorat, Ruthenien var indlemmet i Ungarn, og det var altsammen sket uden Krig. Det var heller ikke sket under Fred, men i den Skumring, der truende havde sænket sig over Europa, i det Tvelys mellem Krig og Fred, hvor det mobiliserede Tyskland lurede paa at myrde nye Nationer. Hitlers Sværd var trængt ind i Fredens Sjæl.

KAP. XXIX

Det polske Spørgsmaal

Faa Uger efter München-Overenskomsten indledte Hitler sin Aktion i det polske Spørgsmaal, og straks efter Böhmens og Mährens Erobring udløstes Spændingen i den Krise, der skulde føre til Krigen den 1. September.

Foran er allerede paapeget, at den tysk-polske Venskabsdeklaration af 26. Januar 1934 kun havde temporær Betydning for Hitler, den skulde dække ham mod Øst, mens han løste andre europæiske Problemer. Heller ikke i Polen gjorde man sig Illusioner om Førerens Hensigter De ihærdige og vedvarende Forsøg paa at terrorisere Danzig til Nazisme talte et utvetydigt Sprog. Alligevel vedblev Hitler Aar efter Aar i sine Taler og Erklæringer til polske Statsmænd at understrege Betydningen af Deklarationen og fremhæve sin Forstaaelse af, hvad der var nødvendigt for den polske Stats Levedygtighed.

Den Dag, han rykkede ind i Østrig, modtog han i Linz den engelske Journalist Ward Price og sagde bl. a. til ham: „Jeg er Realist. Se paa mit Forhold til Polen. Jeg er fuldstændig rede til at indrømme, at Polen, et Land med 35 Millioner Indbyggere, maa have Adgang til Havet. Vi tænker med Bitterhed paa, at dette maa ske ved en Korridor, som gaar gennem tysk Territorium, men vi forstaaer, hvad denne Korridor betyder for Polakkerne.“¹⁾ Paa samme Maade erklærede han i sin rasende Tale i Sportspaladset den 26. September 1938, at den tysk-polske Overenskomst efter hans Overbevisning „vil føre til varige fredelige Forhold“, og han fortsatte: „Vi indser, at her er to Folk, der maa leve ved Siden af hinanden og af hvilke intet kan tilintetgøre det andet. En Stat paa 35 Millioner Mennesker vil altid stræbe

efter en Adgang til Havet.“ Der maatte derfor findes en Vej til Forstaaelse.

Dette var den 26. September, altsaa et Par Dage før München. Efter Hitlers Sejr med Indlemmelsen af Sudeterlandet, bliver Tønen en anden. Den 24. Oktober har Udenrigsminister von Ribbentrop en Samtale i Berchtesgaden med den polske Ambassadør Lipski.²⁾ Hr. Ribbentrop foreslaar en „samlet Løsning“ af det tysk-polske Spørgsmaal med disse Hovedpunkter: Danzig skal vende tilbage til Riget, Polen skal give Tyskland Tilladelse til at bygge en eksterritorial Autostrada og en ligeledes eksterritorial flersporet Jernbanelinje gennem Korridoren. Polen skulde have en tilsvarende Autostrada og Jernbanelinje i Danzig-Området. Tyskland vilde til Gengæld forlænge den polsk-tyske Overenskomst fra 10 til 25 Aar.

Lipski lover at forelægge Udenrigsminister Beck disse Forslag, men tilføjer forskellige personlige Indvendinger mod Danzigs Tilknytning til Riget.

Nogle Dage senere modtager Lipski, efter at have sendt Indberetning til Warszawa, Instruktioner fra Udenrigsminister Beck.³⁾ De understreger Polens Ønske om en Uddybning af det venskabelige Forhold til Tyskland og foreslaar en tosided tysk-polsk Overenskomst om Danzig, da Folkeforbundet ikke længere er i Stand til at hævde sin Myndighed. Denne Overenskomst skulde garantere den tyske Majoritets frie, nationale og kulturelle Liv og samtidig alle de polske Rettigheder. „Den polske Regering ser sig nødsaget til at konstatere, at enhver anden Løsning og da navnlig Fristadens Indlemmelse i Riget, uundgaaelig vil føre til en Konflikt.“ Iøvrigt er Beck villig til personlig at forhandle med de tyske Autoriteter. Den 19. November finder en ny Samtale⁴⁾ Sted mellem von Ribbentrop og Lipski, der forelægger det polske Standpunkt i Overensstemmelse med Becks Instruktioner. von Ribbentrop beklager Becks „negative Standpunkt“, men Samtalen bringer iøvrigt ikke nye Momenter, ud over at Lipski paa et Spørgsmaal af von Ribbentrop erklærer, at han med Hensyn til en tysk Autostrada og Jernbane gennem Korridoren ikke har Instruktioner, men personligt mener, at de tyske Ønsker „maaske ikke behøver at falde paa ufrugtbare Jord i Polen, og at Muligheder for en Løsning muligvis tilbød sig i denne Retning.“

Den 5. Januar er Beck i Berchtesgaden og har en Samtale med Hitler.⁵⁾ Det polske og det tyske Referat falder ikke helt sammen,

men i Hovedsagen stemmer de overens: Hitler understreger sit Ønske om et fortsat venskabeligt Forhold til Polen, i den tyske Holdning har intet ændret sig, men Danzig-Spørgsmaalet maa løses: Byen er tysk, vil vedblive at være tysk, og før eller senere vil den vende tilbage til Tyskland. Naar det er sket, er Hitler parat til at garantere Polens Grænser. Beck svarer, at dette Problem synes ham overordentlig vanskeligt, man maatte tage Hensyn til den offentlige Mening i Polen. Man vilde dog paany overveje Sagen.

I ingen af disse Samtaler omtales fra tysk Side Behandlingen af det tyske Mindretal, der senere blev fremført som en af Hoveddaarsagerne til den tysk-polske Konflikt.

Den næste Dag har von Ribbentrop og Beck en Samtale.⁶⁾ Beck er pessimistisk, han mener, at „Danzig-Problemet virkelig laa meget vanskeligt, han havde brudt sit Hoved med, hvorledes man skulde finde en Løsning, men hidtil uden Resultat“. von Ribbentrop gentager de tyske Forslag, og Samtalen ender uden Resultat, idet von Ribbentrop dog modtager en Indbydelse til Warszawa. Først i denne Samtale hentyder von Ribbentrop til Polens Behandling af det tyske Mindretal.

Sidst i Januar aflægger von Ribbentrop Besøg i Warszawa. De officielle Taler og Kommunikéet er naturligvis holdt i den traditionelle Stil. Samtalerne havde paany godtgjort Værdien af det tillidsfulde polsk-tyske Samarbejde etc. I sit Afskedstelegram føler von Ribbentrop sig overbevist om, at Samtalerne har uddybet det venskabelige Forhold mellem de to Lande ...

De tyske og polske Referater af disse Samtaler varierer nu i høj Grad. von Ribbentrop meddeler ikke meget mere, end at hans Fremstilling af de overordentlig „moderate“ tyske Ønsker gjorde Indtryk paa Beck, der erklærede omhyggeligt at ville overveje dem paany, skønt han maatte regne med indrepolitiske Forestillinger.

Becks Notater og Referater har en anden Karakter: han afviser von Ribbentrops Krav om en eksteritorial Autostrada, „Polen kunde ikke indrømme Tyskland suveræne Rettigheder paa en Del af sit Territorium“. Fremdeles erklærer han, at ingen polsk Regering kunde gøre Indrømmelser i Danzig-Spørgsmaalet.⁷⁾

Samtalerne ender i hvert Fald negativt. Man er siden den 26. September, da Tyskland første Gang rejser Spørgsmaalet, ikke kommet et Skridt frem, og der føres — at dømme efter de polske og de tyske

Aktsamlinger — ingen nye Forhandlinger før efter Czechoslovaikiets Opløsning.

Der er nu næppe Tvivl om, at Beck troede paa og ønskede et eller andet Arrangement med Tyskland. Han, der i September 1938 havde svigtet den slaviske Sag og kynisk sikret sig en Del af Byttet ved Czechoslovaikiets første Deling, stod parat til at være med om Dødsstødet, da den anden Deling forberedtes. Allerede den 11. Marts erklærede han i Senatet, at Regeringen havde fuld Sympati for Slovakernes nationale Bestræbelser, og at den eneste Løsning af det ruthenske Problem var dette lille Lands Indlemmelse i Ungarn.⁸⁾ Hans Interesse var naturligvis at hindre Ruthenien i at blive Udgangspunktet for Dan-nelsen af et Stor-Ukraine, der vilde rive Dele af Polen med sig, men det var modbydeligt at se ham som den første europæiske Statsmand anbefale den czechiske Stats Opløsning.

Det er nu ogsaa karakteristisk for Becks Politik, at til Trods for Alliancen med Frankrig gav han ikke Paris (eller London) nogen som helst Meddelelse om sine Forhandlinger med Tyskland. Det er øjen-synligt først i de sidste Dage i Marts, det franske Udenrigsministerium hører noget om dette Spørgsmaal — og tilmed første Gang fra tysk Kilde.⁹⁾

For Beck kom imidlertid den store Krise, da Slovakiet ikke blev uafhængigt, men et tysk Halvprotektorat med tysk militær Besættelse, og da kort efter — den 21. Marts — Hitler tvang Lithauen til at afstaa Memeldistriktet. I Polen forstod man, at dette var en tysk Omklam-ring fra Nord og fra Syd, og at navnlig tyske Tropper i Slovakiet var en dødelig Farc. Hvad kunde vel Hensigten med denne Militærbesættelse være, om ikke det næste Angreb gjaldt Polen? Beck, der uden at underrette sine Allierede i fem Maaneder havde ført Forhand-linger med Tyskerne om Danzig og Korridoren, som overhovedet havde givet sin Politik en direkte tyskorienteret Retning, og som endelig havde hjulpet med ved Czechoslovaikiets første og anden Deling og taget sit Bytte, han saa nu denne Politik styrte sammen og oplevede endog, at en Del af det sprængte Czechoslovakiet blev gjort til Udfalds-port mod hans Land.

Den ny Situation afspejler sig i en Samtale, som Ambassadør Lipski og von Ribbentrop har den 21. Marts.¹⁰⁾ Der tales paany om Danzig og om Korridoren, uden at noget nyt fremkommer. Derimod erklærer Lipski om det slovakiske Spørgsmaal: „Jeg sagde, at Manden paa Ga-

den ikke kan forstaa, hvorfor Riget har ment at maatte paatage sig Beskyttelsen af Czechoslovakiet, da denne Beskyttelse var rettet mod Polen. Jeg understregede, at denne Sag var et haardt Slag mod Forholdet mellem vore Lande.“

von Ribbentrops Svar gaar nærmest ud paa, at man altid kan tale om Spørgsmaalet. Efter at Lipski har været i Warszawa og modtaget Instruktioner af Beck,¹¹⁾ finder en ny Samtale Sted mellem Lipski og von Ribbentrop.¹²⁾ Tonen er nu afgjort kølig. Lipski fastslaar, at eks-territoriale Veje gennem Korridoren ikke kan overvejes, da de vilde krænke Polens Suverænitet, og at Danzigs Tilbagevenden til Tyskland ikke kan tages i Betragtning. Omvendt erklærer von Ribbentrop, at disse to Spørgsmaals Løsning efter tysk Ønske er Forudsætning for en tysk-polsk Ordning, og han befrygter, Hitler nu vil faa det Indtryk, at en Forstaaelse med Polen ikke lader sig gennemføre. Ifølge von Ribbentrops Referat skal Lipski have sagt, „at han har den ubehagelige Pligt at henvise til, at enhver yderligere Forfølgelse af disse tyske Planer, og da navnlig angaaende Danzigs Tilbagevenden til Riget, betyder Krig med Polen.“ Ifølge Lipskis Referat, er det Ribbentrop, der skal have sagt, at „enhver Aggression fra vor [polsk] Side mod Danzig vilde være en Aggression mod Riget.“

Denne Version er rimeligvis den rigtige, ti den 28. modtager Beck den tyske Ambassadør, Grev Moltke, og idet han henviser til Ribbentrops Danzig-Bemærkning, erklærer han „i min Regerings Navn, at enhver Intervention fra den tyske Regerings Side for at ændre Danzigs *status quo* vil blive betragtet som en Aggression mod Polen.“¹³⁾

Der er altsaa Krise nu, og den understreges ved visse polske Troppe-samlinger,¹⁴⁾ der er ganske mærkelige i Betragtning af, at Tyskland befinder sig i en permanent Mobiliseringstilstand.

Af den ovenstaaende Fremstilling ses, at det er Tysklands militære Besættelse af Slovakiet i Forbindelse med Okkupationen af Memel, hvorom Polen ikke var underrettet i Forvejen, der fremkalder et polsk Skred, hvor Becks Politik styrter. Men paa denne Tid var ogsaa det store Omsving i England fuldbyrdet.

Den 31. Marts meddeler Premierminister Chamberlain i Underhuset, at i „Tilfælde af nogen Handling, som klart truede den polske Uafhængighed, og som den polske Regering derfor betragtede det som vitalt at modstaa med sine nationale Styrker, vil Hans Majestæts Regering føle sig forpligtet til øjeblikkelig at yde den polske Regering

al den Hjælp, den er i Stand til. Den har givet den polske Regering tilsvarende Forsikringer. Jeg kan tilføje, at den franske Regering har bemyndiget mig til at gøre det klart, at den i denne Sag indtager samme Stilling som Hans Majestæts Regering.“

Hermed er Danzig-Spørgsmaalet fra de tysk-polske Forhandlinger ført ind i den internationale Politik og af England og Frankrig erkendt som et Spørgsmaal, der angaar den europæiske Ligevægt.

I denne Situation holder Hitler sin Rigsdagstale den 28. April, hvori han for første Gang giver Offentligheden Meddelelse om de foran nævnte tyske Krav til Polen. Han erklærer imidlertid samtidig, at disse Krav var *einmalig*, d. v. s. bortfaldet, efter at Polen havde afvist dem, og han forbeholder sig nu frie Hænder i det polske Spørgsmaal, idet han opsiges den tysk-polske Venskabs- og Ikke-Angrebs Traktat fra 1934. Endvidere erklærer han den tysk-engelske Flaadetraktat fra 1935 for bortfaldet.

Efter denne Tale er saaledes ikke blot det tysk-polske, men ogsaa det tysk-engelske Forhold skærpet, og det er kun naturligt, at tysk-italienske Drøftelser finder Sted. Derom oplyser den tyske Hvidbog intet, men Grev Ciano har i en Tale den 16. December 1939 oplyst, at der fandt en tysk-italiensk Udvikling af Synspunkter Sted i Milano den 6. og 7. Maj. „Italien og Tyskland var enige om at arbejde for Fredens Bevarelse i ret lang Tid, en Periode, der var nødvendig for de to Lande til at fuldende deres indre Rekonstruktion og gennemføre deres militære Forberedelser. Denne Periode blev fastsat til tre Aar af Italien, mens Tyskland fastsatte den til fire eller fem Aar.“ Grev Ciano tilføjede, at efter hvad „de ansvarlige tyske Statsmænd udtalte“, skulde det polske Spørgsmaal „løses ved Forhandlinger ad diplomatisk Vej.“

Forhandlinger mellem Tyskland og Polen kommer imidlertid ikke i Stand, og de første Sommermaaneder forløber uden afgørende Begivenheder. Dog præciseres i denne Periode Gang paa Gang fra engelsk Side Allianceforpligtelserne over for Polen. Dette sker bl. a. i en Samtale den 14. Juli mellem Nevile Henderson og Baron von Weizsäcker. Anledningen er, at en af Understatssekretærerne i det tyske Udenrigsministerium, Dr. Keppler, har udtalt, „at Hitler var overbevist om, at England aldrig vilde slaas for Danzig.“ Overfor von Weizsäcker erklærer Henderson da, at der ikke maa være nogensomhelst Tvivl om, at „saafremt Tyskland ved en ensidig Aktion i Dan-

zig under en eller anden Form tvang Polakkerne til Modstand, vilde Storbritannien øjeblikkelig komme dem til Hjælp. Hvis Hr. Hitler ønskede Krig, var Sagen meget simpel. Han behøvede kun at opfordre Danzigerne til at proklamere Fristadens Tilknytning til Tyskland.“

I Begyndelsen af August træder Krisen ind i den farlige Fase. Som Nevile Henderson skriver i sin endelige Rapport: „Stormens første Brusen hørtes den 4. August.“ Hermed hentydes til Meddelelser om, at Danzigs Senat agtede at forbyde polske Toldembedsmænd at udføre hele deres Kontrolvirksomhed. Polens diplomatiske Repræsentant i Danzig, Chodacki, sender i denne Anledning den 4. August en skarp Skrivelse til Danzigs Præsident, Greiser, der imidlertid erklærer, at Chodackis Henvendelse var baseret paa „et fuldstændigt ukontrolleret Rygte“. Men den 9. overgiver Statssekretær von Weizsäcker den polske Chargé d’Affaires i Berlin en Meddelelse, hvori den tyske Regering udtaler sin Forbavselse over Chodackis Note til Danzig og erklærer, „at en Gentagelse af den Art ultimative Krav til Fristaden Danzig og Trusler om Repræsalier vil medføre en Skærpelse af det tysk-polske Forhold, hvis følger udelukkende vil falde tilbage paa den polske Regering, og for hvilke Rigsregeringen allerede nu maa fralægge sig ethvert Ansvar“.

Dagen efter afgiver Understatssekretæren i det polske Udenrigsministerium følgende Meddelelse til den tyske Gesandt i Warszawa:

„Den polske Regering ser sig nødsaget til at gøre den tyske Regering opmærksom paa, at den som hidtil ogsaa i Fremtiden vil skride ind over for ethvert Forsøg paa fra de danzigske Myndigheders Side at angribe de Rettigheder og Interesser, som Polen i Følge sin Overenskomst besidder i Danzig, og det ved Midler og Forholdsregler, som den selv finder formaalstjenlige, og at eventuelle Indblandinger fra Rigsregeringens Side til Skade for disse Rettigheder og Interesser vil blive betragtet som Angrebshandlinger.“

Paa dette Tidspunkt begynder Udenrigsminister Beck for Alvor at blive urolig og at bedømme Fredsudsigterne pessimistisk. Hidtil havde han egentlig været optimistisk, men den 10. August udtaler han til den engelske Ambassadør i Warszawa, at han mente, „der i den sidste Halvdel af denne Maaned vilde udvikle sig en alvorlig politisk Krise, som maaske ikke nødvendigvis vilde føre til Krig, men i hvert Fald krævede en meget omhyggelig Behandling“.

Hitler bliver forbitret over det polske Svar den 10. Sir Nevile Hen-

derson skriver i sin endelige Rapport: „Jeg nærer ikke megen Tvivl om, at den sidste Sætning (.... vil blive betragtet som Angrebshandlinger“) mere end noget andet bidrog til at fremkalde *den* endelige Hjernestorm i Hr. Hitlers Bevidsthed, som Verdensfreden afhang af“.

Umiddelbart efter den 10. August kommer den italienske Udenrigsminister Grev Ciano til Salzburg, hvor han den 11.—15. forhandler med Hitler og von Ribbentrop. Om disse Forhandlinger foreligger intet i den tyske Hvidbog, men i sin ovenfor nævnte Tale den 16. December gav Grev Ciano udførlige og meget betydningsfulde Meddelelser om Mødets Forløb.¹⁵⁾ Det fremgaar heraf for det første, at den italienske Regering efter Salzburg-Mødet betragtede den tysk-polske Krig som uundgaelig. Hitlers Udtalelser havde vist, at han havde truffet sit Valg. For det andet, at Hitler følte sig overbevist om at kunne lokalisere Krigen, d. v. s. undgaa Frankrigs og Englands Indgriben, og endelig for det tredje, at Italien i Overensstemmelse med Forbunds-pagten fra Maj ikke vilde deltage hverken i en tysk-polsk eller i en tysk-fransk-engelsk Krig.

Hitler mente altsaa, at det vilde lykkes ham at lokalisere den tysk-polske Krig. Det er klart, at dette hans Haab var begrundet i den forestaaende tysk-russiske Overenskomst (undertegnet i Moskva den 23.)

Allerede i Marts var der paabegyndt engelsk-russiske Forhandlinger med det Formaal for Øje at opnaa Ruslands Tilslutning til „Fredsfronten“. Men det var et politisk og psykologisk Fejlgreb af Chamberlain at anmode Russerne om i en given Situation at hjælpe Polen og Rumænien uden at ville tilbyde dem fuld og ligeberettiget Stilling i den fransk-engelske Alliance. Først langsomt, Skridt for Skridt, og efterhaanden som Faren steg, gik England fra Indrømmelse til Indrømmelse. Yderligere var det en afgørende Fejl ikke at sende en fremstaaende Diplomat eller et Medlem af Kabinettet, men en ukendt Embedsmand fra Udenrigsministeriet til Moskva.

Da de politiske Forhandlinger ikke kunde afsluttes, og man i London havde det Indtryk, at kun ringe Spørgsmaal stod tilbage, erklærede den russiske Udenrigsminister Molotov, at saafremt man kunde naa en heldig Afslutning af de militære Samtaler, vilde en politisk Overenskomst ikke frembyde uoverstigelige Vanskeligheder (Chamberlain i Underhuset, 24. Aug.). Man bestemte sig da til at afsende en

anselig engelsk og fransk Militærmission, der naaede Moskva den 11. August. Samtalerne med den russiske Generalstab begyndte straks. Men paa dette Tidspunkt var Russerne allerede — uden at det engelske Diplomati eller den hemmelige engelske Tjeneste anede noget derom — dybt inde i Forhandlinger med Tyskland, og aldeles uventet for England og Frankrig fremkom den 22. August Meddelelse om, at Tyskland og Rusland havde afsluttet en Ikke-Angrebstraktat. Dagen efter var von Ribbentrop i Moskva for at undertegne Traktaten. „Førerer og Stalin har bestemt sig for Venskab,“ kommenterede den tyske Udenrigsminister.

Traktaten, der var afsluttet for ti Aar, sprængte hele den antikomunistiske Politik og dens Pagt, idet Artikel 4 forpligter de to Parter til ikke at „deltage i nogen Magtgruppe, der retter sig mod en af de kontraherende Parter“.

Den 23. refererer Nevile Henderson en Samtale med Hitler: „Han lod ikke til at være begejstret for den [Overenskomsten]. men tilføjede, at naar han først havde sluttet en Overenskomst, vilde det blive for en længere Periode“. Frankrigs kloge og udmærket iagttagende Ambassadør i Berlin, Coulondre, telegraferer Natten mellem den 24. og 25. sine Indtryk af Pagten til Paris; han meddeler, at man „i officielle tyske Kredse mener, at ved Overenskomsten af 23. August er Tyskland og Rusland enedes om at ordne mellem sig og med Udelukkelse af enhver anden Magt ikke blot Polens Skæbne, men ogsaa alle de Spørgsmaal, der angaar det østlige og sydøstlige Europa. Af Rygter, der er i Omløb, synes at fremgaa, at man her mener, at den tysk-russiske Pagts første Konsekvens vil være Polens Deling ... Riget og Sovjet-Rusland vil ligeledes efter fælles Overenskomst revidere de baltiske Staters og Rumæniens Grænser“.

Saaledes er den samtidige Bedømmelse hos en af Epokens mest klartseende europæiske Diplomater. Da Tyskland to Aar senere gik til Angreb mod Rusland, blev Overenskomstens provisoriske Karakter jo aabenbar for den Verden, der havde maattet lade sig forvirre af den. Men hvad der ogsaa blev aabenbart for alle var, at ingen af Parterne ved selve Overenskomstens Indgaaen havde tænkt sig andet end noget midlertidigt. For Rusland gjaldt det, at man endnu ikke havde Tillid til Münchens-Linjens fuldstændige Forsvinden fra Vestmagternes Tankegang, og at Forløbet af Moskva-Forhandlingerne ikke havde kunnet ændre denne Opfattelse. Man vilde — som Stalin i Tide havde

sagt det — „ikke rage Kastanjerne ud af Ilden for andre“. Man maatte nu sikre sin egen Eksistens eller i værste Fald vinde Tid.

Og ogsaa for Hitler var der naturligvis kun Tale om en midlertidig Udsættelse af Verdensrobrer-Planernes østlige Program. Det var hans Tro, at Pagten med Rusland ved sin Chockvirkning vilde faa Vestmagterne til at svigte Garantien til Polen. Han haabede atter engang at kunne gennemføre „en ad Gangen“-Taktikens hidtil saa heldige Metode.

Baade i London og Paris var man fra Begyndelsen klar over den tysk-russiske Overenskomsts Rækkevidde og Konsekvenser, men dette ændrede intet i de to Landes Holdning i det tysk-polske Spørgsmaal.

Den 22. — altsaa Dagen efter Meddelelsen om den tysk-russiske Overenskomst — skriver Neville Chamberlain et Brev til Hitler. Den engelske Premierminister henviser til visse militære Foranstaltninger, England har foretaget, og fortsætter saaledes:

„Disse Skridt er efter Hans Majestæts Regerings Mening blevet nødvendiggjort af de militære Bevægelser, hvorom der er modtaget Indberetning fra Tyskland, og af det Faktum, at Budskabet om den tysk-sovjetrussiske Overenskomst øjensynlig i nogle Kredse i Berlin opfattes som et Symptom paa, at en Intervention fra Storbritanniens Side til Gunst for Polen ikke længere er en Mulighed, man behøver at regne med. Man kunde ikke gøre sig skyldig i nogen større Fejltagelse. Hvilken Karakter den tysk-sovjetrussiske Overenskomst end maatte vise sig at have, saa kan den ikke ændre Storbritanniens Forpligtelser over for Polen, som Hans Majestæts Regering klart har forkyndt offentligt og gentagne Gange, og som den er fast besluttet paa at opfylde.“

Chamberlain slutter sit Brev med at foreslaa en „Vaabenstilstand i Pressepolemiken og al anden Ophidselse.“ Han mener, at der paa denne Maade „vilde være tilvejebragt egnede Betingelser for direkte Forhandlinger mellem Tyskland og Polen om de Emner, der er dem imellem“. Hvis ikke dette kan opnaas, „tilstaar jeg, at jeg i dette Øjeblik ikke kan se nogen anden Udvej til at undgaa en Katastrofe, som vil indvikle Europa i Krig“.

Den 23. August besvarer Hitler Chamberlains Brev. Han erklærer, at Tyskland „i Lighed med enhver anden Stat har visse begrænsede Interesser, som det er umuligt at renoncere paa“. Til disse Spørgs-

maal „hører den tyske By Danzig og det dertil knyttede Problem om Korridoren“. Hitler henviser endvidere til den „Bølge af skrækind-jugende Terror mod de halvanden Million [tyske] Indbyggere, som levede i Polen“, og til Chamberlains Meddelelse om, at Storbritannien i givet Fald vil yde Polen Bistand, svarer Kansleren:

„Jeg tager denne Deres Udtalelse til Efterretning og forsikrer Dem om, at den ikke kan foraarsage nogen Forandring i Rigsregeringens Beslutning om at beskytte Rigets Interesser“.

Den 25. tager Hitler imidlertid et Initiativ. Han tilkalder Sir Nevile Henderson og stiller et Forslag:

Polens Provokationer var blevet utaaelige, Tyskland var derfor fast besluttet paa at „afskaffe de makedonske Tilstande ved sin østlige Grænse“ og at løse Danzig- og Korridor-Spørgsmaalet. Men naar dette tysk-polske Problem var løst, var Hitler villig til at gøre England et stort og omfattende Tilbud! Han var de store Beslutningers Mand og vilde ogsaa i dette Tilfælde være i Stand til en stor Handling. Han akcepterede det britiske Rige og var rede til personlig at forpligte sig til dets fortsatte Bestaaen under Forudsætning af, at hans Kolonikrav, der var begrænsede, kunde forhandles paa fredelig Maade, og at hans Forpligtelser over for Italien ikke blev berørt. Han understregede ligeledes, at Tyskland var besluttet paa aldrig at gaa i Krig med Rusland ...

Den engelske Regerings Svar er dateret Mandag den 28. August. Det overrækkes Hitler Kl. 22,50 og kan kort gengives saaledes:

Om det tysk-engelske Spørgsmaal kan der forhandles, men ikke før den tysk-polske Konflikt er løst paa fredelig Vis og saaledes, at Polens væsentlige Interesser sikres. Svaret slutter med at erklære, at skal Konflikten undgaas, bør direkte Forhandlinger mellem den tyske og den polske Regering indledes, og England har allerede opnaaet Warszawa-Regeringens Tilsagn om at ville indtræde i slige Forhandlinger.

Tirsdag den 29. Kl. 19,15 modtager den engelske Ambassadør Hitlers Svar. I Indledningen gentager Hitler de tidligere Paastande om en barbarisk Behandling af det tyske Mindretal, „der skriger mod Himlen“. Han erklærer, at Danzig og Korridoren maa tilbage til Tyskland, og at de Tyskeres Stilling, der bliver tilbage i Polen, maa sikres. Svaret slutter saaledes: „Forøvrigt har den tyske Regering aldrig tilsigtet at berøre Polens vitale Interesser eller at bestride et uafhængigt

Polens Eksistens. Den tyske Regering kan følgelig under disse Omstændigheder akceptere den britiske Regerings Tilbud om at yde sin Medvirksomhed til, at en polsk Udsending udstyret med Fuldmagter afrejser til Berlin. Den gør Regning paa, at denne Udsending vil ankomme den 30. August 1939 [altsaa den følgende Dag].“

Allerede Dagen forinden havde Hitler imidlertid overfor Nevile Henderson nærmere præciseret sine territoriale Krav: „Intet mindre end Danzigs og hele Korridorens Tilbagevenden til Riget vilde tilfredsstille ham, og hertil maatte komme en Grænseregulering i Schlesien“.

Hitler ønskede altsaa en polsk Befuldmægtiget, d. v. s. en Personlighed, der kunde føre og i den polske Regerings Navn afslutte Forhandlinger, og han ønskede ham i Berlin den 30. August. Men baade i London og Warszawa ansaa man ikke dette Forslag for acceptabelt. Udenrigsminister Beck ønskede ikke at tage til Berlin „for at blive behandlet som Præsident Hacha“. Kl. 2 om Morgenen telegraferede den engelske Regering til Sir Nevile Henderson, at man omhyggeligt vil overveje den tyske Regerings Svar, „men det er naturligvis urimeligt at formode, at vi kan fremskaffe en polsk Repræsentant i Berlin i Dag, og den tyske Regering maa ikke forvente dette.“

Kl. 18,50 samme Dag — altsaa den 30. August — kommer et nyt Telegram fra London til Henderson: „Vi kan ikke tilraade den polske Regering at akceptere en Fremgangsmaade, som er fuldstændig urimelig“. Telegrammet slutter med et Forslag: „Kan De ikke henvende sig til den tyske Regering, at den følger den normale Fremgangsmaade, naar dens Forslag er færdige, nemlig at anmode den polske Ambassadør om at indfinde sig og overrække ham Forslagene til Videresendelse til Warszawa.“

Med disse Forslag henvender da Nevile Henderson sig til von Ribbentrop omkring Midnat den 30. August.

Den engelske Ambassadør refererer i sin endelige Rapport Mødet saaledes: „Da jeg havde afsluttet mine forskellige Meddelelser, tog han et langt Dokument frem, som han læste for mig paa Tysk, eller rettere plaprede igennem, saa hurtigt han kunde og i en Tone, som om det ærgrede ham skrækkeligt. Af de seksten Artikler var jeg i Stand til at forstå Meningen af seks eller syv, men det vilde have været aldeles umuligt at garantere den nøjagtige Mening af selv disse uden en omhyggelig Gennemlæsning af selve Teksten. Da han havde

FORBRYDELSE OG DUMHED

sluttet, bad jeg ham følgelig om at lade mig se Dokumentet. Hr. von Ribbentrop nægtede det kategorisk, kastede Dokumentet med en forægtelig Mine paa Bordet og sagde, at nu var det for sent [*überholt*], eftersom ingen polsk Befuldmægtiget var kommet til Berlin ved Midnatstid ... Jeg diskuterede ikke en eneste Detaille i de tyske Forslag med Hr. von Ribbentrop, som rent ud nægtede at inlade sig paa dette. Det er sandt, at de blev læst op for mig, men saaledes at de praktisk talt var uforstaaelige“.

Den tyske Hvidbog paastaar derimod, at von Ribbentrop forklarede de tyske Forslag i Enkeltheder, men indrømmer, at de kun havde historisk Interesse. I Hvidbogen læses: „Indtil Midnat havde man fra tysk Side intet hørt fra Polen. Spørgsmaalet om et eventuelt Forslag var derfor ikke længere aktuelt, men for at vise, hvad Tyskland havde tænkt sig at foreslaa, hvis den polske Repræsentant var kommet, oplæste Rigsudenrigsministeren de tyske Forslag og forklarede dem i Enkeltheder“.

Den tyske Hvidbog indeholder intet om den polske Ambassadørs Besøg hos von Ribbentrop, men fra den engelske Blaabog ved vi, at det fandt Sted om Eftermiddagen den 31., men at Resultatet var negativt. for det første fordi Tyskland ikke længere betragtede sine Forslag som aktuelle, for det andet fordi Lipski indfandt sig som Ambassadør og ikke som Befuldmægtiget. Kort efter Lipskis Besøg blev det tyske Forslag i seksten Punkter oplæst i den tyske Radio med Tilføjelse, at de maatte anses for „praktisk talt forkastet“.

Ni Timer efter Oplæsningen, Kl. 6 Fredag Morgen den 1. September. overskred de tyske Arméer Polens Grænse.

KAP. XXX

Englands nye Politik.

Chamberlains Birmingham-Tale markerede et Vendepunkt i hans Politik og førte i Løbet af faa Dage til en saa pludselig og saa radikal Omstyrtning, at Englands udenrigspolitiske Historie ikke kender Mage dertil.

Hvorledes forklare dette?

En amerikansk Historiker vil finde Aarsagen i, at Hitler tillod Ungarn at annektere Ruthenien.

Da dette skete, forstod Chamberlain, at Hitler foreløbig havde opgivet sin Ukraine-Plan, at Sovjet ikke vilde blive hans næste Maal, men at hans næste Angreb vilde gælde Vesteuropa.¹⁾

Denne Opfattelse, der ikke kan støtte sig til nogen Ytring i den engelske Blaabog eller i Hendersons Memoirer, er altfor enkel og skematisk.

Det er naturligvis rigtigt, at Chamberlains Politik var baseret paa frie Hænder for Tyskland i Østeuropa i Haab om, at Vesteuropa paa den Maade kunde reddes, og endvidere at den engelske Premierminister gerne havde set Tyskland og Rusland i Konflikt med hinanden. Det er endvidere rigtigt, at Ungarns Annektion af Ruthenien syntes at betyde, at Hitler havde opgivet Tanken om Stor-Ukraine, da Ruthenien i saa Fald maatte høre med og endog være Udgangspunktet for Bevægelsen. En af de officieuse tyske Skribenter, Rudolf Kircher, bekræftede iøvrigt dette, idet han erklærede, at alle de Planer om Stor-Ukraine, som man tillagde Tyskland, var falske: „Rigets Interesser ligger langt nærmere og er *langt mere reale end dem, man tillægger det.*“²⁾

Den franske Berlin-Ambassadør, Coulondre, rejste allerede den 19. Marts Spørgsmaalet, om „vi stadig kan betragte den tyske Dynamisme

som rettet udelukkende mod Øst?" Han spørger, om Hitler nu „vil forsøge atter at vende sig mod Vest og gøre det af med Vestmagternes Modstand, som generer Rigets Manøvfrihed i Øst“, og kommer til det Resultat, at den tyske Aggressionsretning endnu ikke er bestemt, men „hidtil er der intet sikkert Tegn, der lader os tro, at Riget har ændret sin Politik almindelige Linjer og tænker paa, i det mindste foreløbig, at vende sit Blik og sin Ærgerrighed fra Øst for at forberede en Konflikt mod Vest.“

Er der ikke Tid endnu, spørger han, til i nogen Grad at oprette en Barrière i Østen, saafremt vi benytter os af „den Bevægelse og Uro, som hersker i de centraleuropæiske Hovedstæder, navnlig i Warszawa?“³⁾

Coulondre, der var en af Vestmagtsdiplomatiets faa gode Iagttagere, pegede saaledes paa det afgørende Problem, han turde dog endnu ikke besvare det; men han foreslog, at man forsøgte Oprettelsen af en vis Barrière mod Øst og navnlig i Forbindelse med Polen.

Det var dette, der blev Vestmagternes Politik.

Men Grunden var naturligvis ikke, som Schuman mener, at Chamberlain pludselig forstod Hitlers Tilladelse til Ungarns Annektion af Ruthenien som Vidnesbyrd om, at nu standsede Tyskland sin March mod Øst for at vende sig mod Vesteuropa. Den nærmestliggende Slutning var jo ogsaa den, som Polakkerne øjeblikkelig drog, at nu var det dem, det gjaldt. Men var dette en saa frygtelig Udsigt for Chamberlain-Kredsen, hvis Program var frie Hænder for Tyskland i Østeuropa? Naar Chamberlain med let Sind havde ofret Czechoslovakiet og dermed Frankrigs strategiske Forbindelse med Østeuropa, kunde det saa omstyrte hele hans Politik, at Hitler nu agtede at løse Danzig og Korridor-Spørgsmaalene? Maatte dette nu ikke snarere for den engelske Premierminister være en naturlig og forudset Konsekvens? Ja, hvad andet kunde Chamberlain overhovedet have tænkt sig, naar han gav Hitler fri Bane i Øst?

Med det Kildemateriale, der staar til vor Raadighed, ved vi i Virkeligheden meget lidt om, hvad der foregik i London i de sidste fjorten Dage af Marts. Med Sikkerhed kan vi ikke forklare Aarsagen til den radikale Svingning fra Underhustalen den 15. til Birmingham-Talen den 17. og fjorten Dage senere til Erklæringen om militære Forpligtelser overfor Polen.

Sandsynligvis handlede Chamberlain under den offentlige Menings Tryk.

I de Dage vaagnede England, og instinktivt forstod det engelske Folk, at det nu i sin Historie stod overfor samme Situation, som i Ludvig XIVs, i Napoleons og i Kejser Wilhelms Dage. Det forstod, at nu drejede det sig ikke om Danzig, men om store Skæbner, det drejede sig om et nyt Forsøg paa at erobre Kontinentet og dernæst at slaa det engelske Verdensrige ned og marchere mod Verdensherredømmet. Alt for længe havde ukyndige og uforstandige Politikere dysset England i Søvn.

Endnu saa sent som den 29. Marts havde Neville Chamberlain i Underhuset gentaget sine tidligere Erklæringer, at han ikke vilde gaa til almindelig Værnepligt. Han mente, at det frivillige System „er i Stand til at dække vort Behov“. Men knap en Maaned efter, den 26. April, maatte Premierministeren give Meddelelse om den tvungne Værnepligts Indførelse, og under Debatten den følgende Dag henviste han til, at Situationen havde ændret sig radikalt i den forløbne Maaned. Det var, sagde han, *efter* den 29. Marts, vi følte os tvunget til at garantere Polens Uafhængighed (se Kap. XXIX). Det var det. Det var nemlig Dagen efter, den 30. Marts, Regeringen traf Beslutning herom, og det var den 31., Meddelelsen blev afgivet i Underhuset. Forøvrigt var Forhandlingerne med Sovjet-Rusland om fælles Forholdsregler. i Fald Rumænien blev angrebet, allerede paabegyndt den 18. Marts.

Winston Churchill kommenterede Udviklingen i Englands Politik i sit Indlæg i Debatten den 27. April:

„Vor Politik i fundamentalt vigtige Spørgsmaal er undergaaet hurtige Ændringer, og selv om man fuldt ud billiger disse Ændringer, har man dog en ubehagelig Følelse af, at vidtrækkende Beslutninger blev taget ikke efter moden Overvejelse, men i stor Hast, ikke som Følge af Plan eller Overbevisning eller Omtanke, men paa Grund af ydre Begivenheders eller hjemlig Opinions Tryk. Dette svækkede den Tillid til Regeringen, som er nødvendig nu baade her i Landet og blandt vore Allierede.“

Lad der endnu have været Tale om Tøven og Usikkerhed, lad nogle af Regeringens Beslutninger være kommet alt for sent — den Kends-

gering blev dog staaende, at Storbritannien havde indledet en helt ny Politik, en — som Chamberlain sagde om Garantien til Polen — „frygtelig Afvigelse fra alt, hvad dette Land tidligere har paataget sig“. Det var, som Premierministeren ogsaa sagde, en helt ny Epoke i engelsk Udenrigspolitik. Skulde man nævne Personer, kunde man sige, det er Churchill-Politikens fuldkomne, men sene Sejr og Chamberlain-Politikens totale, men ogsaa sene, meget sene Forlis.

Udadtil markeredes denne Politik som nævnt først ved Garantierklæringen til Polen den 31. Marts, dernæst ved denne Garantis Udvidelse til en permanent engelsk-polsk Alliance den 8. April, fremdeles ved Garantierklæringerne til Grækenland og Rumænien den 14. April — efter Italiens Anneksion af Albanien den 7. April — og ved Paabegyndelsen af Forhandlinger dels med Tyrkiet, dels med Sovjet-Rusland.

Den nye engelske Politik kunde da markeres saaledes: Modstand sammen med andre Lande mod nye Angreb og ny, ved Magt gennemført Balance-Forskydning.

Svagheden i den Periode, hvor Chamberlains personlige Politik var eneraadende, var vel først og fremmest, at den saakaldte *appeasement*-Politik i mindre Grad var en Politik i dette Ords fulde Betydning end et smukt Udtryk for Opportunisme, og at den ikke havde sat nogen Grænse mellem det, man vilde indrømme, og det, man vilde gøre Modstand imod.

Den 29. Juni gav nu Udenrigsminister Lord Halifax i Underhuset en klar Definition. Han diskuterede Kravet om *Lebensraum* og erklærede, at saafremt dette skulde forstaas som en territorial Fordring, og saafremt denne Fordring vilde blive udløst i aggressive Handlinger, var Englands Stilling givet, saa var det „besluttet paa straks at bruge al sin Styrke“.

„I Fortiden,“ sagde Lord Halifax, „bekæmpede vi altid Forsøg fra en enkelt Magts Side paa at dominere Europa paa Bekostning af andre Nationers Frihed, og den britiske Politik følger derfor kun sin egen Histories ufravigelige Linje, hvis et saadant Forsøg skulde blive gjort igen.“

Hertil søjdede Udenrigsministeren Udtalelser om engelsk Opfattelse af menneskelig Værdighed og Frihed, saaledes at Standpunktet fik baade en interessepolitisk og en moralsk Begrundelse.

Lord Halifax sagde videre: „Vi ved, at hvis andre Landes Sikker-

hed og Uafhængighed vilde forsvinde, vil vor egen Sikkerhed og Uafhængighed blive alvorligt truet.“

I Paris udtalte Daladier sig paa samme Maade. Allerede et Par Dage før Lord Halifax havde holdt sin betydningsfulde Tale i det engelske Underhus, havde den franske Konsejlspræsident afgivet en Erklæring ved Afslutningen af det franske Kammers Møder:

„Det er,“ sagde han, „min dybe Overbevisning, at i denne Sommer kan for Alvor det frygtelige Dilemma blive stillet, om Folkene vil samarbejde fredeligt, eller om et Forsøg vil blive gjort af nogle paa at beherske de andre ... Frankrig er rede til Samarbejde, men det er lige saa fast besluttet paa — og lad ingen gøre sig Illusioner herom — med alle sine Styrker at vende sig mod Forsøg paa Beherskelse af andre, thi vi ved, at sejrer et saadant Forsøg et Sted i Europa, vil det derefter ifølge en uafvendelig Lov, som vor Historie tilstrækkeligt belærer os om, vende sig mod Frankrig selv, mod Vestens Lande.“

Englands Stilling givet, hvis territoriale Fordringer udløses i aggressive Handlinger ... Frankrig fast besluttet paa med alle sine Styrker at vende sig mod Forsøg paa Beherskelse af andre. Saaledes talte England og Frankrig med samme Stemme i de skæbnesvangre Maanedre, der gik forud for Overfaldet paa Polen. Tyskland kunde ikke — som i 1914 — sige, at det ikke var blevet advaret. Men Hitler troede ikke, Vestmagterne vilde holde deres Ord til Polen. Den 1. September overskred de tyske Arméer Polens Grænser, den 5. September henholdsvis Kl. 9 og Kl. 12,20 meddelte den engelske og den franske Ambassadør, at deres Lande betragtede sig i Krigstilstand med Tyskland.

Det tyvende Aarhundredes anden europæiske Storkrig var begyndt. Den skulde udvikle sig til en Verdenskrig, frygteligere end nogen, Menneskeheden har oplevet. Om den Verden, der vilde opstaa, naar Prøvelsen engang var ovre, var ingen Profetter mulige.

Og dog ... de, der havde oplevet Juli- og Augustdagene 25 Aar tidligere, følte alle den mærkelige Forskel mellem hin Tid og Dagene omkring den anden Verdenskrigs Udbrud. I 1914 kom Krigsudbrudet lammende over Verden, den store Sommer syntes os dengang pludseligt og uventet at gaa under i en Verdenskrigs Mørke. I September 1939 var Krigen ventet i alle Lande. I Sommerens Løb nærmede den sig synligt for vore Øjne, og mere og mere uudholdeligt følte Verden

FORBRYDELSE OG DUMHED

over dette voksende Tryk, disse lange og knugende Tasmørketimer, der hverken var Dag eller Nat, hverken Fred eller Krig.

„En mærkelig Følelse af Lettelse,“ hed det i et Telegram fra London, „gør sig gældende i Dag, Søndag — paa Krigens første Dag.“

Aldrig er der vist skrevet saaledes ved et Krigsudbrud. Det var ikke Udtryk for manglende Klarhed over, hvad den 5. September betød i Europas og i Verdens Historic, eller for svigtende Forstaaelse af, at Afgrundens Brønd havde aabnet sig — saaledes som han, der skrev Aabenbaringsens Bog, saa det i sine store og frygtelige Syner paa Øen Patmos.

Men det var Udtryk for, at Livet i Tasmørkets pinefulde Uvished, i Skumringens snigende Uhygge var blevet uudholdeligt, og at Afgørelsen, i hvad Retning den saa end maatte falde, vilde føles som en Befrielse.

Naar de, der oplevede denne Dag, i Fremtiden vil genkalde den i deres Erindring, er der fra Talernes og Proklamationernes mange Ord en enkelt Sætning, der aldrig kan glemmes, Churchills Ord:

„Uden om os kan Stormene rase, men i vore Hjerter er der denne Søndag Morgen Fred.“

Noter

Kap. I. Hitler.

Forkortelser i Noterne til dette Kapitel: Rauschning = Rauschning: *Hitler m'a dit*; Heiden = Heiden: *Hitler* (1936); E. Bbg. = Engelsk Blaabog.

1. Tysk Hvidbog 2, Nr. 247.
2. Fransk Gulbog, Nr. 149.
3. Duff Cooper: *Tayllerand*, Dansk Oversættelse, S. 143.
4. Heiden, S. 165—171, 11—12, 20.
5. Adolf Hiuler: *Reden*, S. 42.
6. *ib.*, S. 117.
7. Hitlers egne Oplysninger om dette Tidspunkt er forskellige. Rudolf Olden paaviser, *Hitler*, S. 19, at han var lige ved 20 Aar.
8. *ib.*, S. 33 ff.
9. Heiden I, S. 34.
10. Olden I, S. 55.
11. Tale i München, 25. Febr. 1940.
12. *Min Kamp* II, S. 147 f.
13. Rauschning, S. 99.
14. *ib.*, S. 253.
15. Polsk Hvidbog, Nr. 24.
16. *Daily Mail*, 14. Marts 1938.
17. Rauschning, S. 140.
18. Tale i München, 25. Febr. 1940. Referat i *National Zeitung* den flg. Dag.
19. Rauschning, S. 27, 125, 133.
20. Tale i Wilhelmshaven, 1. April 1939.
21. Rauschning, S. 303.
22. *Min Kamp* I, S. 239 f.
23. Ludecke: *I knew Hitler*, S. 763.
24. *Die grosse Politik der europäischen Kabinette 1871—1914*, 15. Bd., S. 419.
25. 13. Juli 1936.
26. Douglas Redd: *Insanity Fair*, S. 186.
27. *The Round Table*, March 1940, S. 253.
28. E. Bbg. I.
29. Tale i Breslau, Referat i Goebbels Blad, *Angriff*, 3. Juli 1933.
30. Meddelt i *Angriff*, 20. Juli 1934.
31. 22. Marts 1937.
32. Rauschning, S. 65.
33. Rosenberg: *Der Mythos des 20. Jahrhunderts*, S. 623.
34. Rauschning, S. 119.
35. Ludecke, S. 675.
36. *Angriff*, 23. Aug. 1932.
37. *National Zeitung*, 24. Juli 1938.
38. *Times*, 30. Aug. 1938.
39. Rauschning, S. 97 f.
40. F. Eks. Ludecke, S. 580, 604, 617, 773.
41. Allerede 1. Marts meddelte den officielle prøjsiske Pressetjeneste, at mindst syv Personer maatte have deltaget i Fordelingen af det brandbare Stof og mindst ti maatte have været behjælpelige ved Antændelsen.
42. Udførlig Omtale bl. a. i *Manchester Guardian* 26. og 27. April 1933 og supplerende Oplysninger i samme Blad 15. og 16. August. Et Vidnesbyrd om, at man i ikke-nazistiske

- Højrekredse vidste Besked, findes i det konservative Tidsskrift *Der Ring*. I det andet Martsnummer læses bl.a.: »Er vi virkelig et Folk af blinde Høns? Hvor findes Ophavsmanden til dette Anslag, hvis Virkninger viser, hvor maalsikkert de har handlet? For at give et Svar paa alle Spørgsmaal, konstaterer vi nøgternt og sagligt: Vi mangler en hemmelig Tjeneste, som den Englænderne og andre Nationer har... Havde vi en saadan Institution, vilde man idag ganske nøjagtig vide, i hvilken Retning Rigsdagsbrandens Ophavsmænd skal søges, ja, man vilde allerede kende de egentlige Mænd. (Anført efter Konrad Heiden, *Geburt des dritten Reiches*, S. 126). Forfatteren antyder kun, men dristigt i Betragtning af de farlige Forhold, hvorunder han skrev.
43. Bogen blev i 1936 udgivet anonymt i Zürich og var forsynet med et Forord, i hvilket Statsadvokat Zürcher i Zürich efter Undersøgelser erklærede, at Forfatteren fra Verdenskrigens Afslutning indtil midt i 1935 havde tilhørt det yderste Højre i Tyskland, at han havde staaet i snævrere Forbindelse med Rigsværnskredsene, og at han i mange Aar havde været Medarbejder ved *Völkischer Beobachter* og den samlede nationalsocialistiske Presse.
44. *Times*, 14. Dec. 1933. Se ogsaa det ypperlige Kapitel om Rigsdagsbranden i Douglas Reeds Bog: *Insanity Fair*.
45. *New Yorker Staatszeitung*, 9. Aug. 1933.
46. Goebbels: *Vom Kaiserhof zur Reichskanzlei*, S. 271.
47. *ib.*, S. 254.
48. *ib.*, S. 271.
49. *ib.*, S. 271.
50. Otto Strasser: *Hitler et moi*, S. 159.
51. 7. Nov. 1937.
52. Anført efter Heiden, *Geburt des dritten Reiches*, S. 168.
53. Rauschning, S. 178.
54. Referaterne efter *Völkischer Beobachter*, 21. Marts 1934.
55. Otto Strasser: *Die deutsche Bartholomäusnacht*, S. 95. Samme Forfatter: *Hitler et moi*, S. 204.
56. Heiden II, S. 425.
57. *Times*, 16. Juli 1934.
58. 7. Juli 1934.
59. 1. Juli 1934.
60. Dagsbefalingen d. 30. Juni.
61. Rauschning, S. 191 ff.
62. E. Bbg. Nr. 69.
63. *ib.*, Nr. 75.
64. Roberts: *The House that Hitler Built*.
65. Efter Referat i *Times*, 7. Februar 1924. Anført efter Dr. Schaffenberg i norsk *Arbeiderbladet*, 20. April 1939.
66. Schaffenberg, *ib.*
67. Rauschning, S. 207. Heiden I, S. 352.
68. Tale i München, 7. Sept. 1932.
69. Tale i Linz, 12. Marts 1938.
70. Tale i Leipzig, 25. Marts 1938.
71. Tale i Salzburg, 6. April 1938.
72. Tale i Wien, 9. April 1938.
73. Goebbels: *Vom Kaiserhof zur Reichskanzlei*, S. 220. Ogsaa Ludecke, *op. cit.* S. 499 f., fortæller med Gregor Strasser som Kilde om Hitlers Selvmordstrusler.
74. Se f. Eks. Skildringen hos Rauschning, S. 284.
75. Herom foreligger en Række Vidnesbyrd fra Mænd, der har kendt ham godt. Se f. Eks. Rauschning, S. 291, Ludecke, *op. cit.*, S. 763, Strasser: *Hitler et moi*, S. 83 ff., Heiden I, S. 353 ff.
76. Heiden og Strasser omtaler hans

usunde Forhold til Niecen Grete Raubal. Det har almindeligt været antaget, at hun begik Selvmord, mens Strasser (S. 216) paastaar, at Hitler skud hende. Hans Kilde er Broderen, Benediktinermunken Poul Strasser, til hvem den tredje Broder, der paa hint Tidspunkt stod Hitler meget nær, havde betroet sig.

77. Nicolson: *Why Britain is at War*, S. 25 f.
78. *Min Kamp* I, S. 106, 108, 344. II. 43, 328.
79. *ib.*, I. S. 248, 250, 349. II. S. 252.
80. Rauschning, S. 62.
81. *Min Kamp* I, S. 8, 48, 191, 349.
82. *ib.*, I. S. 349.
83. *ib.*, I. S. 342.
84. Dietrich: *Med Hitler til Magten*, S. 65.
85. *Min Kamp* I, S. 181.
86. *ib.*, I. S. 27.
87. Rauschning, S. 212.
88. *Min Kamp* I, S. 354.

Kap. II. Mussolini.

1. Margherita G. Sarfatti: *Mussolini* (Svensk Oversættelse), S. 265.
2. Efter Tingsten: *Från Parlamentarism til Diktatur*, S. 98.
3. *op. cit.* Desuden: *Den nationella Diktaturen*.
4. Megaro: *Mussolini in the Making*, S. 74.
5. *ib.*, 105.
6. *ib.*, 171 f.
7. De følgende Citater fra Megaro: *op. cit.* S. 218 ff., 210, 252 ff., 272.
8. Referat i *Times*, 6. Juni 1938.
9. Megaro: *op. cit.* S. 319.
10. Ofte citeret, f. Eks. i Chamberlain: *A False Utopia*, S. 106.
11. Rauschning: *Hitler m'a dit*, S. 152.

12. Efter Herman Finer: *Mussolini's Italy*.
13. Efter *Times*, Literary Supplement, 21. Juni 1934.
14. Sorel: *Réflexions sur la violence*, 7 ed., S. 352.
15. *ib.*, S. 354.
16. *ib.*, S. 181.
17. *ib.*, S. 179 f.
18. Efter Tingsten: *Från Parlamentarism til Diktatur*, S. 75.
19. Programmet aftrykt bl. a. i Sforzas Afhandling i *Foreign Affairs*, April 1925.
20. Hvor Italien blev slaaet af Østrig i 1866.
21. Megaro, *op. cit.*, S. 251.
22. Mussolini: *Le Fascisme. Doctrine, Institutions*, S. 34 ff.
23. *Lokal-Anzeiger*, 30. Septbr. 1934.
24. *Daily Telegraph*, 29. Oktober 1936.
25. Furst Starhemberg: *Mellan Hitler och Mussolini* (Svensk Oversættelse, 1942), Side 224.
26. Ciano: *L'Italia di fronte al conflitto* (1940). Efter Wickman: *Diktaturens Uppror* (1941), S. 26 ff.
27. *Italiens angrepp på Grekland. Greklands vita bok 1941* (Svensk Oversættelse af de officielle græske Akter, Nr. 129).
28. *ib.*, Nr. 127.

Kap. III. Den blonde Barbar.

1. Heiden II, S. 211.
2. Rauschning: *Hitler m'a dit*, S. 253.
3. *ib.*, S. 251, 253.
4. Fouret i *Revue des Deux Mondes*, 15. Novbr. 1934.
5. Brücher Kunde, December 1936. Klagges udformede sine Synspunkter i et stort Værk: *Geschichtsunterricht als nationalpolitische Erziehung*. Paa

- Bogens første Side er aftrykt en Anbefaling fra — det bør læses paa Tysk: *Amt für Schriftumspflege bei dem Beauftragten des Führers für die gesamte Geistige und weltanschauliche Erziehung des N.S.D.A.P.!*
6. Sturm: *Geschichtslehre in den Volksschulen des N.S. Staates*. S. 71.
 7. Rauschning, S. 258 f.
 8. Bäumler: *Männerbund und Wissenschaft*, S. 159 ff. Cit. efter *Races et Racisme*, *Bulletin du Groupement d'Etude et d'Information*. Oktober 1939.
 9. *Svenska Dagbladet*, 25. Juli 1939.
 10. Kuthe Brand: *Die neue deutsche Schule*. Efter ovenfor anførte Nummer af *Races et Racisme*.
 11. Scharrer i *Der Weltkampf*, Juli 1933. Efter *Races et Racisme*.
 12. Efter *Le Temps*, 13. Februar 1939.
 13. ib.
 14. *Börsen Zeitung*, 6. December 1936.
 15. Die deutsche Schule. 6/7 Hefte 1935.
 16. *National Zeitung*, 14. December 1938.
 17. *Deutsche Allgemeine Zeitung*, 12. Januar 1939.
 18. *Frankfurter Zeitung*, 3. Oktober 1937.
 19. Prof. Krieck i *Angriff*, 22. Januar 1937.
 20. Anført efter en tysk Folkeskolelæres Oplysninger i svensk *Social-Demokraten*, 17. Marts 1937.
 21. Offentliggjort i *Baseler Nachrichten*, 3. Maj 1937.
 22. *Flensburger Nachrichten*, 22. Juni 1939.
 23. Eksempler bl. a. i anførte Nr. af *Races et Racisme* og den nævnte Artikel i svensk *Social-Demokraten*.
 24. Sidstnævnte Kilde.
 25. Efter *10 S.A. Kampflieder zusammengestellt von Sturm*. 22/97.
 26. Referat i *Frankfurter Zeitung*, 22. Januar 1938.
 27. *Historische Zeitschrift*, Bd. 150, S. 1 ff., Bd. 152, S. 101 ff.
 28. ib., Bd. 153, S. 6 ff.
 29. *Min Kamp* I. S. 337.
 30. Kildehenvisninger i *Races et Racisme*, anførte Hefte.
 31. Referat i *Völkischer Beobachter*, 30. Oktober 1934.
 32. S. 670, 674.
 33. Referat i *Frankfurter Zeitung*, 24. Januar 1938.
 34. Heiden: *Geburt des dritten Reiches*, S. 221.
 35. *National Zeitung*, 30. Januar 1938.
 36. *Völkischer Beobachter*, 8. April 1936.
 37. Referat i *Deutscher Juristentag 1936*, *Herausgeb. v. Nat.-Soc. Rechtswarer Bund*, S. 491 ff.
 38. *Neue Freie Presse*, 10. August 1938.
 39. *Frankfurter Zeitung*, 12. August 1937.
 40. *National Zeitung*, 28. August 1937.
 41. Se til Eks. Berlin-Telegram til *Politiken*, 15. Juni 1936.
 42. *Nationalsoz. Parteikorrespondenz*, 30. Dec. 1937 med Henviisning til *Juristische Wochenschrift* 1937, S. 2168.
 43. *Germany Nr. 2* (1939), S. 20 ff.
 44. ib., S. 9 ff.
 45. Der foreligger en Række Bøger af undvegne Fanger fra Koncentrationslejrene. Nævnes kan: *I was Hitler's Prisoner* af *Münchner Illustrierte Presses* tidligere Redaktør *Stefan Lorant*; *Oranienburg* af flv. Rigsdagsmand Gerhardt Seger (Dansk Oversættelse); *Walther Hornung: Dachau; Konzentrationslager*, en Samling Beretninger fra de forskellige Koncentrationslejre, udgivet i *Socialdemokratische Schriftenreihe* (Nr. 9): Karlsruhe: *Der gelbe Fleck*.

Kap. IV. To Legender.

1. Ludendorff: *Kriegsführung und Politik*, Berlin 1921, S. 298, 331, 303, 342.
2. *Min Kamp I*, S. 214.
3. Ludendorff: *Krigserindringer*, S. 200, 209, 211.
4. Michaelis: *Für Staat und Volk*, Berlin 1922, S. 332.
5. Ludendorff: *Krigserindringer*, S. 469 ff., S. 474.
6. *Vorgeschichte des Waffenstillstands. Amtliche Urkunden.*
7. Ludendorff: *Urkunden der obersten Heeresleitung*, S. 523.
8. *Min Kamp II*, S. 105.
9. Rauschning, S. 89.
10. Rosenberg i *Völkischer Beobachter*, 12.—13. Maj 1940.
11. *Daily Telegraph*, 4. Dec. 1939. Paa samme Maade General E. L. Spears, ib., 6. Dec. 1939. En udmærket lille Brochure er Gathorne-Hardy: *The Fourteen Points and the Treaty of Versailles* (Oxford Pamphlets Nr. 6).
12. Seymour: *The Intimate Papers of Colonel House IV*, S. 156.
13. Lloyd George: *The Truth about the Peace Treaties*, S. 696.
14. ib., S. 80.
15. Meddelt f. Eks. hos Seymour: op. cit. IV, S. 198 ff.
16. Denne vigtige Tale er aftrykt hos Lloyd George: *War Memories*, S. 2515 ff.
17. Lloyd George: *The Truth about the Peace Treaties*, S. 69.
18. Seymour: op. cit. IV, S. 293.
19. Lloyd George: op. cit., S. 190.
20. ib., S. 115.
21. ib., S. 514.
22. ib., S. 115.
23. Mermeix: *Les négociations secrètes et les quatre Armistices*, S. 241 f., 250. Mermeix er Pseudonym for den poli-

tiske Forfatter Gabriel Terrail, der har haft Adgang til Referaterne fra Vaabenstilstandsforhandlingerne, og som gengiver mange af dem ordret. Hans Bog er en meget vigtig Kilde til Vaabenstilstandens Forhistorie. Se ogsaa Tardieu, *La Paix*, S. 318.

24. Seymour: op. cit. III, S. 43 ff., 288.
25. Camille Bloch og Pierre Renouvin i *Revue d'Histoire de la Guerre Mondiale*, 1932, S. 1 ff.
26. Et godt Eksempel paa den Tankeløshed og det Ukendskab, hvormed germanofile engelske Forfattere kunde behandle dette Emne, har man i Arthur Bryant: *Unfinished Victory*, der udkom efter Krigsudbruddet i 1939.

Kap. V. Udenrigspolitik i Min Kamp.

Naar intet andet tilføjes, gælder Henvisningerne i dette Kapitel *Min Kamp*.

1. H. v. Treitschke: *Politik I*, S. 96.
2. *Angriff*, 30. April 1928.
3. II, S. 32.
4. II, S. 288.
5. II, S. 297, 295.
6. I, S. 148, 151.
7. II, S. 296, 273.
8. II, S. 300 f., cfr. I 148.
9. II, S. 299.
10. II, S. 263 f, 269 f.
11. II, S. 261 f, 314.
12. I, S. 148.
13. II, S. 312.
14. I, S. 344, 152, cfr. II, S. 258.
15. II, S. 270 f.
16. II, S. 300.
17. II, S. 311 f.
18. II, S. 31 f, 336, 300.
19. II, S. 261 f.
20. II. 23 f.

Kap. VI. Uden Maske.

Henvisningerne i dette Kapitel gælder, naar andet ikke bemærkes, Rauschnings *Hitler m'a dit*.

1. S. 81.
2. Strasser: *Hitler et moi*, S. 124.
3. Ludecke, op. cit. S. 471.
4. S. 89, 60.
5. *Angriff*, 31. Januar 1940.
6. Ludecke, op. cit. S. 460.
7. S. 57.
8. S. 159.
9. S. 146.
10. *New York Times*, 30. Januar 1940; *Times*, 14. Februar 1940.
11. Efter *Bullein*, 30. Dec. 1939.
12. Referat i *Times*, 29. Januar 1940.
13. Carl Schmitt: *Völkerrechtliche Grossraumsordnung mit Interventionsverbot für raumfremde Mächte* (Berlin 1940). Navnlig S. 69 ff.
14. Goebbels: *Vom Kaiserhof zur Reichskanzlei*, S. 292.
15. S. 130.
16. Ludecke, op. cit. S. 460, 468.
17. *Times*, 16. Juli 1934.
18. Rauschning, S. 141 ff.
19. Stephen Roberts: *The House that Hitler Built*, S. 120.
20. *Manchester Guardian*, 16. Maj 1936.
21. *National Zeitung*, 13. Marts 1938.
22. *Börsen Zeitung*, 19. Febr. 1939.
23. *Völkischer Beobachter*, 25. Juli 1939.
24. Rauschning: *Nihilismens Revolution*, S. 251.
25. Rauschning: *Hitler m'a dit*, S. 24 f.
26. *ib.*, S. 301 f.
27. *ib.*, S. 94.
28. *ib.*, S. 25 f. Strasser: *Hitler et moi*, S. 123 f. Heiden: *Hitler*, S. 343.
29. Tale 24. Jan. 1938; ligesom Bohles øvrige Taler citeret efter *Völkischer Beobachter* og *National Zeitung*.
30. Robert Dell, *Germany Unmasked*, S.

114 f. Dell aftrykker (S. 160—271) de tyske Dokumenter i Originalsproget.

31. F. Eks. Mødet 16. Februar 1938.
32. *The Nazi Conspiracy in Spain*. Simon: *Hitler en Espagne*.
33. En god kortfattet Oversigt i *Quarterly Review*, Okt. 1938. Optrykt i *Friends of Europe Publications*, Nr. 69.
34. *New York Times*, 4. Maj 1936.
35. *Manchester Guardian*, 19. Januar 1938.
36. Hele Opslaget offentliggjort i *Neue Zürcher Zeitung*, 3. Dec. 1938.
37. *ib.*, 12. Dec. 1938.
38. *Völkischer Beobachter*, 2. Dec. 1938.
39. 20. Marts 1938.
40. Forfatterens Manuskript er anvendt her.
41. *L'Époque*, 9. og 10. Januar 1940.
42. *Le Temps*, 10. Februar 1940.
43. Artiklerne er aftrykt i *Neue Zürcher Zeitung*, 6., 8., 9., 10., 11., 13., 15., 16., 17. Oktober 1940 og citeres her efter det svejtsiske Blad.
44. Rauschning, S. 43.
45. *ib.*, S. 78 ff.
46. *ib.*, S. 81, 86 ff.
47. *ib.*, S. 84 f.

Kap. VII. Det evige Tyskland.

Forkortelser til Noterne i dette Kapitel: G. P. = *Die grosse Politik der Europäischen Kabinette 1871—1914*. B. D. = *British Documents on the Origins of the War 1898—1944*.

1. Trevelyan: *Grey of Fallodon*, S. 271.
2. Efter Benedetto Croce: *Europas Historie* (Svensk Udgave 1937), S. 160.
3. Treitschke: *Politik I*, S. 40 (2. Aufl.).
4. *Die Tat*. Hefte 3, 1933.

5. 25. Febr. 1940.
6. Eyre Crowes Memorandum findes i *British Documents on the Origins of the War* III, S. 397—420. Et væsentligt Uddrag er udgivet i *Friends of Europe Publications*, Nr. 16.
7. Lehmann: *Vom Deutschen Gott*, 1915. Anført efter I. P. Bang: *Hurra og Halleluja*, S. 32.
8. Trevelyan: *British History in the Nineteenth Century and after*, S. 328.
9. Bardoux: *Le Temps*, 25. April 1939. Bardoux kalder Dokumentet: *une note historique*.
10. *Über die gegenwärtige Lage des Deutschen Reiches*. I *Deutsche Schriften* I.
11. ib., S. 70 f.
12. ib., S. 84 f.
13. ib., S. 85 f.
14. Treitschke: *Politik* I, S. 25—28.
15. ib. I, S. 100.
16. ib. I, S. 105, 110.
17. ib. I, S. 102.
18. ib. II, S. 549.
19. ib. II, S. 550 f., I, S. 37 f.
20. ib. I, S. 60—76.
21. ib. I, S. 42 ff.
22. ib. II, S. 3 f.
23. ib. I, S. 89 ff., II, S. 543.
24. ib. II, S. 549.
25. ib. I, S. 39.
26. ib. I, S. 103 f.
27. *Deutsche Geschichte* I, S. 145 f.
28. Treitsche: *Politik* I, S. 149.
29. ib. I, S. 43.
30. ib. I, S. 128.
31. Bernhardi: *Deutschland und der nächste Krieg*, 6 Aufl. (= Bernhardi I), og *Unzere Zukunft* (= Bernhardi II).
32. Bernhardi II, S. 50, 63, I, S. 17.
33. ib. II, S. 79 f.
34. ib. II, S. 3, 26, I, S. 115.
35. ib. II, S. 11, 14, 19—21, 47, 75.
36. ib. II, S. 62.
37. ib. II, S. 73.
38. ib. I, S. 122.
39. ib., I, S. 117 f., 196, II, S. 40—134.
40. ib. II, S. 134.
41. ib. II, S. 88 ff.
42. ib. II, S. 95 ff.
43. ib. II, S. 135.
44. ib. I, S. 40.
45. ib. I, S. 39.
46. ib. I, S. 50, 63, 75.
47. Trevelyan: *Grey of Fallodon*, S. 115.
48. G. P., S. 88, Nr. 10234.
49. ib., Nr. 10305.
50. ib., S. 31, Nr. 11345.
51. B. D. Vol. VI, Nr. 506.
52. Erich Brandenburg: *Von Bismarck zum Weltkrieg*, S. 444.
53. B. D. VI, Nr. 779.
54. 21. Juli 1937.
55. G. P. 20, Nr. 6376.
56. ib., S. 17, Nr. 5023.
57. Se hans Memorandum til Kejseren 26. Aug. 1908.
58. G. P., S. 31, Nr. 11331.
59. Trevelyan, op. cit., S. 250.
60. Tirpitz: *Erinnerungen*, S. 164 f.
61. G. P., S. 20, Nr. 6376.
62. Tirpitz, op. cit., S. 157 f.
63. G. P. 31, Nr. 11316, 11320, 11326.
64. B. D. VI, Nr. 545.
65. Tirpitz: *Der Aufbau der deutschen Weltmacht*, S. 299.
66. ib., S. 301.
67. G. P. 39, Nr. 15612.
68. ib. 28, Nr. 10244.
69. ib. 15, Nr. 4394.
70. ib., Nr. 4494.
71. ib. 39, Nr. 15577.
72. B. D. VI, Nr. 576.
73. ib. VI, Nr. 539.
74. ib. VI, Note til Nr. 527.
75. ib. VI, Note til 564.
76. *Westrusland in seiner Bedeutung*

für die Entwicklung Mitteleuropas.
1917. XXVIII.

77. Rabenau: *Hans v. Seeckt: Aus meinem Leben.*
78. Austen Chamberlain: *Down the Years.*
79. Erzberger: *Erlebnisse im Weltkrieg,* S. 307.
80. *The New Statesman,* 13. Maj 1933.
81. Stresemann: *Vermächtnis II,* S. 553 ff.
82. ib., S. 281.
83. ib., S. 244.
84. ib., S. 246.
85. ib., 237.
86. ib., S. 125, 93.
87. ib., S. 91.
88. ib., S. 194.
89. Pertinax i *Echo de Paris,* 18. Jan. 1933.
90. *Vermächtnis III,* S. 15 ff.
91. Rosinski: *The German Army.* S. 193.
92. 31. Aug. 1928.
93. Begge Blade for 12. Sept. 1929.
94. 5. Oktober 1929.
95. *Deutsche Allgemeine Zeitung.* 21. Febr. 1933.
96. Schmitt: *Völkerechtliche Grossraumordnung,* S. 64.
97. *Deutsche Allgemeine Zeitung,* 3. Nov. 1939.

Kap. VIII. Mordet i Wien.

1. Lloyd George: *The Truth about the Peace Treaties,* S. 905.
2. *Times,* 17. Febr. 1938.
3. Tardieu: *La Paix,* S. 428.
4. *Arbeiter Zeitung,* 27. Okt. 1930.
5. Gerhard Höper: *Österreichs Weg zum Anschluss,* S. 13, 97.
6. *Germania,* 9. April 1931.
7. Nærmere i Toynbee: *International Survey* 1934, S. 421 ff.
8. Tale i Sportpaladset, 2. Marts 1933.

9. *Beiträge zur Vorgeschichte und Geschichte der Julirevolte.* De citerede Dokumenter stammer, naar andet ikke bemærkes, fra denne officielle Publikation.
10. *Angriff,* 8. Juli 1933.
11. Til Brunbogens Meddelelser cfr. Lister hos Oswald Dutch: *Thus Died Austria,* S. 63 ff.
12. De Monzie: *Ci-devant,* S. 49.
13. 23. Marts 1933.
14. *Völkischer Beobachter,* 18. April 1933.
15. *Underhuset,* 14. April 1933.
16. *Livre bleu relatif au Pacte d'entente et de collaboration entre les quatre puissances occidentales.*
17. Begge Udtalelser, 20. Februar 1934.
18. *Survey* 1934, S. 495.
19. Talen findes i *Sources et Documents Tchecoslovaques* Nr. 24.
20. *Survey* 1934, S. 474, 468.
21. Foruden Brunbogen se Zernatto: *Die Wahrheit über Österreich,* S. 139 f.
22. Meddelelsen offentliggjort bl. a. i *Times,* 30. Juni 1934.
23. *Survey,* S. 478 n. l.
24. *Le Temps,* 3. August 1934.
25. *Popolo di Roma,* 29. Juli 1934; *Times,* 30. Juli 1934; *Observer,* 29. Juli 1934.
26. *Times,* 7. August 1934.

Kap. IX. Tyskland ruster.

1. *Manchester Guardians* Referat, 13. Oktober 1932.
2. Lloyd George: *The Truth about the Peace Treaties,* S. 602.
3. *Daily Telegraph,* 18. Marts 1935 og 18. Marts 1936.
4. 31. Decbr. 1936.
5. Rabenau: *Seeckt: Aus meinen Leben,* S. 452, 559.

6. A. C. Temperley: *The Whispering Gallery of Europe*, S. 221 f. Bogen er udgivet med Forord af Eden!
7. *ib.*, Side 40, 278.
8. *ib.*, S. 277.
9. *ib.*, S. 124.
10. Harold Nicolson: *Dwight Morrow*, S. 387 f.
11. Underhuset, 10. Novbr. 1932.
12. *Times*, 1. Jan. 1936.
13. 23. Novbr. 1932. Winston Churchill: *Mens England sov*, S. 26.
14. 13. Maj 1932. *ib.*, S. 18.
15. 23. Marts 1933. *ib.*, S. 46, 51.
16. *Le Temps*, 13. Marts 1933.
17. 23. Marts 1933.
18. *Völkischer Beobachters* Referat, 10. Novbr. 1936.
19. *Dagens Nyheder*, 21. Marts 1935.
20. *Hitler Rearms*, ed. by Dorothy Woodman.
21. *Times*, 15. Decbr. 1935.
22. Pertinax i *Foreign Affairs*, Juli 1936, S. 587.
23. *Les instructions secrètes de la propagande allemande. Publiés par Le Petit Parisien*, S. 14.
24. Rauschning I, S. 421 ff.
25. 15. Dec. 1933.
26. *Daily Herald*, 30. Okt. 1933.
6. Sybel: *Die Begründung des deutschen Reiches durch Wilhelm I, III*, S. 167. Efter Fr. v. Jessen: *Frankrig og Pargraf* 5, S. 38.
7. Talen udførligt refereret hos Fr. v. Jessen, *ib.*, S. 57—74.
8. Efter Fr. v. Jessen, *ib.*, S. 39.
9. Emile Ollivier: *L'Empire libéral VIII*, S. 410. Efter Fr. v. Jessen: *ib.*, S. 3.
10. Efter Bainville: *Histoires de deux peuples*, S. 132.
11. Morley: *Life of Gladstone II*, S. 348.
12. Queen Victoria, *Letters 2nd Series II*. Ogsaa Disraeli saa i Bismarck »den gamle Bonaparte igen«. Se Trevelyan: *British History in the 19th Century and after*, S. 366.
13. Johs. Haller: *Die Aera Bülow*, S. 48.
14. Erich Marcks: *England und Frankreich während der letzten Jahrhunderte*, S. 35.
15. G. P., S. 24, 108. Se ogsaa Trevelyan: *Lord Grey*, S. 84, 110 f.
16. Lloyd George: *The Truth about the Peace Treaties I*, S. 33.
17. Decbr. 1923, S. 3.
18. *Germany and the Rhineland (The Royal Institute of International Affairs)*, S. 8.
19. *The Empire in the World*, ed. by F. Thomas Cook, S. 263 f.
20. December 1924, S. 9.
21. F. Eks. *Deutsche diplomatisch-politische Korrespondenz*, 16. Nov. 1939.
22. Webster: *Foreign Policy of Castlereagh*, S. 148.
23. *ib.*, S. 150 f.
24. 18. Novbr. 1925.
25. Seton-Watson: I. c., S. 358.
26. *ib.*, S. 378.
27. *Saturday Evening Post*, 19. Okt. 1940.
28. Grey of Fallodon: *Twenty-Five Years*.
29. Webster: *The Foreign Policy of Castlereagh 1815—1822*, S. 157.

Kap. X. Fransk-engelsk Rytme.

Forkortelser i Noterne i dette Kapitel: B. D. = *British Documents on the Origins of the War 1898—1914*. G. P. = *Die Grosse Politik der Europäischen Kabinette 1871—1914*.

1. Clemenceau: *La grandeur et misère d'une victoire*.
2. B. D. III, S. 403.
3. 1. Marts 1848. Efter Seton-Watson: *Britain in Europe*, S. 459.
4. Seton-Watson: *ib.*, S. 169.
5. *ib.*, S. 402.

30. *ib.*, S. 47.
31. Holland Rise i *Cambridge History of British Foreign Policy* I, S. 219, 248.
32. Maurois: *Frankrigs Tragedie*.
33. *Cambridge History of British Foreign Policy*, S. 266.
34. Maurois: *Frankrigs Tragedie*.
35. Bainville: *Napoleon* (Dansk Udgave), S. 234.

Kap. XI. Det store Spil.

1. Noten og andre Aktstykker angaaende Nedrustningsspørgsmaalet er offentliggjort i den franske Blaabog [*Negotiations relatives à la réduction et à la limitation des armements*] og en engelsk Hvidbog [Cmd. 4559, 1934].
2. Underhuset, 14. Marts 1934. (*Mens England sov*, S. 94 f.).
3. Pertinax i *Foreign Affairs*, Juli 1936, S. 587.
4. Deputeretkammeret, 25. Maj 1944.
5. Dr. Stefan Litauers Foredrag i Chatham House, 23. Maj 1935, refereret i *International Affaires*, Sept.-Okt. 1935, S. 666 f.
6. Polsk Hvidbog, Nr. 1.
7. *ib.*, Nr. 4.
8. *ib.*, Nr. 6.
9. Efter *Isvestia*, 6. Sept. 1933.
10. Rauschning: *Hitler m'a dit*, S. 140.
11. Fransk Gulbog, Nr. 116.
12. *Observer*, 28. Jan. 1934.
13. *Survey* 1935 I, S. 61.
14. *Isvestia*, 2. Sept. 1933.
15. Konventionen findes bl. a. i den tyske Dokumentsamling *Locarno*, S. 76 ff.
16. Pertinax i *Echo de Paris*, 24. Juni 1934.
17. *The Empire in the World*, ed. by Thomas Cook, S. 290.
18. Teksten med de engelske Tilføjelser findes i den engelske Blaabog, Cmd. 5143, 1936, Nr. 1.
19. *Times*, 12. Sept. 1934.
20. Den engelske Blaabog, Nr. 3.
21. *Times*, 12. Sept. 1934.
22. *Survey* 1935 I, S. 71.
23. Werth: *The Destiny of France*, S. 99 f.
24. Den engelske Blaabog, Nr. 4.
25. *ib.*, Nr. 5.
26. *National Zeitung*, 18. Februar 1935.
27. Den engelske Blaabog, Nr. 6.
28. *ib.*, Nr. 7.
29. Russisk Note, *Times*, 21. Febr. 1935.
30. *Börsen Zeitung*, 23. Febr. 1935.
31. Engelsk Blaabog, Nr. 8.
32. Cmd. 4827, 1935.
33. *Manchester Guardian*, 5. Marts 1935.
34. 11. Marts 1935.
35. *Völkischer Beobachter*, 7. Marts 1935.

Kap. XII. Første Traktatbrud.

1. Overenskomstens Ordlyd blev ikke offentliggjort. Den officielle franske Oversigt over dens Indhold i *Le Temps*, 11. Jan. og 13. Jan. 1935. Den italienske Tekst, der paa visse Punkter afviger fra den franske, findes i *Le Temps*, 10. Jan. 1935.
2. *Le Temps*, 27. Maj 1935.
3. *Echo de Paris*, 4. Juni 1935.
4. Emilio de Bono: *Anno XIII*, S. 13 (London).
5. Gayda i *Giornale d'Italia*, efter *Le Temps*, 11. Dec. 1938; endvidere i det tyske Tidsskrift *Wille und Macht* efter *Frankfurter Zeitung*, 3. Febr. 1939, og endelig i *Sunday Dispatch*, 23. Marts 1939. Se ogsaa de Bono, op. c. 58 og Laval's Udtalelser hos Jules Romains: *Les sept mystères du destin de l'Europe*, S. 299.
6. F. Eks. Pertinax i *Foreign Affaires*,

- Juli 1936, 592. (»Laval, der i Rom d. 7. Januar 1935 gav Mussolini en fri Haand i Abessinien«). I engelsk Presse blev denne Opfattelse meget tidligt gjort gældende: *Manchester Guardian*, 16. Jan. 1935, *Daily Express*, 11. Jan. 1935.
7. En autoritativ og udførlig Fremstilling af den nazistiske Terror og Spionage vil man finde i en Beretning af 6. Nov. 1934 til Folkeforbundet fra Formanden for den internationale Regeringskommission. *League of Nations Official Journal*, Dec. 1934, S. 1645 ff.
 8. Pertinax i *Echo de Paris*, 10. Marts 1935.
 9. Pétain i *Revue des Deux Mondes*, 1. Marts 1935.
 10. *Efter Børsen Zeitung*, 18. Marts 1935.
 11. *Times*, 19. Marts og 21. Marts 1935.
 12. Engelsk Hvidbog Cmd. 4848, 1935.
 13. *Dagens Nyheder*, 21. Marts 1935.
 14. *Isvestia*, 18. Marts 1935.
 15. *Survey* 1935 I, S. 149.
 16. *Observer*, 31. Marts 1935.
 17. *Times*, 1. April 1935. Cfr. Douglas Reed: *Insanity Fair*, S. 203 f.
 18. *Observer*, 14. April 1935.
 19. *Popolo d'Italia*, 11. April 1935. Citeret i *Survey* 1935 I, S. 159 f.
 20. Stresa-Resolutionen og Deklarationen f. Eks. i Engelsk Hvidbog, Cmd. 4880, 1935 og *Survey* 1935 I, S. 159 f.
 21. *Le Temps*, 18. April 1935 og *Survey* 1935 I, Side 163 ff.
 22. De paagældende Dokumenter i Engelsk Blaabog, Cmd. 5143, 1936. Nr. 11—13.
 23. ib., Nr. 23, 27, 28, 29 og 30.
 24. *Echo de Paris*, 12. Maj, 15. Maj 1935.
 25. Underhuset, 22. Maj 1925.
 26. *Times*, 23. Maj 1935. At den engelske Regering i Virkeligheden var usikker fremgaar af, at man lod fore-
spørge i Berlin om den »præcise Mening« af forskellige Punkter i Talen. Se Cmd. 5143, Nr. 22 og 25.
 27. Overhuset, 22. Maj 1935.
 28. *Survey* 1935 I, S. 179.
 29. *Times*, 14. Juni 1935.
 30. Pertinax i *Echo de Paris*, 21. Juni 1935 og Garvin i *Observer*, 23. Juni 1935 (»She [den franske Regering] was misled«).
 31. Engelsk Blaabog, Cmd. 5143, 1936. Nr. 7.
 32. 14. Juni 1935.
 33. 24. Juni 1935.
 34. Tale i Yorkshire, 30. Juni 1935.
 35. Overhuset, 26. Juni 1935.
 36. December 1935, S. 27 f.
 37. Deputeretkammeret, 30. Novbr. 1934.
 38. Efter Dascovici: *La Question du Bosphore et les Dardanelles*, S. 229.

Kap. XIII. Abessinien.

1. Werth: *The Destiny of France*, S. 138.
2. Underhuset, 22. Okt. 1935.
3. De Bono: *Anno XIII*, S. 54.
4. Tale, 26. Maj 1927.
5. De Bono: loc. c., S. 118.
6. 22. Februar 1935.
7. 13. Februar 1935.
8. Werth: loc. c., S. 173.
9. *Giornale d'Italia*, 19. Februar 1936. *Times*, 20. Februar 1936. Se ogsaa Eden i Underhuset, 34. Februar 1936.
10. Mussolini: *Le Fascisme, Doctrine, Institutions* 1923, S. 59 f.
11. *Europäische Revue*, Juni 1939, S. 529.
12. Garratt: *Mussolini's Roman Empire*, S. 63. Forf. opholdt sig under Krigen i Abessinien.
13. *Birmingham Post*, 12. Septbr. 1935.
14. 12. Sept. 1935
15. *Survey* 1935 II, S. 185.

FORBRYDELSE OG DUMHED

16. *ib.*, S. 217.
 17. Det omtaltes i Maffey-Rapporten.
 18. De Bono: *loc. c.*, S. 202 f.
 19. Jules Romains: *Sept mystères du destin de l'Europe* (1940), S. 311 f. f.
 20. *Survey* 1935 II, S. 292 f. f. Saaledes ogsaa *Times*, 11. Dec. 1935.
 21. *ib.*, S. 288 f. f.
 22. Forslagene findes bl. a. i en engelsk Hvidbog, Cmd. 5044, 1935.
 23. *ib.*, Nr. 7.
 24. *Times*, 13. Dec. 1935.
 25. Underhuset, 9. Marts 1936.
 26. *Survey* 1935 II, S. 267.
 27. *ib.*, S. 250. n. 3.
 28. Steer: *Caesar in Abyssinia*, S. 233. Efter Garratt: *loc. c.* 100.
 29. *Times*, 25. Marts 1936.
 30. Tale 18. Marts 1934.
 31. *Berliner Börsen Zeitung*, 12. Maj 1936.
- Kap. XIV. 7. Marts 1936.**
- Pr. A. i Noterne til dette og følgende Kapitler henviser til Prager Annalen.
1. *Gazeta Polska*, 16. og 17. Marts 1936. Efter *Isvestia*, 23. Marts 1936.
 2. Se navnlig Gregory: *Memorandum on Japanese Competition*.
 3. *Round Table*, December 1933, S. 36.
 4. Udgivet af The China Critic i en en Brochure: *Japan and the Next World War*, med Fortale af Lord Cecil, af Dr. Maigreabeille: *Le péril jaune*.
 5. Engelsk Blaabog, Cmd. 5143, Nr. 12.
 6. *ib.*, Nr. 24.
 7. *ib.*, Nr. 34.
 8. *ib.*, Nr. 37.
 9. *ib.*, Nr. 38.
 10. *ib.*, Nr. 40.
 11. *ib.*, Nr. 45.
 12. *ib.*, Nr. 46.
 13. *ib.*, Nr. 48, 49.
 14. *ib.*, Nr. 50.
 15. Flandins Meddelelse til den franske Presse. *Le Temps*, 9. Marts 1936. Ogsaa Sarrauts Radiotale, 8. Marts.
 16. Oplyst bl. a. af Formanden for Deputeretkammerets udenrigske Kommission, Henry Beranger, i en Konference i Paris, 17. Novbr. 1937. (*Echo de Paris*, 18. Novbr. 1937.) Se ogsaa *Survey* 1936, 272.
 17. Pr. A. Nr. 58.
 18. Pr. A. Nr. 57.
 19. *Round Table*, Juni 1934, S. 484.
 20. Locarnotraktatens Artikel 4, Paragraf 3 har følgende Ordlyd:
 »I Tilfælde af flagrant Krænkelser af Artikel 2 i nærværende Traktat eller flagrant Overtrædelse af Artiklerne 42 og 43 i Versailles-Traktaten [Forbud mod tyske Befæstninger og Samling af Stridskræfter paa venstre Rhinbred og i et 50 km bredt Bælte paa højre Bred], begaaet af en af de kontraherende Parter, forpligter hver af de kontraherende Magter sig fra nu af til uopholdelig [d.v.s. uden at afvente en Afgørelse i Folkeforbundet] at yde sin Hjælp til den Part, mod hvilken en saadan Krænkelser el. Overtrædelse er rettet, saa snart vedkommende Magt har kunnet forvisse sig om, at denne Krænkelser udgør en ikke-provokeret Angrebshandling, og om at uopholdelig Handling er nødvendig enten paa Grund af Grænseoverskridelse eller Aabning af Fjendtligheder eller Samling af bevæbnede Styrker i den demilitariserede Zone«.
 21. Foredrag i Chatam House, 2. April 1936. (*Germany and the Rhineland*, S. 48).
 22. Pertinax i *Foreign Affairs*, Juli 1936, S. 594.

23. *Times*, 6. Marts 1935, Artikel af Parlamentsmedarbejderen.
 24. Baade Tale og Memorandum findes til Eks. hos Berber: *Locarno*, S. 202 ff.
 25. Interview med Ward Price, *Daily Mail*, 11. Marts 1936.
 26. Cmd. 5743, 1936, Nr. 58. I Interviewet med Ward Price erklærede Hitler, at Tyskland vilde genindtræde i Folkeforbundet *immediately*. Se ogsaa Edens Underhustale, 9. Marts 1936.
 27. *Times*, 9. Marts 1936.
 28. Hitler i Karlsruhe, 12. Marts og Goebbels i Berlin 10. Marts.
 29. Overhuset, 11. Marts.
 30. *Times*, 23. Marts 1936.
 31. 9. Marts 1936.
 32. 9. Marts 1936.
 33. Møde i München, 14. Marts 1936.
 34. Se navnlig Werth: *The Destiny of France*, S. 226 f., *Survey*, S. 266 f.
 35. Pr. A. Nr. 58.
 36. *ib.*, Nr. 37.
 37. *Survey* 1936, S. 283.
 38. Pr. A. Nr. 56.
 39. Pertinax i *Echo de Paris*, 11. Marts 1936.
 40. *Survey*, S. 282.
 41. Pr. A. Nr. 62.
 42. De paagældende Dokumenter i Cmd. 5149, 1936.
 43. Pertinax i *Echo de Paris*, den 21. Marts 1936.
 44. 23. Marts 1936.
 45. 21. Marts 1936.
 46. Eden i Underhuset, 23. Marts 1936.
 47. *Survey*, 334
 48. Dokumentet i Berber-Locarno: *Eine Dokumentsammlung* (1936), S. 379 ff og i Cmd. 5175 (1936).
 49. Berber-Locarno, S. 403 f. f. og Cmd. 5175.
- Kap. XV. Virkningerne.**
- Gr. P. henviser i Noterne til dette og følgende Kapitler til Die Grosse Politik der Europäischen Kabinette 1871—1914.
 1. *Manchester Guardian*, 13. Juli 1936.
 2. Gr. P., 39 Nr. 15, S. 714.
 3. *Le Temps*, 28. Okt. 1936.
 4. *Messagero*, 26. Aug. 1936, *Tribuna*, 1. Sept. 1936 og *Corriere della Sera*, 22. Sept. 1936.
 5. Pertinax i *Echo de Paris*, 24. Maj 1936.
 6. *Zeitschrift für Geopolitik*, April 1939, S. 301.
 7. E. Massi, *ib.*, August—September 1939, 564.
 8. *Times*, Milano-Korrespondance, 17. Okt. 1936.
 9. 17. Januar 1937.
 10. *Economist*, 21. Novb. 1936.
 11. Monroe: *The Mediterranean in Politics*, S. 202.
 12. *Echo de Paris*, 8. April 1936.
 13. *Excelsior*, 8. Novb. 1936.
 14. *Survey* 1936, S. 356, 365.
 15. Udenrigsminister Jonkheer de Graeff i Første Kammer 14. Febr. og 17. Marts 1937.
 16. Detaljer i *South-Eastern Europe*, udg. af *The Royal Institute* i London.
 17. Londonderry: *Ourselves and Germany*, S. 85.
 18. *Die deutsche Volkswirtschaft*, 23. Juli 1936.
 19. *Morning Post*, 20. Okt. 1936. *Echo de Paris*, 19. Okt. 1936.
 20. *Frankfurter Zeitung*, 16. Dec. 1936.
 21. Tale i Frankfurt 9. Dec. 1936.
 22. Churchill: *Mens England sov*. S. 256. Ganske samme Synspunkt i *The Empire in the World*, ed. by E. Thomas Cook, f. Eks. S. 290.
 23. Underhuset 26. Marts 1936. I en Tale i Genève 25. Sept. 1936 anbefalede

- Eden regionale Sikkerhedspagter i Europa og tilføjede: »England er rede til at undertegne den Art Overenskomster i det vestlige Europa«. I en Tale i Overhuset 3. Marts 1937 brugte Lord Halifax Udtrykket »no man's land« om de Tilfælde, hvor England hverken vilde forpligte sig til at slaas eller ikke slaas.
24. Overhuset, 2. Marts 1937.
 25. *Times*, 3. Nov. 1936. Dagen forinden havde *Times'* Korrespondent i Paris gjort samme Synspunkter gældende. Tysklands Bestræbelser, skrev han, gik ud paa »at styrke dem baade i Frankrig og i England, som var villige til at købe tyske Tilsagn om Fred i Vest for Usikkerhed i Øst«. (2. Nov. 1936).
 26. *Times*, 11. Maj 1936.
 27. Dalton i Underhuset, 26. Marts 1936.
 28. *Daily Herald*, 10. Marts 1936.
 29. *ib.*, 21. Nov. 1936.
 30. *Times*, 7. Dec. 1936, *Manchester Guardian*, 5. Dec. 1936.
 31. *The Round Table*, Dec. 1936, S. 19.
 32. Tale i Bradford, 15. Dec. 1936.
 33. 29. Nov. 1937.
 34. Nic. Blædel: *Storpolitik 1937*, S. 65.
- Kap. XVI. Spanien.**
1. I Tidsskriftet *Gerarchia*, 1. Juni 1939. Efter *Pester Lloyd*, 2. Juni 1939.
 2. *Times*, 9. Juni 1939.
 3. *Forze Armate*, 8. Juni 1939. Efter *Times*, 9. Juni 1939.
 4. *Die Wehrmacht*, herausgegb. v. Oberkommando der Wehrmacht, Sonderheft, 30. Maj 1939. *Der Adler*, herausgegb. unter Mitwirkung des Reichsluftfahrtministeriums, Sonderheft, 31. Maj 1939.
 5. Gathorne-Hardy: *A Short History of International Affairs*, S. 428.
 6. Borkenau: *The Communist International*, S. 406.
 7. *Frankfurter Zeitungs Moskva-Korrespondent*, 25. Aug. 1936.
 8. Borkenau: *l. c.*, S. 407.
 9. *Survey*, 1937 II, S. 199.
 10. *ib.*, S. 199, 268.
 11. Oberst v. Zylander: *Berliner Borsen Zeitung*, Beilage 13. April 1939.
 12. Ansaldo i *Telegrafo*, efter *Berliner Tageblatt*, 18. Aug. 1937.
 13. *Paris Soir*, 19. April 1939.
 14. Udførlige Kildhenvisninger i *Survey* 1937 II, S. 68 ff.
 15. *Völkischer Beobachter*, 17. Juni 1937.
 16. *Times*, 21. Aug. 1937.
 17. Tale i Rom, 28. Okt. 1937.
 18. Tale, 9. Sept. 1937.
 19. Tale, 15. Sept. 1937.
 20. *Times'* Referat, 6. Febr. 1937.
 21. Tale, 14. Sept. 1937.
 22. Kircher i *Frankfurter Zeitung*, 15. Sept. 1937.
 23. Alexander Werth: *The Destiny of France*, S. 379.
 24. Underhuset, 29. Okt. 1936.
 25. *Observer*, 9. Aug. 1936.
 26. Det social-radikale Partis Eksekutiv-Komités Møde, 9. Sept. 1937. Paa samme Maade Delbos i Folkeforbundet, 18. Sept. 1937.
 27. Tale i Sarlat, 3. Aug. 1936.
 28. 25. Aug. 1936. Efter Werth: *op. c.* S. 382.
 29. F. Eks. Toynbee i *Survey*, 1937 II, S. 163 ff. og Liddell Hart: *Europe in Arms*, S. 110 f.
 30. Underhuset, 25. Juni 1937.
 31. Underhuset, 21. Juni 1938.
 32. Underhuset, 14. April 1934. (*Mens England sov*, S. 289 ff.).
 33. Underhuset, 19. Juli, 27. Juli, 21. Okt. og 28. Okt. 1937.
 34. Eden i Underhuset, 19. Jan. 1937.

35. 9. Marts 1937.
36. Overenskomstens Tekster og de led-sagende Breve i *Times*, 18. April 1938.
37. Underhuset, 2. Novb. 1938.
38. 3. Nov. 1938.
39. Kircher i *Frankfurter Zeitung*, 10. Dec. 1938.
40. *National Zeitung*, 21. Juni 1937.

Kap. XVII. Baldwin.

1. A Gentleman with a Duster: *The Conservative Mind*, S. 14, 31.
2. Tale i Classical Association, 8. Jan. 1926.
3. Tale i Cardiff, 15. Maj 1929.
4. Underhuset, 12. Marts 1931.
5. Underhuset, 30. Juni 1934.
6. Tale i Caxton Hall, 30. Okt. 1930.
7. Tale i Glasgow, 23. Nov. 1934.
8. Tale i Llandrindod Wells, 8. April 1935.
9. Underhuset, 18. Maj 1934.
10. Tale i Yorkshire, 30. Juni 1935.
11. Tale i Bournemouth, 4. Okt. 1935.
12. Underhuset, 18. Juni 1936.
13. Underhuset, 22. Maj 1935. (Churchill: *Mens England sov*, S. 163).
14. Underhuset, April 1939. *Blod, Svett och Tårar*, S. 94.
15. Tale ved Lord Mayors Banket, 9. Nov. 1936.
16. Tale i April 1937 ved British Bankers' Associations Møde. Efter Graves og Hodge: *Vår långa Week-end*, S. 305.
17. Underhuset, 10. Nov. 1932.
18. Underhuset, 14. Marts 1934.
19. Underhuset, 7. Feb. og 8. Marts 1934. Churchill: *Mens England sov*, S. 76 ff; 82 ff.
20. Underhuset, 8. Marts 1934. Ved et Albert Hall-Møde, 11. Maj, gentog Baldwin sit Løfte: *My statement in the House of Commons stands!*
21. Underhuset, 13. Juli 1934. *Mens England sov*, S. 106.
22. *Mens England sov*, S. 109 ff.
23. Simons Meddelelse i Underhuset, 2. Maj 1935.
24. Underhuset, 22. Maj 1935. *Mens England sov*, S. 156 ff.
25. Tale til The Peace Society, 31. Okt. 1935.
26. Underhuset, 23. Okt. 1935.
27. Underhuset, 24. Okt. 1935. *Mens England sov*, S. 190.
28. Underhuset, 10. Marts 1936. *Mens England sov*, S. 200 ff.
29. Cato: *Guilty Men*, S. 87.
30. *Observer*, 15. Marts 1936.
31. Arthur Salter: *Security. Can We Retrieve It?* S. 208.
32. Underhuset, 23. April 1936. *Mens England sov*. S. 225 f. f.
33. Underhuset, 21. Maj 1936. *Mens England sov*, S. 230 ff.
34. Underhuset, 20. Juli 1936.
35. Underhuset, 12. Nov. 1936. *Mens England sov*, S. 262 f. f.
36. Underhuset, 4. Marts 1937. *Mens England sov*, S. 281 f. f.
37. 28. Maj 1937.
38. 12. April 1937.
39. Tale i Albert Hall, 8. Juli 1937.
40. Tale i Albert Hall, 8. Juli 1937.
41. Tale i Worcester, 10. April 1937.
42. Underhuset, 22. Maj 1935. *Mens England sov*, S. 102.

Kap. XVIII. Chamberlain og Beroligelsespolitikken.

1. Underhuset, 1. Nov. 1938.
2. Francis Birrell i Bogen om Gladstone. Anført efter Paul Drailmière i *L'Eu-*

- rope Nouvelle*, Supplément, 5. Nov. 1938.
3. Omtalt f. Eks. hos Nicolson: *Why Britain is at War*, S. 96.
 4. Underhuset, 18. Maj 1938.
 5. Underhuset, 20. Febr. 1939.
 6. Churchill: *Blod, Svett och Tårar*, S. 33 ff.
 7. Nevile Henderson: *Failure of a Mission*, S. 101.
 8. Underhuset, 21. Febr. 1939.
 9. Arthur Salter: *Security. Can we Retrieve It?* S. 189.
 10. Henderson, S. 99.
 11. Underhuset 1. Novbr. 1938.
 12. *Times*, 2. Juni 1937.
 13. Henderson, S. 94, 35.
 14. ib., S. 26, 65 f.
 15. William L. Shirer: *Dagbok från Berlin*, S. 118.
 16. Henderson, S. 130.
 17. ib., S. 224.
 18. ib., S. 211 f.
 19. ib., S. 129.
 20. ib., 102.
 21. ib., S. 77 f.
 22. ib., S. 91.
 23. Underhuset, 1. Nov. 1938.
 24. Underhuset, 25. Juni 1937.
 25. Underhuset, 21. Febr. 1938.
 26. Underhuset, 22. Febr. 1938.
 27. Tale i The Nineteen-Hundred Club, Juni 1936.
 28. Underhuset, 21. Dec. 1937.
 29. *British Documents* III, S. 402.
 30. Utrykt Kilde.
 31. Henderson, S. 103.
 32. ib., S. 196.
 33. Underhuset, 11. Juli 1936.
 34. Chamberlains Meddelelser i Underhuset, 14. Nov. 1938.
 35. Pertinax i *Echo de Paris*, 26. Febr. 1938.
 36. I en Artikel i *Berliner Tageblatt*, 4. Jan. 1938, paastod Gayda, at det var Italien og Tyskland, der havde lidt under »de rødes Pirateri«!
 37. Eden i Underhuset 20. Dec. 1937 og 21. Febr. 1938.
 38. Londonderry: *Ourselves and Germany*, S. 146 f.
 39. Henderson, S. 77.
 40. Pr. A. Nr. 86.
 41. Londonderry, l. c., S. 154.
 42. *Evening Standard*, 13. Nov. 1937.
 43. 13. Nov. 1937.
 44. *Manchester Guardian*, 27. Nov. 1937, cfr. *Yorkshire Post*, 17. Nov. 1937.
 45. *National Zeitung*, 17. Uovbr. 1937.
 46. Tale paa Partidagen i Nürnberg, 7. Aug. 1937 og paa Bückeberg, 3. Okt. 1937.
 47. Henderson op. c., S. 118.
 48. *Manchester Guardian*, 17. Nov. 1937.
 49. *Germania*, efter *Le Temps*, 22. Nov. 1937.
 50. Amery repræsenterede paa dette Tidspunkt disse Synspunkter. Se f. Eks. *Times*, 26. Okt. 1937.
 51. 28. Okt. 1937.
 52. 25. Nov. 1937.
 53. Henderson op. c., S. 99.
- Kap. XIX. Ved Aarsskiftet 1938.**
1. Udtrykket var overtaget fra Hitlers Rigsdagstale, 30. Jan. 1937.
 2. Pertinax i *Echo de Paris*, 1. Dec. 1937.
 3. Henderson, S. 115.
 4. *Le Temps*, 11. Dec. 1937.
 5. *National Zeitung*, 12. Dec. 1937.
 6. *Sunday Times*, 19. Dec. 1937.
 7. To Dage efter at Flandins Artikel var fremkommet, erklærede Chamberlain i Underhuset, at England ikke kunde være »Verdens Politibetjent«.
 8. *Jomiuri*, 11. Dec. 1937. Efter *Bulletin*, 27. Nov. 1937.

9. 8. Nov. 1937.
10. *Times*, 8. Nov. 1937.
11. Tale i Foreign Press Association, 12. Jan. 1937.
12. *Völkischer Beobachter*, 17. Jan. 1937.
13. Tale i Hamborg, 4. Febr. 1937.
14. *Deutsche Allgemeine Zeitung*, 21. Nov. 1937.
15. *Berliner Tageblatt*, 1. Jan. 1938.
16. *National Zeitung*, 6. Jan. 1938.
17. *National Zeitung*, 8. Dec. 1937.

Kap. XX. Danzig.

1. Polsk Hvidbog, Nr. 13.
2. ib., Nr. 15.
3. ib., Nr. 16.
4. ib., Nr. 19.
5. ib., Nr. 27.
6. ib., Nr. 29.
7. ib., Nr. 30.
8. ib., Nr. 34.
9. Højkommissær Lesters Aarsberetning i *League of Nations Official Journal*, Febr. 1936.
10. *Survey*, 1936, S. 571.

Kap. XXI. Præludium.

1. 6. Febr. 1938.
2. *Deutsche Allgemeine Zeitung*, 6. Febr. 1938.
3. Fælles Korrespondance til Provinspressen, 7. Febr. 1938.
4. M. W. Fodor i *Foreign Affairs*, Juli 1938, S. 591.
5. Henderson, S. 110.
6. Tale i Milano, 1. Nov. 1936.
7. Teksten f. Eks. i *Survey*, 1936, S. 450 og hos Zernatto: *Die Wahrheit über Österreich*, S. 160.
8. Zernatto l. c., S. 162. Gedye: *Faldne Bastioner*, S. 116 ff.

9. *Times*, 13. Juli 1936. Som sædvanlig havde Bladets Korrespondenter en ganske anderledes realistisk Opfattelse af Situationen end Lederskriverne. Den 19. Aug. analyserede den central-europæiske Korrespondent saaledes Overenskomsten og kom til det Resultat, at »den aabner Døren til *Anschluss*«.
10. *Echo de Paris*, 14. Juli 1936.
11. *Giornale d'Italia*, 26. Febr. 1937.
12. Martin Fuchs (østrigsk Diplomat) i *Revue de Paris*, 1. Nov. 1938.
13. *National Zeitung*, 6. Jan. 1938.
14. *Völkischer Beobachter*, 12. Marts 1938.
15. Zernatto: l. c., S. 183 ff; Oswald Dutch: *Thus Died Austria*, S. 155 ff.
16. Zernatto: l. c., S. 195.
17. Zernatto: l. c., S. 198, Dutch: l. c., S. 160. Endvidere Viator [Pseudonym for Puaux, den franske Minister i Wien] i *Revue de Paris*, 1. Maj 1938, S. 190.
18. Tale i Leipzig, 26. Marts 1938.
19. *Times*, 15. Febr. 1938.
20. *Daily Telegraph*, 16. Febr. 1938.
21. *Times*, 14. Februar 1938.
22. *Observer*, 20. Februar 1938.
23. *National Zeitung*, 17. Febr. 1938.
24. *Elter Figaro*, 23. Febr. 1938.
25. Jfr. Görings Tale i Berlin 13. Marts, hvor Tyskland proklameres som »*Hüter und Schirmherr* for alle Tyskere, ogsaa udenfor Rigets Grænser«.
26. Dagen efter Hitlers Rigsdagstale skrev *Berlingske Tidende*, at den rummede »en Trusel, der en Dag kan ryste den europæiske Freds Grundvold saa voldsomt, at Jordskælvet vil være uundgaeligt«.
27. Alfred Ingeman Berndt: *Der Marsch in Grossdeutsche Reich* (Forord af Udenrigsminister v. Ribbentrop), S. 20.

28. *Daily Mail*, 14. Marts 1938.
29. *Echo de Paris*, 22. Febr. og 26. Febr. 1938. *L'Europe Nouvelle*, 26. Febr. 1938.
30. Pr. A. Nr. 92.
31. *ib.*, Nr. 95 cfr. Nr. 97.
32. *ib.*, Nr. 86.
33. *ib.*, Nr. 110.
34. *Regime fascista*, 11. Febr. 1938.
35. Viator i *Revue de Paris*, 1. Jan. 1938, S. 188.

Kap. XXII. Østrigs Erobring.

1. Zernatto: *Die Wahrheit über Österreich*, S. 239.
2. Oswald Dutch: *Thus Died Austria*, S. 197.
3. Gedye. *Faldne Bastioner*, S. 168 ff.
4. Viator i *Revue de Paris*, 1. Maj 1938.
5. Mærkeligt nok husker Zernatto, l. c., S. 275, fejl paa dette Punkt.
6. Mussolinis Tale i Deputeretkammeret, 16. Marts 1938.
7. Den følgende Fremstilling støtter sig navnlig til de foran anførte Publikationer af Zernatto, Gedye og Viator og til Chamberlains Meddelelse i Underhuset, 14. Marts 1938.
8. Agence Havas i Følge Ritzaus Bureau, 12. Marts Kl. 1 Morgen.
9. Hadamovsky: *Weltgeschichte im Sturmschritt*, S. 120.
10. *Times*, 16. Marts 1938.
11. En Fortegnelse over de mest fremtrædende Politikere, Statsmænd, Biskopper, Monarkister o. s. v., der blev arresteret eller sendt til Dachau, findes hos Deutch l. c., S. 251 f.
12. Se navnlig Gedye d. c., S. 211 ff.
13. Efter Viator l. c., S. 207.
14. Meddelt i *National Zeitung* (Basel), 29. April 1938.
15. Se Tabellen i *South-Eastern Europe* (The Royal Institute London).

16. *National Zeitung*, 14. Marts 1938.
17. *National Zeitung*, 14. Marts 1938.
18. Tale i Berlin, 28. Marts 1938.
19. Tale i Königsberg, 25. Marts 1938.
20. Tale i Hamburg, 25. Marts 1938.
21. Tale i Wien, 29. Marts 1938.
22. 24. Marts 1938.
23. Ward Price i *Daily Mail*, 14. Marts 1938.
24. Pr. A. Nr. 104 og 105. Fr. Gulb. Nr. 7. Cfr. Chamberlains Underhus-tale den 14. og Halifax' Overhus-tale den 16. Marts 1938.
25. Dette Punkt nævnes i Chamberlains Tale og i Mastnys Indberetning til Regeringen i Prag, der er citeret i Fr. Gulb. Nr. 7. Naar det ikke findes i Mastny-Indberetningen, som den foreligger i Pr. A. Nr. 105, er Grunden uden Tvivl den, at den tyske Udgiver af Prager-Akterne har udeladt den (cfr. Indledningen til Pr. A., S. 13).
26. Pr. A. Nr. 105.
27. Fr. Gulb. Nr. 8.

Kap. XXIII. Det fraværende Europa.

1. Efter Seton-Watson: *Britain in Europe*, S. 474.
2. *Times*, Rom-Telegram, 14. Marts 1938.
3. Teksten i *Le Temps*, 14. Marts 1938 og hos Dutch: *Thus Died Austria*, S. 224.
4. Zernatto: *Die Wahrheit über Österreich*, S. 319.
5. Dutch: l. c. S. 197 f.
6. l. c., S. 227. *Bulletin*, 19. Marts 1938, S. 40.
7. 24. April 1938.
8. *Europäische Revue*, April 1938.
9. *Gionale d'Italia*, 8. Maj 1938.
10. Tale i Genua, 14. Maj 1938.
11. Pr. A., Nr. 116.

12. Werth: *France and Munich*, S. 118 ff.
13. De Monzie: *Ci-devant*, S. 16. Cfr. Pr. A., Nr. 116.
14. Suarez et Laborde: *Agonie de la Paix* (1942), S. 90, 85.
15. Pr. A., Nr. 116.
16. I en Samtale med Forf. i Nov. 1938.
17. De flg. Oplysninger navnlig fra *Revue des deux Mondes*, 15. Sept. 1938, og L.-O. Frossard: *Le désert au vilage* (1938).
18. Pr. A., Nr. 103.
19. Henderson, S. 115.
20. ib., S. 123.
21. Overhuset, 16. Marts 1938.
22. Underhuset, 14. Marts 1938.
23. Overhuset, 29. Marts 1938.
24. Pr. A., Nr. 116.
25. Pr. A., Nr. 121.
26. Driscolls Artikler udforligt refereret af Seton-Watson: *Munich and the Dictators* (1939), S. 39, og af Hamilton Fish Armstrong i *Foreign Affairs*, Jan. 1939, S. 210.
27. Utrykt Kilde.
28. Churchill: *Skridt for Skridt*.
29. Cmd 5726, 1938.
30. Overhuset, 3. Nov. 1938.
31. Overhuset, 29. Marts 1938.
10. *Isvestia*, 1. August 1933.
11. *Isvestia*, 1. August 1933.
12. 18. Marts 1935.
13. *Survey*, 1936, S. 300.
14. *Daily Telegraph*, 18. Marts 1936.
15. *Le Temps*, 12. Febr. 1936.
16. *Isvestia*, 5. Maj 1937.
17. Davies: l. c., S. 49.
18. ib., S. 116.
19. *Isvestia*, 29. Marts 1938.
20. Davies: l. c., S. 186.
21. *Bulletin*, 2. April 1938, S. 56.
22. Underhuset, 24. Marts 1938.
23. Churchill: *Mens England sov*, S. 104 f.
24. Tale i Manchester, 9. Maj 1938. Churchill: *Blod, Svett, och Tårar*, S. 27.
25. Davies: l. c., S. 189 f.
26. *Isvestia*, 26. Jan. 1938. Allerede i Nov. 1936 havde Litvinof sagt det samme paa den centrale Eksekutivkomités Præsidiiums Møde: »Hvis andre Nationer virkelig vil organisere Freden og den kollektive Sikkerhed, kan de ikke klare sig uden Sovjetunionen ... Jeg understreger, at det her ikke drejer sig om at isolere Sovjetunionen, men om at isolere andre Lande og gøre dem forsvarslose«. (*Isvestia*, 5. Maj 1937).

Kap. XXIV. Russisk Politik.

1. Joseph E. Davies: *Mission to Moscow*. 1942.
2. Davies: l. c., S. 170.
3. ib., S. 102.
4. Rauschning, S. 266.
5. *Isvestia*, 4. Marts 1933.
6. Tale ved det øverste Raads Aabning, 31. Oktober 1939.
7. *Völkischer Beobachter*, 7. August 1933.
8. *Isvestia*, 6. Maj 1933.
9. *Isvestia*, 22. Marts 1933.
27. Davies: l. c., S. 194.
28. ib., S. 205 f.
29. ib., S. 208.
30. ib., S. 277.
31. ib., S. 206.
32. ib., S. 179.
33. ib., S. 105.
34. Nic. Blædel: *Storpolitik 1937*, S. 34 ff.
35. Davies: l. c., S. 115.

**Kap. XXV. Det czechoslovakiske
Spørgsmaal.**

Henderson henviser i Noterne til dette Kapitel til: Henderson: *The Failure of a Mission*.

1. Elisabeth Wiskemann: *Czechs and Germans* (1938), S. 89.
2. ib., S. 94.
3. Haskins and Lord: *Some Problems of the Peace Conference* (1920), S. 270 f.
4. Temperley: *A History of the Peace Conference of Paris (1920—24)* IV, S. 268.
5. Wiskemann: op. c., S. 90.
6. Crümer: *Grundzüge einer Geopolitik Deutschlands i Zeitschrift für Geopolitik* 1936, Heft 1, S. 9.
7. Interview i *Petit Parisien*, 17. Juni 1935.
8. F. Eks. Wiskemann: l. c. og Karlgren: *Henlein, Hitler og Tjeckerna* (1938).
9. Wiskemann: l. c., S. 255.
10. *Bulletin*, 7. Maj 1938, S. 10. Et godt udførligt Referat findes hos Henderson: *Eyewitness in Czechoslovakia* (1939), S. 33 ff.
11. 25. April 1938.
12. Interview med Ward Price i *Daily Mail*, 26. Maj 1938.
13. Tale i Berlin, 21. Juni 1938.
14. *Le Peuple*, 12. Oktober 1938.
15. En Embedsmand i det czechoslovakiske Udenrigsministerium til Gedye: l. c., S. 299.
16. *The Round Table*, Decbr. 1938.
17. Pr. A., Nr. 123.
18. Henderson, S. 129.
19. Nicolson: *Why Britain is at War*, S. 78 f.
20. Gedye, S. 272; Alexander Henderson, S. 58.
21. Henderson, S. 136.
22. *Bulletin*, 4. Juni 1938, S. 6.
23. Henderson, S. 135.
24. *Le Temps og Journal des Debats*, 4. Juni 1938.
25. Bankettale i Paris, 12. Juli 1938.
26. Pr. A., Nr. 40.
27. Overhuset, 27. Juli 1938.
28. *L'Europe Nouvelle*, 6. August 1938.
29. Gedye: l. c., S. 321.
30. Tale, 27. August 1938. *Blod, Svett och Tårar*, S. 50.
31. *Daily Telegraph*, 27. August 1938. *Bulletin*. 10. August 1938, S. 6.

Kap. XXVI. München.

1. Det czechiske Ministeriums Vicepræsident, Bechym, 8. Sept. 1938.
2. *Times*, 7. Sept. 1938.
3. Refereret f. Eks. i *Bulletin*, 10. Sept. 1938, S. 6.
4. Cmd. 5847 (1938). Alle Krisens Dokumenter er samlet i en lille svensk Bog: *Internationale Politik 5. Tjeckoslovaikiens Undergang i dokumentarisk Belysning* (1939).
5. De Monzie: *Ci-devant*, S. 17.
6. Daladiers Tale i Deputeretkammeret, 4. Okt. 1938.
7. Underhusetale. 28. Sept. 1938.
8. Pr. A., Nr. 160.
9. Duff Cooper i Underhuset, 3. Okt. 1938.
10. *Times*, 19. Sept. 1938.
11. De Monzie: l. c., S. 31.
12. Saaledes Werth: *France and Munich*, S. 263, og Seton-Watson: l. c., S. 63. Pertinax er ikke sikker paa, at denne Oplysning er nøjagtig: *L'Europe Nouvelle*, 1938, S. 1027.
13. Meddelt f. Eks. hos Seton-Watson, S. 181 ff, og i *Tjeckoslovaikiens Undergang*, S. 30 ff.
14. Disse Oplysninger, der senere er be-

- kræftet, er først givet i *L'Europe Nouvelle*, 29. Oktober 1938.
15. Instruksen meddelt af Understatssekretær Butler i Underhuset, 5. Okt. 1938.
 16. Seton-Watson, l. c., S. 67 f, *Foreign Affairs*, Jan. 1939, S. 235, cfr. Seton-Watson i *Fortnightly Review*, Nov. 1938.
 17. Offentliggjort i Pr. A., Nr. 166.
 18. Underhuset, 28. Sept. 1938.
 19. Henderson: *Failure*, 154.
 20. Cmd. 5847 (1938), Nr. 3.
 21. ib., Nr. 4.
 22. ib., Nr. 5.
 23. ib., Nr. 6. (Kortet findes ogsaa i denne Hvidbog).
 24. Henderson: *Failure*, S. 157.
 25. ib., S. 155 f.
 26. Pr. A., Nr. 168 og 169.
 27. Suarez et Laborde: *Agonie de la Paix* (1942), S. 107. *Bulletin*, 8. Okt. 1938, S. 50.
 28. Suarez et Laborde: l. c., S. 110.
 29. *Times'* Paris-Korrespondent, 26. Sept. 1938.
 30. Pr. A., Nr. 174.
 31. Henderson: *Failure*, S. 159.
 32. Ciano: Tale i det italienske Kammer, 30. Nov. 1938.
 33. Werth: l. c., S. 289.
 34. Episoden er udførligt belyst og dokumenteret i *L'Europe Nouvelle*, Supplément, 8. Okt. 1938; Armstrong: l. c., S. 257 ff.; Werth: l. c., S. 288 ff.
 35. Henderson: *Failure*, S. 160.
 36. Henderson, S. 161 f. Chamberlains Tilbud nævnes kort i den franske Gulbog fra 1939, Nr. 15.
 37. Seton-Watson, S. 80. Fr. G., Nr. 15. Cfr. Suarez et Laborde flere Gange omtalte Bonnet-Apologi, S. 118 f. I den franske Gulbog udkom, forelaa der fra fransk Side kun to vage Hen-
- tydninger til disse Forslag — »præcise Forslag«, »et nyt Forslag« — i Daladiers Tale i Deputeretkammeret 4. Oktober og Bonnets i Kammerets udenrigspolitiske Kommission. Der blev dog intet meddelt om deres Indhold.
38. Cmd. 5848 (1938), Nr. 1.
 39. Daladier i Deputeretkammeret, 4. Okt., og Suarez et Laborde, l. c., S. 119 ff.
 40. Cmd. 5848, Nr. 2.
 41. Teksten i *Journal des Debats*, 30. Sept. 1938.
 42. Henderson, S. 164.
 43. Armstrong: l. c., S. 262.
 44. Teksten f. Eks. i Cmd. 5848, Nr. 4, og i *TjECKOSLOVAKIENS Undergang*, S. 83 ff.
 45. Pr. A., Nr. 179.
 46. Pr. A., Nr. 180.
 47. *Times*, 10. Okt. 1938.
 48. Det czechoslovakiske statistiske Departements Meddelelser i *L'Europe Centrale*, 15. Okt. 1938.

Kap. XXVII. Efter München.

1. Gathorne-Hardy: *A Short History of International Affairs 1920—1939* (1942), S. 472.
2. Pr. A., Nr. 150.
3. Pr. A., Nr. 164.
4. *Le Peuple*, 12. Oktober 1938.
5. Ambassador Dodds *Diary* (1941), S. 241.
6. Gedye: *Faldne Bastioner*, S. 264.
7. Fr. Gb., Nr. 33.
8. *Bulletin*, 14. Jan. 1939.
9. ib., S. 17.
10. Duranty: *The Kremlin and the People* (1942), S. 114.
11. *Times*, 22. September 1938; *Bulletin*, 8. Oktober 1938, S. 65.

12. Gedye: *Faldne Bastioner*, S. 312 f.
 13. *Times*, 23. Sept. 1938. Paa samme Maade Werth: *France and Munich*, S. 248.
 14. Suarez et Laborde: *Agonie de la Paix*, S. 95.
 15. Seton-Watson: *Munich and the Dictators* (1939), S. 93.
 16. Davies: *Mission to Moscow*, S. 277.
 17. *ib.*, S. 279.
 18. Efter det fulde Referat i *l'Humanité*, 13.—14. Marts 1939.
 19. Davies, *op. cit.*, S. 281.
 20. Chamberlains Meddelelse i *Underhuset*, 6. Okt. 1938.
 21. Teksten f. Eks. i *Bulletin*, 22. Oktober 1938, S. 30.
 22. *Talen*, 3. Okt. 1938.
 23. *Underhuset*, 4. Okt. 1938.
 24. *Underhuset*, 5. Okt. 1938.
 25. *Overhuset*, 3. Okt. 1938.
 26. *Tale i München*, 8. November 1938.
 27. *Tale i Hamburg*, 21. Okt. 1938.
 28. 27. Nov. 1938.
 29. *Giornale d'Italia*, 8. Okt. 1938.
 30. Et udmærket dokumenteret Skrift er Konrad Heiden: *Tyskland i fara* (1939).
 31. Rauschnig: *Hitler n'a dit*, S. 98.
 32. 18. Nov. 1938.
 33. *Das schwarze Korps*, 24. Novbr. 1938.
 34. *Bulletin*, 22. Okt. 1938, S. 3 ff.
 35. *B. Z. am Mittag*, 17. Okt. 1938.
 36. *Underhuset*, 1. Nov. 1938.
 37. *Underhuset*, 30. Nov. 1938.
 38. *Tale i Edinburgh*, 24. Okt. 1938.
 39. Kerillis: *On the Causes*, S. 134.
 40. *Tale i Périgueux*, 8. Okt. 1938. Efter Werth: *France and Munich*, S. 345. Bonnet gentog samme Argument paa den social-radikale Kongres i Marseille, 30. Okt. 1938.
 41. Jules Romains: *Cela dépend de vous* (1939).
 42. *Tale i Marseille*, 27. Okt. 1938.
 43. 3. Okt. 1938.
 44. 18. Okt. 1938.
 45. Meddelt i *Le Temps*, 28. Okt. 1938.
 46. *Times*, 29. Dec. 1938.
 47. *Völkischer Beobachter*, 7. Dec. 1938.
 48. *Frankfurter Zeitung*, 11. Dec. 1938.
 49. *Fr. Gb.*, Nr. 16.
 50. Teksten f. Eks. i *Fr. Gb.*, Nr. 28, og *T. Hv.*, Nr. 329.
 51. *Fr. Gb.*, Nr. 150.
 52. *ib.*, Nr. 163.
 53. *ib.*, Nr. 168.
 54. *Bemerkungen zum französischen Gelbbuch* (Als Manuskript gedruckt). S. 17 ff.
 55. *ib.*, S. 21.
 56. *Pol. Dok.*, Nr. 5.
 57. *Frankfurter Zeitung*, 14. Dec. 1938.
 58. *ib.*, 27. Dec. 1938.
 59. *ib.*, 10. Dec. 1938.
 60. *Tale ved Pressebanketten*, 13. Dec. 1938.
 61. Den italienske Note og det franske Svar blev først offentliggjort af det franske Udenrigsministerium sidst i Marts 1939. Begge Dokumenter i *Le Temps*, 31. Marts 1939.
 62. 31. December 1938.
 63. *Sidebotham i Sunday Times*, 8. Jan. 1939.
 64. *Reuter-Telegram*, 12. Jan. 1939.
 65. *Tevere*, 27. Jan. 1939.
 66. Meddelt af den kinesiske Legation i København, 12. Februar 1939.
- Kap. XXVIII. Czechoslovakiet udsattes.**
1. *Bulletin*, 25. Febr. 1939, S. 27.
 2. Henderson: *Failure*, S. 91.
 3. *Tale i Blackburn*, 22. Febr. 1939.
 4. Cayda i *Giornale d'Italia*, 31. Jan. 1939.
 5. *Relazione Internazionale*. 5. Febr. 1939.

6. *Bulletin*, 28. Jan. 1939, S. 5.
 7. *Frankfurter Zeitung*, 27. Febr. 1939.
 8. *Manchester Guardians* maritime Medarbejder, 21. Jan. 1939.
 9. Tale i London, 16. Febr. 1939.
 10. Nicolson: *Why Britain is at War*.
 11. Pol. Dok., Nr. 10.
 12. *Observer*, 12. Marts 1939.
 13. Henderson: *Failure*, S. 183 ff.
 14. 31. Dec. 1938.
 15. 5. Jan. 1939.
 16. Bonnet i Deputeretkammeret, 18. Marts 1939.
 17. Fr. Gb., Nr. 44 og 47.
 18. ib., Nr. 48.
 19. Svaret til Frankrig, Fr. Gb., Nr. 51.
 20. Fr. Gb., Nr. 79.
 21. *Times*, 17. Marts 1939.
 22. Fr. Gb., Nr. 65.
 23. *Daily Worker*, 6. Marts 1939.
 24. *Neues Wiener Tageblatt*, 9. Marts 1939.
 25. Gathorne-Hardy: *A Short History of International Affairs 1920—1939*, S. 480.
 26. *Times*, 20. Marts 1939.
 27. *Börsen Zeitung*, 13. og 14. Marts 1939.
 28. Lord Halifax i Overhuset, 20. Marts 1939.
 29. Fr. Gb., Nr. 77.
 30. F. Eks. i *Bulletin*, 25. Marts 1939, S. 8.
 31. 23. Marts 1939.
 32. *Prager Tageblatt*, 17. Marts 1939.
 33. 23. Marts 1939.
 34. *Völkischer Beobachter*, 18. Marts 1939.
 35. *Börsen Zeitung*, 15. Marts 1939.
 36. *Deutsche Allgemeine Zeitung*, 18. Marts 1939.
 37. *Zeitschrift für Geopolitik*, Oktober 1938, S. 782 og 786.
 38. ib., April 1939, S. 286 f.
 39. Hatt: *Hvem kæmper om Kloden*, S. 158.
 40. Tysk-slovakisk Overenskomst, 23. Marts 1939.
 41. Hitlers Rigsdagstale, 28. April 1939.
 42. *Hamburger Fremdenblatt*, 16. Marts 1939.
 43. *Times*, 21. Marts 1939.
 44. Suarez et Laborde: *Agonie de la Paix*, S. 154.
 45. Werth: *France and Munich*, S. 433.
 46. Fr. Gb., Nr. 72.
 47. Teksten i Fr. Gb., Nr. 76.
 48. ib., Nr. 78.
 49. Tysk Hvidbog, Nr. 262.
- Kap. XXIX. Det polske Spørgsmaal.**
1. *Daily Mail*, 14. Marts 1938.
 2. P. Hvb., Nr. 44. Tysk Hvb., Nr. 197.
 3. P. Hvb., Nr. 45.
 4. P. Hvb., Nr. 46. Tysk Hvb., Nr. 198.
 5. P. Hvb., Nr. 48. Tysk Hvb., Nr. 200.
 6. P. Hvb. Nr. 49. Tysk Hvb., Nr. 201.
 7. P. Hvb., Nr. 52 og 53. Tysk Hvb., Nr. 202.
 8. *Bulletin*, 25. Marts 1939.
 9. Fr. Gb., Nr. 83—87.
 10. P. Hvb., Nr. 61. Tysk Hvb., Nr. 203.
 11. P. Hvb., Nr. 62.
 12. P. Hvb., Nr. 63. Tysk Hvb., Nr. 208.
 13. P. Hvb., Nr. 64. Tysk Hvb., Nr. 211.
 14. Tysk Hvb., Nr. 204—207, 211. P. Hvb., Nr. 63.
 15. *Times*. 18. Dec. 1939.
- Kap. XXX. Englands nye Politik.**
1. Frederick L. Schuman: *Night over Europe*, 1941, S. 116.
 2. *Frankfurter Zeitung*, 19. Marts 1939.
 3. Fr. Gb. Nr. 80.

Navneregister

- Alexander I, russisk Czar, 226, 227, 230
Alexander, jugoslavisk Konge, 244
Alexandrovsky, russisk Diplomat, 536
Alfons XIII, spansk Konge, 329
Amery, 370, 540
Ansaldo, Giovanni, italiensk Redaktør
277, 409
Antonescu, rumænsk Udenrigsminister,
401
Astor, Lady, 466
Asquith, engelsk Politiker, 241, 271
Attlee, Clement, 249
- Baker, P. Noel, engelsk Politiker, 540
Barthelémy, fransk Professor, 460
Baldwin, Stanley, engelsk Politiker, 215
234, 241, 249—250, 255, 267, 270, 282,
283, 287, 288, 289, 295, 302, 343, 352,
353—375, 381, 391, 398
Balfour, Arthur James, 103
Barthou, Louis, 233, 234, 235, 238, 239—
244, 246, 400
Beatty, Lord, 270
Beck, Josef, 237, 238, 259, 401, 414, 438,
528, 575—578, 580, 585
Bélin, 463
Benedetti, 220
Benes, Edouard, 190, 460, 461, 462, 490—
91, 499, 502 508, 511, 519, 524, 531,
536
Bernhardi, 140, 142, 145, 151—53, 161,
172
Berndt, 420
von Bernstorff, Greve, 158, 159
- Berthod, Aimé, 547
Bismarck, 114, 141, 146, 165, 217, 219—21.
224, 340, 379, 449, 455, 486
Blanqui, Louis Auguste, 66—67, 130
von Blomberg, 199, 419, 421—22
Blum, Léon, 255, 265, 309, 338, 340, 341,
342, 405, 406, 459, 462, 463
Bohle, Wilhelm, 41, 131
Boncour, Paul, 186, 306, 459, 461, 462
Bonnet, Georges, 28, 220, 404, 461, 466,
467, 491, 492, 493, 494, 495, 500, 502,
505, 506, 512, 513, 515, 518, 521, 536,
546—51, 553, 573
de Bono, Marskal, 252 274, 284
von Bose, 47
Brandenburg, Erich, 156—57
von Brauchitsch, 419, 423
Breitscheid, 176
Briand, Aristide, 56, 167, 169—71, 342
Brockdorff-Rantzau, 111, 197
de Broqueville, 271
Brüning, 35, 167, 178
Bullitt, William, 546
von dem Bussche, 96—97
Butler, 347, 537
von Bülow, 293
Bülow, Fyrst, 32, 158
Bürckel, 449, 563
Bäumler, 77
- Cambon, Jules, 159
Cambon, Paul, 328
Carol, rumænsk Konge, 401
Castlereagh, Lord, 215, 226, 227, 230

NAVNEREGISTER

- Cavour, 220
 Chamberlain, Austen, 167, 185, 225—26, 227, 235, 367
 Chamberlain, Joseph, 379
 Chamberlain, Neville, 30, 31, 140, 163, 231, 261, 327, 343, 344, 346—49, 352, 363, 373, 375, 376—98, 399—400, 411, 425, 434, 435—37, 438, 439, 440, 447, 454, 464—469, 472, 479, 483, 491—496, 502, 503, 506, 507, 508—511, 512, 513, 514, 519—526, 529—533, 538—548, 551—562, 571—72, 578—79, 581, 583—84, 587—90
 Chastenet, 501, 512
 Chaunvéi, 137
 Chautemps, 399, 406, 440, 459
 Chiang Kai-Shek, 407, 408, 554
 Chodaski, 580
 Churchill, Winston, 94, 162, 205, 218, 234, 322, 323, 345, 357, 362, 364—367, 369—72, 375—77, 381—8, 398, 405, 480, 482, 497, 538, 539, 540, 589, 592
 Chvalkovsky, 564
 Ciano, Greve, 62, 72, 312, 314, 330, 346, 348, 409, 521, 522, 528, 551, 579, 581
 Clemenceau, Georges, 106, 111, 167, 171, 177, 213
 Cooper, Duff, 23, 503, 512, 540
 Corap, 138
 Corbin, 228—29
 Coulondre, 533, 563, 582, 587—88
 Cranborne, Lord, 281, 346, 436, 538, 540
 Cripps, Stafford, 540
 Cromwell, Oliver, 214
 Crowe, Eyre, 143—144, 213, 390
 Curtius, 177
 Caillaux, 500

 Daladier, Edouard, 31, 137, 234, 340, 461, 466, 492, 495, 502—503, 505, 506, 512, 513, 515, 522, 524, 525, 529, 531—32, 546, 553, 554, 560, 562, 591
 Dalton, 382, 492, 540
 Daudet, Léon 275

 Davies, Joseph E., 471, 472, 478—82, 483, 537, 538
 Delbos, Yvon, 285, 300, 309, 327, 338—339, 340, 399—403, 436, 437, 439—440
 von Detten, 47
 Dickstein, 134
 von Diercksen, 23, 419
 Dietrich, 57, 429
 Dimitroff, 42, 45
 Disraëli, 539
 Dodd, 533
 Dollfuss, 40, 134, 179, 180—84, 188, 190, 191, 194, 241, 268, 365, 429, 442—45
 Doumergue, 234, 244
 Driscoll, Joseph, 466
 Droysen, 141

 Edelmann, 75
 Eden, Anthony, 127, 247, 248, 258, 259, 268, 275, 279, 281, 289, 298, 301, 303—308, 323—27, 336, 339, 345, 346, 347, 389, 394, 399, 407, 432, 434—37, 440, 468, 476, 540
 Eduard VII, Konge af England, 157
 Ernst, Karl, 48, 49
 Erzberger, 93
 Esser, 35

 Farinacci, Roberto, 437
 Faure, Paul, 463
 Ferdinand, spansk Kronprins, 24
 Fichte, 172
 Filip af Hessen, 455
 Flandin, 244, 246—247, 294, 296, 297, 299, 300, 304, 306—307, 344, 404, 406, 438, 439, 440, 462, 463, 512, 521
 Foch, 95
 Forster, 415, 417, 418
 Franck, Dr., 87—88, 182, 183
 Franck, Walter, 84
 Franco, 329—330, 332, 334, 342—48, 351, 380, 408, 469, 554
 Franz Ferdinand, Ærkehertug, østrigsk Tronfølger, 26
 Frederik den Store, 150, 152, 162, 237

- Frederik Wilhelm III, Konge af Prejsen, 216
 Freih, F., 165
 Frick, 35, 41, 431
 von Fritsch, Generaloberst, 419, 421—23
 Funk, 544

 Gamelin, 300, 513, 532
 Garvin, I. L., 193, 238, 259, 261, 339, 368, 431, 512, 560.
 Gayda, 252, 409, 425, 458, 542
 Gedye, 533, 536
 George V, Konge af England, 293
 Georg II, græsk Konge, 390
 George, Lloyd, 196, 197, 213, 345, 349, 388
 Georgiev, 244
 Gessler, 166, 199
 Ghighi, 457
 Gladstone, 221
 von Glaise-Horstenau, 425, 444
 Glasgow, Lord, 380, 396
 Goebbels, 35, 39, 43—48, 78, 79, 114, 123, 132, 133, 136, 137, 184, 211, 298, 310, 313, 336, 337, 387, 404, 408, 415, 423, 445, 453, 474, 490, 499, 501, 542, 568, 569
 Goga, 401
 von der Goltz, 219
 Gortchakov, 272
 Grandi, 351, 436
 Graziani, 284
 Greiser, 415, 418, 580
 Grey, Edward, 140, 142, 145, 154, 157, 159, 161, 163, 215, 229, 230
 Gritton, 370
 Gruhn, Eva, 422
 Grynszpan, Herschel, 542
 Guest, 370,
 Gwatkin, 523—524
 Gürther, 139
 Gömbös, 190
 Göring, 38, 40, 41, 44, 46, 47, 72, 80, 87, 184, 185, 209, 254, 255, 257, 295, 320, 321, 332, 387—388, 392, 394, 413—15, 422, 444, 453, 454, 484, 499, 501, 543, 555, 560, 565

 Habicht, 181, 183, 187, 193
 Hacha, 564—65, 585
 Hadamovsky, 446
 Haile Selassie, 252, 274, 275, 287, 470,
 Hailsham, Lord, 356
 Haldane, Lord, 156, 160—161, 163, 327, 397
 Halifax, Lord, 23, 303—304, 347, 391, 394 —97, 399, 435, 436, 438, 454, 464, 469, 470, 496, 512, 514, 540, 541, 545, 551, 553, 565, 573, 590—91
 Hamisch, Reinhold, 27
 Haskin, 485
 von Hassel, 419
 Hatt, Gudmund, 569—70
 Haushofer, Karl, 313
 Hutzfeldt, 154
 Hanfstängel, 121, 127, 129
 Heines, Edmund, 39, 49, 92
 Henderson, Arthur, 211
 Henderson, Nevile, 50, 382, 384, 385—87, 391, 392, 394, 397, 400, 422, 426, 436, 455, 464, 492, 493, 494, 501, 510, 511, 513, 517—18, 520—22, 533, 555, 560, 579, 580—81, 582, 584—586, 587
 Henlein, Konrad, 487—91, 493, 497, 499, 501, 502, 504, 527
 Herriot, 235, 238, 239, 285, 301
 Hertling, 95
 Hess, Rudolf, 28, 40, 136, 427, 499
 Himmler, Heinrich, 41, 387, 422, 431
 Hindenburg, 36, 39, 40, 43, 44, 52, 55, 95 —98, 421, 422
 von Hintze, 95
 Hitler, Adolf, 23—59, iøvrigt hele Bogen
 Hlond, 123
 Hoare, Samuel, 270, 273, 279—280, 281—283, 286—289, 293, 302, 358, 359, 367, 370, 374, 375, 383, 391, 560, 562, 563, 572
 Hoare-Belisha, 466, 467, 531
 Hodza, 426, 487, 489, 509
 Hollweg, Bethmann, 95, 156, 158, 159, 161
 Holzweber, 192, 194

NAVNEREGISTER

- Hopkins, Harry, 537
 Horne, Sir Robert, 370
 House, Oberst, 103, 104, 105, 106
 Hudson, 544, 559
 Hugenberg, 36, 42, 52, 474
 Höper, 178
- Inskip, Sir Thomas, 368—369, 371, 540,
 541, 572
- Jansa, 422
 Jouhaux, Léon, 490, 491, 532
 de Jouvenel, Bertrand, 293, 294
 de Jouvenel, Henry, 185
 Jung, Edgar, 47
 Jury, Hugo, 426
- Kaas, 34—35
 von Kahr, 47
 Kanya, 438
 Karl V, tysk Kejser, 218, 220, 340
 Karmasin, 564
 Keitel, 419, 429
 Keppler, 444, 579
 de Kerillis, Henry, 137, 460, 461, 546
 Kerll, 87, 415
 von Ketteler, 428
 Keyes, Roger, 345
 Kircher, Rudolf, 322, 453, 497, 501, 552,
 587
 Kiusky, Radoslou, 497
 Klagges, 75—76
 Klausner, 441
 Klausener, Dr., 47
 Klotz, 106
 Koester, 254
 Kowalski, Jan, 137
 Krofta, 402, 507
 Kube, 180—181, 235
 Kuhn, Fritz, 134
 Kühlmann, 155
- de Lacroix, 491, 493, 507, 508
 de Lagarde, 145
 Lambie, 289
- Lansdowne, Lord, 530
 Lansing, 485
 La Passionaria, 342
 Laval, Pierre, 244—245, 251—54, 264,
 265, 271, 274, 275, 278, 281—288, 296,
 300, 335, 343, 344, 358, 374, 375, 404,
 405, 406, 463
 Law, Richard, 540
 Léger, 464, 524
 Leopold III, belgisk Konge, 317
 Leopold, Prins af Hohenzollern, 220, 340
 Leopold, Dr., 427, 430, 441
 Lester, 416, 418
 Ley, 122, 123
 de Lhuys, Drouyn, 218
 Lichnowsky, 154, 161
 Lipski, 236, 413—414, 575, 577, 578, 586
 Litvinof, 238, 239, 240, 243, 244, 259, 350,
 474, 475—480, 482, 535—37
 Londonderry, Lord, 321, 394
 Lothian, Lord, 203—205, 209, 249, 268,
 296, 324, 533
 van der Lubbe, 42, 44
 Ludendorff, 95—98, 112, 167
 Ludvig Philip, 215, 216
 Ludvig XIV, 214, 215, 220, 339, 342, 589
 Lukaszewicz, 550—51
 Ludze, 48
 Löbe, 178
- Mac Donald, Ramsay, 185, 206, 207, 223,
 224, 234, 247, 249, 261, 262, 270, 273,
 354
 Machiavelli, 69, 149, 150
 Maffey, John, 275
 Maisky, 334, 535, 537
 von Maltzau, 168
 Mandel, Georges, 300, 495, 506
 Masaryk, Tjeckoslovakiets Præsident, 190
 Masaryk, Jan, tjeckisk Gesandt, 305, 454,
 466, 503, 506, 513, 522, 532
 Masaryk, Kabinetschef i det tjeckoslova-
 kiske Udenrigsministerium, 523, 524
 Mastny, 453, 454, 523, 524, 526
 Maurois, André 138, 231

FORBRYDELSE OG DUMHED

- Maurras, 462
 Max, Prins, 96, 97, 98
 Meinecke, 84, 86
 Metternich, Fyrst, 216
 Metternich, tysk Ambassador, 154, 155,
 160, 161, 222
 Michaëlis, 95
 Miklas, 40, 442, 444, 449
 Molotov, 137, 259, 473, 581
 Moltke, tysk Ambassador, 578
 Monroe, Elisabeth, 316
 de Monzie, 404, 405, 406, 462, 495, 500,
 512, 573
 Morgan, General, 197, 198, 200, 209
 Morrison, Herbert, 540
 Morrow, Dwight, 202
 Morsbach, 47
 Mussolini, Benito, 33, 60, 73, 126, 179,
 185—88, 190, 193, 207, 228, 245, 251—
 53, 262, 273—79, 282—89, 311—16, 329
 —37, 340, 346, 347, 348, 349, 350, 351,
 360, 378—90, 393, 402—10, 416, 423—
 26, 429, 431, 434, 435, 438, 443, 455—
 59, 467—69, 478, 480, 505, 521, 552, 560
 Müller, Joh., 52

 Napoleon I, 24, 66, 127, 150, 214, 215,
 220, 231, 589
 Napoleon III, 216, 217, 219—20, 221, 228
 von Neurath, 248, 293, 294, 320, 330, 387,
 392, 394, 419, 446, 447, 453—54, 464
 Newton, Basil, 491, 492, 507, 508
 Nicolai, russisk Czar, 216
 Nicolson, Arthur, 163, 328, 485
 Nicolson, Harold, 54, 224, 522, 540
 Niemöller, 90
 Nietzsche, 67, 172, 380
 Noël, Léon, 237

 Oberfohren, 42
 Oberindober, 136
 Osusky, 295, 300, 304, 435—36, 461—62,
 465—66
 Otto, Ærkehertug af Habsburg, 426
 Ovornik, 464

 Pace, Biago, 314
 Palmerston, 213, 216, 217, 228, 277
 von Papen, 36, 38, 40, 47, 193, 201, 202,
 205, 419, 424, 427, 428, 430, 431
 Pareto, Alfredo, 66
 Pertinax, 252, 265, 287, 425, 435
 Pezet, Ernest, 437—38
 Phipps, Sir Eric, 385, 387
 Piatakof, 482
 Pietrzuch, 38
 Pilsudski, 184, 185, 186, 235, 237, 238,
 259, 413
 Pitt, William, 226, 230
 Pius XI, 36
 Pivert, 341
 Planettu, Otto, 191, 194
 Poincaré, 170, 171, 223, 224, 231, 234, 235
 Pollock, Ernest, 110
 Poncet, François, 294, 437, 521, 548
 Potemkin, 67
 Price, Ward, 29, 54, 255, 256, 434, 574

 Radek, Karl, 238, 473, 482
 Raeder, 332.
 von Rath, 542
 Rathenau, 474
 Rauschnig, 415
 Reichenau, 45, 429
 Reynaud, Paul, 405, 439, 462, 495, 506
 von Ribbentrop, 72, 136, 268, 307, 308,
 310, 315, 351, 391, 419, 429, 492, 493,
 499, 501, 510, 519, 522, 528, 548—52,
 565, 575—78, 581—82, 585—86
 de Ribes, Champetier, 506
 Rieth, 183, 192, 193
 Rintelen, 430
 Roche, Emile, 500
 de la Rocque, 300
 Romains, Jules, 228, 285, 546
 Roosevelt, Franklin D., 154, 411, 471—72,
 519, 560
 Rosebery, Lord, 222
 Rosenberg, Alfred, 37, 85, 132, 136, 181,
 249, 558
 Rosting, Helmer, 415

NAVNEREGISTER

- Runciman, Lord, 496—97, 499, 501, 504—505, 506, 531
- Russel, Lord John, 145, 217, 277
- Rust, 76, 79
- Röhm, Ernst, 38, 45—49, 92
- Salisbury, Lord, 229
- di San Giuliano, 312
- Samuel, Herbert, 249
- Sapieha, 236
- Sarraut, Albert, 294, 295, 300 301
- Sarraut, Maurice, 228, 229
- Sassoon, Philip, 364, 366
- Schacht, Dr. H., 320, 322, 544, 557
- Scharnhorst, 45
- von Schecht, 325
- von Schirach, Baldur, 81
- von Schleicher, 47, 48, 50, 205, 413
- Schmidt, Guido, 425, 428, 430
- Schmidt, tysk Gesandt, 549
- Schmidt, Karl, tysk naz. Videnskabsmand, 124, 132, 173
- Schober, 177
- Scholl, 47
- Schultze, 83
- Schuman, 587, 588
- Schuschnigg, 30, 53, 423, 425—433, 437, 441—49, 455—57
- Schyrgens, 316
- Seaton-Watson, 508
- von Seeckt, Hans, 166, 171, 173, 197, 198—99, 201, 209, 398
- Seyss-Inquart, 426, 430, 431, 441—44, 446, 447, 449, 563
- Sieburg, Fr., 548
- Simon, John, 185, 188, 203, 207, 210—12, 233, 242, 247, 248, 250, 257, 258, 260, 261, 264, 268, 270, 271, 373, 383, 500, 540, 559, 562
- Simmonds, 371
- Sinclair, Archibald, 384—85, 540
- Sirovy, 509
- Smallbones, 90
- Smigly-Rydz, 414
- Smitz, Wiens Borgmester, 442
- Smogorzhevski, 290
- Smuts, General, 298
- Snowden, Lord, 248
- Sokolnikof, 482
- Solf, 98
- Sorcl, Georges, 64—66
- Sperrle, 429
- Stahl, 141
- Stalin, 69, 237, 239, 259, 265, 312, 333, 334, 423, 474, 482, 537—38, 560, 582
- Stanhope, Lord, 378
- Starhemberg, Fyrst, 71
- Stavisky, 234
- St. Aulaire, Greve, 224
- von Stein, 26
- Stephan, Dr., 123
- Stolypin, 62
- Stoyadinovitch, 401, 402, 438
- Strasser, Georg, 47
- Streicher, Julius, 54, 85, 415
- Stresemann, 56, 166—72, 200, 201, 209
- de St. Quentin, 286
- Suarez, 461, 573
- Sugimura, 285
- Suner, 330
- Szembak, 29, 413, 414
- Tabouis, Madame, 287
- Taittinger, 300
- Talleyrand, 24—25
- Tanaka, 291
- Tardieu, 235
- Taus, Dr., 427, 430, 441
- Tauschitz, 182, 183
- Temperley, 199, 200, 201, 209, 485
- von Tirpitz, 158—163, 172, 398
- Thiers, Adolphe, 216, 218, 219, 220
- Tiso, 563—64, 567
- Titulescu, 319, 320, 401
- Toynbee, 281, 286, 288, 476
- Torgler, 42, 43
- Treitschke, 84, 114, 140, 142, 143, 145, 147—51, 153
- Trotski, 130, 333, 334, 472
- Turpaud, 178

FORBRYDELSE OG DUMHED

- Tuchatsjevski, 423
 Turennes, 214
 Tyrrell, 223
- Wagner, Gauleiter, 299
 Walter, Michel, 192
 Vansittart, Sir Roberts, 145
 de la Warr, Lord, 537
 Weber, Chr., 46
 Webster, 325
 Wedgwood, 345
 Weinhandl, 86
 von Weizsäcker, 501, 517, 526, 573, 579, 580
 von Welzeck, 24, 549, 550
 Wellington, Lord, 215
 Werth, Alexander, 338, 514
 Wessel, Horst, 92
 Weygand, 406
 Victoria, Dronning, 165, 217, 221
 Viererbil, 409
 Wiesner, 426
 Wilhelm, Kronprins, 168
 Vilhelm af Oranien, 214
- Wilhelm I, Kejser, 141, 142, 162, 219, 398
 Wilhelm II, Kejser, 32, 95, 142, 155, 157, 158, 161, 162, 172, 530, 589
 Wilmot, 212
 Wilson, Sir Horace, 503, 510, 513, 516, 517, 524 525
 Wilson, Woodrov, 96—98, 100—101, 104—109, 140
 Winterton, Lord, 288, 370, 535
 Woelner, 499
 Volosin, 534
 Woodmann, Dorothy, 209
 Wrzos, Konrad, 137
 Vuillemin, 532
 Wulf, Wilhelm, 449
 Wulff, General, 444
 Wysoski, 236
- von Xylander, 334, 335
- Ybarnéguray, 438
- Zernatto, Guido, 427, 428, 430

INDHOLDSFORTEGNELSE

	Side
Erik Seidenfaden: Nic. Blædel	5
Kapitel	
I Hitler	23
» II Mussolini	60
» III Den blonde Barbar	74
» IV To Legender	93
» V Udenrigspolitik i <i>Min Kamp</i>	113
» VI Uden Maske	121
» VII Det evige Tyskland	140
» VIII Mordet i Wien	175
» IX Tyskland ruster	196
» X Fransk-engelsk Rytme	213
» XI Det store Spil	233
» XII Første Traktatbrud	251
» XIII Abessinien	273
» XIV 7. Marts 1936	290
» XV Virkningerne	311
» XVI Spanien	329
» XVII Baldwin	353
» XVIII Chamberlain og Beroligelsespolitikken	376
» XIX Ved Aarsskiftet 1938	399
» XX Danzig	412
» XXI Præludium	419
» XXII Østrigs Erobring	441
» XXIII Det fraværende Europa	455
» XXIV Russisk Politik	471
» XXV Det tjechoslovakiske Spørgsmaal	484
» XXVI München	499
» XXVII Efter München	530
» XXVIII Tjechoslovakiet udslættes	555
» XXIX Det polske Spørgsmaal	574
» XXX Englands nye Politik	587
Noter	593
Navneregister	616

Nic. Blædel

Forbrydelse og Dumhed

HITLER-KRIGENS FORSPIL I EUROPÆISK STORPOLITIK

Den 9. April 1940 forbød Tyskerne Landets førende udenrigspolitiske Skribent *Nic. Blædel* at skrive. Han blev tvunget til at trække sig tilbage, og man troede han i Ventetiden under Okkupationen var beskæftiget med upolitisk, videnskabeligt Arbejde.

I disse Aar arbejdede han imidlertid paa en stor Bog om Krigens Forhistorie, og ved hans Død i December 1943 forelaa den praktisk taget færdig fra hans Haand. Den udsendes nu under Titlen: „Forbrydelse og Dumhed.“

Bogen er et stort Dokument over *Nic. Blædels* Stil, hans dramatiske Fremstillingsform og hans brændende Holdning til denne Fornedrelsens Epoke i europæisk Politik. Skildringen underbygges med Citater fra samtidige Taler og Artikler; og Dokumenter, der først er kommet frem efter Krigsudbruddet, er under Besættelsen indsmuglet fra den frie Verden til *Blædels* Arkiver. Her er Fremstillinger af Tredivernes Kup og Kriser, af Statsmændenes udenrigspolitiske Manøvrer, og her er en Række af disse storpolitiske Portrætter af de afgørende Personligheder, af Hitler og Mussolini, Baldwin og Chamberlain, i hvilke *Blædel* var en Mester.

Hele den Tid, vi med Angst var Vidner til, efterhaanden som Ulykken ogsaa rykkede os selv nærmere, er i denne Bog levendegjort og forklaret i sin Sammenhæng af vor kyndigste og mest talentfulde udenrigspolitiske Kommentator. Dette voldsomt virkende Billede af Aarene forud for Katastrofen vil ogsaa for Fremtiden virke som en Appel til Vaagenhed overfor Forbrydelsen paa den ene Side og paa den anden Dumheden i den store Politik.

H. H A G E R U P